

॥ विद्वद्भ्यर्थनम् ॥

ऋग्वेदकल्पदुःसरायै नमः ।
सुसारायै नमः ।
ऋग्वेदकल्पदुःसरायै नमः ।

ऋग्वेदकल्पदुःसरायै नमः ।
सुसारायै नमः ।
ऋग्वेदकल्पदुःसरायै नमः ।

वेदप्रास्ताविकम् ।

श्रीः ॥ प्रणम्य वेदं पुरुषं वेदज्ञान्पारिकाक्षिणः ॥ ऋक्संहितायाहोमादेः कुर्वे प्रास्ताविकं क्वचित् ॥

ननु कोऽयं वेदो नाम । कथं वा तस्य पौरुषेयत्वेन प्रामाण्यं । केवातस्य विषयप्रयोजनसंबन्धाधिकारिणः । न खल्वेतस्मिन् सर्वस्मिन्नसति वेदप्रवृत्तिः । अत्रोच्यते । इष्टप्रास्तारिणो निष्टपरिहारयो रलौकिकमुपाययोगं श्रेयोवेदयति स वेदः । अलौकिकपदेन प्रत्यक्षाणुमानेन व्यावर्त्यते । अनुभूयमानस्य सखचंदनवनितादेरिष्टं स्यात्सिद्धेतुत्वमौषधादेरनिष्टपरिहारहेतुत्वं च प्रत्यक्षतः सिद्धं । खेनानुभवव्यापणस्य पुरुषांतरगतस्य च

इतितग्राम । नचमत्येकृतंमरु । इत्सादितन्न । इत्येवंपापक्षयकामेनाग्निशुश्रूषाकार्यैर्युक्तंभवति । अतःपापक्षयकामेनापिसंहिताहोमो विधेयइतियावत् । किंचउपाङ्गमौगत्वेनापिसारुष्यायनसूत्रेप्रत्यृचवेदेनजुहुयादित्यादिनाजनेकेहोमविधयोभिहिताः । तथाचसूत्रं—
 अक्षतसफूनांधानानंदनिचृतमिश्राणांप्रत्यृचवेदेनजुहुयादितिहैकआहुःसूक्तानुवाकाद्याभिरितिवाच्यायर्पेयाद्यादभिरितिमाङ्गकेयोऽथहस्मा
 द्वात्रिंशत्किरिभिमीळिपुरोहितमित्येकाकुपुंमरुस्तद्व्रवीदावदस्त्वंशकुनेगृणानाजमदमिनाधामंतेविश्वंगंतानोयज्ञयज्ञिययोःस्वोअरणःप्रति-
 चक्षचिचश्वाभेमाहिमरुत्सरायचेराजन्दृतंहविरितिबृचास्तच्छंयोरारुणीमहइत्येकाहुतरोपाद्भविःप्राशंतीति ॥

एवंपराशरस्मृतौप्रायश्चित्प्रकरणेद्वितीयाध्यायेपारायणांगत्वेनदशांशहोमोभिहितः । तथाहि—ब्रह्महानरकस्यातेपांडुकुष्ठीप्रजा-
 यते । प्रायश्चित्तंभक्तुर्वात्सयत्पातकशांतये ॥ चत्वारःकलशाःकार्याःपंचरत्नसमन्विताः । पंचपल्लवसंयुक्ताःसितवलेणवेष्टिताः ॥ कपाय
 पंचकोपेतानानाविधफलान्विताः । सर्वोपधिसमायुक्ताःस्वाप्याःप्रतिदिशंदिशं ॥ रूष्यमष्टदलंपद्ममध्यकुंभोपरिन्यसेत् । तस्योपरिन्यसेद्दे-
 वंनक्ष्त्राणंचचतुर्मुखं ॥ पलार्धप्रमाणेनसुवर्णेनविनिर्मितं । अर्चयेत्पुरुषसूक्तेनत्रिकालंप्रतिवासरं ॥ यजमानःशुभैर्गैःपुल्लैर्धूपैर्यथाविधि ।
 पूर्व्यादिकुंभेपुततोनाक्ष्णानक्षचारिणः ॥ पाठयेयुःस्वकान्वेदानृग्वेदप्रभृतौन्द्रानैः । दशांशेनततोहोमोअहशांतिपुरःसरः ॥ मध्येकुंडेविधात
 व्योपृतार्कान्तिलप्रीहिभिः । द्वादशाहमिदंकर्मसमाप्यद्विजपुंगवः ॥ भद्रेपीठेयजमानमग्निषिचेषथयाविधि । ततोदद्याद्यथाशक्तिगोमूहेमति
 लादिकं ॥ त्राणोभ्यन्ततोदेयमाचार्यायथयाविधि । आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्वणाः ॥ प्रीताःसर्वेव्यपोहंतुममपापंसुदारुणं ।
 इत्युदीर्यमुहुर्भक्त्यातमाचार्यक्षमापयेत् ॥ एवंविधानेविहितेधेतुकुष्ठंविनश्यति ॥ इति ॥ यद्यपिरुद्रकल्पद्रुमेलिखितकालिकापुराणे—

इति तन्नाम । नमो गार्त्तव्यं कर्तव्यं
विधेय इति यावत् । किञ्च उपमा

ऋषिदेवतच्छंदकहविचारः ।

अक्षतरसूनाभानान्प्रगुग्यगानेपुसूक्तुपूर्वदेवतोहः कार्यउतच्छंदकहइतिविमर्शसर्वानुक्रमपरिभाषारंभएव- 'ऋषिदेवतच्छंदांस्यनुक्रमि
हृत्कीर्तितकिर्मिर्कर्मपरिग्रहाद्, यदृचगृह्यपरिशिष्टेपि—'अथास्यमंत्राणामृषिदेवतच्छंदांसि' इतितथैवांगीकारात्, तथासांख्यायनसूत्रे-
नक्षत्रविचारीयोगंशोयदेवत्योयच्छंदस्तथातथातंतंमंत्रमनुव्रूयात्' इतिक्रमनिर्देशात्, एवमाधुनिकयाज्ञिकाचाराच्च 'यद्यपिभ्यास्त्वयंत्रात्त्रैल्लो-
पणशगः । तथापिलीकिंकाचारंगनरापिनलंघयेत् ॥' इतिवचनाद्याज्ञिकाचारानुगृहीतदेवताप्राथम्यबोधकवचनानां कर्मकांडविय-
यमायल्यदेवतायाः फलदागृह्णेनाभ्यर्हितत्वात्प्रथम्यंयुक्तंमत्वा । तथाश्रौतस्मार्तकर्मकांडोदधिपारदृश्वभिर्भट्टनारायणकौस्तुभकारशांतिरल-
हेमादिपूर्तकमलाकरादिग्रहनिबंधकारधुरीणैर्लोकोद्धीर्णयानैकशःप्रणीतप्रयोगग्रंथेष्वाम्हेतुहिमालयप्रथितेषु सूक्तमंत्रादिप्रयोगावसरेऋषि-
देवतच्छंदःऋगैणचरूक्कादीनांविनियोगादत्रसंहितायामस्मागिरपिसाएवक्रमआहतः ॥ परंत्विमंपक्षंप्राचीनानसंहते—तेषामतेच्छंदःप्राथ-
म्यगेवन्याय्यं । तथाचनङ्गवेदकल्पद्रुमे—छंदःप्राथम्ये 'ओंयच्छंदोदेवतवित्' इतिसर्वानुक्रमउदाहृतएव । अन्यान्युदाहरिष्यते ।
तथाहिनिरुक्तभाष्योदाहृतसामवेदत्राक्षणे— 'योहवाअविदिताप्येच्छंदोदेवतत्राक्षणेनमंत्रेणयाजयतिवाच्यापयतिवाभ्याणुवच्छंतिगतं
यापाल्यतेप्रगीयतेवापापीयान्भवति' इति । अथर्ववेदे—'गणकऋषिः निचृद्वायत्रीछंदः गणपतिर्देवता' इत्यादि । पारिजातं—'आर्ष
छंदोदेवतंचविनियोगस्तथैवच । वेदितव्यंप्रयत्नेनत्राक्षणेनविपश्चिता' इति । गोभिलोप्येवमाह—'आयास्वित्यनुवारुस्ववामदेवऋषिः स्मृतः ।
आनुष्टुभंगवेच्छंदोवाग्देवीदेवतास्मृताः' इति । मदनरत्नेकाल्यायनः—'आर्षच्छंदश्चैवत्यंचिनियोगस्तथैवच । वेदितव्यंप्रयत्नेनत्राक्षणेनवि

शेषत' इति । सांख्यायनसूत्रे—'ऋषीच्छदासिदेवता श्रद्धामेधेचतर्पयित्वेति' सर्वत्रछदएवपूर्वमभिहितमितिछद प्राथम्यमेव न्याय्य । उदाहृतश्रुतिस्मृतिप्रामाण्यात्, तत्रश्रुतक्रमपरित्यागेनीजामावासाक्रमबोधनएवतात्पर्याच्च । तथाचृहदेवतायां—'नियमोयजपेहोमेऋषिश्छदोर्धैदेवत । अन्यथाचेत्प्रयुंजानस्तत्फलचात्रहीयते ॥ अर्थेऽस्यव खल्युपयश्छदोभिर्देवता पुरा । अभ्यधावन्नितिछदोमध्येत्वाहुर्मनीषिण ॥ ऋषिबुधप्रथमनूयाच्छदस्तुतदनतरं । देवतामथमत्राणकर्मत्वेवमितिश्रुति' इति ॥ आचार्यखंडेगृह्याधानप्रस्तावे—'ऋषिछदोर्धैवतचविनियोगमनुकमात् । अस्तृत्वार्थोदिकविप्रोऽहुयाद्वाज्ञेपदपि ॥ यजेद्वाध्यापयेद्वापिनलभेत्कर्मणाफलम्' इति । तथा रामवाजपेय्यागृह्यकारोपि—'ऋषिमादौप्रयुजितछदोमध्येनियोजयेत् । देवतामयसानेचमत्रजोमत्रसिद्धय'इति । तथाश्रीवत्सगोत्रभास्करकृतमहारुद्रपद्धत्यांछंदोभाषायां—'वक्तव्यछदवादौतुततश्चर्षि प्रकीर्तित । देवताविनियोगश्चतेत्तिरीयकपाठकै ॥ आश्रलायनानाहुऋषिच्छदोर्धैवतपूर्वकोविनियोग । तथाचपरिभाषायां—'अर्पयच्छदोर्धैवतविद्यापनाध्यापनाभ्याश्रेयोधिगच्छती'ति ॥ तथावेदभाष्यकारैर्मार्घवाचार्यैरपिऋग्न्याव्योषोद्धातातेऋषिच्छदोर्धैवताविचार कृत सुरूपकृत्वुमितिसूक्तेतेएवऋषिच्छदसी इन्द्रपृच्छेतिचतुर्थ्यामृचिर्लिगदर्शनादिदोर्धैवतेतिछदएवपूर्वमुदाहृत । आत्वेतिसूक्तेऋषिच्छदोर्धैवताविनियोगा पूर्ववत् । इत्यादियुवहुपुम्वलेपुछदएवपूर्वपृथ । निरुक्तभाष्यकारोप्येवमेव ॥

अनेदंविचार्यते । किंश्रुतिस्मृत्यादीनाद्वैविध्यदर्शनाद्विकल्प । सोपिशास्त्राभेदेनकाण्डभेदेनवाव्यवस्थित उतसर्वत्र । नतावदाद्यः । शास्त्रांतरेतैत्तिरीयशास्त्रायानारायणोपनियत्सु—'गायत्र्यागायत्रीछदोविश्वामित्रऋषि सवितादेवता'इति । छंदोभाषायां—'वक्तव्यछद

आद्रीतुतश्चापि प्रकीर्तितः । देवताविनियोगश्चैत्तिरीयकपाठकैः ॥' इति विशिष्यक्रमबोधकश्रुतिस्मृत्यादिप्रमाणदर्शनेन संदेहस्यैवाभावात् । न द्वितीयः । यो ह वा अविदिताप्येच्छंदो देवताक्षणमंत्रेण याजयति वा ध्यापयति वेत्यादिना कर्मकांडे एव पर्यादिज्ञाने फलस्य तदज्ञाने प्रत्यवायस्य चाभिधानात्कांडांतरस्यानुपस्थितेः । न तृतीयः । विरुद्धार्थकानां निरवकाशानां प्रमाणानां पोडशिग्रहणाग्रहणवैद्वैकल्पिकत्वस्य वक्तुं शक्यत्वेऽपि विरुद्धार्थकपदरहितानां प्रकृते तथा वक्तुमशक्यत्वात् । अतः छंदःप्राथम्यबोधकश्रुत्यादिना प्रमाणांतराणामपि संग्राहकत्वपरतया एकवाक्यत्वलाभाच्छंदःप्राथम्यमेवोचितं । सर्वानुक्रमस्य अनुक्रमिष्याम इत्यंतं सूक्तप्रतीकादीनि प्रदर्शयिष्याम इति व्याख्येयं । अत एव सर्वानुक्रमभाष्यकारेणापि एताननुक्रमिष्यामो व्याख्यास्याम इति व्याख्याय अनेकार्थत्वाद्भ्रातृनामित्युक्तं । देवतास्मरणमंते वा कुर्यादिति बह्वृचगृहपरिशिष्टवाक्यस्य केपुचित्सुस्तकेष्वदर्शनात् । केपुचित्तु देवतास्मरणमेव वा कुर्यादिति पाठदर्शनेन तस्यापि देवताप्राथम्ये असाधकत्वात् । न चैवं विनिगमनाविरहः देवताप्राथम्यावगत्य विशेषेऽपि पिच्छदो विषये हेतुनिर्देशपूर्वकप्रथमादिपदघटितस्मृत्यवधृततात्पर्यकक्रमबोधकोक्तश्रुतेरेव विनिगमकत्वात् । 'श्रुतिस्मृतिविरोधे तु स्मृतेस्त्यागोविधीयते । तथैवलौकिकं वाक्यं स्मृतित्रायेपरित्यजेत्' इति स्मृत्यपेक्षया श्रुतेरेव लवत्वात् देवताप्राथम्यबोधकश्रुत्यनुपलब्धेश्च । देवताप्राथम्याभासकप्रमाणानां संग्रहपरतयोक्तीत्वात् । द्विविधाचारदर्शनेऽपि श्रुत्यविरुद्धाचारस्य प्राणिफलेन अंशपेक्षां धलगास्येति न्यायेन परंपरागताचारांतरस्याश्रद्धेयत्वात् । सर्वानुक्रमण्यां देवताप्राथम्यव्यवहारदर्शनेऽपि 'तुहि ह वै तच्छब्दविशिष्टान्युपि देवतच्छब्दांसि द्वित्रिचतुःपंचयदसूक्तभांजियथासंख्यम्' इति परिभाषानुसारेण क्वचित्सर्वसूक्तसाहचर्यात्प्रथमं देवताउत्तरत्रक्रमिः । क्वचित्सर्वत्रछंदःउत्तरत्रदेवताइति च । तदुदाहरणानितु—'प्राप्तयेऽपंचाभेयो वत्स आभेयंतु प्रनूंतु चमाभेयः श्येनः' 'अग्निर्होता गायत्रं

स्विद्रामीन्द्राम्' इत्यादीनि ॥ तुष्ठादिशब्दाभावेपियथा—'परगायत्रप्राग्वत्सप्रे ऋषिश्चानुक्तगोत्र प्राञ्जत्स्यात्काण्वोऽष्टममडलमाचिचतुस्त्रिं-
 शन्मेयातिथिमेध्यातिथी' । 'जागतमूर्ध्वप्रागुशनस प्रदेवदशवत्सप्रिभालदन' । 'नवममडलपावमानसौम्यस्वादिष्टयादशमपुच्छदा'
 इत्यादिवहुपुस्यलेपुव्युत्क्रमदर्शनात् । साहचर्येकिरबाधकत्वागी करेपि—'अस्यमेष्टौगागतत्र्यनुष्टुबतद्वावापृथिव्ये ऋद्वेष्टौत्वाष्ट्रचौवाद्वेद्वेराका-
 सिनीवाल्योरत्यालिङ्गोक्तदेवता' । 'ऋतमेकादशजगत्यतपष्ठचैत्रासोमीसरस्वतित्वमितिसारस्वतोर्धेचैयोनोवाहस्पत्येतवोमाल्ती' । 'वा
 योसैकागायनमुक्तादेवता प्रउनेणाथेतुतृचत्वेद्रवायवीद्यावापृथिव्योत्यस्तृचोहाविर्धानोवापृतीय पादोवाभेयोर्वितमेनुष्टुभौष्टहतीच' । 'क
 निक्रदृचप्रदक्षिणिजागतमध्येतिशक्येष्टिवेताम्याष्टपिरध्वनिवाश्यमानशकुततुष्टाव' इति । 'अयसउपात्यानुष्टुपुरीव्येभ्योभिभ्य' इति ।
 'तिस्र पदपार्जन्यतुपर्जन्यायवृचगायत्रमेतेऋनारज्जमेयोऽपश्यत्' इत्यादिवहुस्यलेपुतत्रैवव्यभिचारदर्शनात् ऋषिदैवतच्छदासीत्य
 स्यसमाहकत्वमेवन्याय्य । यत्तु आश्वलायनानादेवताप्राथम्याभासकार्थवर्णनसर्वानुक्रमण्यां 'आश्वलायनानुक्रमानुसारेणानुक्रमिष्याम.
 स्त्रिलान्वर्जयित्वे' तिप्रतिज्ञाय 'इद्रत्वावृचविश्वाभिन्नगतमविरूपा प्रत्यृचभिद्रमरुदप्रयोपिगायत्रमि' त्यादीनाएकादशपटलेर्विशतितम
 काडस्याव्यभिचारेणर्षिदैवतछदासिप्रदक्षितानीतितद्बृचानाश्रौतस्मार्तसूत्रकृदाश्वलायनभिन्नाश्वलायनपरननुबहुचश्रौतस्मार्तसूत्रकृद्बृचाश्व-
 लायनपर ॥ तथाचदृष्टदाश्वलायनस्मृतौ—'तपसाविदितविभ्रामयातायक्षणादिव । श्रौतस्यकर्मण सिद्धैश्रौतसूत्रमयाकृत ॥ तएतमृदु
 गभीरेगभीरार्थेशिवप्रदे । मुदुज्ञेयेपुविदुपामनसामीतिवर्धने ॥ श्रौतस्येवचयद्वाप्यमथैवचकृतद्विजा । गृह्यभाष्यकरिष्यतिद्विजाइतिनमेकृत ॥'
 उपनयनप्रकरणेयज्ञोपवीतविधिप्रकरणेच । 'प्रत्यक्षरऋषिष्टदोदैवागान्यक्षराणिच । भूतेतत्वात्मवर्णीश्वस्थानंज्ञात्वानेपेत्सदा' ॥ तथा ।

‘अप्यादिसर्वविज्ञायतत्रविन्मंत्रद्रुफ्योः । यज्ञोपवीतमंत्रेणकुर्वाद्यज्ञोपवीतनं ॥ ब्रह्मास्याद्यज्ञसूत्रस्यमुनिर्गायत्रमीरितं । छंदःप्रजापतिर्देव-
मौकारमथवात्रिष्टुप्’ इति । एतेनसर्वांनुक्रमण्यांभूयसाव्यपदेशेनअव्यभिचारेणचदेवताप्राथम्योक्त्याछंदोपेक्षयादेवतायाःप्राथम्यमितिबंद-
तोनिरुद्धाः । सत्येकस्मिन्वाधकेमाधकसहस्रस्याप्यकिंचित्करत्वमितिन्यायेनभूयसाव्यपदेशस्यासाधकत्वात् । श्रुतिरूपसाधकस्यप्रमाणांतरा-
नपेक्षस्यमागेयाभिहितत्वादित्यलंविस्तरेण ॥ श्रुतिस्मृतिप्रमाणानामेकवाक्यत्वकल्पनात् । सर्वेषांचाविरोधेनछंदःप्राथम्यमीरितं ॥ १ ॥
इति ऋ. क. छंदोदेवतोद्दक्रमनिर्णयः ॥

रोदःशब्दविचारः ।

अथरोदःशब्दरोदसीशब्दयोर्नपुंसकस्त्रीलिंगयोर्विचारःक्रियते ॥ रुदधातुप्रकृतिकअधुप्रत्ययांतःसांतोनपुंसकएकः । तत्प्रकृतिकगौरा-
द्विष्ठीपंतस्त्वपरःस्त्रीलिंगः । वेदेकोशेचोभयोरपितथादर्शनात् । तथाहि । नहित्वारोदसीउभे । वितंमेअस्यरोदसी । नरोदसीअपनुदंतधो
राः । इत्यादिमंत्रेषुवावाष्टथिधीवाचकःसांतोनपुंसकः । अतएवपदकालेद्विवचनांतत्त्वेनप्रगृह्यत्वादितिशब्दप्रयोगःसंगच्छते । तस्यचद्वा
वाष्टथिधीदेवतावाचकस्यदेवतोच्चारणकालेप्रथमांतस्यरोदसीइतिस्वरूपं । अन्वाधानकालेद्वितीयांतस्यरोदसीइति । हौम्यादिद्रव्यत्यागकाले
चतुर्थ्यंतस्यरोदोभ्यामिति । अतएवचएतेपृष्ठानीतिमंत्रेरोदसोरितिसप्तमीद्विवचनांतमुपपद्यते । डीपंतेतत्रतत्रांतोवाचस्वरव्यत्ययकल्पना
छांदसत्त्वेनपूर्वसवर्णादिकरोदसोरित्यत्रईकारलोपकल्पनंचस्यादितिमहदेवगौरवं । सांताश्रयणेतुनकिंचित्कल्पनीयमितिमहदेवलाघवम् ।
अमरकोशेपितृतीयकांडेनानार्थवर्गेण्कोनत्रिशदधिकद्विशतश्लोके प्रसूरधापिभूधावौरौदस्यौरौदस्यौरोदसीचतेइति । रामाश्रमकृततट्टीकायामपि ।

द्यापृथिवीरोद्रस्यौद्यामसूमीचरोदसी । रोद्रधरोद्रसीचापिदिविमूमीष्टवकपृथक् । सहप्रयोगेषुभयोरोद्र स्याद्रपिरोद्रसीतिविधः । इति दर्शनाच्चसांतएत्रमाहः । यस्तु । जोषद्यदीमसुर्यासचथैविपितन्तुकारोदसी । सचामरुसुरादसी । भिम्यक्षेयपुरोदसी । अधसीपुरोदसी । इतिचतुर्दहाहरेणुईकारांतपृक्वचनांतः । सतुमरुल्लीवाचक रुद्रलोवाचक विद्वुद्वाचकश्चेतिनकाप्यनुपपत्तिः । स्पष्टंचेदनेद्रमाप्ये । पराशुभ्रात्रयास । जोषद्यदीमसुर्यासचथैइतिमंत्रव्याख्यासरेपराशुभ्राअयासइतिमरोद्रसीइत्यत्रधावाष्टथिवीवाचकृत्वेडीपंतस्यातोदात्तस्या छंदसीत्यनेनपूर्वसवर्णदीर्घेद्विचचनांतत्तेनमरुतिभावः । मरुत्त्रिवयादिवाचकृत्वेतुसप्तसप्तम्यतईदूतौचसप्तम्यर्थइतिप्रबृहद्रष्टव्यमितिसुधीभिर्निभावनीयं । इतिऋग्वेदकल्पंदुमेरोद्र शब्दनिर्णयः ॥

संहितास्थगायत्र्यादिच्छंदांसि ।

श्री ॥ अथास्यांदाऋलसंहितायांगायत्र्यादिच्छंदसाष्टगियपात्रुसुगूनांप्रीत्यैतत्तत्संख्यानियमंदर्शयिष्ये । तत्रसावत् २४५१ गार्थत्र्यएक

१ गायत्र्यादिछंदोभेदपरिगणनं गायत्री ८ पदपङ्क्ति - उष्णिग्गर्भा - वादनियुह - अतिनियुह - यवमध्या - कर्भमाना - प्रतिष्ठा - हसीयसी । उष्णिक् ७ पुरव-
ष्णिक् - ककुप् - ककुत्र्यसुशिरा - तनुशिरा - पिपीलिकमध्या - अनुदुग्गर्भा - उष्णिक् । अनुदुग् ६ महापदपङ्क्ति - कृति - पिपीलिकमध्या - वाविराज - नष्टरूपी -
विराज । गृहृती १० पुरस्ताद्गृहृती - न्यंजुसारिणी - उरोवृहृती - संभोमीवी - उपरिथाद्गृहृती - विद्यारवृहृती - ऊर्ध्ववृहृती - पिपीलिकमध्या - वियमपदा - गृहृती ।
पङ्क्तिः ७ विराट् - एतोवृहृती - विपरीता - प्रस्वारपङ्क्ति - अस्वारपङ्क्ति - विद्यारपङ्क्ति । त्रिष्टुप् १२ जगती - अभिसारिणी - विराट्स्थाना -
विराट्स्था - ज्योतिष्मती - पुरस्ताज्ज्योति - अध्येज्योति - उपरिथाज्ज्योति - महागृहृती - यवमध्या - पचयुत्तरा - विराट्पूर्वा । जगती ३ त्रिष्टुप् - महासतो-
गृहृती - महापङ्क्ति । त्रगाथाः ६ बाह्वतः - काकुभ - महाबाह्वत - विपरीतोत्तर - अनुदुग्मुत्तरासृचा . इति ।

पंचाशदधिकचतुर्विंशतिशतानि । ३४१ उष्णिहएकचत्वारिंशदधिकंशतत्रयं । ८५५ अनुष्टुभःपंचपंचाशदधिकान्यष्टौशतानि । १८१
 वृहत्स्यएकाशीत्यधिकंशतं । ३१२ पंक्तयोद्वाद्दशधिकंशतत्रयं । ४२५३ त्रिष्टुभस्त्रिपंचाशदधिकद्विचत्वारिंशच्छतानि । १३४८ जगत्स्यो
 ऽष्टाचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकंसहस्रं । १७ अतिजगत्स्यःसप्तदश । १९ शक्यैरेकोनविंशतिः । ९ अतिशक्यैरेनव । ६ अष्टयःपद् ।
 ८४ अत्यष्टयश्चतुरशीतिः । २ धृतीद्वि । १ एकाऽतिधृतिः । ६ एकपदाःपद् । ८७ द्विपदाःसप्ताशीतिः । '१०० बार्हिताःप्रगाथाः
 शतं । ९४ विपरीतोत्तराश्चतुरधिकानवतिः । ५५ ककुमाःपंचपंचाशत् । १ महाबार्हित्वा २५० सार्धशतद्वयं ।
 एतेदृचाद्दृचादतिकृत्वातएवद्विगुणाऋचः ५०० पंचशतानि ॥ एवंसकलाःशाकलसंहितायांखिलरहितायामृचो १०४७२ द्युत्तरसप्तत्य
 धिकचतुःशताधिकदशसहस्राणि संख्येति ॥ यत्तु 'ऋचांशसहस्राणिऋचांपंचशतानिच ॥ ऋचामशीतिःपादश्चैतत्पारायणमुच्यते ॥'
 इतिकस्यचिद्धचनं तद्बालखिल्याध्यायादिखिलसहितशाकलसंहिताविषयमितिध्येयं ॥ खिलरहितायास्तुपूर्वोक्तायाएवसंख्यायाःप्रतीतिः ॥
 एवमत्रप्रथमाष्टकेऋचः १३७० द्वितीये ११५७ तृतीये १२०९ चतुर्थे १२६३ पंचमे १२६५ सप्तमे १२६३
 अष्टमे १२९३ । एतत्संकलनंपूर्वोक्तमेव । सूक्तसंख्यात्वानुक्रमण्यमेव 'तदेतत्सूक्तसहस्रं' इत्यादिनापठिता सापिबालखिल्याध्यायान्विताया
 एवघटते । अन्यथातुपडधिकंसहस्रं । तदित्यं । प्रथमाष्टके सूक्तानि १२१ द्वितीये ११९ तृतीये १२२ चतुर्थे १३० पंचमे १२९
 षष्ठे १२४ सप्तमे ११६ अष्टमे १४५ एतत्संकलनंप्रागुक्तमेव ।

स्वाहावत्पृथः ।

मंत्रप्रतीक	अष्टकाध्यायवर्गा	मंत्रप्रतीक	अष्टकाध्यायवर्गा	मंत्रप्रतीक	अष्टकाध्यायवर्गा
स्वाहायज्ञं कृणोतुन	१	आपूर्णाऽअस्य कृलग्नाः	३	आयास्त्रिर्यऽआपरि०	६
तुतमे अपस्वदुतायते	१	तिष्ठाहरीरथया	३	स्वाहाकृतस्य वृषत०	६
पुष्पवर्तेमरुर्वते०	२	इन्द्र स्वाहापिनतु०	३	आदुनुतेऽअनु०	६
स्वाहाकृतान्याग०	२	स्वाहामयेवरुणा०	३	विश्वेदेवा स्वाहाकृ०	६
पुरोगाऽअभिदं०	२	आयास्त्रिभेस०	५	वेपिहोत्रमुतपोत्रं०	७
वृतमिमिक्षे वृतमस्य	२	यथाव स्वाहा०	५	मातलीकृत्वैर्यमो०	७
दुभ्यंहिन्वानोव०	२	आर्चनोवर्हिः०	५	आभैवहवरुण०	८
आयास्त्रिभेसमि०	२	आनोयातमुप०	५	सुद्योज्ञतोव्यभिमीतं०	८

निदिष्टेषु स्वाहावन्मंत्रेष्वपि प्रदानार्थकस्वाहाकारभेदेन द्वैविध्यपरिकल्प्य प्रदानार्थकस्वाहाकारवत्स्येवातेषुन. स्वाहाकारोमास्त्वन्व
 प्रापेक्षित एवेति निर्णय जुह्वतिकेचन शिष्टास्तन्मतेन प्रदानार्थकस्वाहाकारघटितमंत्रप्रतीकमूर्ध्नि * ईदृक्पुष्पविन्यास. कृतः । कैश्चित्तु स्वाहाम
 येवरुणाय ३।८।२१ आयास्त्रिर्य आपरि ६।३।१२ वेपिहोत्रमुतपोत्रं ७।५।३० इति मंत्रत्रयमेव प्रदानार्थकनिर्णीतं तत्राप्याद्यो वैकल्पिक इति ।
 तत्र सदसत्संक्रिस्वहनीयम् ।

स्वाहाकारवन्मंत्रविचारः ।

श्रीवेदपुरुरायनमः ॥ अथऋग्गाम्नाथेऋतिपयेमंत्राःस्वाहाकारवंतआप्तास्तत्रसंशयः—किमेतेपाहोमेविनियोगःप्रदानार्थकस्वाहाकारांतर
युतानामुतकेवलानामिति । किंतावत्प्राप्तं । नकेवलानाहोमेविनियोगःसंभवति । होमस्यत्यागाल्मकतया मंत्रमध्यपठितस्यचस्वाहाकारस्य
मंत्रावयवतया प्रदानार्थत्वाभावादंतेपुनःप्रदानार्थकस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति । अतएवभगवान्जैमिनिःसंकर्षकांडे 'स्वाहाकृत्य' (अ. १४
पा. ४ सू. १८) 'वपद्' (१४।४।१९) इतिसूत्राभ्याक्रमेण 'स्वाहाकृतमिन्द्रायतेजुहोमि' 'स्वाहाकृतमिन्द्रायतेजुहोमि' इत्यादावुपसर्जनत्वेना
न्वितानांस्वाहाकाराणांमुन्व्यविशेषव्यत्याभावात् द्रव्यस्तुतिद्वारेववाक्यार्थसमन्वयादप्रदानार्थत्वं । 'वपद्तेविष्णवासाऋणोमी' त्यत्रवपद्द्रव्यस्य
स्वाहाकृतगव्दवत्प्रमासाभावेनस्वतंत्रतयाप्रदानार्थत्वेप्राप्ते ' आऋणोमि ' इत्यत्रतदन्वयेनास्वातंत्र्याविशेषादप्रदानार्थत्वंनिर्णय तत्रतत्र
प्रदानार्थकस्वाहाकारांतरप्रयोगंनूते । इतिप्राप्तेनूतम्—नऋग्गाम्नाथपठितेपुस्वाहाकारवत्सुमंत्रेहोमकालेपुनरन्यःस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति ।
कुतः । पठतिहिभगवानाश्वलायनःश्रौतसूत्रप्रथमाध्यायस्यैकादश्यांकंडिकायां—'स्वाहाकारातैर्मंत्रैर्नचेन्मंत्रेपठितः' इति । व्याचख्यौ
चैतद्दृष्टिचुन्नारायणः—' यत्रकापिस्वाहाकारोपठितस्तदातिस्वाहाकारःकर्तव्यः । यत्रकापिपठितश्चेत्सएवप्रदानार्थकोभवति' इति ।
कारिकाकार-भंचनाचार्यममृतिमाचीनप्रयोगकाराश्चैवमेवप्रतिपादयति । श्रौतकोपि—'यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि ।
स्वाहातंश्चप्रयोक्तव्योहोमेपुमणवादिना' इति । अत्रवचनद्वयेपियधपूर्वविधिर्गीक्रियते तदापर्युदासस्ययेनस्वाहाकारघटितान्यहोमसाधनी
मृतमंत्रत्वावच्छेदेनअंतस्वाहाकारविधिरितिवक्तव्यम् । अथहोमसाधनीमृतमंत्रेपुअंतस्वाहाकारोवचनांतरेणप्राप्तइत्युच्येततदानेनवचनेन

स्वाहाकारयत्सुमत्रेपुसप्रतिपिथ्यतइत्यापतति । अन्यथावचनवैयर्थ्यापत्तिर्दुर्वारा । नन्वेवं 'स्वाहाट्य' 'वपट्' इतिसंरुर्पकांडस्थाधि
 करणद्वयविरोध । तत्रहीतरविशेषणतयान्वितार्थकस्वाहापदस्यप्रदानार्थत्वनिरग्यातेपुन स्वाहापदप्रयोगव्यवस्थापनात् । न । तस्यान्वलायनो
 क्कर्मोतिरिक्कर्मविषयत्वात् । आश्वलायनप्रोक्कर्मसूक्तसूत्रेणतद्वाधात् । अतएव अग्निष्टोमस्यसौत्वेहनिर्होत्रकांडपठितप्रवृताहुतिहोमे
 'स्वाहानचे' इत्येकोमत्र । 'स्वाहावाचस्पतये' इतिद्वितीय । एवमन्येष्विहवोमत्रा सति तत्रापिमत्रपठितस्वाहाकारएवप्रदानार्थइति
 मत्रात्प्रदानार्थकान्यस्वाहाकारंनप्रयुजति । एवमयाश्चेतिमत्रेषु । अधर्युकांडपठितप्रवृताहुतिहोमेतु 'जुष्टोवाचोभूयास' इतिमंत्रे
 स्वाहाकारसत्त्वेपि तस्मिन्माथा स्वाहाकारस्वत्याइतिमत्रातेपुन स्वाहाकारयोजनादरीदृश्यतेकेशवादिप्राचीनप्रयोगेषु । एवमगलामुल्यादिता
 त्रिकमत्रेष्वपि । मत्रमध्येस्वाहाकारसत्त्वेपिमत्रातेपुन स्वाहाकार प्रयोज्यइतितत्रविद्विरुक्त्वात् । नचानत्यस्वाहाकारस्यस्वस्थानच्युतनरा
 कुडलादीनाकडूयनालकरणादिकार्याश्चमत्वमिवनप्रदानार्थत्वम् । अतएवयज्ञायज्ञीयसामनि इरापदस्यगिरापदस्यानएवनिवेशआवृत्तिश्चरु
 ल्यतइतिशक्यम् । यत्रवापिस्थितस्यदीपस्येवपदस्याप्यर्थप्रकाशकत्वानपायात् । देहिब्राह्मणायत्राह्मणायदेहीत्यादिवाक्याभ्यामविशेषेणबो
 धानुभवाच्च । अतएव 'पुरस्तात्स्वाहाकारावाअन्येदेवाउपरिष्टात्स्वाहाकारावान्ये' इतिश्रुत्याउभयोरपिप्रदानार्थत्वमनूयते । एतेनम
 त्रपटकादिमन्यपठितस्वाहाकारातेहुत्वाशेषमत्रोनिगदेनोच्चारणीयइतिकेपाचित्प्रलापोनिरस्त । नचसकृच्छ्रुतस्येतरविशेषणतयोपस्थितार्थ
 कस्यस्वाहाशब्दस्य ऋमप्रधानतयाप्रदानार्थवबोधकत्वमितिवाच्यम् । नचेन्मन्त्रेपठितइतिसूत्रबलादेवतादृशस्वाहाकारघटितमन्त्रेषुस्वाहापद

स्यावृत्त्याप्रदानार्थवबोध कल्पनीयइतिदिक् ॥

पारायणहोमाधारंभकालः ।

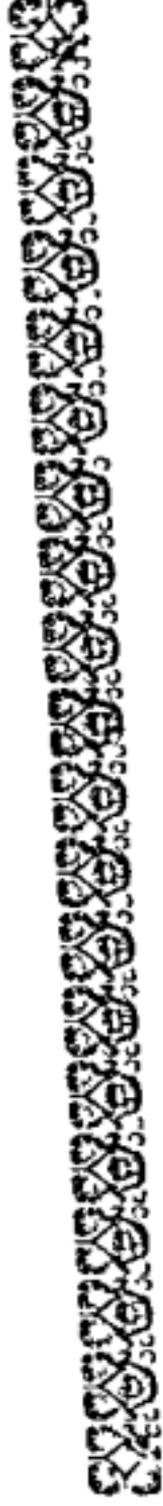
श्रीः ॥ जपाधारंभकालस्तुपरशुरामेणोक्तः ॥ वैशाखेश्रावणेमासेचाश्विनेमार्गशीर्षके । माघफाल्गुनयोर्वाषित्तिपक्षेऽनुभेदिने ॥ वेदारंभः प्रकृत्यःपुत्रपौत्रादिदृढये ॥ इति । क्रांतिकेसर्णलभःस्यादितिकेचित् । वज्र्याणि तुसंप्रहेअनध्यायतिथीन्सर्वान्स्काष्ट्यौविहायच । इतरामुचकृत्योवेदारंभःशुभप्रदः ॥ अनध्यायेचसंध्यायामपराहेऋथंचन । त्रियारंजखलायांवेदारंभोनसिद्धिदः ॥ इति ॥ रत्नमा लाया—सोमगौम्यगुरुशुक्रनासरासर्वकर्मशुभवंतिसिद्धिदाइति ॥ निष्कामतयावेदाद्यनुष्ठानेतुयदाश्रद्धोत्पद्यतेतदैवारंभःकार्यः । नश्वः श्रुगुपामीतहोहिमनुष्यस्यश्वोवेदेतिश्रुतिः । श्वःऋवाणीत्येवमुपासनाकालांतरप्रतीक्षानकार्या । ह्रियस्मान्मनुष्यस्यश्वःकालसंवधिजीवनंकोवि दकोजानीयात् आयुषोऽस्मिरत्वादितिश्रुत्यर्थः । परशुरामोपि—यदैवजायतेवित्चिचंश्रद्धासमन्वितं । तदैवपुण्यकालोययतोऽनित्यंहिजी वितं ॥ अतःसर्वेपुकालेषुजपस्यारंभणंशुभंइति ॥ दीपिकायामपि—ईश्वराराधनार्थवाअथवापापनुचये । यदिरुद्राद्यनुष्ठानंनमुहूर्तादिर्वि तयेदिति ॥ काम्येतुदिनंसंशोध्यमेव ॥ एवमारंभोत्तरंमध्येनध्यायपतेतुजपहोमाभिषेकादिकर्तव्यमेव । ततोवेदादिमारभ्यसंततमधीयीतना स्यांतरानध्यायोनास्यांतराजननरणमशुचि (अशौचंनेत्यर्थः) नांतराव्याहारेनांतराविरमेत्त्रिःप्राणानायम्याचम्यप्रणवंवाप्रविधाययावत्का लमधीयीतततःसर्वनिशानिशांतरंसलिललोप्यपरिदध्यात् । निशांतरंसंध्यानिशादीन्लोप्यविहायसमापयेदित्यर्थः । इत्यादिविशेषोऽज्ञेयः ॥

वेदपारायणप्रयोगः ।

पूर्वोक्तशुभेकालेपारायणदिननिश्चित्यतस्याग्निने कृतमित्यक्रिय शुक्लवासा. सपत्नीकोयजमान. पूजितेष्टेदेवतोगोमयलिसेशुचौदेशेप्राब्लुलउ
 पविश्याचम्यप्राणानाम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममकायिकादिसमस्तदोपनिवर्हणद्वारा ऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहि
 तापारायणाधिकारार्थपडब्दचतुरब्दव्यब्दादन्यतमंपूर्वोचारांगसहितसर्वप्रायश्चित्तप्रतिकृच्छंगोमूल्यरजतनिष्कपादप्रत्याम्नायेनकार्यापणैक
 गोमूल्यप्रत्याम्नायेनवाहमाचरिष्यामि इतिसंरुल्योक्तप्रकारेणसर्वप्रायश्चित्तमाचरेत् ॥ पुनर्देशकालालुल्कीर्त्यमसमस्तपापक्षयद्वाराऋग्वे-
 दांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थमृग्विधानोक्तक्रमेणप्रणवादिजपमहंकरिव्ये इतिसंरुल्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मपरमात्मागाय-
 त्रीव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिः प्रजापतिर्बृहतीगायत्र्या ॥ आपोहिष्टेतिनवर्चसांबरीप. सिंधुद्वीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानाससनीप्रतिष्ठा
 अत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ एतोन्धिद्रमितितिसृणामांगिरसस्त्रिश्चींद्रोऽनुष्टुप् ॥ ऋतंचितितृचस्यमाधुच्छंदसोपमर्षणोभाववृत्तिरनुष्टुप् ॥ शंनइंद्रा-
 मीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिवसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ स्वस्तिनोमिमीतेतिपंचानामात्रेय. स्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुबल्येद्वेअनुष्टुभौ ।
 पावमानीनांछंद्रव्यादिनवमेमंडलेआलोचनीयं ॥ शंवत्यादीनांपाठः कर्षिजलाधिकरणन्यायेनतिसृणांतिसृणामेवेतिकेचित् ॥ ऋग्विधाने—
 तर्पयित्वाद्भिराचार्यानृपीशृंदांसिदेवताइत्यनेनाचार्यादीनांतर्पणमभिहितं । तत्राचार्यादीनांविशेषरूपेणानुपादानात्सामान्यरूपेणेतिसृण्यते
 तद्यथा । आचार्यास्तृप्यंतु । ऋपयस्तृप्यंतु । छंदास्तृप्यंतु । देवतास्तृप्यंतु । ततो रौद्रमंत्राञ्जपेत् । कद्दुद्रयेतिनवर्चस्यचौरः कण्वोरुद्रो
 गायत्र्यंत्यानुष्टुप् । इमारुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोरुद्रोजगत्स्येद्वेत्रिष्टुभौ । आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्र-

निद्रुप् । इमारुद्रायस्त्रिधन्वनइतिचतुर्ऋचस्यैत्रावरुणिवंसिष्ठोरुद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । ततोयुतसहस्रशतदशान्यतमयासंख्ययागायत्रीज-
 पेत् ॥ पुनर्देशकालीसंकीर्त्यंऋग्वेदांतगतसत्राक्षणशाकलसंहितापारायणांगत्वेनगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनान्दीश्राद्धंअहयंशं-
 करिव्य इतिसंकल्प्योक्तप्रकारेणकुर्यात् । एवंपूतोधिकारीभवति ॥ ततःपारायणदिनेकर्ताकृतनित्यक्रियोदर्भासनेप्राञ्जुखउपविश्यपवित्रपाणिः
 प्राणानायम्यदेशकालीनिर्दिश्य अमुकगोत्रस्यदर्भणोममकायिकादिसमस्तदुरितक्षयपूर्वकंश्रीवेदपुरुप्रीतिद्वाराअमृतत्वप्राप्त्यर्थंआदौप्रणवसम
 स्तव्याहृतिसंहितायाःअंतेमहानाम्युपनिपत्संहितायाऋग्वेदांतगतशाकलसंहितायाःपारायणमहंकरिव्ये । ऋत्विग्द्वाराकरणेतुऋत्विजंवृत्वांत-
 मधुपर्कंणाहयेत् । ततःपारायणकर्तादेवालयेस्वगृहेवागोमयोपलिप्तभूमौहस्तायामविस्तारोचावेदिकृत्वातदुपरिवसंमिश्रांमृत्तिकांसंस्थाप्यत-
 त्रमहीदीरित्यादिविधिनामुहृदं कलशंमुप्रक्षालितंपुष्पपुष्पमालाचंदनकुंकुमादिभृत्पितंप्रतिष्ठाप्यतत्त्वायामीतितत्रवरुणमावाह्यसंपूज्य ॥ तत
 उत्तरामृकुशकृतंवत्सजान्वाकृतिवेदंत्रक्षणःशिरउपधानत्वेनकलशोपरिनिधायस्वात्यनंपठेत् । स्वस्त्यनंताक्षर्यमितिद्वयोरत्रेयःस्वस्त्यात्रेयो-
 विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्इतिऋग्वयंपठेत् ॥ ततज्जर्वाग्रंपंचाशत्कुशनिर्मितंकूर्चप्रत्यग्रंवेदोपरिप्रतिष्ठाप्यप्राणप्रतिष्ठापूर्वकंत्रक्षजज्ञानमितिमंत्रेणावाह-
 नाद्युपचारैःपूजयेत् । त्रस्रदक्षिणभागेद्वितीयकलशोपरिप्रतिमायांसावित्रीपूजनमुक्तंकैश्चित्त्रमूलाभावादुपेक्ष्यं । ततोगुरुंत्राक्षणांश्चसंपूज्य
 विष्णुंस्मरेत् ॥ ततोदेवतासंनिधौदर्भासनेदर्भपाणिःप्राञ्जुखउपविश्याचम्य । प्रणवस्यपरत्रक्षपरमात्मागायत्रीव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिः
 प्रजापतिर्बृहतीजोपवि० । ॐ भूर्भुवःस्वःइतिजपित्वाऋषिपिंडंआद्युच्चारणपूर्वकंअभिमीळइत्यादिपारायणमारभेत । पूर्वोक्तविरामस्थलेविरमे-
 त् । प्रत्यहंमहरद्वयपर्यंतंपठेत् । त्वरयासमापनेच्छायांसाधिप्रहरद्वयपर्यंतंपठेत् । कर्मसमाप्त्यंतंत्रक्षचर्यमधःशयनंस्वल्पंहविष्याशनंचकार्यं ।

शक्रीसत्यामुपोषणं प्रजुनंच प्रत्यहंसमास्यंतं कार्य । पतितरजसलादि संभाषणं तत्समक्षमध्यनंच न कुर्यात् । आसमासेर्नाश्रीयाद्यथाश
क्तिवापः फलान्योदं हविष्यमात्रमरुपं मुंजीतनोपरिशयीत नैमुधुनंचरेत्पतिताधैर्नसंभाषतेनेतत्समीपेधीयीतेति वीधायनोक्तेः । ऋत्विक्कर्तृक
पारायणे पारायणकारयित्राप्येतेनियमाः कार्याः । संहितासमाप्यमहानाम्नीः पठित्वा ब्राह्मणं पठेत् । केवलसंहितापारायणे महानाम्नीरेव पठेत् ।
आरण्यपंचरुमध्ये प्रथमारण्यकत्रयस्य ब्राह्मणं तर्गत्वाद्ब्राह्मणसमाप्त्यनंतरं पाठ । महानाम्नीसंज्ञं चतुर्थारण्यकंपूर्वोक्तं ऋग्विधानवचनादेव
संहितासमाप्त्यनंतरमेव पठेत् । पंचमारण्यकस्य महाव्रतयज्ञद्वारण्यरूपत्वाद्दारण्यकत्रयानंतरं पाठः ॥ इति ।

संहितास्वाहाकारविधिः ।

श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ श्रौतसार्तपुक्रमस्वखिलविगुणतानाशनेनेष्टसिद्धैरुद्रैर्ब्रह्मवंधंसकलविधिविदःकामिणोयं सरंति ॥
 प्रज्ञानानंदेदहःसकलमुनिजनध्येयरूपःपरेशोविष्णुर्ब्रह्मात्रवाच्योनिखिलजनहितःसर्वगःसर्वतोऽव्यात् ॥ १ ॥ ऋग्वेदेयाशा-
 कलार्यास्तिशाखातस्याःकुर्वेगुर्जरोपाहयोहम् ॥ गोपालार्यःपद्दतिशोनकीयानग्रथान्दृष्टाहोमजाशालिनीच ॥२॥ तत्रताव-
 द्रेदपारायणफलमाहशौनकः--पारायणाभ्यांद्वाभ्यावाऽनश्नन्यःसततंपठेत् ॥ अनृतेभ्यःपातकेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥
 त्रिभिःपारायणैःशूद्रीगमनात्पातकान्नरः ॥ गंगाप्सुमज्जनाच्चैवमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ चतुर्भिःशूद्रीगमनात्तदन्नाशनपात-
 कात् ॥ पंचभिश्चायाज्ययाजैरग्राह्यग्रहणात्तथा ॥ षड्भिःपारायणैःस्वर्णस्तेयस्त्रीपशुघातनात् ॥ सप्तभिःप्राजापत्यस्यहीना-
 चाराचबंधनात् ॥ अष्टभिश्चाद्रायणाच्चगुरुस्तल्पगमात्तथा ॥ रजस्वलासंगमाच्चमुच्यतेपातकान्नरः ॥ नवभिस्तुसुरापानात्पा-
 तकान्मुच्यतेतथा ॥ असोमपानाद्दशभिरैकादशभिर्ब्रह्महा ॥ द्वादशभिःपूर्वजन्मकृतादिहापिजन्मनि ॥ पातकान्मुच्यतेस्वर्ग-
 लोकंगच्छतिशाश्वतं ॥ अग्निष्टोमादिऋतुभिरिष्टंभवतितेनैव ॥ वेदाध्यायीसदैवस्वादपाप्मासत्यवाक्शुचिः ॥ यंयंकामयते
 कामंतंतेवेदेनसाधयेत् ॥ असाध्यंनस्तिर्यक्तचिद्ब्रह्मणोहिफलंमहत् ॥ इतिवेदपारायणमहिमानंप्रदर्शयदानींस्वाध्यायाभ्या-
 सलक्षणानिवदन्तदंतरंगभूतंहोमविधिमाह--तत्रादौशरीरशुद्ध्यादिकमाह ॥ सिद्धमंत्रविधानेनजपैर्होमैर्द्विजोत्तमः ॥
 तपसास्वर्गमाप्नोतितपसाविदेतेमहत् ॥१॥ तपोगुक्तस्यसिद्धंतिकर्मणिनियतात्मनः ॥ विद्वेषणंसंवननंविपद्भरोगनाशनं ॥२॥

नादिकं ॥ १४ ॥ आयुष्याण्येकमोणिमंत्रयुक्तःसमारभेत् ॥ सवासाःसाशरस्कोऽसुखात्वाभ्युक्ष्यजेपेद्विजः ॥१५॥ शुद्ध-
वत्यस्तथांश्वत्यःपावमान्योधमर्षणं ॥ एवंत्रिराहुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत् ॥ १६ ॥ 'अंश्वत्यआपोहिष्ठेत्यादयः' । त्रीन्प-
डष्टौद्वादशवापोऽष्टाष्टादशापिवा ॥ आशताद्वायमेत्प्राणान्जपन्ब्रह्माधमर्षणं ॥१७॥ प्राणायामैदेग्धदोषःशुक्लांवरधरःशुचिः ॥
यथाविध्यपआचम्यारोहेद्द्वैदर्भप्रस्तरं ॥ १८ ॥ पवित्रपाणिःकृत्वातु उपस्थंदक्षिणोत्तरं ॥ दिशोरेवांतरत्रेक्ष्यानिमिषंछाद्यचक्षुषी
॥ १९ ॥ अकारव्याहृतीस्तिस्त्रःसावित्रीचतदित्यूचं ॥ मनसैताअनुदुल्यवेदादिसमुपक्रमेत् ॥ २० ॥ मंद्रमेवपठेत्प्रातरु-
त्रैर्मध्यंदिनेपठेत् ॥ सौचैरेवापराल्हेतुसंध्याकालउपारमेत् ॥२१॥ ब्राह्मेमुद्धृतेचोत्थायत्रिराहुत्यपठेद्विजः ॥ मध्यमांशुत्तिमा-
स्यायनद्रुतानविलंबितां ॥ २२ ॥ पूर्वासंध्याजपंस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमां ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाकथंचन ॥ २३ ॥
विरभेद्ब्राह्मणेप्राप्तेकामंतेनतुसंवेदेत् ॥ शृद्धंष्ट्वैवसंप्राप्तंनाधीयीत्तकदाचन ॥ २४ ॥ ऋष्यादिसर्वविज्ञायपठेत्सुनियतः
शुचिः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपापैश्चपरिसुच्यते ॥ २५ ॥ अनश्नन्संहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ आयुर्विधांधनंपुत्रा-
नृशंशाप्नोत्यनुत्तमान् ॥२६॥ एतद्ब्रह्मजपन्द्ब्राह्मेक्षेतान्यांश्चतद्विधान् ॥ त्रेक्ष्याचम्योदकंपूतःपश्येद्भामग्निभास्करो ॥२७॥
इत्थंसाधारण्येनस्वाध्यायधर्मानभिधायसंप्रतिहोमधर्मान्वक्तुमुपक्रमते ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ पुष्टयेधन-
लाभायपशुलाभायभूतये ॥ २८ ॥ एपाहिसंहितादैवैःसर्वब्रह्ममयीनिच्यूत् ॥ उग्रेणतपसादृष्टाविश्वामित्रेणधीमता ॥ २९ ॥
होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यं कुर्वीतवैतया ॥ आज्यंद्रव्यमनादेशेजुहोतिपुविधीयते ॥ ३० ॥ सर्वपापहरोहोमःप्रत्यृचंचतिलैः

स्मृतः ॥ गृह्योक्तविधिनासर्वकर्मकुर्वीततत्त्वचित् ॥ ३१ ॥ शक्त्यातुनिप्राःसंभोज्याऋग्यसूक्तसमसंख्यया ॥ वर्गध्यायप्र-
 मंख्यावामंडलावधियापुनः ॥ ३२ ॥ अथैतस्यविचरणमित्थं—अनादेशेआज्यद्रव्यमित्यनेनास्मिंसंहिताहोमेआज्यं
 हीम्यद्रव्यंप्रकृतमितिसिद्धं ॥ सर्वपापहरोहोमस्तिलैःस्मृतइतितिलहोमस्यसर्वपापहर्तृत्ववर्णनात्तिलद्रव्यंकाम्यमित्यपिसिद्धं
 स्यात् तथापिपापनाशनस्यसर्वस्याप्यपेक्षितत्वात्तिलाअपिनित्यप्रायाएव ॥ तिलैराज्येनचहोतव्यमित्यर्थः ॥ प्रत्यूचमितिव-
 दतामंत्रविभागोज्ञापितएव ॥ ऋगशब्दश्चात्रछंदोवाची ॥ तेनयस्यछंदसोयानिर्दिष्टाधरसंख्यासायसिन्नवसानेपूर्यतेतावत्यृक्
 यथाग्निमीळइतिगायत्रीऋक् ॥ गायत्रीछंदसस्तुचतुर्विंशत्यक्षराणि तान्यग्निमीळइत्यारभ्यरत्नधातममित्यवसानेपूर्यते तस्मा-
 ज्जातात्रैकऋक् ॥ एवमुष्णिगादिप्यपिद्रष्टव्यं ॥ ऋचोपिकचिदेकावसानाभवंतिकचिद्धचवसानाःकचिद्धवसानाअपि ॥
 तत्रैकपदादिपदात्रैकानसानाः गायत्र्यादिशक्यताःगर्वाद्धवसानाःअतिशक्यार्थाःप्रायः सर्वाख्यवसानाइति सर्वत्रऋगं-
 तेस्वाहाकारंपठित्वाहोतव्यं नचेन्मंत्रेपठितइत्याद्याध्वलायनेनोक्तत्वात् ॥ यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि ॥ स्वाहां-
 तःसप्रयोक्तव्योहोमेपुप्रणवादिनाइतिकारिकोक्तश्च प्रतिमंत्रमादौप्रणवःपठ्यएव ॥ होमविधेरुपसाधनीभूतंकुंडकरणादिप्रा-
 चीनंतंत्रस्त्रिष्टुप्इत्यादिप्रतीचीनंचगृह्योक्तविधिनैवकुर्यात् ॥ तत्त्वविदित्यनेनास्यहोमस्याधिकारिणंदर्शयति योवेदस्यलक्षणतो-
 र्धेतश्चतत्वंजानातिरेएवान्नाधिकारीनान्यइति ॥ ततःकर्मविरामेविप्राभोज्याः ॥ तेचशक्त्यपेक्षयानऋग्यसूक्तवर्गध्यायमंडल-
 समसंख्याः ॥ ऋगादीनांसंख्यात्वन्यत्रक्षेयेति ॥ अथहोमकर्तुःफलंनिरूपयन्नभिचारेणोविधिविशेषमाह—

सर्वकामसमृद्धयर्थपरं ब्रह्मेदमुच्यते ॥ एषैवप्रतिलोकोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी ॥ अक्षरप्रतिलोमेयमभिचारपुशस्यते ॥ अक्षर-
 प्रतिलोमेयसिन्युज्येतकर्मणि ॥ तदमोघंविजानीयादेतद्ब्रह्मणोवलं ॥ व्याघातकेध्मासमिधोष्यक्षरप्रतिलोमया ॥ जुहुया-
 त्सार्पणं तैलं विभीत रुकृतसुवः ॥ यद्भृच्छेत्पीडनं शत्रोरपिवोचाटनं पुनः ॥ पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्रममापयेदिति ॥ ॐका-
 रपूर्वाव्याहृतयोमधुच्छंदसआदितः ॥ मूक्तान्यंतेमहानाम्यःसंहितासाऽमृताऽमृता ॥ अमृतत्वंययुर्देवाःपूर्वसंहितयानया ॥
 जपेदेनंशुचिर्नित्यममृतत्वंचगच्छति ॥ अत्रैवतुजेपेन्मध्येपितृसूक्तान्यनेकशः ॥ पित्र्यांतांसंहितांविद्यात्पितृन्प्रीणात्तित्तया ॥
 एवमेवसमाहृत्यवायवीसंहिताभवेत् ॥ रोद्र्यादित्यावैश्वदेवीयैर्द्वत्यांचकामयेत् ॥ कुर्वीतवास्तुशमनंमध्येगोपुस्यधर्मवित् ॥
 पुष्पैर्गंधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः ॥ वास्तुसर्वप्रतिकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैवच ॥ वास्तोष्पतियजेच्चात्रपायसेनबृहस्पति ॥
 औदुंब्रगपलाशैश्चवालिंगप्रतिदिशंहेत् ॥ सूर्योवायुर्यमःपितरोनिर्ऋतिर्वरुणस्तथा ॥ सोमोमहेंद्रइत्येतादिक्षुदिग्देवताःस्मृताः ॥
 दद्यादानंन्राक्षणेभ्यःशिवंभवतुवास्त्विति ॥ ३४ ॥ ऋषीणांमंत्रदृष्टेनप्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ॥ सर्वत्र-
 दक्षिणां दद्याद्दानंवाकर्मसिद्धये ॥ ३५ ॥ नत्वेवा दक्षिणं कर्म किंचिदस्तीति शौनकः ॥ भक्त्याहिपूर्णपात्रेणसंमिताप्यंततोभवेत्
 ॥ ३६ ॥ तस्मात्सल्पापिदातव्यादक्षिणाकर्मसिद्धये ॥ ऋषभैकादशाद्दद्याधेनवातुप्यंतगुरुः ॥ ३७ ॥ धर्मज्ञैसत्यवादिनि
 ब्रह्मदानं च दीयते ॥ तदिदं परमं ब्रह्मगुह्यं पावनमद्भुतं ॥ ३८ ॥ नाप्रशांतायदातव्यं नापुत्रायातपस्विने ॥ नासंवत्सरोपिता-
 यनाशिष्यायाहितायच ॥ ३९ ॥ यएतेनैवविधिनोवेदमभ्यस्यतेद्विजः ॥ सनरःसर्वदापूतोमनःशुद्धिश्चजायते ॥ ४० ॥ इति ॥

स्वाहाकारप्रयोगः ।

॥ अथैतत्प्राचीनप्रयोगान्साधारणीं परिभाषां चानुसृत्य प्रयोगोलिख्यते ॥ तत्र वेदतत्त्ववित्तपोनिष्ठः संहिताहोमचिकीर्षु-
 ब्राह्मणो होमदिनात्पूर्वचतुर्थे दिने नित्यकर्माणि निर्वर्त्योचम्यप्राणानाम्येदेशकालौ संकीर्त्य करिष्यमाणऋग्वेदांतर्गतशाकलसं-
 हिताहोमेशरीरशुद्धिद्वाराधिकारसिद्धये प्राजापत्यकृच्छ्रंतत्प्राप्त्याप्रायगोनिष्क्रीयीभूतामुकपरिमाणद्रव्यदानेनाहमाचरिष्ये इति
 संकल्पयेत् ॥ प्राजापत्यस्य गोभिन्नप्रत्याप्रायचिकीर्षायांतवा ऊहयेत् ॥ ततो यानिकानीति मंत्रेण केशश्मश्रुलोमनखानि वापयि-
 त्वाविधिनान्नायात् ॥ ततो ध्रुवकूर्चविधिनापंचगव्यंपिबेदितिकेचिदाहुः ॥ ततस्तद्दिनं वाग्म्यतः शुचिस्तिष्ठन्नीत्वा तथा विध-
 आसीनो रात्रिनयेत् ॥ ततः श्वोभूते खानादिकृतनित्यक्रियः प्रणवव्याहृतिपूर्विकांसावित्रीजस्वावक्ष्यमाणान्मंत्रान्ब्रूजयेत् ॥ ते च
 आपो हिष्ठेति सूक्तं शुचीबोहव्या अग्निः शुचित्रततमः उदग्ने शुचय इत्येवं तिस्रः एतोन्विद्रमिति तिस्रश्च ऋतंचेति सूक्तं शंनइंद्रा-
 ग्रीतिसूक्तं स्वस्तिनोमिमीतेति सूक्तशेषं स्वादिष्टयेत्यारभ्य क्षीरं सर्षपिर्मधूदकमित्यंताः पावमान्योदशोचरयद्दशतान्ब्रूचइति एते
 मंत्राः शंकेन सह स्वाष्ट्याजभ्याः तावदशंकेन तु शताष्ट्या तत्राप्यशंकेन पुनर्दशाष्टयेति ॥ एवमशक्तौ प्रणवव्याहृतिपूर्विकां
 गायत्रीमयुतसंख्यया जपेत् ॥ केचिन्मंत्रजपगायत्रीजपयोः समुचयमाहुः ॥ तत्र ॥ वाक्यमूलेऽथेतिपदेन गायत्रीजपस्य पा-
 श्निकत्वघोतनात् ॥ ततः आचार्यास्तर्षयामि ऋषींस्तर्षयामि देवतास्तर्षयामि छंदांसितर्षयामीति जलेन तर्षयित्वा रुद्रं शरणा-

१ देवताछंद शब्दयोः प्रथमाविभक्तिस्त्री नारेतुव्यंत्विति कियाविज्ञेया ।

गतोस्तीति भावयन्नरुद्रदैवत्यमंत्रगणजपेत् ॥ तेचमंत्राः कद्रुद्रायेति नवर्चसूक्तं इमारुद्रायेत्येकादशर्चसूक्तं आतेपितरिति पंचद-
 शर्चसूक्तं इमारुद्राय स्थिरधन्वन इति चतुष्कसूक्तं आधोराजानं तमुद्रुहिभुवनस्य पितरं व्यं वकमित्येताश्चतस्रश्च इत्येतान्मंत्रान्ज-
 पित्वाऽनार्यशूद्रगर्हितरजस्वलास्त्रीपतितां त्यजेद्वत्राक्ष्णद्वेषुर्वाचार्यनिंदकमातापितृद्वेषुभिः सहसंभाषणादिवर्जयेत् न च कम-
 प्यवमन्येत ॥ अत्रत्रिरात्रं शक्तस्योपवासाः अशक्तस्य नक्तानि ॥ एतावान्विधिवेदपारायणहोमयोः समानः इत ऊर्ध्वपारायण-
 विधौ विशेषो विधिर्मूलत एव बोध्यः होमविधानस्यैवात्र प्रतिज्ञातत्वात् न लिखितवन्तो वयं ॥ एवंत्रिरात्राचीर्णव्रतं द्रव्यतरा-
 नुक्कल्यादिनिर्णतेषु ण्येदिने संभृतसंभारः कर्तास्वासानेशु च देशेषु चोपविश्याचमनप्राणायामान्कृत्वा देशकालौ संकीर्त्याऽमुकगो-
 व्रस्यामुकशर्मणोममपूर्वजन्मेहजन्मसंचितसकलपापनिवर्हणद्वाराभीष्टकामसिद्ध्यर्थं श्रीवेदपुरुपांतर्गतसावित्रीप्रजापतिप्रीत्य-
 र्थं च ऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहितायाः प्रत्यूचंतिलाज्यद्रव्यहोमं करिष्ये इति संकल्प्य तदंगताविहितं निर्विघ्नतासिद्ध्यर्थं महागणप-
 त्तिपूजनपूर्वकं स्वस्तिपुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नादीश्राद्धमाचार्यादिवरणं च करिष्ये इति संकल्पयेत् ॥ स्वयं होमचिकीर्षीयांत्रि-
 ष्णादीनि वदुषुयात् नत्वाचार्यं ॥ किंच ॥ श्रीकामः शान्तिकामो वाग्रहयज्ञसमाचरेत् ॥ तथा नैतद्वेविसिद्ध्यंतिकर्माणि नि-
 रिलान्यपीतिवचनाद्ग्रहयज्ञसमुच्चयेच्छायांप्रजापतिप्रीत्यर्थमित्येतं ग्रहयज्ञपुरःसरमिति संकल्पवाक्ये ऊहयेत् । ततो गणेशपूजना-
 दिनादीश्राद्धांतं कृत्वा आचार्यादीन्वृत्वा स्वयं होमपक्षेत्रे ब्रह्मादीनि च वावृत्वा मधुपर्कादिनापूजयेत् ॥ तत आचार्यः पवनपावनभूशु-
 द्धादिविधिनात्मानं पाथयित्वा भंगलतूर्यादियोषेण होममंडपं प्रविश्य सर्पपविकिरणपंचगव्यप्रोक्षणादिदेवयजनं रक्षस्वेत्येते हेमा-

द्याशुक्तीत्यामंडपपूजां कुर्यात् ॥ 'कमंडपामावपक्षे मंडपपूजापिनविधेया ॥ ततो द्विहस्तपरिमितनिमित्तकुंडात्स्थंडिला-
 द्वाप्राच्यानिमित्तचतुरस्रवेद्यां सर्वतोभद्रमंडलं विरच्य तस्मिन्ब्रह्मादिमंडले देवता आवाह्यतदुपरिमहीद्यौरित्यादि विधिना कलशौ
 मंस्थाप्यप्रथमकलशोपयोपलान्मापावधिहेमनिर्मितायां सावित्रीप्रतिमायामयुचारणविधिमंस्कृतायां सावित्रीमावाहयेदेवं ॥
 तत्सवितुर्विंशंभिः सवितागायत्रीसावित्र्यावाहने विनियोगः ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भूर्भुवः स्वः सावित्री सांगां सपरिवारां
 सायुधां सशक्तिकामस्यां सुवर्णप्रतिमायामावाहयामीत्यावाह्य तदस्त्वित्यादिना प्रतिष्ठापयेत् ॥ ततो द्वितीयकलशे पंचाशद्भिः-
 कुशैर्वत्सजानुसदृशैर्वेदं कृत्वा तं निधाय तदुपरि प्रागुक्तपरिमाणं सौवर्णं ब्रह्मप्रतिमामवस्थाप्य तत्र ब्रह्माणमावाहयेदनेन मंत्रेण ॥
 ब्रह्मज्ञानगातमो वामदेवो ब्रह्माग्निष्टुप् ब्रह्मात्राहने विनियोगः ॐ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ० विवः भूर्भुवः स्वः ब्रह्माणं सांगं सपरिवारमि-
 त्याद्यावाह्ये च्यायेत् ॥ यथा ॥ एलेहिसर्वाधिपते मूर्ते रद्रलोके न सार्धं पितृदेवताभिः ॥ सर्वस्य यातास्य मितप्रभावो विशाध्वरं नः सततं
 हिताय ॥ १ ॥ हंसारूढं चतुर्वक्त्रं मथुलं रक्तवर्णकं ॥ लंबोदरं च जटिलं चतुर्बाहुं जगपतिं ॥ २ ॥ अक्षमालां दर्भमुष्टिभूर्वाधोदक्षिणे
 करे ॥ सुवंकमंडलुं वामकरे सावित्रिसंयुतं ॥ ३ ॥ पद्मयोनिं चतुर्मूर्तिं विदायासं पितामहं ॥ यज्ञाध्यक्षं चतुर्वक्त्रं तस्यैतुभ्यं नमो नमः
 ॥ ४ ॥ इत्थं ध्यात्वा मामावित्री ब्रह्माणं च कांडानुसमेन पदार्थानुसमेन वापोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ एतावत्कर्माचार्यसद्भवेपि
 यजमान एव कुर्यादिति केषां चिदाशयः ॥ अथाचार्यः कुंडे स्थंडिले वा तत्तदुक्तं संस्कारकरणपूर्वकमग्निस्थापनाग्निसंस्काराग्निध्या
 नानुक्तमार्गेण कृत्वा ग्रहयज्ञपक्षे कुंडादीशान्यामुक्तलक्षणायां ग्रहवेद्यां मूर्त्यादिग्रहानुत्तदधिदेवतास्तत्प्रत्यधिदेवताः क्रतुसाहुष्य-

देवताः क्रतुसंरक्षकदेवताश्चावाहासंपूज्य तदीशान्याकलशेशरणस्थापनपूर्वकंसंपूज्यप्ररतिकमागत्यान्वाद्यथा ॥ तद्यथा ॥
 समिद्धंत्रयंवादायदेशकालौस्मृत्वासनवग्रहमखक्रग्वेदांतगतशाकलसंहिताहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्याधानंकरिष्ये ॥ ग्रहय-
 ज्ञाकरणपक्षेसनवग्रहमखइतिनीच्चारयेत् किंतुऋग्वेदांतर्गतेत्यादिकरिष्यइत्यंतमेवोच्चारयेत् ॥ ततोसिन्नन्वाहितेभावित्यादिव-
 क्षुपीआज्येनेत्यंतमुचत्वा ग्रहयज्ञपक्षेसूर्यादिग्रहान्अष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टान्यतमसंख्याभिःअर्कोदिजातीयसमिच्चर्वाज्याहु-
 त्तिभिःतदधिदेवतास्तत्प्रत्यधिदेवताश्चतैरेवद्रव्यैःतद्वनसंख्याहुतिभिःगणपत्यादिक्रतुसाहुष्यदेवताःइंद्रादिक्रतुसंरक्षकदेव-
 ताश्चतैरेवद्रव्यैःततोपिन्यूनसंख्याहुतिभिरिति ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षेत्वेतदनिर्दिश्येवात्रप्रधानं—अग्निं १ सोमं २ विश्वा-
 न्देवान् ३ ब्रह्माणं ४ ऋषीन् ५ ऋग्वेदं ६ यजुर्वेदं ७ सामवेदं ८ सावित्रीं ९ ब्रह्माणं १० श्रद्धां ११ मेधां १२ प्रज्ञां
 १३ धारणां १४ सदसस्पतिं १५ अनुमतिं १६ छंदांस्युपीन् १७ श्रियं १८ द्वियं १९ सवितारं २० शतचिंनः २१
 माध्यमान् २२ गृत्समदं २३ विश्वामित्रं २४ वामदेवं २५ अग्निं २६ भरद्वाजं २७ जामदग्न्यं २८ गौतमं २९ वसिष्ठं
 ३० प्रगाथान् ३१ पावमानीः ३२ क्षुद्रसूक्तान् ३३ महामूक्तान् ३४ महानाम्नीं ३५ उपनिषदं ३६ हव्यवाहं ३७ एता-
 देवतास्तिलाज्याभ्यामैकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुनरत्रप्रधानं—अग्निंनववारं ९ वायुं ३ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्वि-

१-अत्रान्याधाने ऐभिरग्रहत्यादिवैश्वदेवसूक्तेषु ' वैश्वदेवत्वंसूक्तेषुमेदप्रयोगेइतिसर्वाङ्गुममवष्टभ्यदेवताविभागंकेचिदिच्छंति'तस्यपाक्षिःइत्याहुविस्तृतिशंर्या-
 चनमथेगमावेस इतः । अथचेद्रेदप्रयोगएवतौरसंमन्यमानास्तदाष्टिप्पनेनिवेशितादेवताआलोच्यतत्रतत्रान्यान्याधेयाः ।

नी ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ इंद्रं २३ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१
 अग्निं ५ निर्मथ्याहवनीयावयी १ अग्निं ६ इध्मं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीद्वारिः १ उपासानक्ते १
 दैव्यौहोतारीमचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ विश्वान्देवान् १ २ इंद्रमृतुं १ मरु-
 तमरुतून् १ त्वष्टारमृतुं १ अग्निमृतुं १ इंद्रमृतुं १ मित्रावरुणाष्टून् १ द्रविणोदसमग्निमृतुं १ अश्विनाष्टून् १ अग्निमृतुं १
 इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रब्रह्मणस्पतीन् १ सदसैस्पतिं ३ नराशंसं १ अग्ना-
 मरुतः ९ [१] ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २ देवीः १ इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः १ द्यावापृथि-
 व्यौ १ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ मरुतः ३ विश्वान्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अग्नयः १
 अग्निं १ कम् १ अग्निं १ सवितारं ३ वरुणं ३ १ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४ उत्सूलं २ उत्सूलमुसले २ प्रजापतिह-
 रिथंद्रं १ इंद्रं २३ अश्विनौ ३ उपसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० [१, ५, १२] अश्विनौ १ २ अग्निमित्रवरुणारात्रिसवितून् १ स-
 वितारं १ अग्निं १ २ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्थम्यः ३ आदित्यान् ३ वरुणमित्रार्थम्यः ३
 पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अग्न्यश्रुपसः २ अग्निं २ १ अग्निदेवान् १ अश्विनौ २५ [१, ५, १३]

१-गुमिद्धमग्निवा । २-भेदपदो अग्निं २ विश्वान् देवान् १ अग्निं ९ (एवं १२) ३-अत्रचतुर्णामपि वारादरास्पति । ४-मरुतानिन्द्रदितिरेचित ।
 ५-भगवत्स्येत्यस्याभगोवा । ६-अधियवणचर्मदेवतावा ।

उपसं २० सूर्य १३ इंद्रं ७२ अग्नि ९ वैश्वानरमग्नि ७ अग्नि ५ इंद्रं ३८ [१६।४] मरुतः १५ अग्नि १३२
 इंद्रं ५७ [१६।५] मरुतः ३४ विश्वान्देवान् १९ सोमं २३ उपसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीषोमी १२ अग्नि ७ देवा-
 ग्नीन् १ अग्नि ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीधाः १ [६] उपसमग्नि ११ द्रविणोदसमग्नि ९ शुचिमग्नि ८ वैश्वा-
 नरमग्नि ३ जातवेदसमग्नि १ इंद्रं ५८ विश्वान्देवान् २९ इंद्राग्नी २१ ऋभून् १४ द्यावापृथिव्यश्विनः १ [७] अ-
 श्विनौ २४ उपोरात्री १ उपसं १९ रुद्रं ११ सूर्य ६ अश्विनौ ८३ इंद्रं १५ [८] विश्वान्देवान् १५ उपसं २६ स्वनयं
 ७ भावयव्यं ५ रोमशां १ भावयव्यं १ अग्नि १९ इंद्रं ५ इंद्रुं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५
 वायुं १ मित्रावरुणौ ५ रोदसीमित्रवरुणेंद्राभ्ययमभगसोमान् १ देवमरुदग्निमित्रवरुणमधवतः १ [९] मित्रावरुणौ ३
 पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्नि १ मरुतः १ इंद्राग्नी १ बृहस्पति १ विश्वान्देवान् १
 अग्नि २६ इध्मं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ देव्यौहीतारौप्रचेतसौ १ सर-

१-भे. प. विश्वान्देवान् ४ इंद्रापूषणौ १ विश्वान्देवान् ४ अदिति १ विश्वान्देवान् ९ (एवं १९) । २-यद्देवत्यंवासूक्तमितिपक्षेतिरेवेदेवता । ३-द्वैविरुपइ-
 ल्यारभ्यजातवेदसदस्यंतंशुद्धोभिर्यिकत्येन । ४-भे. प. विश्वान्देवान् १ रोदसी १ विश्वान्देवान् १ अग्निरोदसीः १ विश्वान्देवान् ३ इंद्रोदसीः १ सूर्यरश्मिरो-
 दसीः १ विश्वान्देवान् १ सूर्यरश्मिरोदसीः १ विश्वान्देवान् १ रोदसी ३ वरुणरोदसीः १ विश्वान्देवान् २ रोदसी १ विश्वान्देवान् ११ (एवं २९) । ५-भे. प.
 रुद्रमरुतः १ उपासानक्ते १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणसिंधून् १ विश्वान्देवान् २ मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५) ।

स्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णु ३
 विष्णुं ८ अधिनौ १२ [११०] द्यावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अथ ३५ विश्वान्देवान् ४१ वाक्समुद्राक्षरापः १
 शकधूमसोमौ १ अग्निवायुर्मर्यान् १ वाचं १ सूर्यं २ कालचक्रं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ मूर्यं १ सरस्वतं १ मरुत्वंत-
 मिद्रं १५ [११] मरुतः १५ इंद्रं १ मरुतः २० इंद्रं ८ अगस्तिं १ इंद्रं १ अगस्तिं २ इंद्रं १ मरुतः २ मरुत्वंतमिद्रं
 ४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६ अधिनौ ३९ [११२] द्यावापृथिव्यौ ११ विश्वान्देवान् ११ अन्नं ११ इध्मं १ तनु-
 नपातं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वन-
 स्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ वृहस्पतिं ८ अप्तृणमूर्यान् १६ अग्निं २९ इध्मं १ नराशंसं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः
 १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ४९
 [११३] इंद्रं १२६ ब्रह्मणस्पतिं १ वृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं ३ वृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं ३ वृहस्पतिं ३
 ब्रह्मणस्पतिं ३ वृहस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ वृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ [१४] वृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ८
 वृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १३ आदित्यान् १७ वरुणं ११ विश्वान्देवान् ७

१-११ न्यासीया । २-भे. प. विश्वान्देवान् ४ अहिर्बुध्नं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ मरुतः २ विश्वान्देवान् २ (एवं ११) । ३-भे. प. विश्वान्देवान् ६
 वरुणं ९ (एवं ७) ।

इंद्रं ६ इंद्रासोमी १ इंद्रं १ सरस्वतीद्री १ वृहस्पति १ इंद्रं १ मरुतः १ मरुतः १ विश्वान्देवान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं २ राकां
 २ गिनीवाली २ गुंगूसिनीवालिराकासरस्वतीद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १५ मरुतः १५ अपान्नपातं १५ मरुतः १ त्वष्टारं
 १ अग्नि १ इंद्रं १ मित्रावरुणौ १ [१५] द्रविणोदसं ४ अश्विनौ १ अग्नि १ सवितारं ११ अश्विनौ ८ सोमापूपणौ
 ५ सोमापूपणादितीः १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ
 ३ शकुंतं ६ अग्नि २३ वैश्वानरमग्निं २६ इध्मं १ तन्नूपातं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौ-
 प्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्नि ३३ [१३] यूपं ५ गूपान् ५ व्रथनं १
 अग्नि २७ इंद्राग्नी ९ अग्नि ४२ विश्वान्देवान् १ अग्नि ३ विश्वान्देवान् १ अग्नि ८ पुरीष्याग्नीन् १ अग्नि १४ अग्नीद्री १ अग्नि १
 वैश्वानरमग्निं ३ मरुतः ३ आत्मानं २ उपाध्यायं १ ऋतून् १ अग्नि ३६ [१७] इंद्रं ६१ नदीः ३ विश्वामित्रं १ नदीः १
 इंद्रं २ विश्वामित्रं १ नदीः १ विश्वामित्रं १ नदीः ३ इंद्रं १५३ [१८] इंद्रापर्वतौ १ इंद्रं १ ससर्परीवाचं १
 रयांगानि ४ इंद्रं ४ विश्वान्देवान् ५८ [१९] अश्विनौ ९ मित्रं ९ ऋभून् ४ इंद्रऋभून् ३ उपसं ७ इंद्रावरुणौ ३

१-गे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ उपासानक्ते १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ इंद्रं १ (एवं) ७ । २-मरुतइत्यादीनामश्रुत्तरभाव्यन्तानो-
 देतानाद्यतुशेषांगं । ३-वृषिर्गोनावा । ४-प्रत्यभिःप्रकारचेसूक्तयोरन्यासांद्यावापृथिव्यादीनानिपातादस्यंततस्तयोर्ल्लिगोकादेवताःपादिकाः । ५-अनसूक्ते
 ऽष्टम्यापिभेदेतात । ६-गे. प. अग्नि १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ विश्वान्देवान् १ सूर्ययावापृथिवीः १ द्यावापृथिवी २ द्यां १ विश्वान्देवान् १ सवितारं १
 विश्वान्देवान् २ विश्वं १ अग्नि १ विश्वान्देवान् ५ अग्नि १ विश्वान्देवान् २३ संवत्सरादित्यान् ३ सिधून् १ विश्वान्देवान् ६ अग्निं २ (एवं ५८) ।

बृहस्पतिं ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्निं १ अग्निवरुणौ ४ अग्निं ३५ रुद्रं १ अग्निं १५ रक्षो-
 हणमग्निं १५ [२०] वैश्वानरमग्निं १५ अग्निं ७४ सोमं २ अधिनी २ इंद्रं ४२ वामदेवं १ इंद्रं २ इंद्रवामदेवी १
 वामदेवं ३ इंद्रं ८० [५१२१]^३ इंद्रमात्मानं ३ ईयेनं ९ इंद्रं १८ इंद्रोपसौ ३ इंद्रं ५० इंद्राथौ २ [२२] ऋषून्
 ४८ द्यावापृथिव्यौ १ दधिक्रावाणं १ ९ सूर्यं १ इंद्रावरुणौ १ १ त्रसदस्युं ६ इंद्रावरुणौ ४ अधिनी २१ वायुं १ इंद्र-
 वायू ३ वायुं ५ इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ [२३] उपसं १८ सवितारं १३ विश्वान्देवान् १० द्या-
 वापृथिव्यौ ७ क्षेत्रपतिं ३ शुनं १ शुनासीरौ १ सीतां १ शुनासीरौ १ अग्निं ३७ मरुद्भुद्रविष्णून् १ अग्निं २० इध्मं १
 नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीद्वारिः १ उपासानक्ते १ देव्योहितारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वन-
 स्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं १२७ [१०१२४] विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इंद्रामी १ अग्निं ६ इंद्रं २६ ऋणंचयेंद्रौ ४
 इंद्रं ८ इंद्राकुत्सौ १ इंद्रं ६८ [१११२५] सूर्यं १ अग्निं ४ विश्वान्देवान् ३० रुद्रं १ विश्वान्देवान् ५६ देवपत्नीः २

१-भे. प. अग्निं ३ रात्रिवृषणमिनान् १ सूर्यं १ (एवं ५) अप्यथिन १ सूर्यं १ उपसं १ अशुपराः १ सूर्यं १ प्रत्यमीतिसूक्तद्वयेनायं पाक्षिसो देवताविभागः ।
 २-वयामहामिति सूक्तैस्तिसृणां कृतं वा देवता । ३-इयेन देवताया अष्टचत्वे अपथेतमित्यस्या इंद्रदेवता पाक्षिसी । ४-अत्र वायुजेति पंचसूक्तेन्द्रायोर्मीवा देवते ।
 ५-भे. प. विश्वान्देवान् ७ अग्निं १ उपसं १ विश्वान्देवान् १ (एतं १०) । ६-उग्रमयातमित्यादि पावीकुत्सदेवली उद्यनो देवली वा । उद्यनयत्सहस्यैरि-
 ति पादस्योद्यनादेऽस्ताया । ७-भे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ अधिनी १ विश्वान्देवान् १ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ उपासानक्ते १ विश्वान्देवान् २-

इन्द्रावरुणौ १ १ इन्द्राविष्णु ८ धावापृथिव्यौ ६ सवितारं ६ इन्द्रासोमौ ५ वृहस्पतिं ३ सोमावृद्धौ ४ वर्म १ घनुः १ ज्यां
 १ कोटि १ इषुधि १ सारथिरश्मीन् १ अश्वान् १ रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोमधावापृथिविपूष्णः १ इषून् २
 प्रतोदं १ अश्वं १ हस्तत्राणं १ इषून् २ युद्धभूमिकवत्रह्मणस्पत्यदितीः १ वर्मसोमवरुणान् १ देवत्रह्मणि १ अग्निं २५
 [३३] इध्मं १ नराशंसं १ इळं १ वहिषं १ देवीर्दारः १ उपासानक्तं १ देव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीकाभारतीः
 १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं २० वैश्वानरमग्निं १६ अग्निं ३३ वैश्वानरमग्निं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१
 सुदासं ४ इंद्रं १२२ [११, ३४] वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ विश्वान्देवान् १५ अहिं १ अहिर्बुध्नयं १ विश्वान्देवान्
 ४० [११, ३५] सवितारं ६ वाजिनः २ विश्वान्देवान् १४ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाधिभगपुत्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १
 भगं ५ उपसं १ विश्वान्देवान् ११ दधिक्राश्वुपोभिभगेंद्रविष्णुपुत्रह्मणस्पत्यादित्यधावापृथिव्यपः १ दधिक्रां ४ सवि-

विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ धावापृथिवी १ मरुतः २ इंद्रं १ अपः १ रावितारं १ अग्निं १ अग्निनी १ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५) । सूर्यं २ विश्वान्देवान् १०
 अग्निं १ सोमं १ विश्वान्देवान् २ (एवं १६) । विश्वान्देवान् २ सोमं १ विश्वान्देवान् ८ अग्निं १ विश्वान्देवान् ३ अग्निपर्जन्यौ १ विश्वान्देवान् १ (एवं १७) ।
 १-भे. प. देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं १ देवान् ३ अग्निं १ अपानपातं १ अहिं १ अहिर्बुध्नयं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टारः १ त्वष्टारं
 १ (एवं २५) । २-भे. प. विश्वान्देवान् ३ इंद्रायंमणी १ रुद्रं १ नदीः १ मरुत १ विश्वान्देवान् १ विष्णुमरुतः १ (एवं १) । ऋभून् २ इंद्रं ६ (एवं ८) ।
 विश्वान्देवान् १ वायुपूरणी १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ७) । विश्वान्देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं ३ (एवं ६) । विश्वान्देवान् १ यज्ञं १ विश्वान्देवान् २
 अग्निं १ दधिक्राश्वुपोभिभगेंद्रविष्णुपुत्रह्मणस्पत्यादित्यधावापृथिव्यपः १ (एवं ६) ।

तारं ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ४ अपः ४ मित्रावरुणौ १ अग्नि १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ धावाष्ट-
 थिव्यौ ३ वास्तोष्पति ४ प्रखापिनी ७ मरुतः ४९ रुद्रं १ [३६] सूर्य १ मित्रावरुणौ १८ सूर्य ३ मित्रावरुणौ ३
 सूर्य ४ सूर्यमित्रावरुणान् १ मित्रावरुणौ १४ आदित्यान् १० सूर्य ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उपसं ४० [३५ । ३७]
 इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १ इंद्रवायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू १
 वायुं १ इंद्राग्नी २० सरस्वतीं २ सरस्वतीं १ सरस्वतीं ६ सरस्वतीं ३ इंद्रं १ बृहस्पति १ इंद्रात्रल्लणस्पती १ बृहस्पति ५
 इंद्रात्रल्लणस्पती १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ६ इंद्राबृहस्पती १ विष्णुं ३ इंद्राविष्णु ३ विष्णुं ८ [३८] पर्जन्यं ९ मंड-
 कान् १० इंद्रासोमौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्नि १ विश्वान्देवान् १ सोमं २ अग्नि १ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ ग्रावाणं १ मरुतः
 १ इंद्रं ४ वसिष्ठाग्नीः पृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रासोमौ २ इंद्रं २९ आसंगं ५ इंद्रं ४० विभिंदुं २ इंद्रं २० पाकस्थामानं ४
 इंद्रं १८ कुहंगं ३ [३९] अश्विनौ ३६ अश्विकशून् १ कशुं २ इंद्रं ४५ तिरिदिरं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्नि
 १० [४०] इंद्रं १२१ आदित्यान् ३ अदिति १ आदित्यान् १ अदिति २ अश्विनौ १ अग्निगूर्यानिलान् १ आदि-
 त्यान् १३ अग्नि ३३ आदित्यान् २ त्रसदस्युं २ मरुतः २६ [४१] इंद्रं १६ चित्रं २ अश्विनौ १८ अग्नि ३० इंद्रं

१-शौनकीयमतेषु इंद्रं ११९ वास्तोष्पतीद्वौ १ इंद्रं १ इतिविशेषः । २-अत्र २७ विश्वोत्तरं वष्टुःसूक्तेभे. ५. सोमं १ अग्नि १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १ एवं १० ।
 पूर्णं १ विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ १ (एवं १०) ।

२७ वरुणं ३ मित्रावरुणौ ९ विश्वान्देवान् ३ मित्रावरुणौ १२ अश्विनौ १९ वायुं ६ विश्वान्देवान् ४१ यज्ञं २ यज-
मानं २ दंपती ५ दंपत्याशियः ९ [४२] इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुणं १६ अग्निं
६३ अग्नीन्द्रौ १ इंद्रं ६१ [११] ४३] पृथुश्रवसं ४ वायुं ४ पृथुश्रवसं ३ वायुं १ पृथुश्रवसं १ आदित्यान् १३ आदित्योपसः
५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३९ आदित्यान् ९ अदितिं ३ आदित्यान् ९ [४४] इंद्रं १३ ऋक्षाश्वमेधौ ६
इंद्रं १० विश्वदेवरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३ अश्विनौ १८ अग्निं १२ श्रुतर्वणं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं
९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ [१] ४५] विश्वान्देवान् ९ अग्निं ९ अश्विनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रभून् १ मरुतः १२ इंद्रं
२२ इंद्रामरुतः १ इंद्रावृहस्पती १ इंद्रं ४८ [१६] ४६] सुपर्णं १ वज्रं १ वाचं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रावरु-
णादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ मूर्यं २ उपसं १ पवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्रामरुतः १ पवमा-
नसोमं ४० इध्मं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीद्वारः १ उपामानक्ते १ दैव्यौहितारीप्रचेतसौ १ सरस्वतीकाभा-
रतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ पवमानसोमं ५१५ [४७] ४८] अग्निपवमानं ३ पवमानसोमं ३१
अग्निपवमानं ५ पवमानसोमं ३ पाथमान्यध्येतारं २ [५०] ५१] ५२] पवमानसोमं ४९८ अग्निं ५५ [१६] ५३] इंद्रं ३

१-अत्रैसादशरूपकालकवालधिल्याध्यायस्येदतान्वाधानुभुत्तायां इंद्रं ५० विश्वान्देवान् २ इंद्रं १३ अभिसूर्या १ अश्विनौ ४ विश्वान्देवान् ३ इंद्रावरुणौ
७ इतिरुक्म. । २-भे. व. विश्वान्देवान् ३ अर्यमवरुणौ १ विश्वान्देवान् ५ (एव ९) ।

अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ अग्निं १८ हविर्धानं ५ यमं ५ अंगिरः-
 पित्रथर्वमृगुसोमान् १ यमं ३ यमध्वानौ ३ यमं ४ यितरं १४ अग्निं १४ सरण्युं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ घातारं
 १ त्वष्टारं १ पितृभेद्यं ८ [५४] अवधीपोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अश्विनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं
 २५ वसुक्रं १ इंद्रं ३ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं ८ अपः १५ विश्वान्देवान्
 ११ इंद्रं ९ [५५] विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ कुरुश्रवणं २ उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ अक्षनिदां ५ अक्षान् १
 अक्षनिदां १ अक्षान् १ अक्षनिदां २ अक्षान् १ कृषिं १ अक्षनिदां १ विश्वान्देवान् २८ सूर्यं १२ इंद्रं ५ अश्विनौ ३१
 इंद्रं ३ अग्निं २२ [१५६] वैकुण्ठमिंद्रं ३७ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १
 देवान् ६ अग्निं ३ देवान् २ अग्निं ६ इंद्रं १४ विश्वान्देवान् १३ मनआवर्तनं १२ निर्ऋतिं ३ निर्ऋतिसोमौ १ असुनीतिं २
 पृथिवीधावंतरिक्षसोमपूषास्त्वयः १ द्यावापृथिव्यौ ३ असमातिं ४ इंद्रं १ असमातिं १ जीवं ५ हस्तं १ विश्वान्देवान्

१-भे. प. विश्वान्देवान् ९ अश्रत्यगर्गोशमी १ उपोमी १ (एवं ११) । २-भे. प. विश्वान्देवान् ३ उपासमग्निं २ विश्वान्देवान् ९ (एवं १४) ।
 विश्वान्देवान् १३ सवितारं १ (एवं १४) । ३-अत्र ७ विश्वोत्तरं भे. प. इंद्रं १ अग्निं १ अग्निं १ अग्निं १ (एवं ६) । ४-इंद्रं ३ अश्विनी
 २ रुद्रं २ विश्वान्देवान् १ वास्तोष्पतिरुद्रौ १ वास्तोष्पत्वमी १ अगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासत्येद्रान् १ सोमं १ अग्निं १ आदित्यनाभानेदिष्टौ १ नाभा-
 नेदिष्टेभ्ये १ अग्निं १ इंद्राग्नी १ इंद्रं १ मिनावरुणनाभानेदिष्टान् १ वरुणं १ मिनावरुणौ १ वरुणं १ देवान् १ (एवं २७) ॥

३४ [६।५७] सार्वणिं ४ विश्वान्देवान् १४ पथ्यास्वस्तिनी २ विश्वान्देवान् ४८ बृहस्पति २४ अग्नि १२ इध्मं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उपासानक्ते १ देव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळामारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ ज्ञानं ११ [५८] देवान् ९ इंद्रं १७ नदीः ९ ग्राव्याः ८ मरुतः १६ अग्नि १४ विश्वकर्माणं १४ मन्युं १४ सूर्याविवाहं ११ सोमं ५ सोमार्कं १ चंद्रमसं १ सूर्यासावित्रीं ९ वासः २ राजयक्ष्महणं १ सूर्यासावित्री १६ [५९] इंद्रं २३ रथोहणमग्नि २५ सूर्यवैश्वानरौ १९ इंद्रं ४ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १३ पुरुषं १६ अग्नि १५ विश्वान्देवान् ३० ग्राव्याः १४ [६०] उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ उर्वशीं ३ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ इंद्रं १३ ओपधीः २३ देवान् १२ इंद्रं १२ विश्वान्देवान् २४ दुघणं १२ इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ आद्यादेवीं १ इंद्रं २३ [६१] अधिनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् २ विश्वान्देवान् ७ इध्मं १

१-भे. ५. अगिरसः ६ विश्वान्देवान् १ सार्वणि ४ (एवं ११) । २-विश्वान्देवान् ९ दां १ विश्वान्देवान् ४ पथ्यास्वस्ति २ विश्वान्देवान् १ (एवं १७) । विश्वान्देवान् ४ आदित्यार्यमणः १ विश्वान्देवान् ३ नदीः १ विश्वान्देवान् ४ दावाष्टुधिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १७) । विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणी १ गां १ विश्वान्देवान् १ दावाष्टुधिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ अधिनौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १५) । विश्वान्देवान् ६ अमीयोमौ १ विश्वान्देवान् ८ (एवं १५) । ३-इंद्राग्निष्टपाकृपीनां देवतात्वेत्स्वियं इंद्राणीं १ इंद्रं ५ इंद्राणीं २ इंद्रं ३ इंद्राणीं २ इंद्रं १ ष्टपाकृपि १ इंद्रं ४ ष्टपाकृपि ४ इंद्रं १ इति ।

तनूनपातं १ इळं १ बहिषं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १
वनस्पति १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं ३० विश्वान्देवान् १० अग्नि ९ इंद्रं ९ धनान्नदानं ९ रक्षोहणमग्नि ९ ऐंद्रलचं १३
[६२] इंद्रं ९ प्रजापति १० अग्नि ८ वेनं ८ अग्नि ४ वरुणं १ सोमं १ वरुणं २ सोमद्वौ १ आभृणीवाचं ८ विश्वा-
न्देवान् ८ रात्रि ८ विश्वान्देवान् ९ भाववृत्ति १४ इंद्रं ३ ह्युभूम्यश्विनः १ मित्रावरुणौ ६ इंद्रं १४ यमं ७ अग्निवायु-
सूर्यान् ७ विश्वान्देवान् ७ इंद्रं ६ सवितारं ३ विश्वावसुं ३ अग्नि ६ विश्वान्देवान् ६ अग्नि ८ [६३] अश्विनौ ६ इंद्रं
६ सपत्नीनाशनं ६ अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्नि ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भाववृत्ति ५ अलक्ष्मीनाशनं १ ब्रह्म-
णस्पति २ अलक्ष्मीनाशनं १ विश्वान्देवान् १ अग्नि ५ विश्वान्देवान् ५ सूर्यं ५ शचीं ६ इंद्रं ५ इंद्राग्नी ५ प्रजा-
पति ६ यक्षमहणं ६ दुःस्वप्नाशनं ६ विश्वान्देवान् ६ सपत्ननाशनं ५ इंद्रं १ सोमवरुणवृहस्पत्यनुमतिघातविधातृन् १
इंद्रं १ वायुं ४ गाः ४ सूर्यं ४ इंद्रं ४ उपसं ४ राजानं ११ ग्रावाणं ४ ऋभून् १ अग्नि ३ मायाभेदं ३ तार्क्ष्यं ३ इंद्रं ६
विश्वान्देवान् ३ यजमानं १ यजमानपत्नीं १ होतारं १ विष्णुत्वष्टृप्रजापतिघातृन् १ सिनीवालिसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ
१ आदित्यान् ३ वायुं ३ अग्नि ५ जातेवेदसमग्नि ३ सूर्यं ३ भाववृत्ति ३ अग्नि १ संज्ञानं ३ ॥ (एवमत्रसक-
लाऋचः १०४७२ द्विसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकदशसहस्राणि ॥) अग्निनववारमित्यादिसंज्ञानंत्रिवारंचतिलाज्याभ्यामथप्र-
भृत्यष्टदिनावधिदिनक्रमेणप्रतिदिनंशाकलसंहिताप्रथमद्वितीयाद्यष्टकक्रमेणाष्टाध्यायमंत्रैर्यक्ष्ये ॥ सर्वहोमांतेशेपेणस्विष्ट-

कृतमग्निभिश्मसन्नहनेन रुद्रमित्यादियश्च इत्यंतेसमिधावग्रावादध्यात् ॥ सकलहोमदिनावध्यंतरापेक्षायां तमेवान्वाधान-
वाययेकीर्तयेत् ॥ ततःपरिसमूहनाद्यभ्यर्चनान्तंविधायेध्माधानादिकुर्यात् ॥ आचार्यस्वहोमकर्तृत्वेत्यागंयजमानःकुर्यात् ॥
एवंचक्षुषीद्दुत्वाकरिष्यमाणहोमप्रत्याहुतित्यागं कर्तुमसमर्थोयजमानश्चेदिहैवत्यागं कुर्यात् ॥ सचैवम् ॥ इमउपकल्पिते
तिलाज्यद्रव्येऽन्वाधानोक्तसंख्यावदानपर्याप्तंऽन्वाधानोक्तदेवताभ्योनममेतिपुष्पाक्षतजलमुत्सृजेदिति ॥ प्रत्यवदानंत्याग-
करणेश्च क्त्वेत्तत्र तत्रैव तच्चेवतानामचतुर्थ्याविभक्त्यां त्यजेदिति ॥ अथाचार्योन्यैकऋत्विगित्येवमुभौतिलाज्ययोःप्रतिद्र-
व्यमेकावदानंप्रणवाद्येनस्वाहाकारितेनमंत्रेणप्रतिमंत्रंजुहुयाताम् ॥ तत्राज्यंचतुर्विलपरिमितमाचार्येणहोतव्यं अन्येनऋत्वि-
जामध्यमानामिकागुष्ठयोगलक्षणया मृगीमृद्रयातिलाहोतव्याः ॥ ग्रहयज्ञसमुच्चयपक्षे मूर्याद्युद्देशेनार्कादिजातीयसमिचर्वाज्या-
न्यन्वाधानोक्तसंख्ययात्यवत्वात्तद्वोमेऋत्विजोयोजयेत् ॥ ग्रहहोमते आचार्यत्विजौतिलाज्येअग्न्यादिहव्यवाहांतसप्तत्रिंशद्देव-
ताभ्यःप्रणवाद्यैःस्वाहातैर्नाममंत्रैर्दुत्वाग्निमीळइत्यादिश्याकलसंहितामंत्रैर्मंत्राणामृपिदैवतच्छदोर्थान्जानंतौशुचीप्रसन्नात्मानौ
जुहुयाताम् ॥ तत्रापि वेदार्थानामनभ्यस्तशास्त्रसुदुज्ञैयत्वादर्थज्ञानाभावेपियाजनाध्यापनादौप्रत्यवायाभावः कितुमंत्रोक्त-
फलाल्पत्वमेव ॥ ऋपिदैवतच्छन्दसामपरिज्ञानेतुमंत्रोक्तऋलहानिर्दोषश्च श्रूयते—एताभ्यामेवानेवंविदोपातयामानिच्छंदांसि
भवंतिस्याशुंबर्च्छतिगर्वेवापात्यतेप्रमीयतेवापापीयान्भवतीतिविज्ञायतइति ॥ तथामंत्रदेवताविदएवहविर्देवाअपिस्वीकुर्वन्ति
नत्वतथाविधस्येत्याहशौनकः ॥ मंत्राणां देवताविद्यःप्रयुक्ते कर्मकहिंचित् ॥ जुपंते तस्य देवा सोहविर्नादेवताविदः ॥ इत्यादि ॥

देवताविदइत्पृष्टिदसोरप्युपलक्षणं तयोरपिज्ञानस्यावश्यकत्वात् ॥ आकरेप्युष्यादिसर्वविज्ञायेत्यादिस्पष्टं ॥ तस्मादपिदेव-
 तच्छंदासांपरिज्ञानमवश्यतयाकर्तव्यं ॥ ऋष्यादिपरिज्ञानंचसर्वानुक्रमविदांसुलभं ॥ सर्वानुक्रमण्यविदांतुमत्कृतसर्वांनुक्रमा-
 दनुयायिस्वक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदेवतच्छंदःप्रयोगावलोकनवतांसुगममेवेति ॥ एवमग्निमीळइत्यारभ्यसमानीवइत्यंतंप्रत्यु-
 मंठत्वाभ्यांभ्यांहोमंकुर्याताम् ॥ ऋक्सवरूपंतुप्रागेवदशितमितिनपुनरिहलिल्यतइति ॥ इत्थंचप्रतिदिनंनियमिताध्यायमंत्रैर्हो-
 विष्याद्यन्तादिप्रसिनोर्गवेयुः शक्ताश्रेद्रुपवसेयुरपि ॥ ततःश्वोभूतेत्वानादिनित्यकर्माणिविधायावाहितदेवताःसंपूज्याग्नेःसमी-
 पमागत्याचम्यप्राणानायम्यदेवतालोस्युत्वास्मिन्नुवेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमकर्मण्यधपूर्वक्रमागताष्टाध्यायमंत्रैर्विहितहोमं
 त्कुर्यात् ॥ एवमनुदिनेयापञ्जाकलरशिताग्नेःशरण्यर्चनानिकृत्वाक्रममाष्टाध्यायमंत्रैरुक्तद्रव्यहोमंकृत्वावशिष्टपूर्वदिनव-
 प्रायश्चित्तहोमतिंद्रादिलोकपालेभ्यःपलाशपण्योर्भूपरणेपुष्यावलीन्दत्वाऽऽवाहितदेवताभ्यःशेत्रपालायचवलीन्दधात् ॥
 ततःसमुद्राद्भूमिरित्यादिमंत्रैःपूर्णादुतिद्रुत्वात्तद्विज्ञानमउक्त्यर्धेत्तोर्षराचतुत्वापूर्णपात्रविमोकाष्टपुस्थानत्रिभूतिवंदनत्तेसा-
 वित्रीप्रजापत्याधावाहितदेवतास्तत्तन्मंत्रैर्यथाविगनेसंपूज्यरामाभ्यःपिप्रभिमग्नआचार्यमंत्रपूज्यगोरूपांतपुष्टिकरद्रव्यरूपांवाद-
 क्षिणादच्चातयेवत्रत्वादीन्यथाविभक्तसंपूज्यतचदनुकरूपादक्षिणादस्यात्तदनुश्रितस्तुत्विचार्यैःक्षमापयेत् ॥ ततोर्धिसंपूज्यता-

विद्यादिदेवतापीठान्याचार्यादिहस्तेप्रतिपाद्याग्निविद्यज्यशाकलसंहिताऋक्सूक्तवर्गध्यायमंडलसंख्यान्यतमसंख्ययास्वश-
 त्तयनुमृतयात्राक्षणभोजनसंकल्प्यकर्मसाद्रुण्यतायैविष्णुसंस्मृत्यसकलकर्मेश्वरार्पणं कुर्यात् ॥ इतिसंहिताहोमप्रयोगः ॥ ॥
 अथाभिचारादिकर्मणिप्रतिलोमाधरोच्चारणमंत्रैर्विभीतऋग्वेणसर्पपतैलहोमादिविधिप्रयोगोमूलएवस्फुटतरोतोत्रमयानविवि-
 द्यतइतिदिक् ॥ ॥ अथसंहिताहोमकरणाशक्तस्यानुकल्पाःकैश्चिदुच्यंते ॥ तेचयथा ॥ सूक्तादिभूताभिर्ऋग्भिर्जुहुयादित्येकः १
 अनुवाकाघाभिर्जुहुयादितिद्वितीयः २ अध्यायाघाभिर्जुहुयादितितृतीयः ३ मंडलाघाद्यंत्यभूताभिर्ऋग्भिर्वाहोतव्यमिति-
 चतुर्थः ४ इत्येवंचत्तारोनुकल्पाअशक्तंप्रत्युपतिष्ठते ॥ अत्रमूलानिमांइकेयसांख्यायनादिसूत्राण्याकरादेवोपलब्धव्यानिविस्त-
 रमीत्यानानलिसामहे ॥ सूक्तादिज्ञानंतदियत्ताज्ञानंचसवानुक्रमपरित्रमवतांसुलभतरं ॥ सूक्तानुवाकादिभूतऋग्योमप्रयो-
 गोपिप्राग्दुग्नेयइत्यलंविस्तरेण ॥ प्राचांमार्गान्क्षीयधुध्वावदुध्यप्रोक्तत्वसिन्वस्त्वस्तुप्रबुद्धा ॥ सद्भिःसारांग्राह्यमत्राप्यसारं
 हेयंयन्मादेपसद्धर्मएव ॥ १ ॥ धृत्यामनसीष्टदुहंशरणंचरणानुजन्मकंसारेः ॥ गुर्जरगोपालाख्योप्यकार्षेभन्मुदर्थमार्याणाम् ॥ २ ॥

॥ इतिसंहिताहोमविधिःसमाप्तः ॥

संहिताहोमांगमृपितर्पणं ।

तच्च 'तर्पयित्वाङ्गिराचार्यान्ृषीन्छदांसिदेवताः' इतिशौनकीयपरिभाषातो विशेषविधानामावाच्च आचार्यांस्तर्पयामि ऋषींस्तर्पयामि
 देवतास्तर्पयामि छंदांसितर्पयामीत्येवतर्पणकुर्वंतिशिष्टास्तद्देवास्माभिरप्यकारिप्रयोगे ॥ अथकेचननिर्दिष्टप्रमाणतएवसंहितर्पिदेवतछंदांसि
 तर्पयतितदर्थमयमुपन्यासः ॥ तत्रादौसुमंतुजैमिनीत्यादियेचान्येआचार्यास्तइत्यंतानाचार्यांस्तर्पयित्वा ॥ ऋपितर्पणंकुर्यात् मधुछंदसंतर्पयामि ।
 जेतारं । मेधातिथिं ॥ १ ॥ शुनःशेषं । हिरण्यस्तूपं ॥ २ ॥ कण्वं । प्रस्कण्वं ॥ ३ ॥ सव्यं । नोषां ॥ ४ ॥ पराशरं । गोतमं ॥ ५ ॥
 कुत्सं ॥ ६ ॥ कश्यपं । ऋज्जाश्रांबरीपसहदेवभयमानसुराधसः । त्रितं ॥ ७ ॥ कक्षीवंतं ॥ ८ ॥ (प्रथमाष्टकः) ॥ ॥ भावयव्यं ।
 रोमशां । परुच्छेपं ॥ १ ॥ दीर्घतमसं ॥ २ ॥ इंद्रं । मरुतः । अगस्त्यं ॥ ३ ॥ लोपामुद्रां । ब्रह्मचारिणं ॥ ४ ॥ गृत्समदं । सोमाहु-
 तिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ कूर्मं ॥ ७ ॥ विश्वामित्रं ॥ ८ ॥ (द्वितीयाष्टकः) ॥ ॥ ऋषभं । अत्कीलं । कतं । गाथिनं । देवश्रवादेववातौ ।
 ॥ १ ॥ कुशिकं । नदीं । घोरं । प्रजापतिं ॥ २ ॥ ३ ॥ जमदग्निं । वामदेवं ॥ ४ ॥ आदितिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ ब्रसदस्युं । पुरु-
 मीह्वजमीह्वी ॥ ७ ॥ बुधगविष्टिरो । कुमारं । वृशं । वसुश्रुतं । इपं ॥ ८ ॥ (तृतीयाष्टकः) ॥ ॥ गयं । सुतंभरं । धरणं । पुरं ।
 द्वितंमृक्तवाहसं । वज्रिं । प्रयखंतं । ससं । विश्वसामानं । द्युमं । विश्वचर्षणिं । चंधुं । सुबंधुं । श्रुतबंधुं । विप्रबंधुं । वसूयन् । अ-
 त्रिं । विश्ववारां । गौरिवीतिं । बभ्रुं । अवस्युं । गातुं ॥ १ ॥ संवरणं । प्रभूवसुं । अवत्सारंसद्राष्ट्रणं । प्रतिक्षत्रं ॥ २ ॥ प्रतिरथं ।
 प्रतिमानुं । प्रतिप्रभं । स्वस्त्यात्रेयं । श्यावाश्वं । श्रुतविदं ॥ ३ ॥ अर्चनानसं । रातहव्यं । यजतं । उरुचक्रिं । बाहुवृक्तं । पौरं ।

अयस्युं । सप्तवर्षिं । सत्यश्रवसं । एवयामरुतं ॥ ४ ॥ भरद्वाजं । वीतहव्यं ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुहोत्रं । शुनहोत्रं । नरं । शंसुं । गर्गं ॥ ७ ॥
 ऋषिश्चानं ॥ ८ ॥ (चतुर्थोष्टकः) ॥ ॥ पातुं । वसिष्ठं ॥ १ ॥ २ ॥ शक्तिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मेघ्यातिथिं । आसंगं । शश्व-
 तीं । प्रियमेधं । देवातिथिं ॥ ७ ॥ ब्रह्मातिथिं । वत्सं । पुनर्वत्सं । सध्वंसं । शशकर्णं । प्रगाथं ॥ ८ ॥ (पंचमोष्टकः) ॥ ॥
 पर्वतं । नारदं । गोपूज्यश्वसूक्तिनो । इरिनिष्ठिं । सोमरिं ॥ १ ॥ विश्वमनसं । व्यथं । मनुं ॥ २ ॥ नीपातिथिं । सहस्रंबसुरोचिपं ।
 नामाकं । विरूपं । त्रिशोकं ॥ ३ ॥ वगं । मर्गं । रुलिं । मत्स्यं । मान्यं । मत्स्यान्जालनद्धान् ॥ ४ ॥ पुरुहन्मानं । सुदीतिं ।
 हर्यतं । गौपवनं । पुरुमुतिं । कृत्तुं । एरुचून् । बुमीदिं ॥ ५ ॥ उशनसं । कृष्णं । विश्वकं । दुष्मीकं । नृमेघपुरुमेधो । अपालं ।
 श्रुतकशं । युक्कशं । चिटुं । पूतदशं । तिरश्चीं । द्युतानं । रेभं ॥ ६ ॥ नृमेधं । नेमं । प्रयोगं । अग्निपावकं । अग्नीगृहपतियविष्ट्यो ।
 असितं । देवलं ॥ ७ ॥ दृहच्युतं । इध्मवाहं । रहगणं । बृहन्मतिं ॥ ८ ॥ (षष्ठोष्टकः) ॥ ॥ अयास्यं । कविं । उच्ययं ।
 अमहीयुं । निष्टुविं ॥ १ ॥ भृगुं । शतवैज्ञानसान् । पवित्रं । बल्ममिं । रेणुं । ऋपभं । हरिमंतं ॥ २ ॥ वसुं । वेनं । अकृष्टमापान् ।
 सिकतानिवावरीं । पृभियोजान् ॥ ३ ॥ प्रतर्दनं । इंद्रप्रमतिं । वृषगणं । मन्युं । उपमन्युं । व्याघ्रपदं । कर्णश्रुतं । मृळीकं । वसु-
 कं ॥ ४ ॥ अंधीगुं । ययातिं । नहुपं । मनुं । द्वितं । शिखंडिन्यावप्सरसौ । अग्निं । चक्षुं । ऊहं । ऊर्ध्वसद्धानं । कृतयशसं । ऋ-
 णंचयं । अग्नीन्धिष्ययान् । व्यरुणत्रसदस्सून् । अनानतं । शिशुं ॥ ५ ॥ त्रिशिरसं । सिंधुद्वीपं । यमीं । यमं । हविर्धानि । विवसं-
 तं । शंसं । दमनं । संरुमुकं ॥ ६ ॥ मूधितं । च्यवनं । निमद्रं । वसुकृत्तं । वसुकपर्लीं । कवपं ॥ ७ ॥ अशं । लुशं । अत्रितपसं ।

इंद्रमुक्त्वन्तं । घोषां । सुहृत्स्यं ॥ ८ ॥ (सप्तमाष्टकः) ॥ ॥ सप्तगुं । वैकुण्ठमिन्द्रं । देवान् । अग्निमसौचीकं । बृहदुक्थं । अगस्त्य-
 स्यस्वसारं । नामानेदिष्टं ॥ १ ॥ गयं । वसुकर्णं । सुमित्रं । सुमित्रं ॥ २ ॥ बृहस्पतिं । अदितिं । सिंधुदक्षं । जरत्कर्णसर्पं । स्युमरश्मिं ।
 अग्निवैश्वानरं । सप्तं । विश्वरूपाणं । सूर्यासावित्रीं ॥ ३ ॥ इंद्राणीं । वृषाकपिं । मूर्धन्वन्तं । नारायणं । अरुणं । शार्यातं । तान्वं ।
 अर्बुदंसर्पं ॥ ४ ॥ पुरुरवसं । उर्वशीं । वरुं । सर्वहरिं । भिषजं । देवापिं । वज्रं । दुवस्युं । बुधं । मुद्गलं । अप्रतिरथं । अष्टकं ।
 दुमित्रं सुमित्रगुणं । सुमित्रं दुमित्रगुणं ॥ ५ ॥ भूतांशं । दिव्यं । दक्षिणां । पणीन् । सरमादेवशुनीं । जुह्वं ब्रह्मजायां । ऊर्ध्वनामानं ।
 परशुरामं । अष्टादंष्ट्रं । नभप्रभेदनं । शतप्रभेदनं । सध्निं । धर्मं । उपस्तुतं । अग्नियुतं । अग्नियूपं । भिक्षुं । उरुक्षयं । इंद्रलव्णं ॥ ६ ॥
 बृहद्दिव्यं । हिरण्यगर्भं । चित्रमहसं । अग्निवरुणसोमान् । वाचं । कुल्मलवर्हिषं । अंहोमुचं । रात्रिं । विहव्यं । प्रजापतिपरमेष्ठिनं । यज्ञं ।
 सुकीर्तिं । शक्रभूतं । सुदासं । मांधातारं । गोधां । जूतिं । वातजूतिं । विप्रजूतिं । वृषाणकं । करिक्रतं । अग्नियुतं । एतशां । ऋष्यशृंगं । अंगं ।
 विश्वावसुदेवगंधर्वं । अग्नितापसं । जरितारं । द्रोणं । सारिस्तृकं । स्वमित्रं ॥ ७ ॥ सुपर्णं । ऊर्ध्वकृशनं । देवमुनिं । सुवेदसं । पृथुं ।
 अर्चन्तं । श्रद्धां । शासं । इंद्रमातरं । शिरिविठं । केतुं । भुवनं । साधनं । शर्चां । पूरणं । यक्षमनाशनं । रक्षोहणं । विष्टहणं । प्रचेतसं ।
 कपोतं । अनिलं । शबरं । विभ्राजं । इटतं । संवर्तं । ध्रुवं । अभीवर्तं । ऊर्ध्वग्रावाणं । सूनुं । पतंगं । अरिष्टनेमिं । शिविं । का-
 शिराजं । प्रतर्दनं । वसुमनसं । जयं । प्रथं । सप्रथं । तपुर्मूर्धानं । प्रजावंतं । त्वष्टारं । विष्णुं । सत्यद्युतिं । उलं । श्येनं । सर्परा-
 ङ्गी । अधमर्षणं । संवननं ॥ ८ ॥ (अष्टमाष्टकः) ॥ इत्यृषितर्पणं ॥ ॥

अव्युं । सप्तवर्षि । सत्यश्रमसं । एवयामरुतं ॥ ४ ॥ भरद्वाजं । वीतहव्यं ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुहोत्रं । शुनहोत्रं । नरं । शंयुं । गर्गं ॥ ७ ॥
 ऋषिभानं ॥ ८ ॥ (चतुर्थोष्टकः) ॥ ॥ पायुं । वसिष्ठ ॥ १ ॥ २ ॥ शक्तिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मेध्यातिथिं । आसंगं । शश्व-
 ती । प्रियमेधं । देवातिथिं ॥ ७ ॥ ब्रह्मातिथिं । वत्सं । पुनर्वत्सं । सच्यंसं । शशकृष्णं । प्रगाथं ॥ ८ ॥ (पंचमाष्टकः) ॥ ॥
 पर्यते । नारदं । गोपूतयध्वक्त्तिनौ । इरिचिठि । सोभरि ॥ १ ॥ विश्वमनसं । व्यश्वं । मनुं ॥ २ ॥ नीपातिथिं । सहस्रंबसुरोन्पिं ।
 नामाकं । विरूपं । त्रिशोकं ॥ ३ ॥ वरां । भर्गं । कलिं । मत्स्यं । मान्यं । मत्स्यान्जालनद्वाण् ॥ ४ ॥ पुरुहन्मानं । सुवीतिं ।
 हर्यते । गोपानं । पुरुमुतिं । कृत्वं । एरुधन् । रुमीदि ॥ ५ ॥ उदानसं । कृष्णं । विश्वकं । द्युमीकं । नृमेधपुरुमेधौ । अपालां ।
 श्रुतकृशं । युक्तं । बिटुं । पूतदशं । तिरश्ची । धुतानं । रेमं ॥ ६ ॥ नृमेधं । नेमं । प्रयोगं । अभिपावकं । अग्नीगृहपतियविष्ट्यौ ।
 असितं । देवलं ॥ ७ ॥ दृह्युतं । इध्मवाहं । रहगणं । बृहन्मति ॥ ८ ॥ (षष्ठाष्टकः) ॥ ॥ अयास्यं । कविं । उच्यं ।
 अमहीयुं । निष्टुवि ॥ १ ॥ भृगुं । शतवैदानसान् । पवित्रं । वत्सपिं । रेणुं । ऋपमं । हरिमंतं ॥ २ ॥ वसुं । वेनं । अकृष्टमापान् ।
 सिक्तानिवावरी । पृथिव्योजान् ॥ ३ ॥ प्रतर्दनं । इंद्रममतिं । वृषगणं । मन्युं । उपमन्युं । व्याघ्रपदं । कर्णश्रुतं । मृत्लीकं । वसु-
 कं ॥ ४ ॥ अंधीगुं । ययातिं । नहुगं । मनुं । द्वितं । शिखंडिन्यावप्सरसौ । अमिं । चक्षुं । ऊरुं । ऊर्ध्वसद्धानं । कृतयशसं । ऋ-
 णंचयं । अग्नीन्धिष्यान् । व्यरुणसदस्युन् । अनानतं । शिशुं ॥ ५ ॥ त्रिशिरसं । सिंधुद्वीपं । यमीं । यमं । हविर्धने । विवसं-
 तं । शंरं । दमनं । संरुमुकं ॥ ६ ॥ मथितं । च्यवनं । विमदं । वसुकृतं । वसुकपर्ली । कवपं ॥ ७ ॥ अक्षं । लुशं । अत्रितपसं ।

अन्नं । वृषं ॥ ५ ॥ ६ ॥ राकां । सिनीवालीं । गुंवादिदेवताः । अपोनपातं ॥ ७ ॥ हविर्धानं । शकुंतं ॥ ८ ॥ द्वितीयाष्टकः ॥
 ॥ यूपान् । प्रश्नं । अग्नीन्पुरीष्यान् । उपाध्यायं । ऋत्विजः ॥ १ ॥ नदीः । विश्वामित्रं ॥ २ ॥ ससर्परीवाचं । रथांगानि ॥ ३ ॥
 संवत्सरं । अग्निरक्षोहणं ॥ ४ ॥ ५ ॥ आशिपः । वामदेवं । ऋतं । इंद्रमिवात्मानं वामदेवं । सुपर्णात्मानं वामदेवं ॥ ६ ॥ दधिक्रां ।
 त्रसदस्युं ॥ ७ ॥ क्षेत्रपतिं । शुनं । गुनासीरौ । सीतां । गां । घृतं ॥ ८ ॥ तृतीयाष्टकः ॥ ॥ उशनसं । ऋणंचयं । कुत्सं ॥ १ ॥
 अग्निं । भूमिं । सुतभरं । देवपत्नीः ॥ २ ॥ अग्निवैद्युतं । शशीयसीं । पुरुमीहं । तरंतं । रथवीतिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ चायमानम-
 भ्यावतिने । गाः ॥ ६ ॥ वृवंतक्षाणं । प्रस्तोकं । रथं । दुंदुभि ॥ ७ ॥ धेन्विषू । पृश्नि । अहोरात्री ॥ ८ ॥ चतुर्थाष्टकः ॥ ॥
 वर्म । धनुः । ज्यां । आलीं । इषुधिं । सारथिं । रथगोपान् । ब्राह्मणपितृन् । प्रतोदं । हस्तमं । युद्धभूमिकवचानि ॥ १ ॥
 सुदासं ॥ २ ॥ वसिष्ठपुत्रपौत्रान् । वसिष्ठं ॥ ३ ॥ वाजिनः । वास्तोष्पतिं । प्रसापिनीं ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मंडूकान् । वसिष्ठाशिपः ।
 अंतरिक्षं । इंद्रासोमौ रक्षोहणौ । ग्रावाणं । अनिलं । आसंगं । विभिदुं । पाकस्थामानं । कुहंगं ॥ ७ ॥ अश्विक्रशून् । तिरिदिं ।
 वरुं ॥ ८ ॥ पंचमाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ यजमानं । दंपती ॥ २ ॥ ३ ॥ पृथुश्रवसं ॥ ४ ॥ ऋक्षाश्वमेधौ । हविषं । शुतवर्णं
 ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुपर्णं । सूर्यप्रभोऽन्नं । पवमानं । पवमानसोमं ॥ ७ ॥ ८ ॥ षष्ठाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ पवमानमग्निं । पावमान्यध्वेत्तारं
 ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ यमं । यमीं । अंगिरःपित्रथर्वभृगून् । धानौ । सरण्युं । मृत्युं । धातारं । पितृमेधं ॥ ६ ॥ वसुक्रं ।
 अश्वत्थगभीशमीं ॥ ७ ॥ कुरुश्रवणं । उपमश्रवसं । अक्षरूपिकित्तवनिदांच । अक्षान् ॥ ८ ॥ सप्तमाष्टकः ॥ ॥ वैकुण्ठमिंद्रं ।

संहिताहोमांगंदेवतर्पणं ॥

तद्येथं ॥ अग्निर्तर्पयामि । सोमं । विश्वान्देवान् । ब्रह्माणं । ऋषीन् । ऋग्वेदं । यजुर्वेदं । सामवेदं । सावित्री । ब्रह्माणं । श्रद्धां । मेधां । प्रज्ञां । धारणां । सदसस्पतिं । अनुमतिं । छंदांस्यूषीन् । श्रियं । सवितारं । शतचिंनः । माध्यमान् । गृत्समदं । विश्वामित्रं । वामदेवं । अग्निं । भरद्वाजं । जामदग्न्यं । गौतमं । वसिष्ठं । प्रगाथान् । पावमानीः । क्षुद्रसूक्तान् । महासूक्तान् । महानाम्नीं । उपनिषदं । हव्यवाहं । इति ३७ देवतास्तर्पयित्वा । ततःसंहितास्थादेवतास्तर्पयेत् ॥ ॥

ताश्च-अग्निर्तर्पयामि । वायुं । इंद्रवायू । मित्रावरुणौ । अश्विनौ । इंद्रं । विश्वान्देवान् । सरस्वतीं । मरुतः । अग्नीनिर्मथ्याहवनीयी । अग्निमिधं (समिद्धंवा) । तन्नृणपातं । नराशंसं । इळं । बर्हिषं । देवीद्वारः । उपासानक्ते । दैव्यौहोतारोप्रचेतसौ । सरस्वतीळा-भारतीः । त्वष्टारं । वनस्पतिं । स्वाहाश्रुतीः । अग्निद्रविणोदसं । इंद्रावरुणौ । ब्रह्मणस्पतिं । सोमं । दक्षिणां । सदसस्पतिं । अग्नामरुतः ॥ १ ॥ ऋगून् । सवितारं । देवीः । इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः । चावापृथिव्यौ । पृथिवीं । देवान् (विष्णुवा) । इंद्रंमरु-त्वतं । पूषणं । अपः । क्रं । भगं । उल्लसलं । मुसलं । हरिश्चंद्रं प्रजापतिचर्मवा । उपसं ॥ २ ॥ रात्रिं । यूपं । अर्यमणं । आदित्यान् । रुद्रं ॥ ३ ॥ सूर्यं । अग्निवैश्वानरं ॥ ४ ॥ अग्निमध्यमं ॥ ५ ॥ अदितिं । सिंधुं । चां ॥ ६ ॥ अभिमुपसं । अग्निशुचिं । अभिजातवेदसं ॥ ७ ॥ सूर्यरश्मीन् । घर्मं ॥ ८ ॥ प्रथमाष्टकः ॥ ॥ रोगशां इंद्रं । पर्वतं ॥ १ ॥ युहस्पतिं ॥ २ ॥ अधं । वावसमुद्राऽवक्षरान् । शक्रधूमं । संवत्सरसंस्कालचक्रं । साध्यान् । पर्जन्यं । सरस्वतीं ॥ ३ ॥ रतिं ॥ ४ ॥ अहिर्बुध्न्यं ।

प्रगाथान् पावमानीः शुद्रसूक्तान् महासूक्तान् महानाम्नीः उपनिषदं हव्यवाहं एताःसप्तत्रिंशत् ३७ प्रधानांगदेवताः वृतश्रुततिलद्रव्येण
 एकैक्याहुत्यायस्ये ॥ पुनरत्रप्रधानं ॥ अग्निववारं ९ वायुं ३ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३
 इंद्रं २ ३ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः १ इंद्रं ५ १ अग्निं ५ अग्नीनिर्मथ्याहवनीयौ १ अग्निं ६ अग्नि-
 समिद्धं (इध्मंवा) १ अग्निंतनूपातं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १ अग्निमूर्तीद्वीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानके १
 अग्नीद्व्यौहोतारोप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीदेवीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निवन्स्पतिं १ अग्निमूर्तीःस्वाहाकृतीः (विश्वा-
 न्देवान्) १ अग्निदेवान् २ अग्नीन्द्रवायुवृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमारुतगणान् १ देवान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् ४ देवाम्नान्द्र-
 वायुमित्रमूर्तिविशेषान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् १ इंद्रतू १ मरुदतू १ त्वष्टृक्तू १ अमृतू १ इंद्रतू १ मित्रावरुणतू १ अग्निद्र-
 विणोदसप्तुंच १ अश्वृतू १ अमृतू १ इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन्
 २ सदसस्पतिं ३ नराशंसं (सदसस्पतिवा) १ अमामरुतः ९ ॥ १ ॥ ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २
 देवीः १ इंद्राणीवरुणान्यमायीः १ द्यावापृथिव्यौ १ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ इंद्रमरुतं ३ विश्वा-
 न्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अवमीन् १ अग्निं १ कं १ अग्निं १ सवितारं २ भगं १ वरुणं ३ १ अग्निं २ २ देवान् १ इंद्रं ४ उल्लस-
 लं २ उल्लसलमुसले २ हरिश्चंद्रप्रजापतिं १ इंद्रं २ ३ अश्विनौ ३ उपसं ३ अग्निं १ ८ इंद्रं ३० ॥ २ ॥ अश्विनौ १ २ अग्निमित्र-
 वरुणरात्रिसविनून् १ सवितारं १० अग्निं १ २ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुण-

अभ्यास्यततु । मन । निर्ऋति । असुनीति । पय्यास्त्रि । असमाति । जीव । हस्त । नासत्यो । नामानेदिष्टान् ॥ १ ॥ सावर्णि ।
 नीरूपादिन । ज्ञान ॥ २ ॥ विश्वरूमीण । मन्दु । सूर्याविवाह । अर्क । चद्रमस । मनुष्यविवाहाशिप । दास । यद्महण ।
 मूर्यासावित्री ॥ ३ ॥ वृषारुपि । पुरप ॥ ४ ॥ उर्वशी । पुरूरवस । ओषधी । द्रुघण । अप्वा ॥ ५ ॥ यजमानान् । सरमादेव-
 शुनी । पणीन् । परमात्मानमिद्र । यज्ञपरमात्मान । वाचमध्यमा । गायत्र्यादिछदासि । धनान्नदान । इद्रलय ॥ ६ ॥ वेन ।
 आमृणीवाच । भाववृत्त । वात । विश्वावसुदेवगर्ध्व ॥ ७ ॥ सपत्न्याशिनी । अरण्यानी । श्रद्धा । अलक्ष्मीनाशिनी । शंची ।
 दु । स्वमहन । इद्रसपत्नहन । अनुमतिमघवद्वावृविधातून् । राजानमभिपिक्त । मायाभेद । तार्क्ष्य । यजमानाशिप । पक्ष्याशिप ।
 होत्राशिप । सर्परात्री । सज्ञान ॥ ८ ॥ अष्टमाष्टक ॥ इतिसहितास्यदेवतातर्पण ॥ ततश्छंदसातर्पणं ॥ गायत्रीतर्पयामि । उष्णिह ।
 अनुष्टुभ । दृहती । पक्ति । त्रिष्टुभ । जगती । अतिजगती । शबरी । अतिशक्री । अष्टि । अत्याष्टि । घृति । अतिघृति इतिछंद
 म्तर्पण ॥ अत्र 'तर्पयित्वाद्गिराचार्यान्प्रीरुद्वदासिदेवता' इतिशौनकाच्छदस्तर्पणोत्तरवादेवतातर्पणकार्यं ॥

शाकलसंहिताऋगधोमान्वाधानं ।

अथविधातरेणसूक्तभेदपक्षविभक्तदेवतान्वाधान ॥ अत्रप्रधान ॥ आदित्यादिनवग्रहान् अमुकद्रव्येरमुकसल्याक्राभिः ॥ पुनरत्र-
 प्रधानं अग्निं सोम विश्वान्देवान् नक्षत्राण ऋषीन् ऋग्वेद यजुर्वेद सामवेद सावित्री नक्षत्राण श्रद्धा मेधा मज्ञा धारणा सदसस्पर्ति अनुमति
 छदास्पृषीन् श्रिय द्विय सवितार शतचिन् । माध्यमान् गुत्समद विश्वामित्र वामदेव अग्निं भरद्वाज जमदग्निं गौतम वसिष्ठ

उपासान्के १ अग्निवाय्विन्द्रपर्वतेदेवान् १ अश्वपांनपाद्दहोरात्राणि १ देवपूपामीन् १ मित्रवरुणसिधून् १ मित्रवरुणदेवान् १ देवसंधं १
मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ उपसं २६ स्वनयदानं ७ स्वनयंभावयद्द्वं ५ रोमशां १ स्वनयंभावयद्द्वं १ अग्निं १९
इंद्रं ५ इंद्रं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतेद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५ वायुं १ मित्रावरुणौ ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्रेन्द्राभ्यर्यमभगसो-
मान् १ देवेन्द्रमरुद्भिर्मित्रवरुणान् १ ॥९॥ मित्रावरुणौ ३ पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः
१ इंद्रामी १ बृहस्पति १ विश्वान्देवान् १ अग्निं २६ अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १
अग्निमूर्तादिवीद्वारः १ अग्निमूर्ताउपासान्के १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्ताःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्प-
तिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ ॥१०॥ अश्विनौ १२ द्यावापृथि-
व्यौ १० ऋगून् १४ अश्वं ३५ आदित्यवाय्वमीन् १ सूर्यरथचक्राश्वान् १ आदित्यमंडलसतरस्मीन् १ परमेश्वरदुर्ज्ञेयतां २ संश-
योत्थापनं १ मृश्रमादित्यविपयकं १ पृथिव्यादित्यवृष्टिहविरूपतीः १ द्युपृथिवीवृष्टीः १ आदित्यचक्रं १ संवत्सर-
चक्रं ३ सप्तर्तून् १ सूर्यरस्मीनांस्त्रीत्वपुरुषत्वज्ञानं १ आहुतिगोरूपां १ अभ्यादित्यव्यतिहारोपासकदुर्लभतां १ सोमसूर्यमंडलपरिभ्रमणा-
नि १ जीवपरमात्मानौ १ आदित्यतद्द्रस्मीन् १ आदित्योपासनानुपासनप्रशंसानिदे १ अग्निवाय्वादित्यानभ्वंतरिक्षध्वाधानज्ञानप्रशंसां १
अक्षरप्रशंसां १ सूर्येगायत्रसामनी १ गोसविद्वृधर्मान् १ गां २ वत्सगावौ १ शरीरजीवौ १ ब्रह्मसाक्षात्कारं १ ज्ञानं १ द्युपृथिव्या-
दित्यपृष्टीः १ प्रश्नपृथिव्याघंतादिविपयकं १ प्रतिवाक्यं १ आदित्यरस्मीन् १ परिदेवनंब्रह्मात्मानुभवनिमिषं १ देहात्मजीवात्मा-

मित्रार्यम्णः ३ पूरणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अग्र्यश्वपुसः २ अग्निं २१ अग्निदेवान् १ अधिनो २५ ॥३॥
 उपसं २० सूर्य १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ अग्निवैश्वानरं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ ॥ ४ ॥ मरुतः १५ अग्निं १२०ः अग्निमध्य-
 मं ३ अग्निं ० इंद्रं ५७ ॥ ५ ॥ मरुतः ३४ ऋतुदेवान् १ देवान् १ भगमित्रादितिदक्षमरुद्गर्ग्यमवरुणसोमाश्विसरस्वतीः १
 वायुश्विचीशुभाश्विनः १ इंद्रापूर्णे १ इंद्रपूताश्व्यवृहस्पतीन् १ मरुतः २ देवान् २ अदिति १ वरुणमित्रार्यम्णः ३ इंद्रमरुत्पू-
 भगान् १ पूषविष्णुमरुद्गान् १ वायुसिध्वोपधीः १ रात्र्यहलोक्याः १ मित्रवरुणार्यमेद्रवृहस्पतिविष्णून् १ सोमं
 २३ उपसं १५ अधिनो ३ अग्नीषोमो १२ अग्निं ७ देवामीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिधुश्विचीयाः (अग्निवा) १ ॥ ६ ॥
 अग्निमौपसं ११ अग्निद्रविणोदसं ९ अग्निगुचि ८ अग्निवैश्वानरं ३ अग्निजातवेदसं १ इंद्रमरुत्वंतं ३० इंद्रं २८ चंद्ररिगरोदांसि १
 रोदसी १ देवरोदांसि १ अमारोदांसि १ देवरोदांसि १ देवरोदांसि १ देवरोदांसि १ इंद्रोदांसि १ सूर्यरश्मिरोदांसि १
 इंद्रवरुणाभ्यर्ममलवितुरोदांसि १ सूर्यरश्मिरोदांसि १ देवरोदांसि १ अमारोदांसि १ वरुणारोदांसि १ आदित्यरोदांसि १ वृहस्पतिरोदां-
 सि १ रोदसी १ मित्रवरुणादितिसिधुश्विचीयाः १ इंद्रमित्रवरुणामिमारुतशर्षादितिः १ देवान् १ पितृद्यावापृथिवीः १ नराशंसापूपणो १
 वृहस्पतिं १ इंद्रं १ सविश्वमित्रवरुणादितिसिधुश्विचीयाः १ आदित्यमुमतीः १ देवेन्द्रमरुद्रदितिः १ इंद्राभ्यर्ममलवितृमित्रवरुणादि-
 तिसिधुश्विचीयाः १ इंद्रामी २१ ऋभ्र १४ शुश्विष्वाम्यश्विमित्रवरुणादितिसिधुश्विचीयाः १ अधिनो २४ ॥ ७ ॥ उपासारात्री १
 उपसं १८ उपोमित्रवरुणादितिसिधुश्विचीयाः १ रुद्रं ११ सूर्य ६ अधिनो ८२ दुःसप्तनाशनं १ इंद्रं १५ ॥ ८ ॥ रुद्रामरुतः १

इंद्रं २ राकां २ सिनीवालीं २ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतीं द्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १ ५ मरुतः १ ५ अपानंपातं १ ५ इंद्रामधू १ मरुत्माध-
 वान् १ त्वष्टृशुकौ १ अग्निशुची १ इंद्रानभसौ १ मित्रवरुणनभस्यान् १ ॥ १ ५ ॥ अग्निद्रविणोदसमिपंच १ अग्निद्रविणोदसमूर्ज-
 च १ अग्निद्रविणोदसंसहंच १ अग्निद्रविणोदसंसहस्यंच १ अश्वितपान् १ अमितपस्यौ १ सवितारं १ १ अश्विनौ ८ सोमापूणौ ५
 भोमपूपादितिः १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ ३ शकुंतं ६
 अग्निं ३ ३ अग्निवैश्वानरं २ ६ अग्निमिद्धं १ अग्निमिळं १ अग्निवहिपं १ अग्निमूर्तीदेवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउपासा-
 नक्ते १ अग्नीदेव्यौ होतारौ प्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ३ ३
 ॥ १ ६ ॥ यूपं ५ यूपान् २ विश्वान्देवान् १ यूपान् २ स्याणुच्छिन्नयूपमूलं १ अग्निं २ ७ इंद्रामी ९ अग्निं ४ २ अभ्युपोश्विदधिकाः १ अग्निं ३
 दधिक्राशुपोवृहस्पतिसवित्रश्विमित्रवरुणभगवसुरद्रादित्यान् १ अग्निं ८ अग्नीनुरीप्यान् १ अग्निं १ ४ अग्नीन्द्रौ १ अग्निं १ अग्निवैश्वानरं ३
 मरुतः ३ परब्रह्म २ उपाध्यायवैश्वामित्रं १ अग्निं २ ५ ऋत्विजः १ अग्निं १ १ ॥ १ ७ ॥ इंद्रं २ ३ ७ ॥ १ ८ ॥ इंद्रपर्वतो १ इंद्रं १ ३
 वाचंसर्परीं २ रथांगानि ४ इंद्रं ४ अग्निं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ १ सवितारं १
 त्वष्टृमूर् १ मरुत्सरस्वतीः १ विष्णुं १ इंद्रं १ आश्विनौ १ देवेन्द्रमूर् १ अर्यमादितिदेववरुणान् १ अग्निपृथिवीद्वयस्वर्यातरिक्षाणि १
 पर्वतादितिमरुतः १ अभिदेवान् १ अग्निं १ उपासाहनी १ अग्निं ९ अहोरात्रे १ द्यावापृथिव्यौ ४ दिशः १ इंद्रवर्षतं ६ ॥ १ ९ ॥
 देवान् १ संवत्सरं २ संवत्सरादित्यान् १ सिधुसंवत्सरेळासरस्वतीभारतीः १ सवितृधिपणे १ सवितृमित्रवरुणात्रोदांसि १ अभिवायुसूर्यान्

नौ १ ब्रह्मात्मज्ञानाज्ञानप्रशंसानिन्दे १ गां १ वाचंमाध्यमिकां १ वागपाः १ शकधूसार्यासौमौ १ अग्निसूर्यावायून् १ वाचं १
 सूर्य २ कालचक्रसंस्वरसंस्थं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ पर्जन्यामीन् १ सरस्वंतं १ इंद्रमरुत्वंतं १५ ॥ ११ ॥ मरुतः १५ इंद्रं १
 मरुतः २० इंद्रं १३ मरुतः २ इंद्रमरुत्वंतं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६ अश्विनौ ३९ ॥ १२ ॥ चावापृथिव्यौ ११ अग्निस-
 वितृदेवान् १ मित्रार्यमवरुणदेवान् १ देवाग्निवरुणान् १ देव्योपासानकाः १ अहिबुध्न्यसिध्वपांनपातः १ त्वष्ट्रौ १ इंद्रं १ मरुद्द्या-
 चापृथिवीः १ मरुसेनाः १ अश्विपूपविष्णुवादिन्द्रान् १ देवदीधितिं १ अन्नं ११ अग्निसमिद्धं १ अमितनूनपातं १ अग्निमिळं १
 अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीदंवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारोप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभार-
 तीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ बृहस्पतिं ८ अमृणसूर्यान् १६ अग्निं २९ अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १
 अग्निमिळं १ अग्निबर्हिषं १ अग्निमूर्तीदंवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्निमूर्तीःसरास्वतीळाभार-
 तीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ४९ ॥ १३ ॥ इंद्रं १२६ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १
 बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ ॥१४॥ बृहस्पतिं १
 ब्रह्मणस्पतिं ८ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १३ आदित्यान् १७ वरुणं ११ आदित्यमित्रावरुणान् १ देवान् १
 देवसुमित्रवरुणादितीन्द्रमरुतः १ देवान् ३ वरुणं ३ इंद्रं ५ इंद्रासौमौ १ इंद्रं १ सरस्वतीद्वी १ बृहस्पतिं १ मरुतः १ मित्रावरुणौ १
 देवान् १ इंद्रं १ त्वष्ट्रिळाभगरोदःपूयाधिनः १ उपासानकाद्यावापृथिवीः १ देवाहिबुध्न्यजैकपादिन्द्रान् १ विश्वान्देवान् १ चावापृथिव्यौ १

वायुमिपूपमगान् १ मरुतः १ वायुदेवपत्नीः १ उपासानके १ वालोप्पतित्वष्टृवाकूनस्पत्योपधीः १ मेधादित्यान् १ अग्निवैद्युतं १
 मरुद्रुणमगोयधीद्युवनगिरीन् १ वाय्वपाः १ मरुतः १ मरुद्रुणं १ भूमिं १ मरुदहिर्बुध्यान् १ देवनिर्ऋतीन् १ देवेणं १ भूम्युर्वश्यौ १
 देवसंधं १ घरुणमित्रमगादितिवायून् १ अदितिमित्रवरुणान् १ सवितारं १ इंद्रं १ भगसवित्रिद्रान् १ इंद्रमरुत्वंतं १ बृहस्पतिं ३
 मरुतः १ रुद्रं १ ऋभ्विद्रपत्नीनदीसरस्वतीरात्राः १ पर्जन्यं २ मरुतः १ पृथिव्यंतरिक्षवनस्पत्योपधीः १ देवान् १ अश्विनौ १ नदीः १
 धावापृथिव्यौ १ वायुं १ सोमं २ इंद्रं १ मां (अग्निवा) १ धर्मं १ अश्विनौ १ पूषवायू १ अमिजातवेदसंमरुतश्च १ सरस्वतीं १
 बृहस्पतिं (अग्निवा) १ अग्निं ३ देवान् १ अश्विनौ १ इंद्रं २ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ अग्निं (सूर्यवा) १ सूर्यं २
 मद्रं १ देवसंधं १ सुतंभरं १ अग्निं २ इंद्रोपआदित्यान् १ सूर्योपोनदीद्याः १ मेघध्वंगिरसः १ इंद्रामी १ अंगिरसः २ अंगिरः-
 सरमाः २ सूर्यं २ देवान् १ अंतर्योमिणं १ अर्षोद्रवरुणमित्रदेवमारुतवलविष्ण्वश्विरुद्रदेवपत्नीपूपमगसरस्वतीः १ इंद्रामिमित्रवरु-
 णादित्यादित्यपृथिवीद्युमरुत्पर्वताव्यष्णुपूपत्रलणस्पतिभगसवितृन् १ विष्णुवायुसोमर्भ्वश्चित्त्वष्टृन् १ मरुतवलबृहस्पतिपूपवरुणमित्राय-
 म्णः १ पर्वतनदीमगादितिः १ देवपत्नीः २ ॥ २६ ॥ उपसं १ सूर्यरश्मीन् १ सूर्यं ३ सूर्योपःसूर्यरश्मीन् १ मित्रवरुणामीन् १
 अग्निवैद्युतं १ उपसः १ इंद्रेद्रात्मसूर्यो १ अग्निं १ अमासवितारौ १ सवितृभगौ १ पूषभंगादितिसूर्येद्रविष्णुवरुण-
 मित्रामीन् १ सवितृनदीः १ देवमित्रवरुणान् १ सूर्यं २ देवदेवपत्नीः १ अमासवितारौ १ सवितारं १ अग्निदेवान् ३ इंद्रवायू १ वायुं
 १ इंद्रवायू २ देवाश्व्युपोमीन् १ मित्रवरुणसोमविष्ण्वमीन् १ आदित्यवस्त्रिद्रवाय्वमीन् १ अश्विमगादितियूपघावापृथिवीः १ वायु-

१ इन्द्रामिद्वेवान् ? इन्द्रपूषाश्विदेवान् ? ओषधीन्द्रान् ? रोदोमिदीप्ती ? अग्निजिह्वाश्विदेवान् ? अग्निप्रमति ? अश्विनो ९ मित्रं ९ ऋभून् ४ इन्द्रभून् ३ उपसं ७ इन्द्रावरुणौ ३ इन्द्रस्पतिं ३ पूषण ३ सवितारं ३ सोम ३ मित्रावरुणौ ३ अग्निं १ अग्नीवरुणौ ४ अग्निं ५१ अग्निरक्षोहणं १५ ॥ २० ॥ अग्निवैश्वानरं ११ अग्निं ५८ उपोम्यश्विसूर्यान् १ सविष्टुररुणमित्रदेवान् १ देवसूर्यान् १ सूर्यं २ उपोम्यश्विन १ सूर्यं १ उपसं १ अद्व्युपस १ सूर्यं १ अग्निं ६ सोमंरुताहृदेव्यं २ अश्विनो २ इन्द्र ४२ वामदेव १ इन्द्र ६३ ॥२१॥ ऋतुदेव ३ इन्द्र २३ द्येनसुपर्णात्मानं ८ इन्द्र १ इन्द्रासोमो ५ इन्द्र १३ इन्द्रोपसो ३ इन्द्रं ४० इन्द्राश्वो २ ॥२२॥ ऋभून् ४८ द्यावापृथिव्यौ १ दधिक्रा १९ सूर्यं १ इन्द्रावरुणौ ११ आत्मान ६ इन्द्रावरुणौ ४ अश्विनो २१ वायु १ इन्द्रवायू ६ वायु १ इन्द्रवायू ३ वायु ९ इन्द्रावृहस्पती ६ वृहस्पतिं ९ इन्द्रावृहस्पती २ ॥ २३ ॥ उपसं १८ सवितारं १३ देवद्युभूमिवरुणमित्रान् १ देवान् १ अदितिंसिधुस्तस्युपासानक्ता १ अर्यमवरुणाम्नीन्द्रविष्णून् १ पर्वतरुद्रगवरुणमित्रान् १ रोदोहिर्बुध्यान् १ देवादितीन्द्रमित्रवरुणान् १ अग्निं १ उपसं १ सविष्टुभगवरुणमित्रार्यमन्द्रान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ क्षेत्रपतिं ३ शुन १ शुनासीरो १ सीता २ शुनासीरो १ अग्निं ३७ मरुद्वुद्राविष्णून् १ अग्निं २० अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशसं १ अग्निमिच्छ १ अग्निर्बाह्विष १ अग्निमूर्तीर्द्विषीद्वारं १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहितारोप्रचेतसो १ अग्निमूर्ती सरस्वतीळामारती १ अग्निंत्तच्छारं १ अग्निंवनस्पति १ साहाकृती १ अग्निं १२७ ॥ २४ ॥ मरुदश्विमित्रवरुणान् १ अग्निं ५ इन्द्राग्नी १ अग्निं ६ इन्द्र ८ उशनइन्द्रो १ इन्द्रं १७ ऋणच्यो ४ इन्द्र ७ इन्द्रउत्तोशनसं १ इन्द्राउत्सो १ इन्द्र ६८ ॥ २५ ॥ सूर्यं १ अग्निं ४ मित्रावरुणौ १ मित्रवरुणार्यमगाव्यिन्द्रमरुद्वुद्रान् १ अश्विरुद्रान् १

इंद्राग्नी २५ सरस्वती १४ ॥ ३२ ॥ अश्विनौ २२ उपसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णु ८ चावायुथि-
 व्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ १ बृहस्पति ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ घनुः १ ज्यां १ आर्त्ता १ इषुधि १ सारथिरश्मीन् १ अध्वान् १
 रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोम्यद्युष्टथिवीपूष्णाः १ इषून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ विपाक्तमुखवाणं २ युद्धभूमिब्रह्मणस्पत्यदितीः १
 क्वचसोमवरुणदेवान् १ देवब्रह्माणि १ अग्नि २१ ॥ ३३ ॥ अग्निमिच्छं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १ अग्निमूर्ती-
 र्देवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीव्वाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पति १
 अग्निमूर्तीःस्वाहाकृतीः १ अग्नि २० अग्निवैश्वानरं १६ अग्नि ३३ अग्निवैश्वानरं ३ अग्नि ३७ इंद्रं २१ दानंसौदासं ४ इंद्रं १२२
 ॥ ३४ ॥ वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं २ देवान् २ अग्नि १ अग्निमपांनपातं १
 अग्निमहि १ अग्निमहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टून् १ त्वष्टारं १ देवपत्नीद्युष्टथिवीवरुणायीत्वष्टून् १ पर्वताब्देवपथ्योपधीद्युवन-
 स्पत्यंतरिक्षद्यावायुथिवीः १ द्युष्टथिवीवरुणमरुतः १ इंद्रवरुणमित्राभ्यवोपधीवृक्षान् १ इंद्राग्निवरुणसोमपूषभगनराशंसपुरंधिरैसत्यशंसा-
 र्यग्णः १ धातृवरुणद्युष्टथिव्यद्रिदेवस्तुतीः १ अग्निमित्रवरुणाश्रिपुण्यकर्मवायून् १ द्युष्टथिव्यंतरिक्षोपघिवृक्षेद्रान् १ इंद्रवसुवरुणादित्यरु-
 द्रत्वष्टृदेवपत्नीः १ सोमब्रह्मप्रावयज्ञयूपमित्योपघिवेदीः १ सूर्यचतुर्दिक्पर्वतनद्यपाः १ अदितिमरुद्विष्णुपूषभवित्रवायून् १ सवित्रुपःप-
 र्जन्यक्षेत्रपतीन् १ देवसरस्वतीथ्यभिपाद्भूतिपाद्दिव्यपार्थिवाप्यान् १ सत्यपत्यश्वगोक्रमुपितून् १ भजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपात्पृथ्वीः
 १ आदित्यरुद्रवसुदेवान् १ देवयज्ञियमनुयजनदेवान् १ ॥ ३५ ॥ सूर्यपृथिव्यग्नीन् १ मित्रावरुणौ १ वायुधेनुपर्जन्यात् १ इंद्रार्थ-

सोमवृहस्पत्यादित्यान् १ देवाभ्यमृशुद्रान् १ मित्रवरुणरेवतीद्राग्न्यदिती १ सूर्याचद्रमसौ १ मरुत ९१ अग्रामरुत ८ मरुतः ४
 शसीयसी ४ पुरुमीह्रैन्द्रश्चि १ तरतवैन्द्रश्चि १ मरुत ६ रथवीतिदाल्म्य ३ मित्रावरुणौ ५९ ॥ २७ ॥ अश्विनौ ४८ उपस १६
 सप्रितार १४ पर्जन्य १० पृथिवी ३ वरुण ८ इन्द्राग्नी ६ मरुत ९ अग्नि १४ ॥ २८ ॥ अग्निवेश्वानर २१ अग्नि ९८ ॥ २९ ॥
 इद्र ६४ वरुणमित्रेन्द्रपूषिष्णमिसवित्रोषधिपर्वतान् १ इद्र १ इन्द्रदेवान् २१ इद्र ५६ दानचायमानीय १ गा १ इद्र १ गा ५
 गर्वेद्रान् १ ॥ ३० ॥ इद्र १२८ द्युतक्षाण ३ इद्र १४ सोम ५ इद्र १४ देवभूमिवृहस्पतीद्रान् १ इद्र १ दानप्रास्तोक ४ रथ ३
 दुदुभि २ दुदुभीदौ १ ॥ ३१ ॥ अग्नि १० मरुत २ धेन्विवे १ इद्रवरुणार्यमविष्णून् १ पूषण ५ मरुत २ धावाभूमी १ मित्र-
 वरुणाग्निविश्वेदेवान् १ अग्नि १ अहोरात्रे १ वायु १ अधिरथाधिन १ पर्जन्यवायुमरुत १ सरस्वती १ पूषण १ त्वष्टमी १ रुद्र १
 मरुत १ मरुद्रण १ विष्णु १ अहिर्बुध्न्यपर्वतसधितृविश्वेदेवभगान् १ विश्वान्देवान् १ देवादित्तिवरुणमित्राग्न्यर्यमसवितृमगान् १ सूर्येदे-
 वान् १ धावापृथिव्यौ १ मरुत २ इद्र १ अप १ सवितारं १ अग्निदेवान् १ अश्विनौ १ आदित्यवमुमरुदुद्रान् १ रुद्रसरस्वतीविष्णु
 वायुऋसुविश्वानविधातृपर्जन्यान् १ सवित्रभगापानपात्तृपृष्टिभिनी १ अहिर्बुध्न्याजैरुपापृथिवीसमुद्रविश्वेदेवान् १ देवपत्नीविश्व
 देवान् १ सूर्य २ अदितिवरुणमित्रार्यमभगान् १ आदित्यादिती १ द्युष्टिव्यमिवस्वादित्यादिती १ देवान् ४ वरुणमित्राग्नीन् १ इन्द्र-
 पृथिवीपूषभगादितिपचजान् १ देवान् १ अग्नि १ सोम १ इन्द्रादिदेवान् १ पथान १ अतियाजयागनिराकृति १ मरुत्वादित्यान् १
 सोम १ उप सिधुपर्वतपितृन् १ देवसूर्याग्नीन् १ इद्रसरस्वतीपर्जन्योपथ्यग्नीन् १ विश्वान्देवान् ४ पूषण ३२ इद्रापूषणौ ६ पूषण ४

इंद्राग्नी २५ सरस्वती १४ ॥ ३२ ॥ अश्विनौ २२ उपसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णु ८ धावाष्टथि-
 ज्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ वृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ घनुः १ ज्यां १ आर्लो १ इपुधिं १ साराथिरश्मीन् १ अश्वान् १
 रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोम्यद्युष्टथिवीपूष्यः १ इयून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ विपाक्तमुखवाणं २ युद्धभूमिब्रह्मणस्पत्यदितीः १
 कवचसोमवरुणदेवान् १ देवब्रह्मणि १ अग्निं २५ ॥ ३३ ॥ अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निवहिंषं १ अग्निमूर्ती-
 देवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीदैव्यैहोतारोप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १
 अग्निमूर्तीः साहाकृतीः १ अग्निं २० अग्निवैश्वानरं १६ अग्निं ३३ अग्निवैश्वानरं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१ दानंसौदासं ४ इंद्रं १२२
 ॥ ३४ ॥ वसिष्ठपुत्रान् ९ देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं २ देवान् २ अग्निं १ अग्निमपांनपातं १
 अग्निमहिं १ अग्निमहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टृन् १ त्वष्टारं १ देवपत्नीद्युष्टथिवीवरुणायीत्वष्टृन् १ पर्वताब्देवपत्नयोपथीद्युवन-
 स्पत्यंतरिक्षधावाष्टथिवीः १ द्युष्टथिवीवरुणमरुतः १ इंद्रवरुणमित्राभ्यवोपथीवृक्षान् १ इंद्राग्निवरुणसोमपूषभगनराशंसपुरंधिरेसत्यशंसा-
 र्यम्याः १ धातुवरुणद्युष्टथिव्यद्रिदेवस्तुतीः १ अग्निमित्रवरुणाश्विपुण्यकर्मवायून् १ द्युष्टथिव्यंतरिक्षोपघिवृक्षेद्रान् १ इंद्रवसुवरुणादित्यरु-
 द्रत्वष्टृदेवपत्नीः १ सोमब्रह्मप्रावयज्ञयूपमित्योपधिवेदीः १ सूर्यचतुर्दिवपर्वतनधपाः १ अदितिमरुद्विष्णुपूपभवित्रवायून् १ सवित्रुपः प-
 र्जन्यक्षेत्रपतीन् १ देवसरस्वतीच्यभिपाद्वातिपाद्दिव्यपार्थिवाप्यान् १ सत्यपत्यश्वगोऋमुपितृन् १ अजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपात्पृथ्वीः
 १ आदित्यरुद्रवसुदेवान् १ देवयज्ञियमनुयजनदेवान् १ ॥ ३५ ॥ सूर्यपृथिव्यग्नीन् १ मित्रावरुणौ १ वायुधेनुपर्जन्यात् १ इंद्रार्थ-

गोरक्षोहणौ १ इंद्रं १ ब्राह्मणः १ मरुतः १ इंद्रं ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रं १ इंद्रासोमैरक्षोहणौ १ इंद्रं २९ आसंगं
 ५ इंद्रं ४० दानवैभिद्रवं २ इंद्रं २० दानंपाकसंस्थामीयंकौरयाणीयं ४ इंद्रं १४ पूषणं ४ दानंकौरंगं ३ ॥ ३९ ॥ अश्विनौ ३६
 अश्विनौदानंकाशवचैदीयंच १ दानंकाशवं २ इंद्रं ४५ दानंतैरिदिरंपार्श्वीयं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्निं १० ॥ ४० ॥
 इंद्रं १२१ आदित्यान् ७ अश्विनौ १ अग्निसूर्यवायून् १ आदित्यान् १३ दानंत्रासदस्यवं २ मरुतः २६ ॥ ४१ ॥ इंद्रं १६ दानं-
 चैत्रं २ अश्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं २७ दानंवारवंसौपामीयं ३ मित्रावरुणौ ९ आदित्यश्विमरुतः १ मरुतः १ विष्णुं १ मित्रावरुणौ १२
 अश्विनौ ११ वायुं ६ मरुद्भक्षणस्पतिदेवान् १ अग्निदेवान् १ यज्ञं १ देवान् १ देवमरुदद्वितीः १ मरुद्विद्रवरुणादित्यान् १ वरुणाद्विदे-
 वान् १ मरुद्विष्णवधिपूषंद्रान् ४ मरुत्सवितृन् १ मरुदादिदेवान् ४ अर्यममित्रवरुणान् १ देवान् ५ त्रयस्त्रिंशद्देवान् १ वरुणमित्रार्यम-
 देवपत्न्यमीन् ३ मरुतः १ सोमं १ अग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १ पूषणं १ विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अत्रीन् १
 विश्वान्देवान् ४ यज्ञयजमानौ ४ दंपती ५ दंपत्याशिपुः ९ ॥ ४२ ॥ इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्रामी १० अग्निं १०
 इंद्रामी १२ वरुणं १३ अश्विनौ ३ अग्निं ६३ अग्नेद्वौ १ इंद्रं ६१ ॥ ४३ ॥ दानंपार्युश्रवसं ४ वायुं ४ इंद्रं ३ वायुं १ इंद्रं १
 आदित्यान् १३ आदित्योपसः ५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३४ आदित्यान् २१ ॥ ४४ ॥ इंद्रं १३ दानमा-
 र्क्षाथमेधीयं ६ इंद्रं १० इंद्राम्निविश्वेदेवरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३ अश्विनौ १८ अग्निं १२ दानंश्रौतवर्णंआर्क्षीयं ३
 अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ ॥ ४५ ॥ देवान् १ वरुणमित्रार्यम्णः १ देवान् १ अर्यमवरुणौ १ देवान्

२ इंद्रविष्णुमरुदधिः १ देवान् २ अग्निं ९ अधिनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रर्मन् १ मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्रावृहस्पती
 १ इंद्रं ५० ॥ ४६ ॥ वाचं देवीं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रवरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अधिनौ २ वायुं २ सूर्यं २ उपसं
 १ सोमंपवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नमरुतः १ सोमंपवमानं ४० अग्निंसमिद्धंपवमानं १ अग्निंतनूपातंपवमानं १ अग्नि-
 मिद्धंपवमानं १ अग्निवर्हिंपवमानं १ अग्निमूर्तीद्विवीह्वरः पवमानं १ अग्निमूर्तीउपासानक्तेपवमानं १ अग्नीदैव्यौहोतारौ प्रचेतसौपवमानं
 १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीष्ठाभारतीः पवमानं १ अग्निं त्वष्टारंपवमानं १ अग्निं वनस्पतिंपवमानं १ स्वाहाकृतीः १ सोमंपवमानं ५१५
 ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ अग्निंपवमानं ३ सोमंपवमानं १० अग्निंपवमानं २ सवितारंपवमानं
 १ अग्निंसवितारौपवमानौ १ विश्वान्देवान्पवमानान् १ सोमंपवमानं ३ पावमान्यद्येतुन्पवमानान् २ सोमंपवमानं ४९८ ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ अग्निं ५५ ॥ ५३ ॥ इंद्रं ३ अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं ३ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १
 यमं १ यमीं १ अग्निं १८ शकटेहविर्धानाल्ये ५ यमं ५ पितृन्गिरोर्ध्वमृगुनामकान् १ पितृन् ३ ध्यानौसारमेयौ ३ यमं ४
 पितृन् १४ अग्निं १४ सरण्यूं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ घातारं १ त्वष्टारं १ पितृमेघं ७ प्रजापतिं १ ॥ ५४ ॥
 अवमीपोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अधिनौ ३ सोमं १ १ पूषणं ९ इंद्रं ४४ अग्निं पांनपातं १५ इंद्रामरुतः १
 विश्वान्देवान् १ देवसंघं १ सवितृभगार्थमेवान् १ देवभुविश्ववाजान् १ हिरण्यगर्भं २ शमीमरणिकारणभूतां १ कण्वं १
 इंद्रं ९ ॥ ५५ ॥ विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ दानं कौरुश्रवणं त्रासदस्यवीर्यं २ उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ कितवर्निदां ४ कितवाक्षनिदां १

१ अक्षनिदां १ अक्षान् २ कितवनिदां २ अक्षान् १ कृपिं १ अक्षनिदां १ अग्निद्युपृथिवीदेवावनानि १ द्युपृथिवीसंधुपर्वतसूर्ययोपः-
 सोमान् १ द्युपृथिव्युपोमीन् १ उपासामी १ उपासामीन् १ उपोभ्यश्विनः १ सवितृधिपणामीन् १ देवस्तोत्रसूर्यामीन् १ आदित्या-
 मीन् १ इंद्रमित्रवरुणभगामिदेवान् १ आदित्यवृहस्पतिपूषाश्विभगामीन् १ आदित्यामीन् १ मरुद्बुद्राग्निदेवान् १ देवान् १ उपोन-
 काद्युपृथिवीवरुणमित्रार्यमैन्द्रमरुत्पर्वतावादित्यांतरिक्षस्वर्गान् १ द्युपृथिवीनिर्ऋतीः १ अदितिदेवावनानि १ ग्रावदेवावनानि १ इंद्रेच्छाष्ट-
 हस्पती १ अश्विनौ १ मरुद्गणं १ सोमं १ देवान् ३ अग्निमित्रवरुणसवितृन् १ देवान् १ सवितारं १ सूर्यं १ २ इंद्रं ५ अश्विनौ ३ १
 इंद्रं ३ ३ अग्निं २ २ ॥ ५६ ॥ इंद्रवैकुण्ठं ३ ७ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ अग्निंसौ-
 चीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् ६ अग्निंसौचीकं ३ देवान् २ अग्निंसौचीकं ६ इंद्रं १ ४ अग्निवायुसूर्यान् १ पृथिवीदेवसूर्यान् १
 खोमाभिमानीदेवद्युधर्मदेवादित्यान् १ अंगिरसः ३ वृहदुक्थं १ इंद्रं १ तंतुमग्न्याख्यं १ मनआवर्तनं ३ सोमं १ मनआवर्तनं १ २ निर्ऋति
 ३ निर्ऋतिसोमौ १ देवीमसुनीतिं २ पृथिवीद्वंतरिक्षसोमपूपस्वस्तीः १ धावापृथिव्यौ २ इंद्रघावापृथिवीः १ असमति ४ इंद्रं १
 असमति १ अर्थसुबंधोर्जीविताह्वानरूपं ५ सुबंधोःस्पर्शनहेतुभूतादेवतां १ रुद्रं २ अश्विनौ २ वास्तोष्पतिरुद्रसृष्टिं ३ रुद्रं वास्तोष्पति
 १ वास्तोष्पत्यमी १ अंगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासत्येद्रान् १ सोमं १ अग्निं १ आदित्यधाः १ नामानेदिष्टेधेन् १ अग्निं १
 इंद्रामी १ इंद्रं १ मित्रवरुणनामानेदिष्टान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ १ वरुणं १ देवान् १ ॥ ५७ ॥ अंगिरसः ६ विश्वान्देवान् १
 दानंसावर्णीयं ४ देवान् ८ इंद्राग्निमित्रवरुणभगद्युपृथिवीमरुतः १ धां १ देवान् ४ पथ्यास्वस्ति २ विश्वदेवादितिः १ देवान् २

नराशसपूषामिसूर्यचन्द्रमोयमंद्रवायूपोरान्यश्चिन १ अग्निवृहस्पत्यजैकपादहिर्बुध्नान् १ पृथिव्यर्यमणौ १ अश्वान् १ वाय्विन्द्रपूष्ण १
 ए००विंशतिनधृमुवनस्पतिपर्षतामि०शान्वत्सतिप्यरुद्रान् १ नदीसरस्वतीसरयुसिंघ्वाद्या १ देवमातृदेवपत्नीत्वष्टिंद्रवाजभगमरुत १
 मरुत १ मरुद्भिद्रादिदेववरणमित्रान् १ मरुददिती १ द्यावापृथिव्यो १ होत्रायज्ञौ १ गंग १ विश्वेदेवादिति १ अग्नींद्रवरुणमि-
 त्रार्यमवायुपुषसरस्वत्यादित्यविष्णुमरुद्बुधुसोमरुद्रादितिब्रह्मणस्पतीन् १ इन्द्राग्नीपोमान् १ देवान् २ मित्रारणौ १ गा १ देवान् १
 द्यावापृथिव्यौ १ पर्जन्येन्द्रवायुवरणमित्रार्यमादितिपार्थिवदिव्यातरिक्षदेवान् १ ऋमुसोमान् १ देवान् १ अश्विनौ १ माध्यमिक-
 वागजैकपात्सिंघ्वादिश्वेदेवसरस्वती १ देवान् १ देवानिन्द्रज्येष्ठान् १ मरुत १ इन्द्रवत्सादित्यादितिरुद्रमरुत्त्वष्टृदेवपत्नी १ अदितिद्युष्ट-
 थिव्यग्नींद्रविष्णुमरुद्रादित्यवसुरुद्रसवितृन् १ सरस्वद्वरणपूपविष्णुवाय्वश्चिन १ यज्ञदेवत्विंशध्वर्वादिद्युष्टुथिर्वीद्रान् १ अग्नीपोमौ १
 देवान् २ देववातपर्जन्यावोपच्यर्यमाग्निवायुसूर्यान् १ सिंघ्वातरिक्षजैरुपान्मेधाहिर्बुधुयदेवान् १ देवान् १ अश्व्यादित्यक्षेत्रपतीन् १
 देवान् २ वृहस्पतिं २४ अग्निं १२ अग्निसमिद्धं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिप १ अग्निमूर्तादेवीद्वारं १ अग्निमूर्ता
 उपासानक्ते १ अग्नीदेव्यौहोतारोप्रचेतसौ १ अग्निमूर्ता सरस्वतीळाभारती १ अग्निस्त्वष्टार १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृती १ ज्ञान
 ११ ॥ ५८ ॥ देवान् ९ इन्द्र १७ नदी ९ ग्राण्य ८ मरुत १६ अग्निं १४ विश्वकर्माण १४ मन्यु १४ सोम ५ सूर्योविवाह
 ११ देवान् १ सोमार्को १ चद्रमस १ विवाहमनाशिप ९ वधूवास सस्पर्शनिंदा २ दपतियक्ष्मनाश १ सूर्योसावित्री १६
 ॥ ५९ ॥ इन्द्र २३ अग्निरक्षोहण २५ सूर्यमग्निवेश्वानरुच १९ इन्द्र ४ सोमैद्वौ १ इन्द्र १३ पुरुष १६ अग्निं १५ देवान् १ अग्निं ३

अमरुर्द्विद्रान् १ मरुद्धरणमित्रायमेद्रान् १ इंद्रासूर्यो १ इंद्रं १ रुद्रं १ वृहस्पतिसोमजाम्यथर्वदेवभृगून् १ द्युपृथिवीनराशंसयमादि
 तित्वपृथ्विणोदक्रमुरोदसीमरुद्धिष्णून् १ अहिर्बुध्न्यसूर्यचंद्रमोद्युपृथिवीः १ पूपापांनपाद्वाय्वश्विनः १ अग्निदेवपल्त्यदितिचंद्रसूर्येन्द्रान् १
 अगिरोप्रावेद्रवस्वदितीः १ द्यावापृथिव्यौ १ देवान् २ अर्यममित्रचरुणदेवजनरुद्रमरुद्गणान् १ सूर्यचंद्रमोहिर्बुध्न्याश्विनः १ मित्रवरुणाश्विनः
 १ अश्विपूपमग्म्यादिन्नत्मादीन् १ इंद्रं १ सवित्रिन्द्रमरुतः १ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं १ देवस्तोत्रं १ गोयाच्चां १ ब्राह्मणः १ ४ ॥ ६० ॥
 उर्वशी १ पुरूरवसं १ उर्वशी १ पुरूरवसं २ उर्वशी १ उर्वशी १ उर्वशी १ उर्वशी १ उर्वशी १ उर्वशी १ उर्वशी १
 पुरूरवसं १ उर्वशी १ पुरूरवसं २ उर्वशी १ पुरूरवसं १ इंद्राश्वौ १ ३ ओपयीः २ ३ वृहस्पतिमित्रवरुणपूपादित्यवस्त्रिद्रान् १
 वृहस्पतिं ३ देवान् २ वृहस्पतिं १ अग्निं ५ इंद्रं १ २ इंद्रदेवसवित्रदितीः १ गवादितीः १ इंद्रादिती २ ऋत्विजः १ २ द्रुघणं १ २
 इंद्रं ३ वृहस्पतिं १ इंद्रं ७ देवीमप्यां १ मरुतः १ इंद्रं २ २ ॥ ६१ ॥ अश्विनौ १ १ दक्षिणां १ १ सरमां १ पणीनसुरान् १
 सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ आदित्यवरुणवाय्वमिसोमा-
 पाः १ सोमवरुणमित्राग्निवृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देववृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवसप्तर्षिवृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवजुह्वहस्पतीन् १
 देवमनुष्यराजवृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देववृहस्पतिब्रह्मजायावार्हस्पत्ययज्ञान् १ अग्निसमिद्धं १ अग्निमनुषपातं १ अग्निमिळं १
 अग्निवर्हिषं १ अग्निमूर्तीदंवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीद्वैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नि-
 त्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं ३० अग्न्यादित्यंवायुसूर्यरश्मीन् १ अग्निवायुसूर्यान् १ वेदिजायापतिदेवान् १ देवं-

मध्यमस्थान १ वाचमाध्यमिकाचपरमात्मछद सोमग्रहान् १ यज्ञ २ ब्रह्मसर्वरूपवाच १ छदोयोगधिष्यवागृत्विगिन्द्राश्वान् १ ससाध-
 सूर्यान् १ अग्निं ९ इद्र ९ धनात्रदान ९ अग्निरक्षोहण ९ इद्र २२ ॥ ६२ ॥ प्रजापतिं १० अग्निं ८ वेन ८ अग्निं ४ वरुण १
 सोम १ वरुणापा २ इद्र १ वाचमामृणी ८ देवार्थमभिप्ररुणान् १ वरुणमित्रार्यम्ण ३ वरुणमित्रार्यममरुद्वेन्द्रान् १
 वरुणमित्रार्यम्ण १ वरुणमित्रार्यमादित्यान् १ वसुमित्रवरुणार्यमाग्नीन् १ रात्रिं ८ अग्निं १ इद्रमरुद्विष्वभ्यतरिक्षवायून् १ देवान्
 २ द्युयुथित्यहोरात्र्यवोपधिवेवसोमान् १ अग्निं १ इद्राश्विबृहस्पतिदेवान् १ इद्र १ इद्राश्विवसुरुद्रादित्यान् १ भाववृत्तिं १४ इद्र ३
 अश्विनौ २ इद्र २ शुभूम्यश्विन १ मित्रावरुणो ६ इद्र १४ यम ७ अग्निसूर्यवायून् ७ देवान् १ वातौ १ वात २ देवमरुद्भूतानि
 २ अप १ निह्वा १ इद्र ६ सवितार ३ विश्वावसु ३ अग्निं ७ अर्यमभगवृहस्पतिदेववाग्देवी १ सोमाभ्यादित्यविष्णुसूर्यब्रह्मवृहस्प-
 तीन् १ इद्रवायुदृष्टस्पतीन् १ अर्यमवृहस्पतीन्द्रवायुविष्णुसरस्वतीसवितृन् १ अग्निं ९ ॥ ६३ ॥ अश्विनौ ६ इद्र ६ सपत्नीवाधन ६
 अरण्यानीं ६ इद्र १० सवितार ५ अग्निं ५ श्रद्धा ५ इद्र १० भाववृत्त ५ अलक्ष्मीनाशन १ ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशन १
 विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इद्रदेवान् २ इद्रमरुदेवान् १ देवान् २ सूर्य ५ शचीं ६ इद्र १० गर्भसमाधान ६ यक्ष्मनाशन ६ दु स-
 मनाशन ५ देवान् ३ यम १ देवान् १ सपत्ननाशन ५ इद्र २ सोमवरुणवृहस्पत्यनुमतीन्द्रधातृविधातृन् १ इद्र १ वायु ४ गा ४
 सूर्य ४ इद्र ४ उपस ४ अभिषिक्तानस्तुतिं ११ ब्राह्मण ४ ऋभून् १ अग्निं ३ मायाभेद ३ तादर्यं ३ इद्र ६ धातृसवितृविष्णून्
 १ धातृसवितृविष्वग्नीन् १ धातृसवितृविष्णुसूर्यान् १ वृहस्पतिं ३ पुत्रकामयजमानाशिप १ पुत्रकामपल्याशिप. १ होत्राशिप १

विष्णुत्वप्रजापतिपानून् १ सिनीवालीसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ १ अदिति ३ वायुं ३ अग्नि ३ अग्निजातयेदसं ३ सूर्य ३ भावं-
 वृत्ति ३ अग्नि १ संज्ञानं ३ ॥ ६४ ॥ इतिशारुलसंहितामंत्रदेवतान्वाधानं ॥

अनुवाकाद्यृग्देवतान्वाधानं ।

श्रीः ॥ अग्नि १ इंद्रद्विः ३ अग्नि ४ ब्रह्मणस्पति ५ कं ६ अग्निद्विः ८ अग्न्यश्व्युपसः ९ इंद्रं १० अग्नित्रिः १३ मरुतः १४
 अग्नि १५ इंद्रं १६ अश्विनौ १७ इंद्रं १८ अग्नि १९ वायुं २० अग्नि २१ अश्विनौ २२ इंद्रंमरुत्वंतं २३ अश्विनौ २४ अग्नि
 २५ इंद्रं २६ ब्रह्मणस्पति २७ रुद्रं २८ अग्निद्विः ३० इंद्रद्विः ३२ अग्नित्रिः ३५ इंद्रं ३६ ऋभून् ३७ वायुं ३८ अग्निद्विः
 ४० इंद्रं ४१ इंद्रसूर्यो ४२ मरुतः ४३ अश्विनौ ४४ अग्निद्विः ४६ इंद्रद्विः ४८ विश्वान्देवान् ४९ अश्विनौ ५० अग्नि ५१
 इंद्रं ५२ देवान् ५३ मरुतः ५४ अश्विनौ ५५ इंद्रवायू ५६ इंद्रंचतुः ६० यज्ञयजमानौ ६१ अग्निद्विः ६३ इंद्रद्विः ६५ मरुतः
 ६६ सोमंपवमानंसप्त ७३ अग्नि ७४ सरण्यूः ७५ अपोपोनपातंवा ७६ इंद्रं ७७ रुद्रं ७८ अग्नि ७९ सोमं ८० अग्नि ८१ वि-
 श्वान्देवान् ८२ इंद्रं ८३ भाववृत्ति ८४ इंद्रं ८५ ॥ इत्यनुवाकदेवताःपंचाशीतिः ॥

अनुवाकाद्यृचामृग्यादयः ।

श्रीः ॥ अग्निमीळइत्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री १ सुरूपकृत्तुमित्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री २ एंद्रसानसिमित्यस्य
 वैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ३ अग्निदूतमित्यस्यकाण्वोमेघातिथिरग्निर्गायत्री ४ सोमानमित्यस्यकाण्वोमेघातिथिर्ब्रह्मणस्पतिर्गायत्री ५

कस्यनूनमित्यस्याजीगर्ति शुन शेष सऋत्रिमोवेश्वाभिन्नोदेवरात कलिष्टुप् ६ त्वमप्रथमइत्यस्यागिरसोहिरण्यस्तूपोभिर्जगती ७ प्रवोयह-
 मित्यस्यधौर कण्वोमिर्दृहती ८ अग्नेविवस्वदित्यस्य कण्व प्ररुण्वोभ्यश्च्युपसोवृहती ९ अभित्यमेपमित्यस्यागिरस सव्यद्रोजगती १०
 नूचित्सहोजाइत्यस्यगौतमोनोधाअमिर्जगती ११ पश्वानतायुमित्यस्यशात्तय पराशरोमिर्द्विपदाविराद् १२ उपप्रयतइत्यस्यराहूगणोगौतमो-
 मिर्गायत्री १३ प्रयेशुभतइत्यस्यराहूगणोगौतमोरुजगती १४ इमस्तोमित्यस्यागिरस कुत्सोमिर्जगती १५ इद्रमित्रवरुणमभिमूतय-
 इत्यस्यागिरस कुत्सद्रोजगती १६ नासत्याभ्यामित्यस्यदैर्घतमस रुक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् १७ कदित्थानूनित्यस्यदैर्घतमस रुक्षीवानिद्रलि-
 ष्टुप् १८ अग्निहोतारमित्यस्यदैवोदासि परुच्छेपोमिरत्यष्टि १९ आत्वाजुवइत्यस्यदैवोदासि परुच्छेपोवायुरत्यष्टि २० वेदिपदइत्यस्यौ-
 चय्योदीर्घतमाअमिर्जगती २१ अवोध्यमिर्जमइत्यस्यौचय्योदीर्घतमाअश्विनौजगती २२ कयाशुभेत्यस्यैद्रद्रोमरुत्वालिष्टुप् २३ युवोर-
 जासीत्यस्यैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनोत्रिष्टुप् २४ त्वमभेद्युभिरित्यस्यशौनकोगृत्समदोमिर्जगती २५ योजातएवेत्यस्यशौनकोगृत्समदइद्रलि-
 ष्टुप् २६ गणानात्वेत्यस्यशौनकोगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती २७ आतेपितरित्यस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रोनिचृत्रिष्टुप् २८ सोमस्यमेत्यस्य
 गाथिनोविश्वामित्रोमिस्त्रिष्टुप् २९ प्रवोदेवायेत्यस्यवैश्वामित्ररुपभोमिरनुष्टुप् ३० इच्छतित्वेत्यस्यगाथिनोविश्वामित्रइद्रलिष्टुप् ३१ इद्र-
 मतरित्यस्यगाथिनोविश्वामित्रइद्रलिष्टुप् ३२ इममहइत्यस्यवैश्वामित्रोवाच्योवाप्रजापतिरिमिस्त्रिष्टुप् ३३ त्वाह्वमइत्यस्यगौतमोवामदेवोमि-
 रष्टि ३४ भद्रतेअमइत्यस्यगौतमोवामदेवोमिस्त्रिष्टुप् ३५ यनइद्रइत्यस्यगौतमोवामदेवइद्रलिष्टुप् ३६ प्ररुमुभ्यइत्यस्यगौतमोवामदेव-
 रुमवलिष्टुप् ३७ अग्रपित्यस्यगौतमोवामदेवोवायुर्गायत्री ३८ अवोध्यमिरित्यस्योत्रेयौधुगविष्टिरावमिस्त्रिष्टुप् ३९ प्रवेधसइत्यस्यागि-

रसोथरणोमिच्छिष्टुप् ४० महिमहइत्यस्यप्राजापत्य सवरणइद्रच्छिष्टुप् ४१ विदादिवइत्यस्यत्रेय सदापृणइद्रसूर्यौत्रिष्टुप् ४२ आरुद्रासंइ-
 त्यस्यत्रेय द्यावाश्चोमरुतो जगती ४३ यददस्यइत्यस्यत्रेय योरोश्विनइत्यस्यनाहस्पत्योभरद्वा नोमिच्छिष्टुप् ४५ त्वम-
 भेयज्ञानामित्यस्यनाहस्पत्योभरद्वाजोमिर्गायत्री ४६ वृषामहइत्यस्यनाहस्पत्योभरद्वाजइद्रच्छिष्टुप् ४७ योरयिवइत्यस्यनाहस्पत्य शयुरिद्रोनु-
 षुप् ४८ हुवेवोदेवीमित्यस्यमारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवाच्छिष्टुप् ४९ स्तुयेनरेत्यस्यनाहस्पत्योभरद्वाजोश्विनौत्रिष्टुप् ५० अभिनरइत्यस्यमैत्रा-
 वरुणिवंसिष्ठोमिर्धारुनुष्टुप् ५१ त्वेह्यदित्यस्यमैत्रावरुणिवंसिष्ठइद्रच्छिष्टुप् ५२ प्रशुक्रेत्वित्यस्यमैत्रावरुणिवंसिष्ठोदेवाविराड्द्विषदा ५३
 फईव्यक्ताइत्यस्यमैत्रावरुणिवंसिष्ठोमरुतोविराड्द्विषदा ५४ अपस्वसुरित्यस्यमैत्रावरुणिवंसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ५५ प्रवीरयेत्यस्यमत्रावरुणिव-
 सिष्ठइद्रवायुत्रिष्टुप् ५६ माचिदन्यदित्यस्यकाण्व प्रगाथइद्रोदृहती ५७ महाइद्रोयइत्यस्यकाण्वोवत्सइद्रोगायत्री ५८ इद्र सुतेष्वित्यस्य
 काण्वोनारदइद्रउष्णिक् ५९ वयमुत्वामपूर्व्येत्यस्यकाण्व सोभरिर्द्र ऋकुबुष्णिक् ६० योयजातीत्यस्यवैवस्वतोमनुर्यज्ञयजमानौगायत्री ६१
 इमेधिप्रसेत्पस्यागिरसोविरूपोमिर्गायत्री ६२ अग्नआयाहीत्यस्यप्रागाथोभर्गोमिर्दृहती ६३ योराजेत्यस्यागिरस पुरुहन्मैद्रोदृहती ६४
 आनून्इद्रेत्यन्यकाण्व कुसीदीन्द्रोगायत्री ६५ गौर्धयतीत्यस्यागिरसोर्विदुर्मरुतोगायत्री ६६ स्वादिष्ठयेत्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छदा पवमान
 सोमोगायत्री ६७ पवस्वदक्षसाधनइत्यस्यागस्त्योदृह्युत पवमान सोमोगायत्री ६८ अथावीतीत्यस्यागिरसोमहीयु पवमान सोमोगायत्री
 ६९ प्रदेवमच्छेत्यस्यमालदनीवत्सप्रि पवमान सोमोजगती ७० प्रत आशवइत्यस्याकृषामपा पवमान सोमोजगती ७१ अस्यप्रेयेत्यस्यमै-
 त्रावरुणिवंसिष्ठ पवमान सोमच्छिष्टुप् ७२ सखायजानीत्यस्यकाण्वोपर्वतनारदौद्वेशिखण्डिन्यावप्सरसौवऋषिकेपवमान सोमउष्णिक् ७३

अप्रेतृह्नित्यस्यास्य खितोमिखिण्डुप् ७४ त्वष्टादुहित्रइत्यस्ययामायनोदेवश्रवासरण्यूत्रिण्डुप् ७५ प्रदेवत्रेत्यस्यैख्यपःकवपआपोपोनपात्रिण्डुप्
 ७६ अच्छामइंद्रमित्यस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगती ७७ इदमित्थेत्यस्यमानवोनामानेदिष्टोरुद्रखिण्डुप् ७८ मद्राअमेरित्यस्यवाग्र्यश्चःसुमि-
 त्तोमिर्जगती ७९ सत्येनोचभितेत्यस्यसूर्यासावित्रीसोमोनुण्डुप् ८० संजागृधद्विरित्यस्यवैतहव्योरुणोभिर्जगती ८१ इंद्रहृष्टेत्यस्यवांदनोदु-
 वस्युर्विश्वेदेवाजगती ८२ तमस्यद्यावापृथिवीइत्यस्यवैरूपःशतप्रभेदनइंद्रोजगती ८३ नासदासीदित्यस्यप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्खिण्डुप्
 ८४ शासइत्थेत्यस्यमारद्वाजःशासइंद्रोनुण्डुप् ८५ ॥ इत्यनुवाक्याचृचासृप्यादयः ॥

वांसिष्ठविषयेविशेषः ।

इंद्रोतिभिरितीमंवर्गवासिष्ठानाधीयीरन्सर्वानुक्रमेवासिष्ठान्प्रतितच्छ्रवणनिषेधमुलेनोपेयभूततदध्ययनप्रतिषेधात् । तथाहि—‘अंत्याव-
 भिशार्थोस्त्वावसिष्ठेद्वेषिण्योनवसिष्ठाःशृण्वन्ति’ इति । अत्रभाष्यम्—इंद्रापर्वतेतिसूक्तस्य अंत्याइंद्रोतिभिरित्याद्याश्चतसन्नचः अभिशार्था-
 र्थाः । अभिशार्थोनामाप्रियशंसनरूपोऽर्थः प्रयोजनं यासां । ताश्च वसिष्ठेद्वेषकुर्यः । अतो वसिष्ठगोत्रोत्पन्ना न शृण्वन्ति । लिङ्गार्थलो-
 दोरूपं । यदिशृणुयुल्लदातेपांशिरःशतधाभिधेत । तदुक्तंइहैवतार्यां—‘शतधाभिधतेमूर्धाकीर्तितेनश्रुतेनवा । तेषांभालाःप्रमीयन्ते’ इतीति ।
 सकलसंहिताध्ययनादिकर्मफलसिद्धिस्वेषामेतद्दर्गविकलसंहिताध्ययनादिनैवभवति । अतएवचरणव्यूहे—एकंशतसहस्रंवाद्विपंचाशत्सहस्रा
 धीभेतानिचतुर्दशपदानिवासिष्ठानांतव्यतिरिक्तानांनुएकंशतेत्यादिचतुर्दशांतानिपदानिगृहीत्वाइंद्रोतिभिरित्याद्येकंसप्तपदानिमिलित्वेत्तरे-
 पांपंचाशीतिरित्यदसंख्याविभागःसंगच्छतइतिदिक् ॥

॥ अथ ऋग्विधानं ॥

श्रीवेदपुरुरूपाय नमः ॥ ॐ स्वयं सुवेवं ब्रह्मणे विश्वगोत्रे नमस्कृत्यामंत्रद्वग्भ्यस्तथैव ॥ विवक्षुरस्मृग्विधानं पुराणं पुराहृष्टमृषिभिर्मंत्रदहग्भिः ॥ १ ॥
 मंत्रेभ्यो मंत्रदहग्भ्यश्च समाप्तायानुपूर्वेशः ॥ कर्मणा मृषिद्वष्टानां विधिं प्रोवाच शौनकः ॥ २ ॥ ऋषिभिर्विधानं त्राहृष्टाहृष्टप्रयोजनाः ॥ प्रयो-
 जनाय चोद्दिष्टास्तस्मिन्प्रदक्षिंताः ॥ ३ ॥ नानार्थानि च कर्माणि शांतिपुष्ट्याश्रयाणि च ॥ सिद्धयश्च तपोमूलाः श्रद्धाधानस्य कुर्वतः ॥ ४ ॥
 स्तुत्यादयो ये विकाराः प्रदिष्टास्तथार्थवादा ऋक्षुसूक्तेषु चैव ॥ यैर्यैः कर्मैर्ऋषिभिर्देवताश्च तृष्टयं ते तान् चृणुष्वोच्यमानान् ॥ ५ ॥ आयुः स्वर्गो
 द्रविणं सूनवश्च चतुर्विधं प्रोक्तमाशास्यमग्रे ॥ अन्ये कामाः शतशः सप्रदिष्टाः संस्तुवद्भिर्ऋषिभिर्देवताश्च ॥ ६ ॥ सिद्धामंत्राविधिधात्राह्मणस्य
 फलयच्छंतिविधिवत्प्रयुक्ताः ॥ सत्यं तेषां साधनं संस्यमश्च शान्तिस्तिक्ष्णानसूयादमश्च ॥ ७ ॥ तस्माद्भिजः प्रशांतात्मा जपहोमपरायणः ॥
 तपस्यध्ययने युक्तो भवेद्भूतानुकंपकः ॥ ८ ॥ क्षत्रियो बाहुवीर्येण तरेदापदमात्मनः ॥ धनेन वैश्यः शूद्रस्तुजपहोमैर्द्विजोचमः ॥ ९ ॥ तप-
 सा स्वर्गमाप्नोति तपसा विदते महत् ॥ तपोयुक्तस्य सिध्यंति कर्माणि नियतात्मनः ॥ १० ॥ विद्वेषणं संवननं विपद्गं रोगनाशनं ॥ येन येनार्थमृ-
 षिणायदर्थं देवताः स्तुताः ॥ ११ ॥ ससकामः समृद्धश्च ते पांति पांता तथा ॥ तानि कर्माणि वक्ष्यामि विधानि च कर्मणां ॥ १२ ॥ पुरश्च-
 रणमादौ तु कर्मणां सिद्धिकारकं ॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्य दौर्भाग्यापत्यं च रेद्भिजः ॥ १३ ॥ केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वा ह्युतः शुचिः ॥ तिष्ठे-
 दहनिरात्रौ तु शुचिरासीत वाग्यतः ॥ १४ ॥ सत्यवादीपवित्राणि जपे ब्याहृतयस्तथा ॥ ॐकाराद्यास्तु ताजस्वासा वित्री च तदित्युचं ॥ १५ ॥
 आपो हिष्ठे तिसूक्तं तु शुद्धवत्योऽथ मर्षणं ॥ शंवल्यः स्तस्तिमत्यश्च पावमान्यस्तथैव च ॥ १६ ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावेंते च कर्मणां ॥

प्सुखात्वाभ्युक्ष्यजपेद्विजः ॥ शुद्धवत्यस्तथांब्वत्यःपावमान्योऽधर्मपणं ॥ ५६ ॥ एवंत्रिराप्सुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत् ॥ त्रीन्पडष्टो
 द्वादशवापोऽशाष्टादशापिवा ॥ ५७ ॥ आशताद्वायमेत्प्राणान्जपन्ब्रह्मघर्मपणं ॥ यावद्द्वामनसस्तुष्टिस्तावत्प्राणान्समायमेत् ॥ ५८ ॥
 यथायथामनस्तस्यदुष्कृतं कर्म गर्हति ॥ तथातथाशरीरं तच्चेनाधर्मणमुच्यते ॥ ५९ ॥ प्राणायामैर्दग्धदोषःशुक्लांबरधरःशुचिः ॥ यथाविध्य-
 पआचम्यआरोहेद्बर्मप्रस्तरं ॥ ६० ॥ पवित्रपाणिःकृत्वातूपस्यं वैदक्षिणोत्तरं ॥ दिशोरेवांतरं प्रेक्ष्यानिमिषंछाद्यचक्षुषी ॥ ६१ ॥ ॐकारं
 व्याहृतीस्त्रिस्तःसावित्रीचतदित्यृचं ॥ मनसैताअनुदुल्यवेदादिसमुपक्रमेत् ॥ ६२ ॥ मंद्रमेवपठेत्प्रातरुर्ध्वंदिनेपठेत् ॥ सोचैरेवापरा-
 हेतुसंख्याकालउपारमेत् ॥ ६३ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तंचोत्थायत्रिराप्सुत्यपठेद्विजः ॥ मध्यमां वृत्तिमास्थायनद्रुतानविलंबितां ॥ ६४ ॥ पूर्वासं-
 ध्यांजपंस्तिष्ठदुपासीतचपश्चिमां ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाकथंचन ॥ ६५ ॥ विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्ते कामंतेनतुसंचदेत् ॥ शृद्धद्वैवसंप्राप्तं ना-
 धीयीतकथंचन ॥ ६६ ॥ आग्नेयं सूक्तमाद्यंतुमुख्यं ब्रह्मं षिसंमतं ॥ रायस्पोपंधुरंधन्यजपन्विप्रोऽर्थमामुयात् ॥ ६७ ॥ ऋषिसर्वमिदंजस्वा
 सपुत्रंनियतःशुचिः ॥ संहिताफलमामोतिऋग्वेदस्यनसंशयः ॥ ६८ ॥ एकादशगुणंखेतज्जपन्ब्रह्मसनातनं ॥ सर्वान्कामानवामोतिपौषैश्च
 परिमुच्यते ॥ ६९ ॥ अनश्रन्संहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ आशुर्विद्यांधंनपुत्रान्द्रुहंश्चाभोत्यनामयान् ॥ ७० ॥ एतद्ब्रह्मजपन्शूद्रा-
 न्नेक्षेतान्यांश्चतद्विद्यान् ॥ प्रेक्ष्याचम्योदकंपूतःपरश्येद्द्वामग्निभास्करौ ॥ ७१ ॥ मंद्रजपोदशगुणउपांशुस्थाच्छतान्वितः ॥ सहस्रमानसंवि-
 द्यादेजप्यविधिःस्मृतः ॥ ७२ ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ पुष्टयेधनलाभायपशुकामायभूतये ॥ ७३ ॥ एपाहिसंहिता
 देवैःसर्वब्रह्ममयीनिचृत् ॥ उमेणतपसादृष्टाविध्वामित्रेणधीमता ॥ ७४ ॥ होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुवर्तितैतया ॥ सर्वकामसमुच्चर्थपरब्र-

क्षेदमुच्यते ॥ ७५ ॥ एषैवप्रतिलोमोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी ॥ अक्षरप्रतिलोमेयमाभिचारेपुशस्यते ॥ ७६ ॥ अक्षरप्रतिलोमेयंयसि-
 न्युज्येतकर्मणि ॥ तदमोधंविजानीयादंतद्वैब्रह्मणोबलं ॥ ७७ ॥ व्याघातकेध्मसमिधोब्धक्षरप्रतिलोमया ॥ जुहुयात्सार्पंतैलं वैभीतक-
 कृतसुचः ॥ ७८ ॥ यइच्छेत्पीडनंशत्रोरपिवोच्चाटनंपुनः ॥ पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्चप्रमापयेत् ॥ ७९ ॥ इतिपरिभाषा ॥ ॥
 ऋग्वेदाद्यस्यसूक्तस्यविधिवक्ष्याम्यतःपरं ॥ यथाऋषिर्मधुच्छंदाःकर्मतेनाकरोत्पुरा ॥ ८० ॥ शिरसाधारयेदग्निनियतःपरिवत्सरं ॥ चतु-
 र्थप्राणकालीयोहुतशिष्टमदन्हविः ॥ ८१ ॥ जुहंत्रिरुपतिष्ठंश्चसत्यवादीदिनेदिने ॥ व्रतकालेतुसंप्राप्तआग्नेयंनिर्वेषेचरुं ॥ ८२ ॥ अन-
 मोध्यानमात्रोऽग्निर्व्रतंतेऽस्योपतिष्ठति ॥ दहेयमितियंचेच्छेचंदहत्येवपावकः ॥ ८३ ॥ अप्स्यप्यग्निज्वलत्येवतद्गतस्यमहात्मनः ॥ समर्धय-
 तितंचैष्टैःकामैर्वह्निःप्रयत्नतः ॥ ८४ ॥ अतःपरंतृचाःसप्तवाय्वाध्यायेप्रकीर्तिताः ॥ तान्जपन्प्रयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ८५ ॥
 मेधातिथावृषौपुनःसदसस्पतिमित्यूचं ॥ मेधाकामोजपेन्नित्यंजुहुयाच्चाज्यमेतया ॥ ८६ ॥ स्योनेतिष्टथिषीनित्यंत्वात्वाविप्रःशुचिर्जपेत् ॥
 विंदतेमहतींभूमिमसपलामकंठकां ॥ ८७ ॥ इदंविष्णुरितीमाभिःपंचभिःश्राद्धकर्मणि ॥ अंगुष्ठमन्त्रेऽवगाह्येचेनरक्षांसिवाधते ॥ ८८ ॥
 अंगुष्ठमात्रोभगवान्विष्णुःपर्यटतेमहीं ॥ राक्षसानांवाधार्थायतच्छ्राद्धेप्रहरिष्यति ॥ ८९ ॥ अक्षय्यंचमवेदंश्रद्धामक्तिसमन्वितं ॥ तस्मा-
 च्छ्राद्धेपुसर्वेष्वंगुष्ठग्रहणंस्मृतं ॥ ९० ॥ सप्तजन्मकृतंपापंकृत्वाचाभक्ष्यगक्षणं ॥ तद्विष्णोरित्यपांमध्येसकृज्जत्वाविशुद्ध्यति ॥ ९१ ॥
 अंबयोर्यंतियाःप्रोक्तानवर्चस्त्वामिषेचनीः ॥ आयुष्यस्ताःपरिप्रोक्तानैषज्यःपापमोचनीः ॥ ९२ ॥ शुनःशेषमृषिवद्धःसंनिरुद्धोथवाजपेत् ॥
 मुच्यतेसर्वपापेभ्योग्रीचाप्यगदोभवेत् ॥ ९३ ॥ यइच्छेच्छाश्वतान्कामानिद्रात्प्राप्स्येपुरंदरात् ॥ सपोडशभिरेवग्निर्दंष्ट्रस्तूयाद्दिनेदिने

॥ ९४ ॥ हैरण्यस्तूपइद्रस्यसूक्तकर्माभिसख्य ॥ तज्जप प्रयत शत्रूनयत्नात्प्रतिनाध्यते ॥ ९५ ॥ आऋण्णेनेत्यृचात्त्रेवयोनित्यसूर्यमर्चति ॥
 प्रातर्मध्येऽस्तगगापिसनीवेदगद सुखी ॥ ९६ ॥ आऋण्णेनेत्यृचत्त्रेताध्यायनिशिदिवौरुस ॥ अमौहुत्वैतयाचाज्यदीर्घमायुरवाभुयात्
 ॥ ९७ ॥ येतेपथाइतीमातुसावित्रीमध्वगोऽभ्यसेत् ॥ स्वन्तिमानत्रतेऽध्वानगृहाध्वामोत्यनामयान् ॥ ९८ ॥ संपूषन्नितियत्सूक्तधौर क
 ण्योचगाद्वपि ॥ अध्वन्यमेतद्विनेयपरिपथ्यपसेधन ॥ ९९ ॥ रौद्रीमि पद्मिरीशानतुष्टूयाधोदिनेदिने ॥ सनारीसहित शार्तिशकरात्मा
 मुयात्सदा ॥ १०० ॥ एतेनैवपळ्चैनजुहुयादाज्यमन्वह ॥ चरुचकल्पयेद्द्रौद्रमूनिऋमोऽथपर्वसु ॥ १ ॥ उदित्युद्यतमादित्यमुपतिष्ठेद्दि
 नेदिने ॥ हृद्रोगनागनखेतत्परमारोग्यवर्धन ॥ २ ॥ द्विपतमित्यथार्धर्चयद्विप्यात्तजपन्समेत् ॥ आगस्कृत्ससरात्रेणविद्वेषमधिगच्छति
 ॥ ३ ॥ रोगेर्गृहीतोरोगीचप्रस्कण्वस्योत्तमतृच ॥ आरोग्यमेत प्रयतो जपेन्नित्यमनेऋश ॥ ४ ॥ उत्तमस्तस्यचार्धचोद्विपेद्वेपइतिस्मृत ॥
 यद्विप्यात्तमभिध्यायेद्दृष्ट्वाचैनपेदिद ॥ ५ ॥ आगस्कृच्चेत्रोत्रेणविद्वेषसनियच्छति ॥ उदयत्यायुरक्षय्यते नोमध्यदिनेजपन् ॥ ६ ॥
 अन्तत्रतिसूर्येतुद्विपतप्रतिवाध्यते ॥ ओजस्तेनस्तथारोग्यद्विपेद्वेपप्रकीर्तित ॥ ७ ॥ नवपथेतिसूक्तानियानिगर्भेपराशर ॥ अरातीना
 हरेत्प्राणान्छूश्वेनियच्छति ॥ ८ ॥ सौपर्णानिपवित्राणिसूक्तान्येकादशाभ्यसेत् ॥ वाठन्पुत्रान्पशून्विचत्सर्गमायुरनघता ॥ ९ ॥
 आध्यात्मिकी कइत्येतानपस्तुसुसमाहित ॥ प्राभुयात्सपरधामविश्वज्योति सनातन ॥ १० ॥ आनोभद्रीयमायुष्यवैश्वदेवपन्पुनि ॥
 सुभूर्युरपिचस्यैतर्दीर्घमायुरवाभुयात् ॥ ११ ॥ पितृणाश्चाद्भ्रकालेतुमध्वित्येतत्पृचपठेत् ॥ अथेरा पितरस्तस्यविशतिज्योतिरुत्तम ॥ १२ ॥
 त्वसोमेतिचसूक्तेनपश्येच्चद्रमुपोदित ॥ उपतिष्ठेत्समित्पाणिर्मासिमासिनवनव ॥ १३ ॥ तन्मासतस्यदु खहिनजालुनिविधमवेत् ॥ गौतमेन

पुराष्टंमृत्योर्नाशनमाल्मनः ॥ १४ ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेत्पूर्णैचेत्समाहितः ॥ वासांस्पिसर्विदितचंद्रस्यैतिसलोक्तां ॥ १५ ॥ घनकामो
 जपेन्नित्यमेताइतितुनित्यगः ॥ ग्रात्वाशुचिस्तुनियतइष्टंधनमवामुयात् ॥ १६ ॥ आयुरीप्सत्रिसमितिकौत्ससूक्तंसदाम्यसेत् ॥ आज्या-
 हुतीश्वजुहुयात्प्रतृचंघान्यतःशुचिः ॥ १७ ॥ जपेदाप्सुत्यनियतःससाद्यादापदंतरेत् ॥ अपनःशोशुचदितिकात्वामध्यंदिनेरवौ ॥ १८ ॥
 शुचिकामोजिताहारःप्रतृचंजुहुयाकृतं ॥ समिधोऽव्यहमिष्टौवागूक्तमेतदघाहं ॥ १९ ॥ यथागुंजादिवेपीकांतथापापात्प्रमुच्यते ॥ जात-
 वेदसइत्यादिसदास्वस्त्ययनेजपेत् ॥ १२० ॥ दुर्गपथिप्रयातस्यनास्यारिम्योभयंभवेत् ॥ राजकार्येश्वयूधेवाअभिदश्लोऽप्यनेकधा ॥ २१ ॥
 अशक्तोऽस्मृतिमाकार्येभयेप्राणांतिकेयवा ॥ जातवेदसइत्येतांजपेत्सुस्त्ययनेजपेत् ॥ २२ ॥ सिपाधयिपुरर्थतुप्रस्थितोमनसाजपेत् ॥
 सिद्धार्थःस्वन्तिमानेतिप्रगीयेतनचाध्वनि ॥ २३ ॥ कृतार्थःस्वगृहान्गच्छन्नेतामेवसदाम्यसेत् ॥ उदितेसवितर्येतांजपेदस्त्रंगतेतथा
 ॥ २४ ॥ अहःस्वस्त्ययनंमातारात्रिस्वस्त्ययनंनिशि ॥ व्युष्टायांजपेन्नित्यमेतांदुःखप्रनाशिनी ॥ २५ ॥ प्रमंदिनेप्रसूर्यंत्यांजपेद्द्र
 र्भप्रमोचनी ॥ इंद्रंचमनसाध्यायेद्यारीगर्भममुंचति ॥ २६ ॥ आपत्सुसर्वकामोवात्रितंनित्यंजपेदधि ॥ जपन्निद्रमितिखातौवैश्वदेवंतुसप्तकं
 ॥ २७ ॥ मुच्यतेजुहुयादाज्यंविश्वस्मादेवसौऽहसः ॥ शंतातीयंपरसूक्तंपंचविंशकमुत्तमं ॥ २८ ॥ नासत्यौतुनमस्त्वल्पपराशुद्धिमवाशु-
 यात् ॥ धर्मसंस्तवंगंसूक्तंसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २९ ॥ इमाइतिजपेच्छश्वद्रौद्रसूक्तंद्विजःशुचिः ॥ आयुर्विधांधनंपुत्रान्गृहांश्रामोत्पना
 मयान् ॥ ३० ॥ वीतेष्वपत्यगोष्ठेपुदुःस्वप्नेतित्र(?)माल्नः ॥ मानोमहांतमित्याभ्यांत्रिात्रोपोपितःशुचिः ॥ ३१ ॥ औदुंबरीश्वजुहुयाद्
 धिमध्वाज्यसंस्कृताः ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यमांदावंतेचफर्मणां ॥ ३२ ॥ ऊर्ध्ववाहुस्तुसूक्तेनपुष्टावशतशोभवं ॥ छित्त्वासर्वान्दृ

लुपाशाब्जीवेद्रोगैर्विवर्जितः ॥ ३३ ॥ तिष्ठद्बुधंतमादित्यसमित्पाणिःशुचिःसवा ॥ चित्रमित्युपतिष्ठेत्सूकेननेनभास्करं ॥ ३४ ॥
 अतिस्त्रवेनचैतेननित्यमध्यंदिनेरधि ॥ गृणानोपोहेतेरिप्रंमाम्रोतिचधनायुषी ॥ ३५ ॥ अघःस्वप्नस्येतिजपेऽप्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ दुःस्वप्नं
 नुंदतेक्षिप्रंनचास्याभोजनाद्भयं ॥ ३६ ॥ उभेपुनामीतिपरारिपुष्यस्तुप्रकीर्तिताः ॥ ताजपन्हंतिरक्षांसिसपलांश्चनियच्छति ॥ ३७ ॥
 निवर्त्यपंचयज्ञांश्चहुत्वाचाग्निःकृताहिरुः ॥ येदेवासोदिव्यनयाजपन्कामानवामुयात् ॥ ३८ ॥ इंद्राविष्णुनमस्कृत्यविष्णोर्नुक्रमित्तित्रिभिः ॥
 समित्पाणिःशुचिर्मूलोपतिष्ठेत्तुदिनेदिने ॥ ३९ ॥ धर्मबुद्धिधनंपुत्रानारोग्यधर्मवर्धनं ॥ माम्रोतिचपरंस्थानंज्योतीरूपसनातनं ॥ १४० ॥
 आतवायिनमायातंहृद्ग्राव्याप्रमथोवृकं ॥ नमागरन्नितिजपंस्तेभ्यएवप्रमुच्यते ॥ ४१ ॥ त्रिरात्रोपोपितोरात्रौजपेदासूर्यदर्शनात् ॥ आप्णु-
 ल्यप्रयतःसीरीरुपतिष्ठेद्दिवाकरं ॥ ४२ ॥ पश्यंतितस्करानेनंनचान्येपापवृत्तयः ॥ एकशतानित्रायेतत्करेभ्यश्चरन्पथि ॥ ४३ ॥ स्तेयं
 कृत्वाद्विजोमोहात्रिरात्रोपोपितःशुचिः ॥ सूकंजस्वास्यावामीयंक्षिप्रमुच्येतकिल्बिपात् ॥ ४४ ॥ ज्ञातिपुत्रसुहृन्मित्रैर्यंश्चराज्यंचिकीर्षति ॥
 नित्यंसनियतोमूत्वासूकंस्तुमनसाजपेत् ॥ ४५ ॥ कयाशुभेतिपैगुन्यंकृत्वाचार्यनृपद्विजैः ॥ श्रुत्वापरंहस्यंतुगुरोरप्याहशौनकः ॥ ४६ ॥
 इमंनुसोममित्येतेद्वेऋचौप्रयतोऽजपेत् ॥ सर्वान्कामानवाम्रोतिनकिंचित्पातकंभवेत् ॥ ४७ ॥ पितृन्वित्युपतिष्ठेतनित्यमन्नमुपस्रितं ॥ पूज-
 येदर्शनंनित्यंमुंजीयाद्रविकुत्सितं ॥ ४८ ॥ नास्यस्यादन्नजोव्याधिविषमप्यन्नतामियात् ॥ विपंचपीत्वैतत्सूकंजपेत्विपनाशनं ॥ ४९ ॥
 नावाग्यतस्तुमुंजीतनाशुचिर्नजुगृप्सितं ॥ दद्याच्चपूजयेच्चैवजुहुयाच्चशुचिःसदा ॥ १५० ॥ शुद्ध्यनास्यकिंचित्स्यान्नाज्वंब्याधिमाम्मुयात् ॥
 उत्पथप्रतिपन्नोयोम्रष्टोवाविपथःकचित् ॥ ५१ ॥ पंथानंप्रतिपद्येतकृत्वावाकर्मगर्हितं ॥ अग्नेनयेतिसूकेनप्रत्यृचंजुहुयाद्भूतं ॥ ५२ ॥

जपंश्रमयतो नित्यमुपतिष्ठेत्तचानलं ॥ स्नात्वाजपेदनर्वाणंनमस्कृत्यबृहस्पतिं ॥ ५३ ॥ वीरान्धनंचप्रामोतिसुश्लोक्याकीर्तिमृच्छति ॥
 कंक्रतोनेतियत्सूक्तंविपार्तःप्रयतो जपेत् ॥ ५४ ॥ विपंनरुमतेचास्यसर्पादृष्टिविपादपि ॥ यत्कीटलज्जालुविपंदंष्ट्रिवृश्चिकजंचयत् ॥ ५५ ॥
 मौलंचकृत्रिमंचैवजपन्सर्वव्यपोहति ॥ धर्मबुद्धिंधनंपुत्रान्तौभाग्यंधनवर्धनं ॥ ५६ ॥ आरोग्यंपुष्टिमायुष्यंपशून्विद्यांमहद्यशः ॥ त्रिरात्रोपो-
 षितःस्नातःप्रयतश्चरितव्रतः ॥ ५७ ॥ प्राणायामशतंकृत्योपतिष्ठेत्शतक्रतुं ॥ एकाहंकरसंयुक्तःपादौसंघायवाग्यतः ॥ ५८ ॥ योजातइ-
 तिसूक्तेनऋषिगृत्समदंसारन् ॥ शतकृत्योजपेदिन्द्रमिन्द्रश्रेष्ठानिचांततः ॥ ५९ ॥ एकाहाह्लभतेविचंब्यहात्सिद्धिमनुत्तमां ॥ अहोभि-
 ख्भिरारोग्यंचतुर्भिरशानंबहु ॥ १६० ॥ पंचभिर्ब्रह्मवर्चस्यपद्भिरायुःसुखावहं ॥ सप्तभिस्तनयानुष्टिमष्टभिःप्राप्तुयात्सदा ॥ ६१ ॥
 प्रियोभवतिचंद्रस्वप्रियंथामसगच्छति ॥ रिपुर्नदस्युशमंनरायस्योपकरंपरं ॥ ६२ ॥ गणानामितियत्सूक्तंजपेत्सुखवर्धनं ॥ संध्ययोः
 प्रयतस्त्वेतज्जपेन्नित्यंबृहस्पतिं ॥ ६३ ॥ उपतिष्ठेत्सूक्तेनसर्वकामसमृद्धये ॥ योभेराजत्रितीमांतुदुःस्वप्नशमनीमृचं ॥ ६४ ॥ ज्ञस्वाना-
 शयतिक्षिप्रंदुःस्वप्नब्राह्मणःशुचिः ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंनियतोब्रह्मवित्तमः ॥ ६५ ॥ प्रजार्थंजुहुयादाज्यंचरंवापयसिभृतं ॥ राकामहमि-
 तीमाभिःपष्ठ्याशुक्लस्यपंचभिः ॥ ६६ ॥ हविःशेषंख्यंप्राश्यविंदतेमहतीं प्रजां ॥ व्याधिनायोऽभिभूतःस्याद्धरेणप्राणहारिणा ॥ ६७ ॥
 चतुर्दशीमुपोष्यैकांक्रुष्णस्यजुहुयाच्चरं ॥ आतेसूक्तेनरौद्रेणप्रत्यूचंवाग्यतःशुचिः ॥ ६८ ॥ पूर्वमाज्याहुतीर्हुत्वाअथोपस्थायशंकरं ॥
 हविःशेषणवर्तेत्पृकांतरमतंद्रितः ॥ ६९ ॥ पूर्वमासिजयेन्मृत्युरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ अभिशस्येतयोमोहात्कुर्याद्वाकर्मगर्हितं ॥ १७० ॥
 स्नात्वागुंजन्जपेदप्सुअंबीत्यृचमतंद्रितः ॥ अध्वनिप्रस्थितोयस्तुपश्येच्छकुनिमुत्थितं ॥ ७१ ॥ अप्रशस्तंप्रशस्तंवास्थित्वैश्वप्रयतो जपेत् ॥

कानिकदद्विमुक्ताभ्यामुभतिष्ठत्कृतस्वरं ॥ ७२ ॥ शकुनिंवायसंवापिमृगंदंष्ट्रिणमेववा ॥ अथद्वैष्टवजसव्यमेतत्स्करमोहनं ॥ १७३ ॥
 इत्यृग्विधानेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ कल्याणवादीवान्योवानवारौतिनदृश्यते ॥ जपेदेवतमस्कृत्यसिद्धार्थःसंनिवर्तते ॥ ७४ ॥
 नतस्यास्त्रिमयंकिंचिदस्युभ्योऽध्वनिनकचित् ॥ तरत्यपिचदुर्गाणित्वस्तिमांश्चमुखीभवेत् ॥ ७५ ॥ यस्यमुक्तंजीर्येतनतिष्ठेद्वाक्यंचन ॥
 ध्यात्वासौऽतरमन्नस्याग्निरसीत्यृचंजपेत् ॥ ७६ ॥ विश्वामित्रस्यसंवादंनद्यतिक्रमणेजपेत् ॥ आप्तुत्याचम्यविधिवदुदकस्यांजलिंक्षिपेत्
 ॥ ७७ ॥ नमःस्तवच्चइत्येतघोनित्यंहिसमाचरेत् ॥ तंनद्यःस्रोतसःपातिलंबुत्रमिवमातरः ॥ ७८ ॥ भयंचास्यनविधेतनदीतीरेवनेष्वपि ॥
 जलचरेभ्योभूतेभ्यःशीतोष्णैर्नचवाच्यते ॥ ७९ ॥ पूर्णोतितीर्षुःसरितंरमच्चमितिसंस्मरेत् ॥ ओष्वित्यूचमपांमध्येजपेद्यौवैनदीतरन्
 ॥ १८० ॥ सशीप्रंतीरमामोतिगांधवाविंदतेद्विजः ॥ युक्तैर्नवरथेनाशुयोपांपारंतितीर्षति ॥ ८१ ॥ उद्वर्कमिरीतीमांतुजपेतनियतःस्वयं ॥
 अश्वानंप्रस्थितश्चैवमामंदैरिति संस्मरेत् ॥ ८२ ॥ कार्याण्यशेषतःकृत्वापुनरायातिवैगृहं ॥ अदातारंसुष्टुष्टार्थसर्वदाविष्टचेतनं ॥ ८३ ॥
 हत्वातद्वनमन्विच्छङ्कितेकृष्णंयूचंजपेत् ॥ इंद्रापर्वतेतिसूक्तमायुष्यंद्रविणंस्मृतं ॥ ८४ ॥ वागिन्द्रियमूढेयोनविद्यांप्रतिपद्यते ॥ इंद्रि-
 यार्थान्यथार्थान्वायोनैत्तिकथंचन ॥ ८५ ॥ विद्यावाधिगतायप्रणश्येतपुनः ॥ ससर्परीर्कचैजस्वाद्भौमासौप्रतिपद्यते ॥ ८६ ॥
 अनसासंप्रयातस्तुसिरौगावावितिस्मरेत् ॥ चतस्रःकुशलैनेतिसिद्धार्थःस्थिरयानगः ॥ ८७ ॥ यानाक्षमपमभंतदृष्ट्वादुर्गपथिद्विजः ॥
 अभिव्ययस्यैतिजपेद्वचमक्षवलंदधत् ॥ ८८ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांत्रिरात्रोपेषितःशुचिः ॥ दक्षिणंप्रवणेदेशेऽश्मशानस्थःसमाहितः ॥ ८९ ॥
 रक्तोष्णीप्यसिपाणिश्चैवैत्वकेभ्योऽनिलाशनः ॥ ससाहंशुडुयाचैलंसापंपलवणान्द्वितं ॥ १९० ॥ समिथोराजवृक्षस्यवसिष्ठेऽपिणीःपठन् ॥

यं द्विप्यात्सकृत्वातुशान्याकेनाकृतिनिशि ॥ ९१ ॥ अधिष्ठाय च तां कुर्याद्दिग्भिश्च तस्य मिर्द्विजः ॥ उद्दिश्य नाम होमोयं सप्त रात्रं न जीवति ॥ ९२ ॥
 वसिष्ठानां तोहंति ब्रह्म तत्कुशिकोदितं ॥ नास्य काश्चिदवध्योऽस्ति जपतो जुह्वतोपि वा ॥ ९३ ॥ द्वाविंशत्कंजेषु तूक्त्वा ध्यात्मिकमनुष्ठमं ॥ ९५ ॥
 पर्वसु प्रयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ९४ ॥ बृहस्पतिमजाश्वसवितारं वञ्चुमेव च ॥ ऋतावृतौ दिनेनेत्यृचैः पंचभिस्त्वहं ॥ ९५ ॥
 बृहस्पतिपंचाहं प्रत्यृचं जुहुयाद्भृतं ॥ हुत्वा भिमर्चयित्वा तु गंधमाल्यैः सुधूपकैः ॥ ९६ ॥ एतावदेव ताः पंच क्रामैरर्चति पंचभिः ॥ रत्नैरपत्यैः
 पशुभिर्मलेर्दीर्घेण चायुषा ॥ ९७ ॥ अथ वेदादिगीतायाः प्रसारजननं विधि ॥ गायत्र्याः संप्रवक्ष्यामि धर्मकार्थमोक्षदं ॥ ९८ ॥ नित्येनै-
 भित्तिकेकान्ये त्रितये तु परायणं ॥ गायत्र्याश्च परं नास्ति इह लोके परत्र च ॥ ९९ ॥ मेध्यान्नमित्तु ज्यौनी त्रिः खानार्चनतत्परः ॥ जपेष्टशत्र-
 यंधीमाननन्यमानसक्रियः ॥ २०० ॥ कर्मभिर्योजयेत्पश्चात्क्रमशः स्वेच्छयापि वा ॥ यावत्कार्यं न कुर्वीत न लोपेत्तावच्छतं ॥ १ ॥ आदित्य-
 स्योदये क्त्वात्वा सहस्रं प्रत्यहं जपेत् ॥ आयुरारोग्यैश्चैर्यधनं चलभते ध्रुवं ॥ २ ॥ त्रिरात्रोपोपितः सम्यग्भृतं हुत्वा सहस्रशः ॥ सहस्रं लाभमामो-
 तिराहुः सूर्यसमागमे ॥ ३ ॥ पालाशसमिधां चैव वृताक्तानां हुताशने ॥ सहस्रं लाभमामोतिराहुः सूर्यसमागमे ॥ ४ ॥ हुत्वा तु खादिरं वह्नौ स-
 मृतं रक्तचंदनं ॥ सहस्रं हेमचामोतिराहुः चंद्रसमागमे ॥ ५ ॥ रक्तचंदनमिश्रं सुसृतं हव्यवाहने ॥ हुत्वा गोमयमामोति सहस्रं गोधनं द्विजः
 ॥ ६ ॥ यस्यास्तु गौमयेन गुटिकानां सहस्रशः ॥ हुत्वा तां गामवामोति घृताक्तानां हुताशने ॥ ७ ॥ यवैरश्वांस्तिलैर्गजान्महिषीर्यावकैस्त-
 था ॥ शालितंडुलहोमेन कन्यालाभमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥ जातीचंपकरत्कार्ककुसुमानां सहस्रशः ॥ हुत्वा वस्त्राण्यवामोति घृताक्तानां हुताशने ॥
 ॥ ९ ॥ सूर्यविवेजलमध्ये तोयं हुत्वा सहस्रशः ॥ सहस्रं प्राप्नुयाद्धैमं रौप्यमिडुमये हुते ॥ २१० ॥ अलक्ष्मीपापसंयुक्तो मलव्याधि विनाशकैः ॥

मुच्येत्सहस्रजेनेनस्त्रायथस्तुजलेनैव ॥ ११ ॥ यादिशंससजसेनलोष्टेनसंप्रचारयेत् ॥ चौरामिमारुतोत्थानिभयानिनभवंतिवै ॥ १२ ॥
 क्षीराहारोजपेष्ठक्षमपमृत्युंब्यपोहति ॥ घृताशीप्राप्तुयान्मेधं बहुविज्ञानसंचयं ॥ १३ ॥ हुत्वावेतसपत्राणिघृताक्कानिहुताशने ॥ लक्षाद्व-
 र्पापयेद्वंसार्धभीमंसंशयः ॥ १४ ॥ लक्षेणमसहोमस्यकृत्याहुचिष्ठतेजलात् ॥ आदित्याभिमुखःस्थित्वानाभिमात्रेजलेशुचिः ॥ १५ ॥
 तिलानालक्षहोमेनघृताक्कानांहुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ यवानालक्षहोमेनघृताक्कानांहुताशने ॥ सर्वका-
 मसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १७ ॥ घृतस्याहुतिलक्षेणसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ पंचगव्याशनोलक्षंजपन्जातिसरोभवेत् ॥ १८ ॥
 तदेवखनलेहुत्वाप्राप्तोतिबहुशोधनं ॥ अन्नाद्यहवनाप्रित्यमन्नाद्यंचभवेत्सदा ॥ १९ ॥ जुहुयात्सर्वसाध्यानामाहुत्ययुतसंब्यया ॥ रक्त-
 सिद्धार्थकान्हुत्वासर्वान्साधयतेरिपून् ॥ २० ॥ लवणंमधुसंयुक्तंहुत्वासर्ववशीभवेत् ॥ हुत्वातुऋवीराणिरक्कानिजनयेज्वरं ॥ २१ ॥
 हुत्वावैभीतकैतलदेशादेवप्रचारेत् ॥ हुत्वातुर्निबपत्राणिविद्वेषंजनयेन्नृणां ॥ २२ ॥ रक्कानांतंडुलानांघृताक्कानांहुताशने ॥ हुत्वावल-
 मवाम्नोतिशत्रुभिर्नसजीयते ॥ २३ ॥ प्रत्यानयनसिद्ध्यर्थमधुसर्पिःसमन्वितं ॥ गव्यंक्षीरंप्रदीप्तेम्रीजुह्वतस्तत्प्रशाम्यति ॥ २४ ॥ ब्रह्मचा-
 रीमिताहारीयःसहस्रत्रयंजपेत् ॥ संवत्सरेणलभतेधनेर्धयनसंशयः ॥ २५ ॥ शमीचिल्वपलाशानामर्कस्यतुविशेषतः ॥ पुष्पणांसमिधां
 चैवहुत्वाहेममवाप्नुयात् ॥ २६ ॥ अत्रब्रह्मचर्यं बकादीनांयस्यायतनमाश्रितः ॥ जपेष्टक्षंनिराहारःसतस्यवरदोभवेत् ॥ २७ ॥ विल्वानाल-
 क्षहोमेनघृताक्कानांहुताशने ॥ पराश्रियमवाम्नोतियदिनम्रूणहाभवेत् ॥ २८ ॥ पद्मानालक्षहोमेनघृताक्कानांहुताशने ॥ प्राप्नोतिराज्यम-
 खिलमसपन्नमकंटकं ॥ २९ ॥ पंचविंशतिलक्षेणदधिक्षीरघृताशनः ॥ स्वदेहेसिद्ध्यतेजंतुःकौशिकस्यमतंयथा ॥ ३० ॥ एकाहंपंच-

गव्याशीखिकाहंमारुताशनः ॥ एकाहं ब्राह्मणाद्वाशीगायत्रीजपउच्यते ॥ ३१ ॥ शतेनगायत्र्यास्वात्वाशतमंतर्जलेजपेत् ॥ शतेनापस्ततः
 पीत्वासर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ गोमः पितृभ्रोग्मातृभ्रोग्ब्रह्महृगुरुतल्पगः ॥ सुवर्णरत्नहरिचयश्चविप्रः सुरापिबेत् ॥ ३३ ॥ अयाज्यया-
 जनं कृत्वा कृत्वा वा कर्म गार्हितं ॥ नसीदेत्प्रतिगृह्णानोमहीमपिससागरां ॥ ३४ ॥ ये चास्यदुःस्थिता लोके प्रहाः सूर्यादयो मुवि ॥ तेषां तिसौम्य-
 तां संविदा इति न संशयः ॥ ३५ ॥ कृणुष्वेति जपन् सूक्तं शोभं दस्युभिर्भृतः ॥ अरातीनां हरेत्प्राणान्क्षास्यपिचनाशयेत् ॥ ३६ ॥ उपति-
 ष्ठेत यो बहिर्परीत्यृचादिने दिने ॥ तं रक्षति स्वयं बहिर्विंशतो विश्वतो मुखः ॥ ३७ ॥ को अद्येति तु सूक्तेन यो नित्यं शक्तिमर्चति ॥ जपेद्वाथनमस्कारैः श-
 क्ति लभते वरान् ॥ ३८ ॥ कयेति वामदेव्येन कुर्यात्स्वस्त्ययनं निशि ॥ जपेद्वासंधिवेलासु ब्रह्मैतत्कुशिकोदितं ॥ ३९ ॥ हंसः शुचिपदित्यृ-
 चाशुचिरीक्षद्विवाकरं ॥ अंतकाले जपन्नेति ब्रह्मणः सद्भ्रशाश्वतं ॥ ४० ॥ कृषिप्रपद्यमानस्तु स्थालीपाकं यथाविधि ॥ जुहुयात्क्षेत्रमध्ये तु शु-
 नं वा हास्तुपंचमिः ॥ ४१ ॥ यथाङ्गं तु विहरेत्सांगलं च कृपीवलः ॥ इन्द्राय च मरुद्भ्यश्च पर्जन्याय भगाय च ॥ ४२ ॥ पूष्णे धान्याय सीतायै
 शुनासीरमथोचरं ॥ हुत्वा तु पृथगेतानि यजेदताश्च देवताः ॥ ४३ ॥ गंधमाल्योपहारैश्च फललाजासुरासवैः ॥ प्रलापने प्रणयने खलसीतोप-
 हारयोः ॥ ४४ ॥ एता एव जपेन्नित्यं देवताविधिना शुचिः ॥ अमोघं कर्म भवति कृषिर्वर्धति सर्वदा ॥ ४५ ॥ क्षेत्रस्य पतिनेत्येतत्क्षेत्रपत्यं वृचं
 जपेत् ॥ ईक्षेत्सूर्यद्विजो नित्यं विंदते क्षेत्रमुत्तमं ॥ ४६ ॥ आखूकरे पुचरुणाय जेदेतानमूपकान् ॥ चित्रद्राजैत्यनयास्तुत्वाचाखुपतिंसदा
 ॥ ४७ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेदत्र कीनाशाश्चैव भोजयेत् ॥ अप्रमत्तः शांतिपरः स्वयमेव कृषिं ब्रजेत् ॥ ४८ ॥ भूमिभंगे गवां हिंसा वृणकीटादि-
 नाशनं ॥ एतेषु यत्कृतं पापं खलं दानेन शुच्यति ॥ ४९ ॥ धान्यानां विशकं मागं श्रोत्रियेभ्यो निवेदयेत् ॥ विशकस्य हि दानेन कृषिदोषात्प्रमु-

च्यते ॥ २५० ॥ समुद्राद्वितिसूक्तेनयःसदाजुहुयाद्भृतं ॥ पूर्वोक्तैर्नैवकल्पेनसंयतात्माजितेंद्रियः ॥ ५१ ॥ विज्योतिपिपितिव्वलयधेवत्रे-
 च्छेज्जातवेदसि ॥ तमग्निःसर्वतःपातिभद्रेणद्रविणेनच ॥ ५२ ॥ विश्वानिनिद्विद्वाम्यामृग्म्यांयोवह्निमर्चति ॥ सतरत्यापदःसर्वायशः
 प्रामोतिचाक्षर्यं ॥ ५३ ॥ हुत्वावह्निमुपस्थाप्राणार्थहव्यवाहनं ॥ अग्नेत्वमितिसूक्तेनधनमायुश्चवांछता ॥ ५४ ॥ यइच्छेद्विविधंविचंस-
 त्वंचानुपमंमहत् ॥ उरोऽष्टद्वितिसूक्तेनहुपतिष्ठेच्छतक्रतुं ॥ ५५ ॥ प्रजाक्रमोयजेन्नित्यंचरुणादेवपलयः ॥ उपहृत्योपहारंचशेषंभुंजीतवा-
 ग्यतः ॥ ५६ ॥ उच्छिष्टंचप्रदातव्यंमार्यायैषुभ्रमिच्छता ॥ धेन्वाःसरूपवत्सायाःपयसासाधयेच्चहं ॥ ५७ ॥ अनुरूपांप्रजामस्यांलभतेना-
 त्रसंशयः ॥ स्वस्त्यात्रेयंजपेन्नित्यंमातःप्रातःशुचिद्विजः ॥ ५८ ॥ एतत्त्वस्त्ययनंपुण्यंसर्वकल्मषनाशनं ॥ सुहृदंशातिजंचैवगच्छंतमनुमं-
 त्रयेत् ॥ ५९ ॥ स्वस्तिपंथामितिप्रोच्यस्वस्तिमान्ब्रजतेऽध्वनि ॥ विजिहीष्ववनस्पतेतदिदंच्यावनंस्मृतं ॥ ६० ॥ यश्चयावयितुकामःस्याच्यावये-
 चदिदंजपत् ॥ द्विपंतंवापदाक्रम्यमूमौपांशुमयीकृति ॥ ६१ ॥ निष्पिपन्निसवस्रामाश्चवतेनात्रसंशयः ॥ स्त्रियंर्गमप्रमूढांवापाययेदनुमंत्रितं
 ॥ ६२ ॥ उदकंच्यावयेन्नैवगर्भोऽथश्चयवतेसुखं ॥ अच्छावदेतिसूक्तंतुष्टिकामःप्रयोजयेत् ॥ ६३ ॥ निराहारःक्लिन्नवासाह्वचिरेणप्रवर्षति ॥
 हुत्वायुतंवैतसीनांक्षीराकानांहुताशने ॥ ६४ ॥ महद्दर्पमवामोतिसूक्तेनाच्छावदेनहि ॥ यइच्छेद्धरदादेवींश्रियंनित्यंकुलेस्थितां ॥ ६५ ॥
 सशुचिःप्रयतोमूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ श्रियःपंचदशर्चश्श्रीकामःसततंजपेत् ॥ ६६ ॥ आवाहयेच्छ्रियंपद्मेपंचभिःक(न)न्यकेपिवा (?) ॥
 उपहारानुपहरेच्छुक्कान्महस्यान्ययोदधि ॥ ६७ ॥ स्थालीवाचशालीनांपयसासंप्रकल्पयेत् ॥ चांद्रायणकृतात्मातुमपधेस्त्रयतःश्रियं ॥ ६८ ॥
 सर्वौपधीभिःफांटाभिःस्नात्वाद्भिःपावनैरपि ॥ उपैतुमादेवसहदितराज्ञोऽभिपेचनी ॥ ६९ ॥ मनसःकाममित्येपापशुकामाभिपेचनी ॥ कर्दमेने-

सिय स्नायत्प्रजाम शुचिन्त ॥२७०॥ अथपूर्वामितिलायाद्राज्यकाम शुचिन्त ॥ लोहितेचर्मणिक्लायाद्ब्राह्मणस्तुयथाविधि ॥ ७१ ॥
 राजकर्मणिवैद्यप्रेक्षत्रियस्त्वयोरैवे ॥ वन्तचर्मणिवैश्यस्तुहोम कार्यस्तनतरं ॥ ७२ ॥ चंद्रामितितुपद्मानिजुहुयात्सर्षिपाद्विज ॥ आदि-
 त्यर्णइत्यनयानिल्वहोमविधीयते ॥ ७३ ॥ विल्वेध्मएववामि स्यात्सालीश्रजुहुयाद्विज ॥ दशसाहसिकेहोम श्रीकाम प्रथमोविधि-
 ॥ ७४ ॥ हुत्वातुप्रयुतसम्यगनताविदतेश्रिय ॥ अयुतशतरुत्वस्तुहुत्वाशुकानिसर्षिपा ॥ ७५ ॥ अनन्तामव्यवच्छिन्नाशाश्रतीविदते
 श्रिय ॥ अशक्तौजपपवोक्तोदशसाहसिकावर ॥ ७६ ॥ जस्वातुप्रयुतसम्यगनताविदतेश्रिय ॥ अयुतंशतरुत्वस्तुजस्वाश्रियमुपाश्रुते
 ॥७७॥अप्सेनजुहुयान्नित्यपचान्ययुतशोनिशि ॥ दृष्ट्वाश्रियतूपरमेरिक्लासत्वाद्धिमेतैवे ॥ ७८ ॥ निल्वशीविल्वनिलयोजुह्वन्विल्वानिस-
 र्षिपा ॥ पुरुक्षिशतिरात्रेणपरासिद्धिनियच्छति ॥ ७९ ॥ येनयेनचकामेनजुहोतिप्रयत श्रियै ॥ पद्मान्यथापिविल्वानिससकाम समृद्ध्यति
 ॥ २८० ॥ नजातुरुपणोऽर्थायश्रियमावाहयेत्कचित् ॥ नयत्किचनकामेनहोम कार्ये कथंचन ॥ ८१ ॥ महद्वाप्रार्थ्यमानेनराज्यकामेनवा
 पुन ॥ वाच परप्रार्थयितायलाशुक्त श्रिययजेत् ॥ ८२ ॥ अग्नेत्वष्टर्सूक्तेनजुहुयाद्राज्यमन्वह ॥ ओजस्विनीमवामोतिप्रजाधर्मवर्तीशुभा
 ॥ ८३ ॥ अच्छानइत्युचादीप्तमुपतिष्ठेद्विभावसु ॥ प्रजाप्राप्यजयेच्छसूस्तरतेदुरितानिच ॥ ८४ ॥ आगावइतिसूक्तेनगोत्रगालोकमातरः ॥
 उपतिष्ठेद्व्रजंतीश्रयइच्छेत्सा सदाक्षया ॥ ८५ ॥ त्वामिद्धीतिप्रगाथेनशुपतिष्ठेच्छतक्रतुं ॥ मध्याह्नेसच्ययोश्चैवजपन्धनमवाप्तुयात् ॥ ८६ ॥
 उपेतिस्तुभीराजोदुदुभीन्सस्पृशेद्रणे ॥ ओजोबलमवामोतिशत्रूंश्चैवनियच्छति ॥ ८७ ॥ पाणिनातृणमादाययज्ञायज्ञेत्तियोऽभ्यसेत् ॥
 सोऽधीतस्याससूक्तसफलंप्रामोतिनातृण ॥ ८८ ॥ सूक्तातेचतृणत्वग्माविरिणेचोदकेपिवा ॥ निक्षिपेत्तत्पयत्नेनत्यक्तेऽन्यत्रमयावहं ॥ ८९ ॥

वृणयाणिजपन्सूक्तशोभदस्तुभिर्द्वृत ॥ नभयविदतोकिचिद्रक्षोभ्योऽरिभ्यएवच ॥ २९० ॥ गृहात्प्रघमानस्तुपथानंधनकाम्यया ॥ जपे-
 त्सोऽध्वनियत्नेननापिपथामितिभ्रजन् ॥ ९१ ॥ यैकेचज्मेत्युचत्वेताध्यायन्निशिदिवोकस ॥ अमौहुत्वातयाचाज्यदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ९२ ॥
 वयमुत्वेतिसूक्तनुपीष्णद्रविणवर्धन ॥ नित्यजपेच्छुचिर्भूत्वाधनविदत्यभीप्सित ॥ ९३ ॥ यत्सनष्टमवेत्किचिद्रव्यगोद्विपदधन ॥ नश्येद्वाध्व-
 नियोगोहात्सपूयन्सजपेन्निशि ॥ ९४ ॥ इयमित्येतादृशतसूक्तसारस्तद्विज ॥ नित्यजपेच्छुचिर्भूत्वायामीभवतिबुद्धिमान् ॥ ९५ ॥ सवामिति
 तुयत्सूक्तमष्टत्रैष्टुभमत ॥ तज्जपन्मयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्रुते ॥ ९६ ॥ योऽद्रिभिषुयत्सूक्ततत्सपलनिर्वहण ॥ बृहस्पतिनमन्कृत्वास-
 पत्नान्पृणुतेवहून् ॥ ९७ ॥ एनस्त्रीवाभिशस्तोवाहृत्याकर्मनिगर्हित ॥ सोमरोद्रजेपत्सूक्तकृत्स्वमेनोव्यपोहति ॥ ९८ ॥ जीप्सुत्सूक्तस्मिषिषियथा-
 लिंगमवेक्ष्ये ॥ ऋग्भिर्माणिदुर्गितस्वत्यागानायथाविधि ॥ ९९ ॥ सप्रामतुप्रयातस्वराज्ञश्चेतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वाण्यगानिरय्याश्चसदधाश्चा
 नुमत्रयेत् ॥ १०० ॥ यमेवदेशगच्छेत्तशत्रून्याप्यनुमत्रित ॥ नाजित्वाविनिर्वर्तेतपरहिन्नक्षणेऽन्त ॥ १०१ ॥ पुत्रानायुरथारोप्ययद्दृष्टेद्रव्ययमुत्स ॥
 सोर्मिनरइतिसूक्तेनजुष्ट्यादाज्यमन्वह ॥ १०२ ॥ प्रामयेथत्रिभि सूक्ते सध्ययोजपमारभेत् ॥ नरक्षोभ्योभयवैतिथनप्रामोतिचाक्षय ॥ १०३ ॥ अभि-
 त्नाय प्रगायेननित्यमर्चतिवज्रिण ॥ सश्रियचिपुलासुकेप्रामोतिचयनायुषी ॥ १०४ ॥ शवतीशनदद्रामीइत्येतेसततजपेत् ॥ नरक्षोभ्योनभूतेभ्यो
 व्याधिभ्योनभयभयेत् ॥ १०५ ॥ निर्वेष्टुक्रामोरोगार्तोभगसूक्तसदाभ्यसेत् ॥ निवेशविदतेक्षिप्ररोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ १०६ ॥ इमाइतिजपेन्नित्यरौद्र
 सूक्तद्विज शुचि ॥ तज्जपन्मज्जयाविषे स्वयचैवतरिप्यति ॥ १०७ ॥ उत्तितीर्षुथोप्रस्तुशवेत्सोत्सा समागमे ॥ समुद्रज्येष्ठाइत्येतज्जपेत्सूक्त
 मयापह ॥ १०८ ॥ आदित्यदैवतैस्सूक्तेरिपुमेरोगनाशने ॥ पठेत्प्रात शुचिर्भूत्वारिपुरोगै प्रमुच्यते ॥ १०९ ॥ वास्तोष्पतेमतीत्येतत्सूक्तवास्तो-

प्यर्तिजपन् ॥ स्नातःकृत्वावैश्वदेवंपरब्रह्मेदमुच्यते ॥ ३१० ॥ अमीवहेतिसूक्तेनभूतानिस्वापयेन्निशि ॥ नहिप्रस्वापनंकिंचिदीदृशंविद्यते
 क्वचित् ॥ ११ ॥ संवाधेविपमेदुगेंवद्वोवानिर्गतःक्वचित् ॥ पलायन्वागृहीतोवात्स्कैःसंजपेदिदं ॥ १२ ॥ अमीवहाविश्ववतीमुद्धृत्या-
 न्याःप्रयोजयेत् ॥ सूक्तमेतज्जपेत्सर्वमितिमन्वेतिशीनकः ॥ १३ ॥ त्रिरात्रंनियतोऽनश्नच्छूपयेत्पायसंचरुं ॥ तेनाहुतिशतंपूर्णंजुहुयात्सर्षि-
 पाद्विजः ॥ १४ ॥ समुद्दिश्यमहादेयंत्र्यंक्वकंत्र्यंक्वकृत्यूचा ॥ एतत्सर्वंशतंकृत्वाजीवेदब्दशतंसुखी ॥ १५ ॥ तच्चक्षुरित्यूचास्नातउपतिष्ठे-
 द्विवाकरं ॥ उद्यंतंमध्यगंचैवदीर्घमायुर्जिजीवियुः ॥ १६ ॥ रात्र्याअपरकालेयउत्थायप्रयतःशुचिः ॥ व्युपाइत्युपतिष्ठेतपङ्क्तिःसूक्तैःकृतां-
 जलिः ॥ १७ ॥ प्राप्नुयात्सहिरण्यादिनानारूपंधनबहु ॥ अध्वांश्चपुरुषान्धान्यंस्त्रियोवासांस्यजाविकान् ॥ १८ ॥ ध्रुवासुत्वासुक्षित्तिपुजप-
 न्वद्धःप्रमुच्यते ॥ तिष्ठन्रात्रौजपेदेनाविपाशःसन्प्रमुच्यते ॥ १९ ॥ अहोरात्रंस्थितश्चैवमनश्नन्स्याद्विचेष्टितः ॥ अयःपाशाःसुकुटंत्यस्यदा-
 रूपाशास्त्रथैवच ॥ २० ॥ स्योनेतिपृथिवीदेवीप्रपद्येन्नियतःसदा ॥ जपेदेनांचतत्रापिमृमिपाशात्प्रमुच्यते ॥ २१ ॥ अगम्यागमनेचैत-
 क्षायश्चिपंधिधीयते ॥ अन्यत्रगुरुस्तल्पाच्चतस्मात्पात्पात्प्रमुच्यते ॥ २२ ॥ द्वादशाहमभुंजानःस्वर्गोन्नागमनेजपेत् ॥ अर्धमासमभुंजानःस-
 खिदारैरुसंविशन् ॥ २३ ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचेदमृचपुनः ॥ इतिचैतजपेदापःप्रविश्यैतेपुर्कर्मसु ॥ २४ ॥ इंद्राविष्णूनमस्कृत्यजुहु-
 यादाज्यमन्वहं ॥ सूक्ताभ्यांपरएताभ्यांयइच्छेद्भूमिमात्मनः ॥ २५ ॥ आस्यदग्धंविगाह्यांभःप्राब्जुखःप्रयतःशुचिः ॥ सूक्ताभ्यांतिस्वएता-
 भ्यामुपतिष्ठेद्विवाकरं ॥ २६ ॥ अनश्नतातुजसत्थंघृष्टिकामेनयत्नतः ॥ पंचरात्रेव्यतीतेतुमहद्द्वर्धमवाप्नुयात् ॥ २७ ॥ योऽरिभिःसंप्रपद्येत
 अभिशसेतवामृषा ॥ उपोष्यैकंत्रिरात्रसजुहुयादाज्यमन्वहं ॥ २८ ॥ इंद्रासोमेतिसूक्तंजपेच्चैतच्छतवारं ॥ किंचिद्दद्याद्विजेभ्योतेस्तृणु-

तेसर्वशात्रवान् ॥ २९ ॥ यस्यलुप्येद्धतंमोहाद्भ्रात्यैर्वासंस्पृशोद्विजः ॥ उपोप्याज्यंचजुहुयारुममेततपाइति ॥ ३३० ॥ प्रमम्राजमितिवे-
 तज्जपन्नीधेदिवाकरं ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेतस्त्रात्वास्त्रात्वादिनेदिने ॥ ३१ ॥ अभियुक्तोभवेद्यस्तुविषदेद्वापिकेनचित् ॥ निर्जित्यसगणान्शत्रू-
 न्धिप्रवादंपराजयेत् ॥ ३२ ॥ शमभिरमिभिश्चेतिप्रपद्येद्वायुभारुरौ ॥ अग्निप्रथमतःस्तुत्वामहाकृच्छ्रुत्प्रमुच्यते ॥ ३३ ॥ नहीतियश्च-
 लुप्तेणस्त्रात्वैप्रातरुत्थितः ॥ द्वौमूमावुपतिष्ठेतसत्रायतिभयात्स्वयं ॥ ३४ ॥ तृचंजस्त्रायदित्येतत्स्त्रात्वाम्यर्च्यपुरंदरं ॥ प्राप्नुयान्मानसान्का-
 मान्संपूज्यवसुरोचिपः ॥ ३५ ॥ आद्यानित्रीणिसूक्तानिपंचचाग्नेवृहन्निति ॥ पदतथान्यानिसूक्तानिअग्निनरइतीतिच ॥ ३६ ॥ प्रकृता-
 नीतिचाध्यायंभोजनात्प्राक्पठेदिदं ॥ सर्वान्कामानवामोतिमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥ ३७ ॥ प्राग्भोजनमिदंब्रह्मन्मानचातुमहर्षिणां ॥ पूर्वो-
 द्वेजपतोनित्यमर्थसिद्धिःसदाभवेत् ॥ ३८ ॥ अग्निनेत्याश्विनंसूक्तंचतुर्विंशकमुत्तमं ॥ जपेत्प्रातःशुचिर्भूत्वानासत्यावर्च्यमुत्ततः ॥ ३९ ॥
 सप्राप्तुयात्पराश्रुद्धिद्विविणंचोर्जेमेवच ॥ समिधेतिजुहोत्यग्नौसूक्तेनप्रत्यृचंघृतं ॥ १४० ॥ समृद्धिमतुलंप्राप्यसमानांजीवतेशतं ॥ द्विच-
 त्वारिशकेनेदंशुक्रेनाद्येतिवज्रिणं ॥ ४१ ॥ सख्यंलब्ध्वामहेंद्रेणसपत्नांस्तृणुतेबहून् ॥ प्राश्नीयाज्जपतोत्रास्तिप्रशंश्रुत्वाविधानतः ॥ ४२ ॥
 तस्मात्पूर्वाङ्किंकोध्यायःस्मृतोयंरिप्रनाशनः ॥ वाशंमहीतिजस्त्राचमामोत्यारोग्यमेवच ॥ ४३ ॥ दुःसप्तमीःपराजस्त्राप्रातःपापैःप्रमुच्यते ॥
 शंनोभवेतिद्वाभ्यांलुमुन्स्त्रान्नंप्रयतःशुचिः ॥ ४४ ॥ हृदयेपाणिनास्पृश्याज्योर्जीवेदगदःसुखी ॥ यतोभयंविजानीयात्पस्यांदिशियतत्रतः
 ॥ ४५ ॥ शुचौदेशेभिमाधायजुहुयाद्विदमर्च्यंच ॥ यतइत्याज्यमुत्सूतंपद्भिरिर्गधान्निवेद्यच ॥ ४६ ॥ पायसंदधिभंथंवायूपान्वाभ्युपहार-
 येत् ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंतिलान्वापृतमेववा ॥ ४७ ॥ उत्वामंदंत्वितिस्त्रातोहुत्वाशत्रून्प्रमापयेत् ॥ बद्धोवाप्यवरुद्धोवावाग्यतःप्रयतोर्जयेत्

॥ ४८ ॥ त्यान्निवत्यादित्यदैवत्यंसघोमुच्येतवंघनात् ॥ यद्दयावस्तुजपेन्नित्यंप्रगाथंनियतःशुचिः ॥ ४९ ॥ सकीर्तिंनलुंप्राप्यसर्वान्कामा-
 न्समश्नुते ॥ त्वंनोअमइतिसूक्तेनहुत्वाचर्याभिपृतेनतु ॥ ३५० ॥ पालितोविश्वतोदीप्तात्प्राप्तुयाद्द्विहोराधि ॥ आतुसूक्तेनसततंधनंयाचे-
 लुरंदरं ॥ ५१ ॥ प्रसमित्पाणयेतसैधन्यंच्छित्तिवृत्रहा ॥ कन्यावारितिसूक्तुसततंनियतो जपेत् ॥ ५२ ॥ त्वद्रोषिणींताथालोम्नीक्षिप्रंत-
 स्मात्प्रमोचयेत् ॥ यदधकचेत्युदितेरवौस्तुत्वापुरंदरं ॥ ५३ ॥ गृणन्नपोहृतेरिंप्रंशयंवाकुरुतेजगत् ॥ यद्वागितिद्वृचैर्नैत्यगौरीयोऽर्चतिमुत्र-
 तः ॥ ५४ ॥ तस्यनासंस्कृतावाणीमुखादुच्चार्यतेकचित् ॥ वण्महानितिदृष्टार्कमुपतिष्ठेदचंपठन् ॥ ५५ ॥ द्रुवन्नप्यनृतांवाणींनल्लिपेदनृते-
 नसः ॥ पूर्णेचंद्रमसिज्योत्स्नामियंयेत्यनुसेवयेत् ॥ ५६ ॥ चंद्रदृष्टिस्त्रनिमिपोवर्चस्वीदृष्टिमान्भवेत् ॥ प्रजाहेतिजपन्ब्रह्मात्मानयोर्निप्रति-
 जायते ॥ ५७ ॥ मातेतिगामुपस्पृश्यजपन्गास्तुसमश्नुते ॥ वचोविदमित्त्वेतांजपन्वाचंसमश्नुते ॥ ५८ ॥ पावमानंपरंखेतन्नवमंडलं
 पठेत् ॥ स्नात्वाशुचिःशुचौदेशेसपवित्रःसक्रोचनः ॥ ५९ ॥ इत्यृग्विधानेद्वितीयोऽव्यायः ॥ २ ॥ ॥ स्वादिष्टयेतिगायत्रीःपावमानी-
 जपेद्विजः ॥ पवित्राणांपवित्रंतुपावमानीर्ऋचो जपेत् ॥ ३६० ॥ प्रयतोऽप्सुनिमज्ज्यागुसर्वपयैःप्रमुच्यते ॥ एतासांकीर्तनं गुण्यं सरणंधार-
 णंतथा ॥ ६१ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मलोक्रंसमश्नुते ॥ एतेपांतुयथोक्तानांगुणवधदुत्तरं ॥ ६२ ॥ कीर्तनात्पुमवेत्पूतःसारणात्सर-
 तेपरं ॥ धारणाद्ब्रह्माणमेतिपूतात्माविजितेंद्रियः ॥ ६३ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मणोविदतेपदं ॥ श्रावयेद्देवताकृत्येब्रह्मणान्मुंजतोऽप्रतः
 ॥ ६४ ॥ प्रीणातिदेवतांशध्वत्समर्धयतिकर्मवा ॥ पित्र्येपितृन्प्रीणयंतिश्राविताःप्रयतात्मना ॥ ६५ ॥ कृत्वादोपांनुमहतोप्यपेयादीन्प्री-
 यन् ॥ जस्वातरत्समदीयंप्रविश्यापह्यहाच्छुचिः ॥ ६६ ॥ अधय्यंचभवेदन्नपितृभ्यःपरमंमधु ॥ यःपावमानीरध्येतिपूतात्माविजितेंद्रियः

॥ ६७ ॥ तस्यकामदुघान्मूल्योपतिष्ठंतिचधेनवः ॥ आयुर्वलयशोविचंभ्रजांकीर्तिमनामयं ॥६८॥ स्वाध्यायंपुण्यमतुलंपूतःप्रामोतिचाक्षयं ॥
 अशक्तुजपेधुक्तखिंशद्वैस्नानसीर्ऋचः ॥ ६९ ॥ सप्तर्षिंभिश्चयाःप्रोक्ताःपवित्रस्यचयाःपराः ॥ ऋचांद्विषष्टिःप्रोक्तयंपवस्वैत्यृपिसत्तमैः
 ॥ ३७० ॥ सर्वकल्पपनाशायपावनायशिवायच ॥ स्वादिष्ठयेतिसूक्तानांसप्तषष्टिरिहोदिताः ॥ ७१ ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैवपावमानीःश-
 तानिपद् ॥ एतज्जुह्वन्जपेन्मंत्रघोरंशृत्युभयंहरत् ॥ ७२ ॥ व्याधिभ्यःपरिमोक्षंचलभतेनात्रसंशयः ॥ प्रतिगृह्याप्रतिग्राह्यंभुक्त्वाचान्नंविग-
 हितं ॥ ७३ ॥ जंपंस्तरत्समदीयंप्रविश्यापख्यहाच्छुचिः ॥ पावमानंपरंक्षेतद्रहसामपनोदनं ॥ ७४ ॥ प्राणानायम्यचध्यायेदंतेदेवान्पितृ-
 नृपीन् ॥ उपोष्याग्यंचजुहुयादमिसोमंचपूजयेत् ॥ ७५ ॥ सरस्वतींचार्चयेतपयौयुमधुसांपया ॥ अध्यात्मकंपवित्रंतेसूक्तंजस्वापुनःशुचिः
 ॥ ७६ ॥ गतिमिष्टामवाप्नोतिविदतेचेहसिद्धयः ॥ नानानमितिसूक्तान्यत्कालेचजेत्सकृत् ॥ ७७ ॥ जस्वांचैवपरंस्थानममृतत्वंचग-
 च्छति ॥ आपोहिष्ठेतिनियतःप्रयुंजीतसदाद्विजः ॥ ७८ ॥ क्षानार्थंशुद्धिकाममनुजपेत्त्रिःसमाहितः ॥ अप्सुचैवनिमज्जित्वात्रिःपठेत्सुस-
 माहितः ॥ ७९ ॥ ब्रह्महातुकपालेनखट्वांगीचीरसंपृतः ॥ चरेद्वादशवर्षाणिस्वकर्मपरिकीर्तयन् ॥ ३८० ॥ अजपमनसैचैतद्वापोहिष्ठेति
 संसरेत् ॥ ऊर्ध्वतुंपंचमाद्दर्पज्जिपेदेवसहस्रशः ॥ ८१ ॥ अपरस्तुत्रिसाहस्रोजपःस्यात्प्रत्यहंसदा ॥ पूर्णेतुद्वादशेवपेंत्राक्षणोविप्रमुच्यते
 ॥ ८२ ॥ समेत्यत्राक्षणात्रयुरथतंचरितव्रतं ॥ आचरितंभवेत्किंचिन्मिथ्यावादीपतेत्युनः ॥ ८३ ॥ दशावरान्दशपरान्हन्यात्स्वमनृतंवदन् ॥
 ॐभोइतिवदेद्विभैरनुशातःशुचिर्जपेत् ॥ ८४ ॥ स्यालीपांश्चकुर्वीतसोमयेव्रतचारिणे ॥ एवंसमुच्यतेपापात्सावित्रीमतिपद्यच ॥ ८५ ॥
 ब्रह्महातुपुराशक्रस्त्वांश्रंहत्वात्पृथिममुं ॥ सिधुद्वीपस्तमेताभिरभियच्यव्यमोचयत् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मसंचगुरुद्रव्यंस्तेयंकृत्वाजपन्निमाः ॥

अनेनैवविधानेनपङ्क्तिर्विषयैः प्रमुच्यते ॥ ८७ ॥ ब्रह्महाचसुरापश्चनियमेनजपन्निमाः ॥ अनेनैवोपचारेणब्रह्मभइवमुच्यते ॥ ८८ ॥
 ब्राह्मणस्यरुयोधम्यजयेदेतान्निपात्यच ॥ ब्रह्मनिपात्योपवसेदेकाहमवगूर्यच ॥ ८९ ॥ शोणितंतुंग्रहारेणोत्पाद्यसकथंचन ॥ त्रिरात्रमेवोप-
 वसेज्जपेतापिप्रसाधतं ॥ ३९० ॥ प्रातरुत्थायसततंकुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ रात्रौकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९१ ॥ सायं-
 चनित्यमेताभिः कुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ दिवाकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९२ ॥ इपतिष्ठतराजानंयमसूक्तेनवैद्विजः ॥ स्थाली-
 पाकंतुकुर्वीतपक्षयोर्यमदैवतं ॥ ९३ ॥ अष्टम्यांचचतुर्दश्यांयजेतहविषायमं ॥ परेयिवांसमित्येतत्सूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥ ९४ ॥ पुरायुषःप्र-
 मीयेतनजातुसकथंचन ॥ प्रीयेत्तस्यमोराजामृतिंचंतिप्रयच्छति ॥ ९५ ॥ धर्मराजायस्वाहेतिमंत्रंतिजुहुयाद्भविः ॥ वैशाखपौर्णमास्यांतु
 कर्मनित्यंप्रयोजयेत् ॥ ९६ ॥ अयनेपर्वसुह्लात्वायःप्रदद्यात्तिलोदकं ॥ यमायसगणायैवतद्भयंनसविदति ॥ ९७ ॥ नित्यमेवप्रपद्येतपरं-
 मृत्योजपन्द्विजः ॥ नक्तभोजीमिताहारःपरिसंवत्सरंसदा ॥ ९८ ॥ नैनंपुरायुषान्मृत्युर्नयतेससुतप्रजं ॥ फलाहारोजपन्मृत्युंत्रिभिर्वरमिता-
 शनः ॥ ९९ ॥ पष्ठेकालेतुमुंजीतफलमूलमथापिवा ॥ स्थानासनाभ्यांविहेरुदकेशिशिरैवसन् ॥ १०० ॥ ग्रीष्मेपंचतपास्तुस्याद्द्वर्षाख-
 आवकाशकः ॥ एवंयुक्तोजयेन्मृत्युरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ १ ॥ आतुर्भार्यामपुत्रस्यसंतानार्थमृतेपतौ ॥ देवरोन्वारुरुक्षंतीमुदीप्वेंतिनिव-
 र्तेयेत् ॥ २ ॥ ऋतुकालेतुसंप्राप्तेशृताभ्यक्तोऽथवाग्यतः ॥ एकमुत्पादयेत्पुत्रंनद्वितीयंकथंचन ॥ ३ ॥ दशार्क्षंशुशांत्यर्थंभद्रंनइतिसंसेरेत् ॥
 नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वामानसंविद्धतेसुखं ॥ ४ ॥ फलाहारोभवेन्मांसंसांचापःपिवत्ततः ॥ वायुगक्षोभवेन्मांसंजपन्नेतत्सहस्रशः ॥ ५ ॥
 मनसैवात्यसिध्यंतिसर्वकामाःसमीहिताः ॥ दिव्यान्पश्यतिगंधर्वांस्तिद्धान्पश्यतिचारणान् ॥ ६ ॥ अंतर्धानंब्रजत्यसाल्लोकादाकाशगोभवे-

७ ॥ दूरात्पश्यतिदूराद्यथृणोतिपस्मेष्टिवत् ॥ ७ ॥ प्रदेवैरिति नित्यतो जपेन मरुतान्यनु ॥ प्रागातिरुनरेमानेऽप्यमंग-गरिदिति ॥ ८ ॥
 कैभीतक्रास्तुत्रीनशान्गंधे.समभियासयेत् ॥ पुथैरवकिरिंघेग्यायथिताविहायसि ॥ ९ ॥ भेह्लयरादौतांगप्रिष्ठतःशम्भुकिरिचेत् ॥ प्रां-
 पामेल्यृचंयेतामनसैवजपेनिशिं ॥ ४१० ॥ ध्युतायागुदितेगूर्यजपतादेवमंत्रयेत् ॥ प्तानेस्वनेऽिलंचयन्वीनंजीयते ॥ ११ ॥ रेन-
 जेतुमिच्छेत्तसृष्ट्यागूर्धनितंजयेत् ॥ सूक्तदोषजयत्यन्यान्धीयतेनसक्तेनित् ॥ १२ ॥ यपुश्रयागानकंत्वेनेगन्धरनेजोरे ॥ नमोनिगन्-
 वरुणस्यचक्षसइतिनित्यशः ॥ १३ ॥ अम्यैचोत्तमर्गंक्राप्यैनोभ्य प्रमुच्यते ॥ सवाज्यंजुदुयागिरेनोभ्योरिपमुच्यते ॥ १४ ॥ रि-
 स्परीतिरूक्तवुजपेच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ सर्वत्रलभतेध्रद्धांघद्वारान.सगाहितः ॥ १५ ॥ मानगानेतिचरेरनूदोगहृतेनभि ॥ मन्निना-
 न्मजतेऽध्वानविदतेचपरमुगं ॥ १६ ॥ क्षीणायुरितिमन्नेतयंकंचित्सुहृप्रियं ॥ यथेयमभिग्यान्मन्मूर्धनमाभेत् ॥ १७ ॥ गहं-
 सठत्त्व.पंचाहंजपेद्रायुर्लोभेतसः ॥ धृतेनसिपुद्धीपरगूक्तेनंचलेयत् ॥ १८ ॥ भेरिगन्धगनेनिलमेत्तन्मंत्रवेनेदी ॥ पुगन्मार्गनिरे
 चान्यमालानंचसमालभेत् ॥ १९ ॥ जीवायुधिप्रमुनीतनित्यमेतातृतेजु ॥ गोतास्यमज्यसगंजिगुनीमसिःरिज्वरः ॥ ४२० ॥ इर-
 मिरधेतिमंत्रोयंसदससनिरुच्यते ॥ अर्धमासंहविव्याजमर्धमांसपग विरेत् ॥ २१ ॥ उपोच्यंचारंश्रमश्लेन्मंष्टिभेजुची ॥ श्रीःपुबरेत्र
 प्रग्गाल्यजुहुयात्पावकेपृतं ॥ २२ ॥ मुक्वुचोचमगाभैवसार्गंश्रीःपुबरेभवेत् ॥ एतद्गुहिनहर्मजुतेनसामेनजुगते ॥ २३ ॥ जमोस्तेज
 कर्मतज्जानीयात्पिद्विमेयजु ॥ व्यर्थमव्यर्थमेवैतत्कलंनारमयच्छति ॥ २४ ॥ चतुष्यथेनासकामभादिव्याभिजुगोषी ॥ जुगुयाद्वनकाम-
 स्तुसदसंगोजयेद्विजान् ॥ २५ ॥ पशुकामोजपेद्वेष्टेजुहुयाद्वाप्युयोपितः ॥ विभिनातेननिगत लहमंविदरेरगन् ॥ २६ ॥ त्तेहृत्वोदित-

हेमानांकारयेन्निवृत्तंमणिं ॥ सहस्रसमिधांचैवसंपाताभिहुतोभवेत् ॥ २७ ॥ हुत्वासहस्रसंपातंशिरसाधारयेततं ॥ पाणिनावाशुचिर्नित्यंस-
हस्रानुचरोभवेत् ॥ २८ ॥ परावतःस्वस्त्यथनंस्नातकस्यविधीयते ॥ स्वर्गकामश्चतंनित्यंजपेतनियतव्रतः ॥ २९ ॥ बृहस्पतेप्रथममितिनि-
त्यंज्ञानस्तुतिंजपेत् ॥ ज्ञानवान्भवतिश्रीमानंतोविदतेश्रियं ॥ ३० ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थंतुपयोभक्षोभवेन्नरः ॥ वयःसुपर्णाइत्येतांजप-
नैर्विदतेश्रियं ॥ ३१ ॥ तमसाप्रावृतोयस्तुमन्येतात्मानमात्मनि ॥ अश्रियावापिसंयुक्तोजपन्नेतांप्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ अक्षिणीप्रातरुत्थाय-
विमृजीतैतयासदा ॥ चक्षुष्मान्भवतिश्रीमाल्लक्ष्मीश्यापिप्रवर्धते ॥ ३३ ॥ नतंविदाधेत्येतांचजपन्विप्रःसमाहितः ॥ विहायकल्मषंसर्वत्रक्षा-
भ्येतिसनातनं ॥ ३४ ॥ अनयापर्वसुस्नात्वाय.प्रदद्यात्तिलोदकं ॥ यमायसगणायैवतद्भयंसनर्विदति ॥ ३५ ॥ यस्तेमन्योइतिसदासपल-
नेत्विभेजपेत् ॥ घृतेनाभिहुतंद्वाभ्यांधारयेदायसंमणिं ॥ ३६ ॥ जुहुयादायसंशंशुकुमाभ्यामेवचतुर्दशीं ॥ खादिरेधमसमिद्धेग्नौसपत्नान्प्रति-
वाधते ॥ ३७ ॥ यथाहिपरमंत्रब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतं ॥ तथासंवनंहृद्वनंस्नात्वास्त्रिद्विघतेपरं ॥ ३८ ॥ उपोष्यद्वादशाहानिजपन्नेतमृषिसुनिः ॥
तन्मनाप्रयतःसस्यात्रिहोभ्युदयादयः ॥ ३९ ॥ अंतुद्वादशाहस्यशुचौदेशेसमाहितः ॥ पुंसःप्रतिहृत्किंकुर्याद्भूमौपांसुमर्यांकृती ॥ ४० ॥
तस्याहृदयदेशंतुसमोऋण्यजपेद्विधिं ॥ अमोघंऋमजानीयादहोरात्रेगतेसति ॥ ४१ ॥ त्र्याहोणघनिनं वैश्यंचतुरात्रेणक्षत्रियं ॥ राजानंपंचरा-
त्रेणपडूत्रेणद्विजोचमं ॥ ४२ ॥ तपस्विनःसप्तरात्राजपेद्दुंजीतचैवतं ॥ अपिवोपितःसुस्नातो जपेदेतत्सदास्थितः ॥ ४३ ॥ यइच्छेद्वशमा-
नेतुंहीनंतुपरिवर्जयेत् ॥ सहस्रसंपातहुतंबिल्वानांचूर्णमावपेत् ॥ ४४ ॥ उदपानेवशंनेतुंजनंक्षिप्रमानयेत् ॥ मातर्यात्मनिपुत्रेपुपितृभ्रां-
तृसुहृत्सुच ॥ ४५ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशिरसाधारयेततं ॥ सुमित्रंतुपरिष्वज्यमूर्धन्याप्रायचात्मजं ॥ ४६ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशांशल्यार्थाय

सुलायच ॥ असंसिद्धे संवने पांसुप्रतिकृतिपथि ॥ ४७ ॥ प्रज्वाल्य जुहुयादग्निं नृतेन ब्राह्मणो यदि ॥ क्षत्रियस्त्वथ तैलेन सार्पेण विशोपिच
 ॥ ४८ ॥ आयसीवाप्रतिकृतिमिमध्ये निघापयेत् ॥ तांच प्रज्वलितां मत्वा जुहुयात्तन्मनाः शुचिः ॥ ४९ ॥ उग्रेण महसाहन्यात्कुद्धश्च जु-
 हुयाद्दृतं ॥ यथा यथा प्रज्वलिते हूयते जातवेदसि ॥ ४५० ॥ दीसां प्रतिकृतिं विप्रस्तथा सवशमेष्यति ॥ इमशानदग्धपांसूनां कुर्याद्विद्विद्विल-
 क्षणां ॥ ५१ ॥ वैभीतकेऽम्बज्वलिते लोहप्रतिकृतिं न्यसेत् ॥ अर्धरात्रे स्थिते तैलसार्पं प्लवणान्वितं ॥ ५२ ॥ तत्र शरमयं कुर्यात्पस्तरं प्रति-
 लोमतः ॥ त्रिपुशं कुपुचासीनो जुहुयाद्दुग्धदर्शनः ॥ ५३ ॥ मुक्तकेशो वधं प्रेप्सुरचिरेण प्रसाधयेत् ॥ अथवाभिचरे देरं जुहुयादालमशोणितं
 ॥ ५४ ॥ वशनयति राजानं क्षिप्रं जनपदं पुरं ॥ पुष्टिकर्मापिकर्तव्यं हृद्येनैव यतात्मना ॥ ५५ ॥ अनागसि न कुर्वति ब्राह्मणो वधसंयुतं ॥ सरू-
 पवत्सायागोश्च पयसासाधयेच्चरं ॥ ५६ ॥ सहस्रसंपातहुतंपायसेवत्समग्रजं ॥ सहस्रानुचरो वत्सः सत्याद्रोगैर्विवाजितः ॥ ५७ ॥ गाश्चैव
 पाथे चाश्वमंतिव्याधिवाजिताः ॥ पुत्रांश्च प्रार्थयेन्नित्यं प्रियानन्यांश्च सज्जनान् ॥ ५८ ॥ निरामयाश्च स्त्रिगधाश्च मवंति विगतज्वराः ॥ स्त्रि-
 यंचेद्भिमन्येत तस्याः संवननं महत् ॥ ५९ ॥ व्रीहीणां न खभिन्नानां तंडुलान् सूक्ष्मचूर्णितान् ॥ सहस्रसंपातहुतान्स्वेदे येऽकुशलोमिना ॥ ६० ॥
 तेन प्रतिकृतिं कुर्यात्पांथ्यात्वा मनसास्त्रियं ॥ अक्तांसर्पपतैलेन जुहुयादंगशश्च तां ॥ ६१ ॥ पादौ प्रथमतश्छिद्यत्स्फटित्यमौ निघापयेत् ॥ अथ-
 जेवे जानुजीच ऊरूवाहृततः शिरः ॥ ६२ ॥ छित्वा हृदयदेशं तु हृदये स्वेनिवेशयेत् ॥ जपत्रे तमृषिं विप्रस्त्रीवशं साधिगच्छति ॥ ६३ ॥
 नैतत्परगृहीता सुनसाध्वीपुत्रं च न ॥ न धर्मव्रतशीला सुकुर्यात्तद्विजसत्तमः ॥ ६४ ॥ कामं परिगृहीता मुहीनवर्णा सुयश्चरेत् ॥ पतिमस्यागु-
 णी कुर्वन्पूर्वपश्चात्प्रतास्त्रियं ॥ ६५ ॥ भुक्तां वा पायसं सधश्छर्दयित्वा निघापयेत् ॥ तच्चूर्णकृत्य जायायै देयं संवननं स्मृतं ॥ ६६ ॥ महावृश-

फलान्येवमयुगमान्यभिमंत्रयेत् ॥ तेषांयुग्मानिभंजीतस्वयमर्थानिशोपयेत् ॥ ६७ ॥ तानिदद्यामिच्छेत्पुवशीकर्तुंजपन्नृपिं ॥ सुहृद्भूत्वासु-
 हृदस्येदं संवननं स्मृतं ॥ ६८ ॥ एकैकमंभिरूपं तु हृद्यसूक्ताद्यतः पुनः ॥ कर्माणित्वभिरूपाणि कुर्याद्यस्तुयथेच्छति ॥ ६९ ॥ पराकदास-
 स्याधिहृद्येनोक्तं विदुर्बुधाः ॥ स्त्रीणां संवननं चैतत्सुं सामपि विधीयते ॥ ७० ॥ द्वेष्येतु ज्ञातिभेव जपे चैव सदा युधि ॥ स्वादिरंकारयेच्छं-
 कुहदितं संनिवेशयेत् ॥ ७१ ॥ कुत्वाप्रतिकृतिपूर्वपांसुभिर्वाथवातुपैः ॥ इपुमप्यनुमंश्चैव संग्रामं संप्रकल्पयेत् ॥ ७२ ॥ रिपुघ्नमेतज्जानी-
 यात्प्रयुक्तमपरजितं ॥ पराकदासप्रेष्यार्थहृद्यं संवननं स्मृतं ॥ ७३ ॥ चितयन्मनसैव तत्सूक्तं सिद्धिं नियच्छति ॥ सूर्यायै भाववृत्तं श्रावये-
 रकन्यकापिता ॥ ७४ ॥ अनुरूपं सुसदृशं मत्तारं तेन विदति ॥ इमामिति जपेत्कन्यानाभिमालभ्य नित्यशः ॥ ७५ ॥ एवमेव जपेद्भर्तादीर्घो-
 युः स भवेत्ततः ॥ स्त्रापयेदभिरूपैश्च आताकन्यापितापिवा ॥ ७६ ॥ शतं पुत्रवतीयावत्र च भर्त्रावियुज्यते ॥ सम्राज्ञीति जपेन्मूर्ध्नि कन्यामालभ्य
 नित्यशः ॥ ७७ ॥ शश्रूश्च शुरदेवैर्नानां द्राचापि पूज्यते ॥ इंद्राण्याकृतसंवादं हाने सूक्तं प्रयोजयेत् ॥ ७८ ॥ नववर्गोत्तमयुतं पति सौभाग्यपुत्रदं ॥
 जलपुष्पोत्करयुते चित्रकुंभसमावृते ॥ ७९ ॥ कर्तव्योऽत्र तथायोगः सोमगंधर्ववह्निनां ॥ भगयाप्सरसांचैव यक्षायक्षिपतयेपि च ॥ ४८० ॥
 इंद्राण्ये देवपत्नीनां रतिप्रद्युम्नयोस्तथा ॥ नदीसलिलसंपूर्णं पंचगव्यसमायुते ॥ ८१ ॥ हुत्वाग्निं स्त्रापयेत्कन्यां स्थितां देशे तु दक्षिणे ॥ प्रियंगुव
 दनागानां कयायोद्धृष्टके सं ॥ ८२ ॥ संपाताभिहुतं कृत्वा सर्वोपधि समन्वितं ॥ अभिमंत्र्य च सूक्तं तेन वभिश्च स्तुवीतवै ॥ ८३ ॥ एताभिरग्निः पूर्णं
 न अभिषिचेदुपोपितां ॥ याः पतिव्यः स्त्रियस्तन्व्यः शान्म्यं तेनास्थितेन वै ॥ ८४ ॥ स्त्रापयेदाह नस्याद्भिर्विद्यायां विप्रवादिनीं ॥ सूक्तादुपोद्धरेदेनं
 नसेशइति तु द्रुचं ॥ ८५ ॥ उपदिष्टेयमेकेपांपुंसः कर्मणि पौरुषे ॥ रक्षोहणं वाजिनमित्येतद्रक्षोहणं जपेत् ॥ ८६ ॥ अभिमंत्र्याल्यचैतेन उपतिष्ठेत्तानि

त्यनः ॥ आग्नाहुतीश्चजुहुयाचेनरक्षांसिवायते ॥८७॥ एतद्रक्षोहणंशांति परमैपमकीर्तिता ॥ हविष्पांतीयमेतसुसूक्तमप्रयोजयेत् ॥८८॥
 गार्हिताक्षापृयोगेचहविष्पांतीयमभ्यसेत् ॥ पवित्रंपरमंरोतद्घ्यातव्यंचाप्यभीक्षणशः ॥ ८९ ॥ आदित्येदृष्टिमास्थायपणमासात्रियतोभवेत् ॥
 देवयानंसंधानंपश्यत्यादित्यमंडले ॥ ९० ॥ विद्यावैश्वानरीचाम्यसत्रायस्थाप्रक्राशते ॥ हविष्पांतीयमभ्यस्यसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥९१॥
 इंद्रंस्तवेतिगूक्तंतुजेपेच्छतुनिर्हणं ॥ पवित्राणांपवित्रंचगुह्यपायनमद्भुतं ॥ ९२ ॥ शुक्लपक्षेऽनुभेवारेऽनुनक्षत्रेऽनुगोचरे ॥ द्वादश्यांपुत्रका-
 मायचरंरुर्वतिवैष्णवं ॥९३॥ दंपत्योरुपवास स्यादेकादश्यांसुरालये ॥ ऋग्भि.षोडशभि सम्यगर्चयित्वाजनार्दनं ॥९४॥ चरंरुपरसूक्तेन
 श्रपयेत्पुत्रक्राम्यया ॥ प्राहुयाद्वैष्णवंपुत्रमचिरात्संततिक्षमं ॥९५॥ द्वादशद्वादशी सम्यक्पयसा निर्वयेचरं ॥ य. ऋरोतिदृयस्यस्याद्यातिविष्णोः
 परंपद ॥ ९६ ॥ हुत्वाग्निविविधिवत्सम्यगृग्भि षोडशभिर्बुधः ॥ कृताजलिपुटोभूत्वास्तवंताभिःप्रयोजयेत् ॥ ९७ ॥ केशवंमार्गशीर्षितुषो-
 पेनारायणं तथा ॥ माधवंमाघमासेतुगोविंदंफाल्गुनेपुन. ॥ ९८ ॥ चैत्रेचैव तथाविष्णुशैशवेमधुसूदनं ॥ ज्येष्ठेऽत्रिक्रमंविद्यादापाद्वैवाम-
 नंविदुः ॥ ९९ ॥ श्राण्णेऽश्रीधरंविद्यादृषीकेशंतत परे ॥ आश्विनेपद्मनाभंतुद्रामोदंरं चकार्तिके ॥ ५०० ॥ द्वादशैतानिनामानिऋष्यशृ-
 गोऽब्रवीन्मुनिः ॥ पूजयेन्मासनामभि सर्वाङ्कामास्तमश्नुते ॥ १ ॥ आयुर्मंतसुतंसूतेपरामेधासमन्वितं ॥ धनवंतंमजावंतंभार्मिकंसात्विकं
 तथा ॥ २ ॥ समिधोश्चस्यवृशम्यहुत्वाग्निजुहुयासुन ॥ उपस्थानंहुताशस्यध्यात्नार्च्यमसूदनं ॥ ३ ॥ हविर्होमंततःकुर्यात्प्रत्यृचंवाग्य-
 त.शुचिः ॥ सूक्तेनजुहुयादाग्यमादावंतेचपूर्ववत् ॥ ४ ॥ हवि.शेषंनमस्कृतानारीनारायणंपति ॥ भक्षयित्वाहविःशेषलब्ध्याग्नीःसंवि-
 शेक्षणं ॥ ५ ॥ ततस्तु कृत्वैदं कर्म कृतव्यं द्विजतर्पणं ॥ द्वितीयं लीनिवर्तेतयावद्गर्भचर्चिदति ॥ ६ ॥ अपुत्रा मृतपुत्रावायाचकन्याः प्रसूयते ॥

क्षिप्रं साजनयेत् नृमृव्यथंगोयथात्रवीत् ॥ ७ ॥ अर्चनसंप्रवश्यामि विष्णोरमिततेजसः ॥ यत्कृत्वा मुनयः सर्वत्र ह्यनिर्वाणमाप्नुयुः ॥ ८ ॥
 अप्समौ हृदये सूर्ये संडिले प्रतिमासु च ॥ पदस्वेते पुहरेः सम्यगर्चनं मुनिभिः स्मृतं ॥ ९ ॥ अमौ क्रियावतां देवो दिवि देवो मनीषिणां ॥
 प्रतिमासु लप्य बुद्धीनां योगिनां हृदये हरिः ॥ ५१० ॥ आपो ह्यायतनं तस्य तस्मात्तामुसदा हरिः ॥ तस्य सर्वगतत्वाच्च संडिले भावितात्मनां ॥ ११ ॥
 दद्यात्पुरुषसूक्ते नयः पुष्पाण्यप एव वा ॥ अर्चितं स्याज्जगदिदं तेन सर्वचरचरं ॥ १२ ॥ आनुष्टुभस्य सूक्तस्य त्रिष्टुवंतस्य देवता ॥ पुरुषोऽथ जग-
 द्बीजमृपि नारायणः स्मृतः ॥ १३ ॥ नारायणमहाबाहो शृणुष्वैकं महाप्रभो ॥ वक्ष्ये पुरुषसूक्तस्य विधानं लवर्चनं प्रति ॥ १४ ॥ अग्नि कार्यज-
 पविधिं स्तोत्रं चैव तदात्मकं ॥ क्वात्वायथोक्तविधिना प्राब्जुखः शुद्धमानसः ॥ १५ ॥ प्रथमां विन्यसेद्द्वितीयां दक्षिणे करे ॥ तृतीयां वाम-
 पादे तु चतुर्थीं दक्षिणे न्यसेत् ॥ १६ ॥ पंचमीं वामजानुनि पृष्ठीं वै दक्षिणे न्यसेत् ॥ सप्तमीं वामकुक्षौ तु अष्टमीं दक्षिणे न्यसेत् ॥ १७ ॥ नवमीं-
 नाभिदेशे तु दशमीं हृदये न्यसेत् ॥ एकादशीं कंठदेशे द्वादशीं वामबाहुके ॥ १८ ॥ त्रयोदशीं दक्षिणे च आस्ये चैव चतुर्दशीं ॥ अश्विनोः पंचदशीं
 चैव योडशीं मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥ १९ ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा पश्चात्सूजांसमारभेत् ॥ यथा देहे तथा देवे न्यासं कृत्वा विधानतः ॥ ५२० ॥ आ-
 द्यावाहाये देवमृचा तु पुरुहोत्तमं ॥ द्वितीययासनं दद्यात्पादां चैव तृतीयया ॥ २१ ॥ अर्घ्यं च तु रथ्यादा तव्यं पंचम्या च मनीयकं ॥ षष्ठ्या खानं
 प्रकुर्यात्सप्तम्या वल्गुमेव तु ॥ २२ ॥ यज्ञोपवीतमष्टम्या नवम्या चानुलेपनं ॥ पुष्पं दशम्यादा तव्यमेकादश्या तु घृणुकं ॥ २३ ॥ द्वादश्या
 दीपकं दद्यात्त्रयोदश्यानि वेदनं ॥ चतुर्दश्या नस्कारं पंचदश्या प्रदक्षिणां ॥ २४ ॥ दक्षिणा तु यथाशक्ति योडश्या च प्रदापयेत् ॥ खाने वल्गे च-
 नैवेद्ये दद्यादा च मनीयकं ॥ २५ ॥ ततः प्रदक्षिणां कृत्वा जपं कुर्यात्समाहितः ॥ यथाशक्ति जपित्वा तु सूक्तं तस्यै निवेदयेत् ॥ २६ ॥ देवं स्वद-

क्षिणेपश्चकुंडसंडिलमेववा ॥ कारयेत्प्रथमेनैवद्वितीयेनतुप्रोक्षणं ॥ २७ ॥ तृतीययामिमादध्याच्चतुर्व्याचसर्मिधनं ॥ पंचम्याज्यस्यश्रप-
 णंचरोश्चश्रपणंतथा ॥ २८ ॥ षष्ठैवाग्निमध्येतुक्लंपयेत्प्रमासनं ॥ चितयेद्देवदेशंकालानलसमप्रभं ॥ २९ ॥ ततोगंधंचपुष्पंचधू-
 पदीपनिवेदनं ॥ अनुज्ञाप्यततःकुर्यात्सप्तम्यादियथाक्रमं ॥ ५३० ॥ समिधस्तावतीःपूर्वजुहुयादभिधारिताः ॥ ततोधृतेनजुहुयाचरुणाच
 ततःपुनः ॥ ३१ ॥ एवंहुत्वाततश्चैवमनुज्ञाप्यथयाक्रमं ॥ अग्नेर्भगवतस्तस्यसमीपेस्तोत्रमुचरेत् ॥ ३२ ॥ जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन ॥
 सुत्रस्रण्यनमस्तेन्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ ३३ ॥ नमोहिरण्यगर्मायप्रधानाव्यक्तरूपिणे ॥ अन्नमोवासुदेवायशुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ ३४ ॥
 देवानांदानवानांचसामान्यमसिदैवतं ॥ सर्वदाचरणद्वंद्वंजामिशरणंतव ॥ ३५ ॥ एकस्त्वमसिलोकस्यलष्टासंहारकस्तथा ॥ अव्यक्त-
 श्चानुमंताचगुणमायासमावृतः ॥ ३६ ॥ संसारसागरंघोरमनंतंक्लेशभाजनं ॥ त्वामेवशरणंप्राप्यनिस्तरंतिमनीषिणः ॥ ३७ ॥ नतरूपंन-
 चाकारोनायुधानिनचास्पदं ॥ तथापिपुरुषाकारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥ ३८ ॥ नैवकिंचित्परोक्षेतेनप्रत्यक्षोसिक्तस्यचित् ॥ नैवकिंचिदसा-
 ध्यंतेनचसाध्योसिक्तस्यचित् ॥ ३९ ॥ कार्याणांकारणंपूर्णवचसांवाच्यमुत्तमं ॥ योगिनांपरमासिद्धिविदंतिपरमंविदः ॥ ५४० ॥ अहं
 भीतोस्मिदेवशंससारेसिन्महाभये ॥ आहिमापुंडरीकाक्षनजानेशरणंपरं ॥ ४१ ॥ कालेष्वपिचसर्वेषुद्विषुसर्वासुचाच्युत ॥ शरीरेविगते-
 वापिर्वर्ततेमेहद्भयं ॥ ४२ ॥ त्वत्पादकमलादन्यत्रमेजन्मांतरेष्वपि ॥ निमिचंकुशलस्यास्तियेनगच्छामिसद्गतिं ॥ ४३ ॥ विज्ञानंयदि-
 दंप्राप्तंयदिदंज्ञानमर्जितं ॥ जन्मांतरेपिमेदेवमामूढस्यपरिक्षयः ॥ ४४ ॥ दुर्गतावपिजातस्यत्वद्गतोभिमनोरथः ॥ यदिनाथंचविंदेयतावता-
 सिक्कृतीसदा ॥ ४५ ॥ अकामकलुषंचिंचंममतेपादयोःस्थितं ॥ कामयेविष्णुपादौतुसर्वजन्मसुकेवलं ॥ ४६ ॥ पुरुषस्यहरेःसूक्तंस्वर्ग्यध-

न्ययशस्करं ॥ आत्मज्ञानभिद्रुण्ययोगज्ञानमिदं परं ॥ ४७ ॥ इत्येवमनयास्तुत्यास्तुत्वादेवादिनेदिने ॥ किं करोसीति चात्मनंदेवायै
बनिवेदेयेत् ॥ ४८ ॥ फलाहारो भवेन्मांसं पश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ ४९ ॥ फलानि भुक्त्वोपवेसेन्मासमद्भिश्च वर्तयेत् ॥ अरण्ये
निवसेन्नित्यं जपत्रेतमृषिसदा ॥ ५० ॥ त्रिखिपवणकाले पुस्त्रायाम्पुसमाहितः ॥ आदित्यमुपतिष्ठेत्सूक्तेनानेन नित्यशः ॥ ५१ ॥
आग्याहुतीरनेनैव हृतैतंचितयेद्यपि ॥ ऊर्ध्वमासात्फलाहारखिभिर्वर्षैर्जयेदिवं ॥ ५२ ॥ तद्भक्तस्तन्मनायुक्तो दशवर्षाण्यनन्यभाक् ॥
साक्षात्पश्यति देवं नारायणमनामयं ॥ ५३ ॥ ब्राह्मण्यंतयेत्वेन लघारंजगतोऽव्ययं ॥ गृहस्थधर्मैर्वेतंतन्यायवृत्तः समाहितः ॥ ५४ ॥
एतदेव चिंतयेत् नारायणमनामयं ॥ अर्धरात्रेत्यक्तनिद्रुत्थाय शुचिवांग्यतः ॥ ५५ ॥ संप्रसुतेषु भूतेषु योगंगुंजीतयोगवित् ॥ ऋज्वासीनः
समेदेशो निर्वातिशब्दवर्जिते ॥ ५६ ॥ सव्यं पादं दक्षिणस्यां जानुनिष्ठुपयेत्ततः ॥ संहृत्य दक्षिणपादं सव्ये जानुनिष्ठयच्छति ॥ ५७ ॥ ब्रह्मांज
लिकृतः सस्यो योगसंगीलितेक्षणः ॥ ॐमित्युक्त्वा संहृदयंचिंतयेदविकुत्सितः ॥ ५८ ॥ तत्रात्मानं समादध्यादिन्द्रियाणि मनस्तथा ॥ न चतु
ध्येत किंचान्यन्नपश्येच्छृणुयान्न च ॥ ५९ ॥ न नमस्येत्सदा योगं तदा प्राप्तः स उच्यते ॥ हृद्येतमृषिमभ्यस्येत्पश्यन्नेव यथाश्रुतिः ॥ ५६० ॥
प्राणानायम्य चासीनो यावच्चिंतं तदपि तं ॥ उच्छ्वसिष्यत्यधो नाभिगमयित्वा मनस्तथा ॥ ६१ ॥ उच्छ्वसेदेवमसकृत् च मनः न योगमुन्नयेत् ॥
एवं हि युंज्यात्सामान्यं न पश्येच्छृणुयान्न च ॥ ६२ ॥ तदाशनैर्नियच्छेत्तद्दद्याद्दूर्ध्वमेव तु ॥ समौ तु जानूचास्यं च नासिकानयने श्रुवौ ॥ ६३ ॥
श्रुवोर्मध्ये परं स्थानं तत्रैतद्द्वारयेत्स्थिरं ॥ ललाटे देशो धार्याथ मूर्ध्नांगमयेत्ततः ॥ ६४ ॥ उच्छ्वसंश्च यथाकालं नाभितत्त्वोच्छ्वसेत्पुनः ॥ एतत्प-
रं स्थानमुक्तं ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ ६५ ॥ एवं युक्तो महात्मा सन्महात्मानं प्रपद्यते ॥ यदिस्यात्सुकृती शुद्धो यदि वा पापकृत्तमः ॥ ६६ ॥ उप-

नन्यपरिज्ञानामधेनुचिः ॥ मर्यापारभदधेद्वृद्धेनमयतो ज्ञेयन् ॥ ६७ ॥ अपिजिज्ञामनोदयगच्छेतपरमांगति ॥ भारणापुष्ट-
 यत्रुयादमंजानेननित्यगः ॥ ६८ ॥ आदित्यग्रीचन्द्रमसितृशाम्रोपुनधारयेत् ॥ परंताम्रेगमुद्रेयायत्रापिमनोरमेत् ॥ ६९ ॥ नल्लेवविप-
 यन्माय्यपाग्यीनकर्मचन ॥ बद्धत्रुमंजानीयत्प्रमणेन्मरजेगनि ॥ ५७० ॥ धार्मिकाणां तु लेशुद्धेयोगप्रष्टोमिजायते ॥ गृध्रिब्रह्मसर्वि-
 देनमपुत्रमृगिगमः ॥ ७१ ॥ तदगम्रं परज्योतिर्निज्ञत्रयगमुन्नयेत् ॥ योगीयोगेश्वरं प्राप्यनिर्द्वन्द्वः परमात्मवित् ॥ ७२ ॥ सर्वत्रेयात्मना-
 त्मानं परेहृत्पिरागणः ॥ जेपैरगदशकालः परित्रिमिदमुषमं ॥ ७३ ॥ अपिषानकर्मयुक्तः कालेनगृह्णीतीभवेत् ॥ येनयेनचक्रामेनजपेदि-
 ममृगिगदा ॥ ७४ ॥ गमकाममगुदुःखाच्युत्थानम्युतः ॥ होमं प्राप्यथयाज्ञाप्यमुपहारमथोचकं ॥ ७५ ॥ कुर्वतीयेनक्रामेनतरिस-
 दिमरापामेत् ॥ ज्ञानिश्रेष्ठमंहद्रिपुंयजोनेोक्तमगंति ॥ ७६ ॥ पापेनप्रिमोक्षन्मुनिगिद्विमरधारयेत् ॥ ज्ञानगम्यंपरगूरुमं व्याप्यसर्व-
 ल्यभिनं ॥ ७७ ॥ प्रायसत्वंसवेनत्रसाम्येतिगनानं ॥ गह्वरगर्पिनियूक्तंममंक्रामस्तुप्रदं ॥ ७८ ॥ चेद्वर्गंभजरीरेणगर्धेनारायणः
 सृजतः ॥ ब्रह्मेद्रुद्रपान्याअत्रगुंकेअररिताः ॥ ७९ ॥ अत्रममेनद्रष्टव्यंजगत्सारजंगमं ॥ अतःसप्तमानोपिभक्तिनपरिहरयेत्
 ॥ ५८० ॥ भक्तानुंभीभयमभूयतेतुल्लोचमः ॥ पूजार्थतमदेरम्यमनाल्ययमुपाहृतात् ॥ ८१ ॥ आरष्यकविधानेननिर्वयेप्रत्यहंनरुं ॥
 नारायणान्माहेनिमंत्रातेतुहुयाद्विः ॥ ८२ ॥ आमहृमाचतुशुर्दिव्यहोतुर्ददातिमः ॥ अपिवाचरुमाह्वयंतत्रेणैकेननिर्वयेत् ॥ ८३ ॥
 यांतोवापिगस्यतेअहामर्योन्ममापयेत् ॥ सहस्रम्येष्यिनानां चक्रामानांभतेफलं ॥ ८४ ॥ पुण्यायु.गमायुक्तःसिद्धोवापिचरेन्महर् ॥ ध्येयः-
 नरासपितृमंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजामनमनिषिष्टः ॥ कैतूरयान्माकरुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्यवपुर्गुतयाराचक्रः ॥ ८५ ॥

पृततुय पठतिकेवलमेवसूक्तंनारायणस्यचरणवभिवंधवधौ ॥ पाठेनतेनपरमेणसनातनस्यस्थानंजारामरणवर्जितमेतिविष्णोः ॥ ८६ ॥
 हविषाम्रौजलेयुष्पैर्ध्यानहृदयेहरि ॥ यजंतिसूर्योनित्यंजपेतरविमडले ॥ ८७ ॥ विलघपंशमीपत्रंप्रभृंगारकस्यच ॥ मालतीकुशपद्म
 चसद्यस्तुष्टिकरंहरे ॥ ८८ ॥ यत्रैतत्पठ्यतेकिंचित्छाद्येन्मनसैवतु ॥ सपाद्यतत्प्रसादाच्चदेवदेवस्यचक्रिणः ॥ ८९ ॥ पत्रैश्चपुष्पैश्चफलैश्च
 तोयैरक्रीतलब्धैश्चसदैवससु ॥ भक्त्यैकलभ्येयुरूपुराणेमुक्त्यैकिमर्थक्रियतेतुयत् ॥ ५९० ॥ इत्येवमुक्त पुरुषस्यविष्णोरर्चाविधिर्विष्णु-
 कुमारनाम्ना ॥ मुक्त्यैकमार्गप्रतिबोधनायदृष्ट्याविधानंत्विहनारदोक्त ॥ ९१ ॥ याओयधी स्वस्त्ययनजपेतिनियतत्रत ॥ ओषधीश्चयजेन्नि-
 त्यपन्मासानेवनित्यशः ॥ ९२ ॥ इत्यृग्विधानिनृतीयोध्याय ॥ ३ ॥ ॥ इन्द्राशरदिवैरुद्रमोषधीश्चयजेत्तथा ॥ तस्यामयानभवतित-
 थाजीर्णादिकानिच ॥ ९३ ॥ क्रियातुससरात्रेणसप्तदृत्व समाहित ॥ प्रपद्येतौषधीर्विप्रःसूक्तमेतज्जपन्सदा ॥ ९४ ॥ द्विपक्षेत्रादिहाल-
 ष्वभिमितिजापयेत्तच ॥ स्वक्षेत्रेचरुणैवेष्ट्याविदतेद्विपदोषधी ॥ ९५ ॥ वृष्टिकामोजिताहार प्रपद्येतदृहस्पतिं ॥ पायसेनोपहारेणहोमेनच
 समन्वित ॥ ९६ ॥ बृहस्पतेप्रतीत्येतद्वृष्टिकाम प्रयोजयेत् ॥ पर्जन्यं चनमस्तृत्वावृष्टिर्विदतिशोभना ॥ ९७ ॥ सर्वत्रतुपराशार्तिर्ज्यो-
 प्रतिरथस्तृपिः ॥ यमेवदेशंगच्छेतशनुवाप्यनुमन्त्रित ॥ ९८ ॥ नाजित्वाविनिवर्तेतपरंहिब्रह्मणोऽनलं ॥ सर्वकामैर्जेपदेतत्सर्वकामसमृद्धये
 ॥ ९९ ॥ सग्राममभ्युद्यतोवाराजाचैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वान्विजयतेशत्रून्प्रराजीयतेपरैः ॥ ६०० ॥ पथिस्वस्त्ययनं चैतत्तस्करेभ्यश्चर-
 न्यथि ॥ भूतोरगपिशाचेभ्य सर्वेभ्य परिरक्षति ॥ १ ॥ मृताशस्यरूपे सूक्तं प्रजाकाम शुचिर्जपन् ॥ अनुरूपांप्रजामाशुलभतेनात्रसंशय
 ॥ २ ॥ म्यालीपाकेननासत्यावश्विनौतुयजेद्विच ॥ अनेनैवतुसूक्तेनहुत्वाश्वाननुमंत्रयेत् ॥ ३ ॥ पायसं कृसरं मासमोदं नंदधिसकुक्रान् ॥

कुल्माषांश्च करं मांश्च फलानि विविधानि च ॥ ४ ॥ चित्रमाल्यशुभान्नाधानन्नपानानियानि च ॥ भक्ष्यं भोज्यं च पेयं च माहृत्योदितैरवौ ॥
 मृतांशमभ्यसेत्सायया वदस्त्वामितोरयिः ॥ ५ ॥ अर्धरात्रे त्वत्क्राते ततोऽश्विन्यानि वेदयेत् ॥ दीर्घायुं पुरुषं च लभेत्पुत्रं शुवर्चसं ॥ ६ ॥
 रूपवांश्च भवेन्नित्यं मृतांशयोऽभ्यसेत्सदा ॥ सार्वकामिकमप्येनमृषिषिवाद्द्विचक्षणः ॥ ७ ॥ नवाउदेवाइत्येतज्जपेत्तनियतव्रतः ॥ अन्नं वि-
 दत्तिसर्वत्रयत्रयोपतिष्ठति ॥ ८ ॥ पाप्मोपहतमाल्मानं यो मन्येत विचक्षणः ॥ सजपेन्नियतो भूत्वालद्युमन्येत पाप्मना ॥ ९ ॥ वाचं प्रप-
 येद्वाक्कामो हुने दाशुजपन्निमाः ॥ अहं रुद्रैर्भिरित्येतद्वाग्मी भवति पृजितः ॥ ६१० ॥ नतमित्यष्टकं सूक्तं वैश्वदेवं जपन्मुनिः ॥ कृत्वंतु कल्मषं
 हृत्वा विश्वे देवैः सहासते ॥ ११ ॥ रात्रौ प्रपद्येन्मनसा शुचिर्णर्णत्रतो निशि ॥ य ऋमयेत न पुनर्जायेय मितियोनिसु ॥ १२ ॥ सहस्रकृत्वो म-
 नसा जपेद्वात्रीति रात्रिसु ॥ स्थालीपाके न रात्रिचयजेताहरहर्निशि ॥ तन्मनानि शिवासीनस्त्रिष्टदहनि धार्मिकः ॥ १३ ॥ ऊर्ध्वसंवत्सराच्चै-
 व चरुं पयसि संस्कृतं ॥ सहस्रकृत्वस्त्वेतन्दिवाहोमो विधीयते ॥ १४ ॥ जुहुयान्निशि पूर्वस्मिन्भागो रात्रौ समाहितः ॥ दिवा चाविशपतिं (?) कार्यं
 छायायामंशुतेजसा ॥ १५ ॥ प्रतिप्रयत्त आत्मवाच्यं कुंकुतुमनसा जपेत् ॥ संवत्सरे तृतीयैतु सर्षिपासाधये चरुं ॥ १६ ॥ अथास्य वरदादेवी
 रात्रिर्भवति शर्वरी ॥ विज्ञापयतीता देवी वरदां क्षयमागतां ॥ १७ ॥ संवत्सरे ऋतौ मासि दिवसे सिन्धुशेषिवा ॥ प्रयाणकालो भविता तव वत्सेति
 वत्सला ॥ १८ ॥ रात्रिसूक्तं जपन्नेव कालं प्रतिपद्यते ॥ नयोर्निपुनरायातिसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १९ ॥ ममाग्नेवर्चइत्येतत्सर्वकामैर्जपोद्धि-
 जः ॥ जुह्वन्नाग्यमनेनैव सर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ ६२० ॥ यां कल्पयंतीति सदा जपेत्तनियतव्रतः ॥ नैनं कृत्यानि हिंसति कुद्वाभिचरितानि
 च ॥ २१ ॥ यमागिरसकल्पैस्तु तद्विदो भिचरेतसः ॥ प्रत्यंगिरसकल्पेन सर्वास्त्वान्प्रतिवाधते ॥ २२ ॥ प्रत्यंगिरसविद्वांस्तु नरिष्वेतकदा-

चन ॥ नैनंकृत्यानिहिंसतिज्ञाताज्ञानिवाकचित् ॥ २३ ॥ अजानताज्ञानतावाकुद्रेनाथपितेनवा ॥ आकुटंवाडुरुक्कंचानेनोविदतितद्वि-
 दं ॥ २४ ॥ एवमेवजपेन्नित्यश्रुपिहस्तस्ययनायै ॥ सर्वप्रायश्चित्तेभेत्तमापतऋषि स्वयं ॥ २५ ॥ स्वावराणानिवेदोपुनगराणांतथैवच ॥
 प्रामाणाचगृहाणांचजपेततगृपिमद्रा ॥ २६ ॥ जातरूपमयविद्वान्कारयेन्नियुतंमणि ॥ सहस्रसंपातहुतमृपिणातेनंततः ॥ २७ ॥ प्रति-
 मुच्येतदिरसिप्रीवायामथयोरसि ॥ नैनंकृत्यानिहिंसतिज्ञाताज्ञानिनियानिच ॥ २८ ॥ अनैववसूक्तेनराज्ञातुसमलोहित ॥ कारयेत
 मणिविद्वान्स्त्वावदेवानुमंत्रणं ॥ २९ ॥ सप्रामेपुत्रजाप्राणिवादिनाप्यनुमंत्रयेत् ॥ आसनानिचशय्याश्चयानानिविविधानिच ॥ ६३० ॥
 तस्याभिचरतेसाक्षादगिरिपरिष्वयं ॥ प्रत्यगिरसकल्पेनसर्वतप्रतिवाधते ॥ ३१ ॥ अमानुपीरभिचरेत्कृत्या सूक्जपन्निदं ॥ मुच्यतेस-
 वंतोनिष्ठान्किपुनर्मानुपाङ्गयं ॥ ३२ ॥ तपस्वीनियतोदात प्रयोक्ताचेद्भवेदपिः ॥ सर्वतरतिशातात्मातपोहिमुमहद्वलं ॥ ३३ ॥ आयुष्य-
 मायुर्वचस्यसूक्तंदाक्षायणंमहत् ॥ अलंकारहिरण्यवाप्राप्यदाक्षाथणजपेत् ॥ प्राप्तांस श्रियमादत्तेवहुचान्नंसमश्नुते ॥ ३४ ॥ नासदासीदि-
 तिजपेज्जुहुयाधोगतत्पर. ॥ प्रजापतेस्तुसायुज्यद्वादशाब्दै समश्नुते ॥ ३५ ॥ उतदेवाइतिजपेदामयावीयतप्रत. ॥ घृतकुंभंनिधायाथजुहु-
 याज्जातवेदसि ॥ ३६ ॥ कुंभसपातमन्यसिन्क्राम्यपात्रेनिधापयेत् ॥ योऽन्नार्थ्यलनचान्नस्यात्सइदंसप्रकाशयेत् ॥ ३७ ॥ तेनाज्येनागम-
 भ्यज्यदानकैरन्नभागमेवत् ॥ रोगार्तस्याप्यनैवगात्रमक्त्वाजपेदिदं ॥ अजीर्णान्नोत्थजयीतमुखीभवतिविज्वरः ॥ ३८ ॥ अमोअच्छावदे-
 त्येतद्धनकाम.प्रयोजयेत् ॥ नियत सपिपाहुत्वाजपेदयुतशःपुन. ॥ ३९ ॥ स्वादिराणांहिसमिधाजुहुयाद्दशतीर्दश ॥ दशकृत्व सदारण
 रायस्पोयेणपुष्यति ॥ ६४० ॥ निल्वोदुवरपालाशैन्तथारोहितकैश्चय. ॥ जुहुयाद्धनकामस्तुरायस्पोयेणपुष्यति ॥ ४१ ॥ वैभीतकैश्चै-

ईन्वीश्रजुहुयादर्षिमागच्छं ॥ द्विपट्टेपञ्चनम्यानेमूर्कमेतत्प्रयोजयेत् ॥ ४२ ॥ द्विपंतंभनिर्नहत्नाद्विपतोविद्वेतेयनं ॥ अथवाजप्यमेवस्याद्राय-
 म्प्योपनार्थिना ॥ ४३ ॥ अयमोपेजरितेतिजपेदग्निमयेमति ॥ त्रिधिनानर्षयिन्नाग्निपयोदधिपृतादिभिः ॥ ४४ ॥ स्वयंपातुंयावदिच्छेत्ता-
 वदुन्वाचतुर्दिवं ॥ अपामिदंपग्निजयेत्संततोदकधारया ॥ ४५ ॥ उत्तद्दइवगूत्साप्यमेर्षेपजमंतिरान् ॥ अरण्यमेत्यपाठांतुनीणीयाद्यवमुष्टि-
 ना ॥ ४६ ॥ यदिगौम्यमिमोमायत्त्राग्निक्रीणान्योपधि ॥ यदिवारुण्यमिन्नक्यायत्वांपरिनीणान्यहंततः ॥ ४७ ॥ यमुम्यश्रयथरुद्रेम्य
 आदित्सेभ्योयनापुनः ॥ ईशदेव्यमिशिश्रेभ्यपरित्रीणान्यहंततः ॥ ४८ ॥ क्षिप्रानुमनन पूर्णोपयथासहवीरुधैः ॥ तस्यानीर्यसमादत्ते
 कर्मयत्ररुग्नि ॥ ४९ ॥ तांनुमन्येसंदधीतीर्थीनांचविहायसि ॥ ग्रहणेत्वीर्षधीनांचसर्वेत्प्रविधिमेनेत् ॥ ५० ॥ उल्गापयीतायपा-
 ठांदिमामिनिच्यत्रिह ॥ प्राणश्रोत्रेणयेदेनाममदित्रयचारिणां ॥ ५१ ॥ तद्वल्लभेद्वनमताकन्ययात्राप्रणेनचा ॥ प्रातःशुचिस्तांतृतेनत्रि पि-
 वेदनुमंत्रिता ॥ ५२ ॥ इमामितिबुगूकेनगतवृत्तचोदशावरं ॥ मरत्रीनाथतेनेनपतिश्चातीमन्यते ॥ ५३ ॥ पतिन्तुपरिजप्येनापाठामे-
 तेनीषिषेत् ॥ पयसायसगत्रेणपत्रान्प्रतिनाथते ॥ ५४ ॥ मूलमंत्रजपेग्न्येयोपतिंजेतुमिच्छति ॥ अलोनायमलोकान्यामज्जेतेनरेकंहिसा
 ॥ ५५ ॥ जन्मथाचोनीतानिचूर्णमूत्रौरगान्यपि ॥ पिनागयेयु.पुष्पंतस्मान्नान्यममाचरेत् ॥ ५६ ॥ प्रियंवदामर्तरियामर्तोयम्या परा-
 यणं ॥ चाश्चैत्रमजुरायम्या एतु मंत्रननंमहत् ॥ प्रियंभर्तोरसामाद्यपिनेदेवीर्षीमिमां ॥ ५७ ॥ प्रियंमद्रांगुलीलांचथर्मपत्रीमनिर्दितां ॥
 अमन्येतयोमोहात्पमाहुःपुराथमं ॥ ५८ ॥ अरण्यानीत्यरण्येयुजेपेलूकमनेकशः ॥ आरण्यानीनममृत्चाआरण्यानप्रतिनाथते ॥ ५९ ॥
 श्रद्धायूकंजपेदित्यंश्रद्धाकान.समाहितः ॥ सर्वत्रलभतेश्रद्धामिधामूर्कंतथैवच ॥ ६० ॥ ब्राह्मीमामाद्यसूक्तेजपेनियतव्रतः ॥ तापि-

वेतयाशत्रयाव्यहस्तिद्विनियच्छति ॥ ६१ ॥ शंखपुष्पीतुपयसाब्राह्मीपुष्याणिसर्पिणा ॥ शलावरीचपयसावचामद्भिर्दृतेनवा ॥ ६२ ॥
 सूक्ताभ्यामनुमंत्राभ्यामेकैकांतुत्र्यहंपिवेत् ॥ श्रद्धामिधांस्तृतिपुष्टिवर्लक्ष्मीचर्विदति ॥ ६३ ॥ सिद्धिप्रामोतिपरमदीर्घमायुःसमश्नुते ॥
 अथचामनसाध्यात्सूक्तंसिद्धिनियच्छति ॥ ६४ ॥ शासइत्थासपलघ्नंश्रामेविविगीपतः ॥ प्रयोक्तव्यंतुशुचिनाजुहुयात्त्रसिद्धयः ॥ ६५ ॥
 अथवाजप्यमेवसात्संश्राममभिगच्छतः ॥ शासइत्थेतियोहंतुशंस्तुविवाधते ॥ ६६ ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थतुजपेन्नित्यंशिरिविठं ॥
 अपमार्गमयीशाखांसदूर्भासहवीरुधैः ॥ ६७ ॥ गृहीत्वात्मानंपावयेदधश्चोर्ध्वंचनित्यशः ॥ आज्यंवानेनजुहुयात्सहसंशतीर्दश ॥ त्र्यहोणनु-
 दतेदेहादलक्ष्मीशतवार्षिणी ॥ ६८ ॥ चांद्रायणंचरन्नेतत्सूक्तंसिद्धिकरंजपेत् ॥ अलक्ष्मीर्नुदतेदेहादपिर्वर्षसहस्रिकी ॥ ६९ ॥ गृहीतंय-
 क्ष्मणादर्भान्गृहीत्वांसंस्पृशन्जपेत् ॥ मुंचामित्वाहविपेतियक्ष्माणमपकर्षति ॥ ६७० ॥ समिद्धमग्निजुहुयाद्वाज्येनैवयथाविधि ॥ संपात-
 माज्येनिनेयत्संपतैश्चपयःपिवेत् ॥ ७१ ॥ संपातभाजनेसर्पिश्चूर्णतत्रनिधापयेत् ॥ तत्रास्यभोजनीयंस्यात्पानीयंचानुमंत्रितं ॥ ७२ ॥
 रसादिराणिचकाष्ठानिचूर्णकृत्वासहांबुभिः ॥ साधयीतरसंचैपमंध्वाज्याभ्यांपिबेत्सह ॥ ७३ ॥ मुंचामित्वाहविपेतितत्रतत्रप्रयोजयेत् ॥
 यक्ष्माणमपकर्षतिशरीरारोग्यकर्मणा ॥ ७४ ॥ यस्यागर्भःप्रमीयेतत्राम्नौजुहुयाद्धविः ॥ ब्रह्मणाग्निःसंविदानइत्याज्येनयथाविधि ॥ ७५ ॥
 आज्यदोषेणचाम्यज्यगर्भिणीमसवेत्ततः ॥ पिबेदेवाज्यदोषंतुजीवनतस्याःप्रजायते ॥ ७६ ॥ जातानिचेत्समीयेरत्नाज्यकृत्वानुमंत्रितं ॥
 जुहुयाद्भ्रामाग्निरिति संपातान्निनेयन्मणौ ॥ ७७ ॥ मणितुत्रिवृतेसूत्रेवासयेद्वाससासह ॥ न्यग्रोधशुंगयात्तत्रशुक्ललोहितवेष्टितं ॥ ७८ ॥
 तंसवित्र्ययुतेनैवानुमंत्र्याथयथाविधि ॥ संपातैर्युतेनैवब्रह्मणेतिचसंस्तुतं ॥ ७९ ॥ उपरिष्ठाच्चसावित्र्यातावेवानुमंत्रणं ॥ सर्वैःसस्त्ययनै-

श्वेनपेदभिहुतमणिं ॥ ६८० ॥ शिरसाधारयेन्नारीप्रयतागामिणीसती ॥ तृतीयैर्गर्भमासेतुमणिमेतसमासजेत् ॥ पुष्पवतीपरमारीगौ
 सवत्साचरेद्यथा ॥ ८१ ॥ बहुपानीययवसान्वत्सेनपिनतासह ॥ जातस्यतु रुमारस्वकटेतमणिमासजेत् ॥ ८२ ॥ आज्यदोषपुरस्कृत्यत-
 मम्यज्यदुमारक ॥ हुत्वास्वस्त्ययैरेवस्त्रीपुमासप्रसूयते ॥ ८३ ॥ ऊर्ध्ववर्षाल्म्यस्त्ययनपुनरेवविधीयते ॥ पुन स्नानप्रदानार्थंश्रद्धासूक्तेन
 पाययेत् ॥ ८४ ॥ मेधासूक्तेनचैवैतत्पिष्टव्रीहिमयकृत ॥ मधुमिश्रजातरूपमेधावीतेनजायते ॥ ८५ ॥ शतवर्षाणिजीवेतम्रियतेनपुरा-
 युष ॥ स्मृतमेवचतस्यस्यात्पण्मासाश्चतत पर ॥ ८६ ॥ आज्यसस्कृत्यजुहुयादक्षीभ्यातइतिद्विज ॥ पाणिनातुष्टुताक्तेनमूर्धानससष्टशो-
 चत ॥ ८७ ॥ कर्णेनेत्रेचचुबुक्नासिकाचैवससष्टशोत् ॥ एनमेवजपेन्नित्ययश्मणोचिप्रमुच्यते ॥ ८८ ॥ पूर्वोक्तेनैवकल्पेनयश्मनाशन-
 माचरेत् ॥ होमैश्चैवजपैश्चैवयश्मनाशनमाचरेत् ॥ ८९ ॥ अपेहीतिजपेत्सूक्तशुचिर्दुःसामनाशन ॥ देवा कपोतइतितुकपोतस्यप्रवेदाने
 ॥ ६९० ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्ययमदूतहतविदुः ॥ सपन्नमप्रजुजीतऋषभजपहोमयो ॥ ९१ ॥ येनेदमितिधेनित्यजपेतनियतम्रत ॥
 समाधिमनसस्तेनविदतेनैवमुत्थति ॥ ९२ ॥ मयोभूर्वातइतितुगवास्वस्त्ययनंनपेत् ॥ यवानातुष्टुताक्तानारुरीपेमौसमाहित ॥ ९३ ॥
 जुहुयाद्गोष्ठमथ्येतुदधिमध्वाज्यसस्कृतान् ॥ राजानमभियिच्येतपुष्येणश्रवणेनवा ॥ ९४ ॥ पौष्णसावित्रसौम्याश्चिरोहिष्यामुचरासुच ॥
 हुत्वाग्निंराजालिंगाभि सावित्र्याप्रयत शुचि ॥ ९५ ॥ महाव्याहृतिभिश्चैवसपाताभिहुतोभवेत् ॥ सर्वोपधिरसै रुद्रैर्नदीनासलिलेनच
 ॥ ९६ ॥ व्याघ्रचर्मण्यथासीनमासद्यामभियिच्यच ॥ तिष्ठन्प्रत्यञ्जुलोत्र्याज्यत्वष्ट्रिधीवीमिमा ॥ ९७ ॥ धर्मस्तेनिखिलोराजन्यवर्धतापाल-
 यप्रजा ॥ वर्षस्वचश्चिथैपुष्टीजयायाभ्युदयायच ॥ ९८ ॥ राजान सतुतेगोत्रततोऽप्रतिरथजपेत् ॥ धैयाघ्रतुमवेचर्मसमिदौदुबरीभवेत्

॥ ९९ ॥ त्रिरेणमभिषिच्यैवंदुंभनीनभिमंत्रयेत् ॥ प्राच्यात्वादिशिवसत्रोह्यभिषिचंतुतेजसे ॥ ७०० ॥ दक्षिणस्यांत्वादिशिरुद्राअ-
 भिषिचंतुद्वये ॥ प्रतीच्यात्वादिश्यादित्याअभिषिचंतुपुष्टये ॥ १ ॥ विश्वेदेवाउदीच्यात्वाअभिषिचंतुश्रेयसे ॥ अभिषिच्यचराजा-
 नमाशीर्गिरभिनंधन ॥ २ ॥ आत्वाहार्पमत्तरेधीत्यथैनमभिमंत्रयेत् ॥ पतंगमितिवैनित्यंजपेदज्ञानभेदनं ॥ ३ ॥ मायाभेदनभेत-
 द्विमर्वामायाप्रवाधते ॥ शान्तीमिंद्रजालावामायामेतेनचारयेत् ॥ ४ ॥ अहृष्टानांचसत्वानांमायामेतेनवाधते ॥ त्यमूष्वितिसत्य-
 यनंजपेत्नियतत्रतः ॥ ५ ॥ पुष्पद्वद्वतुयागर्भनगृहीयाद्वयोन्विता ॥ विष्णुयोनिनजेमपयोनिसृष्टप्राततोजपेत् ॥ ६ ॥ महित्री-
 णामवोस्त्वितिपयिसत्ययनेजपेत् ॥ प्राग्भयेथद्विपद्वेष्यंजपेद्विष्यस्यनिष्कृति ॥ ७ ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीतुसर्पनेतेनवाधते ॥ पवि-
 त्राणांपवित्रंजपेदेवाघमर्पणं ॥ ८ ॥ आप प्रविश्ययश्चैतत्रि.पठेतसमाहितः ॥ अथाश्वमेधावभृथस्तादृशंमनुरब्रवीत् ॥ ९ ॥ अशु-
 च्येवनिमज्जित्वात्रि.पठेद्रघमर्पणं ॥ अथाश्वमेधावभृथाएवंतद्वहिरब्रवीत् ॥ ७१० ॥ यथाश्वमेधःक्रतुरादसर्वपापप्रणोदनः ॥ तथाय-
 मर्पणंसूक्तंसर्वपापप्रणोदनं ॥ ११ ॥ सेनाद्वारणमेतत्साद्ब्रह्मैस्त्यमितिशौनकः ॥ मनसाध्येयमेतत्तुमन्यतेशौनकस्तृषिः ॥ १२ ॥ संस-
 मिधुवसेधृपन्सौभ्रातृरुरणमहत् ॥ ज्ञातिभेदेप्रयुजीतनमिद्यतेरुदाचन ॥ १३ ॥ कृतेभेदेतुसंज्ञानमेतत्संधिकरंजपेत् ॥ नतत्रभेदोग्भूयः
 स्याद्यत्रेतत्सततंजपेत् ॥ १४ ॥ तच्छयोरारुणीमहइतिसत्ययनंजपेत् ॥ महानाश्व्यःपरंब्रह्मशुकंज्योतिःसनातनं ॥ १५ ॥ सपलक्ष्यश्व-
 पुण्याश्वपावमान्य.पराःस्मृताः ॥ घृष्टिकामोजपेच्चैत्ताआपोहेता (१)सनातनाः ॥ १६ ॥ ॐकारपूर्वाव्याहृतयोमपुच्छंदसआदितः ॥ सूक्ता-
 न्यंतेमहानाश्व्यःसहितासाऽमृताःस्मृता ॥ १७ ॥ अमृतत्वंययर्वेदाःपूर्वसंहितयानया ॥ जपेदेनांशुचिर्नित्यममृतत्वंसगच्छति ॥ १८ ॥

अत्रैवतुनपेन्मध्येपितृसूक्तान्यनेकश ॥ पिब्यातासहिताविद्यास्पितृन्नीणातिचैतथा ॥ १९ ॥ एधमेवसमाहृत्यवाससीसहिताभवेत् ॥
 रोब्रादित्यावैश्वेदीयेद्देवत्याचकामयेत् ॥ ७२० ॥ उर्नतिवास्तुशमनमध्येगोष्ठस्यधर्मवित् ॥ पुष्पैर्गंधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः
 ॥ २१ ॥ वास्तुसर्वप्रविक्रित्स्वधान्यैस्तथैवच ॥ वास्तोष्पतियंजचात्रपायसेनवृहस्पति ॥ २२ ॥ औदुवरपलाशैश्चत्रलिप्रतिदिशहरेत् ॥
 सूर्योवायुर्यम पितरोवरणोनिऋतिस्तथा ॥ २३ ॥ सोमोभर्हद्रह्येतादिक्षुदिरदेवता स्मृता ॥ दद्याद्दानत्राण्णेभ्य शिवभवतुवास्त्विति
 ॥ २४ ॥ प्रतिस्वत्सरकार्यगृहेगृहमेधिना ॥ यद्येवसविधनान्यदनुक्तमपिर्किचन ॥ २५ ॥ अग्निमिद्रमथोवायुसूर्यमन्याश्चदेवता ॥
 आराधयियुयंयोर्यामभिधत्तेतथात्रता ॥ २६ ॥ अभिरूपेणसूक्तेनयथादिष्टप्रयोजन ॥ ऋषीणामत्रदृष्टेनप्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ॥ २७ ॥
 सर्वत्रदक्षिणादद्याद्वनवारुर्मसिद्धये ॥ नत्येवाद्दक्षिणरुर्मकिंचिदन्तीतिशोक ॥ २८ ॥ शक्तयाद्दिपूर्णपात्रेणसमिताप्यततोभवेत् ॥
 तस्मात्स्वल्पापिदातव्याद्दक्षिणाकर्मसिद्धये ॥ २९ ॥ ऋषभैःकादशादद्याधेनवातुप्यतेगुरु ॥ धर्मज्ञेसत्यवादिनित्रह्मदानप्रदीयते ॥ ३० ॥
 तदिदपरमब्रह्मगुह्यपावनमद्भुत ॥ नाप्रशातायदातव्यनापुत्रायातपस्विने ॥ नासवत्सरोपितायनाशिष्यायाहितायच ॥ ३१ ॥ इत्यृग्विधा-
 नेचतुथोऽय्याय ॥ ४ ॥ ॥ नराणामग्यहीनानामृग्विधानमजानता ॥ ऋग्वेद कल्पशुभोयफलनैवप्रयच्छति ॥ ३२ ॥ रत्नगर्भइवा-
 वासऋग्वेद प्रतिभातिभे ॥ ऋग्विधानप्रदीपेनयिनानैवप्रकाशते ॥ ३३ ॥ रत्नारुइवोदारऋग्वेदोत्यतदुत्तर. ॥ ऋग्विधानमहापूत
 विनानेवफलप्रद ॥ ३४ ॥ निधानसर्वरत्नानामृग्वेदोन्नममदिर ॥ ऋग्विधानविधानेनधुनमेतदवाप्यते ॥ ३५ ॥ ऋग्वेद पठितोप्येपनृ-
 णामवतिनिष्फल ॥ ऋग्विधानविनातस्माद्ध्येयतत्प्रयत्नत ॥ ३६ ॥ सूक्ततत्त्वार्थरुथनमृग्विधानमभैतिय ॥ ऋग्वेदोजायतेतत्सप्रसा-

दोकुल्लमानसः ॥ ३७ ॥ आधुव्यंसंपदोमूलंसद्यःकल्मपनाशनं ॥ ऋग्विधानाम्यनुष्ठानंशुभंकीर्तिकरंपरं ॥ ३८ ॥ ऋग्विधानेनसंयुक्त-
 म्भवेद्वेत्तियोद्विजः ॥ धर्मार्थकाममोक्षणामाश्रयःसभवेद्भुवं ॥ ३९ ॥ वेदेषुप्रथमोवेदआयुर्वेदनिधिःप्रभुः ॥ ऋग्विधानसदाभ्यासाद-
 तीवपरितुष्यति ॥ ७४० ॥ शत्रुनाशनस्तुष्टिसुहृज्जनसमागमान् ॥ ऋग्वेदःकुरुतेनित्यमृग्विधानेनतौपितः ॥ ४१ ॥ ऋग्वेदंवे-
 च्चियःसांगमृग्विधानरतःसदा ॥ मनोरथादप्यधिकंभवेत्तस्यसमीहितं ॥ ४२ ॥ कुलेजन्मनिशीलेवाप्रज्ञायामुद्यमेपिवा ॥ ऋग्विधानपरि-
 ज्ञानादुशंतिचरितार्थतां ॥ ४३ ॥ तुष्यंतिदेवताःसर्वाःसंपद्यंतेविभूतयः ॥ दुराधयःप्रणश्यंतिनित्यमृग्विधिपाठिनां ॥ ७४४ ॥ नमः-
 शौनकायनमःशौनकाय ॥ इत्सृग्विधानफलश्रुतिः ॥ ॥ ऋग्विधानंसमाप्तं ॥

ऋग्विधानंसमाप्तं ॥

॥ अथप्रथमाष्टकप्रारंभः ॥

रणार्थं तु क्षेप्रसंयोगिकाक्षरीभावान्ब्यूहैर्दाघेतुसप्तवर्गे पादविशेषात्संज्ञाविशेषांस्ताननुक्रामंतएवोदाहरिष्यामोविराड्
पाविराड्स्थानार्थवहूनाअपित्रिष्टुभएवेत्युद्देशस्तत्रदशैकादशद्विदशक्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागताइतिसंज्ञाअनादेशेष्टा
क्षराःपादाश्चतुष्पदाश्चर्चः ॥ ३ ॥ प्रथमंछंदस्त्रिपदागायत्रीपंचकाश्चत्वारःपङ्कशैकश्चतुर्थैश्चतुष्कोवापदपंक्तिःपट्सप्त
कादशाउष्णिगगर्भस्त्रयःसप्तकाःपादनिचृन्मध्यमःपङ्कशैकश्चदशकश्चैघवमध्या यस्यास्तुपङ्कसप्तकाष्टकाःसावर्ध
मानाविपरीताप्रतिष्ठाद्वापङ्कौसप्तकश्चहृसीयसी ॥ ४ ॥ द्वितीयमुष्णिक्त्रिपदांत्योद्वादशकआद्यश्चेत्पुरउष्णिज्ज
ध्यमध्येत्ककुत्रैष्टुभजागतचतुष्काःककुब्ज्यंकुशिरैकादशिनोःपरःपङ्कस्तनुशिरा मध्येचेत्पिपीलिकमध्याआद्यःपंच
कस्त्रयोष्टकाअनुष्टुव्गर्भचतुःसप्तकोष्णिगेव ॥ ५ ॥ तृतीयमनुष्टुपंचपंचकाःपङ्कशैकोमहापदपंक्तिर्जागतावष्टकश्च
कृतिर्मध्येचेदष्टकःपिपीलिकमध्यानवकयोर्मध्येजागतः काविराणनवैराजत्रयोदर्शनैष्टरूपार्दशकास्त्रयोविराळेकादश
कावा ॥ ६ ॥ चतुर्थवृहतीतृतीयोद्वादशकआद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहतीद्वितीयश्चैत्र्यंकुसारिण्युरोबृहतीवास्कंधोग्रीवीवांत्यश्चेदु
परिष्ठाद्बृहत्प्रष्टिनोर्मध्यंदशकौविष्टारबृहतीत्रिजागतोर्ध्वबृहतीत्रयोदशिनोर्मध्येष्टकःपिपीलिकमध्यानवकाष्टेकादश्य
ष्टिनोविपमपदाचतुर्नवकाबृहत्येव ॥ ७ ॥ पंचमंपंक्तिःपंचपदार्थचतुष्पदाविराड्दशकैर्युजौजागतौसतोबृहतीयुजौचे
द्विपरीताद्यौचित्प्रस्तारपंक्तिरंत्यौचदास्तारपंक्तिराद्यांत्यौचेत्संस्तारपंक्तिर्मध्यमौचेद्विष्टारपंक्तिः ॥ ८ ॥ षष्ठंत्रिष्टुपत्रैष्टु

भपदाद्वैतुजागतौयस्याःसाजागतेजगतीत्रैष्टुभैत्रिष्टुवैराजौजागतौचाभिसारिणीनवकैविराजस्त्रैष्टुभश्चद्वैवावैराजौ
 नवकस्त्रैष्टुभश्चविराट्स्थानैकादशिनखयोष्टकश्चविराडूपाद्वादशिनखयोष्टकश्च्योतिष्मतीयतोष्टकस्ततोज्योतिश्चत्वा
 रोष्टकाजागतश्चमहावृहतीमध्येचद्यवमध्याद्यौदशकावष्टकाख्यःपंक्त्युत्तराविराट्पूर्वावा ॥९॥ सप्तमंजगतीजागतप
 दाष्टिनख्यःस्वौचद्वैमहासतोवृहत्यष्टकौसप्तकःपद्मोदशकोनवकश्चषष्ठकावामहापंक्तिः ॥ १० ॥ अथप्रगाथाबृह
 तीसतोवृहत्यावार्हतःककुप्चेत्पूर्वाकाकुभौमहावृहतीमहासतोवृहत्यामहावाहोवृहतीविपरीतेविपरीतोत्तरोनुष्टुब्गा
 ययौचानुष्टुभोऽनुष्टुम्मुखास्तुचाइत्युक्तेः ॥ ११ ॥ सूक्तसंख्यानुवर्ततान्यस्याःसूक्तसंख्यायाःऋषिश्चान्यस्माट्पेरवा
 विशिष्टस्तुहिहवैतच्छब्दविशिष्टान्युपिदैवतच्छंदांसिद्वित्रिचतुःपंचपद्सूक्तमांजि यथासंख्यमनिरुक्तासंख्याविंशति
 रनादेशेत्विद्रोदेवतांत्रिष्टुच्छंदःप्रगाथावाहतांविशिकाद्विपदाविराजस्तदधेमेकपदाद्विद्विपदास्तृचःसमामनंत्ययुक्त्वं
 त्याद्विपदैवमंडलादिष्वग्नेयमंद्रांत्रिष्टुवंतस्यसूक्तस्यशिष्टाजगत्यआदौगायत्रंप्राग्विषयस्तूपात् ॥ १२ ॥ (गोधाघो
 पाविश्ववारापालोपनिषत्तिपत् । ब्रह्मजायाजुहूर्नामागस्त्यस्वसादितिः ॥ इंद्राणीचंद्रमाताचसरमारोमशोर्वशी ।
 लोपामुद्राचनद्यश्चयमीनारीचशश्वती ॥ श्रीर्लाक्षासार्पराज्ञीवाक्श्रद्धामेधाचदक्षिणा । रात्रीसूर्याचसावित्रीब्रह्मवादि
 न्यईरिताः ॥ १३ ॥ पादाअतिजगत्यांतुत्रयोद्वादशकाःपरौ । अष्टकौशकरीपादाःसप्तवाष्टाक्षराःस्मृताः ॥ अतिशाक्वर

पादीद्वयादितः षोडशगक्षरी । जागतश्चाष्टकाष्टपादाः षोडशकाख्यः ॥ अष्टकीचात्यष्टिपादौ जागतौ चाष्टकाख्यः ।
जागतश्चाष्टरूधाथपृतिपादौ तु जागतौ ॥ पादाख्योष्टकाश्चाथ षोडशगक्षर एव च । अष्टकश्चाथातिधृतौ द्वीपादी जाग
तौ ततः ॥ त्रयोष्टका जागतश्च तथाष्टाधरकावपि । परः सप्तकपादास्तु मंगालस्वयमीरिताः) ॥ १४ ॥ इति परिभाषा ॥

अग्निमभ्युच्छंदाथैशमित्रौ त्रायोवायव्यैर्द्रवायवमित्रात्ररुणास्तृचा अश्विनाद्वा दगाश्विनैर्द्रवैश्वदेवसारस्वता
स्तृचाः मसैताः प्रउगदेवताः सुरूपकृजुंदंशं द्रमातुयुं जं त्या देहेत्येताः षण्मारुह्योवीळुचिदिंद्रेणेत्यद्वीचैर्द्रमिदं द्रसा
नमिमिद्रेद्दिगायंतिद्वादशानुष्टुभं त्विद्रमष्टं जितामापुच्छं दसोमिद्वादशमेधातिथिः काण्व आग्नेयमग्निनेतिपादो
ब्यग्निदेवतो निर्मथ्याहवनीयाभ्यां सुसमिद्ध इतीध्मः समिद्धो वाग्निस्तनूनपाद्गराशं मइळोत्रहिदं वीद्वीर उपासान
कृदिब्यौ होतारो प्रचेतसो तिष्ठो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यस्त्यष्टावनस्पतिः स्वाहा कृतय इति प्रत्युचं देवता एतदा
प्रीसूर्फमेतेनान्यान्युक्ते देवतान्येकादशकानित्यनारागं सान्यां प्रशब्दो कानित्यतनूनपांत्यभिवंश्वदेवमिन्द्रसोम
मृतव्यंतं वृद्धीमारुतीत्वाक्ष्याग्नेव्यैर्द्रमित्रात्ररुणीचतस्रो द्रविणो दस आश्विन्याग्नेयृतुदेवताः सर्वत्रात्वानवेंद्रावरु
णयो रेंद्रावरुणयुनाकुपादनिधृती (इंद्रेहृणीयतीवा) सोमानमितिपंचब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्ध्यामिन्द्रश्चसोमश्च पंचम्यां
दक्षिणाचान्याः सादत्तरस्पत्यानाराशं मीवांत्यामिति त्वमाग्निमारुतं ॥ १ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥

हरिःओ३म् । (मं. १ अ. १ सू. १) अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यद्रवमत्विजं । होतारंरत्नधातमं ॥ अग्निःपूर्वभिर्क्रियं
भिरीड्योनूतनैरुत । सद्देवाँऽएहवक्षति ॥ अग्निनारियिमश्रवत्पोपमेवद्विवेदिवे । यज्ञसंवीरवत्तमं ॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरं
विश्वतःपरिभूरसि । सद्देवैयुगच्छति ॥ अग्निहोताकृचिक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवोद्देवंभिरागमत् ॥ १ ॥ यद्द्रु
गदाशुपेत्वमग्नेभुद्रंकरिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः ॥ उपत्वाम्नेद्विवेदोपावस्तधिंयावयं । नमोभरंतुऽएमसि ॥ राज्ञे
तमध्वराणांगोपामतस्युदीदिविं । वर्धमानंस्वदमै ॥ सनःपितेवंसनवेग्नेसूपायनोभव । सचस्वानःस्वस्त्यै ॥२॥ (१।१।२)
वायवायाहिदशतेमसोमाऽअरंकृताः । तेषांपाहिश्रुधीहवँ ॥ वायुवक्थेभिर्जरतेत्वामच्छाजरितारः । सुतसोमाऽअ
हृविंदः ॥ वायोतवंप्रपृंचतीधेनाजिगातिद्राशुपे । उरूचीसोमपीतये ॥ इंद्रवायूद्दुमेसुताऽउपप्रयोभिरागतं । इंद्रवो
वामुशंतिहिं ॥ वायुविंद्रश्चचेतथःसुतानांवाजिनीवसू । तावायातमुपद्रवत् ॥ ३ ॥ वायुविंद्रश्चसुन्यतऽआयातमुप
निष्कृतं । मध्वी १ रथाधियानरा ॥ मित्रंहुवपुतदक्ष्वरुणंचरिशदसं । धियंघृताचींसाधता ॥ ऋतेनंमित्रावरुणावृ

(१।१।१) अग्निमीळइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री । (१।१।२) वायवायाहीतिनवर्चस्यसूक्तसमधुच्छंदाः
आद्यतृचस्यवायुःद्वितीयतृचस्येंद्रवायूतृतीयतृचस्यमित्रावरुणौगायत्री ।

तावृधावृतस्पृशा । क्रतुंबृहत्तमाशाये ॥ कृवीनोमित्रावरुणातुविजाताऽर्बुरुक्षया । दक्षदधातेऽअपसं ॥ ४ ॥ (१११३)
 अश्विनायज्वरीरिपोद्वयत्पाणीशुभस्पती । पुरुंभुजाचनस्यतं ॥ अश्विनापुरुंदंस्सप्तानराशधीरथाधिया । धिष्ययावन
 तंगिरः ॥ दक्षायुवाक्यःसुतानासत्यावृक्वाहिपः । आयांतरुद्रवर्तनी ॥ इंद्रायाहिचित्रभानोसुताऽइमेत्यायवः ।
 अर्षीभिस्तनापूतासः ॥ इंद्रायाहिधियेपितोविप्रजूतःसुतावतः । उपप्रह्माणिवाघतः ॥ इंद्रायाहिव्रूतुजानऽउपप्रह्मा
 णिहरिवः । सुतेदधिष्यन्ध्वनः ॥ ५ ॥ ओमासथ्यर्षणीधृतोविश्वेदेवासऽआगत । द्वाश्वंसौद्राशुर्पःसुतं ॥ विश्वेद्रे
 वासोऽअसुरःसुतमार्गतूर्णयः । उन्नाऽइवस्वसराणि ॥ विश्वेद्रेवासोऽअस्त्रिधुऽएहिमायासोऽअद्रुहः । मेधंजुपंत
 यह्यः । पावकानःसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञंवष्टुधियावसुः ॥ चोदुयित्रीसुनृतानांचेततीसुमतीनां । यज्ञं
 दधेसरस्वती ॥ महोऽअर्णःसरस्वतोप्रचेतयतिकेतुना । धियोविश्वधिराजति ॥ ६ ॥ (११२१) सुरुपृक्कुभुमतयेसुदुर्घामिव
 गोदुहे । जुहुमसिद्यविद्यवि ॥ उर्पनःसयनागहिसोमस्यसोमपाःपिव । गोदाऽइद्रेवतोमदः ॥ अथातेऽअंतमानांवि
 द्यामसुमतीनां । मानोऽअतिल्युऽआर्गहि ॥ परेहिविप्रमस्तृतिमिंद्रं पृच्छाविपृश्चितं । यस्तेसखिभ्युऽआवरं ॥ उतद्वे

(१११३) अश्विनायज्वरीरितिद्वादशार्चस्यसूक्तम्यवैधामित्रीमधुच्छंदाःआद्यवृचस्याश्विनौद्वितीयवृचस्येन्द्रःतृतीयवृचस्यविश्वेदेवाः
 चतुर्थवृचस्यसरस्वतीगायत्री । (११२१) सुरुपृक्कुभुमितिशर्चस्यसूक्तस्यवैधामित्रीमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ।

वंनुनोनिद्रोनिर्न्यतश्चिदारत । दर्धानांइंद्रइदुवः ॥ ७ ॥ उतनःसुभगांऽअरिवांचेयुर्दस्मकृष्टयः । स्वामेदिंद्रस्यश
 मंणि ॥ एमाशुमाशवंभरयन्नश्रियंनुमादनं । पृतयन्मंदुयत्सखं ॥ अस्यपीत्वाशतक्रतोघनोवृत्राणामभवः । प्रावो
 वाजेषुवाजिनं ॥ तंत्वावाजेषुवाजिनंवाज्यामःशतक्रतो । धनानामिंद्रसातये ॥ योरायोइवनिर्महान्सुपारःसुन्वतः
 सखा । तस्माऽइंद्रायगायत ॥८॥(१।२।२) आत्वेतानिपीदुतद्रमभिप्रगायत । सखायुःसोमंवाहसः ॥ पूरुतमंपुरूणामी
 शानंवार्याणां । इंद्रंसोमंसचामुते ॥ सघानोयोगऽआभुवत्सरायेसुरंध्यां । गमद्व्राजेभिरासनः ॥ यस्यसंस्थेनवृण्वतेह
 रीसमत्सुरात्रयः । तस्माऽइंद्रायगायत ॥ सुतपानंसुताऽइमेशुचयोयंतिवीतये । सोमांसोदध्याशिरः ॥ ९ ॥ त्वंसु
 तस्यपीतयेसद्योबुद्धोऽर्भजायथाः । इंद्रज्यैष्ठ्यायसुकृतो ॥ आत्वाचिशत्याशवुःसोमांसऽइंद्रगिर्वणः । शतंसंतुप्रचेत
 से ॥ त्वांस्तोमांऽअधीवृधन्त्वामुक्थाशतक्रतो । त्वांर्वधंतुनोगिरः ॥ अक्षितोतिःसनेद्रिमंवाजुमिंद्रःसहृस्त्रिणं । यस्मि
 न्विध्वानिर्पास्या ॥ मानोमतीऽअभिद्रंहन्तनूनामिंद्रगिर्वणः । ईशानोयवयावृधं ॥ १० ॥(१।२।३) युंजंतिव्रतमरूपं
 चरंतंपरित्स्थुपः । रोचंतैरोचनाद्विचि ॥ युंजंत्यस्यकाम्याहरीविर्षक्षसारथे । शोणाधृण्णूनुवाहसा ॥ केतुंकृण्वन्नके

(१।२।२) आत्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।२।३) युंजंतीतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाःआधानांतिस्त्वामि
 न्द्रःततःपण्णामरुतःवीलुचिद्विद्रेणेतिद्वयोद्विरश्चदग्न्याइंद्रोगायत्री ।

त्वेपोशोमर्याऽअपेशसे । समुपद्मिरजायथाः ॥ आदहस्वधामनुपुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधानानामयज्ञियं ॥ व्रीलुचिंदा
 रुज्जुभिर्गुहाचिदिद्रुयहिभिः । अविदऽऽड्वत्रियाऽअनु ॥ ११ ॥ देवयंतोयथामत्तिमच्छाविदद्रुसुंगिरः । महामनू
 पतश्रुतं ॥ इंद्रेणसंहिदक्षसेसंजगमानोऽअविभ्युपा । मंदूसमानवर्चसा ॥ अनवद्यैरुभिद्युभिर्मखःसहस्वदचर्चति । गु
 णैरिंद्रस्युकांभ्यः ॥ अतःपरिग्मन्नागहिद्विचोचरोचनादधि । समस्मिन्मृजतेगिरः ॥ इतोवासातिमीमहेद्विवोयापा
 धियादधि । इंद्रमहोवारजसः ॥ १२ ॥ (१।२।४) इंद्रमिद्वाधिनोवृहादिंद्रमकांभिरुकिणः । इंद्रवाणीरनूपत ॥ इंद्रऽइद्ध
 योःसचासंमिश्रऽआवचोयुजा । इंद्रोवृष्रीहिरण्ययः ॥ इंद्रोदीर्घायुचक्षसऽआसूर्यरोहयद्विचि । विगोभिरिद्रिमेरय
 त् ॥ इंद्रवालेपुनोवसहस्रप्रधनेपुच । वृमऽवृप्राभिरुतिभिः ॥ इंद्रवयंमहाधनऽइंद्रमर्भहवामहे । युजंवृत्रेपुवृत्रिणं
 ॥ १३ ॥ सनोवृपद्रुमुंचरुंसत्रादावृत्रपावृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ॥ तुजेतुजेयऽउत्तरेस्तोमाऽइंद्रस्यवृत्रिणः । न
 धिधेऽअस्यसुष्टुतिं ॥ वृषायथेवुवंसगःऽष्टीरियुर्वोजसा । ईशानोऽअप्रतिष्कृतः ॥ यऽएकश्चर्षणीनांवसूनामिरुज्य
 त्ति । इंद्रःपंचक्षितीनां ॥ इंद्रवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः । अस्माकमस्तुकेवलः ॥ १४ ॥ (१।३।१) इंद्रसानुसि
 रयिसृजित्वानंसदासहं । वर्षिष्ठमृतयेभर ॥ नियेनमुष्टिहृत्ययानियुत्रारुणधामहे । त्वोतासोन्यर्वता ॥ इंद्रत्वोतासु

(१।२।४) इंद्रमिद्विदिगर्भस्वसूक्तमपुच्छंदाश्रोगायत्री । (१।३।१) इंद्रेतिदशर्चस्वसूक्तमपुच्छंदाश्रोगायत्री ।

ऽआत्रयवश्रघुनाददीमहि । जयैमसंयुधिस्पृधः ॥ वयंशूरैभिरस्त्वभिरिन्द्रत्वयायुजावयं । सासह्यामंपृतन्यतः⁺ ॥ म
 हौऽइंद्रः परश्चनुर्महित्वमस्तुवृत्रिणे । दौर्नप्रथिनाशवः ॥ १५ ॥ समोहेवायऽआशतनरः स्तोकस्यसनितौ । विप्रा
 सोवाधियायवः ॥ यः क्रुक्षिः सोमपातमः समुद्रऽइत्रपिन्वते । उर्वीरापोनक्रुकुदः ॥ एवाहस्यसनुताविरुशीगोमती
 मही । पृक्काशाखानदाशुपे ॥ एवाहितेविभूतयऽडुकृतयऽइंद्रमावते । सद्यश्चित्संतिदाशुपे ॥ एवाहस्यकाम्यास्तोम
 ऽडुकथंचंशस्या । इंद्रायसोमपीतये ॥ १६ ॥ (१।३।२) इंद्रेहिमत्संधसोविश्वेभिः सोमपर्वभिः । महौऽअभिष्टिरोजसा ॥
 एमैनंसुजतासुतेमंदिमिद्रायमंदिने । चक्रिंविश्वानिचक्रये ॥ मत्स्वासुशिप्रमंदिभिः स्तोमैभिविश्वचर्पणे । सचैपुसवं
 नेभ्या⁺ ॥ असृग्रमिद्रतेगिरः प्रतित्वामुदहासत । अजोपावृपभंपति ॥ संचौदयचित्रमर्वाग्रायऽइंद्रवरेण्यं । असदिचे
 विमुप्रमु⁺ ॥ १७ ॥ अस्मान्सुतत्रचोदुयेंद्रुरायेरभस्वतः । तुर्विद्युन्नयशस्वतः ॥ संगोमंदिंद्रवाजवद्रुस्मेपुश्रुवोवृह
 त् । विश्वायुधुह्यक्षितं ॥ अस्मेधेहिश्रवोवृहद्युन्नंसहस्रातमं । इंद्रतारुथिनीरिपः ॥ वसोरिंद्रवसुपतिगीभिर्गणंत
 क्रुगिमयं । होमगंतरमृतये ॥ सुतेसुतेन्यौकसेवृहद्वृहत्तऽएदुरिः । इंद्रायशूपमर्चति ॥ १८ ॥ (१।३।३) गायतित्वा
 ऽगायत्रिणोर्चन्त्यर्कमूर्किणः । ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतुऽवद्वंशमिवयेमिरे ॥ यत्सानोः सानुमारुहृद्भूर्यस्पृकृत्वं । तदिंद्रो

(१।३।२) इंद्रेहीतिदशर्चस्वसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।३।३) गायतीतिद्वादशर्चस्वसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोऽनुष्टुप् ।

ऽअर्थचेततियूथेनष्टृष्णिरंजति ॥ युक्ष्वाहिकेशिनाहरीवृषणाकक्ष्यं प्रा । अथानऽइन्द्रसोमपागिरामुपश्रुतिं चर ॥ एहि
 स्तोमोऽअभिस्वराभिर्गृणीह्यारुच्य । ब्रह्मचनोयसोसर्चेद्रयज्ञं च वर्धय ॥ उक्थमिन्द्राय शं स्य वर्धं न पुरुनिष्पिधे । शक्रो य
 धासुतेषु गोरारणत्सख्येषु च ॥ तमित्सखित्वे इमहेतं रायेतं सुवीर्ये । सशक्रऽवृतनः शक्रदिन्द्रो य सुदयमानः ॥ १९ ॥
 सुविष्टं सुनिरज्जमिन्द्रत्वादातमिद्यशः । गवामपद्रजं वृधिकृणुष्वराधोऽअद्रियः ॥ नृहित्वारोदंसीऽवुभेऽऋघ्रायमाण
 मिन्वतः । जेषुः स्वर्वतीरपः संगाऽअसम्यं धूनुहि ॥ आश्रुत्कर्णश्रुधीह्वं नूचि ह धिष्वमे गिरः । इन्द्रस्तोममिमं मक्रु
 प्वायुजश्चिदंतरं ॥ विद्मार्हित्यापृपंतं वाजे पुहव नुश्रुते । वृपंतमस्य ह्रमहजुतिं सहस्रात्तमां ॥ आतूनंऽइन्द्रकोशिकमं
 दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्रसूतिरकृधीसहस्रसामृषि ॥ परित्वागिर्वणोगिरि इमा भवंतु विश्वतः । वृद्धायुमनुवृद्ध
 योजुष्टा भवंतु जुष्टयः ॥ २० ॥ (१।३।४) इन्द्रं विश्वाऽअवीधुधन्त्समुद्रव्यं च सं गिरः । रथीतं मं रथीनां वा जानां सत्पतिप
 ति ॥ सख्येतंऽइन्द्रवाजिनो माभेमशवसस्पते । त्वामभिप्रणो नुमोजेतारमपरजितं ॥ पूर्वारिन्द्रस्य रातयोनविदस्यंत्यु
 तयः । यद्दीवाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मधं ॥ पुरांभिर्दुयुर्वाकविरमितीजाऽअजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धृता
 यज्ञी पुरुष्टुतः ॥ त्वंपुलस्य गोमतो पावरद्वियो विलं । त्वां देवाऽअविभ्युपसुज्यमानासं आधिपुः ॥ त्वाहं हं रुराति

(१।३।४) इन्द्रं विश्वा इत्यष्टयं ससूक्तस्य जेतामाधुच्छंदसं इन्द्रोऽनुष्टुप् ।

भिःप्रत्यायंसिंधुमावदन् । उपातिष्ठतगिर्वर्णोविदुष्टेतस्यकारवः ॥ मायाभिरिन्द्रमायिनृत्यंशुष्णमवातिरः । विदुष्टेत
 स्यमेधिरास्तेषांश्रवांस्युत्तिर ॥ इंद्रमीशानमोजसाभिस्तोमाऽअनूपत । सहस्रंयस्यरातयंऽवृतवासंतिभूर्यसीः ॥ २१ ॥
 (१४११) अग्निदूतंयूणीमेहुहोतारंविश्ववेदसं । अस्ययज्ञस्यसुकृते ॥ अग्निमग्निहवीमभिःसदाहवंतविश्रपतिम् ।
 हव्यवाहंपुरुप्रियं ॥ अग्नेदेवाँऽइहावहजज्ञानोवृकत्राहिपे । असिहोतानऽइड्यः ॥ तौऽऽशतोविबोधययदग्नेयासिद्
 त्यं । देवरासत्सिवाहिपि ॥ घृताहवनदीदिवुःप्रतिष्मरिपतोदह । अग्नेत्वंरक्षस्विनः ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृह
 पतियुवा । हव्यवाङ्जुहास्यः ॥ २२ ॥ क्विमग्निमुपस्तुहिसत्यधर्माणमध्वरे । देवंममीवचातनं ॥ यस्त्वामग्नेहविष्यं
 त्तिदंतदेवसपर्यति । तस्यस्मप्राचिताभय ॥ योऽअग्निदेवधीतयेहविष्मौऽआविवासति । तस्यैपावकमृळय ॥ सनः
 पायकदीदिवोग्नेदेवाँऽइहावह । उपयज्ञंहविश्चनः ॥ सनःस्तवानऽआभरगायत्रेणनवीयसा । रुयिवीरवतीमिपं ॥ अग्ने
 शुक्रेणशोचिपायिश्वाभिर्देवहृतिभिः । इमंस्तोमंजुपस्वनः ॥ २३ ॥ (१४१२) सुसमिद्धोनुआवहदेवाँऽअग्नेहविष्मं

(१४११) अग्निदूतमितिद्वादशार्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरभिर्गायत्रीअग्निनाग्निरित्यस्यानिर्मध्याहवनीयावमीदेवते । (१४१२) सु
 समिद्धइतिद्वादशार्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिःप्रथमायाइध्मः (समिद्धोभिर्वा) द्वितीयायास्तनूनापात्तृतीयायानराशंसःचतुर्थ्याइळःपंचम्यावाहिः
 षष्ठ्यादेव्योद्वारःसप्तम्याउपासानक्ताअष्टम्यादैव्यौहोतारौ (प्रचेतसावितिगुणः) नवम्याःसरस्वतीळाभारत्यःदशम्यास्त्वष्ट्राएकादशयावनस्प

ते । होतः पायकृयक्षिच ॥ मधुमंतंतनूनाद्यज्ञं देवेयुनः कवे । अद्याकृणुहि द्वीतये ॥ नराशंसमिह प्रियमस्मिन्यज्ञऽउप
हये । मधुजिह्वं हविष्कृतं ॥ अग्नेसुखतमेरथे द्वेवाँऽइल्लितऽआर्यह । असिहोतामनुहितः ॥ स्तृणीतवृहिरानुपगधृतपृ
ष्टमनीपिणः । यत्रामृतस्य चक्षुषं ॥ विश्रयंतामृतावृधोद्धारोद्वीरसुश्रुतः । अद्यानूनंचयष्टये ॥ २४ ॥ नक्षोपासां
सुपेगंसास्मिन्यज्ञऽउपहये । इदं नो वृहिरासदे ॥ तासु जिह्वाऽउपहये होतारो देव्याकवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ॥ इ
च्छासरस्वतीमहीतिस्रो द्वेवीर्मयो मुवः । ब्रहिःसीदं त्यच्चिधः ॥ इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुपहये । अस्माकमस्तुकेव
लः ॥ अथ यज्जावनस्पते देवदेवभ्यो हविः । प्रद्रातुरस्तुचेतनं ॥ स्वाहायज्ञं कृणोते नद्राय यज्वनो गृहे । तत्र देवाँऽउप
हये ॥ २५ ॥ (१।४।३) ऐभिरग्नेदुयोगिरो विश्वेभिः सोमपीतये । द्वेभिर्याहुियक्षिच ॥ आत्वाकण्वाऽअहूपतगुणं
तिचिप्रतेधियः । द्वेभिरग्नेऽआर्गहि ॥ इन्द्रयायूदृहस्पतिमित्राग्निपुणंभर्गं । आदित्यान्मारुतगुणं ॥ प्रयोश्चियत्
ऽइंदयोमत्सुरामादयिष्णवः । द्रुप्सामर्धश्चमूपदः ॥ इळतेत्वामवस्यवः कण्वासो वृकत्रहृषः । हविष्मंतोऽअरुकृतः ॥
घृतपृष्ठामनोयुजो ये त्वावहंति वहयः । आदेवान्स्तोमपीतये ॥ २६ ॥ तान्यजत्राँऽऋतावृधोऽग्नेर्ब्रवीथतस्कृधि । मध्वः

तिः द्वादश्याः स्वाहाकृतयो देवता गायत्रीऽदः (एतदाग्नीसूक्तं) । (१।४।३) ऐभिरमदतिद्वादशार्चस्यसूक्तम्यमेयातिथिर्विश्वेदेवागायत्री ।
(वैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगे । यद्विंशतिवत्तेतिपञ्चे आश्रयोर्द्वयोरग्निः कृतीयाया विश्वेदेवा. ततो नवानामग्निः एवद्वादशार्च) ।

सुजिह्वाय ॥ येयजत्रायऽईद्यास्ततेपिवंतुजिह्वा । मधोरग्नेवपद्कृति ॥ आक्रासूर्ध्वसरोचनाद्विश्वान्देवाँऽर्धपुवुधः ।
 विप्रोहोतेहवक्षति ॥ विश्वेभिःसोम्यमच्चग्रऽइंद्रेणवायुना । पिवाभिंत्रस्यधामभिः ॥ त्वंहोलामनुह्रितोभेयज्ञेषुसी
 दसि । सेमनोऽअध्वर्यज ॥ युक्ष्वाह्यरुपीरथैहरितोदिवरोहितः । ताभिर्देवाँऽइहावंह ॥ २७ ॥ (११४४) इंद्रसो
 मंपिवंऽऋतुनात्वाविशंत्विर्दयः । मत्सुरासस्तदोक्तसः ॥ मरुतःपिवंतऽऋतुनापोत्राद्यज्ञंपुनीतन । युयंहिष्ठासुदानवः ॥
 अभियज्ञंगृणीहिनोम्राघोनेष्टःपिवंऽऋतुना । त्वंहिरब्रुधाऽअसि ॥ अग्नेर्देवाँऽइहावंहसादयायोनिषुत्रिषु । परिभूपि
 र्वंऽऋतुना ॥ ब्राह्मणादिद्रराधंसःपिवासोममृतूरनु । तवेच्छिसुख्यमस्तृतं ॥ युयंदक्षंधृतग्रतमित्रावरुणदृळभं ।
 ऋतुनायज्ञमाशये ॥ २८ ॥ द्रुविणोदाद्रविणसोम्रावंहस्तासोऽअध्वरे । युज्ञेपुंदेवमीळते ॥ द्रुविणोदाददातुनोवसू
 न्नियानिशृण्वरे । देवपुतार्वनामहे ॥ द्रुविणोदाःपिपीपतिजुहोतग्रचंतिष्ठत । नेष्ट्राहुतुभिरिभ्यत ॥ यत्त्वातुरीयमदु
 भिर्द्रविणोदोयजामहे । अधस्मानोदृदिर्भव ॥ अश्विनापिवंतंमधुदीधमीशुचित्रता । ऋतुनायज्ञवाहसा ॥ गार्हपत्ये
 नसंत्यऽऋतुनायज्ञनीरंसि । देवान्देवयुतेयज ॥ २९ ॥ (११४५) आत्वावंहंतुहरयोचृपणंसोमंपीतये । इंद्रत्वासूर

(११४४) इंद्रसोममितिद्वादशस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआद्यानांपण्णांइंद्रोमरुतस्त्वष्टामिर्द्रोमित्रावरुणौततश्चतसृणांद्रविणोदाअभिः
 एकादश्याअश्विनौद्वादश्याअग्निर्गायत्री । (ऋतुदेवतास्ताः) । (११४५) आत्वावंहंत्वितिनवर्चससूक्तस्यमेधातिथिर्द्रोगायत्री ।

चक्षसः ॥ इमाधानाघृतसुयोहरीऽइहोपयक्षतः । इंद्रसुखतमेरथे ॥ इंद्रं प्रातर्हवामह् इंद्रं प्रयत्यध्वरे । इंद्रसोमस्य
पीतये ॥ उपनः सुतमागृह्णिरंभिरिंद्रकेशिभिः । सुतेहित्वाहवामहे ॥ समं नुः स्तोममागृह्येदं सर्वं न सुतं । गौरो न तृपितः
पिव ॥ ३० ॥ इमे सोमासुऽइदं दधः सुतासो अधिवृहिषिं । ताँऽइद्रुसहसेपिव ॥ अयं ते स्तोमोऽअग्रियो हृदि सृग्गंस्तु शंतमः ।
अथासोमं सुतं पिव ॥ विश्वमित्सर्वं न सुतं मिद्रोमदाय गच्छति । वृत्रहासोमं पीतये ॥ समं नुः काममापृणुगोभिरथैः शतक्र
तो । स्तवामत्वास्याथ्यः ॥ ३१ ॥ (११४६) इंद्रावरुणयोरहंस्रजो रव्युऽआवृणे । तानो मृळातऽइदृशे ॥ गंतारा
हिस्योर्वसुहृद्विप्रस्यमावतः । धृतरार्चर्षीनां ॥ अनुक्रामंतर्षयेथा मिद्रावरुणरायऽआ । तावानेदिष्टमीमहे ॥ यु
वाकुहिशर्चानां युवाकुसुमतीनां । भूयार्मवाजुदात्री ॥ इंद्रः सहस्रदानांवरुणः शस्यानां । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः ॥ ३२ ॥
तयोरिदवसाव्यं सनेमनिचधीमहि । स्यादुत्प्ररेचनं ॥ इंद्रावरुणवामहृद्वेचित्राय राधसे । अस्मान्सुजिग्युर्पस्कृतं ॥
इंद्रावरुणनूनुवांसिपांसतीपुधीष्या । अंसभ्यं शर्मयच्छतं ॥ प्रवामश्रोतुसुष्टुतिरिंद्रावरुणयां हुवे । यामृधाथेसुधस्तु
ति ॥ ३३ ॥ (११५१) सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीर्थं तं यऽऔशिजः ॥ योरेवान्योऽअमीवृहावमुचि

(११४६) इंद्रावरुणयोरितिनर्चम्यसूक्तस्य मेधातिथिरिंद्रावरुणौ गायत्री । युवाकुहिकुचौ पादनिचृतौ (इंद्रः सहस्रेति हसीयसी
वा) । (११५१) सोमानमितिनर्चम्यसूक्तस्य मेधातिथिः आद्यानां विष्टुणां ब्रह्मणस्पतिः चतुर्थ्या इंद्रसोमब्रह्मणस्पतयः पंचम्या इंद्रसोमब्रह्मण

लुष्टिर्वर्धनः । सनःसिपक्यस्तुरः* ॥ मानुःशंसोऽअररुपोधुतिःप्रणङ्मत्यस्य । रक्षाणोत्रहणस्पते ॥ सर्वावीरोनरि
 व्यतियमिद्रोत्रहणस्पतिः । सोमोहिनोतिमत्य ॥ त्वंतंत्रहणस्पतेसोमऽईद्रंश्रमत्य ॥ दक्षिणापाल्वंहसः ॥ ३४ ॥
 सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं । सनिंमेधामयासिपं ॥ यस्माद्दृतेनसिध्यतियुनोविपुश्चितश्चन । सधीनांयोगमि
 न्वति ॥ आदधोतिहृविष्कृतिं प्राचं कृणोत्यध्वरं । होत्राद्विवेपुगच्छति ॥ नराशंससुष्टुष्टममपश्यंसप्रथस्तमं । द्विवोन
 सन्नमखसं ॥ ३५ ॥ (१५१२) प्रतिल्यंचारुमध्वरंगोपीथायप्रह्वयसे । मरुद्भिरग्नऽआगहि ॥ नृहिदेवोनमत्यामिहस्त
 युक्तुपुरः । मरुद्भिः ॥ येमहोरजसोविदुर्विंश्वेदेवासोऽअद्रुहः । मरुद्भिः ॥ यऽउग्राऽअर्कमानुचुरनाधृष्टासऽओज
 सा । मरुद्भिः ॥ येशुआधोरवर्षसःसुक्षत्रासोरिशार्दसः । मरुद्भिः ॥ ३६ ॥ येनाकस्याधिरोचनेद्विविदेवासऽआसे
 ते । मरुद्भिः ॥ यऽईखयंतिपर्वतान्तिरःसंमुद्रमर्णवं । मरुद्भिः ॥ आयेतन्वंतिरश्मिभिस्तिरःसंमुद्रमोजसा । मरु
 द्भिः ॥ अभित्वापूर्वपीतयेसुजामिसोम्यमधु । मरुद्भिः ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

स्पतयोदक्षिणाचततश्चतसृणांसदस्पतिः (अंलायानराशंसोवा) गायत्री । (१५१२) प्रतिल्यमितिनवर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिरामारु
 चोगायत्री । इतिप्रथमोऽध्यायः ।

॥ अथप्रत्यध्यायगतैद्वतत्यागसंग्रहः ॥

प्रथमाष्टके सूक्तमंख्या १२१ ऋचः १३७०

प्रथमाध्याये वर्गाः ३७ सूक्तानि १०५ ऋचः १९४ ॥ अथत्यागः ॥ अमयइदंनमम ९ वायवइदं० ३ इंद्रवायुभ्यामिदं० ३
 मित्रारुणाभ्यामिदं० ३ अश्विभ्यामिदं० ३ इंद्रायेदं० ३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० ३ सरस्वत्याइदं० ३ इंद्रायेदं० २३ मरुच्चइदं० इंद्र
 मरुच्चइदं० मरुच्चइदं० इंद्रमरुच्चइदं० मरुच्चइद २ इंद्रायेदं० ५१ अमयइदं० ५ निर्मथ्याहवनीयाभ्यामग्निभ्यामिदं० अमयइदं० ६
 इध्माय(समिद्धायवा)मयइदं० तनूपातइदं० नराशंसायेदं० इळायेदं० वहिपइदं० देवीभ्योद्वाभ्यइदं० उपासानक्ताभ्यामिदं० देवीभ्यां
 होतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं० सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं० त्वष्टइदं० वनस्पतयइदं० स्वाहाकृतिभ्यइदं० विश्वेभ्योदेवेभ्य.इदं० १२ (अमयइदं० २
 विश्वेभ्योदेवभ्यइदं० अमयइदं० ९) इंद्रायेदं० मरुच्चइदं० त्वष्टइदं० अमयइदं० इंद्रायेदं० मित्रावरुणाभ्यामिदं० द्रविणोदसेमय
 इदं० ४ अश्विभ्यामिदं० अमयइदं० इंद्रायेदं० ९ इंद्रावरुणाभ्यामिदं० ९ ब्रह्मणस्पतयइदं० ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० दक्षिणे
 द्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० सदसस्पतयइदं० ३ सदसस्पतयेनराशंसाययेदं० अमामरुच्चइदं० ९ ॥ इतिप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

अथमथावार्भधमिहपळद्राग्नप्रातर्युजासैकाचतत्रआश्विन्यस्तथासावित्र्यआग्नेय्यौद्धेद्वीनामैकैकद्राणीवरुणा
 न्यनायीनांघात्रापृथिव्येपाथिधीपड्वेष्णव्योऽतोदेवादेवीवातीत्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकद्रवायव्योमित्रावरुणमरु
 त्वतीयैश्वदेवपीप्सास्तृचाःशिष्टाआप्योत्याध्यग्नेय्यस्वंतःपुररुष्णिक्परानुष्टुप्तिन्नश्चांत्याएकविंशीप्रतिष्ठा
 कस्यंपंचोनाजीगतिःशुनःशेषःसकृत्त्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातोवारुणंत्रेष्टुभेमादौकाव्याग्नेय्यौसावित्रस्तृचोगाय
 त्रीस्यांत्याभागीवायचिन्मैकावसिष्वदशाग्नेयंत्वन्धंसतोनागायत्रेत्यादेवीत्रिष्टुब्धव्यत्रावानवपळनुष्टुवादिंयच्चि
 ंद्धील्लल्योपरेमैसल्यौचप्रजापतेर्हरिश्चंद्रस्यांत्याचर्मप्रशंसावायचिन्सप्तपांक्तमावोद्धयधिकांस्माकंपादनिचृ
 च्छत्रत्रिष्टुप्परौतृचावाश्विनोपस्यौत्वमग्नेद्व्यूनाहिरण्यस्तूपआग्नेयंत्रिष्टुवंत्याष्टमीपोळश्यौचंद्रस्यंपंचोना ॥२॥
 हरिःॐ ॥ (१५।३) अयं देवाय जन्मनेस्तोमो विभ्रैभिरासया । अकारिरलुधातमः ॥ यद्द्रायवचोयुजाततश्चुर्मनसाहरी ।
 शमीभिर्यज्ञमाशत ॥ तक्षन्नासत्याभ्यांपरिजमानंसुखं रथं । तक्षन्धेनुंसवर्दुधाम् ॥ युवानापितरापुनःसत्यमंत्राऽऋजुय
 चः । ऋभवोविश्वंरुक्त ॥ संयमदांसोऽअमृतं द्रेणचमुरुत्वता । आदित्येभिश्चरार्जभिः ॥ १ ॥ इतल्यंचमंसनंवत्व
 ष्टुं वस्यनिष्कृतं । अकर्तचतुरःपुनः ॥ तेनोरलानिधत्तन्निरासाप्तानि सुन्वते । एकमंकसुशस्तिभिः ॥ अधारयंतवह्म

(१५।३.) अयं देवायेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिर्नभवोगायत्री ।

योर्भजंतसुकृत्या । भागं देवेषु यज्ञिर्यम् ॥ २ ॥ (१।५।४) इहेंद्राग्नीऽउपह्वयेतयोरित्स्तोममुद्मसि । तासोर्मसोम
 पार्तमा ॥ तायुज्ञेप्रशंसतेन्द्राग्नीशुंभतानरः । तार्गायत्रेषु गायत ॥ तामित्रस्यप्रशस्तयऽइन्द्राग्नीताह्वामहे । सोमपा
 सोमपीतये ॥ उग्रासंताह्वामहऽउपदेसर्वनंसुतम् । इन्द्राग्नीऽएहर्गच्छतां ॥ तामहांतासदुस्पतीऽइन्द्राग्नीरक्षउजतं ।
 अग्रजाः संत्वृत्रिणः ॥ तेनंसत्येनजागृतमधिप्रचेतुनेपदे । इन्द्राग्नीशर्मयच्छतम् ॥ ३ ॥ (१।५।५) प्रातर्युजाविबोधया
 श्विनावेहर्गच्छताम् । अस्यसोमस्यपीतये ॥ यासुरथारुधीतमोभाद्वेवादिविस्पृशा । अश्विनाताह्वामहे ॥ यावांक
 शामधुमत्यश्विनासुनृतावती । तर्थायुज्ञंमिमिक्षतम् ॥ नृहिवामस्तिदूरुकेयत्रारथेनृगच्छथः । अश्विनासोमिनोगृ
 हम् ॥ हिरण्यपाणिमूतयेसवितारमुपह्वये । सचेत्तादेवतापदं ॥ ४ ॥ अपानपातमवसेसवितारमुपस्तुहि । तस्यब्र
 तान्युद्मसि ॥ विभ्रकारंहवामहेवसोश्चित्रस्यरार्धसः । सवितारं नृचर्क्षसम् ॥ सखायुऽआनिपीदतसवितस्तास्तोम्योनु
 नः । दातारार्धांसिशुंभति ॥ अग्नेपत्नींरिहावहेदुवानामुशुतीरुप । त्वष्टारंसोमपीतये ॥ आग्नाऽअग्रऽइहावसेहोत्रां

(१।५।४) इहेंद्राग्नीइतिपठ्यस्यसूक्तस्यमेधातिथिरिन्द्राग्नीगायत्री । (१।५।५) प्रातर्युजेलेकविंशत्युचस्यसूक्तस्यमेधातिथिः आधानां
 चतसृणामश्विनौततश्चतसृणांसविततातवोद्वयोरग्निः ततएकस्यादेव्यः ततएकस्याइन्द्राग्नीवरुणान्यग्नाय्यः ततोद्वयोर्चावायुथिव्यौततएकस्याः
 श्रुथिवीततः पष्णांविष्णुः (अतोदेवाइत्यस्यादेवावा) गायत्री ।

यचिष्टभारतीम् । वरुत्राधिपणावह ॥ ५ ॥ अभिनोद्वीरवसामहःशर्मणानुपत्नीः । अच्छिन्नपत्राःसचंतां ॥ इह
 द्राणीमुपह्वयेवरुणानोस्वस्तये । अग्नार्योसोमपीतये ॥ महीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञमिमिक्षतां । पिपृतांनोभरीम
 भिः ॥ तयोरिद्धुतवत्पयोविप्रारिहंतिधीतिभिः । गंधर्वस्यद्रुवेपदे ॥ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी । यच्छानः
 शर्मसप्रथः ॥ ६ ॥ अतोद्वीवाऽअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदं
 धेपदम् । समूहमस्यपांसुरे ॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः । अतोधर्माणिधारयन् ॥ विष्णोःकर्माणि
 पश्यत्यतोत्रतानिपस्पशे । इंद्रस्ययुज्यःसखा ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूर्यः । द्विवीवचक्षुराततम् ॥ तद्वि
 प्रांसोविपन्यवोजागवांसःसमिधते । विष्णोर्यत्परमंपदं ॥ ७ ॥ (१।५।६) तीत्राःसोमांसुऽआगह्याशीर्धितःसुताऽइमे ।
 चायोतान्प्रस्थितान्पिव ॥ उभादेवादिद्विसृशैद्रवायूह्वामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ इंद्रंवायूमनोजुवाविप्राहवंतऽऊ

(१।५।६) तीत्राःसोमासइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआद्यायावायुःततोद्वयोरिद्रवायूततस्तिस्तृणांमित्रावरुणौततस्तिस्तृणां
 रुतः (मरुत्वानिन्द्रशतिकेचित्) ततस्तिस्तृणांविश्वेदेवाःततस्तिस्तृणांपूपाततःसमानामापःततएकस्याअग्न्यापःततएकस्याअग्निःअप्यसंतारिति
 पुरवृष्णिङ्अप्सुमइत्यगुष्टुपुद्दमापइत्याद्यास्तिस्त्रोनुष्टुभःआपःपृणीतेतिप्रतिप्राशेषापागायत्र्यः ॥ (अग्न्यापइत्यत्रापुशब्दस्यपूर्वनिपातेप्राप्तेद्वं
 द्वेधिइतिसूत्रादमिशब्दस्यपूर्वनिपातःकृतः) ।

तथे । सुहृत्वाक्षाधियस्पती ॥ मित्रं वृयंहवामहे वरुणं सोमपीतये । ज्ञानानापतदक्षसा ॥ ऋतेनयावृतावृथावृतास्यज्यो
 त्तिप्रस्पती । तामित्रावरुणाहुवे ॥ ८ ॥ वरुणः प्राचिताशुवन्मित्रो विश्वाभिरुत्तिभिः । कर्तानः सुरार्धसः ॥ मरुत्वै
 तंहवामह् ॥ इन्द्रमासोमपीतये । सजूर्णेनतंपतु ॥ इन्द्रज्येष्ठामरुह्णणा देवासुः पूरांतयः । विश्वेममश्रुताहर्धम् ॥ हृत
 इत्रं सुदानव ॥ इन्द्रेण सहसायुजा । मानोदुःशंस ॥ इशत ॥ विश्वान्देवान्हवामहे मरुतः सोमपीतये । उग्राहिष्टश्रिमातरः
 ॥ ९ ॥ जयतामिवतन्यतुर्मरुताभितिघृण्णुया । यच्छुभं याधनां नरः ॥ हुरकाराद्विद्युतस्पर्यतो ज्ञाताऽअवंतुनः ।
 मरुतो मृळयंतुनः ॥ आपूपंचित्रर्षिपुमार्धुणे धरुणीद्विचः । आजानष्टं यथापशुम् ॥ पूपाराजानुमार्धुणिरपगृह्णुगुहाहि
 तं । अर्षिदच्चित्रर्षिपुम् ॥ उतो समह्यमिदुभिः पड्युकां ॥ अनुसेषिधत् । गोभिर्यं वनचर्कृपत् ॥ १० ॥ अं वयो यंत्य
 ध्वभिर्जामयो ॥ अध्वरीयतां । पंचतीर्मधुनापयः ॥ अमूर्सा ॥ उतपसूर्येयाभिर्वासूर्यः सह । तानो हिन्वत्यध्वरम् ॥
 अपो द्वे वीरुपह्वये यन्नगायुः पिषतिनः । सिधुभ्यः कर्त्तुह्विः ॥ अप्सर्व ॥ तमृत्तमपुभेपुजमपामुतप्रशस्तये । देवाम
 र्धतवाजिनः ॥ अप्सुमेसोमो ॥ अववीदुंत विश्वानिभेपजा । अग्निच विश्वशशुवमार्पश्च विश्वभेपजीः ॥ ११ ॥ आपः
 पृणीतभेपुजं वरुधंत्ये इमम । ज्योयः खूर्ध्वे इशे ॥ इदमापः प्रवहत्यत्किचदुरितं मयि । यद्वाहमभिद्रुद्रो ह्यद्वा
 शेप ॥ उतानृतम् ॥ आपो ॥ अध्यान्यचारिपरसेनसमगसाहि । पर्यस्वानम ॥ आगहितं मांसं यजुवर्धसा ॥ संमाग्ने

यर्चसासृजसंभ्रज्यासमार्युषा । विद्युर्मैऽअस्येदेवाऽइंद्रोविद्यात्सहऽऋषिभिः ॥ १२ ॥ (१।६।१) कस्यनूनं
 कृतमस्यामृतानामनामहेचारुदेवस्यनाम । कोनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेर्यमातरंच ॥ अग्नेर्वयंप्रथमस्या
 मृतानामनामहेचारुदेवस्यनाम । सनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेर्यमातरंच ॥ अभित्वादेवसवितरीशानुंवा
 र्यीणां । सदावन्भागमीमहे ॥ यश्चिद्धितंशुत्थाभगःशशमानःपुरानिदः । अह्नेपोहस्तयोर्दुर्धे ॥ भगभक्तस्यतेवयमु
 र्यशेमतवार्षसा । मूर्धानैरायऽआरभे ॥ १३ ॥ नहितेक्षत्रंनसहो नम्युंवर्यश्चनामीपुतयंतऽआपुः । नेमाऽआपो
 ऽअनिमिपंचरतीर्नेयेवातस्यप्रमिनंत्यम्ब ॥ अब्रुधेराजावरुणोवनस्योर्ध्वस्तूपदतेपुतदक्षः । नीचीनाःस्थुरुपरिव्रुधऽ
 प्यमसेऽअंतर्निहिताःकेतवःस्युः ॥ उरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्यीयंपथामन्वेतवाऽइ । अपदेपादाप्रतिधातवेकरुताप
 वृकाहृदयाधिर्धश्चित् ॥ शतंतैराजन्भिपजःसहस्रमूर्वागभीरासुमतिष्टेऽअस्तु । वाधस्वदूरेनिकृतिपराचैःकृतंचिदेनः
 प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ अमीयऽऋक्षानिहितासऽउच्चानकुंददृश्रेकुहचिदिवेयुः । अदब्धानिवरुणस्यत्रतानिविचाकशचंद्र
 मानकमेति ॥ १४ ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशस्तेयजमानोहृविभिः । अहेळमानोवरुणेहवोध्युरुंशंसमान

(१।६।१) कस्यनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआजीगतिःशुनःशेषःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातः, आद्यायाःकःद्वितीयायाअभिलतस्ति-
 सृणांसविता (भगभक्त्येत्यस्याभंगोवा) नहितेक्षत्रमित्याद्यानांवरुणस्त्रिष्टुप् अभित्वेत्यादितिन्योगायत्र्यः ।

ऽआयुःप्रमंषीः ॥ तद्विद्वत्कृतद्विव्यामहंमाद्रुमद्रुयंरुवांरुदऽआविचष्टे । शुनःश्रेयोयमहंरुभीतःशोऽअस्मात्राज्रावरु
 णोशुमोक्तु ॥ शुनःश्रेयोश्रुतंरुभीतस्त्रिष्वर्वाद्रित्यंरुद्रुयंरुदुबुद्धः । अर्थनुराज्जायर्कणःमद्युग्याद्विद्धाऽअदब्धोविमुमोरूपा
 नान् ॥ अर्थतेहेळारुगणनमोभिरयंयुक्तेभिरिमहेद्विभिः । धर्यत्रमम्यमसुरप्रचेताराजुनेनामिगिश्रथःकृतानि ॥ उदु
 त्तमंरुणगार्गमुसादरापुमंमिर्मध्यमंश्रथाय । अथापुयमादित्यव्रतेतंनानागमोऽअदितयेस्याम ॥१५॥ (१।६।२) यच्चि
 खितेनिशोयथाप्रदेररुणानं । मिनीमगिद्यमिचयि ॥ मानोयुधार्थद्वुत्तयेजिहीजानस्यरीरथः । माहृणानस्यमन्यये ॥
 रिमृलीकार्यत्तुमनोरधीरभुंनगंदितं । गीभिंरुणसीमहि ॥ पराहिमेमिमन्यवःपतंतिवस्यऽइष्टये । ययोनयमतीरुप ॥
 रुदार्थत्रध्रियंनरुमारुणंरुतामहं । मृळीकायोरुचर्धमं ॥ १६ ॥ तदितममानमाशातेवेनैतानप्रयुञ्चतः । धृतप्रताय
 द्वायुये ॥ वेदुयोयीनांपुदमुंतरिक्षेणपततां । वेदुनावःसमुद्रियः ॥ वेदमामोधृतप्रतलोद्वादंगप्रजायतः । वेदुयऽऽप
 जायते ॥ वेदुवार्तस्यपतेनिमुरोरुष्यस्यवृहृतः । वेदुयेऽअध्यासते ॥ निरपमादधृतप्रतोयर्कणःपुस्त्याऽस्वा । साम्ना
 ग्यायमुक्तुः ॥ १७ ॥ अतोनिश्रान्यन्धुताचिक्त्रियाऽअभिपद्यति । कृतानियाचुक्त्वा ॥ सनोविश्याहाहामुक्तुरा
 दित्यःमुपधाकरत् । प्रणऽआर्युपितारिपत् ॥ विश्वद्रापिंहिरुण्ययंयुवर्कणोयस्तनिर्णिजं । परिस्यशोनिर्षेदिरे ॥ नयं

(१।६।२) यच्चिद्विगदयेकविगल्युपस्वगुरुष्वशुनःश्रेपोवरुणोगायत्री ।

दिप्सतिद्विप्सवो नद्गुह्याणो जनानां । नद्वेवमभिर्मातयः ॥ उतयोमानुषेष्वायशश्चक्रेऽअसाम्या । अस्माकमुदरेष्व्वा
 ॥ १८ ॥ परामेयंतिथीतयोगवो नगृन्वृतीरनु । इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥ संनुवोचावह्वेपुनर्यतोमेमध्वाभृतं । होतैवुक्षद
 सेप्रियं ॥ दर्शनुविश्वदर्शतं दर्शरथमधिक्षमि । एताजुपतमेगिरः ॥ इमंमैवरुणश्रुधीहर्वमघार्चमृळ्य । त्वामवस्युरा
 चके ॥ त्वंविश्वस्यमेधिरद्विवश्चमश्चराजसि । सयामनिप्रतिश्रुधि ॥ उदुत्तमंमुमुग्धिनोविपारंमध्यमंचृत । अवाध
 मानिजीवसे ॥ १९ ॥ (११६।३) वसिष्याहिमिधेयवस्त्राण्यूर्जापते । सेमनोऽअध्वर्यज ॥ निनोहोतावरैण्यःसदाय
 विष्टमन्मभिः । अग्नेद्विविरमतावचः ॥ आहिष्मासनवैपितापिथर्जत्यापयै । सखासख्येवरैण्यः ॥ आनोवर्हीरिशाद
 सोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । सीदंतुमनुपोयथा ॥ पूर्य्यहोतरस्यनोमंदस्वसख्यस्यच । इमाऽउच्युश्रुधीगिरः ॥ २० ॥ य
 च्छिद्विशर्थातनादिवद्वेव्यजामहे । त्वेऽइद्धूयतेह्विः ॥ प्रियोनोऽअस्तुविश्रपतिहोतामद्रोवरैण्यः । प्रियाःस्वप्रयोव
 यं ॥ स्वप्रयोहिवार्थद्विवासौदधिरेचनः । स्वप्रयोमनामहे ॥ अथानऽउभयेपाममृतमर्त्यानां । मिथःसंतुप्रशस्तयः ॥
 विश्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिमंयज्ञमिदंवचः । चनोधाःसहसोयहो ॥ २१ ॥ (११६।४) अश्वंनत्वावारवंतंबुदध्याऽअग्निनमो

(११६।३) वसिष्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यनुनःशेषोऽभिर्गायत्री । (११६।४) अश्वंनत्वेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यनुनःशेषोऽभिर्गायत्री । नमोम
 ह्न्यइत्यस्यादेवासिष्टुप ।

भिः । सन्नाजंतमध्वराणां ॥ सर्धानःसनुःशर्वसापृथुप्रगामासुशेषः । मीढाँऽअस्माकंवभूयात् ॥ सनोदुराच्चासाच्चनि
 मर्त्यादधायोः । पाहिसदुमिद्धिश्वायुः ॥ इममपुत्वमस्माकंसनिर्गायन्ननव्यांसं । अग्नेदेवेषुप्रवोचः ॥ आनोभजपर
 मेव्यावाजेपुमध्यमेर्षु । शिक्षावस्थोऽअंतमस्य ॥ २२ ॥ विभ्रकासिचित्रभानोसिधौर्लुमाँऽअर्षपाकऽआ । सद्योद्राशुपे
 क्षरसि ॥ यमग्नेपृतुमर्त्यमवावाजेपयंजुनाः । संयताशश्वतीरिषः ॥ नकिरस्यसहत्यपयंताकर्यस्यचित् । वाजोऽअ
 स्तिश्रयाव्यः ॥ सवाजंविश्वर्चर्षणिरवंद्विरस्तुरुता । विप्रैभिरस्तुसनिता ॥ जरावोधतद्विविष्टिशेषेयज्ञियाय ।
 स्तोमंरुद्रायदृशीकं ॥ २३ ॥ सनोमहाँऽअनिमानोधूमकैतुःपुरश्चंद्रः । धियेवाजायहिन्यतु ॥ सरेयाँऽइवविश्वपतिंदं
 व्यःकैतुःशृणोतुनः । उक्थैरग्निर्वृहद्भानुः ॥ नमोमहद्भ्योनमोऽअभकेभ्योनमोयुवभ्योनमंऽआशिनेभ्यः । यजोमद्रे
 वान्यदिशुक्रवामाज्यार्यसुःशंसमार्धृक्षिदेवाः ॥ २४ ॥ (१।६।५) यत्रमार्वापृथुर्भुऽअर्ध्वोभर्बतिसोतवे । उल्लूखलसु
 तानामवेद्विद्रजलुलः ॥ यत्रद्वाविवजघनाधिपघण्याकृता । उल्लूखल० ॥ यत्रनार्यपच्यवमुपच्यवंचुशिक्षते । उल्लूख
 ल० ॥ यत्रमंधाधिवृध्नतैरश्मीन्यमितयाऽइव । उल्लूखल० ॥ यच्चिद्धित्वंगेहृहृऽउल्लूखलकयुज्यसे । इहद्युमत्तमं

(१।६।५) यत्रमंवेतिनवर्चस्यसूक्तस्यआद्यानांपतस्तृणामिद्रःततोद्वयोरुल्लूखलंततोद्वयोरुल्लूखलमुसलेअंत्यायाःप्रजापतिर्हिअंद्रः
 (अधिपवणचर्मदेवतावां) आद्या. पळनुपुमःअंत्यासिस्त्रोगायज्यः ।

षडुजपतामिषदुंभुभिः⁺ ॥ २५ ॥ उतस्मतेवनस्पतेवातोचिवात्यग्रमित् । अथोऽइंद्रायपातवेसुनुसोममुद्धखल ॥
 आयुजीवाजसार्तमाताष्ट^२चाविजभृतः । हरीऽइवांधासिष्वस्तता ॥ तानोऽअद्यनस्पतीऽऋष्वाष्ट्रुज्वेभिःसोतृ
 भिः । इंद्रायमधुमत्सुतम् ॥ उच्छिष्टं चन्वोर्भरुसोमंपवित्रुऽआसृज । निर्धेहिगोरर्धित्यचि⁺ ॥ २६ ॥ (१।६।६)
 यच्चिद्धिसत्यसोमपाऽअनाशुस्ताऽइवुस्मसि । आतूनंऽइंद्रशंसयुगोष्वभ्येषुशुत्रिषुसहस्रेषुतुवीमथ ॥ शिप्रिन्वाजा
 नांपतेशचीवुस्तवदंसना । आतूनं ॥ निष्वापयामिथुदृशासस्तामवुध्यमाने । आतूनं ॥ सुसंतुत्याऽअरा
 तयोवोधंतुशूररातयः । आतूनं ॥ समिद्रगदुंभंमृणनुवंतंपापयामुया । आतूनं ॥ पततिकुंडुणाच्यादुरं
 वातोयनादधि । आतूनं ॥ सर्वपरिक्रोशंजहिजंभयाकृकद्राश्वं । आतूनं ॥ २७ ॥ (१।६।७) आवु
 ऽइंद्रंक्रिवियथावाजुयंतःशुतक्रुं । मंहिषंसिचऽइंदुभिः ॥ शुतंवायःशुचीनांसहस्रंवासमाशिरां । एदुंनिम्रं
 नरीयते ॥ संयन्मदायशुष्मिणऽएनाह्यस्योदरे । समुद्रोनव्यचौदुधे ॥ अयमुंतेसमंतसिकृपोतऽइवगर्भाधिं ।
 वचस्तच्चिन्नऽओहसे ॥ स्तोत्रंराधानांपतेगिर्वाहोवीरुयस्यते । विभृतिरस्तुसूनुता ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वस्तिष्ठानऽऊतयेस्मि

(१।६।६) यच्चिद्धिसत्येति सप्तर्चस्यसूरस्यशुनःशेषंद्रःपक्तिः । (१।६।७) आवुइंद्रमितिद्वाविशत्युचस्यसूक्तस्यशुनःशेषंद्रःसप्तद-
 श्यादितिस्तृणामश्विनौततस्तिस्तृणामुपागायत्रीअस्माकमितिपादनिचृतशश्वदिंद्रइतित्रिष्टुप् ।

नांपरिभूषितं । विभुविन्धस्मभुवनायमेधिरोद्धिमाताशयुःकतिधाचिद्रायवे ॥ त्वमग्नेप्रथमोमातरिभ्वनऽआविर्भे
यमुकतुयावियस्यते । अरेजेतांरोदसीहोतुवूयेसमोभारमयजोमहोवसो ॥ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुवसेसुकृतेसु
कृत्तरः । श्वात्रेणयस्त्रिजोमुच्यसेपर्यात्वापूर्वमनयन्नापरंपुनः ॥ त्वमग्नेवृषभःपुष्टिवर्धनऽउर्ध्वतद्युचेभवसिश्चवाव्यः ।
यऽआहुतिपरिवेद्रायर्द्धृतिमेकायुरग्नेचिराऽआधियाससि ॥ ३२ ॥ त्वमग्नेवृजिनवर्तनिनरंसकर्मन्निपपिंविदथेवि
षर्षणे । यःशूरसातापरितकम्येधनेदुश्चेभिश्चित्समृताहंसिभूर्यसः ॥ त्वंतमग्नेऽअमृतत्वर्चमेमर्तदधासिश्चवसेद्वि
दिवे । यस्तातृपाणऽडुभयायजन्मनेमर्यःऋणोपिप्रयऽआर्चसूर्ये ॥ त्वनोऽअग्नेसनेयेधनांनानयशसैकारुंकृणुहिस्तवा
नः । रुध्यामृकर्मापसानवेनदुवर्धायाशुधिधीप्रार्वतनः ॥ त्वनोऽअग्नेपित्रोरुपस्यऽआदेवोदेवेष्वनवद्युजागृविः । तुनू
कृद्धोधिप्रमतिश्चकारेवैत्वंकल्याणवसुविश्वमोषिपे ॥ त्वमग्नेप्रमत्तिस्त्वपितासिनस्त्वयस्कुत्तवजामयौवयं । संत्वारा
यःशुतिनःसंसद्दुश्चिणःसुवीरयंतिप्रतपामदान्य ॥ ३३ ॥ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽअकृण्वन्नहुपस्यविशपतिम् ।
इळांमकृणुन्मनुपस्यनासनीपितुर्यत्पुत्रोमर्मकस्यजायते ॥ त्वनोऽअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोरक्षतन्वश्चयद्य । ज्ञाता
तोफस्यतनेगेगवामस्यनिमेपरक्षमाणस्तवभूते ॥ त्वमग्नेयज्यवेपायुरंतरोनिपुंगार्यचतुरक्षऽइध्यसे । योरातर्हव्योवृ
कायुधायसेहीरेश्चिन्मंत्रंमनसावनोपितं ॥ त्वमग्नेऽउरुशंसायव्याघतेस्पर्ह्येद्रेकणःपरंमंवनोपितत् । आधस्यचित्प्र

मंतिरुच्यसेपिताप्रपाकंशास्तिप्रदिशोविदुष्टरः ॥ त्वमग्नेप्रयतदक्षिणं नर्वमेवस्युतपरिपासिविश्चतः । स्वादुक्षद्भ्रायो
वसतौस्थोनुकृज्जीवयाजयजेतेसोपुमादिवः⁺ ॥ ३४ ॥ इमामग्नेशुराणिमीमृपोनऽइममध्वानंयमगामदूरात् । आपिः
पिताप्रमतिःसोम्यानांभूमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानां ॥ मनुष्वदग्नेऽंगिरस्वदंगिरोययातिवत्सदनेपूर्वयच्छुचि । अच्छया
ह्यार्वाद्दव्यंजनमासादयवहिंपियक्षिचप्रियं⁺ ॥ एतेनाग्नेर्ब्रह्मणावावृथस्वशकीवायतेचकृमाविदावा । इतप्रणेष्यभि
वस्योऽअस्मान्तंनःसृजसुमत्यावाजयत्या ॥ ३५ ॥ (१।७।२) इंद्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचंयानिचकारप्रथमानिवृज्री ।
अहृन्नहिमन्युपस्तर्तुप्रवृक्षणाअभिनत्पर्वतानां ॥ अहृन्नहिपर्वतेशिश्रियाणत्वष्टास्मिन्नस्मिन्नस्वयैततक्ष । वाश्राऽइवधेनवः
स्यंदमानाऽअंजःसमद्रमवजग्मुरापः ॥ वृषायमाणोवृणीतसोमंत्रिकद्रुकेष्वपिवत्सुतस्य ॥ आसार्यकंमघवादत्तवज्रम
हृद्रेनप्रथमजामर्हीनां ॥ यद्विद्राहंन्रथमजामर्हीनामान्मायिनाममिनाःप्रोतमायाः । आत्सूर्यंजनयन्धामपुमासंतादी
ब्राशत्रुनकिलाविवित्से ॥ अहंनृत्रंनृत्रतरंव्यंसिमिद्रोवज्रेणमहृतावृधेन । स्कंधांसीवकुलिशेनाविवृक्णाहिःशयतऽउ
पपृक्पृथिव्याः⁺ ॥ ३६ ॥ अयोद्धेवदुर्मदुऽआहिजुह्वेमहावीरंतुविवाधमृज्जीपं । नातारीदस्यसमृत्तिवधानांसंरुजानाः
पिपिपुऽइंद्रशत्रुः ॥ अपादहृस्तोऽअपृतन्युदिद्रुमास्यवज्रमधिसानौजघान । वृष्णोवध्रिःप्रतिमानुंबुभूपन्पुरुत्रावृत्रोऽअ

(१।७।२) इंद्रस्यन्वितिपंचदशचम्यसूक्तस्यहिरण्यस्तूपइंद्रबिष्टुप् ।

शयुर्बस्तः ॥ नृदंनभिन्नममयाशयानंमनोरुहाणाऽअसियंत्यापः । याश्चिद्वृत्रोर्महिनापर्यतिष्ठत्तासामहिःपत्सुतःशीर्षं
 भूव ॥ नीचार्वयाऽअभवद्वृत्रपुत्रेद्रौऽअस्याऽअववर्धजभार । उत्तरासुरधरःपुत्रऽआसीदनुःशयसहवत्सानधेनुः⁺ ॥
 आर्तिघंतीनामनिघेशनानांकाष्ठानामध्येनिहितंशरीरं । वृत्रस्यनिग्यथिचरंत्यापोदीर्घतमऽआशयदिद्रशत्रुः ॥ ३७ ॥
 द्रासपत्नीरहिगोपाऽअतिष्ठत्तिरुद्धाऽआपःपृणिनेयुगावः । अपांघिलमपिहितंयदासीद्वृत्रंजघन्वाऽअपतद्द्वार ॥
 अश्व्योवारोऽअभवत्तदिद्रसकेयस्यामृत्यहृदेवऽएकः । अजयोगाऽअजयःशूरसोममवास्तुजःसर्तेविसससिंधून् ॥ ना
 स्मंविद्युनतन्यतुःसिंपधनयांमिहुमकिरद्रादुनिच । इंद्रश्चयद्युपुघातेऽअहिश्चोतापरीभ्योमपवाविलिग्ये ॥ अहेयो
 तांरुकमपश्यऽइंद्रहृदियत्तेजुष्टुपोभीरगच्छत् । नर्वचयंनवातिचुस्रवतीःश्येनोनमीतोऽअतरोरजांसि ॥ इंद्रोयातोव
 सितस्यराजाशर्मस्यचशृगिणोवज्रवाहुः । सेदुराजाक्षयतिचर्षणीनामुरानेनिःपरितावभूव ॥ ३८ ॥ इतिप्रथमाष्ट
 केद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥

द्वितीयाध्याये वर्गः ३८ सूक्तानि १३ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ ऋमुभ्यइदं. ८ इंद्रामिभ्यामिदं. ६ अश्विभ्यामिदं. ४ सवित्र-
 इदं. ४ अग्रयइदं. २ देवीभ्यइदं. इंद्राणीवरुणान्यसायीभ्यइदं. घावापृथिवीभ्यामिदं. २ पृथिव्याइदं. विष्णवइदं. (प्रथमायादेवे-
 भ्योवा) ६ वायवइदं. इंद्रवायुभ्यामिदं. २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. ३ मरुद्भ्यः (मरुत्वतइंद्रायवा) इदं. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ३

पूष्णइदं. ३ अम्बइदं. ७ अम्यच्चइदं. अमयइदं. कायेदं. अमयइदं. सवित्रइदं. ३ (अत्यायाभगायवा) वरुणायेदं. ३१ अम-
यइदं. २२ देवेभ्यइदं. इंद्रायेदं. ४ उल्लवलायेदं. २ प्रजापतयेहरिशंद्राय (अधिपवणचर्मणे) वेदं.
इंद्रायेदं. २३ अग्निभ्यामिदं. ३ उपसइदं. ३, अमयइदं. १८ इंद्रायेदं १५ ॥ इतिद्वितीयोऽध्यायः ॥

एतत्रिथिद्वादशाश्विनंनवम्यंत्येत्यत्रिष्टुभौह्रियाभ्येकादशसावित्रंनवमीजगत्याद्याचसालिगोफदैवतपादाप्रवोचि
शतिःकण्वोधौरआग्नेर्यंप्रागाथमूर्ध्वज्जुयौप्यौक्कीळंपंचोनांमारुतंहिगायत्रंतुकच्छप्रयद्दशप्रागाथंतूत्तिष्ठाष्टौत्रा
ह्यणस्पत्यंरक्षंतिनवरुणमित्रार्यम्णांमध्येतृचआदित्येभ्योगायत्रंहिसंपूषंदशपौष्णकडुद्रायनवरौद्रतृतीयामि
त्रावरुणीचौत्यस्तृचःसौभ्योत्यानुष्टुबन्नेपळ्णप्रस्कण्वःकाण्वआग्नेयंतुप्रागार्थमाद्योद्धुचोभ्युपसांचत्वमग्नेदशा
नुष्टुभमर्धचौत्योदैवण्योपंचोनाश्विनंतुगायत्रं ॥ ३ ॥

हरिःओ३म् ॥ (१।७।३) एतायामोपगुर्व्यंतुऽइंद्रमुस्माकुंसुप्रमतिवावृधाति । अनामणःकुविदाद्रुस्वरायोगवाकेंतंपर
मावर्जितनः ॥ उपेद्रुहंधनुदामप्रतीतुंष्टुष्टानश्येनोर्वसतिपताभि । इंद्रनमुख्यद्रुपमेभिरुर्कर्यःस्रोतुभ्योहव्योऽस्तिया
मन् ॥ निसर्वसेनऽइपुर्धोऽरसकुसमर्योगाऽअजतियस्युवाष्टि । चोष्कुरमाणइंद्रशूरिवामंमापुणिभूरुसदधिप्रवृद्ध ॥

(१।७।३) एतायामेतिपंचदशर्चस्यसकस्यहिरण्यस्तपइंतस्त्रिष्टप ।

यधीहिंदस्युधनिर्घनैर्नैऽएकश्चरक्षुपशुकेभिर्दिद्र । धनोरधिविपुण्केव्यायुन्नयज्वानःसनुकाःप्रेतिमीयुः ॥ पराचि
 च्छीर्यावेवृजुस्तइंद्रार्यज्वानोयज्वभिःस्पर्धमानाः । प्रयद्विवोहरिवःस्यातरुन्निरव्रताँऽअधमोरोदस्योः ॥ १ ॥ अयु
 युत्सन्नवृद्यस्यसेनामर्यातयंतक्षितयोर्नवगाः । वृषायुधोनवधयोनिरथाःप्रवच्चिरिंद्राच्चितयंतआयन् ॥ त्वमेतावृद्ध
 तोजक्षतश्चायोधयोरजसऽइंद्रपुरे । अवाद्दहोद्विवऽआदस्युमुच्चाप्रसुन्वतःस्तुवतःशंसमावः ॥ चक्राणार्सःपरीणहंपृथि
 व्याहिरण्येनमृणिनाशुंभमानाः । नहिन्वानार्सस्तितिरुस्तऽइंद्रंपरिस्पशोऽअदधात्सूर्येण ॥ परियदिद्रोदसीऽइभेऽअहु
 भोजीर्महिनाविश्वतःसीम् । असन्धमानौऽअभिमन्यमानैर्निर्ब्रह्माभिरधमोदस्युमिंद्र ॥ नयेद्विवःपृथिव्याऽअंतमापुन
 मायाभिर्धनदांपर्यभूवन् । युज्वञ्जवृषभश्चऽइंद्रोनिज्योतिपातमसोगाऽअदुक्षत् ॥ २ ॥ अनुस्वधार्मक्षरुत्त्रापौ
 ऽअस्थार्धतमध्यऽआनाव्यानां । सप्रीचीनेनमनसातमिंद्रऽओजिष्ठेनहन्मेनाहद्वभिदून् ॥ न्याविध्यदिलीविशस्य
 इढाविशुंनिर्णमभिनूच्छुष्णमिंद्रः । यावत्तरोमघवन्यावदोजोवज्रेणशत्रुमवधीःपृत्युं ॥ अभिसिध्मोअजिगादस्यश
 त्रुन्वित्तिग्मेनवृषेणापुरोभेत् । संवज्रेणासृजद्वृत्रमिंद्रःप्रस्वामृतिमतिरुच्छाशदानः ॥ आवःकुत्समिंद्रयस्मिन्चाक
 न्प्रावोयुध्वंतवृषभंदशद्युं । शफच्युतोरेणुर्नक्षतधासुच्छ्वेत्रेयोनुपाहायतस्थौ ॥ आवःशर्मवृषभंतुग्यासुक्षेत्रजेपेमघव

न्द्विभ्यां ॥ ज्योक्विदत्रतस्थिवांसोऽअक्रच्छत्रूयतामधरावेदनाकः ॥ ३ ॥ (१७।४) त्रिश्चिन्नोअद्याभवतन्वेदमावि
 सुर्वायामउतरातिरश्विना । युवोहिदुंअं द्विभ्येवुवाससोभ्यायुसेन्याभवतंमनीपिभिः ॥ त्रयःपवयोमधुवाहनेरथेसोम
 स्थेनामनुचिश्चइद्विदुः । त्रयःस्कंभासःस्कभितासऽआरभेत्रिनेकंयाथस्त्रिर्वैश्विनादिवा ॥ समानेऽअहृत्रिरवद्यगो
 हन्तात्रिरघयज्ञमर्धुनामिभिक्षतं । त्रिर्वाजवतीरिपोऽअश्विनायुधदोपाऽअस्मभ्यमपसश्चपिन्वतं ॥ त्रिर्वतियातंत्रिनु
 व्रतेजनेत्रिःसुप्रान्येत्रेधेर्वशिक्षतं । त्रिर्नाद्यंवहतमश्विनायुधंत्रिःपृक्षोऽअस्मेऽअक्षरेयपिन्वतं ॥ त्रिर्नोरयिवहतमश्वि
 नायुधंत्रिद्वेत्रतात्रिरुतायतंधियः । त्रिःसौभगुत्वंध्रिःश्रवांसिनस्त्रिषंवांसूरेदुहितारुहृद्रथं ॥ त्रिर्नोऽअश्वि
 नाद्विब्यानिभिपृजात्रिःपार्थिवानित्रिरुदत्तमद्भ्यः । ओमानंशुयोर्ममकायसुनेवैत्रिधातुशर्मवहतंशुभस्पती ॥ ४ ॥ त्रि
 नोऽअश्विनायजूताद्वियेदियेपरित्रिधातुपृथिवीमशायतं । त्रिन्नोनासत्यारथ्यापरायतंऽआत्मेववातःस्वसराणिगच्छ
 तं ॥ त्रिरश्विनासिंधुभिःसुष्ठमातृभिस्त्रयऽआह्रावास्त्रेधाहृविष्टृतं । त्रिस्रःपृथिवीरुपरिप्रवादिवोनाकरक्षेत्रेद्युभिर्
 कुभिहितं ॥ कं१त्रीचक्रात्रिवृत्तोरथस्यकं१त्रयोवंधुरोयेसनीळाः । कृदायोगोधाजिनोरासभस्येनयज्ञंनसत्योपया
 थः ॥ आनासत्यागच्छंतंहूयतेहूयिर्मध्यःपिपतंमधुपेभिरासभिः । युवोहिपूर्वसवितोपसोरथमृतायचित्रपुतयंतमि

(१७।४) त्रिश्चिद्विद्विद्वाद्यश्चैभ्यसूपस्यद्विरण्यस्तूपोश्विनौजगतीनवम्यंलेत्रिपुभौ ।

व्यति ॥ आनासत्यात्रिभिरकादशैरिहदेवेभिर्यातमधुपयमग्निना । प्रायुस्तारिष्टनीरपांसिमुक्षतसंधतद्वेपोभवतंसत्वा
 सुवा ॥ आनोऽअग्निनात्रिवृत्तारथेनावाचरयिवहंतसुवीर । शृण्वतांवामवसेजोहवीमिष्टुधेचनोभवतंवाजसातो
 ॥५॥ (१।७।५) ह्याम्यग्निप्रथमंस्वस्तयेह्यामिमित्रावरुणाविहावसे । ह्यर्यामिरात्रौजगतोनिवेशनाह्वर्यामिदुवंसवि
 तारमृतये ॥ आकृष्णेनुरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतमर्त्येच । हिरण्ययेनसवितारथेनाद्वेयोर्थातिमुर्वनानिपदयन् ॥
 यातिद्विवःप्रवतायात्युद्धतायातिशुभ्राम्भ्यायजतोवृहते । आस्थ्याद्रथसविताचित्रभानुःकृष्णारजांसितविपीदधानः ॥ वि
 अभीवृतंकृशनिर्विश्वरूपंहिरण्यशम्ययजतोवृहते । शश्वद्विशःसवितुद्वैव्यस्योपस्थेविश्वामुर्वनानितस्थुः ॥
 जनान्ध्यावाःशितिपादोऽअख्यन्नथंहिरण्यप्रजंगवहंतः । आणिनरथ्यममृताधितस्थुरिहब्रवीतुयऽवृतच्चिकेतत्
 तिस्रोधावःसवितुर्द्वीऽवृपस्थाऽएकायमस्यमुर्वनेविरापाद् । आणिनरथ्यममृताधितस्थुरिहब्रवीतुयऽवृतच्चिकेतत्
 ॥ ६ ॥ विसुपर्णोऽअंतरिक्षाण्यख्यद्भ्रभीरवैपाऽअसुरःसुनीथः । केऽदानींसूर्यःकश्चिकेतकत्तमांघारिद्विमरुस्याततान ॥
 अष्टीव्यख्यत्कुभःपृथिव्यास्त्रीधन्व्ययोजनासप्तसिंधून् । हिरण्यक्षःसविताद्वेवऽआगाद्दध्रुवाद्वाशुपेवार्याणि ॥

. (१।७।५) ह्यामीत्येकादशचंस्वसूक्तस्यहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् । आद्यायाश्चतुर्षुपादेषुक्रमेणाग्निभिन्नावरणरात्रिसवितारोदेवताः
 आद्यानवम्यौजगत्सौ ।

हिरण्यपाणिः सत्रिताविचर्षणिर्भृष्टावापृथिवीऽअंतरीयते । अपामीवांवाधतेवेतिसूर्यमभिकृष्णेनरजसाद्यामृणोति ॥
हिरण्यहस्तो असुरः सुनीयः सुमृत्लीकः स्वर्वायात्वर्वाह् । अपसेधत्रक्षसोयातुधानानस्थाद्देवः प्रतिदोषं गृणानः* ॥ येतेपं
धाः सवितः पूर्यासोरणवः सुकृताऽअंतरिक्षे ॥ तेभिर्नोऽअद्यपृथिभिः सुगेभीरक्षाचनोऽअधिचब्रूहिदेव ॥७॥ (१८।१)
प्रवोयुहंपुरुणां विशां देवयुतीनां । अग्निं सक्तं भिर्वचोभिरीमहेयं सीमिदुन्यईळते ॥ जनासोऽअग्निर्दधिरेसहोवृधं हविष्मं
तोविधेमते । सत्वं नोऽअद्यसुमनाऽइहाविताभवावाजेषुसंत्य ॥ प्रत्वाद्दंतं वृणीमहेहोतारं विश्ववेदसं । महस्तेसुतोवि
चरंत्यर्चयोद्विस्त्वृशंतिभानवः ॥ देवासुस्त्वावरुणो मित्रोऽअर्युमासंदुतं प्रहामिधते । विश्वंसोऽअग्नेजयति त्वया धन्य
स्तैर्दुदाशमर्त्यैः ॥ मुद्रोहोतागृहपतिरेग्नेदुतो विशामसि । त्वे विश्वासांगतानि व्रताभ्रवायायानि दुवाऽअकृण्वत ॥ ८ ॥ त्वे
ऽइदं शोभगेयविष्ट्य विश्वमाहूयते हविः । सत्वं नोऽअद्यसुमनाऽउतापरं यक्षिदेवान्सुवीर्यां ॥ तर्धे मित्थानमस्विनुऽउप
स्वराजमासते । होत्राभिरग्निमनुपः समिधते तित्थिर्वासोऽअत्तिस्त्रिधः ॥ घंतोषुत्रमतरत्रोदसीऽअपऽउरुक्षर्यायचक्रिरे ।
सुवत्कण्वेषु पाद्युः क्रुदुदश्वोगोविष्टिषु ॥ संसीदस्वमहौअसिशोचस्व देवुवीतमः ॥ विधुममग्ने अरुपमियेध्यसु
जमशस्तदर्शतं* ॥ यं त्वद्विवा सोमनवेदुधुरिह्यजिष्ठं हव्यवाहन । यं कण्वो मेघातिथिर्धनुस्पृतं यं वृषाय मुंपस्तुतः* ॥९॥

(१८।१) प्रवोयहामिति विश्वलृचम्यसूकम्यधौरः कण्वोभिः ऊर्ध्वं ऋणमिति द्वयोर्युपः प्रगाथा (अयुजोद्यहलः युजः सतोद्यहल इत्यर्थः) ॥

यमग्निमेध्यातिथिः कर्णवर्द्धः ऋतादधि ॥ तस्य प्रेपो दीदियुस्तमिमाऽऽचस्तमग्निर्वधयामसि ॥ रायस्पृधिं स्वधावो
 स्तिहिते मे देव्याप्यं ॥ त्वं वाजस्य शुत्यस्य राजसिनो मृळमहाँ असि ॥ ऊर्ध्वऽऊर्णुणऽऊतये तिष्ठा देवो न स विता ।
 ऊर्ध्वो वाजस्य सनिताय दुं जिभिर्वाघाभिर्द्विह्वयामहे ॥ ऊर्ध्वो नः पाह्यं हसो निकेतुना विश्वं समत्रिणंदह । ऊर्ध्वी नऽऊर्ध्वो
 चरथाय जीवसे विदा देवे पुनो दुवः ॥ पाहिनोऽअग्ने रक्षसः पाहिर्धतैरराग्णः । पाहिरीपतऽइतत्राजिधांसतो बृहद्भानो
 यर्विष्य ॥ १० ॥ घनेव धिष्विज्वाह्यराग्णस्तपुर्जभयोऽअसमुक्त् ॥ योमर्त्यः शिशतेऽअत्यक्तुभिर्मानः सरिपुरीशत ॥
 अग्निर्वने सुवीर्यमग्निः कर्णवायसौ भगं । अग्निः प्रावन्मित्रो तमेध्यातिथिमग्निः साताऽअपस्तुतं ॥ अग्निना तुर्वशं यदुं
 परावर्तऽइत्रा देवं हवामहे ॥ अग्निर्नयं नववास्त्वं वृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सहः ॥ नित्वामग्नेमनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्व
 ते ॥ दूरीदेय कर्णवऽऽतजासऽइक्षितो यन्नमस्यंति कृष्टयः ॥ त्वेपासोऽअग्ने रभयंतोऽअर्चयो भीमासो न प्रतीतये ॥ रक्षस्वि
 नः सदुमिद्या तु मावतो विश्वं समत्रिणंदह ॥ ११ ॥ (११८१२) क्रीळंत्रः शर्धो मारुतमनुवर्णारथेशुभं । कर्णवाऽअभिप्र
 गा यत ॥ ये पृपतीभिर्कृष्टिभिः साकं वाशीभिर्जिभिः । अजायंत स्वभानवः ॥ इहेव शृण्वऽएपां कशाहस्तैपुवद्दान् ।
 नियामं चित्रमृजते ॥ प्रवः शर्धो यधृष्वये त्वेपद्युन्नाय शृष्मिणे । देवसं ब्रह्मगायत ॥ प्रशैसा गोष्वर्ध्वं क्रीळं यच्छर्धो मारुतं ।

(११८१२) क्रीळं वदति पंचदशार्चं स्वासूक्तस्य कर्णवो मरुतो गायत्री ।

जंभेरसस्यवावृधे ॥ १२ ॥ कोवोवपिष्टऽआनरोदिवश्चग्मश्चधूतयः । यत्सीमंतंनधूनुथ⁺ ॥ नियोयामायमानुपोदुद्रऽउ
 प्रायमून्यवै । जिहीतपर्यतो गिरिः⁺ ॥ येयामज्मेपुष्टृथिवीजुर्वोऽइवविश्रपतिः ॥ भियायामेपुरेजते । स्थिरं हिजानंमेपां
 वयोमापुनिरैतये । यत्सीमनुद्विताशयः ॥ उदुत्येसुनवोगिरःकाष्ठाऽअज्मेप्वहत् । वात्राऽअभिजुयातवे ॥ १३ ॥ त्यं
 चिद्धाद्रीर्धपृथुंमिहोनपातममृध्रं । प्रचयावयंतियामभिः ॥ मरुतोयद्ध्वोचलंजनाऽअचुच्यवीतन । गिराऽरचुच्यवीत
 न ॥ यद्धयातिमरुतःसंहृद्युवतेघ्नन्ना ॥ शृणोतिकश्चिदेपां ॥ प्रयातशीर्भमाशुभिःसंतिकण्वेषुवोदुधः ॥ तत्रोपुमादया
 ध्वे ॥ अस्तिहिष्मामदायवःससिष्माव्रयमेपां । विश्वंचिदायुर्जावसे ॥ १४ ॥ (१८।३) कद्धनूनंकधप्रियःपितापुत्रं
 नहस्तयोः । द्रधिघ्नेपृक्वर्हिपः ॥ कंनूनंकद्धोऽअर्थगंतादिवोनपृथिव्याः । कंयोगावोनरण्यति ॥ कंयःसुन्नानव्यांसि
 मरुतःकंसुधिता । क्रोडु विश्वनिर्साभंगा ॥ यद्ययंपृथिमातरोमर्तासुःस्यातन । स्तोतावोऽअमृतःस्यात् ॥ मावोमृगेन
 यवसेजरिताभूदजोध्वः । पृथायुमस्यग्रादुप ॥ १५ ॥ मोपुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् । पृथीष्टतृष्णयासह⁺ ॥
 सुत्यंत्वेपाऽअमवंतोधन्वंचिदारुद्रियासः । मिहकृण्वंल्यवातां ॥ वाश्रवविद्युन्भिमातियत्संनमातासिपक्ति । यदेपां
 वृष्टिरसजि ॥ दिवाचित्तमःकृण्वंतिपर्जन्येनोदवाहेन । यत्पृथिवीव्युंदति ॥ अधस्वनान्मरुतांविश्वमासङ्गपाधिवं ।

(१८।३) कद्धनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकण्वोमरुतोगायत्री ।

अरंजंतुप्रमानुषाः ॥ १६ ॥ मरुतोवीबुपाणिभिश्चित्रारोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ॥ स्थिरारवःसंतुनेमयोर
 थाऽअश्वसऽष्टपां । सुसंस्कृताऽअभीशवः ॥ अच्छोपद्रातनागिराजरायैब्रह्मणस्पति । अग्निमित्रंनदर्शुतं ॥ मिमी
 हिश्लोकमास्यैपुर्जन्यइवततनः । गार्गगायत्रमुक्थ्यं* ॥ वंदस्वमारुंतंगण्वेपंपनस्युमकिणं । अस्मेबुद्धाऽअसन्निहं ॥
 ॥ १७ ॥ (१।८।४) प्रयद्वित्थापरावतःशोचिर्नमानमस्यथ । कस्यकृत्वामरुतःकस्यवर्षसांकयाथकंहधूतयः ॥
 स्थिरारवःसंतवायुधापराणुदेवीबुडउप्रतिष्कभे । युष्माकमस्तुतविपीपनीयसीमामर्त्यस्यमायिनः ॥ पराहयत्स्यरंह
 थनरोवर्तयथागुरु । वियाथनवनिनःपृथिव्याव्याशाःपर्वतानां ॥ नहिवःशत्रुर्विधिदेऽअधिद्यविनभूम्यांरिशदसः ।
 युष्माकमस्तुतविपीतनायुजारुद्रासोन्नूचिदाधुपे ॥ प्रवपयतिपर्वतान्विचंतिवनस्पतीन् । प्रोऽआरतमरुतोदुर्मदा
 ऽइवदेवासःसर्वयाचिशां ॥ १८ ॥ उपोरथेपुपृपतीरुगुध्वंप्रष्टिर्वहतिरोहितः । आवोयामायपृथिवीचिदश्रोदवीभयं
 त्तमानुषाः ॥ आवोमक्षूतनायुकंरुद्राऽअवोवृणीमहे । गंताननोवसायथापूरेथाकण्वायत्रिभुपे ॥ युष्मेपितोमरु
 तोमर्त्यपितुऽआयोनोअभ्युऽईपते । वितंयुयोतशर्वसाव्योजसावियुष्माकाभिरूतिभिः ॥ असांमिहिप्रयज्यवःकण्वंदु
 दप्रचेतसः । असांमिभिर्मरुतानंऽकृतिभिर्गताद्वृष्टिनश्चिद्युतः ॥ असांम्योजोविभ्रथासुदानुवोसांमिधूतयःशर्वः ।

(१।८।४) प्रयद्वित्थेतिदशर्चस्यसूक्तस्यकणवोमरुतोवाहंतप्रगाथाः (अयुजोद्वहल्य.युज सतोद्वहल्य.) ।

ऋषिद्विपैमरुतःपरिमन्यवृडइपुंनर्युजतुद्विपं ॥ १९ ॥ (१।८।५) उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेव्ययंतस्त्वमहे । उपप्रयंतुमरु-
 तःसुदानवडइंद्रप्राशूभवासचा ॥ त्वामिद्विसंहसस्पुत्रमत्यंउपत्रतेधनेहिते । सुधीर्यमरुतऽआस्वश्व्यंदधीतयोर्वडआ-
 चके ॥ प्रतुब्रह्मणस्पतिःप्रदुव्येतुसुनृता । अच्छावीरंनर्यंपुंकिराधसंदेवायुशंनयंतुनः ॥ योवाघतेददातिसूनरंवसुस-
 धत्तेअक्षितिश्रवः । तस्माऽइळासुधीरासायंजामहेसुप्रवृत्तिमनेहसं ॥ प्रनूनं ब्रह्मणस्पतिर्मंत्रवदत्युक्थ्यं । यस्मिन्नद्रो-
 वरुणोमित्रोऽअर्थमादेवाऽओकांसिचक्रिरे ॥ २० ॥ तमिद्वोचेमाविदथैपुशंभुवंमंत्रदेवाऽअनेहसं । इमांचवाचंप्र-
 तिहयंधानरोविश्वेद्धामावोऽअश्रवत् ॥ कोदेव्यंतमश्रुज्जुनंकोष्टुक्चरंहिपं । प्रप्रद्राश्वान्युसत्याभिरस्थितांतर्वावृक्षयंद-
 धे ॥ उपक्षत्रंपृचीतहंतिराजभिर्भयेचित्सुक्षितिंदधे । नास्यवर्तानतरुतामहाधुनेनाभेऽअस्तिवृज्जिणः ॥ २१ ॥
 (१।८।६) यंरक्षंतिप्रचेतसोवरुणोमित्रोऽअर्थमा । नूचिदसदभ्यतेजनः ॥ यंवाहुतेवृषिप्रतिपांतिमर्त्येऽरिष्टः
 सर्वऽएधते ॥ विदुर्गाविद्विपःपुरोमंत्रिराजानऽएषां । नयंतिदुरितातिरः ॥ सुगःपंथाऽअनृक्षरआदित्यासऋतयंते ।
 नात्रावख्वादोऽअस्तिवः ॥ यंयुजंनयथानरुऽआदित्याऽऋजुनापथा । प्रवःसधीतयेनशत् ॥ २२ ॥ सरलंमत्योवसु-

(१।८।५) उत्तिष्ठत्यष्टचस्यसूक्तस्यकण्वोब्रह्मणस्पतिःअयुजोवृहद्व्यःयुजःसतोवृहद्व्यः । (१।८।६) यंरक्षन्तीतिनचर्चस्यसूक्तस्यघोरःक-
 ण्वःआद्यानांतिरुणामंलानांतिरुणांचवरुणमित्रार्थमणस्त्वृतीयादितिरुणामादित्यागायत्री ।

विश्वैतोकमुत्तमर्ना ॥ अच्छागच्छत्यस्तृतः ॥ कथाराधामसत्तायः स्तोमं मित्रस्यार्युग्णाः । महिप्सरोवरुणस्य ॥ मावो
 व्रंतं माशर्पतं प्रतियोचे देव्यतं । मुन्नैरिदुःसार्थियासे ॥ चतुररश्चिद्दमाना द्विभीयादानिधातोः । नर्दुरुकार्यस्पृहये
 त् ॥ २३ ॥ (११८।७) संप्रुपन्नार्धनस्तिरुव्यहोचिमुचोनपात् । सध्वादेवप्रणस्पुरः+ ॥ योनः पूपन्नघोचुकोदुःशेव
 आदिदेगति । अर्पस्सतंपथोजहि ॥ अपत्यंपरिपुंथिनं मुषीवाणं हुरश्चितं । दूरमधिस्रुतेरज ॥ त्वंतस्यद्वयाचिनोघशीस
 स्यरुस्यचित् । पदाभितिष्ठतपुपिं ॥ आतत्तंदस्रमंतुमः पूपंनवौवृणीमहे । येनपिवनचोदयः ॥ २४ ॥ अर्धानोविश्व
 मोभगहिरण्यवाशीमत्तम । धर्नानिमृपणाकृधि ॥ अतिनःसुधत्तोनयस्रुगानंः सुपथाकृणु । पूपन्निरुहकतुंविदः ॥ अ
 भिमृयवमंनयननयज्यारोऽअर्धने । पूपन्निरुहकतुं ॥ शुग्धिपुधिप्रयंसिचशिशीहिप्रास्युदरं । पूपन्निरुहकतुं ॥
 नपुपुणंमेधामसिसुत्करभिगृणीमसि । वसूनिदुस्समीमहे ॥ २५ ॥ (११८।८) कद्रुद्रायप्रचेतसेमीदुष्टमायुतव्यसे ।
 योचेमदांतमंहृदे+ ॥ यथानोऽअदितिः करुत्पश्चेत्तुभ्योयथागवे । यथातोकार्यरुद्रियं ॥ यथानोमित्रोवरुणोयथारुद्र
 श्चिकेतति । यथाविश्वेमजोर्पसः ॥ गाथर्पतिमेधर्पतिरुद्रं जलापभेपजं । तच्छंयोः सुन्नमीमहे ॥ यःशुक्रऽइवसुयोहि

(११८।७) संप्रुपन्नितिदशर्यस्वमृत्कर्म्यरुणः पूपागायत्री । (११८।८) कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूरुत्कर्म्यकण्वोरुद्रस्तृतीयायामित्रावरुणाच
 सप्तम्यादिनृचस्वसोमोगायत्र्यन्त्यानुष्टुप् ।

रण्यमिवोचते । श्रेष्ठोद्देवानां वसुः ॥ २६ ॥ शनः करुत्वर्थतसुगमिपायमेव्ये । नृभ्योनारिभ्योगत्रे ॥ असेसोमश्रिय
 मधिनिधेहिशतस्यनृणां । महिश्रवस्तुविनुग्न् ॥ मानःसोमपरिवाधोमारांतयोजुहुरंत । आनऽइदोवाजेभज ॥
 यास्तेप्रजाऽअमृतस्यपरस्मिन्धामन्नृतस्य । मूर्धानाभासोमवेनऽआभूपतीःसोमवेदः ॥ २७ ॥ (११११) अग्नेविध
 स्वदुपसश्चिन्नराधोऽअमर्त्य । आद्राशुपेजातवेदोवहृत्वमद्यादेवाँऽर्षवुर्धः ॥ जुष्टोहिदूतोऽअसिहव्यवाहनोर्मेरुथीर
 धराराणां । सजूरुश्विभ्यामुपसासुवीर्येमुस्सेधेहिश्रवोवृहत् ॥ अद्यादूत्तंवृणीमहेवसुमग्निंपुरुप्रियं । धूमकेतुभाऽऋजीकं
 व्युष्टिपुयज्ञानामध्वरुश्रियं ॥ श्रंष्टयचिष्टमतिधिस्वाहुतंशुष्टंजनायद्राशुपे । देवाँअच्छायातवेजातवेदसमग्निमीळिव्यु
 ष्टिपु ॥ स्तुविप्यामित्वा महंविश्वसामृतभोजन । अग्नेत्रातारममृतमिथेभ्ययजिष्ठहव्यवाहन ॥ २८ ॥ सुशंसोत्रोधि
 गृणतेर्यविष्ट्यमर्धुजिह्वःस्वाहुतः । प्रस्कण्यस्यप्रतिरन्नायुर्जावसेनमस्यादैव्यंजनं ॥ होतारंविश्ववेदसंसंहित्वाविरांऽ
 इंधते । सऽआर्वहपुरुहृतमर्चेत्सोमेदेवाँऽइहद्रवत् ॥ सवितारमुपसंमश्विनाभगमग्निंभ्युष्टिपुक्षपः । कर्वांसस्त्वामु
 तसोमासऽइंधतेहव्यवाहंस्वधर ॥ पतिर्ह्यध्वराणामग्नेदूतोविशामसि । उर्षवुषऽआर्वहसोमपीतयेदेवाँऽअद्यस्वर्दशः ॥
 अग्नेपूर्वाअनूपसोविभावसोद्रीदेथविश्वदर्शतः । असिग्रामेध्ववितापुरोहितोसियज्ञेपुमानुषः ॥ २९ ॥ नित्वायुज्ञस्

“(११११) अग्नेविवस्वदितिचतुर्दशचंम्यसूक्तस्य काण्य. प्रस्कण्योमिराधेअरुयुपध्वअयुजोद्यहृत्व. युजःसतोद्यहृत्वः ।

साधनमग्नेहोतारमृत्विजं । मनुष्वदैवधीमहिप्रचेतसंजीरंदूतममर्त्यं ॥ यद्देवानांमित्रमहःपुरोहितं तैरोयासिद्वृत्य ।
 सिधोरिवप्रस्वनितासऽक्रुर्मयोगेभ्राजंतेऽअर्चयः ॥ श्रुधिश्रुत्कर्णवह्निभिर्देवैरेग्रेसयावभिः । आसीदंपुवर्हिपिमित्रोऽ
 अर्थमाम्रातर्यावाणोऽअचरं ॥ शृण्वंतुस्तोमैरुतःसुदानवोमिजिह्वाऽऋतावृधः । पिवतुसोमंवरुणोधृतत्रंतोश्चिभ्या
 मृपसांसजूः ॥ ३० ॥ (११९२) त्वमग्नेवसूँऽरिहरुद्राँऽआदित्याँऽवृत । यजास्वध्वरंजंनमनुजातंघृतमुपं ॥ श्रु
 प्रीवानोहिद्राशुपेद्व्याऽअग्नेविचेतसः । तान्रोहिदश्वगिर्वणखर्यंखिरशतमावह ॥ प्रियमेधवदत्रिवज्जातवेदोविरूपव
 त् । अंगिरस्वन्महिप्रतप्रस्कण्वस्यश्रुधीहयं ॥ महिकेवऽऽकृतयेप्रियमेधाऽअहूपत । राजंतमध्वराणामग्निशुक्लेणशो
 चिपा ॥ घृताहवनसंत्येमाऽऽपुश्रुधीगिरः । याभिःकण्वस्यसुनयोहद्वंतेवसेत्वा ॥ ३१ ॥ त्वांचित्रश्रवस्तमहवंतेविश्रु
 जंतवः । शोचिक्केरंपुरुप्रियाग्नेह्व्यायवोद्ध्वे ॥ नित्याहोतारमृत्विजंदधिरेवसुचित्तमं । श्रुत्कर्णसुप्रथस्तमंविप्राऽअग्ने
 दिविष्टिपु ॥ आत्वाविप्राऽअनुच्यबुःसुतसोमाऽअभिप्रयः । बृहद्भ्राविभ्रतोह्विरग्नेमतीयद्राशुपे ॥ प्रातर्याग्नःसह
 स्कृतसोमपेयायसंत्य । इहाद्यदैव्यंजनंवाहिरासादयावसो ॥ अर्वांचदैव्यंजनमग्नेयक्षुसहृतिभिः । अयंसोमःसुदान

(११९२) त्वमग्नेवसूँनितिदशर्चम्यसूक्तस्यप्ररकण्वोमिरन्त्यायादेवाश्चानुष्टुप् ।

वृस्तंपततिरोऽअह्वयम् ॥ ३२ ॥ (१।९।३) एषोऽउपाअपूर्व्याव्युच्छतिप्रियादिवः । स्तुपेवामश्विनावृहत् ॥
 यादुस्त्रासिंधुमातरामनोत्तररयीणां । धियादेवावसुचिदा ॥ वच्यंतेवांककुहासोजूर्णायामधिधिष्टपि । यद्द्वारथोवि
 भिष्यतात् ॥ ह्रुधियाज्जरोऽअपांपिपतिंपुर्निरा । पिताकुटस्यचर्यणिः+ ॥ आदुरोवांमतीनांनार्सत्यामतवचसा ।
 पातंसोमस्यधृष्णुया+ ॥ ३३ ॥ यानुःपीपरदश्विनाज्योतिष्मतीतमस्तिरः । तामस्मेरसाथाभिषं ॥ आनोनावामे
 तीनांयातंपारायुगंतवे । युजाथामश्विनारथं ॥ अरित्रंवादिवस्युथुतीर्थेसिंधूनांरथः । धियायुयुञ्जुऽइंदवः ॥ द्विवस्कं
 ष्वासुऽइंदवोवसुसिंधूनांपदे । स्वयंत्रिकुहृधित्सथः ॥ अभ्रुडुभाऽऽंशवेहिरण्यंप्रतिसूर्यः । व्यख्यज्जिह्वासासितः
 ॥ ३४ ॥ अभ्रुदुपारमेतेत्रेपंथाऽऽरुतस्यसाधुया । अर्दशिविद्युतिदिवः+ ॥ तत्तदिदुश्विनोरवोजरिताप्रतिभूयति ।
 मद्रुसोमस्यपिम्रतोः ॥ व्रावृसानायिवस्वतिसोमस्यपीत्यागिरा । मनुष्वच्छंभुऽआर्गतं ॥ युयोरुपाऽअनुश्रियंपरिज्मनो
 रूपाचरत् । ऋतार्चनथोऽअकुभिः ॥ उभापियतमश्विनोभानुःशर्मयच्छतं । अविद्वियाभिरुत्तिभिः ॥ ३५ ॥ इतिप्र
 थमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

(१।९।३) एषोऽउपाइतिपंनवशर्चस्ससूत्रम्यप्रस्कण्वोश्विनोगायत्री ।

तृतीयाध्याये वर्गाः ३५ सूक्तानि १४ ऋचः १७३ ॥ त्यागः १७३ ॥ इंद्रायेंदं. १५ अश्विन्यामिदं. १२ अग्निमित्रावरुणारात्रिसवितृ-
 म्यइदं. सवितृइदं. १० अग्नयइदं. १२ यूपायेंदं. २ अग्नयइदं. ६ मरुच्चइदं. ४० ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ वरुणमित्रार्यमम्यइदं. ३ आदि-
 त्येम्यइदं. ३ वरुणमित्रार्यमम्यइदं. ३ पूष्णइदं. १० रुद्रायेंदं. २ मित्रावरुणरुद्रेम्यइदं. रुद्रायेंदं. ३ सोमायेंदं. ३ अम्यश्रुयो-
 म्यइदं. २ अग्नयइदं. २१ अग्निदेवम्यइदं. अश्विन्यामिदं. १५ ॥ इतिप्रथमेतृतीयोऽध्यायः ॥

अयंदशप्रागाथंतुसहगोळशोपस्यंतूपश्चतुष्कमानुष्टुभंतूदुल्यसप्तोनासौर्यनवाद्यागायत्र्यौत्यस्तृचोरोगघ्नउपनिष
 दंत्योर्धर्चोद्विपन्नोऽभित्यंपंचोनासव्योद्विचिष्ट्रुवंतंमगिराइंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छन्नम्यध्यायत्सव्यइतींद्रएवास्यपुत्रो
 जायतंत्यंसुत्रयोदश्यंत्येचिष्ट्रुभौन्यूष्वेकादशांत्येचिष्ट्रुभौमानोत्याचिष्ट्रुपृष्ठमृष्टमीनवमीचंदिचश्चिदष्टौजागतंहे

पप्रपद्रप्रमंहिषायनूचिन्नवनोधागौतमंआग्नेयंहिचतुखिष्ट्रुवंतंवयाइत्सप्तवैश्वानरीयंवाह्निंपंचास्माइदुपोळश ॥४॥
 हरिः ॐ३म् ॥ (१।९।४) अयंवांमधुमत्तमःसुतःसोमंऽऋतावृधा । तमश्विनापिवतंतिरोऽअहचंधुसंतरत्नानि
 द्वाशुपे ॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतासुपेशसारेनायातमश्विना । कर्णासोवांत्रहृकृण्वंत्यध्वरेतेपांसुशृणुतंहवै ॥ अश्विनाम
 धुमत्तमंपातंसोममृतावृधा । अथाद्यदंद्वावसुविभ्रतारथेद्वाश्वंसुमुपगच्छतं ॥ त्रिपधस्थेवाहिंपिंविश्वेदसामध्वायुज्ञं

(१।९।४) 'अयंवाभितिदशंचस्यसुक्तस्यप्रस्कण्वोश्विनौअयुजोबृहलयोजःसतोबृहलः ।

मिमिक्षतं । कण्वासोचांसुतसोमाऽअभिघवोयुवांहवतेऽअश्विना ॥ याभिःकण्वमभिधिभिःप्रावतंतयुवमश्विना । ता
 भिःष्व१स्माँऽअवतंशुभस्पतीपातंसोममृतावृषा ॥ १ ॥ सुदासैदस्त्रायसुविभ्रतारथेपृक्षौवहतमश्विना । रयिसमुद्राद्
 तर्वाद्रिवस्पयसैधत्तंपुरुस्पृहं ॥ यन्नासत्यापरावतियद्वास्थोअधितुर्वशे । अतोरथेनसुवृतानुऽआगतंसाकंसूर्यस्वरश्मि
 भिः ॥ अर्वाचावांसप्तयोध्वरुश्रियोवहंतुसयनेदुर्ष । इषंपंचतासुकृतेसुदानवऽआवृहिःसीदतंनरा ॥ तेननासत्यागतं
 रथेनसूर्यत्वचा । येनुशश्वदूहधुर्दुर्दाशुपेवसुमध्यःसोमस्पपीतये ॥ उक्थेभिर्वागवसेपुरूवसूऽअकंश्चनिह्वयामहे । शश्व
 त्कण्वानांसदसिप्रियेहिंकुसोमंपथुरश्विना ॥ २ ॥ (१।९।५) सहवामेननऽउपोव्युच्छादुहितर्दिवः । सहद्युम्नेनवृ
 हुताधिभावरिरायादेविदास्वती ॥ अश्वीवतीगोमतीविंश्वसुविद्रोभूरिच्यवंतवस्तवे । उदीरयुप्रतिमासूनृताऽउपश्चोद
 राधोमघोना ॥ उवासोपाऽउच्छाच्चनुद्रेवीजीरारथानां । येऽअस्याऽआचरणेपुदधिरसमूद्रेनश्रवस्वर्षः ॥ उपोयेतेप्र
 यामेषुजतेमनोद्दानार्यसूर्यः । अत्राहुतत्कण्वऽएपांकण्वतमोनामृणातिनृणां ॥ आघायोपेवसूनर्युपायतिप्रभुं
 जती । जरथतीवृजनंपृद्धदीयतऽउत्पातयतिपक्षिणः ॥ ३ ॥ वियासृजतिसमनंब्य१र्थिनःपुदंनवेत्योदती । ययोन
 किटेपस्त्रिवांसऽआसतेव्युष्टीवाजिनीवति ॥ एषायुक्तपरावतःसूर्यस्योदर्यनादधि । शतंरथेभिःसुभगोपाऽइयंविवा

(१।९।५) सहवामेनेतिपौळशर्चम्यसूक्त्यप्रस्कण्वउपाःअयुजोवृहलयोयुजःसतोवृहलयः ।

त्यभिमानुपान् ॥ विश्वंमस्थानानामुचक्षेजगुज्जयोतिष्कणोतिसूनरी । अपद्वेपोमघोनीदुहितादिवऽउपाऽउच्छदप
 स्त्रियः ॥ उपऽआर्भाहिभ्रानुनाचुद्रेणदुहितदिवः । आवहतीभूर्यस्मभ्यंसाभंगव्युच्छंतीदिविष्टिषु ॥ विश्वस्यहिप्राण
 नंजीर्घन्त्येवियदुच्छसिसूनरि । सानोरथेनवृहताविभावरिश्रुधिचित्रामघेहवं ॥ ४ ॥ उपोवाजुंहिवंस्वयश्चित्रोमानु
 पेजनं । तेनार्वहसुकृतोऽअधुरौऽउपयेत्यागुणंतिवहयः ॥ विश्वान्देवौऽआर्वहसोमपीतयेतरिक्षादुपस्त्वं । सास्मासु
 धागोमदश्वावदुक्थ्यमुपोवाजंसुवीर्यम् ॥ यस्यारुशतोऽअर्चयःप्रतिभद्राऽअदक्षत । सानोरयिविश्ववारंसुपेशसमु
 पाददातुसुग्म्यं ॥ येचिद्धित्वामृपयःपूर्वेऽकृतयेजुहूरेवसेमहि । सानःस्तोमाऽअभियुणीहिराधसोपःशुक्रेणशोचिपा ॥
 उपोयदुधभ्रानुनाविद्वारशुणवोदिवः । प्रभौयच्छतादष्टकंपृथुच्छदिःप्रदेविगोमतीरिपः ॥ संनौरायावृहताविश्वपेश
 सामिन्दिशासमिळाभिरा । संद्युन्नेनविश्वतुरोपोमहिसंवाजैर्वाजिनीवति ॥ ५ ॥ (११५।६) उपोभुद्रेभिरागहिदि
 वाश्चिद्रोचनादधि । वहत्वरुणस्ववऽउपत्वासोमिनोगूहं ॥ सुपेशसंखरंथंमध्यस्थाऽउपस्त्वं । तेनासुश्रवसंजनंप्रा
 वाघदुहितदिवः ॥ वर्यश्चित्तेपतत्रिणोद्विपचतुष्पदर्जुनि । उपःप्रारश्चतूरनुदिवोऽअंतैभ्यस्परि ॥ व्युच्छंतीहिरादिम

भिविश्वमाभासिरोचनं । तांत्वामुपवसूयवोगीभिः कृष्वाऽअहपत ॥ ६ ॥ (११९।७) उदुल्यंजातवेदसंदुवंधं हतिके
 तवः । इशे विश्वाथसूर्यम् ॥ अपत्येतायवोयथानक्षत्रायत्यक्तुभिः । सुरायत्रिश्चक्षसे ॥ अहश्चक्षसे तयोविरुद्रमयो
 जनाऽअनु । भ्राजतोऽअग्रयोयथा ॥ तुर्योविश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसिसूर्य । विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्देवा
 नां विशः प्रत्यहुर्देपिमानुपान् । प्रत्यङ् विश्वर्दशे ॥ ७ ॥ येनापायकचक्षसाभुरण्यंतं जनाऽअनु । त्वंरुणपश्यसि ॥
 विद्यामैपिरजस्पृथ्वामिमानोऽअक्तुभिः । पश्यंजन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहुरितोरथेवहतिदेवसूर्य । शोचिष्केशंविचक्ष
 ण ॥ अयुक्तससंशुधुवः सूरोरथस्यनुह्यः । ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्वयंतमसस्पृज्योतिष्पश्यंत उत्तरं । द्वेवं
 देवत्रासूर्यमगेन्मज्योतिरुत्तमं ॥ बुधन्नद्यमित्रमह आरोहृद्भुचंरादिव । इद्रोगंममसूर्यहरिमाणं चनांशय ॥ शुकेण
 मेहरिमाणं रोपुणाकासुदध्मसि । अथोहारिद्रुपेमेहरिमाणं निदध्मसि ॥ उदगादुयमादित्योविश्वेनुसहसासह । द्वि
 पंतंमह्यं धयन्मोऽअहं द्विपतेरंधं ॥ ८ ॥ (११९।११) अभित्यमेपंपुरुहृतमृग्मिद्यमिंद्रंगीभिर्मदतावस्वोऽअर्णवं ।
 यस्यद्यावोनविचरंतिमानुषाभुजेमंहिष्ठमभियिप्रमर्चत ॥ अभीमयन्वन्स्वभिष्टिमृतयोतरिक्षप्रातर्धिपीभिरावृतं । इंद्रं

(११९।७) उदुल्यमिति त्रयोदशचक्षसूक्तस्य प्रकृष्वः सूर्यागायत्री अत्याश्रितस्रोनुष्टुभः (अत्यस्तुचोरोगप्रउपनिषद्लोच्योर्ध्वोद्विपप्रश्चिगुणः) ।
 (११९।११) अभित्यमिति पंचदशचक्षसूक्तस्य सप्तम्य आगिरसः संब्यद्रंद्रो जगती अत्येद्वेनिष्टमौ ।

दक्षासऽरुभवोमदुच्युतैशतकृतंजवनीसुनृतारुहत् ॥ त्वंगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरपोतात्रयेशतडुरेखुगातुवप
 द्विमदायवहोवस्याजावद्रिवावसानस्थनृतयन् ॥ त्वमपामपिधानावृणोरपाधारयःपर्वतदानुमद्वसु । वृत्रयदिद्विशव
 सार्वधीरद्विमादित्सूर्यदिव्यारोहयोद्देशः ॥ त्वंमायाभिरपमायिनोधमःस्वधाभियेऽअधिशुसावशुहृत । त्वंपिप्रोन्म
 णःप्रारुंजःपुरःप्रऽरुजिन्धानंदस्युहल्यैव्याविथ ॥ ९ ॥ त्वंकुत्सशुष्णहल्यैव्याविथारंघयोतिथिगवायशंबरम् । महांतचि
 द्बुदंनिकमीःपुदासनादेवदस्युहल्यायजज्ञिपे ॥ त्वेविश्वातविपीसुध्रयग्धितातवुरार्धःसोमपीथार्यहर्षते । तववज्रश्चि
 कितेबाहोद्धितोवृश्वाशत्रोरयुविश्वानिवृष्ण्या ॥ विजानीह्यार्यान्येचदस्यवोवह्निर्मतेरंधवाशासदवृतान् । शार्कीभव
 यजमानस्यचोद्धिताविश्वेत्तातेसधमादेपुचाकन ॥ अनुव्रतायंधयुन्नपव्रतान्नाभूभिरिंद्रैःश्रथयुन्ननाभुवः ॥ वृद्धस्य
 चिद्धर्धतोद्यामिनक्षतःस्तवानोवृश्वाविजधानसंदिहः ॥ तक्षधत्तऽवृशनासहसासहोविरोदसीमज्मनावाधतेशवः ।
 आत्वावातस्यनृमणोमनोयुजऽआपूर्यमाणमवहन्नभिश्रवः ॥ १० ॥ मंदिष्टयदुशनैकाव्येसचाँऽइंद्रोवंकूवंकुतरार्धिति
 षति । उग्रोययिंनिरुपःस्रोतसासृज्जद्विशुष्णस्यदृद्धिताऽएरयत्पुरः ॥ आस्मारधंवृपुपाणेषुतिष्ठसिशार्यातस्यप्रभृतायेपु
 मंदसे । इंद्रयथासुतसोभेषुचाकनोर्नर्वाणंश्लोकमारोहसेद्विचि ॥ अर्दद्राऽअभीमहृतेवचस्यवेकक्षीवतेवृचयामिद्रसु
 न्वते । मेनाभवोवृपणश्वस्यसुकृतोविश्वेत्तातेसर्वनेपुप्रवाच्या ॥ इंद्रोऽअश्रायिसुध्वोनिरेकेपञ्चेपुस्तोमोदुर्योनयूपः ।

ष्ययातेसोमासोवृत्रहृत्येऽुसत्पते । यत्कारवेदशब्दत्राण्यप्रतिवृंहिष्मतेनिसहस्राणिवृहयः ॥ युधायुधमुपघेदेऽपिधृष्यया
 पुरापुरंसमिदं हंस्योर्जसा । नम्यायदिद्रुसख्यापरावतिनिवृहयो नमुच्चिनाममायिनं ॥ त्वंकरंजमतपर्णयं वधीस्तेजिष्ठया
 त्तिथिग्वस्यवर्तनी । त्वंशतायंगृदस्याभिनुषुरो नानुदःपरिपूताऽऋजिर्श्वना ॥ त्वमेतान्जंनुराज्ञोद्विर्दशो वंधुनासुश्रव
 सोपजग्मुषः । पृष्टिसहस्रानवतिनवश्रुतो निचक्रेणरथ्यादुष्पदावृणक् ॥ त्वमाविथसुश्रवसंतवोतिभिस्तवत्रामभिरिद्र
 तूर्धयाणं । त्वमस्मैकुत्समतिथिग्वमायुंमहेराज्ञेयूनेऽअरंधनायः ॥ यऽडुट्टर्चीद्रदेवगोपाःसखायस्तेशियतमाऽअसा
 म । त्वांस्तोपामत्वयासुवीराद्रार्धीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ १६ ॥ (१११०१४) मानोऽअस्मिन्मघन्यतृत्वंहसिन्
 हितेऽअंतुःशर्वसःपरीणशे । अक्रदयो नद्योऽुरोरुवद्वनाकथानक्षोणीभियसासमौरत ॥ अर्चाशक्रायशाकिनेशचीवते
 शृण्वंतमिंद्रमहयन्नभिष्टुहि । योधृष्णुनाशर्वसारोदसीऽडुभेवृपावृपत्वावृपभोन्युजते ॥ अर्चादिवेवृहुतेश्व्यंश्वचःस्वक्ष
 त्रयस्यधृपतोधृपन्मनः । वृहच्छ्रवाऽअसुरोवृहणाकृतःपुरोहरिभ्यांवृपभोरथोहिपः+ ॥ त्वंदिवोवृहुतःसानुकोपयोवत्मना
 घृपताशंवरंभिनत् । यन्मायिनोत्रांदिनोमंदिनाधृपच्छितांगभस्तिमशनिपृतन्यसि ॥ नियद्गुणक्षिभ्वसनस्यमूर्धनिशुष्ण
 स्यचिद्वंदिनोरुरुवद्वना । प्राचीनेनमनसावृहणायतायदुधाचिच्छृणवःकस्तापरि ॥ १७ ॥ त्वमाविथनर्थतुव

(१११०१४) मानोअस्मिन्नित्येकादशचस्यसूक्तस्यसव्यइंद्रोजगतीपष्टपष्टमीनवम्येकादशयस्त्रिभुमः ।

शंयदुत्वंतुर्वीतिव्ययैशतकतो । त्वंरथमेतंशंकृत्व्येधनेत्वंपुरोनेयतिदंभयोनेच ॥ सघाराजासत्पतिःशशुवज्जनौरातहं
 व्यःप्रतियःशासमिन्वति । इकथावायोऽभिगुणातिराधसादानुरसाऽउपरपिन्वतेद्वियः ॥ असंमंक्षत्रमसंमामनी
 पायसोमपाऽअर्पसासंतुनेमै । येतऽइंद्रदुपोवृधयंतिमहिक्वत्रंस्थविंरुवृष्णयंच ॥ तुभ्येदेतेवंहुलाऽआंद्रदुग्धाश्चमपदं
 अमसाऽइंद्रपानाः । व्यंश्रुहितपयाकामेपामथामनौवसुदेयायकृष्व ॥ अपामतिष्ठद्धरणहिरंतमोतवृत्रस्यजठरेपुप
 रंतः । अभीमिंद्रोद्योवृत्रिणाहिताविश्वोऽअनुष्ठाःप्रवृणेपुजिघते ॥ सशेवृधमधिघाद्युन्नमसेमहिक्वत्रंजनापाळिद्रुत
 व्यं ॥ रक्षाचनोमुघोनःपाहिसुरीत्रायेचनःस्वपत्याऽइपेधाः ॥ १८ ॥ (१११०५) द्विवश्चिदस्यवरिमाविपप्रथऽइंद्रं
 नमह्णागृथिवीचनप्रति । भीमस्तुविष्मान्चर्यणिभ्यऽआतपःशिशीतिवज्रंतजेसेनवंसंगः ॥ सोऽअर्णवोनेनद्यःसमुद्रियः
 प्रतिगृम्णातिविश्रितावरीमभिः । इंद्रःसोमस्यपीतयेवृपायतेसनात्सयुध्मऽओजसापनस्यते ॥ त्वंतामिंद्रपर्वतंतनभोजं
 सेमहोनुम्णास्यधर्मणामिरज्यसि । प्रवीर्येणद्वेवतातिकेतिकेतिवश्वस्माऽउग्रःकर्मणेपुरोहितः ॥ सऽइद्धनेनमस्युभिर्वच
 स्यतेचारुजनेपुप्रभुवाणऽइंद्रियं । वृषाळंदुर्भवतिहयतोवृषाक्षेर्मणधेनामघवायदिन्वति ॥ सऽइन्महानिसमिथानिम
 र्गमनाकृणोतियुध्मऽओजसाजनेभ्यः । अर्धाचनश्रद्धधतिल्विपीमतऽइंद्रायवज्रनिघनिघतेवधं ॥ १९ ॥ सहिश्रंव

(१११०५) द्विवश्चिदित्यष्ट्यस्यसूक्तस्यसव्यइंद्रो जगती ।

स्युःसर्दनानिष्टुत्रिमाक्षमयावृधानऽओजसाविनाशयन् । ज्योतीषिकृष्यन्नष्टृकाणियज्यवेवसुकतुःसर्तवाऽअपःसृजत् ॥
 द्रानायमनःसोमपायन्नस्तुतेर्वाचाहरीयंदनश्रुदाकृधि । यमिष्ठासःसारथयोऽइंद्रतेनत्वाकेताऽआदंभ्रुवंतिभूर्णयः ॥
 अमक्षित्वंसुनिभपिहस्तयोरपाङ्गंसहस्तान्विश्रुतोदधे । आवृतासोवतासोनकृत्भिस्तनूतेकतवऽइंद्रभूरयः ॥ २० ॥
 (१११०६) एपप्रपूर्वोर्युतस्यचच्चिपोत्योनयोपासुदयस्तभुर्वणिः । दक्षमहेपाचयतेहिरण्ययंरथमापृत्याहारियोगमृ
 श्वसं ॥ तंगूर्तयोनिसृष्टिपःपरीणसःसमुद्रंनसंचरणेसनिष्यवः । पतिदक्षस्यविदथस्यनूसहोगिरिनवेनाऽअधिरोहृतेज
 सा ॥ सतूर्वणिर्महौऽअरेणुपांस्थेगिरेभृष्टिर्नभ्राजतेतुजाशवः । येनशुष्णंमायिनमायसोमदेद्रुप्रऽआभ्रुपुरामयन्निदाम
 नि ॥ देवीयदितानिपीत्याधृधोत्तयऽइंद्रुंसिपत्त्युपसंनसूर्यः । योधुष्णुनाशर्यसात्राधतितमऽइर्यतिरेणुंभृहदहर्दिरिन्द्रणिः ॥
 वियत्तिरोधुरुणमच्युतरंजोतिष्ठिपोद्विवऽआतासुवर्हणा । स्वर्माद्वियन्मदऽइंद्रहृष्याहंन्द्रुत्रंनिरपामोब्जोऽअर्णवं ॥
 त्वंद्विवोधुरुणीधिपुऽओजसापृथिव्याऽइंद्रुसदनेपुमाहिनः । त्वंसुतस्यमदेऽअरिणाऽअपोविष्टुत्रस्यसमयापाप्यारुजः
 ॥ २१ ॥ (१११०७) प्रमंहिषायचृहृतेवृहद्रेयसत्यशुष्मायतवसेमूर्तिभरे । अपामिवप्रवृणेयस्यदुर्धरंराधोविश्वायु
 शर्यसेऽअपायृतं ॥ अधतेचिन्ध्वमनुहासद्विष्टयुऽआपोनिन्नेवसथेनाहृविष्मतः । यत्पर्वतेनसमशीतहृर्युतऽइंद्रस्यऽअः

(१११०६) एपप्रपूर्वोरिस्त्रिपळचस्यसूक्तस्यइंद्रोजगती । (१११०७) प्रमंहिषायेतिपठचस्यसूक्तस्यसंब्यइंद्रोजगती ।

श्रद्धिताहिरण्ययः ॥ अस्मैभीमायनमसासमच्चरऽउरयो नशुभ्रऽआभरापनीयसे । यस्यधामश्रवसेनामैद्वियंज्योतिर
 कारिहुरितोनायसे ॥ इमेतऽइन्द्रतेव्यंयुंरुद्रुतयेत्वारस्यचरामसिप्रभूवसो । नहिल्वदुन्योगिर्वणोगिरुःसर्घत्क्षोणीरिव
 प्रतिनोहर्यतद्वचः ॥ भूरितऽइन्द्रवीर्यं तवसस्यस्तोतुमैघवन्काममापृण । अनुतेदौर्बृहतीवीथिममऽइयंचतेपृथिवी
 नेमऽओजसे ॥ त्वंतामिन्द्रपर्वतंमहामरुवज्रेणवज्रिन्पर्वशश्वकतिथ । अवास्त्वोनिवृत्ताःसर्तवाऽअपःसत्राविश्वंदधिपे
 केवलंसहः ॥ २२ ॥ (इतिप्रथमेमण्डलेदशमोनुवाकः) ॥ (१११११) नृचित्सहोजाऽअमृतोनिनुदतेहोलायद्दूतोऽअ
 भवद्विवस्वतः । विसाधिष्ठेभिःपथिभीरजोममऽआदेवताताहृविपाविवासति ॥ आस्वमन्त्रयुवमानोऽअजरस्तुष्व
 विष्यन्नतसेपुतिष्ठति । अत्योनपृष्ठमुपितस्यरोचतेद्वियोनसानुस्तनयश्चिक्कदत् ॥ ऋणारुद्रेभिर्वसुभिःपुरोहितोहोता
 निषत्तोरथिपाळमर्त्यः । रथोनविश्वैर्बृजसानऽआयुष्यानुपगवार्यादिवऽऋण्वति ॥ विवातजूतोऽअतसेपुतिष्ठतेवृथाजु
 ह्वभिःसृण्यातुविष्वणिः । तूपुयदमेवनिनौवृपायसेकृष्णतऽएसरुशर्दुमेऽअजर ॥ तपुर्जभोवनआवातचोदितोयूथेन
 साह्वोऽअर्ववातिवंसगः । अभित्रजंनक्षितंपाजसारजःस्थ्यातुश्चरथंभयतेपंतत्रिणः ॥ २३ ॥ द्रुधुष्वाभृगयोमानुषेज्वार
 यिनचारुसुहंजनैभ्यः । होतारमग्नेऽअतिथिधरेण्यंमित्रंनरोधंदिव्यायुजन्मने ॥ होतारंससजुह्वोऽयजिष्ठंयंवाघतोवृ

(१११११) नृचिद्वितिनवर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाअग्निजगतीअत्याश्वतत्तत्रविष्टुम ।

विप्रतिविधुवेधाः⁺ ॥ तं न व्यसीहृदऽआजायमानमसत्सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः । यमुत्विजोवृजनेमानुपासुः प्रयस्वं
 तऽआयवोजीर्जनंत ॥ उशिक्पायकोवसुर्मानुपेपूर्वेण्योहोताधापिविधुं । दर्मनागृहपतिर्दमऽऔऽअशिर्भुवद्रथिपती
 रयीणां⁺ ॥ तं त्वाव्यंपतिमन्नेरयीणांप्रशंसामोमतिभिर्गोतमासः । आशुं नवाजंभुरंमूर्जयैतः प्रातर्मक्षूधियावसुर्जग
 म्यात् ॥ २६ ॥ (११११४) अस्माऽइदुप्रतवसेत्तरायप्रयोनहर्मिस्तोमंसाहिनाय । ऋचीपमायाधिगवऽओहृमिद्रायत्र
 ह्याणिरातर्तमा ॥ अस्माऽइदुप्रथऽइवुप्रथंसिभराभ्यांगंपवाधेसुबुक्ति । इंद्रायहृदामनंसामनीपाप्रत्लायपत्येधियोमर्जयं
 त ॥ अस्माऽइदुत्यमुपमंस्वर्पाभराभ्यांगंपमास्येन । मंहिष्टुमच्छोक्तिभिर्मतीनांसुबुक्तिभिःसूरिवावृधच्चै ॥ अस्माऽइदु
 स्तोमंसंहिनोभिरथंनतष्टेयतत्सिनाय । गिरंश्चगिर्वाहसेसुबुक्तीद्रायविश्वमिन्वमेधिराय ॥ अस्माऽइदुसप्तिसिभिवश्रवस्येद्रा
 यार्कजुह्वाङ्गुसमैजे । वीरंदानौकसंवृदध्यैपुरांगर्तश्रवसंदुर्माणं ॥ २७ ॥ अस्माऽइदुत्वष्टातक्षद्रंस्वर्पस्तमंस्वर्यैरणा
 य । वृत्रस्यचिद्धिदधेनुममैतुजनीशानस्तुजताकियेधाः⁺ ॥ अस्थेदुमातुःसर्वनेपुसद्योमहःपितुंपपिवाश्चार्बन्ना । मुपा
 यद्विष्णुःपचतंसहीयान्विध्यद्वराहंतिरोऽअद्रिमस्ता ॥ अस्माऽइदुन्नाधिहेवपत्नीरिद्रायार्कमहिहृत्यऽऊबुः । परिधा
 वापृथिवीजन्त्रजुर्वानास्यतेर्महिमानुंपरिष्टः ॥ अस्थेदुवप्ररिरेचमहित्वंद्विवस्थृथिव्याःपर्यतरिक्षात् । स्वराळिद्रोदमऽ

(११११४) अस्माइद्वितियोळशचंससूक्तस्यनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

नव्यसीहृदऽआजार्थमानमुस्सल्लुकीतिर्मधुजिह्वमदयाः । यमृत्वजोवृजनेमानुपासुःप्रयस्व
 शिक्पावकोषमुमानुयेपुवरेण्योहोताधायिविधु । दमूनागृहपतिर्दमऽआऽअश्रिभुवद्रयिपती
 हरिः ओ३म् ॥ पतिमन्नेरयीणांप्रशंसासोमतिभिर्गोतमासः । आशुनवाजभूरंमूर्जयैतःप्रातर्मधुधियायसुर्जग
 यायार्चामार्कनरेचिः१४) अस्माऽइदुमत्वसेतुरायप्रयोनर्दमिंस्तोमंमाहिनाय । ऋचीपमायाधिगवऽओहृमिंद्रायत्र
 अंगिरसोगाऽअर्विदं । इदुमयऽइवप्रयैसिभराभ्यांगुंपवाधैसुद्रुक्ति । इंद्रायहृदामनसामनीपाप्रलायपत्येधियोमर्जयं
 शंतनरः ॥ ससुष्टुष्टंबुतत्सिनाय । गिरश्चगिर्वाहसेसुष्टुक्तीद्रायविश्वमिन्धंमेधिराय ॥ अस्माऽइदुसष्टिमिवश्रवस्येंद्रो
 गुणानोऽअंगिरेवीरंडुनौकसंबुदधैपुरांगूर्तश्रवसंडुर्मर्णं ॥ २७ ॥ अस्माऽइदुत्वष्टातक्षुद्रंस्वपस्तमंस्युर्थैरणो
 तदुप्रयक्षतमनेनुमर्मतुजनीशानस्तुजताकियेधाः+ ॥ अस्येतुमातुःमवनेनुसुचोमृष्टःपितुंप्रियाशार्चन्ना । मुपा
 जासनीकिऽऽयान्विष्यंद्दराहंतिरोऽअद्रिमस्ता ॥ अस्माऽइदुमाधिष्टेयपत्नीरिंद्रोयाकर्मष्ठिहृत्यऽऽऽः । परिचा
 वायुवतीस्तेनास्यतेमहिमानुंपरिष्टः ॥ अस्येदेयप्ररिरेमष्ठित्यद्वियस्पृधिव्याःपर्युतरिक्षात् । म्यराळिंडोदमऽ
 सासुदंसाप्रसाइश्रित्तिपोळ्दशंभ्यसूप्रमनोधाइंद्रस्त्रिमुत् ।

सहीभिः । सुल्लहृत्त्राजनयानपलापुयस्यातस्वसाऽऽऽऽऽऽ ॥ २७ ॥ २२७२
 स्मददुः । पतिंनपत्नीरुशुतीरुशंतैस्पृशंतित्वाशवसावन्मनीपाः+ ॥ सुनादेवतवरायोगभस्लोनक्षीयैतेनोपदस्यंतिदस्म ।

(११११५) प्रमन्महइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यनोधाइंद्रस्त्रिमुत् ।

द्युमौऽअसिऋतुमौऽइंद्रधीरुःशिक्षाशचीयुःस्तर्धनुःशर्चीभिः ॥ सनायुतेगोतमऽइंद्रनव्यमंतक्षद्रहंहारियोजेनाय । सु
 नीधार्यनःशत्रसाननोधाःप्रातर्मधुधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥ (११११६) त्वंमहौऽइंद्रयोहुशुष्मैर्धर्वावाजज्ञानःपृ
 धिवीऽअमंथाः । यद्धतेविश्वगिर्यश्चिदभ्याहृद्वासःकिरणानैर्जन् ॥ आयद्धरीऽइंद्रविश्रतावेरातेवज्रंजरितावा
 होधांत । येनाविहर्यतक्रतोऽअमित्रानुरऽइष्णासिपुरुहंतपर्धीः+ ॥ त्वंसत्यऽइंद्रधृष्णुरेतान्त्वमृभुक्षानर्थस्त्वंपाद् ।
 त्वंशृष्णोवृजनेपृक्षऽआणोयूनेकुत्सायद्युमतेसधाहन् ॥ त्वंहृत्यदिद्रचोद्रीःसखीवृत्रयद्वज्रिन्वृपकर्मशुभाः । यद्धशूर
 वृयमणःपराचैविंदस्यैवोनावकृतोवृथापाद्+ ॥ त्वंहृत्यदिद्रारिपण्यन्दृढस्यचिन्मतीनामजुष्टौ । व्यं३सदाकाष्ठाऽअ
 र्धतियर्धनेवज्रिन्वृथिह्यमित्रान् ॥ ४ ॥ त्वांहृत्यदिद्राणेसातोस्वर्मिद्धिनरऽआजाहंते ॥ तर्पस्वधावऽइयमासमर्थऽ
 क्रुतिर्वाजैष्यत्साय्याभूत् ॥ त्वंहृत्यदिद्रमत्सयुध्युनुरोवज्रिन्पुरुकुत्सायदर्दः । वृहिनयत्सुदासेवृथावर्गोहोराजन्वविवः
 पूरवैकः ॥ त्वंत्यात्रऽइंद्रदेवचित्रामिपुमापोनर्पीपयुःपरिज्मन् । यथाशूरप्रत्यसम्भ्यंसित्मनमूर्जनश्चिन्वधक्षरध्वै ॥
 अकारितऽइंद्रगोतमेभिर्भ्रंष्ट्राण्योक्तानमसाहरिभ्यां । सुपेशंसंवाज्जुमार्भरानःप्रातर्मधुधियावसुर्जगम्यात् ॥ ५ ॥
 (११११७) घृष्णेशर्धायिसुर्मखायवेधसेनोधःसुवृक्किप्रभरामरुन्ध्र्यः । अपोनधीरोमनसासुहस्त्योगिरुःसर्मजेविदंधे
 (११११६) त्वंमहानितिनवर्चस्सूक्तस्वनोधाइंद्रम्बिष्टुप् । (११११७) घृष्णेशर्धयेतिपंचदशर्चस्सूक्तस्वनोधातरुतोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

यमावत । अर्धद्विर्वाजभरतेधनाट्टभिरापृच्छ्यं क्रतुमाक्षेतिपुष्यति ॥ चर्कृत्यं मरुतः पृत्सुट्टरं द्युमंतं शुष्मं मघवंत्सुधत्तन ।
धनस्पृतं मुक्थ्यं विश्वचर्पणिलोकं पुष्ये मत्तनं यशसं हिमाः ॥ नूष्टिरं मरुतो वीरवंतं मृतीपाहं रचिमस्मा सुधत्त । सहस्रिणं श्रुति
नं शशुवांसं प्रातर्मधूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ८ ॥ (११२१) पृथ्वानतायुगुहाचर्तंतं नमो युजानं नमो वहेतं ॥ सजोपाधीराः
पदेरनुगमन्नुपत्वासीदुन्विश्वेयजन्त्राः ॥ ऋतस्येदेवाऽअनुव्रतागुभुवत्परिष्टिद्योर्नभूर्म ॥ वर्धती मार्षः पुन्यासुशिश्चिभ्रमत्स्य
योनागर्भसुजातं ॥ पुष्टिर्नरुणवाक्षितिर्नपृथ्वीगिरिर्नभुज्मक्षोदो नशंशु ॥ अत्योनाग्मन्त्सर्गप्रतक्रुः सिधुर्नक्षोदुःकऽ
ईवराते ॥ जामिः सिधूनां भ्रातैव स्वस्त्रामिभ्यान्नराजानान्यसि ॥ यद्वातं जूतो वनाव्यस्थादुग्निर्हदातिरो मापृथिव्याः ॥
श्वसित्यप्युहंसो नसीदुक्कत्वाचेतिष्ठो विशामुपभुत् ॥ सोमो नवेधाऽऋतप्रजातः पृथुर्नशिश्वाविभुर्दरेभाः ॥ ९ ॥
(११२२) रथिर्नचित्रासूरो नसंहगायुर्नप्राणो नित्यो नसूनुः ॥ तक्रानभूर्णिर्वनसिपक्विपयो नधेनुः शुचिर्विभावा ॥
द्राधारक्षेममोको नरुणवो ययो नपृको जेता जनानां ॥ ऋषिर्नस्तुभ्या विश्वप्रशस्तो वाजी नप्रीतो ययो दधाति ॥ दुरोकशोच्चिः
क्रतुर्न नित्यो जायेव यो नावरं विश्वस्मै ॥ चित्रो यदभ्राद्भ्येतो न विश्वुरथो न रुक्मीत्येपः समत्सु ॥ सेनैव मृष्टामं दधात्यस्तुने
द्विद्युरथे प्रतीका ॥ युमोर्हजातो युमोजनिर्व्यज्रारः कृनीनां पतिर्जनीनां ॥ तं वश्चरार्थावयं वसुत्यास्तं नगावो नक्षतऽऽरुद्धं ॥

--- (११२१) पृथ्वानेति दशर्चस्य सकस्यशां च यः पराशरो मिद्विपद्मो विराट् (११२२) रथिर्नेति दशर्चस्य सूक्तस्य पराशरो मिद्विपद्मो विराट् ।

सिंधुर्नक्षोदुःप्रनीचीरिनोन्नवंतगावःस्व १ दृशकि ॥ १० ॥ (१११२१३) वनेपुजायुर्मतेपुमित्रोवृण्णीतिश्रुष्टिराजेवाजु
 र्थं ॥ क्षेमोनसाधुःऋतुर्नभद्रोभुवंत्स्वाधीर्होताहव्युवाद् ॥ हस्तेदधानोनुम्ण्णाविश्वान्यमेदेवान्धोद्दुहानिपीदन् ॥ विदं
 तीमन्नरोधियंघाहृदायत्तष्टान्मंत्राँऽअशंसन् ॥ अजोनक्षांद्वाधारपृथिवीतस्तंभुंधामंत्रेभिःसत्यैः ॥ प्रियापदानिपुश्वो
 निपाहिविश्वार्युरग्नेगुहागुहंगाः ॥ यऽईचिकेतगुहाभवंतमायःससाद्धारामृतस्य ॥ वियेचृतंत्युतासपंतुऽआदिद्वसू
 निप्रवंवाचासै ॥ वियोवीरुत्सुरोधंन्महित्वोत्प्रजाऽइत्प्रसूवंतः ॥ चित्तिरपादमेविश्वायुःसन्नैवधीराःसंमार्यचक्रुः
 ॥ ११ ॥ (१११२१४) श्रीणन्नूपस्थादिवंमुरण्युःस्यातुश्चरथमकून्व्यूणात् ॥ परियदेपामेकोविश्वेषांभुवहेवोद्वयानां
 महित्वा ॥ आदिपेविश्वेऋतुंजुपंतुशुक्काद्यैवजीवोजनिष्ठाः ॥ भजंतविश्वेदेवत्वनामऽऋतंसपंतोऽअमृतमेवैः ॥
 ऋतस्यप्रेपाऽऋतस्यधीतिविश्वायुर्विश्वेऽअपांसिचक्रुः ॥ यस्तुभ्यंदाशाद्योवातिशिक्षात्तस्मैचिकित्वात्रयिंदयस्व ॥
 होतानिपत्तोमनोरपत्येसचिन्वसांपतीरयीणां ॥ इच्छंतरेतोमिथस्तनूपसंजानतस्वैर्दक्षैर्मूराः ॥ पितुर्नपुत्राःऋतुंजुपंत
 श्रोपन्वेऽअस्यशासंतुरासः ॥ विरायऽऔर्णोदुरःपुरुक्षुःपिपेशनाकंस्तुभिर्दमूनाः ॥ १२ ॥ (१११२१५) शुक्रःशुशु
 श्रौणन्नितिदशचंस्यसूक्तस्यपराशरोभिर्द्विपदाविराद् । (१११२१४) श्रीणन्नितिदशचंस्यसूक्तस्यपराशरोभिर्द्विपदाविराद् ।
 (१११२१५) शुक्रइतिदशचंस्यसूक्तस्यपराशरोभिर्द्विपदाविराद् ।

क्वाऽउपोनजारःप्रासमीचीद्वियोनज्योतिः ॥ परिप्रजातःऋत्वावभूथभुवोद्विवानाऽपितापुत्रःसन् ॥ वेधाऽअहंसोऽ
 अग्निर्विज्ञानधूर्नगोनांस्वाग्नापितनां ॥ जनेनशेवऽआहूर्यःसन्मध्येनिपत्तोऽरुणवोदुरोणे ॥ पुत्रोनजातोऽरुणवोदुरो
 णेवाजीनप्रीतोविशोवितरीत् ॥ विशोयदहेनृभिःसनीळाऽअग्निदेवत्वाविश्वान्यदयाः ॥ नकिंऽएताव्रताभिर्नन्तिनृ
 भ्योयदेभ्यःश्रुष्टिचूर्कथं ॥ तत्तुतदंसोयदहन्त्समानैर्नृभिर्यद्युक्तोविवेरपांसि ॥ उपोनजारोविभावोऽस्रःसंज्ञातरूपश्चिके
 तदस्मै ॥ त्मनावहंतोदुरोव्यृण्वन्नवंतविश्वेस्व १ ईशकी ॥ १३ ॥ (११२१६) वनेमपर्वाऽर्योर्मनीपाऽअग्निःसुशो
 कोविश्वान्यदयाः ॥ आदैव्यानित्रताचिकित्त्वानामानुपस्यजनस्यजन्म ॥ गर्भोयोऽअपांगर्भोवनानांगर्भश्चस्थातांगर्भ
 श्ररथा ॥ अद्रौचिदस्माऽअंतदुरोणेविशानविश्वोऽअमृतःस्वाधीः ॥ सहिक्षपावोऽअग्नीरयीणांदाशुघोऽअस्माऽअ
 रंसकैः ॥ एताचिकित्योभूमानिपाहिदेवानांजन्ममतीश्चिद्वान् ॥ वर्धान्यपर्वाःक्षपोविरूपाःस्यातुश्चरथमृतम
 वीतं ॥ अरधिहोतास्व १ निपत्तःऋण्वन्ध्यान्यपांसिसुत्यां ॥ गोपुप्रशस्तिवनैषुधिपेभरंतविश्वेवलंस्वर्णः ॥ वित्वा
 नरःपुरुत्रासपर्यन्पितुर्नजिन्नेविवेदोभरंत ॥ साधुर्नगधुरस्तैवशूरोयातेवभीमस्त्येपःसमत्सु ॥ १४ ॥ (११२१७)
 उपप्रजिन्वन्नशतीरुशंतंपतिंनित्यंजनयुःसनीळाः । स्वसारःश्यावीमरुपीमजुर्नचिन्त्रमुच्छंतीमुपसंनगवः ॥ वीलुचि
 (११२१६) वनेमलेकादशर्चस्वसूक्तस्यपराशरोभिर्द्विंपदाविराट् । (११२१७) उपप्रजिन्वन्निति वशर्चस्वसूक्तस्यपराशरोभिर्बिभ्रुत् ।

दृष्टापितरोनऽउक्थैरद्रिरुज्जगंगिरसोरवेण । चक्रुर्दिवोवृह्तोगातुमसेऽअहःस्वविदुःकेतुमुष्ठाः⁺ ॥ दधन्नतंधन
 यन्नस्वधीतिमादिदुर्योर्दधिष्वोऽविभृताः । अतृप्यंतीरुपसोयंत्यच्छद्विवाञ्जन्मप्रयसावर्धयंतीः ॥ मधीघर्दीविभृतो
 मातरिश्वागृहेगृहेन्येतेजेन्योभूत् । आद्रीराज्ञेनसहीयसेसचासन्नादूल्यं^१भृगवाणोविवाय ॥ महेयत्पित्रऽईरसंद्रिवे
 करवत्सरत्पृशन्त्यश्चिकित्वान् । सृजदस्ताघृपताद्रिद्युमसेस्वायांदिवोदुह्रितरित्विषिधात् ॥ १५ ॥ स्वऽआयस्तुभ्यंद
 मऽआविभातिनमोवादाशादुशतोऽअनुधून् । वधोऽअग्नेवयोऽअस्यद्विवर्ह्यायासद्रायासुरथंयंजुनासि ॥ अग्निविश्वा
 ऽअभिषृक्षःसचंतेसमद्रंनस्रवर्तःससयुहीः । नजामिभिर्विचिकितेवयोनेविदाद्वेपुप्रमतिचिकित्वान्⁺ ॥ आयद्रिपे
 नुपतितेजऽआनुद्धुचिरेतोनिपिकुंधौरभीके । अग्निःशर्धमनवृधंयुवानंस्वाथ्यंजनयत्सदयच्च ॥ मनोनयोध्वनःसद्य
 ऽएत्येकःसंत्रासुरोवस्वऽईशे । राजानामित्रावरुणासुपाणीगोपुप्रियममृतंरक्षमाणा ॥ मानोऽअग्नेसख्यापित्र्यणिप्र
 मपिंघाऽअभिविदुष्कविःसन् । नभोनरूपंजरिमामिनातिपुरातस्याऽअभिशस्तेरधीहि ॥ १६ ॥ (१ । १२ । ८)
 निकाव्यधिषसुःशश्वतस्कृहेस्तेदधानोनयोपूरुणि । अग्निभुवद्रथिपतीरयीणासत्राचक्राणोऽअमृतानिविश्वा ॥ अस्मे
 वत्संपरिपंतंनविदन्निच्छंतोविश्वेऽअमृताऽअमूराः । श्रमयुवःपदुव्योधिषुंघास्तस्थुःपदेपरमेचावृग्नेः⁺ ॥ तिस्रोयदग्ने

शरदुस्त्वामिच्छुचिघृतेनशुचयःसपर्यान् । नामानिचिद्धिरेयज्ञियान्यसूदयतत्तन्वः सुजाताः ॥ आरोदसीचृहुती
 वेविदानाःप्ररुद्रियाजभ्रिरेयज्ञियासः । विदन्मतोनिमधिताचिक्रिवान्निपदेपरमेतस्थिवासं ॥ संजानानाऽउपसीद
 न्नभिन्नुपलीवंतोनमर्त्यन्नमस्यन् । रिऱिकांसस्तन्वःकृण्वतुस्थाःसखासख्युनिमिपिरिक्षमाणाः ॥ १७ ॥ त्रिःसप्तयद्दु
 ह्यानिर्वेऽइत्पदाविदुन्निहितायज्ञियासः । तेभीरक्षतेऽअमृतंसजोपाःपशून्चस्थातुन्चरथचपाहि ॥ विद्धाऽअशेषयुना,
 निक्षितीनांव्यानुपकृष्टुरुधोजीवसेधाः । अंतविद्धाऽअर्धनोदेवयानानतद्रोदुतोऽअभवोहविर्वाद् ॥ स्वाधयोदिवऽ
 आसप्तयद्द्वीरायोदुरोव्यृतज्ञाऽअजानन् । विदद्भव्यसरमादृढमर्धयेनानुकुमानुपीभोजतेविद् ॥ आयेविश्वास्वपत्या
 नितस्थुःकृण्वानासोऽअमृतत्वार्थगानुं । महामहद्भिःपृथिवीवितस्थेमातापुत्रैरदित्तिर्धायसेवेः ॥ अधिश्रियंनिदधु
 श्वारुमस्मिन्द्वयोयदुक्षीऽअमृताऽअकृण्वन् । अधक्षरंतिंसिधवोनसृष्टाःप्रनीचीरन्नेऽअरुपीरजानन् ॥ १८ ॥
 (११२१९) रयिनयःपितृवित्तोवयोधाःसुप्रणीत्तिश्चिक्रितुपोनशासुः । स्योनशीरतिथिनर्प्रीणानोहोतेवसन्नविधतो
 वितारीत् ॥ देवोनयःसञ्चितासत्यमन्माकल्यानिपातिवृजानानिविश्वा । पुरुप्रशस्तोऽअमतिर्नसत्यऽआत्मेश्वशेषोदिधि
 पाय्योभूत् ॥ देवोनयःपृथिवीविश्वर्धायाऽउपक्षेतिहितमित्रोनराजा । पुरःसदःशर्मसदोनधीराऽअनघृद्यापतिजुष्टेघ

(११२१९) रयिनेतिदशर्चस्सूक्तसपराशरोभिस्त्रिष्टुप् ।

नारी ॥ तंत्वानरोदमआनित्यमिद्धमग्नेसचतक्षितिपुष्टुवासु । अधिद्युन्ननिदधुर्धूर्धस्मिन्भवाविश्वायुर्धरुणोरधीणां ॥
 विपृक्षोऽग्नेमघवानोऽअशुर्विसूरयोददतोविश्वमायुः । सुनेमवाजंसमिथेष्वयोभागदेवेषुश्रवसेदर्धानाः ॥ १९ ॥ ऋ
 तस्यहिधेनवोवाघशानाःसर्दृग्धीःपीपयैतद्युभक्ताः । पुरावतःसुमतिभिक्षमाणाविसिर्धवःसमयोसस्रुरद्वि ॥ त्वेऽग्ने
 सुमतिभिक्षमाणाद्विश्रवोदधिरयुज्ञियासः । नकाचचक्रुरुपसाविरूपेकृष्णचवर्णमरुणंचसंधुः ॥ यात्रायेमतोऽन्सु
 र्ददोऽग्नेतेस्याममघवानोवयंच । छायेवविश्वंभुवनंसिसक्षयापप्रिवान्रोदसीऽअंतरिक्षं ॥ अर्धद्विरग्नेऽअवैतोनुभिर्नृ
 न्वीरैर्वीरान्वनुयामात्वोताः । ईशानासःपितृवित्तस्यरायोविसूर्यःशतहिमानोऽअशुः ॥ एतातैऽअग्रऽउचयथानिवे
 धोजुष्टानिसंतुमनसेद्वेच । शुकैमरायःसुधुरोयमंतेधिश्रवोदिवभक्तुदर्धानाः ॥ २० ॥ (११३११) उपप्रयंतोऽअव्वर
 मंत्रवोचिमाग्नेयै । आरेऽअस्मेचशृण्वते ॥ यःस्त्रीहितीपुपुर्व्यःसंजमानासुःकृष्टिषु । अरक्षदाशुपेगयै ॥ उतश्रुयंतुजं
 तवऽउदुमिर्दृत्रहाजनि । ध्रुंजयोरणैरणे ॥ यस्यदूतोऽअसिक्षयेवेपिहव्यानिधीतये । दुस्मत्कृणोष्वध्वरम् ॥ तमि
 त्सुहृव्यमंगिरःसुदेवंसहसोयहो । जनाऽआहुःसुवर्हिषं ॥ २१ ॥ आचवंहांसिताऽइहदेवाऽउपप्रशंसये । हव्यासुश्च
 द्रवीतये ॥ नयोरुपचिदरन्ध्रैःशृण्वेवथस्यकच्चन । यदग्नेयासिंदूत्यै ॥ त्वोतोवाज्यह्वयोभिर्पूर्वस्मादपरः । प्रद्राश्वौ

(११३११) उपप्रयन्तइतिनचर्षस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोमिर्गयत्री ।

ऽअग्नेऽअस्यात् ॥ इतद्युमत्सुवीर्यवृहदग्नेविवाससि । देवेभ्योदेवद्राशुपे ॥ २२ ॥ (१११३१२) जुपस्वसुप्रथस्तमं
 वचोदेवप्सरस्तमं । हव्यांशुह्वानऽआसनि ॥ अथातेऽअंगिरस्तुमाग्नेवेधस्तमप्रियं । वोचेमन्नर्हसानसि* ॥ कस्तेजा
 मिर्जनानामग्नेकोद्रार्धधरः । कोहुकस्मिन्नसिश्रितः* ॥ त्वंजामिर्जनानामग्नेमित्रोऽअसिप्रियः । सखासखिभ्युऽई
 ल्यः ॥ यजानोमित्रावरुणायजादेवाऽऽकृतंवृहत् । अग्नेयक्षिस्वदमं ॥ २३ ॥ (१११३१३) कातुऽवपेतिर्मनसोवरा
 यमुर्वदग्नेशंतमाकामनीपा । कोवायज्ञैःपरिदक्षैतुऽआपेकेनवातेमनसादाशेम । एह्यन्नऽइहहोतानिपीदादब्धःसुपुरऽ
 एताभवानः । अवंतात्वारोदसीयिथ्यमिन्वेयजामहेसौमनुसायदेवान् ॥ प्रसुविश्वान्नक्षसोधक्ष्यग्नेभवायज्ञानामभि
 शस्तिपार्वी । अथार्वहुसोर्मपतिहरिभ्यामातिथ्यर्मसैचकृमासुदाक्षे ॥ प्रजार्वतावचसायहिरासाचहुवेनिचसत्सीहद्रे
 दैः । वेधिद्वोत्रसुतपोत्रंयजत्रयोधिप्रथंतर्जनितुर्वसूनां ॥ यथाविप्रस्यमनुपोहृविभिर्दुवाऽअयजःकृविभिःकृविःसन् ।
 एवाहैतःसत्यतरत्वमद्याग्नेमद्र्याजुहायजस्व ॥ २४ ॥ (१११३१४) कथादाशेमाग्नेयुकास्तेद्वजुष्टोच्यतेभामिने
 गीः । योमर्त्येष्वमृतऽऽकृतावाहोतायजिष्ठुऽइत्कृणोतिदेवान् ॥ योऽअध्वरेपुशंतमऽऽकृतावाहोतातमूनमोभिराकृणु

(१११३१२) जुपस्वेतिपंचस्यसूक्तस्यगोतमोमिगिष्यु । (१११३१३) कातवृतिपंचस्यसूक्तस्यगोतमोमिखिष्टु । (१११३१४)
 कथादाशेमेतिपंचस्यसूक्तस्यगोतमोमिखिष्टु ।

ध्वं । अग्निर्ध्वेर्मताय देवान्त्सचावोधातिमनसायजाति ॥ सहिऋतुःसंमर्थःससाधुमित्रोनभूदश्रुतस्यरथीः । तमेधे
 पुप्रथमं देवयतीविंशउपब्रुवतेदुस्समारीः ॥ सनौनुणांनृतंमोरिशदाऽअग्निगिरोयसावेतुधीति । तनाच्येमघवानःश
 विष्ठावाजप्रसूताऽइपथंतमन्म ॥ एवाग्निगोतमेभिऽऋतावाविप्रैभिरस्तोष्टजातवैदाः । सऽएपुद्युन्नंपीपयत्सवाजंसपु
 ष्टिर्यातिजोपमाचिकित्वान् ॥ २५ ॥ (१११३१५) अभित्वागोतमागिराजातवेदोविचर्षणे । द्युन्नैरुभिप्रणोनुमः ॥
 तमुत्वागोतमोगिरारायस्कांमोदुवस्यति । द्युन्नैः ॥ तमुत्वावाजसातममंगिरस्वर्द्धवामहे । द्युन्नैः ॥ तमुत्वावृत्रहं
 तमंयोदस्यूरवधूनपे । द्युन्नैः ॥ अवोचामरहं गणाऽअग्नयेमधुमद्वचः । द्युन्नैः ॥ (१११३१६) हिरण्यके
 शोरजसोविसारेहिधुनिर्वातऽइवध्रजोमान् । शुचिभ्राजाऽदुपसोनवेदायशस्वतीरपस्युवोनसत्याः+ ॥ आतेसुपर्णाऽ
 अमिनंतैऽएवैःऋण्णोनौनाववृषभोयदीदं । शिवाभिर्नसयमानाभिरागात्पततिमिहःस्तनयंत्यभ्रा+ ॥ यदीमतस्यप
 यसापिथानोनयन्नृतस्यपथिभीरजिष्ठः । अर्यमामित्रोयरुणःपरिज्मात्वचंपुंचंयुपरस्ययोनौ । अग्नेवाजस्यगोमंतऽई
 शानःसहसोयहो । अस्मेधेहिजातवेदोमहिश्रवः ॥ सऽईधानोवसुक्कविरशिरीळैन्योगिरा । रेवदुस्मभ्यंपुर्वणीकदी

(१११३१५) अभित्वेतिपंचर्यस्यसूक्तस्यगोतमोगिर्गायत्री । (१११३१६) हिरण्यकेशइतिद्वादशचंसूक्तस्यगोतमोगिर्गायत्रीआद्या
 स्त्रिंशोनोष्टुमःततस्त्रिंशउष्णिहः (आद्यानांतिष्ठणामध्यमोगिःपार्थिवोवा) ।

दिंदि ॥ क्षुपोराजन्नुतत्तमनाग्नेयस्तोरुतोपसं । सतिग्मजंभरक्षसोदहृप्रति ॥ २७ ॥ अर्वाणोऽअग्रऽऽतिभिर्गायत्रस्य
 प्रभर्मणि । विश्वासुधीपुवंद्य ॥ आर्णोऽअग्नेरियंभरसत्रासाह्वरेण्यं । विश्वासुपुत्सुदुष्टरं ॥ आर्णोऽअग्नेसुचेतुनार
 यिविश्वायुपोपसं । माडुर्कंधेहिजीवसे ॥ प्रपुतास्तिग्मशोचिपेयाचोर्गोत्तमाग्रये । भरस्वसुन्नयुगिरं ॥ योर्णोऽअग्ने
 भिदासत्यंतिदूरेपदीष्टसः । अस्माकमिदृधेभव ॥ सहस्राक्षोविचर्पणिरग्नीरक्षांसिसेधति । होतागृणीतऽऽकथ्यः
 ॥ २८ ॥ (१११३१७) इत्याहिसोमऽइन्मदैन्नह्माचकारवर्धनं । शविष्ठवज्रिन्नोजसापृथिव्यानिःशशाऽअहिमर्चन्न
 नुस्वरार्थं ॥ सत्यामदृष्टुयामदुःसोमःश्येनाभृतःसुतः । येनाष्टुत्रंनिरन्ध्रोजुधंथवज्रिन्नोजसार्चन्ननु ॥ प्रेह्यभीहिद्यु
 ष्णहिनतेवज्रोनिधंसते । इंद्रंनृम्णंहितेशयोहनौष्टुत्रंजयाऽअपोर्चन्ननु ॥ निरिद्रभूम्याऽअधिष्टुत्रंजयंथुनिद्विवः । स
 जामरुत्वतीरवर्जिवर्धन्याऽइमाऽअपोर्चन्ननु ॥ इंद्रौष्टुत्रस्यदोधतःसानुवज्रेणहीद्वितः । अभिक्रम्यार्वजिघ्रतेपःसर्मायचो
 दयुन्नर्चन्ननु ॥ २९ ॥ अधिसानौनिजिघ्रतेवज्रेणशतपर्षणा । मंदानऽइंद्रोऽअंधसःसखिभ्योगातुमिच्छत्यर्चन्ननु ॥
 इंद्रुभ्यमिदद्विवोनुत्तंयज्रिन्वीर्यं । यद्धृत्यंमायिनंमृगतंमत्वंमाययायधीरर्चन्ननु ॥ यितेवज्रांसोऽअस्थिरन्नवतिना
 व्याडुअनु । महत्तऽइंद्रवीर्यंवाहोस्तेवल्लहितमर्चन्ननु ॥ सहस्रंसांकर्मर्चतपरिष्टोभतविश्रुतिः । शतंनमन्वन्नो नयुरिद्रा

(१११३१७) इत्याहीतिपोढनर्चस्यसूक्तस्यगोतमंद्रोलायादध्यख्यनुरथवर्चपंक्तिः ।

यत्र ह्योद्यतमर्चनं ॥ इंद्रो बृत्रस्य तविर्पीनिरहंस्तहसासहः । महत्तदस्य पौंस्यं बृत्रं जघन्वौ ऽअस्तु जदचनं ॥ ३० ॥
 इमे चित्तवमन्यवेषेतेभियसामही । यदि द्रवन्नो जसा बृत्रं मरुत्वौ ऽअवधीरचनं ॥ नवेषसानतन्यते द्रुत्रो विधी
 भयत् । अभ्येनं वज्रं ऽआयुसः सहस्रं भृष्टिरायुतार्चनं ॥ यद्वृत्रं तव चाशान्वे ज्रेण समयोधयः । अहिमिद्रजिघांसतो
 द्विधिते वद्वधे शवोर्चनं ॥ अभिष्टनेते ऽअद्रिवो यत्स्था जगच्छरेजते । त्वष्टा चित्तवमन्यव ऽइद्रवे विज्यते भियार्चनं ॥
 न हि नुयादधीमसीं इंद्रं को वीर्यापरः । तस्मिन्नग्णमुत ऋतुं देवा ऽओजांसि संदधुरचनं ॥ यामर्थवामनुष्पिता दुध्यङ्घ्रिय
 मलंत । तस्मिन्नास्मानिपूवधेद्रं ऽइक्थासमगमृतार्चं ॥ ३१ ॥ इति प्रथमाष्टके पंचमो ऽध्यायः ॥ ५ ॥

पंचमाध्यायेवर्गः मूक्तानि ऋचः १८५ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. २२ मरुत्वइदं. १२० मध्यमायाग्नयइदं. ३ अग्न
 यइदं. ९ इंद्रायेदं. ११ ॥ इति प्रथमे पंचमो ऽध्यायः ॥

इंद्रो नवोपोपुपुङ्जगत्यंतमन्वावति जागतमसाचिविंशतिः पळनुष्टुभं औष्णिहपां कगायत्रत्रेष्टुभास्तुचाः प्रगार्थः
 प्रयेद्वा दशमारुतंहंपचम्यत्ये त्रिष्टुभौ मरुतो दशगायत्रं प्रत्वक्षसः पद्भुजागतमाविद्युन्मद्भिराद्यां त्ये प्रस्तारपंक्तीं पंच
 मीविराङ्गरूपानो दशैश्वदेवंतुं पंचाद्याः सप्तमी च जगत्यः पृष्ठीविरादस्थानं ऋतुनीतीनवगायत्रं मंत्यानुष्टुप्लवं सोम
 न्यधिकसासौम्यं पंचम्यादिगायत्र्योद्वाद्गोष्णिक् चैताडत्याद्यूनोपस्यं चतुर्जगत्यादिपलुष्णिगंतं तृचौत्य आश्वि

नोन्नीपोमोद्वादशानीपोमीयमाद्यास्तिन्नोनुष्टुभउपांत्यास्तिन्नोगायत्र्योष्टमीजगतीवेमंपोळशकुत्सआग्नेयंतद्वित्रि
 ष्टवंतंपूर्वादेवास्त्रयःपादादेवास्तन्नोमित्रोर्धेर्चोल्लिगोकदेयतोयद्वैयत्यंवासूक्तम् ॥ ६ ॥
 हरिःओ३म् ॥ (१११३१८) इंद्रोमदायवाधृशेषेवृत्रहानृभिः । तमिन्महत्स्याजिपूतेमभैहवामहृसवाजैपुप्र
 नोविपत् ॥ असिहिर्वीरसेन्योसिभूरिपराद्रुदिः । असिद्रुन्नस्यचिन्द्रघोयजमानायशिक्षिसिनुन्वतेभूरितेवसु ॥ यदुदीर
 तऽआजयोधृष्यवैधीयतेघना । युष्यामद्रुच्युताहरीकंहनुःकंसौदधोसौऽइंद्रवसौदधः ॥ कृत्वामहौऽअनुष्वधंभी
 मऽआवाधृधेशवः । श्रियऽऋष्वऽर्षपाकयोर्निशिमीहरिवान्दधेहस्तयोर्वज्रमायसं ॥ आप्रौपाधिं वृजौवद्वधेरोच्च
 नाद्रिविं । नत्वार्योऽइंद्रकश्चननजातो नजनिष्यतेतिविश्वं वक्षिथ ॥ १ ॥ योऽअर्योर्मतेभोजनंपराददातिद्राशुपे ।
 इंद्रोऽअस्मभ्यंशिक्षतुविभजाभूरितेवसुभक्षीयतवराधसः ॥ मदेमद्रेहिर्नोद्रुदिर्युधागवामृजुकृतुः । संगृभायपुरूशतो
 भयाहृस्त्यावसुशिशीहिरायऽआभर ॥ मादयस्वसुतेसत्राशवसेशूरारधसे । विद्मार्हित्वापुरूवसुमुपकामन्त्ससुज्महे
 धनोविताभव ॥ एतेतऽइंद्रजंतवोविश्वं पुष्यंतिवार्यं । अंतर्हित्व्योजनानामर्योविद्रोऽअदाशुपांतेपांनोवेद्रुऽआभर
 ॥ २ ॥ (१११३१९) उपोपुशृणुहीगिरोमर्धवन्मार्तथाऽइव । युदानःसनुर्तावतःकरुऽआदुर्थयासुऽइधोज्ञान्विद्रते

(१११३१८) इंद्रोमदायेतिनवर्चस्वसूक्तम्यगोतमइंद्रःपंक्तिः । (१११३१९) उपोपिचित्पिपळर्चस्वसूक्तम्यगोतमइंद्रःपंक्तिरंत्याजगती ।

हरी ॥ अक्षन्नमीमदंतुह्यवप्रियाऽअधूपत । अस्तौपतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयोज्ञा० ॥ सुसंहशैत्वाव्ययंमर्धवन्व
 दिपीमहि । प्रननंपूर्णवंधुरःस्तुतोयाहिवशौऽअनुयोज्ञा० ॥ सघ्रातंबृपणंरथमधितिष्ठातिगोविदं । यःपात्रंहारियोज्ञ
 नंपूर्णमिद्रुचिकैततियोज्ञा० ॥ युक्तस्तैअस्तुदक्षिणऽउतसव्यःशतक्रतो । तेनजायामुपप्रियांमंदानोयाह्यंधसोयोज्ञा० ॥
 युनज्मिमेत्रह्मणाकेशिनाहरीऽउपप्रयाह्रिदधिपेगभस्त्योः । उर्त्वासुतासोरभसाऽअमंदिपुःपूप्वान्वर्ध्विन्तसमुपह्वयो
 मदः ॥ ३ ॥ (११३१०) अश्वावतिप्रथमोगोपुगच्छतिसुप्रावीरिद्रुमत्यस्तवोतिभिः । तमितृणक्षिवसुनाभवी
 यसासिंधुमापोयथाभितोविचैतसः ॥ आपोनदेवीरुपयंतिहोत्रिर्यमवःपश्यंतिवितंतयथारजः । प्राचैर्दुवासःप्रणयंति
 देवयुंभ्रह्मप्रियंजोपयंतेवराऽइव ॥ अधिद्वयोरदधाऽउक्थ्यं१वचोयतस्रुचामिथुनायासंपर्यतः । असंयत्तोव्रतेतेक्षेति
 पुष्यतिभद्राशुक्तिर्जमानायसुन्वते* ॥ आदंगिराःप्रथमंदधिरवयऽइद्धाग्रयःशम्यायेसुकृत्यया । अगाऽआजदुशनाका
 तभोर्जनमश्वान्धवंतंगोमंतुमापशुनरः ॥ युज्ञैरथर्वाप्रथमःपथस्तैततःसूर्याव्रतपावेनऽआर्जनि । आगाऽआजदुशनाका
 व्यःसर्चायमस्यजातममृतंयजामहे ॥ दूर्हिर्वीर्यत्स्वपुत्यायवृज्यतेर्कोवाश्लोकमाधोपतेद्विधि । ग्रावायत्रवदतिकारुरु
 कथ्यं१स्तस्येदिद्रौअभित्येपुरण्यति ॥ ४ ॥ (११३११) असाविसोमंऽइद्रेशेविष्ठधृष्णवागहि । आत्वापृण

(११३१०) अश्वावतीतिपळर्चस्यसूक्तस्यगोतमइंद्रोजगती । (११३११) असावीतिविशत्वुचस्यसूक्तस्यगोतमइंद्राद्याःपळगुप्तुमः

क्वित्वद्रियंरजःसूर्योनरुन्निमभिः ॥ इन्द्रमिच्छरीवहुतोप्रतिघृष्टशचसं । ऋषीणांचस्तुतीरुपयज्ञंचमानुषाणां ॥ आतिष्ठ
 वृत्रहृन्नर्थयुक्तातेव्रह्मणाहरी । अर्वाचीनंसुतेमनोत्रावाकृणोतुयशुना ॥ इममिन्द्रसुतंपिवज्येष्टमर्मर्त्यमदं । शुक्रस्यत्या
 भ्यक्षरन्धाराऽऋतस्यसार्दने ॥ इंद्रायनूनमर्चतोक्थानिचत्रवीतन । सुताऽअमत्सुरिद्व्योज्येष्टेनमस्यतासहः ॥ ५ ॥
 नकिष्ट्वृद्धधीतरोहरीयादिद्रयच्छसे । नकिष्ट्वानुंमंज्मानकिःस्वर्धऽआनशे ॥ यऽएकऽइद्विदयतेवसुमतीयद्राशुपे ।
 ईशानोऽअप्रतिष्कुतऽइंद्रोऽअंगं ॥ कृदामर्तमराधसंपदाधुंपमिवस्फुरत् । कृदानःशुश्रवद्भिरइंद्रो ॥ यश्चिद्धित्या
 बहुभ्यऽआसुतावाऽआवियासति । जुमंतल्पत्यतेशवऽइंद्रो ॥ स्वादोरिथार्धिव्यूतोमर्ध्वःपिवंतिगौर्यः । याऽइंद्रेण
 स्यावरीर्वृष्णामदंतिगोभसेवस्वीरनुस्वराज्यं ॥ ६ ॥ ताऽअस्यपृशनायुवःसोमंश्रीणंतिपृश्रयः । प्रियाऽइंद्रस्यधेनवो
 वअंहिनवंतिसार्यकंवस्वी ॥ ताऽअस्यनर्मसासहःसपर्यंतिप्रचेतसः । व्रतान्यस्यसश्चिरेपुरुणिपूर्वचित्तेयवस्वी ॥
 इंद्रोदधीचोऽअस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कुतः । जुधाननवतीर्नव ॥ इच्छन्नभ्यस्ययच्छिरःपर्वतेष्वपश्रितं । तद्धिदच्छर्युणा
 वति ॥ अत्राहुगोरमन्यतनामत्यष्टुरपीच्यं । इत्याचंद्रमसोगृहे ॥ ७ ॥ कोऽअद्ययुक्तेधुरिगाऽऋतस्यसिमीवतोभा
 मिनोर्दुर्हणायूर । आसन्निरून्धस्वसोमयोभून्यऽर्पंपांभृत्यामृणधृत्सर्जीवात् ॥ कऽइंपतेतुज्यतेकोर्विभायुक्कोमंसते

सप्तम्यायास्त्रिस्रउष्णिहःदशान्यायास्त्रिस्रःपंचयःत्रयोदशायास्त्रिस्रोगायत्र्यःषोडशयायास्त्रिस्रिष्टुमःअत्येद्वेबृहतीसतोबृहत्यो ।

संतमिंद्रकोऽंति । कस्तोकायकऽइभायोतरायेधिप्रवत्तन्वेऽुकोजनाय ॥ कोऽअग्निमीष्टिहृविपाघृतेनस्रुचायजाताऽऋ
तुभिर्भ्रुवेभिः । कसैदुवाऽआवहानाशुहोमकोमंसतेवीतिहोत्रःसुदेवः+ ॥ त्वमंगप्रशंसिपोदुवःशविष्टमर्त्ये । नत्वदु
न्योमघन्नस्तिमडितेद्रुवर्षीमितेवचः ॥ मातेराधांसिमातऽकृतयोवसोस्मान्कदाचनार्दभन् । विश्वाचनऽउपमिमी
हिमानुपवसूनिचर्पणिभ्यऽआ+ ॥ ८ ॥ (१११४१) प्रयेशुंभतिजनयोनसर्षयोयामनुद्रस्यसनवःसुदंससः । रो
दमीहिमरुतश्चक्रिरेवृधेमदंतिवीराविदथैगृष्ट्व्ययः ॥ तऽईक्षितासोमहिमानमाशतद्विविरुद्रासोऽअधिचक्रिरेसदः ।
अर्चितोऽअर्कजनयंतऽइंद्रियमधिश्रियोदधिरेपृश्निमातरः ॥ गोमातरोयच्छुभयैतेऽअंजिभिस्तनूशुभ्रादधिरेविरु
कर्मतः । वार्धतेविश्वमभिमातिनमपवत्मीन्येपामनुरीयतेधृतं+ ॥ वियेभ्राजैतेसुमखासऽऋष्टिभिःप्रच्यवावयंतोऽअच्यु
ताच्चिदोजसा । मनोजुवोयन्मरुतोरेथेष्वावृष्रातासःपृषतीरयुग्धं ॥ प्रयद्रथेपुपृषतीरयुग्धंवाजेऽअद्रिमरुतोर्हृयै
तः । उतारुपस्यविष्यथिधारार्थमेवोदभिर्बुधुदंतिभूम ॥ आर्वोवहंतुसर्षयोर्घुष्यदोरघुपत्वानःप्रजिगातवाहुभिः ।
सीदुतावर्हिंरुवःसदस्कृतंमादयध्वंमरुतोमध्वोऽअंधसः ॥ ९ ॥ तैवर्धतस्वतवसोमहित्वानाकैतस्थुरुचक्रिरेसदः ।
विष्णुर्यद्वावद्वृषणंमदुच्युतंवयोनसीदुन्नधिविहिंप्रिये+ ॥ शूराऽइवेद्युधुयोनजगमयःश्रवस्थवोनपृतनासुयेतिरे ।

(१११४१) प्रयेशुंभतइतिद्वादशर्षस्यासूक्तस्यगोतमोमरुतोजगतीपंचन्ययेत्रिष्टुभौ ।

भयंतेविश्वामुर्वनामरुश्वोराजानऽइत्वत्वेपसंहशो नरः ॥ त्वष्टायद्वभ्रंसुकृतं हिरण्ययंसहस्रं भृष्टिं स्वपाऽअर्वतयत् ।
 धत्तऽइंद्रो नर्यपांसिकर्तुवेहं नृत्रं निरपामौजदर्णवं ॥ ऊर्ध्वं नु नु द्रेवतंतऽओजसादाहृणां चिद्विभिदुर्विपवंतं । धर्म
 तोवाणं मरुतः सुदानयो मद्रुसो मस्य रण्यानि च क्तिरे ॥ जिह्वं नु नु द्रेवतंतया द्विशसि च नृत्सुंगो तमायतृष्णजे । आगच्छं
 तीमर्वसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयंत धार्मभिः ॥ यावः शर्म शस्मानाना युसंति त्रिधातूनि द्राद्युपेयच्छताधि । अस्म
 भ्यंतानि मरुतो विर्यं तरयिं नोधत्त वृषणः सुवीरं ॥ १० ॥ (१११४२) मरुतो यस्य हि क्षेयै पाथा द्विवोर्विमहसः । ससु
 गोपातमो जनः ॥ यज्ञैर्वीयज्ञयाहसो विप्रस्यवामतीनां । मरुतः शृणुता हव्यं ॥ उत वायस्य वाजिनो नु विप्रमत्तक्षत । संगं
 तागो मतित्रजे ॥ अस्य वीरस्य वृहं विंसुतः सोमो दिविष्टिपु । उक्थं मदश्च शस्यते ॥ अस्य श्रौपंत्या सुवोचिश्वायश्चर्पणी
 रभि । सूरं चित्सुद्युपीरिपः ॥ ११ ॥ पूर्वाभिहिंददाशिमशरञ्जिर्मरुतो वयं । अवोभिश्चर्पणीनां ॥ सुभगः सप्रयज्य
 यो मरुतोऽअस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्यथ ॥ शशमानस्यवानरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदाकामस्य वेनतः ॥ यूयंत
 त्सत्यशवसऽआविष्कृतं महित्वना । विध्यता विद्युत्तारक्षः ॥ गूहं ता गुह्यं तमो वियात विश्वमत्रिणं । ज्योतिष्कृताय दु
 इमसि ॥ १२ ॥ (१११४३) प्रत्वक्षसुः प्रतवसो विरुपशिनो नानताऽअविधुराऽऋजू पिणः । जुष्टं तमासो नृत्तमासो
 (१११४२) मरुतो यस्येति दशर्चस्य सूक्तस्य गोतमो मरुतो गायत्री । (१११४३) प्रत्वक्षस इति पठर्चम्यसूक्तस्य गोतमो मरुतो गायत्री ।

अंजिभिव्यां नञ्जेकेचिदुस्वाऽइवस्वभिः ॥ उपहरेपुयदचिध्वयविव्यऽइवमरुतः केनचित्पथा । श्रोतंति कोशाऽउप
 योरथेष्वाघृतमुक्षतामधुवर्णमर्चते ॥ त्रैपामज्मेपुविथुरेधरेजतेभूमियमिपुयद्धयुंजतेशुभे । तेक्रीळयोधुनयोभ्राजदृष्टयः
 स्वयंमद्वित्वपनयंतधूतयः ॥ सहिस्वसृष्टपदश्वोयुवागणोऽयाऽईशानस्तविपीभिरावृतः । असिसत्यऽऋणयावानेद्यो
 स्याधियःप्रविताथावृपागणः* ॥ पितुःप्रलस्यजन्मनावदामसिसोमस्यजिह्वाप्रजिगातिचक्षसा । यदीमिंद्रशम्युक्ता
 णऽआश्रतादिन्नामानियन्त्रियानिदधिरे ॥ श्रियसेकंभानुभिःसंमिमिक्षिरेतेरश्मिस्तऽऋकभिःसुखादयः । तेवार्शी
 मंतऽइष्मिणोऽअभीरवोविद्रेप्रियस्यमारुतस्यधाम्नः ॥ १३ ॥ (१११४१४) आविद्युन्मद्भिर्मरुतःस्वैकरथेभिर्योतऽ
 ऋष्टिमद्भिरश्वर्षणैः । आवर्षिष्ठयानऽइपावयो नपत्ततासुमायाः ॥ तेरुणेभिर्वरमापिशंगैःशुभेकंयांतिरथतूर्भिरश्वैः । युष्म
 रूकमोनचित्रःस्वधितीवान्पुव्यारथस्यजंघनंतभूमं ॥ श्रियेकंवोऽअधितनूपवार्शीमैधावनानकृणवंतऽकृध्वा । युष्म
 भ्युंकंमरुतःसुजातास्तुविद्युन्नासोधनयंतेऽअद्रि ॥ अहानिगृध्राःपर्यावऽआगुरिमांधियंवाकुर्यार्थोचद्वीर्षी । ब्रह्मकृण्वं
 तोगोतमासोऽअकैरूध्वंनुनुद्रऽउत्संधिषिवध्वै ॥ एतस्यन्नयोजनमचेतिसुस्वर्ह्यन्मरुतोगोतमोवः । पश्यन्निहरण्यच
 क्रानयोदंष्ट्रान्विधुधावतोवुराहन् ॥ एयास्यावोमरुतोनुभृत्रीप्रतिष्टोभतिवाघतो नवाणी । अस्तोभयद्वृथासामनुस्वधांग
 (१११४१४) आविद्युन्मद्भिरितिपठचंस्यसूक्तस्यगोतमोमरुतस्त्रिष्टुप्आद्यांशेप्रस्तारपंक्तीपंचमीविराड्गुपा ।

भस्त्योः ॥ १४ ॥ (१११४।५) आनोभद्राःऋतवोयंतुविश्वतोदब्धासोऽअपरीतासऽवृद्धिदः । देवानोयथासदृमि
 द्बुधेऽअसन्नप्रायुवोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ देवानाभद्रासुमतिऋजूयतांदेवानारातिरभिनोनिवर्ततां । देवानासुख्यमुप
 सेदिमावयंदेवानुऽआयुःप्रतिरंतुजीवसे ॥ तान्पूर्वयानिविदाह्रमहेवयंभर्गमित्रमर्दित्तिदक्षमस्त्रिधं । अर्यमणंवरुणंसो
 ममभ्यिनासरस्वतीनःसुभगामर्यस्करत् ॥ तन्नोवातोमयोसुवातुभेपुजंतन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौः । तद्भ्रावाणःसोम
 सुतोमयोभुवस्तदश्विनाशृणुतंधिष्णयायुवं ॥ तमीशानंजगतस्तस्थुस्पतिधियंजिन्यमवसेह्रमहेवयं । पूपानोयथावे
 दसामसंहृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ १५ ॥ स्वस्तिनुऽइंद्रौवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूपाविश्ववेदाः । स्वस्तिनुस्ताक्ष्यौ
 ऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ पृषदश्वामुरुतःपृश्निमातरःशुभंयार्वानोविदधेपुजर्मयः । अग्निजिह्वामन
 वःसूरचक्षसोविश्वेनोदेवाऽअवसागमस्त्रिह ॥ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरंगैस्तुष्टु
 वांसस्तनूभिर्व्यंशेमदेवाहितंयदायुः ॥ शतमिन्द्रशरदोऽअंतिदेवायत्रानश्चक्राजुरसंतनूनां । पुत्रासोयत्रपितरोभवंति

(१११४।५) आनोभद्राद्विदशर्चस्यसूक्तस्यगतमोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आद्यापंचसप्तमीचजगत्यःपृथीविरादस्थाना । (सूक्तभेदप्रयोगप
 क्षेतुआद्यानांचतत्सृणांविश्वेदेवाःततएकस्यांद्रापूपणीततश्चतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याअदितिःएवंदश । ऋजुनीवीलितदव्यवहितप्रिम
 सस्तेत्तुभेदप्रयोगकरणाशक्यत्वान्नवानामपिविश्वेदेवाएव) ।

मानौमध्यारीरिपुतायुर्गतौः ॥ अदितिद्यौरदितिरंतरीक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः । विश्वेद्विवाऽअदितिःपंचजनाऽ
 अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥ १६ ॥ (१११४६) ऋजुनीतीनोवरुणोमित्रोनेयतुविद्वान् । अर्यमादेवैःसजोषाः ॥
 तेहिवस्वोवसवानास्तेऽअग्रमूरामहोभिः । व्रतारक्षतेविश्वाहा ॥ तेऽअस्मभ्यंशर्मथंसन्नमृतामर्त्येभ्यः । वाधमानाऽ
 अपृद्धिर्पः ॥ विनःपथःसुवितायचियंत्व्यद्रोमरुतः । पूषाभगोवंधांसः ॥ उतनोधियोगोऽअग्नाःपूषन्विष्णवेवयावः ।
 कर्तानःस्वस्तिमतः ॥ १७ ॥ मधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिधवः । माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोपसोमधु
 मत्पार्थिवंरजः । मधुद्यौरस्तुनःपिता⁺ ॥ मधुमाञ्चोवनस्पतिर्मधुमाँऽअस्तुसूर्यः । माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ शनोमि
 त्रःशंवरुणःशनोभवत्वयमा । शनूऽइंद्रोवृहस्पतिःशनोविष्णुरुरुक्रमः⁺ ॥ १८ ॥ (१११४७) त्वंसोमप्रचिकितो
 मनीपाल्वरजिष्टमनुनेपिपंथां । तवप्रणीतीपितरोनऽइंदोदेवेपुरलमभजंतधीराः ॥ त्वंसोमक्रतुभिःसुकतुर्भस्त्वंदक्षैःसु
 दक्षोविश्ववेदाः । त्वंबृषापृपत्येभिर्महित्वाद्युम्नेभिर्द्युम्यभवोनृचक्षाः ॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यत्रतानिवृहद्भीरंतवसोमधा
 म । शुचिष्टमसिप्रियोनमित्रोदुक्षार्थ्योऽअर्युमेवासिसोम ॥ यातेधामानिद्विवियाष्टिविब्यांयापवतेज्योषधीष्वृषु । ते

(१११४६) ऋजुनीतीनइतिनवर्चस्यसूक्तलगतमोविश्वेदेवागायत्रीअत्यानुष्टुप् । (१११४७) त्वंसोमइतित्रयोविंशत्युचस्यसूक्तस्य
 गोतमःसोमखिटुपंचम्यादिद्वादशगायत्र्यःसप्तदशुष्णिक् ।

भिन्नो विश्वेः सुमनाऽअहं ब्रह्म जन्तुसोमप्रतिबुध्यागृभाय ॥ त्वंसोमासि सत्यतिस्त्वं राजो तवृत्रहा । त्वं भद्रोऽअसि क्र
 तुः ॥ १९ ॥ त्वंच सोमनो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ॥ त्वंसोममहे भगं त्वं यूनुऽऋतायते । दक्षद
 धासि जीवसे ॥ त्वं नः सोम विश्वतो रक्षारजन्नघांयतः । नरिष्वेत्वायतः सखा ॥ सोमयासैमयो भुवऽऋतयः संति दाशु
 ये । ताभिर्नो धिता भव ॥ इमं यज्ञमिदं चो जुजुषाणऽउपागहि । सोमत्वं नो वृधे भव ॥ २० ॥ सोमगीभिर्द्विव्यं वध
 या मो वचो विदः । समृद्धीको नऽआविश ॥ गयस्फानोऽअमीधुहावसुवित्पुष्टियर्धनः । सुमित्रः सोमनो भव ॥ सोम
 रार्धिनो हृदि गायोनयवसेष्या । मर्येऽइव स्वऽओष्ये ॥ यः सोमसख्ये तव रारण देवमर्त्यः । तं दक्षः स च ते कृचिः+ ॥
 उरुध्याणोऽअभि शस्तेः सोमनिपाह्यं हसः । सखा सुशेवंऽएधिनः ॥ २१ ॥ आप्याय स्वसमेतु ते विश्वतः सोमवृष्यं ।
 भवा वाजस्य संगृथे+ ॥ आप्याय स्वमदिन्तमसोम विश्वेभिरंशुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सखा वृधे+ ॥ संते पर्यासि ससु
 यंतु वाजाः संवृष्या न्यभिमाति पाहः । आप्यायमानोऽअमृताय सोमद्वि विश्रवांस्युत्तमानिधिष्व ॥ याते धामानि हृदि
 प्रायजंति ताते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं । गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो वीरुद्रा प्रचरा सोमदुर्धान् ॥ सोमो धिनुं सोमोऽअर्वतमा
 शुंसो मो वीरं कर्मण्यं ददाति । सादुन्यं विदुथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाश दसै ॥ २२ ॥ अपाहं युरसु पृतना सुपप्रिस्वया
 मप्सां वृजनस्य गोपां । भरेपुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयंतं त्वामनु मदेमसोम ॥ त्वमिमाऽओषधीः सोम विश्वास्त्वमयोऽअज

नयस्त्वंगाः । त्वमातंतथोर्वी । तरिक्ष्वंज्योतिपावितमोववर्थ ॥ दुवेननोमनसादेवसोमरायोभागंसहसावन्नभियुध्य ।
 मात्वातनदीशिपेवीर्थस्योभयेभ्यः प्राचिकित्सागविष्टौ ॥ २३ ॥ (१११४८) एताऽऽत्त्याऽऽउपसःःकेतुमक्रतपूर्वेऽअ
 धरजसोभानुमंजते । निष्कृण्वानाऽआयुधानीवधृष्णवःप्रतिगावोरुपीर्थ्यतिमातरः ॥ उदपस्रन्नरुणाभानवोवृथास्वा
 युजोऽअरुपीर्गाऽअयुक्षत । अकृन्नपासोव्युनानिपूर्वथारुशंतंभानुमरुपीरशिश्युः ॥ अर्धतिनारीरपसोनविष्टिभिः
 समानेनयोजनेनापरावतः । इंपवहतीःसुकृतेसुदानेवेविश्वेदहृजमानायसुन्यते ॥ अधिपेशासिपतेनतूरिवापो
 णुतेवक्षऽऽवृक्षेवृवर्जहं । ज्योतिर्विश्वसैभुवनाथकृण्वतीगावोनत्रजंव्यु १ पाऽआवर्तमः ॥ प्रत्यर्चोरुशदस्याऽअदशिवि
 तिष्ठतेवार्धतेकृष्णमभ्यं । स्वरुनपेशोविदथेज्वंजन्चित्रंद्विवोदुहितभाभानुमंश्रेत् ॥ २४ ॥ अतारिष्मतमसस्पारमस्यो
 पाऽऽवृच्छंतीव्युनाकृणोति । श्रियेच्छंदोनसंयतेविभातीसुप्रतीकासौमनसायाजीगः ॥ भास्वतीनेत्रीसुनृतानांद्विवस्त
 वेदुहितागोतमेभिः । प्रजावतोनवृतोऽअश्वबुध्यानुपोगोऽअग्राऽऽउपमासिवाजान् ॥ उपस्तमदयांयशसंमवीरंदासप्र
 वर्गरथिमश्वबुध्यं । सुदंससाश्रवसायाविभासिवाजप्रसूतासुभगेवृहंतं ॥ विश्वानिदेवीभुवनाभिचक्ष्याप्रतीचीचक्षुरु
 विंयाविभति । विश्वंजीवंचरसेवोधयंतीविश्वस्यवाचमविदन्मनायोः ॥ पुनःपुनर्जायमानापुुराणीसमानवर्णमभि

(१११४८) एताउत्याइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यगोतमउपाःअत्यानांतिसृणामश्विनौआद्याश्चतस्रोजगत्यःततोष्टौत्रिष्टुभःअत्याःपलुष्णिहः ।

शुभमाना । श्रुमीवंशुलुविजऽआमिनामर्तस्वद्वेषीजुरयंत्यार्युः ॥ २५ ॥ व्यूर्ण्वतीद्विवोऽअंतोऽअत्रोध्यपुस्वसारं
 सनुतर्युयोति । प्रमिनतीमनुव्यायुगानियोगाज्रास्यक्षसाविभाति ॥ पशन्नचित्रासुभगाप्रथानासिधुर्नक्षोदऽउवि
 याव्यश्वत् । अर्मिनतीदेव्यानिप्रतानिसूर्यस्यचेतिरश्मिभिर्दशानां ॥ उपस्तचित्रमाभरुसमर्थवाजिनीयति । येन
 त्रोकंचुतनयंचुधामहे ॥ उपोऽअद्येहगोभृत्यश्वावतिविभावरि । रेवदुस्मेव्युच्छसूनुतावति ॥ युश्वाहिवाजिनीयत्य
 श्वोऽअद्यारुणोऽउपः । अथानोविश्वासौभगान्यावह ॥ २६ ॥ अश्विनावतिरुसदागोमदद्याहिरण्यवत् । अर्वाग्र
 थंसर्मनसानिर्यच्छतं ॥ याविरथाश्लोकमाद्विवोऽज्योतिर्जनायचक्रथुः । आनुऽऊर्जवहतमश्विनायुवं ॥ एहदुवामे
 योमुवाद्दद्याहिरण्यवर्तनी । उपुर्वुधोवहंतुसोमपीतये ॥ २७ ॥ (११४१९) अग्नीपोमाविमसुमैशृणुतंवृणुणाहव्यं ।
 मत्सुकातिहयंतंभवतंदाशुपेमयः ॥ अग्नीपोमायोऽअद्यवाग्मिदंवचःसपर्यति । तस्मैधत्तंसुवीर्यंगवांपोपंस्वश्व्यं ॥
 अग्नीपोमायऽआहुतिर्योवांदाशाच्छुविष्कृतिं । समजयासुवीर्यविश्वमायुर्व्यंश्रवत् ॥ अग्नीपोमाचेतितद्वीर्यिवांयदमु
 ष्णीतमवसंपणिगाः । अवातिरतंवृत्सस्यशोरोविदंतज्योतिरेकंवहुभ्यः ॥ युयमेतानिद्विविरोचनान्यग्निश्चसोमसक्रतू
 अधत्तं । युवंसिधूंऽरभिशस्तेरुद्यादग्नीपोमावमुंचतंगृभीतान् ॥ आन्यंद्विवोमातरिश्वजभारामभ्रादुन्यपरिश्येनो

(११४१९) अग्नीपोमाविदिवादशंस्यसृक्स्यगोतमोग्नीपोमौशिष्टुप् आश्रासिन्नोऽुष्टुभो (इमीजगतीवा) नवन्यावितिक्रोगायज्यः ।

ऽअद्रेः । अग्नीपोमात्रक्षणावावृधानोऽहं यज्ञाय चक्रयुरुलोकं ॥ २८ ॥ अग्नीपोमाहुषिषुः प्रस्थितस्यथीतंहर्यंतवृषणा
 जूपेधां । सुरार्माणास्वर्षसहिभूतमथाधत्तं यजमानानायंशयोः ॥ योऽजग्मोपोमाहुषिषां सपुषां द्वियद्रीचामननापोपृतेन ।
 तस्यंत्रंतरक्षतंपातमंहसोविशेजनायमाहुशर्मयच्छतं ॥ अग्नीपोमासर्वदमासहृतीयनतंगिरः । मंदैवत्रानभूवयुः ॥
 अग्नीपोमावनेनवांयोवांधृतेनदाशति । तस्मदीदयतंवृहत् ॥ अग्नीपोमाविमनिनोयुयं हृव्याजुजोपतं । आयातमुये
 नुःसत्वां ॥ अग्नीपोमापिपृतमर्वतोनुऽआप्यायंतामुस्त्रियाहव्यसूदः । अस्मेऽलानिमुपर्वंसुधत्तंकृणुतं नोऽअत्रंश्चुष्टि
 मंतं ॥ २९ ॥ (१११५१) इमंस्तोममहतेजातवदसुरर्धमियुगंमहेमामनीपया । भद्राहिनुःप्रमतिरस्यसंसथश्रेम
 ख्येमार्दियामावुयंतव ॥ यस्मैत्वमायजसससाधत्यनुवाक्षितिदधतेसुरीर्य । सतृतावुर्नर्ममश्रोत्यंहृतिरन्ने ॥ शुकेर्मत्या
 सुमिधंसाधयाधियस्त्वेदुवाहुविरंदुल्याहुतं । त्वमादित्यां आर्यहृतान्तुऽइमस्यन्ने ॥ भरामिधंमं कृणयामाहुर्वीर्यितेचि
 तयंतःपर्वणापर्वणाद्यं । जीयातयेप्रतुरंसाधयाधियोन्ने ॥ विशांगोपाऽअस्यचरंतिजंतमोद्विपच्ययदुतचतुष्पद्रुकु
 भिः । चित्रःप्रकेतऽउपसोमहाऽअस्यन्ने ॥ ३० ॥ त्वमध्वर्युरुतहोतासिपुर्व्यःप्रंगान्तापोताजुजुषांपुरोहितः । वि

(१११५१) इमंस्तोममितिपोळशर्षस्यसूरुसआद्विरसःकृतोमिःपूर्वादिगादन्यस्येदनाप्रिध्वतत्रोमिःप्रदंल्यार्षंचस्यमिःप्रकृणादि
 तिसिंशुप्रधिनीयावोजगतीअंलेविदुभौ(यदेवलयंवासूष्मितिपशेऽमिरेऽनेऽत्ता) ।

श्वविद्धोऽआत्विज्याधीरपुष्यस्यन्ने० ॥ योविश्वतःसुप्रतीकःसहङ्कुसिदूरेचित्संतुळिद्वियातिरोचसे । रात्र्याश्चिदंधो
 ऽअतिदेवपदस्यन्ने० ॥ पूर्वोदेवाभवतुसुन्वतोरथोस्माकंशंसोऽअभ्यस्तुदुह्यः । तदाजानीतोतपुष्यतावचोन्ने० ॥
 वधैर्दुःशंसोऽअपदुह्योजहिदूरेयायेऽअंतियाकेचिद्विर्णः । अथायज्ञार्यगृणतेसुगंकृध्यन्ने० ॥ यदयुक्थाऽअरुपारो
 हितारथेयातजूतापृभस्येवतेरवः । आर्दिन्यसिवािनोधूमकेतुनान्ने० ॥ ३१ ॥ अथस्वनादुतविभ्युःपतुत्रिणोद्रुप्सा
 यत्तैयवसाद्रोव्यस्थिरन् ॥ सुगतत्तैतावकेभ्योरथेभ्योन्ने० ॥ अयंमित्रस्यवरुणस्युधायसेवयातांमुरुतांहेळोऽअश्रुतः ।
 मूळसुनोभूत्वेयांमनःपुनरन्ने० ॥ देवोदेवानामसिमित्रोऽअश्रुतोवसुर्वसूनामसिचारुर्ध्वरे । शर्मन्त्यामतवसुप्रथ
 स्तमेन्ने० ॥ तत्तैभृद्रंयत्समिद्धःस्वेदमेसोमाहुतोजरसेमृळ्यत्तमः । दधासिरुंद्रविणंचदुाशुपेन्ने० ॥ यस्मैत्वंसुद्रविणोददो
 शोनागास्त्वर्मदितेसुर्वताता । यंभृद्रेणशर्वसाचोदर्यासिप्रजार्वतारार्धसातेस्याम ॥ सत्यमग्नेसीभगुत्वस्यविद्वान्साक
 मायुःप्रतिरिहदेव । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः॥३२॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेपष्ठोऽध्यायः॥६॥

पष्ठाध्ययवेर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ४१ मरुद्भ्यइदं. ३४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ इंद्रापूपभ्यामिदं.
 विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ अदित्याइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ९ सोमायेदं. २३ उपसइदं. १५ अधिभ्यामिदं. ३ अग्नीषोमाभ्यामिदं. १२
 अग्नयइदं. ७ देवामिभ्यइदं (देवेभ्योऽग्निभ्य.) अग्नयइदं. ७ अग्निमित्रावरुणादितिसिंधुपृथिवीद्युभ्यइदं. ॥ इतिप्रथमेपष्ठोऽध्यायः ॥

द्वेएकादशौपसायवाग्रयैसप्रलथानवद्रविणोदसेपनोष्टौशुचयेगायत्रैश्वानरस्यतृचवैश्वानरीयंजातवेदसएका
 जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसिसूक्तसहस्रमेतत्तुक्तदयपर्यसयोवैकोनवापार्गिराऋज्जाश्यांवरीपसहदेवभय
 मानसुराधसःप्रमंदिनएकादशकुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंताद्यागर्भस्त्राविण्युनिपदिमांतत्यात्रिष्टुप्तसेष्टौयोनिर्नवचंद्र
 माएकोनास्यस्त्रितोवैश्वदेवंहिपांक्तमं प्रात्रिष्टुवष्टमीमहाबृहतीयवमध्यंद्रमित्रंसप्तत्रिष्टुवंतयज्ञस्तृचयइंद्रा
 श्रीसप्तौनैद्रासंतुविह्यष्टौततंनवाभवंतुपंचम्यंत्वेत्रिष्टुभौतक्षयंचात्यात्रिष्टुवीळेपंचाधिकाश्विनमाद्यौपादौलिङ्गो
 क्तेवतावंत्यत्रिष्टुभौ ॥ ७ ॥

हरिःओ३म् ॥ (११५१२) द्वेविरूपेचरतःस्वर्थेऽअन्यान्यावृत्समुपधापयेते । हरिरन्यस्यांभवतिस्वधावाञ्छु
 क्रोऽअन्यस्यांददशेसुवर्चाः ॥ दशमंत्वष्टुर्जनयंतुगर्भमंतद्रासोयुवतयोविभृत्रं । त्रिमानिकंस्वर्यशंसुजनैपुविरोचमानं
 परिपीनयंति ॥ त्रीणिजानापरिभूपंत्यस्यसमद्रुऽएकंद्विव्येकमृषु । पूर्वमिनुप्रदिशंपार्थिवानामनून्प्रशासद्विदधावनु
 षु ॥ कऽइमंभौनिण्यमाचिकेतवृत्सोमावृजनयतस्वधाभिः । बृह्नीनांगर्भोऽअपसामुपस्थान्महान्कविनिर्धरतिस्वधा
 वान् ॥ आविष्ट्यौवर्धतेचारुरासुजिह्वानामूर्ध्वःस्वर्यशाऽउपस्थे । उभेत्वष्टुर्विभ्यतुर्जायमानालतीचीसिंहप्रतिजोपयेते

(११५१२) द्वेविरूपेइत्येकादशचसूक्तस्यांगिरसःकुत्सउयोमिस्त्रिष्टुप् । (इतआरभ्यजातवेदसइत्यतंशुद्धोभिर्वा) ।

श्वविद्धाऽआत्विज्याधीरपुष्यस्यन्ने० ॥ योविश्वतःसुप्रतीकःसदृष्टसिद्धरेचित्संतुळिद्विवातिरोचसे । रात्र्यांश्चिदंधो
 ऽअतिदेवपदस्यन्ने० ॥ पूर्वादेवाभवतुसुन्वतोरथोस्माकंशंसोऽअभ्यस्तुदूढ्यः । तदाजानीतोतपुष्यतावचोर्ने० ॥
 वर्धदुःशंमौऽअपदूढ्योजहिद्धरेवायेऽअतिवाकेचिद्विनिः । अथायज्ञार्यगृणतेसुगंकृध्यन्ने० ॥ यदयुक्थाऽअरुपारो
 हितारथेवातजूतावृपभस्यैवतेरवः । आर्दिन्वसियुनिनोधूमकेतुनाग्ने० ॥ ३१ ॥ अर्धस्युनाद्रुतविभ्युःपतत्रिणोद्रुप्सा
 यत्तैयवसाद्रोव्यस्थिरन् ॥ सुगतत्तैतावृकेभ्योरथेभ्योर्ने० ॥ अयंमित्रस्यवरुणस्युधायसेवयातांमरुतांहैळोऽअश्रुतः ।
 मृकासुनोभूत्वेषांमनःपुनरग्ने० ॥ देवोदेवानामसिमित्रोऽअश्रुतोवसुर्वसूनामसिचारुर्धरे । शर्मन्त्स्यामत्वसुप्रथ
 स्तमेग्ने० ॥ तत्तैभद्रंयत्समिद्धःस्वेदमेसोमाहुतोजरसेमृळ्यत्तमः । दधासिरबुंद्रविणंचद्राशुपेग्ने० ॥ यस्मैत्यंगुद्रविणोददा
 शोनागस्त्वमदितेसुर्वताता । यंभद्रेणशर्वसाचोदयासिप्रजावताराधसातेस्याम ॥ सत्वमग्नेसोभगत्वस्यविद्वानुस्माक
 मायुःप्रतिरेहदेव । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः ॥ ३२ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेपष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

पष्ठाध्ययवर्गः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ४१ मरुत्वइदं. ४१ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ इंद्रापुष्यमिदं.
 विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ अदित्याइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ९ सोमायेदं. २३ उपसइदं. १५ अश्विभ्यामिदं. ३ अग्नीपोमाभ्यामिदं. १२
 अग्नयइदं. ७ देवाग्निभ्यइदं (देवेभ्योऽग्निभ्य.) अग्नयइदं. ७ अग्निमित्रावरुणादितिसिंधुपृथिवीद्युभ्यइदं. ॥ इतिप्रथमपष्ठोऽध्यायः ॥

द्वेएकादशौपसायवाग्नेसप्रब्रथानवद्रविणोदसेपनोष्टौशुचयेगायत्रैश्वानरस्यतृचैश्वानरीयंजातवेदसएका
 जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसिसूक्तसहस्रमेतत्तुक्तदशपार्षसयोवृषैकोनावापांगिराऋज्वाश्वीवरीपसहदेवभय
 मानसुराघसःप्रमंदिनएकादशकुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतमाद्यागर्भस्राविष्णुपनिपदिमतेत्यात्रिष्टुप्ततेष्टौयोनिर्नर्वचंद्र
 माएकोनास्यस्त्रितोवाश्वदेवंहिपांक्तमंयात्रिष्टुवष्टमीमहाबृहतीयवमध्यंद्रंमित्रंसप्तत्रिष्टुवंतयज्ञस्तृचयंद्रा
 ग्रीसप्तौनैद्राशंतुविह्यष्टौतंतनवाग्भवंतुपंचम्यंत्येत्रिष्टुभैतक्षन्पंचात्यात्रिष्टुवीळिंपंचाधिकाश्विनमाद्यौपादौलिङ्गो
 कदेवतावंत्येत्रिष्टुभौ ॥ ७ ॥

॥

॥

॥

हरिःओ३म् ॥ (१११५१२) द्वैविरूपेचरतःस्वर्थेऽअन्यान्याघृत्समुपधापयेते । हरिरन्यस्यांभवतिस्वधावाङ्छु
 क्रोऽअन्यस्यांददशेसुवर्चाः ॥ दशेमंतवष्टुर्जनयंतुगर्भमर्तद्रासोयुवतयोविभृत्रं । त्रिगमानीकंस्वयंशसंजनैपुविरोचमानं
 परिपीनयति ॥ त्रीणिजानापरिभूपंत्यस्यसमुद्रऽएकंदिव्येकमप्सु । पूर्वमनूप्रदिशंपार्थिवानामृतून्प्रशासद्विदधावनु
 षु ॥ कऽइमंवोनिण्यमाचिकेतवत्सोमावृजनयतस्वधाभिः । बृह्नीनांगर्भोऽअपसामुपस्थान्महाङ्कविनिश्चरतिस्वधा
 वान् ॥ आविष्टोवर्धतेचारुसुजिह्वानामूर्ध्वःस्वयंशाऽउपस्थै । उभेत्यष्टुर्विभ्यतुर्जायमानाप्रतीचीसिंहप्रतिजोपयेते

(१११५१२) द्वैविरूपेइत्येकादशार्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकुत्सउपोभिस्त्रिष्टुप् । (इतथारभ्यजातवेदसइत्यतंशुद्धोमिवा) ।

॥ १ ॥ उभेभ्योऽप्येतेनमेनेगायोनवाथाऽउपतस्थुरेवैः । सदक्षाणां दक्षपतिर्वभूवांजतिर्यदक्षिणतोऽहविभिः ॥ उद्यं
यमीतिसवितेववाहउभेसिचौयततेभीमऽकुंजन् । उच्छ्रुकमत्कमजतेसिमस्मान्नवांमात्तुभ्योगर्मनाजहाति ॥ त्वेपरूपं
कृणुतऽउत्तरंयत्संपृञ्चानःसदनेगोभिरुद्भिः । कृषिवृधंपरिमर्मृज्यतेधीःसादेयतातासमित्तिर्वभूव ॥ उरुतेज्रयुःपयैति
वृधंविरोचमानंमह्विपस्यधाम । विश्वेभिरग्नेस्वयशोभिरुद्धोदब्धेभिःपायुभिःपाह्यस्मान् ॥ धन्वन्त्स्रोतःकृणुतेगा
तुमर्मिशुक्रेलूमिभिरुभिनक्षत्तिक्षां । विश्वासंनानिज्जठरेषुधत्तुतर्नवासुचरतिप्रसूयु ॥ एवानोऽअग्नेसुमिधावृधानोरेव
त्पायकश्रवसेविभाहि । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामंदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतर्द्यौः* ॥ २ ॥ (११५१३) सम्प्रलया
सहस्राजार्थमानःसुधःकाव्यानिवळधत्तविश्वा । आपश्चमित्रंधिपणाचसाधन्देवाऽअग्निधारयन्द्रविणोदां ॥ सपूर्वं
यानिविदाकव्यतायोरिमाःप्रजाऽअजनयन्मनूनां । विवस्वताचक्षसाधामुपश्चदेवाः ॥ तमीळतमथमंयज्ञसाधुविज्ञा
ऽआरीराहुतमृजसानं । ऊर्जःपुत्रंभरुतंसुप्रदानुदेवाः ॥ समातरिभ्यापुरुवारपुष्टिविदद्भ्रातुंतनयायस्ववित् । विशां
गोपार्जनितारोदस्योर्दुवाः ॥ नरुतोपासावर्णमामेग्यनिघ्रापयंतेशिशुमेकंसनीची । द्यावाक्षामारुक्मोऽअंतर्विभातिदु
वाः ॥ ३ ॥ रायोवृधंःमंगमनोवसूनांयज्ञस्यकेतुर्मन्मसाधनोवेः । अमृतत्वंरक्षमाणासऽएनंदेवाः ॥ नूचपुराचसदनं

(११५१३) सप्रन्नयेतिनरचंम्यसूक्तसुकृतसोद्रविणोदाअग्निभ्रिष्टुर् ।

रयीणांजातस्यचजायमानस्यचक्षां । सतश्चगोपांभवतश्चभूरेदुवा० ॥ द्रविणोदाद्रविणसस्तुरस्यद्रविणोदाःसर्नरस्य
 प्रयंसत् । द्रविणोदाव्रीरवतीमिपनोद्रविणोदारसतेदीर्घमायुः ॥ एवानोऽअग्नेसमिधावृथानोरेवत्पावकश्रवसेविभा
 हि । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽइतद्यौः ॥ ४ ॥ (११५१४) अर्पनःशोशुचदुधमग्नेशुशु
 ग्धार्यिं । अर्पनःशोशुचदुधं+ ॥ सुक्षेत्रियासुंगातुयावसूयाचयजामहे । अर्पनः० ॥ प्रयद्भेदिष्टएपांप्रास्माकासश्च
 सूर्यः । अर्पनः० ॥ प्रयत्तेऽअग्नेसूर्योजायैमहिमतैवयं । अर्पनः० ॥ प्रयद्भेःसहस्वतोविश्वतोयतिभुनवः । अय
 नः० ॥ त्वंहिविश्वतोमुखविश्वतःपरिभूरसि । अर्पनः० ॥ द्विपोनोविश्वतोमुखातिनवेधंपारय । अर्पनः० ॥ सनः
 सिंधुमिधनावयातिपर्पास्वस्तये । अर्पनः० ॥ ५ ॥ (११५१५) वैश्वानरस्यसुमतौस्थामराज्राहिकमुर्वनानामभि
 श्रीः । इतोजातोविश्वमिदंविचष्टैवैश्वानरोयततेसूर्येण ॥ पृष्टोद्विपृष्टोऽअग्निःपृथिव्यांपृष्टोविश्वोऽओषधीराविवे
 श । वैश्वानरःसहसापृष्टोऽअग्निःसनोदिवासरिपःपातुनकं ॥ वैश्वानरुतयतसत्यमस्त्वस्मान्नायोमधवानःसचंतां ।
 तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (११५१६) जातवैदसेसुनवामुसोममरातीयतोनिदंहातिवेदः । सनःपर्पदतिदुर्गणिविश्वो

(११५१४) अपनइत्यष्टर्चस्वसूक्तस्यकुत्सःशुचिरभिर्गायत्री । (११५१५) वैश्वानरस्येत्किचम्यसूक्तस्यकुत्सोवैश्वानरोमिषिष्टुप् ।
 (११५१६) जातवैदसइत्येक्यस्वसूक्तस्यमारीचःकश्यपोजातवैदाअमिषिष्टुप् ।

नाथेयसिंधुदुरितात्यग्निः ॥ ७ ॥ (११५१७) सयोधृपावृष्ण्येभिःसमोकामहोदिवःपृथिव्याथसुवाद्र । सतीनसं
 त्वाहव्योभरेपुमरुत्वान्नोभवत्विद्रऽकृती ॥ यस्यानाप्तःसूर्यस्येवयामोभरेभरेवृत्रहाशुष्मोऽअस्ति । वृपन्तमःसखिभिः
 स्वैभिर्यैर्मरु० ॥ दिवोनयस्यरेतसोदुधानाःपंथासोयंतिशवसांपरीताः । तुरेद्वृपाःसासहिःपांस्यैभिर्मरु० ॥ सोऽअंगि
 रोभिरंगिरस्तमोभूद्वृपावृषंभिःसखिभिःसखासन् । ऋग्भिभिर्ऋग्मीगातुभिर्ज्यैष्ठोमरु० ॥ ससूनुभिर्नरुद्रेभिर्ऋग्भ्यान्
 पाह्यैसानुहोऽअमित्रान् । सनीळेभिःश्रवस्थ्यानिवूर्धन्मरु० ॥ ८ ॥ समन्युमीःसमर्दनस्यकृत्तासाकैभिर्नृभिःसूर्यसन
 त् । अस्मिन्नहन्तसर्पतिःपुरुहूतोमरु० ॥ तमूतयोरणयन्धूरसातौतक्षेमस्यक्षितयःकृण्वतत्रां । सविश्वस्यकृरुणस्येश
 ऽएकोमरु० ॥ तमंप्संतशर्वसऽडत्सवेपुनरोनरमर्वसंतधनाय । सोऽअंधेचित्तमसिज्योतिर्विदन्मरु० ॥ ससव्येनयम
 त्त्रिप्रार्धतश्चित्सर्दक्षिणसंगृभीताकृतानि । सकीरिणाचित्सनिताधनानिमरु० ॥ सग्रामेभिःसनितासर्थेभिविदेविश्व्या
 भिःकृष्टिभिर्न्यृद्य । सपांस्यैभिरभिभूरशस्तीर्मरु० ॥ ९ ॥ सजामिभिर्यत्समजातिमीद्वेजामिभिर्यापुरुहूतऽएवैः ।
 अपांतोकस्यतर्नयस्यजेपेमरु० ॥ सर्वज्जभृदस्युहाभीमऽउग्रःसुहृत्क्षेताःशतनीथुऽऋग्भ्या । च्मृषीपोनशवसापांचज

(११५१७) सयोधृपेत्येरोनविशत्युचस्यसूक्त्यनार्पागिराऋग्भ्यांभीरीपसहदेवभयमानसुराधसइन्द्रस्त्रिष्टुप् । (इत आरभ्यमरुत्वानिन्द्र
 इतिकश्चिन् । तत्र । सर्वानुऋमादिभिरनादृतत्वात्) ।

न्योमरु० ॥ तस्यवज्रःऋदतिस्मत्स्वर्पादिवोनत्वेपोरवथःशिमीवान् । तंसंचतेसनयुस्तंधनानिमरु० ॥ यस्याजंश्रंशव
 सामानंमुक्थंपरिभुजद्रोदसीविश्वतःसी । सपरिपत्कतुभिर्मदसानोमरु० ॥ नयस्यदेवादेवतानमर्ताऽआपश्चनशव
 सोऽअंतमापुः । सप्ररिक्कात्वक्षसाक्ष्मोदिवश्चमरु० ॥ १० ॥ रोहिच्छयावासुमदंशुल्लामीधुंक्षारायऽऋज्राश्वस्य । वृ
 ष्वंतंविभ्रंतीधूपुरथंमंद्राचिकेतनाहुपीपुविशु[†] ॥ एतत्त्यत्तंइंद्रवृष्णाऽउक्थंवापांगिराऽअभिगुणंतिराधः । ऋज्रा
 श्वःप्रष्टिभिरचरीपःसहदेवोभयमानःसुराधाः ॥ दस्युन्धिम्भूऽश्वपुरुहूतऽएवैहृत्वापृथिव्यांशर्वानिर्वहीत् । सनुत्क्षेत्रं
 साखिभिःश्विब्येभिःसनुत्सूर्यसनद्रुपःसुवज्रः ॥ विश्वाहैद्रोअधिवृकानोऽअस्त्वपरिहृताःसनुयामुवाजं । तन्नोमित्रो
 ॥ ११ ॥ (१।१५।८) प्रमंदिनेपितृमदंचतावचोयःऋष्णगर्भानिरहृन्नृजिभ्वना । अवस्यत्रोवृषणंवज्रदक्षिणंमरुत्वंतं
 सख्यायंहवामहे ॥ योव्यंसंजाहृपाणेनमनुनायःशंवरंयोऽअहृन्पिप्रुमत्रतं । इंद्रोयःशुष्णमशुपंन्यावृष्णहूमरु० ॥
 यस्यद्यावापृथिवीपौस्यमहद्यस्यत्रतेवरुणोयस्यसूर्यः । यस्येद्रस्यसिंधवःसश्वतिव्रतंमरु० ॥ योऽअश्वानांयोगवांगोपति
 र्वशीयऽआरितःकर्मणि कर्मणिस्थिरः । वीळोश्चिदिंद्रोयोऽअसुन्वतोवृधोमरु० ॥ योविश्वस्यजगतःप्राणतस्पतियोवृह
 णेप्रथमोगाऽअविदत् । इंद्रोयोदस्यूरधरोऽअवातिरन्मरु० ॥ यःशूरेभिर्हव्योयश्चंभीरुभिर्योधावभ्रिर्हूयतेयश्चंजिग्यु

(१।१५।८) प्रमंदिनेइत्येकादशचस्यसूरुक्त्यांगिरसःऋत्सइंद्रोजगतीअंत्याश्चतस्रिष्टुभः । (आद्यागर्भंदाविणीत्तिगुणः) ।

भिः । इन्द्रं चिन्वाभुर्वनाभिसंद्भुर्मरु० ॥ १२ ॥ रुद्राणामितिप्रदिशाविचक्षणोरुद्रेभिर्योपातनुतेपृथुञ्जयः । इन्द्रं म
नीपाऽअभ्यर्चतिश्रुतंरु० ॥ यद्दामरुत्वःपरमेसुधस्थेयद्भवमेवृजनेमादयासे । अतऽआयाह्यध्वरंनोऽअच्छत्वाया
ह्विश्चकृमासत्यराधः ॥ त्वार्येद्रुसोमंसुपुमासुदक्षत्वायाह्विश्चकृमात्रक्षयाहः । अथानियुत्वःसर्गणोमरुद्भिरस्मिन्य
नेत्रहिंपिमादयस्व ॥ मादयस्वहरिभिर्येतंऽइन्द्रविष्वस्वशिप्रेशिप्रैविसृजस्वधेने । आत्वासुशिप्रहरयोचहंशुशङ्खव्यानिप्रति
नोजुयस्व ॥ मरुत्स्तौत्रस्यवृजनस्यगोपावयमिन्द्रेणसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो० ॥ १३ ॥ (११५१९) इमांतेधियं
भरेमहोमहीमस्यस्तोत्रेधिपणायचऽआनजे । तमुत्सवेचप्रसवेचसासहिमिन्द्रेद्रुवासःशर्वसामदुन्ननु ॥ अस्यश्रवौनद्यः
सुसर्विभ्रतिद्यावाक्षामापृथिवीदर्शतंपुः । अस्मेसूर्याचंद्रमसाभिचक्षेत्रेकमिन्द्रचरतोवितर्तुरं+ ॥ तंस्मारथेमघव
न्प्रावसातयैजैत्रयंतैऽअनुमदामसंगमे । आजानइंद्रमनसापुरुष्टुतत्वायभ्योमघवन्धर्मयच्छनः ॥ घ्यंजयेमत्वयायु
जावृत्तमस्माकमंशुमुदवाभरेभरे । अस्मभ्यमिन्द्रवरिवःसुगंकृधिप्रशत्रूणामघवन्धृष्यारुज ॥ नानाहित्वाहयमानाज
नाऽइमेधनानांधर्तुरवसाविपन्यवः । अस्माकंस्मारथमातिष्ठसातयैजैत्रंहीन्द्रनिभृतंमनुस्तव ॥ १४ ॥ गोजितावाहूऽ
अमितकतुःसिमःकर्मन्कर्मन्धृतमृतिःखजंकुरः । अकल्पऽइंद्रःप्रतिमानमोजसाथाजनाविह्वयंतेसिपासवः ॥ उत्तेश

(११५१९) इमांतेइत्येकादशचस्यसूक्तस्यकुरसइन्द्रोजगतीअत्यात्रिष्टु ।

तान्मघव्युच्चभूर्यसऽउत्सहस्राद्रिरिचेकृष्टिपुश्रवः । अमात्रंत्वाधिपणातित्वपमत्तयाधुत्राणिजिघ्रसेपुरंदर ॥ त्रिवि
 ष्टिधातुप्रतिमानुमोर्जसस्त्रिचोभूर्मीर्नृपतेत्रीणिरोचना । अतीदंविश्वंभुवनंवक्षिथाशुत्रिरिद्रजनुपासनादसि ॥ त्वां
 द्रुवेषुप्रथमंहवामहेत्वंबभूथपृतनासुसासहिः । सेमनःकारुषुपमन्युमुद्भिद्रुमिद्रःकृणोतुप्रसूवेरथंपुरः⁺ ॥ त्वंजिगेथून
 धनारुरोधिथाभैव्याजामघवन्महत्सुच । त्वामुग्रमवसेसंशिशीमस्यथानऽइंद्रहर्वनेपुचोदय ॥ विश्वाहंद्रौऽअधिवृक्ता
 नौऽअस्त्वपरिहृताःसनुयामुवाजं । तन्नोमित्रो ॥ १५॥ (११५।१०) तत्तऽइंद्रियंपरुमंपराचैरधारयंतकृवयःपुरे
 दं । क्षमेदमन्यद्विव्यं^१न्यदस्यसमीपृच्यतेसमनेवकेतुः⁺ ॥ सधारयत्पृथिधीपप्रथच्चवज्रैणहृत्वानिरुपःसंसर्ज । अह
 न्नहिमभिनद्रौहिणंव्यहृन्व्यंसंमघवाशचीभिः ॥ सजातूर्भर्माश्रद्धधानऽओजःपुरोविमिंदन्नचरद्विदासीः । विद्वान्व्य
 जिन्दस्यवेहेतिमस्यार्यसहोवधयाद्युन्नमिद्र ॥ तद्रुचुपेमानुपेमायुगानिकीर्तेन्यमघयानामविभ्रत् । उपप्रयन्दस्युहत्या
 यत्रुज्रीयद्धसूनुःश्रवसेनामद्रुधे⁺ ॥ तदस्येदंपश्यताभूरिपुष्टंश्रदिंद्रस्यधत्तनीयीय । सगाऽअविदुत्सोऽअविदुदध्वान्स
 ऽओपधीःसोऽअपःसवर्नानि ॥ १६ ॥ भूरिकर्मणेवृषभायवृष्योसत्यगुष्मायसुनवामसोमं । यऽआहत्यापरिपंथीवशू
 रोयश्वनोविभज्जन्नेतिवेदः ॥ तादिद्रुमेववीथिचकर्थयत्ससंतुवज्रेणावोधयोहि । अनुत्वांपलीर्हिषितवयश्चविश्वेद्रुवासोऽ

(११५।१०) तत्तइत्यष्टचंस्वसूक्तस्यकुत्सदंद्रखिष्टुप् ।

अमद्ब्रह्मत्वा ॥ शुष्णं पिप्लुं कुर्वन् वृत्रमिन्द्रयदावधीर्विपुः शंवरस्य । तन्नो मित्रो ॥ १७ ॥ (११५।११) योनिष्ट
 ऽइन्द्रनिपदे ऽअकारितमानिर्पीदस्थानो नार्वी । विमुच्यथा योत्र साथाश्वान्द्रोपावस्तोर्वर्हीयसः प्रपित्वे ॥ ओत्येनरऽइ
 द्रमते यैर्गुर्नूचि त्तान्सद्यो ऽअर्चनो जगम्यात् । देवासो मन्युदासस्यश्च न्रन्तेन ऽआवक्षन्सुवितायवर्ण ॥ अब्रत्मना भर
 ते कते वेदाऽअब्रत्मना भरते फेनमुदन् । क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य योपे हते ते स्यातां प्रवृणो शिफायाः ॥ युयोपनाभिरुपरस्या
 योः प्रपूर्वाभिस्तिरतेराष्टिशूरः । अंजसीकुलिशीवीरपत्नीपयो हिन्यानाऽवृदभिर्भरते ॥ प्रतियत्स्यानीथादशिदस्योरो
 कोनाच्छासदं जानतीगात् । अधस्मानो मघवन् चकृतादिन्मानो मघेव निष्पपीपरादाः ॥ १८ ॥ सत्वंन ऽइन्द्रसूर्ये सोऽ
 अर्ष्वनागास्त्वऽआर्भजजीवशंसे । मातरां भुजमारीरिपो नः श्रद्धितं ते महूतऽइन्द्रियाय ॥ अधामन्ये श्रत्से ऽअस्माऽअ
 धायिवृषाचोदस्व महते धनाय । मानो ऽअकृते पुरुहूतयो न विद्रुथ्यन्ध्र्यो वयं ऽआसुतिदाः ॥ मानो वधीरिन्द्रमापराद्ग
 मानः प्रियाभोजनानि प्रमोषीः । आंजामानो मघवन्श्चकृनिर्भेन्मानः पात्रभिस्सहजानुपाणि ॥ अर्वाङ्घ्रिसोर्मकामंत्वा
 हुर्यंसुतस्तस्य पिवामदाय । उरुव्यचाजठरऽआवृषस्वपितेर्वनः शृणुहि ह्यमानः ॥ १९ ॥ (११५।१२) चंद्रमाऽ

(११५।११) योनिष्टतिनचस्यसूक्तस्यकुत्सइन्द्रस्त्रिष्टुप् । (११५।१२) चंद्रमाइत्येकोनां वंशत्यूचस्यसूक्तस्य आह्यत्वितो विश्वेदेवाः
 पंक्तिः अंत्वात्रिष्टुप् अष्टमीमहाहृत्तीयवमध्या । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षे तु आयाया विश्वेदेवाः द्वितीयाया रोदसी तृतीयाया विश्वेदेवाः चतुर्थ्या

देवाँऽअच्छात्रिदुष्टरः । अग्निर्हव्यासुषुदतिदेवो देवेषु मेधिरो विस्रं ॥ ब्रह्माकृणोतिवरुणोगातुर्विद्रुतमीमहे ॥ व्यूणो
 त्तिहृदामतिनव्योजायतामृतं विस्रं ॥ २२ ॥ असौयः पंथाऽआदित्यो द्विषिप्रवाच्यं कृतः । नसदेवाऽअतिक्रमेतं
 तीसो नपश्यथ विस्रं ॥ त्रितः कृपेयहितो देवान्हवतऽकृतये । तच्छुश्राववृहस्पतिः कृण्वन्नं ह्रुणादुरु विस्रं ॥ अरुणो
 मासकृदृकः पथायतं दुदर्शहि । उज्जिहीते निचाय्यातये वृष्ट्या मयी विस्रं ॥ एनांगेण युयमिद्रवंतो भिव्यामवृजनेस
 र्वधीराः । तन्नो मित्रो ॥ २३ ॥ (१११६११) इंद्रमित्रं वरुणमग्निमृतये मारुतं नद्योऽअदितिहवामहे । रथं नदुर्गा
 दसवः सुदानयो विश्वस्मान्नोऽअहं मोनिष्पिपर्तन ॥ तऽआदित्याऽआर्गतासर्वतातये भुतदेवा वृत्रतृयं पुशं भुवः । रथं न ॥
 अर्धतुनः पितरः सुप्रयाचनाऽउत देवी देवपुत्रेऽकृतावृधा । रथं न ॥ नराशंसं वाजिनं वाजयन्निहक्षयद्वीरं पपणं सुन्नेरी
 महे । रथं न ॥ बृहस्पतेस दुमित्रः सुगंकृधिशं योर्यत्ते मनुहितं तदीमहे । रथं न ॥ इंद्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटेनि
 वाह्निऽऋषिं रहदूतये । रथं न ॥ देवैर्नो देव्यदितिनिपातु देवखातात्रायतामप्रयुच्छन् । तन्नो मित्रो ॥ २४ ॥
 (१११६१२) युजो देवानां प्रत्येतिसुन्नमादित्यासो भवतामृळयंतः । आवोर्वाची सुमतिर्ववृत्या दं होश्चिद्याव रिवो विस्र

(१११६११) इंद्रमित्रमिति सप्तर्चस्य सूक्तस्य कुत्सो विश्वे देवाजगती अंत्यात्रिष्टुप् । (१११६१२) यज्ञो देवानामिति वृत्रस्य सूक्तस्य कुत्सो
 विश्वे देवास्त्रिष्टुप् ।

रासत् ॥ उपनोदुवाऽअवुसागमंत्वंगिरसांसामभिःस्तुयमानाः । इन्द्रंऽइन्द्रियैर्मरुतोमरुद्भिरादित्यैर्नोऽआदितिःशर्मयं
 सत् ॥ तन्नऽइन्द्रस्तद्धरणस्तद्विस्तदर्थमातत्सत्रिताचनौधात् । तन्नोमित्रो ॥ २५ ॥ (११६।३) यऽइन्द्राग्नी
 चित्रतमोरथोवामभिविश्वानिभुव्नानिचष्टे । तेनायातंसुरथतस्त्रिवांसाथासोमस्यपिवतंसुतस्य ॥ यावद्विदंसुवन्नवि
 श्वमस्त्युरुव्यचारिमतागभीरं । तावोऽअयंपातत्रेसोमोऽअस्वरमिन्द्राग्नीमनसेयुवभ्यां ॥ चक्राथेहिस्वथ्य १ इमं
 भद्रंसग्नीचीनावृत्रहणाऽइतस्यः । तावदिन्द्राग्नीसथ्यचानिपद्यावृष्णःसोमस्यवृषणावृषेथां ॥ समिद्धेव्यग्निष्वानजाना
 यतद्युचावृहिरुतिस्तिराणा । तौत्रैःसोमैःपरिपिकेभिर्वाग्द्रीसौमनुसाययातं ॥ यानोद्व्राग्नीचक्रथुर्वीर्याणियानि
 रूपाण्युतवृष्णर्यानि । यावोप्रत्नानिसख्याशिवानितेभिःसोमस्यपिवतंसुतस्य ॥ २६ ॥ यदव्रवंप्रथमंवावृणानोदुयंसो
 मोऽअसुरैर्नोविहव्यः । तांसत्याश्चक्रामभ्याहियातमथासोमस्यपिवतंसुतस्य ॥ यद्विन्द्राग्नीमदथःस्वेदुरोणेयद्ब्रह्मणिरा
 जनिवायजत्रा । अतःपरिवृषणावाहियातमथा ॥ यद्विन्द्राग्नीयदुपुतुर्वैपुयद्बृह्युष्वनुदुपुरुपुस्थः । अतःपरिवृषणा
 वाहियातमथा ॥ यद्विन्द्राग्नीऽअवमस्यापृथिव्यामध्यमस्यापरमस्यामुतस्यः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा ॥
 यद्विन्द्राग्नीपरमस्यापृथिव्यामध्यमस्यामवमस्यामुतस्यः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा ॥ यद्विन्द्राग्नीद्विविष्टोयत्पृथि

(११६।३) यद्विन्द्राग्नीद्विविष्टोयत्पृथि

व्यायत्पथंतेज्योपधीष्वप्सु । अतःपरिवृपणावाहियातमथा० ॥ यदिद्राग्नीऽवर्दितासूर्यस्यमध्येदिवःस्वधर्यामादयेथे ।
 अतःपरिवृपणावाहियातमथा० ॥ एवेंद्राग्नीपपिवांसासुतस्यविश्व्यास्मभ्यंसंजयतंधनानि । तन्नोमित्रो० ॥ २७ ॥
 (११६।४) विह्वल्यंमनसावस्येऽइच्छन्निद्राग्नीज्ञासऽवतवासज्ञातान् । नान्यायुवत्प्रमतिरस्तिमह्यंसवांधियंवाज
 यंतीमतक्षं ॥ अश्रवंहिभूरिदावत्तरावांविजामातुरुतवाधास्यालात् । अथासोमस्यप्रयतीयुवभ्यामिद्राग्नीस्तोमंजनया
 मिनव्यं ॥ माच्छेद्भरश्मोरितिनाधमानाःपितृणांशुकीरनुयच्छमानाः । इन्द्राग्निभ्यांकवृषणोमदंतिताह्यद्राधिपणा
 याऽऽपस्ये ॥ युत्राभ्यांदेवीधिपणामद्रायेंद्राग्नीसोममुशतीसुनोति । तावश्विनाभद्रहस्तासुपाणीऽआधावतंमधुनापृ
 ळ्मप्सु⁺ ॥ युवामिद्राग्नीवसुनोविभागेतुवस्तमाशुश्रववृत्रहत्ये । तावासद्यावर्हिणियज्ञेऽअस्मिन्चर्षणीमादयेथांसुत
 स्य ॥ २८ ॥ प्रचर्षणिभ्यःपृतनाहवैपुप्रपृथिव्यारिरिचाथेदिवश्च । प्रसिंधुभ्यःप्रगिदिभ्योमहित्वाप्रैद्राग्नीविश्वामुव
 नात्यन्या⁺ ॥ आभरतंशिक्षंतंवज्रहस्तास्मोऽइंद्राग्नीअवतंभरेणु । इमेनुतेरुदमयुःसूर्यस्येभिःसपितृपितरोनुऽ
 आसन् ॥ पुरंदराशिक्षंतंवज्रहस्तास्मोऽइंद्राग्नीअवतंभरेणु । तन्नोमित्रो० ॥ २९ ॥ (११६।५) ततमेऽअपुस्तदु
 तायतेपुनःस्वार्दिष्ठाधीतिरुथायशस्यते । अयंसमुद्रऽइहविश्वेदेव्यःस्वाहाकृतस्यसमुत्पुणुतऽऋभवः ॥ आभोगयं
 (११६।४) विह्वलयमित्यष्टर्चस्यतूक्त्वसुत्सइंद्राग्नीत्रिष्टुप् । (११६।५) ततंमइतिनवर्चस्यसूक्तम्यकुरत्सऋभवो जगतीपंचम्यत्येत्रिष्टुभौ ।

प्रयद्विच्छंत्सुः सौधं च नानासश्चरितस्य भूमना गच्छतस विपुद्गाशुपौ गृहं ॥ तत्सवि
 तावो मृतत्वमासुवदगौ ह्यं च छवयै तस्येतेन । त्यं चिच्चमसमसुरस्य भक्षणमेकं संतमकृणुता चतुर्वयं ॥ विप्रीशमीतरणि
 त्वेन वाघतोमतीसः संतोऽमृतत्वमानशुः । सौधं न्वनाऽऽक्रुभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यंतधीतिभिः ॥ क्षेत्रमिव
 विमस्ते जनेनैऽएकं पात्रमृभवो जेहमानं । उर्पस्तुताऽउपमना धमानाऽअमत्येषु श्रवंऽइच्छमानाः ॥ ३० ॥ आमनी
 पामं तरिक्षस्य नृभ्यः स्रुचैर्वधृतं शुहवामत्रिद्वाना । तरुणित्वाये पितुरस्य सश्चिरऽऽक्रुभवो वाजमरुहं द्विवोरजः ॥ ऋमुर्नऽइंद्रः
 शर्वसानवीयानभुवोज्जैभिवसुभिर्वसुर्दुदिः । युष्माकं देवाऽअवसाहनिप्रियेऽभितिष्ठेमपृत्सुतीरसुन्वतां ॥ निश्चर्मणऽऽक्रुभ
 योगमपिशतसवत्सेनासृजतामातरपुनः । सौधं न्वनासः स्वपस्ययानरोजित्रीयुवानापितराकृणोतन ॥ याजैभिर्नोवा
 र्जसातावविहृद्यभुमोऽइंद्रचित्रमार्दपिराधः । तन्नो मित्रो ॥ ३१ ॥ (११:६१६) तक्षत्रथसुवृत्तविद्वानापसस्तक्ष
 न्दरीऽइंद्रवाहावृषण्वसू । तक्षन्पितृभ्यामृभवोयुवद्वयस्तक्षन्वत्सार्यमातरसत्रामुवं ॥ आनोयज्ञार्यतक्षतऽऽक्रुभमद्वयः
 क्रत्वेदक्षायसुप्रजावतीमिषं । यथाक्षयामसर्ववीरयाविशातन्नः शर्धायधासथास्विद्वियं ॥ आतक्षतसातिमस्मभ्यमृ
 भवःसातिरथायसातिमर्वतेनरः । सातिनोजित्रीसंमहेतविश्वहाजा मिमजा मिपृतनासुसुक्षणि ॥ ऋभुक्षणमिद्रमाहुवऽ

(११:६१६) तक्षत्रथमितिपंचस्यसूक्तस्यहुत्सनमवोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

कृतयंऽऽभून्वाजान्मरुतःसोमपीतये । उभामित्रावरुणानुमश्विनानोहिन्यंतुसातयेधिजेजिपे ॥ ऋमुर्भरायसं
 शिगातुसात्तिसमर्यजिद्वाजोऽअस्माँऽअविष्टु । तन्नोमित्रो० ॥ ३२ ॥ (११६।७) ईळेद्यावापृथिवीपूयचिक्तयेभिप्र
 र्मिसुरुचंयामंश्चिष्टये । याभिर्भरेकारमंशायजिन्यथस्ताभिरुऽऽकृतिभिरश्विनार्गतं ॥ युवोद्रानार्यसुमराँऽअसुश्चतो
 रयुमातस्त्रुर्वचसंनमंतये । याभिर्धियोर्वयःकर्मश्चिष्टयेताभि० ॥ युवंतासाँदिव्यस्यप्रशासनेविशाक्षयथोऽअमृतस्यम
 ज्मना । याभिर्धेनुमस्वँ१ पिन्वथोनराताभि० ॥ याभिःपरिज्मातनयस्यमज्मनाद्विमातातृपुतरणिर्विभूयति । याभि
 स्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ताभि० ॥ याभिरिभंनिवृतंसितमन्व्यऽउद्वंदनमैरयतंस्वर्दृशे । याभिःकण्यंप्रसिपांसंतुमावतंता
 भि० ॥ ३३ ॥ याभिरंतंकुजसमानरणेभुज्युंयाभिरव्यधिभिर्जिजिन्यथुः । याभिःकूर्कधुवथ्यंचुजिन्यथस्ताभि० ॥
 याभिःशुचंतिर्धनुसांसुपंसदंतसंधुर्ममोम्यावंतमत्रये । याभिःपृश्निगुंपुरुकुत्समावतंताभि० ॥ याभिःशर्चीभिर्वृषणाप
 रावृजंप्रांधंश्रोणंचर्क्षसुऽएतवेकृथः । याभिर्वतिकांप्रसितामसुंचंतताभि० ॥ याभिःसिंधुमधुमंतमसंश्चतंवसिंधुयाभि
 रजरावजिन्यतं । याभिःकुत्संश्रुतर्युनर्युमावतंताभि० ॥ याभिर्विंइपलांधनुसामधुर्व्यसुहस्रमीढऽआजावजिन्यतं ।
 याभिर्वशमश्व्यंप्रेणिमावतंताभि० ॥ ३४ ॥ याभिःसुदानूँऽऔशिजायवृणिजेदीर्घश्रवसेमधुकोशोऽअक्षरत् । कक्षी

(११६।७) ईळेद्यावापृथिवीइतिपंचविंशत्युचम्यसूक्तस्यकुत्सःआद्यायाद्यावापृथिव्यभ्यश्विनःशिष्टानामश्विनौजगतीअलेद्वेत्रिष्टमौ ।

वंतस्तोतायामिरावतंताभिः० ॥ याभीरसाक्षोदसोहःपिपिन्वथुनश्वंयाभीरथमावतंजिपे । याभिस्त्रिशोकऽवुस्त्रि
 याऽवुदार्जतंताभिः० ॥ याभिःसूर्यपरियाथःपर्रावतिमंघातारक्षेत्रपत्येज्वावतं । याभिर्विग्रंभ्रद्वांजमावतंताभिः० ॥
 याभिर्महामतिथिग्वंकशोजुवंदिवोदासंशंवरहृत्यऽआवतं । याभिःपूभिर्द्येत्रसदस्युम्वतंताभिः० ॥ याभिर्वंश्वंविपि
 पानमुपरतुतंकुलियाभिर्विचजानिदुवस्यथः । याभिर्व्यश्वमुतपृथिमावतंताभिः० ॥ ३५ ॥ याभिर्नराशयवेयाभिरत्र
 येयाभिःपुरामनवेगातुमीपथुः । याभिःशारीराजतंस्यूरमरश्मयेताभिः० ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चि
 तऽइद्धोऽअज्मन्ना । याभिःशर्यातमवथोमहाधनेताभिः० ॥ याभिरंगिरोमनसानिरण्यथोत्रंगच्छथोविवरेगोऽअर्ण
 सः । याभिर्मनुशूरमिपासमावतंताभिः० ॥ याभिःपत्नीविमदायन्यूहथुरार्घवायाभिररुणीरशिक्षतं । याभिःसुदासऽ
 ऊहथुःसुदेव्यं१ताभिः० ॥ याभिःशंतातीभवथोदद्राशुपेभुज्युंयाभिरवथोयाभिरधिगुं । ओम्यावतीसुभरामृतस्तुभं
 ताभिः० ॥ ३६ ॥ याभिःकृशानुमसनेदुवस्यथोजवेयाभिर्यूनोऽअर्वतमावतं । मधुप्रियंभरथोयत्सरड्भ्यस्ताभिः० ॥
 याभिर्नरंगोपुयुर्धनूपाह्येक्षेत्रस्यसातातर्नयस्यजिन्वथः । याभीरथौऽअवथोयाभिरवतस्ताभिः० ॥ याभिःकुत्समाजुनेयं
 शतकतमूत्रुवातिप्रचदुभीतिमावतं । याभिर्ध्वंसंतपुरुपतिमावतंताभिः० ॥ अम्रस्वतीमश्विनावाचमूस्मेकृतनोदशांवृ

पणामनीपां । अद्युत्येवसेनिह्वयेवाष्टुधेचनोभवतुंवाजसातां ॥ द्युभिरत्सुभिःपरिपातमुस्मानरिष्टेभिरश्विनासौभगे
भिः । तन्नोमित्रो ० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥

सप्तमाध्यायेवर्गा ३७ सूक्तानि १८ ऋचः १७९ ॥ त्यागः ॥ उपसेमयइदं. ११ द्रविणोदसेमयइदं. ९ अमयेशुचयइदं. ८ अमयेवैधा-
नरायेदं. ३ जातवेदसेमयइदं. इंद्रायेदं. ५८ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. रोदसीभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अमिरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्य-
इदं. ३ इंद्रोदसीभ्यइदं. सूर्यरश्मिरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. सूर्यरश्मिरोदसीभ्यइदं. अमिरोदसीभ्यइदं.
२ वरुणरोदसीभ्यइद. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ रोदसीभ्यामिद. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ११ इन्द्रामिभ्यामिदं. २१ ऋमुभ्यइदं. १४ द्यावापृ-
थिव्यभ्यश्विभ्यइदं. अधिम्यामिदं. २४ ॥ इतिप्रथमेसप्तमोऽध्यायः ॥

इदंविंशतिरुपस्थद्वितीयोर्ध्वोर्ध्वेमाएकादशरौद्रद्वित्रिष्टुवंतंचित्रंपदसौर्ध्वेनासत्याभ्यांपंचाधिककक्षीवा
न्दैर्धतमसंशिवप्रसूतआश्विनवैमध्यआयामेकादशांवारंधंशजागतंकाराधद्वादशांत्यादुःस्वमनाशिन्याद्या
गायत्रीद्वितीयाककुन्तीयांचतुर्थ्यांकाविराणनष्टरूप्यौपंचमीतनुशिरापृष्ठक्षैरुष्णिग्विष्टारबृहतीकृतिर्विरा
दत्स्रोगायत्र्यःकदित्थांपंचोनावंश्वदेवंवा ॥ ८ ॥ ॥

हरिःओम् (१।१६।८) इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरागाश्चित्रःप्रकेतोऽअजनिष्टविंश्यां । यथाप्रसूतासवितुःसुवायं

(१।१६।८) इदंश्रेष्ठमितिर्विश्वेषुचस्रसूक्तसुकुत्सउपाद्वितीयायाअर्धचोरात्रिषिष्टुम् ।

ऽएवारात्र्युपसेयोनिमरैक ॥ रुशद्वत्सारुशतीश्वेत्यागादौरैगुकृष्णासदनान्यस्याः । समानवंधूऽअमृतैऽअनूचीद्या
 वावर्णीचरतऽआमिनाने ॥ समानोऽअध्वास्वस्त्रोरनंतस्तमन्यान्याचरतोदेवशिष्टे । नमेथेतनतस्थतुःसुमेकेनकोपा
 सासमनसाविरूपे ॥ भास्वतीनेत्रीसुनृतानामचेतिचित्राविदुरोनऽआयः । प्राप्याजिगद्बुनोरायोऽअख्यदुपाऽअजी
 गर्भुर्वनानिविश्वा ॥ जिह्मश्येऽचरितवेमघोन्याभोग्यऽइष्टयैरायऽइत्वं । द्रुअंपश्यन्नऽवियाविचक्षऽइपा० ॥
 ॥ १ ॥ क्षत्रायत्वंश्रयसेत्वंमहीयाऽइष्टयैत्वमर्थमिवत्वमित्यै । विसदृशाजीविताभिमुचक्षऽइपा० ॥ एपाद्विवोर्दुष्टि
 ताप्रत्यदर्शिव्युच्छंतीयुवतिःशुक्रवासाः । विश्वस्येशानापाथिवस्यवस्वऽउपोऽअघेहसुभगेव्युच्छ ॥ परायतीनामन्वे
 तिपार्थऽआयतीनांप्रथमाशश्वतीनां । व्युच्छंतीजीवमुद्रीरयंत्युपातंकंचनवोधयंती ॥ उपोयदुग्निसमिधेचकथंवि
 यदात्रक्षसासूर्यस्य । यन्मानुपान्युक्ष्यमर्णाऽअजीगस्तद्वेपुचकृपेभुद्रममः ॥ कियत्यायत्समयाभवातियाव्युपुर्या
 श्वन्नंव्युच्छान् । अनुपूर्वाःकृपतेवावशानाप्रदीध्यानाजोर्यमन्याभिरिति ॥ २ ॥ इयुष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीम
 पसंमत्यासः । अस्माभिरूनुप्रतिचक्ष्याभूदोतयंतियेऽअपरीपुपश्यन् ॥ यावयद्वैपाऽकृतपाऽकृतेजाःसुभ्रावरीसुनृता
 ईरयंती । सुमंगलीर्विभ्रतीदेववीतिमिहाद्योपुःश्रेष्ठतमाव्युच्छ ॥ शश्वत्पुरोपाव्युवासेदुव्यथोऽअघेदंब्यावोमथोनी ।
 अथोव्युच्छादुत्तराऽअनुद्यूनजरामृताचरतिस्वधाभिः ॥ व्यं१ जिभिर्दिवऽआतास्वद्यौदपकृष्णांनिर्णिजैद्वेव्यावः ।

प्रत्रोधयं त्यरुणे मिरश्चैरोपार्यातिसुजुजारधेन ॥ आवहृतीयोष्यावार्याणिचित्रं कृतुकुणुतेचेकिताना । इन्द्रुशीणामुसुसा
 शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोपाव्यंश्चेत् ॥ ३ ॥ उदीर्घ्वञ्जीवोऽअर्बुनऽआगादपपागात्तमऽआज्योस्तिरेति । आरुक्पं
 थांयातवेसूर्यायार्गन्मयत्रप्रतिरंतऽआयुः ॥ स्यूर्मनावाचऽउदियतिवह्निःस्त्वनिरेभऽउपसोविभातीः । अघातदुच्छ
 गृणतेमयोन्यसेऽआयुर्निदिदीहिप्रजावत् ॥ यागोमतीरुपसःसर्ववीराव्युच्छंतिद्राशुपेमर्त्याय । व्रायोरिवसन्तानामु
 दुर्केताऽअश्वदाऽअश्रवत्सोमुत्थ्या ॥ माताद्रवानामदितेरनीकयज्ञस्यैऋतुवृहतीविभाहि । प्रशस्तिःकृद्रक्षणोनेव्यु
 च्छानो जनेजनयविश्ववारे ॥ यञ्चित्रमसंऽउपसोवहृतीजानायशशमानायभद्र । तन्नोमित्रो ॥ ४ ॥ (११६१९)
 इमारुद्रायतत्रसेकपुदिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः । यथाशमसद्विपदेचतुष्येविश्वं पुष्टं ग्रामेऽअस्मिन्ननातुरं ॥ मु
 ळानोरुद्रोतनोमयंरुधिक्षयद्वीरायुनमसाविधेमते । यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातददश्यामतव्रुद्रप्रणीत्ति ॥ अश्या
 मंतुमुत्तिदेवयुज्ययाक्षयद्वीरस्यतव्रुद्रमीदृः । सुन्नायत्रिद्विशोऽअस्माकमाचरारंष्टवीराशुहवामतेहृचिः ॥ त्येपं
 वयंरुद्रंयज्ञसाधं वंकुंरुविमवसेनिहयामहे । आरेऽअसंईव्यंहेळोऽअस्यतुसुमतिभिद्वयमुस्यावृणीमहे ॥ द्विवोवराहम
 रुपंकपुदिनेत्वेपंरूपंनमस्रानिहयामहे । हस्तेचित्रं चैपजावार्याणिशर्मवमंच्छदिंरुस्मभ्यंयंसत् ॥५॥ इदं पित्रे मरुतामुच्यते

(११६१९) इमारुद्रायैलेकादशपंस्यसूक्तस्य गुरसोरुद्रो जगती अत्येद्वे त्रिष्टुमी ।

वचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायवर्धनं । रास्वाचनोऽमृतमर्तभोजनं तमेतोकायतनं यायमृळ ॥ मानोमहातंमृतमानोऽअर्भ
 कंमानुऽउक्षतमृतमानं उक्षितं । मानोवधीःपितरंभोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्रीरिपः ॥ मानंस्तोकेतनयेमानंऽआयो
 मानोगोपुमानोऽअर्धेपुरीरिपः । वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हृविष्मंतःसद्रुमिच्वाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्यशुपाऽइ
 वाकंरास्वापितर्मरुतांस्रुमस्मे । भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथावयमवऽइत्तवृणीमहे ॥ आरैतेगोघमुतपूरुपघ्नक्षय
 द्वीरसुन्नमस्मेतेऽअस्तु । मळाचनोअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विवर्हाः ॥ अवांचामनमोऽअस्माऽअवदृत्रैःशुणो
 तुनोहर्षरुद्रोमरुत्वान् । तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (११६१०) चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्वरुणस्याग्नेः ।
 आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षसूर्येऽआत्माजगतस्तथुषंश्च ॥ सूर्योद्वीमुपसंरोचमानामयोनयोपामभ्येत्यपृथात् । नम
 यन्नानरोदिवुयंतोयुगानिवितन्त्रेप्रतिभद्रायंभद्रं ॥ भद्राऽअर्धाहरितःसूर्यस्यचित्राऽएतंवाऽअनुमाधासः । नम
 स्यंतोद्विवऽआपृष्ठमस्थुःपरिद्यावापृथिवीयतिसृद्यः+ ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वंमध्याकतोवितंतसंजभार । युदेद
 युंरुहरितःसधस्थादाद्रात्रीवासस्तनुतेसिमस्मे ॥ तन्मित्रस्वरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपकृणुतेधोरुपस्थे । अनंतमन्यद्रु
 शदस्यपार्जःकृष्णमन्यद्वुरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाऽउदितासूर्यस्यनिरंहसःपिपृतानिरवधात् । तन्नोमित्रो० ॥ ७ ॥

(११६१०) चित्रंदेवानामिविपळर्चस्यसूरुखकुत्सःसूर्यखिद्रुप् ।

(११७१) नासत्याभ्यां वृहिरिव प्रवृजे स्तोमोऽइयम्युश्चिरैव वातः । यावर्भगायविमदायजायांसि नालुवान्युहूतुर
 धेन ॥ वीळुपत्सभिराशुहेमभिर्वोद्वानावाज्जतिभिःशाशदाना । तद्रासभोनासत्यासहस्रमाजायमस्यप्रधनेजिगाय ॥
 तुग्रौहभुज्युर्मश्विनोदमेधेर्यनकश्चिन्ममवाऽअवाहाः । तमृहथुनौभिरात्मन्वतीभिरंतरेक्षुद्रुद्धिरपौदकाभिः ॥ ति
 स्रःक्षयस्त्रिरहातिप्रजद्विर्नासत्याभुज्युर्महथुःपतंगैः । समुद्रस्यधन्वन्नार्द्रस्यपारेत्रिभीरथैःशतपद्भिःपळश्वैः ॥ अनारं
 भणेतदवीरेयेथामनास्थानेअग्रभणेसमुद्रे । यदश्विनाकुहथुर्भुज्युमस्तैशतारिंत्रानावमातस्थिवांसं ॥ ८ ॥ यर्मश्वि
 नादुदथुःश्वेतमश्वमघाश्वायशश्वदित्स्वस्ति । तद्वोद्वान्रमहिंकीतेन्यभूत्पैद्वोवाजीसदुमिद्धव्योऽअर्यः ॥ युवंनरास्तु
 वृतेपञ्जियायकक्षीवृतेऽअरदत्पुरंधि । कारोतराच्छफादश्वस्यवृष्णःशतंकुंभोऽअसिचतंसुरायाः ॥ हिमेनाग्निघ्नंसंवार
 येथांपितुमतीमूर्जमस्माऽअधत्तं । ऋवीसेअत्रिमश्विनार्वनीतुमुश्चिन्यधुःसर्वगणस्वस्ति ॥ परावृंतनासत्यानुदेथामु
 च्चावुंभंचक्रथुर्जिह्ववारं । क्षरन्नापोनपायनायरायेसहस्रायुत्प्यतेगोतमस्य ॥ जुजुरुपोनासत्योतवृप्रिप्रासुंचतंद्रापि
 मिवच्यवानात् । प्रातिरंतंजहितस्यार्युर्दुस्त्रादिपतिमकृणुतंकनीनां ॥ ९ ॥ तद्वानराशंस्यराधयंचाभिष्टिमन्नासत्या
 वरूथं । यद्विद्वांसानिधिमिवापगूळमुर्द्धशेतादूपथुर्वदनाय ॥ तद्वानरासनयेदंसडुग्रमाविष्कृणोमितन्यतुर्नवृष्टिं ।

(११७१) नाम्नाऽऽगमिनिपंर्नाशितृचस्यमूकस्यैर्धतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

द्रुयद्गुह्यन्मध्याथवृणोवामश्वस्यशीष्णाप्रयदीमुवाच ॥ अजोहवीन्नासत्याकरावांमहेयामन्पुरुमुज्जापुरंधिः । श्रुतंत
 च्छासुरियवप्रिमत्याहिरण्यहस्तमश्विनायदत्तं ॥ आस्तोवृकस्ववर्तिका मभीकैयुवंनरानासत्यामुमुक्तं । इतोक्रविंपुरुमु
 जायुवंहृकृपमाणमकृणुतंविचक्षे ॥ चरित्रंहिवेरिवाच्छेदिपुर्णमाजालेलस्यपरितकन्यायां । सद्योजंघामायसीविश्लला
 येधनेहितेसर्वेप्रत्यधत्तं ॥ १० ॥ श्रुतंमेपान्वृक्येचक्षुद्रानमज्जाश्वंतंपितांधं चकार । तस्माऽअक्षीनासत्याविचक्षुऽ
 आधत्तंदद्याभिपजावनर्वन् ॥ आत्रारथंडुहितासूर्यस्यकार्मवातिषुदयेताजयंती । विश्वेदेवाऽअन्वमन्यंतहृद्भिःस
 मुश्रियानासत्यासचेधे ॥ यदयातंदिवोदासायवृतिर्भरद्वाजायाश्विनाहयंता । रेवदुवाहसचनोरथोवांवृपभश्चिशिशु
 मारंश्चयुक्ताः ॥ रयिसुक्षत्रंस्वपत्यमायुःसुवीर्यनासत्यावहंता । आजह्रावीसमनसोपवाजैस्त्रिरहोभागदधतीमयात् ॥ ११ ॥
 पररिषिष्टंजाहुपंविश्वतःसीसुगेभिर्नकमूहथुरजोभिः । विभिंदुर्नानासत्यारथेनविपर्वताऽअजरयूऽअयात् ॥ शूरस्यचिं
 षकस्यावस्तोरायतरणायवर्शमश्विनासनयेसहृद्वा । निरहंतदुच्छुनाऽइंद्रयंतापृथुश्रवसेवृषणावरातीः ॥ अयस्यतेस्तुवते
 दार्चत्कस्यावृतादानीचाद्रुचार्यक्रथुःपातयेवाः । शयवैचिन्नासत्याशर्चाभिर्जसुरयेस्तूर्यपिप्यथुर्गा ॥ अयस्यतेस्तुवते
 कृष्णियार्यऽऋजूयंतेनासत्याशर्चाभिः । पृशुंननष्टमिवदर्शनायविष्णाप्यंददथुविश्वकाय ॥ दशरात्रीरशिवेनानवृद्धून
 र्वनच्छंश्रथितमृष्वैऽतः । विप्रुंतरेभमुदनिप्रवृकमुन्निन्यथुःसोममिवस्रुयेण ॥ प्रयादंसांस्थश्चिनाववोचमस्यपतिःस्यां

सुगवःसुवीरः । उतपद्व्यन्नश्रुचन्द्रीर्धमायुरस्तमिवेज्जिरिमाण्यजगम्यां ॥ १२ ॥ (१११७२) मध्वःसोमस्याश्विना
मदायप्रल्लोहोताविवासतेवा । ब्रह्मन्तीरातिविश्रितागीरिपायातनासत्योपवाजैः ॥ योवामश्विनामनसोजधीयात्र
थःस्वश्वोविशऽआजिगति । येनगच्छथःसुकृतौदुरोणंतेनरावतिरस्मभ्यंयात् ॥ ऋषिनरावंहसुःपांचजन्यमवीसा
दत्रिमुंचयोगेन । मिनतादस्योरशिवस्यमायाऽअनुपूर्वपणाचोदयता ॥ अश्वंनगहूमश्विनादुरेवैःऋषिनरावृपणारे
भमसु । मंतरिणीथोविमुतंदसोभिर्नवांजूर्यतिपूव्याकृतानि ॥ सुप्यांसननिर्ऋतेरुपस्थेसूर्यनदस्रातमसिद्धियंत ।
शुभेरुमनदशतंनिखातमुदूपथुरश्विनावदनाय ॥ १३ ॥ तर्दानराशंस्यपञ्जियेर्णकक्षीवतानासत्यापरिजमन् । श
फादश्वस्यजिनोजनायशतंकुंभोऽसिंचतुंमधूनां ॥ युवंनरास्तुवतेकृष्णिपार्यविष्णाचददथुविश्वकाय । घोषयि
चित्पितृपदैदुरोणेपतिंजूर्यत्याऽअश्विनावदत्तं ॥ युवंशयावायुरुशतीमदत्तंमहःक्षोणस्याश्विनाकण्वाय । प्रवाच्यंतद्वृप
णाकृतंवांयन्तार्पदायश्रयोऽअध्यत्तं ॥ पुरुवपीस्यश्विनादधानानिपेदवऽऊहथुराशुमश्वं । सहस्रांवाजिनमप्रतीत
महिहनश्रवस्यं१तरुत्रं ॥ एतानिवांश्रवस्यासुदानब्रह्मांगुपसदंनुरोदस्योः । यद्वांपज्रासोऽअश्विनाहवतेयातमिषाच
विदुर्पेचवाजं ॥ १४ ॥ सुनोमनिनाश्विनागृणानावाजंविप्रायमुरगारदता । अगस्त्येब्रह्मणावाधुनासंविदपलांना

(१११७२) मध्वःसोमस्येतिपंचविंशत्युचस्यसूक्तस्यकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

सत्यारिणीतं ॥ कुह्यांतासुष्टुतिक्राव्यस्यदिवोनपातावृषणाशयुत्रा । हिरण्यस्येकलशंनिखातमुदूंपथुर्दशमेऽअंश्वि
 नाहन् ॥ युवंच्यवानमश्विनाजरंतंपुनर्युवानंचक्रयुःशचीभिः । युवोरथंदुहितासूर्यस्यसहश्रियानासत्यावृणीत ॥ युवं
 तुम्रायपर्व्यभिरैवैःपुनर्मन्यावर्भवतंयुवाना । युवंभुज्युमर्णसोनिःसमुद्राद्विभिर्हृथुःकुञ्ज्रेभिरश्वैः ॥ अजोहवीदश्वि
 नातीत्योवांप्रोढःसमुद्रमंब्युधिर्जगन्वान् । निष्टमूहथुःसुयुज्जारथैनमनोजवसावृषणास्वस्ति ॥ १५ ॥ अजोहनीद
 श्विनावर्तिकावामास्त्रोयत्सीममुंचतंवृकस्य । विजयुर्पाययथुःसान्वद्रैर्जातंविष्वाचोऽअहतंविषेण ॥ शतंमेपान्बृक्वथे
 मामह्वानंतमःप्रणीतमशिवेनपित्रा । आक्षीऽऽक्रुञ्ज्राश्वेऽअश्विनावधत्तंज्योतिरुधायचक्रथुर्विचक्षे ॥ शूनमंधायभरमह
 यत्सावृकीरश्विनावृषणानरेति । जारःकनीनऽइवचक्षद्रानऽऽक्रुञ्ज्राश्वःशतमेकंचमेपान् ॥ महीवामूर्तिरश्विनामयो
 भ्रूतस्त्रामंधिष्य्यासंरिणीथः । अथायुवामिदहयपुरंधिरागच्छतंसीवृषणाववोभिः ॥ अर्धेनुदस्त्रास्त्वर्थं१विषंक्राम
 पिन्वतंशयवेऽअश्विनागां । युवंशचीभिर्विमदार्यजायान्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोपां ॥ १६ ॥ यवंवृकेणाश्विनावपंतंपदु
 हंतामनुपायदक्षा । अभिदस्युंवकुरेणाधमंतोरुज्योतिश्चक्रथुरार्याय ॥ आथर्वणायाश्विनादधीचेश्व्यंशिरःप्रत्थैरयतं ।
 सवांमधुप्रवोचहतायन्त्वाष्टंयद्वैक्षावपिकुक्ष्यंवां ॥ सदाकवीसुमतिमाचकेवाविश्राधियोऽअश्विनाप्रावतंमे । अस्मेर
 यिनांसत्यावृहंतमपत्यसाचंश्रुत्यैरराथां ॥ हिरण्यहस्तमश्विनारराणापुत्रंनरावधिमत्याऽअदत्तं । त्रिधाहृश्यावर्मश्वि

नाधिकस्तमुज्जीवसंऽपरयतंसुदानू ॥ एतानि वामश्विनावीर्याणि प्रपुष्योण्याययोवोचन् । ब्रह्मं कृष्णं तो वृषणा युव
 भ्यांसुवीर्यासो विदधुमावदेम ॥ १७ ॥ (१ । १७ । ३) आवारथोऽंश्विनाश्वेन पत्वा सुमृष्टीकः स्ववायात्वर्वाङ् ।
 यो मर्त्यस्य मनसो ज्वीयात्रियंधुरो वृषणा वारंहाः ॥ त्रिवंधुरेण त्रिवृतारथेन त्रिचक्रुणसुवृतायातमर्वाक् । पिन्धे
 तंगाजिन्वतमर्वतो नो वर्धयतमश्विनावीरमस्मे⁺ ॥ प्रवद्यामनासुवृतारथेन दक्षा विमंशुत्तुश्लोकमद्रेः । किमंगवां प्रत्य
 र्वस्ति गमिष्ठाहुर्विप्रांसोऽश्विनापुराजाः⁺ ॥ आर्वाश्वेनासौऽश्विना वहतुरथे युक्तासंऽआशवः पतंगाः । येऽअसुरो
 दिव्यासो नष्टप्रांऽअभिप्रयोनासत्यावहति ॥ आवारथं युवतिस्तिष्ठदन्नजुष्टीनरादुहितासूर्यस्य । परिद्यामश्वायपुपः
 पतंगावयो वहंत्वहोऽअभीके ॥ १८ ॥ उद्धंदनमैरतंदुंसनाभिरुद्धेभंदक्षावृषणाशर्चाभिः । निष्ट्राश्व्यंपारयथः ससु
 द्रात्पुनश्चवानंचक्रथुर्युवानं ॥ युवमन्नयेर्वनीताय तत्समूर्जयोमानमश्विनावधत्तं । युवं कष्यायापरिस्ताय चक्षुः प्रत्यध
 त्संसुत्तिं जुषुषाणा⁺ ॥ युवं धेनुं शयवेनाधितायापिन्यतमश्विनापुर्व्यायं । अमुंचतं वतिकामं हसोनिः प्रत्तिजंषां विरुष
 लीयाऽअधत्तं ॥ युवंध्वेतंपेद्वऽइंद्रजृतमहिहनमश्विनादक्षमर्थं । जोह्वन्नमूर्योऽअभिभूतिमुग्रसंहस्त्रसांबुपणं वीडुंगं ॥
 तार्वानरास्वर्वसेसुजाताहर्वामहेऽश्विनानार्थमानाः । आनुऽइपुवसुमतारथेन गिरो जुषाणासुविताययातं ॥ आश्वे

(१ । १७ । ३) आवारथ इत्येकादशचंसत्सु कक्षीवानश्विनो त्रिष्टुप् ।

नस्यजयसानूतनेनास्मेयातनासत्यासृजोपाः । हवेहिवामश्विनारातहव्यःशश्वत्तमायाऽऽपसोव्युष्टौ ॥ १९ ॥ (१११७१४)
 आचार्यपुरुमायमनोचुर्वजीरार्थयज्ञियजीवसेहुवे । सहस्रकेतुंवनिनैशतद्वसुंश्रुष्टीवानंवरिवोधामभिप्रयः ॥ ऊर्ध्वा
 धीतिःप्रत्यस्यप्रयामन्यधायिशास्नत्सर्मयंतऽआदिशः । स्वदामिघर्मप्रतियत्यतयऽआवांमूर्जानीरथमश्विनारुहत् ॥
 संयन्मिथःपस्पृधानासोऽअगर्मतशुभेमलाऽअमिताजायवोरणे । युवोरहप्रवृणेषैकितेरथोयदश्विनावहथःसरिमावरं ॥
 युवंभुज्युभुरमाण्विभिर्गतस्वयुक्तिभिर्निचहतापितृभ्यऽआ । यासिष्टवतिवृण्णाधिजेन्यं १ दिवोदासायमहिचेतिवाम
 वः ॥ युवोरश्विनावपुपेयुवायुजंरंधाणीयेमतुरस्यशर्ध्वं । आवांपतित्वंसख्यायजग्मुपीयोपावृणीतजेन्यायुवांपती ॥ यु
 ॥ २० ॥ युवंरेभंपरिंपूतेरुप्ययोहिमेनघर्मपरितस्रमत्रये । युवंशयोरवसंपिप्यथुर्गविमदीर्घेणवंदनस्तार्यायुपा ॥ अग
 वंदनंनिर्गतंजरण्यायारथंनदस्नाकरणासमिन्वथः । क्षेत्रादाविप्रजनथोविप्यन्याप्रयामत्रविधतेदंसनाभुवत् ॥ अग
 च्छतंकृपमाणंपरावतिपितुःस्वस्यत्यजसानिवाधितं । स्वर्वतीरितऽऊतीयुवोरहचित्राऽअभीकेऽअभवन्नभिष्टयः ॥
 उतस्यावांमधुमन्मक्षिकारपुन्मदुसोमस्यौशुजोहुधन्यति । युवंदधीचोमनुऽआविवासथोथाशिरःप्रतिवामश्व्यंवदत् ॥
 युवंपेदेवैपुरुवारमश्विनास्पृधांश्वेतंरुतारंदुवस्यथः । शयैरुभिद्युंपृतनासुदुष्टरंचुकृत्यमिन्द्रमिवचर्पणीसह ॥ २१ ॥

(१११७१४) आचार्यमितिदशर्चस्वस्रस्यकधीवानश्विनीजगती ।

यं धिश्च न मे स नृतायै ॥ मासातेऽअसात्सुमुत्तिविंदमुद्वाजं प्रमहूः समिपो नरंत । आनो भजमघनुगोप्युर्योमं हिष्ठास्ते सधु
माद.स्याम ॥ २६ ॥ ॥ इति प्रथमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥

अष्टमाध्यायेतर्गा २६ सूक्तानि ९ ऋच १३५ ॥ त्याग ॥ उपोरात्रिभ्यामिद. उपगद्द. १८ उपोमित्रावरुणादिति शिपुष्टथिवी-
द्युभ्यद्द. रुद्रायेद. ११ सूर्यायेत ९ अश्विन्यामिद ८३ इद्रायेद. १५ इति प्रथमेष्टमोऽध्याय ॥ ८ ॥

॥ इति प्रथमाष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथद्वितीयाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रवो विश्वे देवमावो चिराद्भूपृथुः सप्तो नोपस्थं तूपा उच्छंती प्रातारलं सप्तस्वनयस्य दानस्तुतिरुपजगत्या च मंदानि
 तिकक्षीवान्दानतुष्टः पंचभिर्भावव्यं तुष्टावां त्ये अनुष्टुभौ भावव्यरो मगयोर्दपत्योः संवादो म्निमेकादशपरुच्छे
 पो देवो दासिराग्नेयं तु पारुच्छेपं सर्वमात्यष्टं तत्राति धृतिः पृथयं जायताष्टां यत्त्वमेकादश पृथं दवीं प्रमावोति शक्र्या
 वष्टिरं त्ये द्रयाहिदशां त्यात्रिष्टुविं द्रायसप्तत्वया वयं पृथुवंतं मद्रापार्वतोर्ध्वं उभे सप्तादां त्रिष्टुसिचोनुष्टुभोगायत्री
 धृतिरष्टिरात्वापङ्गायव्यं त्यत्याष्टिः स्तीर्णं नवचतुर्ध्याघाः पंचैद्ब्रह्मोपां त्ये अष्टीं प्रसुसप्तमत्रावरुणं त्यैत्ये ल्लिगोक्ते देव
 ते अं त्यात्रिष्टुप् ॥ १ ॥

हरिः ओम् ॥ (११९८१२) प्रवः पां तरधुमन्यवो धो यज्ञं रुद्राय मीहुये भरध्वं । द्विवोऽबस्तोष्यसुरस्वयीरौरिपुध्येव
 मरुतो रोदस्योः ॥ पत्नीवपुर्बहूति यावृथ्याऽउपासानकापुरुधा विदने । स्ररीनात्कंबुतं वसनासूर्यस्य श्रिया सुदृगी
 हिरण्यैः ॥ ममत्तुनः परिष्मावसर्हाममचुवातो अपां वृषणान् । शिशितामिन्द्रा पर्वतायुवंतस्तन्नो विश्वे वरिवस्यं तु दुवाः ॥
 इतत्याभै यशसांश्चेतनायै व्यंतापांतौ शिजो हुवधै । प्रवो नपातमपां कृणुध्वं प्रमातरारास्पिनस्यायोः ॥ आवोरुवण्यु

(११९८१२) प्रवः पां तमिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्यै र्धतमसः कक्षीवान् विश्वे देवास्त्रिष्टुपंचमीपष्टुगौ विराड्रूपे । (भेदप्रयोगपथे तु आराणां
 पण्यां क्रमेण रुद्रमरुत उपमानान् च विश्वे देवाश्चि नौ विश्वे देवा मित्रावरुणसिधवो देवताः ततो द्वयोर्विश्वे देवाः ततो द्वयोर्मित्रावरुणौ अत्यपंचानां
 विश्वे देवाः एव १५) ।

मौशिजोह्रुवध्वेघोपेवशंसमर्जुनस्यनक्षे । प्रवःपूष्णेद्रावनुऽऽँऽअच्छावोचेयवसुतातिमुन्नेः⁺ ॥ १ ॥ श्रुतंमैमित्रावरु
 णाहवेमोतश्रुतंसदनेविश्वतःसीं । श्रोतुनःश्रोतुरातिःसुश्रोतुःसुक्षेत्रासिंधुरद्भिः⁺ ॥ स्तुपेसावांवरुणमित्ररातिर्गवांश
 तापृक्षयमिपुपञ्चे । श्रुतरथेप्रियरथेदधानाःसद्यःपुष्टिनिरुंधानासोऽअगमन् ॥ अस्यस्तुपेमाहिमघस्यराधःसचासनेमन
 हुपःसुवीरतः । जनोयःपञ्चेभ्योवाजिनीवानश्वतोरथिनोमह्यंसुरिः⁺ ॥ जनोथोमित्रावरुणावभिध्रुगपोनवांसुनोत्य
 क्ष्ययाधुरु । स्वयंसयधमंहृदयेनिधत्तऽआप्यर्दीहोत्राभिर्कृतावा ॥ सम्राधतो नहुपोदंसुजतःशर्धस्तरोनुरांगर्तश्रवाः ।
 विसृष्टरातिर्यातिवाहसुत्राविश्वोसुपृत्सुसदुमिच्छूरः ॥ २ ॥ अधमंतानहुपोहवंसुरेःश्रोताराजानोऽअमृतस्यमंद्राः ।
 नभोजुवोयन्निरुवस्यराधःप्रशस्तयेमहिनारथवते ॥ एतंशर्धधामयस्यसुरेरित्यवोचन्दशतयस्यनक्षे । द्युन्नानियेपुवसु
 ततीरारन्विश्वेसन्नंतुप्रभृथेपुवाजं ॥ मंदांमहुदशतयस्यधासेद्विर्यत्पंचविभ्रतोयंत्यन्ना । किमिष्टाश्वेऽइष्टरश्मिरेतऽ
 ईशानासुस्तरुपऽऽंजतेनृन्⁺ ॥ हिरण्यकर्णमणिप्रीवृमर्णस्तन्नोविश्वेथरियस्यंतुदेवाः । अर्योगिरःसद्यऽआजग्मुपीरो
 आश्वकिंतुभयैन्वसे⁺ ॥ चित्वारोमामशशारस्यशिश्वस्वयोरान्नऽआर्यवसस्यजिष्णोः । रथोवांमित्रावरुणादीर्घीप्साः
 स्यूमगभस्तिःसूरोनाद्यौत् ॥ ३ ॥ (१११८।३) पृथूरथोदक्षिणायाऽअथोय्यैर्नैदुवासोऽअमृतासोऽअस्थुः । कृष्णादु

(१११८।३) पृथूरथश्चिन्नयोदशर्चस्यसूक्तस्वकधीवानुपास्त्रिष्टुप् ।

दस्यादुर्याङ्गुविहायाश्चिकित्संतीमानुपायक्षयाय ॥ पूर्वोविश्वस्मान्नुवनादबोधिजयंतीवाजंवृहतीसनुत्री । उच्चाव्यं
 ख्यद्युवृत्तिःपुनर्भूरोपाऽअंगप्रथमापूर्वहृती ॥ यदुद्यभागंविभजसिनृम्युऽउपोदेविमर्त्यत्रासुजाते । देवोन्नोऽअंत्रस
 चित्तादमूनाऽअनागसोवोचतिसूर्याय ॥ गृहंगृहमहुनायात्यच्छादिवेदिवेऽअधिनामादधाना । सिपासंतीचोतनाश
 श्वदागादर्ममिर्भजतेवसूनां ॥ भगस्यस्वसारुणस्यजामिरुपःसूनुतेप्रथमाजस्व । पृथ्वासदध्यायोऽअघस्यधाता
 जयैमंतदक्षिणयारथेन ॥ ४ ॥ उदीरतांसनुताऽउपुरंधीरुदुम्यःशुशुचानासोऽअस्थुः । स्पार्हावसूनिनितमसापगूढ्या
 विष्कृण्वंत्युपसोविभातीः⁺ ॥ अपान्यदेत्यभ्यगुन्यदेतिविपुरुषेऽअहनीसंचरेते । परिक्षितोस्तमोऽअन्यागुहाकरद्यौ
 दुपाःशोशुचतारथेन ॥ सहशीरद्यसहशीरिदुश्वोदीर्घसंचतेवरुणस्यधाम । अनवद्याखिशतंयोजनान्येकैकाकृतुपरियं
 तिसद्यः⁺ ॥ जानत्यहःप्रथमस्यनामशुक्राकृष्णादजनिष्टश्चितीची । ऋतस्ययोपानमिनातिधामाहर्हनिष्कृतमाचरे
 ती ॥ कन्यैवतन्व्युंशशदानोऽएपेदेविदेवमिर्यक्षमाणं । संस्मर्यमानायुवतिःपुरस्ताद्राविर्वक्षांसिकृणुपेविभाती⁺
 ॥ ५ ॥ सुसंकाशामातृमृष्टेवयोपाविस्तन्वंकृणुपेदृशेकं । भद्रात्वमुपोवितरंव्युच्छनतचेऽअन्याऽउपसौनशंत ॥ । अ
 श्ववतीगोर्मतीविंश्ववारायतमानारश्मिभिःसूर्यस्य । पराचयंतिपुनराचयंतिभद्रानामवहमानाऽउपासः ॥ ऋत
 स्यरश्मिर्मनुचर्चमानाभद्रंभद्रंक्रतुमस्मासुधेहि । उपोन्नोऽअघसुहवाव्युच्छास्मासुरायोमघवंत्सुचस्युः ॥ ६ ॥

(१११८१४) उपाऽउच्छंतीसमिधानेऽअग्नाऽउद्यन्त्सूर्येऽउर्वियाज्योतिरश्रेत् । देवो नोऽअत्र स त्रितान्वर्थप्रसासोचिद्धि
 पत्नचतुष्पदित्ये⁺ ॥ अमिनतीदिव्यनित्रतानिप्रमिनतीमनुष्यायुगानि । ईयुषीणामुपमाशब्धतीनामायतीनां प्रथमो
 पाव्यधीत् ॥ एपादिवोदुद्धिताप्रत्यदशिज्योतिर्वसानासमनापुरस्तात् । ऋत्स्यपथामन्वैतिसाधुप्रजानतीचनदिशोमि
 नाति ॥ उपोऽअदशिशुंध्युबोनवक्षोनोधाऽईवाविरकृतप्रियाणि । अद्भ्रसन्नसमतोव्रोधयतीशब्धत्तमागात्पुनरेयुषी
 णां ॥ पूर्वेऽअर्धेऽअर्जसोऽअष्टयस्यगवांजनिच्यकृतप्रकेतुं । व्युप्रथतेवितरं वरीयुऽओभापणंतीपित्रोरूपस्था ॥ ७ ॥
 एवेदुपापुरुतमादृशेकंनार्जामिनपरिवृणक्तिजामिं । अरेपसात्वन्याइशारादानानाभिदीपतेनमहोविभाती⁺ ॥ अत्रा
 तेवंपुंसऽर्पतिप्रतीचीगतीरुगिवसुनयेधनानां । जायेवपत्येऽउशतीसुवासाऽउपाहुशेवृनिरिणीतेऽअप्सः ॥ स्वसास्व
 श्रेज्यार्यस्यैयोनिमारुर्गर्पेत्यस्थाःप्रतिचक्ष्येव । व्युच्छंतीरुदिमभिःसूर्यस्याज्यैकिसमनुगाऽईयुग्राः⁺ ॥ आसांपूर्वासांह
 सुस्वसृणामपरुपूर्वाम्भ्यैतिपृथात् । ताःप्रब्रुवन्नव्यसीर्नूनमस्मेरेवदुच्छंतुसुदिनाऽउपासः ॥ प्रवोधयोपःपृणतोम
 धोन्यबुध्यमानाःपणयःससंतु । रेवदुच्छमघर्वन्धोमघोनिरेवत्लोत्रेसूनृतेजारयती ॥ ८ ॥ अवेयमश्वेद्युवतिःपूरस्ताद्युंके
 गर्वामरुणानामनीकं । विन्नमुच्छादसतिप्रकेतुर्गृहृहृमुपतिषातेऽअग्निः⁺ ॥ उत्सेवयश्चिद्धसृतेरपसृन्नरश्चयेपितृभा

(१११८१४) उपाउच्छंतीतित्रयोदशचर्म्यसूक्तस्यकश्रीयागुपाच्छिद्रुपं ।

जीव्युष्टौ । अमासतेवहसिभूरिवाममुपोदेविदाशुपेमर्त्याय ॥ अस्तोदुंस्तोम्याब्रह्मणामेवीवृधध्वमुशुतीरुपासः । युष्मा
 कंदेधीरवसासनेमसहृस्त्रिणचशतिर्नचवाज ॥ ९ ॥ (१११८१५) प्रातारलंप्रातरित्वादघातितंचिकित्वाप्रतिगृह्यानिध
 से । तेनप्रजावर्धयमानुऽआर्युरायस्पोपेणसचतेसुवीरः ॥ सुगुरसंतसुहिरण्यःस्वध्वोवृहदस्मैवयुऽइंद्रोदधाति । यस्तत्रा
 यंतवधुनाप्रातरित्वोमुधीजयेवपदिमुत्सिनार्ति ॥ आर्यमुद्यसुकृतंप्रातरिच्छत्रिष्टेःपुत्रं वसुमतारथेन । अंशोःसुतंपायय
 मत्सरस्यक्षयद्वीरंवर्धयसूनृतभिः ॥ उपहरंतिस्तिधवोमयोमुवऽइजानंचयक्षयमाणंचधेनवः । पूणतंचपपुरिचश्रवस्य
 वौधृतस्यधाराऽउपयंतिविध्वतः ॥ नाकस्यपृष्ठेऽअधितिष्ठतिश्रितोयःपुणातिसहेद्रेवपुगच्छति । तस्माऽआपोधृतमर्षे
 तिसिंधवस्तस्माऽइयंदक्षिणापिन्वतेसदा ॥ दक्षिणावतामिद्विमानिचित्रादक्षिणावतांद्रिविसूर्यासः । दक्षिणावंतोऽ
 अमृतंभजंतेदक्षिणावंतःप्रतिरंतऽआयुः ॥ मापृणंतोदुरितमेनुऽआरुन्माजारिपुःसूर्यःसुव्रतासः । अन्यस्तेप्रांपरिधि
 रस्तुकश्चिदपृणंतमभिसंचंतुशोकाः ॥ १० ॥ (१११८१६)

(१११८१५) प्रातारत्नमितिसतर्चस्यसूक्तस्यकधीवान्स्वनयस्यदानस्तुतिखिपुपचतुर्थीपंचम्यौजगद्यौ । (स्वनयनास्रोराज्ञोदानस्तुति
 रतःस्वनयोदेवता) । (१११८१६) अमंदानितिसतर्चस्यसूक्तस्यकधीवानृपिःअगाधितेत्यस्यभावयन्यक्तपिःरोमंशादेवताउपोपमइत्यस्यरो
 मशाक्तपिकास्वनयोदेवतात्रिष्टुप । (स्वनयएवभावयन्यशब्देनोच्यतेरोमशास्वनयभार्याअत्येद्वेक्तचौतयोःपरस्परंसंवादःआद्याभिःपंचभि

योभिसहस्रमभिमीतसवानुतूर्तोराजाश्रवइच्छमानः ॥ शतंराज्ञोनाघमानस्यनिष्काच्छतमश्वान्प्रयतान्त्सद्यऽआदं ।
 शतं कक्षीर्वाऽअसुरस्यगोनादिविश्रयोजरुमार्तान ॥ उरुमादयावाःस्वनयेनदृत्तावधूमंतोदशरथासोऽअस्थुः । पृष्टिः
 सहस्रमनुगव्युमागात्सर्नक्क्षीर्वाऽअभिवित्त्वेऽअह्नां ॥ चत्वारिंशदशरथस्यशोणाःसहस्रस्याश्रेत्रेणिनयति । मृदुच्यु
 तःकृशनायतोऽअत्यान्कक्षीर्वतऽउदंमृक्षंसपञ्चाः⁺ ॥ पूर्वामनुप्रयतिमाददेवस्त्रीन्युक्तौऽअष्टानुरिधायसोगाः । सुप्रंध
 वोयविरयाऽइवत्राऽअनंस्वतु.श्रवऽएपैतपञ्चाः⁺ ॥ आर्गधितापरिंरगधितायाकशीकैवजंगहे । ददातिमह्ययादुरीयाशू
 तांभोज्याशता⁺ ॥ उपोपमेपरामृशमामैदृच्चाणिमन्यथाः । सर्वाहर्मस्मिरोमुशागुंधारीणामिवायिका⁺ ॥ ३१ ॥
 (१११११) अग्निहोतारं मन्येदास्वतं वसुसुंसहसोजातवैदसंविप्रं नजातवैदसं । यऽऊर्चयस्वध्वरोदेवोदेवाच्याकृ
 या । धृतस्यविच्चाष्टिमनुयष्टिशोचिपाजुह्वानस्यसर्पिषः ॥ यजिष्ठंत्वायजमानाहुवेमज्येष्टमंगिरसांविप्रमन्मभिविप्रै
 भिःशुकुमन्मभिः । परिग्मानमिवुधांहोतारं चर्षणीनां । शोचिक्केशुर्षण्यमिमविशः प्रावतुजूतयेविशः ॥ सहिपुरु
 चिदोर्जसात्रिरुक्मंतादीद्यानोभवतिद्विहंतारः परशुर्नहुहंतारः । वीलुचिद्यस्यसमृतौशुवदनेवयत्स्थिरं । निष्पहमाणोय
 दानतुष्ट कक्षीवान्भावयव्यमस्तीनात्तवश्चसएवदेवता) । (१११११) अग्निहोतारमित्येकादशसूक्तस्यैवोदासि परुच्छेपोरामित्यष्टी

नप्रिष्ठनरकृधिगंचक्षेभुजेऽअस्ये । महिस्तोतुभ्योमघन्सुधीर्यमथीरुद्रो नगत्रगा ॥ १३ ॥ (१।१९।२) अयंजाय
 तुमनुपोधरीमणिहोतायनिष्ठत्रिजामनुत्तमग्निःस्वमनुप्रतं । त्रिभ्यश्चुष्टिःसलीयतेरुयिरिवश्रवस्यते । अदंब्योहोता
 निर्यदद्विच्छस्येपरिचीतइच्छस्येदे+ ॥ संयंज्ञसाधुमर्षियातयामस्यृतस्यपुधानममाहुविष्मतादेवताताहुविष्मता । सन
 ऽऋर्जामुपाभृत्युयाऋपानजूर्यति । यंमातरिभ्यामनयेपरायतोदिवंभाःपंगुवतः ॥ एवेनमद्यःपर्येतिपाथिवंमुहुर्गोरितो
 द्युपभःकनिऋदुषधुं प्रतुःऋनिऋदत् । शतंचक्षाणोऽअक्षभिर्द्विबोचनेपुतुर्वणिः । सदोदधानिऽउपरिपुमानुष्वग्निःपरिपुसानु
 पु ॥ समुऋतुःपुरोहितोदमेदमेग्निर्यज्ञस्याध्यरस्यचेततिऋत्वायज्ञस्यचेतति । ऋत्वायेधाऽइपूयतेविश्वजातानिपस्पशे ।
 यतोऽधृतश्रीरर्तथिरजायतुःरहित्वेधाऽअजायत ॥ ऋत्वायदस्यतविपीपुपुंचतेऽरेणमरुतानभोज्येपिरायनभोज्या । सहि
 प्मादानमिन्द्रतिःपुनांचमृग्मना । सनखासतेबुऋतादभिऋतःशंसादुधादभिऋतः ॥ १४ ॥ विश्वोधिहायाऽअरतिर्वसुदे
 धेहस्तुदक्षिणतरणिर्निश्रथच्छ्रुस्ययानशिश्नयत् । विश्वस्माऽइदिऽपुथ्यतेदेवत्राहुव्यमोहिने । विश्वस्माऽइत्सुकृतेवार
 मृणयत्यग्निद्वारुव्युंनति ॥ समानुपेद्रुजनेशंतमोहितोऽग्निर्यज्ञेपुजेन्योनत्रिरपतिःप्रियोयज्ञेपुविदपतिः । सहव्यामा
 नुपाणामिळाऋतानिपत्यते । सनखासतेवरुणस्यधूर्तेर्महोदेवस्यधूर्तेः+ ॥ अग्निहोतारमीळतेवसुधितिःप्रियंचेतिष्ठमरु

(१।१९।२) अयंजायतेत्यद्यंचस्सूक्तम्यपरच्छेपोमित्यद्री ।

तिन्यैरिरेहव्यवाहृन्धैरिरे । विश्वायुं विश्वैदसंहोतारं यजतं कविं । देवा सोरुण्वमर्वसवस्यवोगीभीरुण्वं वस्यवः
 ॥ १५ ॥ (११९१३) यं त्वं रथं मिद्रं मेघसातेयेपाकासं तमिपिरप्रणयं सिप्रानं वद्यनयसि । सद्यश्चित्तमभिष्टये करोव
 शश्चवाजिनं । सास्माकमनवद्यतूजानवेधसाभिमावाचं नवेधसां ॥ सः श्रुधियः स्मापृतनासुकासुचिहृक्षाथ्यऽइंद्रभर
 हृतये नृभिरसिप्रवूर्तये नृभिः । यः शरैः स्वः १ सनितायोचिप्रवाजंतरुता । तमीशानासऽइरधंतवाजिनं पृक्षमत्यं नवाजि
 नं ॥ दुस्मोहिष्मावृषणं पिन्वसित्वचं कंचिद्यावीरं ररुशरुमत्यं परिवृणक्षिमत्यं । इंद्रोततुभ्यंतद्वियेतद्रुद्राय स्वयं शसे ।
 मित्राय धोचं वरुणाय सप्रथः सुमृळीकार्यसप्रथः ॥ अस्माकं वऽइंद्रमुद्रमसीष्टये सखायं विश्वायुं प्रासहं युजंवाजे पुप्रासहं यु
 जं । अस्माकं ब्रह्मोतये वापुसुपुकासुचित् । नहिल्याशत्रुः स्तरतेस्तुणोपियं विश्वं शत्रुस्तुणोपियं ॥ निपूनुमातिमतिक्य
 स्यचिचे जिष्ठाभिरणिभिर्नोतिभिरुग्राभिरुश्रोतिभिः । नेपिणो यथापुराणेनाः शरुमन्यसे । विश्वानिपूरोरपपर्विबहि
 रासावहिर्नोऽअच्छ ॥ १६ ॥ प्रतद्वोचैयं भव्याय देवेहव्योनयऽइपवान्मन्मरेजतिरक्षोहामन्मरेजति । स्वयंसोऽअस्मदा
 निदोषधैरजेतदुर्मति । अर्वसवेदुधशंसोवतरमर्बक्षुद्रमिवस्रवेत् ॥ वनेमत्तद्धोत्रयाचितं त्यावनेमर्यैरयिवः सुवीर्य
 ष्वंसंतं सुवीर्यं । दुर्मन्मानं सुमंतुभिरमिपापृचीमहि । आसृत्याभिरिंद्रद्युन्नहतिभिर्जत्रद्युन्नहतिभिः ॥ प्रप्रवोऽअ

(११९१३) यं त्वं रथमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्य परच्छेपइंद्रः पृषयाइंदुरत्यष्टीअष्टमीनवम्यावतिशकयाविकादश्यष्टिः ।

स्मेस्वर्यशोभिरुतीपरिवर्गऽइन्द्रोदुर्मतीनांदरीमन्दुर्मतीनां । स्वयंसारिपयर्ध्ययानऽउपेऽअत्रैः । हुतेमंसुन्नवक्षतिक्षि
 साज्जुर्णिनवक्षति ॥ त्वंनऽइन्द्रायापरीणसायाहिपथौऽअनेहसापुरोयाह्यरक्षसां । सचस्वनःपराकऽआसचस्वास्तमी
 कऽआ । पाहिनोदूरादूरादुभिष्टिभिःसदापाह्यभिष्टिभिः ॥ त्वंनऽइन्द्रायातरूपसोमं चित्त्वामहिमासक्षदवसेमहेमि
 र्ननावसे । ओजिष्ठत्रातरिवितारथुं कंचिदमर्त्यं । अन्यमस्माद्रिपेः कंचिदद्रियोरिरिक्षंतंचिदद्रिवः ॥ पाहिनऽइन्द्रसु
 द्रुतद्विधौवययातासदुमिदुर्मतीनांदेवःसन्दुर्मतीनां ॥ हुंतापापस्वरक्षसंखाताविप्रस्यमावतः । अध्याहित्वाजनिताजो
 जनद्वसोरदोहर्णत्वाजीजनद्वसो ॥ १७ ॥ (११९१४) एंद्रयाह्युर्पनःपरावतोनायमच्छाविदधानीवृसत्पतिरस्तंरा
 जेवृसत्पतिः । हवामहेत्वायुप्रयस्वतःसूतेसचा । पुत्रासोनपितृवाजसातयेमंहिष्ठंवाजसातये ॥ पित्रासोममिन्द्रसुवान
 माद्रिभिःकोशेनसिक्कर्मवृतनवसंस्तातृपाणोनवसंगः । मदायहर्यतायतेतुविष्टमायुधार्यसे । आत्वायच्छंतुद्वुरितोन
 सूर्यमहाविश्वेवसूर्यं ॥ अविदद्विवोनिहितं गुहानिधिर्वेनगर्भपरिवीतमदमन्यन्तेऽअंतरश्मनि । व्रजं वृत्रीगवाभिवृसिपा
 सन्नंगिरस्तमः । अपावृणोदिपऽइन्द्रःपरीवृताद्वारऽइपुःपरीवृताः ॥ द्राष्टृहाणोवज्रमिन्द्रो गभस्त्योःक्षत्रैवतिग्ममसनायु
 संशयदद्विहत्वायुसंशयत् । सुविब्व्यानऽओजसाशर्वोभिरिन्द्रमुज्जमनां ! तष्टेववृक्षं वनिनोनिवृश्चसिपरश्वेवनिवृश्चसि ॥

(११९१४) एंद्रयाहीतिदशर्चस्वमूक्तंन्यपरुच्छेपइन्द्रोत्वाष्टिरंत्यात्रिष्टुप् । (अष्टीअष्टिरित्युभयविधोपिप्रयोगःसाधुः) ।

त्वं वृथानिर्घंऽइंद्रसत्वेच्छासमुद्रमसृजोरथौऽइववाजयतोरथौऽइव । इतऽऽकृतीर्युंजतसमानमर्थमक्षितं । धेनूरियमनेव
 विश्वदोहसोजनायविश्वदोहसः ॥ १८ ॥ इमांतेवाचं वसूतंऽआयवोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षिपुःसुम्नायत्वामंतक्षिपुः ।
 शंसंतोजेन्यथावाजेषुविप्रवाजिनं । अत्यमिवशर्वसेसातयेधनाविश्वानानिसातये ॥ भिनत्पुरो नवृत्तिमिंद्रपूरवेदिवो
 दासायमहिद्राशुपै नृतोवज्रेणद्राशुपै नृतो । अतिथिग्वायशवंरंगिरेरुग्रोऽअर्वाभरत् । महोधनानिदयमानऽओजसावि
 श्वाधनान्योजसा ॥ इंद्रःसुमत्सुयजमानमार्ग्यमावृद्धिश्चेपुशतमूर्तिराजिपुस्वमोढेव्याजिपु । मनवेशासदव्रतान्वचंकृ
 ष्णामरंधयत् । दक्षन्नविश्वैतत्तृपाणमौपतिन्यंशसानमौपति ॥ सुरंश्चक्रंप्रवृहज्जातऽओजसाप्रपित्वेवाचमरुणोमुयाय
 तीशानऽआमुपायति । उशनायत्पररावतो जगन्नृतयेकथे । सुम्नानि विश्वामनुपेवतुर्वणिरह्राविश्वेवतुर्वणिः ॥ सनोन
 न्येभिवृपकर्मद्रुक्थैःपुरांदतःपायुभिःपाहिशुगमैः । द्विवोद्रासेभिरिंद्रस्तवानोवावृधीथाऽअहोभिरिवृद्योः+ ॥ १९ ॥
 (११९१५) इंद्रायुहिद्यौरसुरोऽअनन्नतेद्रायमृहीर्षुथिवीवरीमभिर्द्युन्नसांतावरीमभिः । इंद्रं विश्वेसजोपसोदुवासो
 दधिरपूरः । इंद्रायु विश्वासवंनानिमानुपारातानिसंतुमानुया ॥ विश्वेषुहित्वासर्वनेपुतुंजतेसमानमेकं वृषमण्यवःपृथक्
 स्वैःसनिष्यवःपृथक् । संत्यानानुनपर्पणैशूपस्यधुरिधीमहि । इंद्रंनयुज्ञैश्चितयंतऽआयवुःस्तोभेभिरिंद्रमायवंः ॥ वि

(११९१५) इंद्रायहीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपरुच्छेपंद्रोत्पष्टिः ।

त्वाततन्नेमिथुनाऽअवस्यन्नोव्रजस्यसातागव्यस्यनिःसृजःसर्क्षतऽइंद्रनिःसृजः । यद्भव्यंताद्वाजनास्व१र्थतासमूहसि ।
 आविष्करिःकृद्गुणंसत्त्वाभुव्यंवज्रमिद्रसत्त्वाभुव्यं ॥ विदुष्टेऽअस्यवीर्यस्यपूरुवःपुरोयदिद्रशारदीरुवातिरःसासहृत्नोऽ
 अवातिरः । शासस्तामिद्रमर्त्यमर्त्यज्युंशवसस्पते । महीममुष्णाःपृथिवीमिमाऽअपोमंदसानऽइमाऽअपः+ ॥ आदिते
 ऽअस्यवीर्यस्यचार्किर्न्मदेऽपुष्टृपन्नश्चिजोयदाविथसखीयुतोयदाविथ । चूर्कर्थकार्कमैभ्यःपृतनासुप्रवंतवे । तेऽअन्याम
 न्यांनृधंसनिष्णतश्रवसंतःसनिष्णत ॥ उतो नोऽअस्याऽवसोज्ञोपेतह्यं१र्कस्यवोधिविहविपोहवीमभिःस्वर्पाताहवीम
 भिः । यदिद्रहंतयेमृष्टृपावज्रिन्चिकेतसि । आमैऽअस्यवेधसोनवीयसोमन्मश्रुधिनवीयसः ॥ त्वंतमिद्रवावृ
 धानोऽअस्युरमित्रयंततुविजातमर्त्यवज्रेणशूरमर्त्यं । जृहियो नोऽअथायतिशृणुष्वसुश्रवंस्तमः । रिष्टंनयामन्नपभूतु
 दुर्मतिविश्वार्पभूतुदुर्मतिः+ ॥ २० ॥ (१।१९।६) त्वयाव्यंमयवन्पूर्व्येधनुऽइंद्रत्वोताःसासह्यामपृतन्यतोर्वनुयाम
 वनुष्यतः । नेदिष्टेऽअस्मिन्नहून्यधियोचानुसुन्यते । असिन्यज्ञेविचयेमाभरेऽकृतंवाजयंतोभरेऽकृतं+ ॥ स्वज्ञेपे
 भरऽआप्रस्यवर्कमन्युपर्वुधःस्वस्मिन्नर्जसिःक्राणस्यस्वस्मिन्नर्जसि । अहृन्निद्रोयथाधिदेशीष्णाशीष्णोपुवाच्यः । अस्म
 न्नातेसर्ध्वकंसंतुरातथोभद्राभद्रस्यरातयः ॥ तत्तुप्रयःप्रलथतिशुशुक्नंयसिन्यज्ञेवारमकृष्वतक्षयमृतस्यवारसिध्वयं ।

(१।१९।६) त्वयावयमितिपठ्चंससूक्तस्यपरुचेऽपइंद्रोयुवंतमिद्रेत्यर्धचंद्रापर्वतावत्पृष्टिः ।

वितद्रौचिरधद्वितांतःपदयंतिरदिमभिः । सर्वाविदेऽअन्विद्रोगेपणोवंघुक्षिन्द्र्योगेपणः ॥ नूऽइत्थातेपूर्वथाचप्रवा
 च्युयदंगिरोभ्योवृणोरपत्रजमिन्द्रशिक्षन्नपत्रजं । ऐभ्यःसमान्यादिशास्मभ्यंजेपियोत्तिच । सुन्यन्धोरंधयाकंचिदव्रतं
 हृणायतंचिदव्रतं ॥ संयज्जानान्कतुभिःशूरऽईक्षयुद्धनेहितैतरुपंतश्रवस्ववःप्रयक्षंतश्रवस्ववः । तस्माऽआयुःप्रजावृ
 दिद्वाधेऽअर्चत्योजसा । इंद्रंऽओकथंदिधिपंतधीतयोद्विषाऽअच्छानधीतयः ॥ युवंतमिद्रापर्वतापुरोयुधायोनःपृत
 न्यादपंतमिद्धंतवज्रेणतंतमिद्धंतं । दूरेचत्तार्यच्छन्त्सद्गहनंयदिनक्षत् । अस्माकंशत्रुपरिशूरविविध्वतोद्गर्मादपीष्टवि
 श्वतः ॥ २१ ॥ (१११९१७) उभेपुनामिरोदसीऽऋतेनृद्धोदहामिसंमहीरनिंद्राः । अभिवृग्ययत्रहुताऽअमित्रो
 वैलस्थानंपरितृढाऽअशेरन् ॥ अभिवृग्याचिदद्रिवःशीर्पायातुमतीनां । छिधिवट्रिणापुदामहावद्दूरिणापुदां ॥
 अर्चासामघवज्जहिद्दशर्धोयातुमतीनां । वैलस्थानुकेऽअर्मुकेमहावैलस्थेऽअर्मुके ॥ यासांतिस्त्रःपंचाशतोभिर्वृंगरुपाव
 पः । तत्सुतेमनायतितुकत्सुतेमनायति ॥ पिशंगमृष्टिमंभृणंपिशाचिमिद्रसंमृण । सर्वरक्षोनिर्वह्य ॥ अवमंहइद्र
 दादृहिश्रुधीनःशुशोचुहिद्यौःक्षानभीषांऽअद्रिवोघृणान्नभीषांऽअद्रिवः । शुष्मिन्तमोहिशुष्मिभिवृधैरुमेभिरियसे । अ
 पूरुयमोऽअप्रतीतशूरसत्वभिस्त्रिसुष्टैःशूरसत्वभिः ॥ वनोतिहिसुन्वन्धयंपरीणसःसुन्वानोहिष्मायज्जल्पवृद्धिपोदेवा

(१११९१७) उभेपुनामीतिसतर्चससुकस्यपरुच्छेपइद्रआद्यात्रिष्टुद्वितीयादितिसोनुष्टुभ.पंचमीगायत्रीपष्ठीधृतिःसप्तम्यष्टिः ।

नामवृष्टिः । मन्वानऽइतिपासतिमहस्रावाज्यवृतः । सन्यानायेद्रौदत्यामुर्वैरिंददात्यामुर्वै॥२२॥(१२०११)
 आत्याजुर्वौराह्याणाऽअभिप्रयोवायोवहृत्विहूर्वपीतये सोमस्यपूर्वपीतये । ऊर्ध्वतिऽअनुसूतामनस्तिष्ठतुजान्ती ।
 निगुर्वत्तारधेनावर्हिदुयनेवायोमरस्यद्वायने ॥ मंदेतुत्यामंदिनोवाययिंदयोसत्कृणासःमुकृताऽअभिर्धयोगोभिः
 क्राणाऽअभिर्धवः । यद्धक्राणाऽइरुर्ध्वदक्षमर्चतऽऽतर्धः । सम्रीचीनानियुतोद्वायनेधियऽउर्ध्ववतईधियः ॥ वायुर्धु
 चेरोहितावायुरंरुणावायूरधेऽअजिराधुरिवोर्ध्वेवाहृष्टाधुरिवोर्ध्वे । प्रवोधयापुरधिंजारऽआसंसतीमिव । प्रर्ध्वयरो
 देसीचांसयोपमःश्रवसेचामयोपमः ॥ तुभ्यमुपासःशुर्चयःपरावतिभद्रावत्रातन्वत्वेदंगुरुशिमयुचित्रानव्यैपुरुशिमयु ।
 तुभ्यंधेनुःमन्तुर्धुवाविश्यावसूनिदोहते । अर्जनयोमरुतोवृक्षणाभ्योद्विवऽआवृक्षणाभ्यः ॥ तुभ्यंशुक्रासःशुर्चयस्तुर
 प्ययोमदेपुम्राऽईरणंतभुर्ण्युपाभिर्गंतभुर्ध्वणि । त्यांत्सारीदत्समानोभर्गमीद्रेतकृवीर्ये । त्वयिन्ध्वस्माद्दुर्वनात्पासिधर्म
 णासूर्यात्पामिधर्मणा ॥ त्वनोवायचेपामपूर्व्यःसोमानांप्रथमःपीतिर्महसिसुतानापीतिर्महसि । उतोविहुत्तमतीनांवि
 शांयवृर्धुर्धीणां । विश्वाऽइत्तेधेनवोदुहऽआशिरंघृतंदुहतऽआशिरम् ॥ २३ ॥ (१२०१२) स्त्रीर्णवृहिरूपनोयाहि

(१२०११) आत्याजुमृत्पिच्छं सत्पूरुत्पूरुच्छेपोवायुंत्वाष्टिरत्वाष्टिः । (१२०१२) स्त्रीर्णवृहिरिति नवचंम्यसूक्तस्य परच्छेपो-
 वायुंश्चतुर्व्यादिपचानामिन्द्रो गअत्वाष्टिः सप्तम्यष्टम्यावष्टी ।

वीतयंसहस्रेणनियुतानिनियुत्वतेश्रुतिनीभिर्नियुत्वते । तुभ्यंहिपूर्वपीतयेदेवादेवाययेमिरे । प्रतेसुतासोमधुमंतोऽअस्थि
 रन्मदायुक्त्वेऽअस्थिरन् ॥ तुभ्यायंसोमःपरिपूतोऽअद्रिभिःस्पाहवसानःपरिकोशमर्पतिशुक्रावसानोऽअर्पति ।
 तवायंभागऽआयुप्तसोमोद्वेचयुह्यते । वहवायोनियुतोयाहास्ययुर्जुपाणोयाहास्ययुः⁺ ॥ आनोिनियुद्भिःश्रुतिनीभिर्
 ध्वरंसहस्रिणीभिर्रुपयाहिवीतयेवायोह्वव्यानिवीतये । तवायंभागऽऋत्वियःसरद्रिमःसुर्येसचा । अच्वयुभिर्भरमाणा
 ऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत ॥ आवांरथौनियुत्वान्वक्षदर्वसेभिप्रयांसिसुधितानिवीतयेवायोह्वव्यानिवीतये । यिव
 तंमध्वोऽअंधसःपूर्वपेयंहिवांहितं । वायवाचंद्रेणराधुसागत्तमिद्रश्चराधुसागत् ॥ आवांधियोवष्ट्युरध्वरौऽअपेममि
 र्दुममृजंतवाजिनमाशुमत्यंनवाजिनं । तेषांपिचतमस्यूऽआनौंगतमिहोत्या । इंद्रवायूसुतानामाद्रिभिर्युयंमदायवा
 जदायुवं⁺ ॥ २४ ॥ इमेवांसोमाऽअस्वासुताऽइहाच्वयुभिर्भरमाणाऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत । एतेवामभ्यसक्ष
 ततिरःपुवित्रमाशवः। युवायवोतिरोमाण्यव्ययासोमासोऽअत्यव्यया ॥ अतिवायोसमतोयाहिशश्वतोयत्रावावदति
 तत्रगच्छतंगृहमिद्रश्चगच्छतं। विसुनृतादृशेरीयतेवृत्तमापूर्णयानियुतायाथोऽअच्वरमिद्रश्चयाथोऽअच्वरं⁺ ॥ अत्राहुत
 द्रहेथेमध्यऽआहुतियमभ्वत्थमुपतिष्ठंतजायवोस्मेतेसंतुजायवः। साकंगवःसुर्वतेपच्यतेयवोनतेवायुऽअपदस्यंसतिधेनवो
 नापदस्यंसतिधेनवः ॥ इमेयेतेसुवायोवाह्वोजसोतर्नदीतेपतयंत्युक्षणोमहिब्राधंतऽअक्षणः । धन्वन्विच्येऽअनाशवोजीरा

श्चिदगिराकसः । सूर्यस्येवरुद्रमयोदुन्नियंतवोहस्तयोदुन्नियंतवः ॥ २.५ ॥ (१.२.०।३) प्रसुज्येष्टं निचिराम्यांवृहन्नमो
हृद्यंमतिंभरतामृळ्यञ्चास्वादिष्टंमृळ्यञ्चां । तासुस्वाजाघृतासुतीयज्ञेयज्ञुऽउपस्तुता । अर्धेनीःक्षत्रंनकुतश्चनाघृपेदेव
त्वंनूचिद्राघृपे ॥ अर्दशिगातुरुवेवरीयसीपंथाऽऋतस्यसर्मयंस्तरुद्रिमभिश्रुभुर्गस्यरुद्रिमभिः । द्युक्षंमित्रस्यसादनमर्य
म्पोवरुणस्यच । अर्धादधातेवृहदुक्थ्वं ३ वर्यऽउपस्तुत्यंवृहद्वयः ॥ ज्योतिष्मतीमदितिंघारुयत्क्षितिंस्वर्षतीमासंचेते
द्रिवोदिवेजागवांसाद्रिवेदिवे । ज्योतिष्मत्क्षत्रमांशातेऽआद्रित्यादानुनस्पती । मित्रस्तयोर्वरुणोयातुयज्जनोर्यमायात्त
यज्जनः ॥ अयंमित्रायवरुणायशंतमःसोमोभूत्ववपानेव्वाभगोद्वेयोद्वेव्याभगः । तंदेवासीजुपेरतविश्वेऽअद्यसजोप
सः । तथाराजानाकरथोयदीमहऽऋतावानुनायदीमहे ॥ योमित्रायवरुणायाविधुज्जनोनवर्णाणंतपरिपातोऽअंहसोद्रा
श्वान्संमर्तमंहसः । तमर्यमाभिरक्षत्वृजूयंतमनुव्रतं । उवर्धैर्यऽएनोःपरिभूयतिव्रतंस्तोमैराभूयतिव्रतं ॥ नमोद्विवेचु
हृतेरोदसीभ्यामित्रायवोचंवरुणायमीहुपेसुमृळीकार्यमीहुपे । इंद्रमग्निमुपस्तुहिद्युक्षमर्यमणंभगं । ज्योर्गजीवतःप्रज

(१.२.०।३) प्रसुज्येष्टमितिसप्तचंस्यसूक्तस्यपरुच्छेपोमित्रावरुणोनमोद्विवइत्यस्यारोदसीमित्रावरुणेंद्राप्र्ययर्मभगसोमादेवताःऋतीदे
वानामित्यस्यादेवमरुद्रमिमित्रवरुणमघवंतोदेवताअत्यष्टिःअंल्यात्रिष्टुप् ।

यासचेमद्विसोमस्योतीसंचमहि ॥ कृतीद्वेवानांबुयमिद्रवंतोमंसीमद्विस्वयशसोमुरुद्भिः । अग्निमित्रोवरुणःशर्मयसुन्त ॥
ददयाममघवानोत्रयंच ॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

द्वितीयाष्टके सूक्तानि ११९ ऋचः ११५७

नवमाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ रुद्रमरुद्ब्यइदं. उपासानक्ताभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अश्विभ्या-
मिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणसिधुभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ५ उपसइदं.
२६ स्तनयायेदं. ७ भावयव्यायेदं. ५ रोमशायेदं. भावयव्यायेदं. अग्नयइदं. १९ इंद्रायेदं. ५ इंद्रावइदं. इंद्रायेदं. २७ इंद्रापर्वतेद्रे-
भ्यइदं. इंद्रायेदं. ७ वायवइदं. ९ इंद्रवायुभ्यामिदं. ५ वायवइदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. ९ सूर्यरोदसीमित्रावरुणरुद्रद्राभ्ययमभगसो-

भ्यइदं. इंद्रायेदं. १ ॥ इतिद्वितीयेप्रथमः ॥ १ ॥

नेभ्यइदं. देवेद्रमरुद्रमिमित्रावरुणेभ्यइदं. १ ॥ इतिद्वितीयेप्रथमः ॥ १ ॥
सुषुमटुचमतिशाकरंमप्रचतुष्कंपौष्णमस्तुश्रौपळेकादशवैश्वदेवीमित्रावरुण्याश्विन्यस्तिस्त्रैष्टेद्याग्नेयीमारुत्यै
द्राग्नीवाहस्पत्यावैश्वदेव्यंत्यात्रिष्टुपंचमीचृहृतीवैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगैवैश्वदेवत्वसूक्तमेदप्रयो
भेयहिंगंसादेवतावेदिपदेसप्तोनादीर्घतमाऔचथ्यआग्नेयंतुद्वित्रिष्टुवंतंतुत्रिष्टुब्दशमीवावळित्थासमिद्धआग्नि
यअनुष्टुभमंत्यैद्रीप्रतव्यसीमष्टावाग्नेयंतुत्रिष्टुवंतमेतिप्रसप्तजागतंतंष्टुच्छतंपंचांत्यात्रिष्टुपत्रिमूर्धानंकथामथी

न्महःसवैराजैपुरुतचमौष्णिहमिन्ननवमैत्रावरुणंहिजागंतमंत्र्याद्यायुवंसप्तयजामहेचतुष्कैविष्णोःपैङ्गुष्णवाहि ।

प्रवोजागतंत्वंद्रश्चाद्यस्तृचोभयपंचावोधिपळाश्विनंत्वंत्येत्रिष्टुभौ ॥ १ ॥

हरिःओम् (१२०१४) सुप्रमायातमद्रिभिर्गोश्रीतामत्सराऽइमेसोमासोमत्सराऽइमो आराजानादिविस्पृशास्त्रागं
तमुपनः । इमेवांमित्रावरुणागवाशिरःसोमाःशुक्रागवाशिरः ॥ इमऽआर्यातमिदंवुःसोमामोदध्याशिरःसुतासोदध्या
शिरः । वृतवामुपसोवृधिसाकंसूर्यस्वरिभभिः । सुतोमित्रायवरुणायपीतयेचारुंक्तार्यपीतये ॥ तांवांधेनुंनवांसरीमंशुं
बुहुंत्यद्रिभिःसोमंबुहुंत्यद्रिभिः । अस्त्रागतमुपनोर्वाचासोमपीतये । अयंवांमित्रावरुणानृभिःसुतःसोमऽआपीतये
सुतः[†] ॥ १ ॥ (१२०१५) प्रप्रपूष्णस्तुविजातस्यशस्यतेमहित्वमस्यत्वसोनतंदेतेस्तोत्रमस्यनतंदेते । अर्चोमिसुभ्रयद्ग्रहमं
त्यूर्तिमयोभुवं । विश्वस्ययोमनेऽआयुयुवेमलोद्वेयऽआयुयुवेमलः[†] ॥ प्रहित्वापूपन्नजिरंनयामंनिस्तोमैभिःकृष्णऽकु
णवोयथामृधऽउद्वेनपींपरोमृधः । हुवेयत्त्वामयोभुवंद्वेवंसुख्यायुमर्त्यः । अस्साकमांगपान्दृन्निनस्कृधिवाजेपुद्युम्नि
नस्कृधि ॥ यस्यतेपूणस्सुख्येविपन्यवुःकृत्वाचितसंतोवसाबुञ्जिरऽइतिकृत्वाबुञ्जिरे । तामनुत्वानवीयसीनियुत
रायऽईमहे । अहेळमानऽउरुशंससरीभवृवाजेवाजेसरीभव ॥ अस्याऽउपुणऽउपसातयेभुवोहेळमानोररिवाँऽअजा

(१२०१४) सुपुमेतितृचस्यसूक्तन्यपरुच्छेपोमित्रावरुणावतिगकरी । (१२०१५) प्रप्रपूष्णदतिचतुर्कचस्यसूक्तस्यपरुच्छेपःपूपात्यष्टिः ।

श्यश्रयस्यतामजाश्व । ओयुत्याववृतीमहिस्तोमैभिर्दससाधुभिः । नहित्वापूपन्नतिमन्यऽआघुणेनतैसख्यमपद्भुवे ॥
 ॥ २ ॥ (११२०१६) अस्तुश्रौर्द्रपुरोऽअग्निधियादधऽआनुतच्छर्षोदिव्यं वृणीमहऽइद्रवायुर्वृणीमहे ! यद्धक्राणा
 विवस्वतिनाभासुंदायिनव्यसी । अधप्रसूनऽउर्षयंतुधीतयोदेवोऽअच्छानधीतयः ॥ यद्धत्यन्मित्रावरुणावृतादध्या
 द्वादथेऽअनृतंस्वेनमन्युनादक्षस्यस्वेनमन्युना । युवोरित्याधिसद्मस्वर्षयामहिरण्ययं । धीभिश्चनमनसास्वेभिरक्षभिः
 सोमस्यस्वेभिरक्षभिः ॥ युवांस्तोमैभिर्देवयंतोऽअश्विनाश्रावयंतऽइवश्लोकमायवोयुवांहव्याभ्याऽयवः । युवोर्विश्वा
 ऽअधिश्रियःपृक्षश्चविश्वयेदसा । प्रुग्रायंतैवांपवयोहिरण्ययेरथेदसाहिरण्यये ॥ अचेतिदसाव्युऽनार्कमृण्वथोयुंजते
 गारयुजोदिविष्टिष्वध्वस्मानोदिविष्टिषु । अधिवांस्थामवंधुरेरथेदसाहिरण्यये । पथेवयंतवनुशासतारजोजसाशा
 सतारजः ॥ शर्चीभिर्नःशचीवसूदिवानकंदशस्यतं । मावांरातिरुपदसूत्कदाचनास्मद्गतिःकदाचन ॥ ३ ॥ दृपन्नि

(११२०१६) अस्तुश्रौयजित्वेकादशर्षस्यसूरुक्षपुरुच्छेपआघायाविश्वेदेवाःद्वितीयायामित्रावरुणौतृतीयादितिसृणामाधिनोपष्टयाइंद्रः
 सप्तम्याअभिरष्टम्यामरुतो नवम्याइंद्राग्नीदशम्यावृहस्पतिरत्नायाविश्वेदेवाअत्याष्टिःपंचमीवृहस्पत्यात्रिष्टुप् । (वैश्वदेवमेतत्सूक्तं । अत्रप्रत्येकं
 देवताभिभागस्त्वाफरएवमठितः । अनयैवदिशासर्वत्रापिवैश्वदेवसूक्तेदेवताविभागः कर्तव्यइतिहितवनुज्ञा । यथाह—एवमन्यासामपिसुक्त-
 प्रयोगैश्वदेवत्यं सूक्तमेदप्रयोगेतुयस्त्रिंसांवेवतेति ।

द्रवृषपाणासुइंदवइमेसुताऽअद्रिपुतासऽउच्चिदस्तुभ्यसुतासऽउच्चिदः । तत्त्वामंदंतुद्रायनेमुहेचित्रायराधसे । गी
 भिर्भिर्गाहःस्त्वमानऽआर्गहिसुमृळीकोनऽआर्गहि ॥ ओषणोऽअग्नेशृणुष्टिर्मीळितोदेवेभ्योत्रवसियुन्नियेभ्योराज
 म्योयुन्नियेभ्यः । यद्धृत्यामंगिरोभ्योधेनुंदेवाऽअदत्तन । वितानुहेइअर्यमाकर्तरीसर्चाऽएषतावेदमेसर्चा ॥ मोषुवो
 ऽअस्सदुभितानिर्पास्यासनाभूवन्धुन्नानिमोतजारिपुरस्मत्पुरोतजारिपुः । यद्धश्चित्रयुगेयुगेनव्यधोपादमर्त्य । अस्मा
 सुतनर्मरुतोयच्चदुष्टरदिधृतायच्चदुष्टर ॥ दृध्यर्द्धमेजनुपंपृथोऽअंगिराःप्रियमेधःकण्ठोऽअत्रिर्मनुचिदुस्तेमेपूर्वमनुचि
 दुः । तेषांदेवैग्यायतिरस्माकुतेपुनाभयः । तेषापदेनमह्यानमेगिरेंद्राग्नीऽआनमेगिरा ॥ होतायक्षद्वनिनोवंतवार्य
 बृहस्पतिर्यजतिनेनऽउक्षभिःपुरुवारैभिरुक्षभिः । जगृभ्मादूरऽआदिशंश्लोकमद्रेरधत्मना । अधारयदरिदोनिस्तुक्र
 तुःपुरुसन्नानिसुक्तुः ॥ येदेवासोद्विव्येकादशस्थपृथिव्यामध्येकादशस्थ । अप्सुक्षितोमहिर्नकादशस्थतेदेवासेयज्ञ
 मिर्मंजुष्यं ॥ ४ ॥ (१।२.११) वेद्विपदेप्रियथामायसुद्युतेधासिमिवप्रभरायोनिमम्रये । वख्त्रेणववासयामन्मना
 शुचिज्योतीरथंशुक्वर्णतमोहनं ॥ अभिद्विजनमत्रिवृदन्नमृज्यतेसंवत्सरेवावृधेजगधमीपुनः । अन्यस्यासाजिह्वयाजे
 न्योवृषान्यशुन्येनवनिनोमृष्टनारुणः ॥ कृष्णप्रतौवेधियेजेऽअस्यसुक्षिताउभातरेतेऽअभिमातराशिर्शु । प्राचाजिह्वं

(१।२.११) वेद्विपदइतित्रयोदशचर्म्यसूक्तस्यओषज्योदीर्घतमाअप्रिर्जगतीअलेद्वेप्रिपुभौदशमीत्रिपुञ्चा । ॥

धृस्यंतं तृच्युतमासाच्यं कुपयं वधं निपितुः⁺ ॥ ममक्ष्योऽङ्गमनवेमानवस्यते रघुद्वैः कृष्णसीतासऽक्रुजुवः । असमनाऽ
 अजिरासोरघुष्यदोवातजूता उपयुज्यंतऽआशर्वः ॥ आदस्यते ध्वसयंतो वृथै रतकृष्णमभ्यं महिर्षः करिक्रतः । यत्सी
 मंहीमवनिप्राभिमन्मृशदभिश्वसन्तु नयन्नेति नानंदत् ॥ ५ ॥ भूपन्नयोधि वच्युनन्नते वृषपक्षी रभ्यैतिरोरुवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुभते भीमोनशृंगादविधावदुर्गुभिः ॥ ससस्तिरो विष्टिरः संगुभायति जानन्नेव जानती नित्यऽआ
 शये । पुनर्वर्धतेऽअपियंति देव्यमन्यद्वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ॥ तममुवः केशिनीः सहिरेभिरऽक्रुर्वास्तस्थुर्मन्वुपीः प्राय
 वेपुनः । तासां जराप्रमं च द्धैति नानंदत्सुपं रंजनयं जीवमस्तृतं ॥ अधीवासं परिसात्तूरिहन्नहं तु विद्येभिः सत्वभिर्याति वि
 ज्ञयः । वयोदधत्पुद्वते रोरिहत्सदानुश्येनी सचते वर्तनी रहं ॥ अस्माकमग्नेमघवंत्सुदीद्विह्यध्वसीयान्वृषुभोदमूनाः ।
 अवास्याशिशुमती रदीदेर्वमवयुत्सुपरिजभुराणः ॥ ६ ॥ इदमग्नेसुधितं दुधितादधिप्रियादुचिन्मन्मनः प्रेयोऽअस्तुते ।
 यत्तेशुकुंतन्योऽङ्गो रोचते शुचितेनास्मभ्यं वनसेरं लमात्वं⁺ ॥ रथायुनार्वमतनो गहाय नित्यारित्रां पुद्वतां ऽरास्यन्ने । अस्मा
 कं वीराऽऽवृतनो मघोनो जनोश्च यापारयाच्छर्मयाच ॥ अभीनोऽअग्नऽऽवृकथमिज्जुगुर्वाद्यावाक्षामासिधवश्च स्वर्गृताः ।
 गव्यं यव्यं यंतो दीर्घा हिं पुंवरं मरुणयो वरंत ॥ ७ ॥ (१२१२) वळिस्थातद्वपुं धायिदशं तं देवस्य भर्गुः सहसोयतो जननि ।

(१२१२) वळिस्थेति त्रयोदशस्य सूक्तस्य दीर्घतमाऽभिर्जगती बल्ये द्वे त्रिभौ ।

यद्दीमुपहृतेसाधतेमतिर्ऋतस्यधेनाऽअनयंतसद्युतः ॥ पृक्षोचपुःपितृमान्नित्यऽआशयेद्वितीयमासघशिवासुमातृषु ।
तृतीयमस्यधृपमस्यदोहमेदशप्रमतिजनयंतयोपणः ॥ निर्यदीवृभ्रान्महिपस्यवयंसऽईशानासुःशर्वसांऋतसूरयः । यद्दी
मनुप्रदिवोमध्वऽआधयेगुह्यासंतमातरिश्वांमथायति ॥ प्रयत्पितुःपरमाद्रीयेतेपर्यापृधुधौवीरुधोदंमुरोहति । उभाय
दस्यजनुयंदिन्वतऽआदिद्यविष्टोऽअभवद्गुणाशुचिः ॥ आदिन्मातराविशुद्यास्वाशुचिरहिंस्यमानऽउर्वियाविवापृ
धे । अनुयत्पूर्वोऽअरुहत्सनाजुवोनिनव्यसीप्यवरसुधावते ॥ ८ ॥ आदिद्धोतारंवृणतेदिधिष्टिपुभर्गमिवपपृचाना
सऽऋजते । देवान्यत्कल्यांमज्मनापुरुष्टुतोमर्तंशंसविश्वधावेतिधार्यसे ॥ वियदस्याद्यजतोवातचोदितोह्वारोनवकाज
रणाऽअनाकृतः । तस्यपत्सन्दुष्टुर्षःऋष्णजैहसःशुचिजन्मनोरजऽआव्यध्वनः ॥ रथोनयातःशिकभिःऋतोद्यामंगैभि
ररूपेभिरियते । आदस्यतेऋष्णासौदक्षिसूर्युःशूरस्येत्येपथादीपतेवयः ॥ त्वयाह्यश्रेवरुणोधृतव्रतोमित्रःशाशुद्रऽअ
र्यमामुदानवः । यत्सीमनुक्रतुनात्रिश्वथाविभुराघनेमिःपरिश्रुर्जायथाः ॥ त्वमग्नेशशमानार्यसुन्वतेरक्षयविष्टद्वेव
तातिमिन्वसि । तंत्वानुनव्यंसहसोयुवन्यंभगंनकारेमहिरक्षधीमहि ॥ अस्मेरथिनस्वर्धदमूनसंभगंदक्षानपपृचासिध
र्णसि । रुद्रमोऽरिव्योयमतिजन्मनीऽउभेदेवानांशंसमृतऽआचसुक्रतुः ॥ उतर्नःसुद्योत्माजीराश्वोहेतामंद्रःशृणवच्चं
द्ररथः । सतोनेपुश्रेपतमूरुमूरोश्रियांसुचितंवस्योऽअच्छः ॥ अस्ताव्यग्निःशिमीधद्विर्कःसात्राज्यायप्रतुंदर्धनः ।

अमीचयेमघवानोप्ययंचमिहुंनसूरोऽअतिनिष्ठतन्युः ॥ ९ ॥ (१२.११३) समिद्धोऽअग्नऽआर्वहृद्वोऽअद्ययतर्षुचे ।
 संतुतनुष्वप्यूर्ध्वसुतसोमायद्राशुषे ॥ घृतवंतमुपमासिमधुमंतंतनूनात् । यज्ञंविप्रस्युमावतःशशमानस्यद्राशुषः ॥
 शुचिःपावुकोऽअशुतोमध्वायज्ञंमिमिक्षति । नराशंसखिरादिवोदेवोदेवेषुयुञ्जियः ॥ ईक्षितोऽअग्नऽआवुहृद्वंश्चित्रमिह
 प्रियं । इयंहित्वामतिर्ममाच्छासुजिह्वव्यते ॥ स्तृणानासौयतनुचोवृहियेनेस्वधरे । वृजेदेवव्यचस्तममिद्रायशर्मसु
 प्रयः ॥ विश्रयतामृतायुधःप्रयेदेवभ्योमहीः । पावकासःपरुस्पृहोद्वारोदेवीरसुधतः ॥ १० ॥ आभंदमानेऽउपकिं
 नक्षोपासासुरेशसा । यहीऽऋतस्यमातरासीदंतांवृहिरासुमत् ॥ मंद्रजिह्वाजुगुर्वणीहोतारोदेव्याकवी । यज्ञंनोय
 क्षतामिमंसिध्रमुद्याद्विस्पृशं ॥ शुचिंदेवेष्वपिंताहोत्रामुरुत्सुभारती । इकासरस्वतीमहीवृहिःसीदंतुयुञ्जियाः ॥ त
 द्रस्तुरीपमशुतंपुरुवारंपुल्लमना । त्वष्टापौषायविष्यतुरायेनाभानोऽअस्मयुः ॥ अवसुजन्नुपुत्मनोद्विवान्यक्षिधनस्प
 ते । अग्निहृव्यासुद्रदतिंदेवोदेवेषुमेधिरः ॥ पूषवतेमुरुत्वतेविश्वदेवाययाये । स्वाहागायत्रवेपसेहृव्यमिद्रायिकर्त
 न ॥ स्वाहाकृतान्यागुह्युपहृव्यानित्रीतये । इंद्रागेहिश्रुधीहवंत्वांहवंतेऽअचुरे ॥ ११ ॥ (१२.११४) प्रतव्यसी

(१२.११३) समिद्धोऽअप्रइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तदीर्घतमाऋपिःइमस्तनूनात्पन्नराशंसइकोवाहृद्वीद्वारउपासानकांदैव्योहोतारोसरस्वती
 व्याभारत्यस्त्वष्टापनस्पतिःस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवताःअनुष्टुप् । (१२.११४) प्रतव्यसीमित्यष्टर्चस्यसूक्तदीर्घतमाअभिर्जगतीअंलात्रिष्टुप् ।

नव्यर्सीधीतिमुद्रयेवाचोमृत्तिसहस्रःसूनवेभरे । अपानपाद्योवसुभिःसहप्रियोहोतापृथिव्यांन्यसीदहृत्वियः ॥ सजाय
मानःपरमेव्योमन्याविरग्निरभवन्मातरिश्वने । अस्यकृत्वासमिधानस्यमज्मनाप्रद्यावाशोचिःपृथिवीऽअरोचयत् ॥
अस्यत्वेपाऽअजराऽअस्यभ्रानवःसुसंहशःसुप्रतीकस्यसुद्युतः । भात्वक्षसोऽअत्यकुर्नसिधयोन्नेरेजतेऽअसंसतोऽअज
राः ॥ यमैरिरेभृगवोविश्ववेदसुनाभापृथिव्याभुवनस्यमज्मना । अग्निंतंगीभिर्हिनुहिस्वऽआदमेयऽएकोवस्वोवरुणो
नराजति ॥ नयोवरायमुरुतामिवस्वनःसेनेवसृष्टादिव्यायथाशनिः । अग्निर्जभैस्तिगितैरत्तिभर्वतियोधोनशत्रुन्त्सव
नान्यृजते ॥ कुविन्नोऽअग्निरुचर्थस्यपीरसुद्वसुकुविद्वसुभिःकाममावरत् । चोदःकुवित्तुतुज्यात्सातयेधियःशुचिप्रती
कंतमयाधियार्णणे ॥ घृतप्रतीकंवऽरुतस्यधूपदमग्निमिन्नंसमिधानऽऋजते । इंधानोऽअक्रोविदथेपुदीघच्छुक्रवर्णा
मुदुनोयंसतेधियं ॥ अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छन्निरग्नेशिवेभिर्नःपायुभिःपाहिशुग्मैः । अदब्धेभिरदृपितेभिरिष्टेनिमिपद्भिः
परिपाहिनोजाः ॥ १२ ॥ (१२.१५) एतिप्रहोताग्रतमस्यमाययोर्ध्यादधानःशुचिपेशसंधियं । अभिसुचःऋम
तेदक्षिणावृतोयाऽअस्यधामप्रथमंहृनिंसते ॥ अभीमृतस्यद्वोहनाऽअनूपतयोनौद्वियस्यसदनेपरीवृताः । अपामुपस्थेवि
भृतोयदावसदधस्वधाऽअधयद्याभिरीर्यते ॥ युयूपतुःसर्वयसातदिद्वपुःसमानमर्धवितरित्रतामिधः । आर्दीभगोन

(१२.१५) एतीविसप्रर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निर्जगती । ६ । (

हव्यः समुत्सदावो ह्युर्न रुद्रमीन्त्समंस्तुसारथिः ॥ यमीद्वासवयसासपर्यतः समानेयोनामिथुनासमोकसा । दिवानन
 कपलितोयुवाजनिपुरुचरं द्रजरोमानुपायुगां ॥ तमीहिन्यंतिधीतयोदशत्रिशोद्वेवंमतीसऽद्रुतयेहवामहे । धनोर
 धिप्रयतऽआसऽऋण्वल्यभिन्नजन्दिर्वयुनानवाधित ॥ त्वं ह्यग्नेद्विव्यस्यराजसित्वंपार्थिवस्यपशुपाऽईवल्मना । एनीतऽ
 एतेवृहतीऽअभिश्चियाहिरण्ययीवर्करीवर्हिराशते ॥ अग्नेजुपस्वप्रतिहृतद्वचोमंद्रुस्वधावऽऋतजातसुकृतो । योवि
 श्वतः प्रत्यङ्मुसिदशुतोरण्वः संदृष्टीपितृमाऽईवक्षयः ॥ १३ ॥ (१२१६) तंपृच्छतासजगामासवैदुसाचिकित्वाऽईय
 तेसान्वीयते । तस्मिन्त्संतिप्रशिपुस्तस्मिन्निष्टयः सवाजस्यशर्वसः शुष्मिणस्पतिः ॥ तमितृच्छंतिनसिमोविपृच्छतिस्वे
 नेवधीरोमनसायदन्नभीत् । नमृव्यतेप्रथमंनार्पयचोस्यक्रत्वासचतेऽअप्रदृपितः ॥ तमितृच्छंतिजुह्वं १ स्तमर्वतीवि
 श्वान्येकः शृण्ववृद्धचांसिमे । पुरुप्रपस्ततुरिर्यज्ञसाधनोच्छिद्रोतिः शिशुरादत्तसंरभः ॥ उपस्थायंचरतियत्संमारतसद्यो
 जातस्तत्सारायुज्येभिः । अभिश्वांतंमृशतेनांधेमुदेयद्वीगच्छत्युशतीरपिष्टितं ॥ सईमगोऽअप्यौवनंगुरुपत्वच्युपम
 स्यांनिधायि । व्यन्नवीह्युनामत्येभ्योन्निर्विद्धाऽऋतचिद्धिसृत्यः ॥ १४ ॥ (१२१७) त्रिमूर्धानंसप्तरक्षिमृगणी
 पेनूनमग्निपित्रोरुपस्थे । निपत्तमस्यचरतोभ्रुवस्यचिश्वादिवोरोचनापत्रिवांसं ॥ उक्षामहौऽअभिववक्षऽएनेऽअजरस्त
 (१२१६) तंपृच्छतेविसत्रंचस्यसूक्तस्यदीर्घवमाअग्निजगतीअत्यात्रिष्टुप् । (१२१७) त्रिमूर्धानमितिपंचस्यसूक्तस्यदीर्घवमाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

स्थावितऽऽतिर्ऋष्यः । उर्वर्याःपदोनिर्दधातिसानौरिहंत्यूधोऽअरुपासोऽअस्य ॥ समानंवत्समभिसुंचरतीविष्वक्धे
 नूविचरतःसुमेके । अनपवृज्याँऽअचनोमिमानेविश्वान्केतोऽअधिमहोदधानि ॥ धीरासःपदंकवयो नयंतिनानाहृदा
 रक्षमाणाऽअजूर्य । सिपासंतःपर्यपश्यंतसिंधुमाधिरैभ्योऽअभवत्सूर्योन्नृत् ॥ द्विदृक्षेण्यःपरिकाष्ठासुजेन्येऽईळेन्यो
 महोऽअर्भोयजीवसे । पुरुत्रायदर्भवत्सूरहैभ्योगर्भैभ्योमघवाविश्वदर्शतः॥१५॥ (१।२.१।८) कथातेऽअग्नेशुचयतऽआ
 योर्दद्वाशुवाजैभिराशुपाणाः । उभेयत्तोकेतनयेदधानाऽऋतस्यसामंत्रणयंतदेवाः+ ॥ बोधामेऽअस्यवचसोयविष्टमं
 हिष्ठस्यप्रभृतस्यस्वधातः । पीयत्तित्योऽअनुत्वोगुणातिवृदारुस्तेतन्वंधंवेऽअग्ने ॥ येपायवोमामतेयंतेऽअग्नेपश्यंतोऽअं
 धंदुरितादरक्षन् । ररक्षतान्तसुकृतोविश्ववैदादिप्संतऽइद्विषयोनाहदेसुः ॥ योनोऽअग्नेऽअररिवाँऽअघायुररतीवा
 मर्चयतिद्वयेन । मंत्रोगुरुःपुनरस्तुसोऽअस्माऽअनुमृक्षीष्टतन्वंदुरुक्तैः+ ॥ उतवायःसंहस्यप्रविद्वान्मतोमर्तमर्चयति
 द्वयेन । अतःपाहिस्तवमानस्तुंगतमग्नेमाकिर्नोदुरितार्यधायीः ॥ १६ ॥ (१।२.१।९) मथीद्यदीविष्टोमातरिश्वाहो
 तरंतिश्वाम्पुंतिश्वदंब्यं । नियंद्रुधुर्मनुष्यासुविश्वस्वर्णचित्रंवपुपेविभार्यं ॥ द्रुदानमिन्नददभंतमन्मामिर्वरूथंममत
 स्यचाकन् । जूपंतविश्वान्यस्यकर्मोपस्तुतिर्भरमाणस्यकूरोः+ ॥ नित्येचिन्नुयंसर्दनेजगृध्रेप्रशस्तिभिर्दधिरेयज्ञिया

(१।२.१।८) कथातइतिपंचपस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअप्रिसिष्टुप् । (१।२.१।९) मथीद्यदीमितिपंचपस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअप्रिसिष्टुप् ।

सः । प्रसूनयंतगुभयैतदइष्टावश्वसोन्नरुथ्योरारह्वाणाः ॥ पुरुणिद्रुस्मोनिरिणातिजभैराद्रौचतेवनऽआविभावा ।
 नयंरिपवोनरिपण्यवोगभेसंतरैपणारेपयति । अंधाऽअ
 आदसुवातोऽअनुवातिशोचिरस्तुनशयीमसनामनुधून् ॥ नयंरिपवोनरिपण्यवोगभेसंतरैपणारेपयतिर्दन्निनऽइनस्यव
 (१२११०) महःसरायऽएतेपतिर्दन्निनऽइनस्यव
 प्रयःसन्नाणःशि
 पयानदभन्नभिल्यानित्यासईम्रेतारोऽअरक्षन् ॥ १७ ॥ (१२११०) महःसरायऽएतेपतिर्दन्निनऽइनस्यव
 अभिद्विजन्मात्रीरोच
 सुनःपुंदऽआ । उपप्रजंतमद्रयोविधन्ति ॥ सयोवृपानुरानरोदस्योःश्रवोभिरस्तिजीवपीतसर्गः ॥ अ
 श्रितयोने ॥ आयःपुंनमिणीमदीदुर्यःकृचिर्नभन्योऽनुनावा ॥ अयंसहोतायोद्विजन्माविश्वदुधेवायीणिश्रव
 नानिविश्वारजासिशुशुचानोऽअस्यात् । होतायजिष्ठोऽअपांसधस्यै ॥ अयंसहोतायोद्विजन्माविश्वदुधेवायीणिश्रव
 स्या । मर्तोयोऽअस्मैसुतुकौदुदाश ॥ १८ ॥ (१२१११) पुरुत्वाद्वाश्वान्वोचेरिश्रेतवस्विदा । तोदस्येवशरण
 ऽआमहस्य ॥ व्यनिनऽस्यधुनिनःप्रहोपेचिदररुपः । कृदाचनप्रजिगतोऽअदैवयोः ॥ सचंद्रोविप्रमत्योमहोत्रार्धन्त
 मोद्विधि । प्रमेत्तेऽअग्नेवुपःसाम ॥ १९ ॥ (१२११२) मित्रंनयंशिम्यागोपुगुव्यवःस्वाध्योविदथेऽअप्सुजीजनन् ।
 अरेजेतांरोदसीपाजसागिराप्रतिप्रियंयजंतजुनुपामवः ॥ यद्धृत्यद्वापुरुमीहस्यसोमिनःप्रमित्रासोनेदधिरैस्वामुवः ।

(१२११०) महःसरायइतिपंचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअभिर्विराट् । (१२१११) पुरुत्वेतिटचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअभिरुणिङ् ।
 (१२११२) मित्रंनयमितिनवंचस्यसूक्तस्यदीर्घतमामित्रावरुणावाधापामित्रोजगती ।

प॒निप॑र्ध॒मानं । अ॒न॒व॒पृ॒ण्णा॒पि॒त॒ता॒व॒सा॒नं॒प्रि॒यं॒मि॒त्र॒स्य॒व॒रु॒ण॒स्य॒ध॒र्म ॥ अ॒न॒श्वो॒जा॒तोऽथ॑न॒भी॒शु॒र॒वा॒क॒नि॒क॒द॒त्प॒त॒य॒द॒ध्वं
 स॒नुः । अ॒चि॒तं॒ब्र॒ह्म॒शु॒भ्रु॒पु॒र्यु॒वा॒नः॒प्र॒मि॒त्रे॒धा॒म॒व॒रु॒ण॑गु॒ण॑तः ॥ आ॒धे॒न॒वो॒मा॒म॒ते॒य॒म॒वंती॒ब्र॒ह्म॒प्रि॒यं॒पी॒प॒य॒न्त्स॒स्मि॒न्नू॒र्ध॒न॑ ।
 पित॒वो॒भि॒क्षे॒त॒यु॒ना॒नि॒वि॒द्वाना॒सा॒वि॒वा॒सु॒न्न॒दि॒ति॒मु॒रु॒ष्ये॒त् ॥ आ॒वा॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒द्ब॒व्य॒शु॒ष्टि॒न॒म॒सा॒दे॒वा॒व॒सा॒व॒वृ॒त्यां ।
 अ॒स्माकं॒न॒क्ष॒पृ॒त॒ना॒सु॒स॒ह्याऽअ॒स्माकं॑वृ॒ष्टि॒र्वि॒द्व्या॑सु॒पारा॑ ॥ २३ ॥ (१२२११४) य॒जा॑म॒हे॒वा॑म॒हः॒सु॒जो॒पा॒ह्व॒व्ये॒भि॒मि॒त्रा॒व॒रु॒
 णा॒न॒मो॒भिः । घृ॒तै॒र्घृ॒त॒सु॒ऽअ॒ध॒य॒द्वा॒म॒स्मेऽअ॒ध्व॒य॒वो॒न॒धी॒ति॒भि॒र्भ॑र॒ति ॥ प्र॒स्तु॒ति॒र्वा॒धा॒म॒न॒प्र॒यु॒क्ति॒र॒या॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒सु॒हृ॒
 क्तिः । अ॒न॒क्त्वि॒द्वा॑वि॒दधे॒पु॒हो॒ता॒सु॒न्न॒वा॑सु॒रि॒र्वृ॒ष॒णा॒धि॒य॒क्ष॒न् ॥ पी॒पा॒य॒धे॒नु॒र॒दि॒ति॒र्कृ॒ता॒य॒ज॒ना॒य॒मि॒त्रा॒व॒रु॒णा॒ह॒वि॒दे॑ । उ॒तो॒नो॑ऽ
 छि॒नो॒त्पि॒य॒द्वा॑वि॒दधे॒स॒पर्य॑न्त्स॒रा॒त॒ह॒व्यो॒मा॒नु॒पो॒न॒हो॒ता ॥ उ॒त॒वा॑वि॒धु॒म॒द्या॒स्व॒धो॒गा॒वुऽआ॒प॒श्च॒पी॒प॒य॑न्ते॒दु॒वीः । उ॒तो॒नो॑ऽ
 अ॒स्य॒पू॒र्च्यः॒प॒त्ति॒र्द॒न्वी॑तं॒पा॒तं॒पर्य॑सऽ॒बु॒स्त्रि॒या॒याः ॥ २३ ॥ (१२२११५) वि॒ष्णो॒नु॑क॒र्षी॒या॑णि॒प्र॒वो॑च्यः॒पा॒धि॒वा॒नि॒वि॒
 म॒मे॒र॒जा॑सि । योऽअ॒स्क॒मा॒यु॒दु॒त्तरं॑सु॒ध॒स्थं॑वि॒च॒क्र॒मा॒ण॒खे॒धो॒रु॒गा॒यः+ ॥ प्र॒त॒द्वि॒ष्णुः॒स्त॒व॒ते॒वो॒र्धे॒ण॒मु॒गो॒न॒भी॒मःकु॑च॒रो॒गि॒
 नि॒ष्ठाः । य॒स्यो॒रु॒द्रि॒षु॒वि॒क्रम॑णे॒ष्वधि॒क्षि॒यं॒ति॒मु॒र्व॒ना॒नि॒वि॒श्वा ॥ प्र॒वि॒ष्ण॑वि॒शु॒प॒मे॒तु॒म॒न्म॑गि॒रि॒क्षि॒तऽउ॒रु॒गा॒या॒य॒वृ॒ष्णे ।

(१२२११४) य॒जाम॑ह॒इति॑चतु॒र्कच॑स्यसू॒क्त्यदी॒र्घत॑माभि॒त्राव॑रु॒णो॒त्रि॒ष्टुप् । (१२२११५) वि॒ष्णो॒नु॑क॒मि॒ति॒प॒र्क॒च॑स्यसू॒क्त्यदी॒र्घ॑
 त॒मा॒पि॒ष्णु॒मि॒ष्टुप् ।

यऽइंद्रदीर्घप्रयंतसुधस्यमेकोविममेत्रिभिरित्युदेभिः ॥ यस्यत्रीपूर्णांमधुनापदान्यक्षीयमाणाःस्वधयामदंति । यऽउडंवि
 धातुयुधिवीमुतधामेकोद्राधारुभुवनानिविभ्यो॥तदस्यप्रियमभिपार्थोऽअश्यांनरोयत्रदेवययोमदंति । उरुकुमस्यसहिवं
 धुरित्थाविष्णोःपुदेर्परमेमध्वऽउदत्सः ॥ तावांवास्त्वून्युश्मसिगमध्वेयत्रगायोभूरिशृंगाऽअयासः । अत्राहुतदुरुगायस्य
 वृष्णःपरमंपुदमवभातिभूरि ॥ २४ ॥ (१२११६) प्रवःपातमंधसोधियायुतेमहेशूरायुविष्णवेचार्चत । यासानुनि
 पर्यतानामदाभ्यामहस्तस्थतुरवेतेवसाधुना ॥ त्येपमित्यासुमरणंशिमीयत्तोरिद्राविष्णुसुतपावांमुरुह्यति । यामत्यो
 यप्रतिधीयमानुमित्कृशानोरस्तुरसुनामुरुह्यथः ॥ ताऽईवर्धतिमह्यस्यस्योस्त्रिमातरानयतिरेतसेभुजे । दधातिपुत्रोव
 रंपरपितुर्नामतृतीयमधिरोचनेद्विवः⁺ ॥ तत्तदिदस्यस्योस्त्रिगृणीमसीनस्यत्रातुर्युकस्यमीदुर्षः । यःपार्थिवानित्रिभिरि
 द्विगामभिरुरुकमिष्टोरुगायार्थजीवसे ॥ देऽइदस्युकमणेस्वहृदोभिल्यायुमत्योमुरण्यति । तृतीयमस्यनकिरादधर्ष
 तिवयश्चनपतयंतःपतत्रिणः ॥ युतुभिःसाकंनयुतिचनार्मभिश्चक्रंनष्टुपंच्यतीऽरवीविपत् । दृहच्छरीरोविमिमानुऽऋक
 भिर्युवाकुमारःमंत्येत्याहुवं⁺ ॥ २५ ॥ (१२११७) भवामित्रो नरोव्योधृतासुतिर्विभृत्युन्नऽप्युयाऽउडंसप्रथाः ।

(१२११६) प्रवःपातमितिपठं चस्यरुकस्यदीर्घतामांआपांनान्तिष्टणाभिद्राविष्णुतंतस्त्रिष्टणांविष्णुजंगती । (१२११७) भवां
 मित्रद्विपंचं चस्यरुकस्यदीर्घतामांविष्णुजंगती ।

अथतेविष्णोविदुषाचिदर्थः स्तोमोयज्ञश्चराधयोहृद्विर्मता ॥ यः पूव्यायवेधसेनवीयसेसुमज्जानयेविष्णुविददाशति ।
 योजातर्मस्यमहूतोमहिव्रवत्सेदुश्रवोभिर्युज्यं चिद्रन्धसत् ॥ तमुस्तोतारः पूव्यथाविदः कृतस्यगर्भजनुपापिपतन ।
 आस्यजानंतेनामचिद्विवक्तनमहस्तैविष्णोसुमतिर्भजामहे ॥ तमस्यराजावरुणस्तमश्विनाक्रतुसंचंतमारुतस्यवेधसः ।
 द्वाधारदक्षमुत्तमहृद्विदं व्रजंचविष्णुः सखिवाँऽअपोणते ॥ आयोविवार्यसचथायुदव्यऽइंद्रायविष्णुः सुकृतसुकृत्तरः ।
 वेघाऽअजिन्वत्रिपधस्यऽआर्यमृतस्यभागेयजमानमाभजत् ॥ २६ ॥ (१।२।१) अथैध्यग्निज्मऽउदेतिसूर्योव्युऽ
 पाथंद्रामह्यावोऽअचिर्पा । आयुक्षातामश्विनायातवेरथंप्रासावीह्रिवः सविताजगत्पृथक् ॥ यद्यंजाथेवृषणमश्विनारथं
 घृतेर्ननोगर्धुनाक्षत्रमुक्षतं । अस्माकंनक्ष्त्रपृतनासुजिन्वतंव्यं धनाशूरसाताभजेमहि ॥ अर्वाह्वित्रिचक्रोर्मधुवाहनोरथो
 जीराश्वोऽअश्विनोर्यातुसुष्टुतः । त्रिवंधुरोमघवाविश्वसौभगः शंनुऽआर्वक्षह्विपदुचतुष्पदे ॥ आनुऽऊर्जवहतमश्विना
 युयंमधुमत्यानुः फरायाभिमिक्षतं । प्रायुस्तारिष्ट्नीरपांसिमृक्षतंसेधतंद्वेयोभवतंसचासुवा ॥ युवंहुगर्भजगतीपुधत्थोयु
 यंश्विभ्रेपुगुर्नेवृताः । युगनुमिर्षतृयणायुपश्चवनस्पतींऽरश्विनुवैरयेथां ॥ युवंहस्थोभिपजाभेपजेभिरथेहस्थोरध्याई
 राश्वैगिः । अथोदक्षुन्नगणिभधेऽउम्रायोर्पांषुविष्मन्मनसादुदाशे ॥ २७ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

(१।५९।१) अथोद्योगिर्षतृयणायुपश्चवनस्पतींऽरश्विनुवैरयेथां । युवंहस्थोभिपजाभेपजेभिरथेहस्थोरध्याई ।

दशमाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि २१ ऋचः १४३ ॥ त्यागः—मित्राररुणाभ्यामिदं. ३ पूष्णहृदं. ४ विश्वेभ्योदेवेभ्यहृदं. मित्राररुणाभ्यामिदं. अश्विभ्यामिदं. ३ इंद्रायेदं. अग्नयहृदं. मरुद्भ्यहृदं. इंद्रामिभ्यामिदं. बृहस्पतयहृदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यहृदं. आग्नयहृदं. २६ समिद्धायाम्नयहृदं. तनूनापातहृदं. नराशंसायेदं. इळ्ळीयेदं. बर्हिषहृदं. देवीभ्योद्वाभ्यर्भ्यहृदं. उपासानक्ताभ्यामिदं. देवीभ्यांहोषुभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीब्जामारतीभ्यहृदं. त्वष्ट्रहृदं. वग्नस्पतयहृदं. स्वाहाकृतीभ्यहृदं. इंद्रायेदं. आग्नयहृदं. ४३ मित्रायेदं. मित्राररुणाभ्यामिदं. १९ विष्णवहृदं. ६ इंद्राविष्णुभ्यामिदं. ३ विष्णवहृदं. ८ अश्विभ्यामिदं. ६ ॥ इतिद्वितीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

षष्ठुंत्यानुष्टुप्प्रद्यावापंचद्यावापृथिवीयंतुजागतंतुतेहिकिमुश्रेष्ठःपठूनाभवंत्रिष्टुवंतंमानोब्जधिकाभ्यस्तुतिस्तु
तृतीयापृथ्वीजगल्यौयदकंदःसप्तोनास्यद्विपंचाशदल्पस्तवंत्येतत्संशयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्रप्रायेणज्ञान
मोक्षाक्षरप्रशंसार्चपंचपादंसाकंजानौयद्वायत्रेयंसशिकेसप्तार्धगर्भागौरीरितिजगल्यपृतदंतंतुयैभ्यदेवैतस्याःस
मुद्राइतिवाचःसमुद्राआपोक्षरंसाप्रस्तारंपंक्तिःशकमयमितिशकधूमंडक्षणपृश्मितिस्सोमस्त्रयःकेशिनइत्यग्निः
सूर्योवायुश्चकेशिनश्चत्वारिवाग्याचंइंद्रमित्रंसीर्यौद्वादशेतिसंवत्सरसंस्थंकालचक्रघर्णनैयस्तेसरस्वत्येयज्ञेनसा
ध्येभ्यःपरानुष्टुप्सौरीपर्जन्याग्निदेवतार्यौत्यासरस्वतेसूर्यायवाक्यापंचोनासंवादस्तृतीयाद्ययुजोमरुतांवाक्यमं
त्यस्तुचोगस्त्यस्यर्चशिष्टाइंद्रस्यैकादशीचमरुत्वांस्त्वद्रोदेयता ॥ ३ ॥

हरिः ओम् ॥ (१२२।२) वषट्कारपुलुमं वृषं तादशस्य तन्नो कृपणावभिष्टौ । दक्षो ह्ययद्रेक्कण्डोऽभीचथ्यो घां प्रयत्सु
 स्राधेऽअकं नाभिरुती ॥ कोर्वादाशसुमतये चिदुस्यैवसुयजेधेनमसापदेगोः । जिगतमसेरेवतीः पुरंधीः काममणेव
 मर्गलाचरता ॥ युक्तो ह्ययद्वर्ती त्र्यायर्षेणमध्येऽअर्णसो धार्यिपुत्रः । उर्षयामर्वः शरणगमेयं शरोनाज्मपतयश्चिरेधैः ॥
 उर्षस्तुतिरौच्यमुर्गुण्ये नमामि मेतन्निणीवितुग्धां । मामामेधोदशतयश्चितो धाक्प्रयद्वावृद्धस्तमनिखादतिक्षां ॥
 नसांगरघ्नघोमातृत्मादासायद्वीसुसंमुब्धमुवाधुः । शिरोयदस्यत्रतनोवितक्षत्स्वयं द्वासऽउरोऽअंसावपिग्ध ॥ द्वीर्घत
 मामामतेयोजुर्वान्दशमेयुगे । अपामर्धयतीनाम्रह्माभवंतिसारथिः ॥ १ ॥ (१२२।३) प्रद्यावायज्ञैः पृथिवीऽ
 कृत्वायुर्धामहीस्तुपेविदधेपुप्रचेतसा । देवेभिर्येद्रेयपुत्रेसुदंसंसेत्थाधियावायार्थोणिप्रभूरुपतः ॥ उतमन्येपितुरङ्कटोमनो
 मातुर्भद्रिस्वर्तवस्तद्धवीमभिः । सुरेत्सापितराभूमचक्रतुरुप्रजायाऽअमृतं वरीमभिः ॥ तेसूनवः स्वर्षसः सुदंससो
 महीजमुर्मातरापूर्वाचित्तये । स्यातुर्धसत्यं जगतश्चधर्मणिपुत्रस्य पाथः पदमर्द्धयाविनः ॥ तेमायिनोममिरेसुप्रचेतसो
 जामीस्योनीमिथुनासमोकसा । नव्येनव्यंतुं मातन्त्यते द्विविसमुद्रेऽअंतःकवयः सुद्वीतयः ॥ तद्रार्धोऽअद्यसन्नि

(१२२।२) वषट्कारपुलुमं वृषं तादशस्य तन्नो कृपणावभिष्टौ । (१२२।३) प्रद्यावायज्ञैः पृथिवीऽअमृतं वरीमभिः ।
 तद्रार्धोऽअद्यसन्नि

वषट्कारपुलुमं वृषं तादशस्य तन्नो कृपणावभिष्टौ ।

तुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे । अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुनारुयिंधं त्वंसुमंतं शतग्विनं ॥ २ ॥ (१।२२।४)
 ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुवः ऋतावरीरजसो धारयत्कवी । सुजन्मनीधिपणेऽन्तरीयते देवो देवीधर्मणा सूर्यः शुचिः ॥
 उरुव्यचसामहिनीऽअंसुश्च तापिता माता च भुवना निरक्षतः । सुधृष्टमेव पुष्येऽनरोदसी पितायत्सीमभिरूपैरवासयत् ॥
 सवह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान्पुनाति धीरो भुवनानि मायया । धेनुंचष्टश्रिष्टपुंभंसुरेतं संविश्वाहाशुक्रंपयोऽअस्य दुक्षत ॥
 अयं देवानामपसामपस्तमो योजजानुरोदसी विश्वशंभुवा । वियोममेरेजसी सुक्रतुयया जरेभिः स्कंभनेभिः समानृचे ॥
 ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत् । येनाभिकृष्टीस्ततनाम विश्वहापनाय्यमोजोऽअस्मेसमि
 न्वतं ॥ ३ ॥ (१।२२।५) किमुश्रेष्ठः कियविष्टो नऽआजगन्किमीयते दूत्यं शुक्रघट्टूचिम । ननिदिमचमसंयोमहाकु
 लोने आर्तुण्डुणऽइद्भुतिमूदिम ॥ एकंचमसंचतुरः कृणोत न तद्वो देवाऽअभुवुंतद्वुऽआगमं । सौधं न्वनायद्येवाकर्ण्यथ
 साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ ॥ अग्निदूतं प्रति यदब्रवीत नाश्वः कत्वोरथऽउते ह कर्त्यः । धेनुः कर्त्वायुवुशा कत्वोर्द्वातानि
 आतरन्वुवः कृत्वयेमसि ॥ चतुर्वांसऽऋभवस्तदपृच्छतुकेदं भृद्यस्य दूतो नऽआजगन् । यदाचार्यचमसांचतुरः कृताना

(१।२२।४) ते हीति पंचसूक्तस्य दीर्घतमा द्यावापृथिवी व्यौजगती । (१।२२।५) किमुश्रेष्ठ इति चतुर्दशसूक्तस्य दीर्घतमा ऋभवो

दिच्वष्टाग्रास्युतर्न्यांनजे ॥ हनमिनाँऽइतित्वष्टायदत्रवीचमसंयेदेषुपानमनिदिपुः । अन्यानानामनिकृण्वतेसुतेसर्वा
 ऽअन्यैरेनान्कन्यात्रेनामभिःस्पर्त् ॥ ४ ॥ इन्द्रोहरीयुयुजेऽअश्विनारथं वृहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत । ऋभुविभ्रावा
 जोद्वयोऽंगच्छतस्वयसोयश्चियंभागमैतन ॥ निश्वर्मणोगामरिणीतधीतिभिर्याजरंतायुवुशाताकृणोतन । सौधन्व
 नाऽअश्यादर्श्वमतक्षतयुक्त्वारथमुपदेवौऽअयातन ॥ इदमुदुकंषिचुतेत्यब्रवीतनुदंवाघापिवातामुज्जनेजनं । सौधन्व
 नायदितनेवृहथतृतीर्येघासर्वनेमादयाध्वै ॥ आपोभूर्यिष्टाऽइत्येकोऽअब्रवीदृशिभूर्यिष्टऽइत्यन्योऽअब्रवीत् । वृध्र्य
 तीवृहुम्यःप्रैकोऽअब्रवीद्वृतावदंतश्चमसाँऽअपिशत ॥ श्रोणामेकऽउदुकंगामवाजतिमांसमेकःपिंशतिसूनयामृतं ।
 आनिधुचुःशक्रदेकोऽअर्पाभरुत्किस्वित्पुत्रेभ्यःपितराऽउपावतुः ॥ ५ ॥ इद्वरस्वसाऽअकृणोतनावृणंनिवत्स्वपःस्व
 प्सर्यानरः । अगोह्यस्ययदसस्तनागृहेतदुद्येदभृभवोतानुंगच्छथ ॥ संमील्ययद्भुवनपर्यसर्पतृकस्वित्तात्यापितरावऽ
 आसतुः । अशपतयःकुरत्सवऽआदुदयःप्रारब्रवीत्सोतसाँऽअब्रवीतन ॥ सुपुवांसऽऋभवस्तदपृच्छतागोह्यकऽइदंनो
 ऽअब्रुवुधत् । श्वानवृत्सोवोधयितारमब्रवीत्संवत्सरऽइदमुद्याव्यल्यत ॥ दिवायातिमरुतोभूम्याग्निर्यंवातोऽअंतरि
 क्षेणयाति । अन्निर्योतिवरुणःसमृद्र्युष्मौऽइच्छन्तःशवसो नपातः ॥ ६ ॥ (१ । २ । ६) मानोमित्रोवरुणोऽअर्य

(१ । २ । ६) मानोमित्रइतिद्वाविंशत्युचससूक्तसदीर्घतमाअथविदुपृथुतीयापठवीजगलौ । (अथस्तुत्याश्वोदेवता ।)

मासुरिद्रेऋभुधामरुतःपरिल्यन् । यद्वाजिनोदिवजातस्यसप्तैःप्रवक्ष्यामोविदधेवीर्याणि ॥ यन्निणिजारेक्यणसाप्रावृ
 तस्यरातिर्गृभीतांमुत्तोनयति । सुप्राङ्जोमेभ्यर्द्धिश्चरूपऽइन्द्रापूणोःप्रियमप्येत्यिपाथः ॥ एपच्छागःपुरोऽअर्धेनवा
 जिनापूणोभागोनीयतेविश्वदेव्यः । अभिप्रियंयत्पुरोळागमर्वतात्वयेदेनसीश्रवसायजिन्यति ॥ यद्धविष्यमृतशोदे
 ययानंत्रिर्मानुषाःपर्यश्वंनयति । अत्रापूणःप्रथमोभागऽएतियज्ञंदेवेभ्यःप्रतिवेदयन्नजः+ ॥ होताध्वर्युरावयाऽअग्नि
 मिधोम्रावग्राभऽउतशस्तासुविप्रः । तेनयज्ञेनस्वरंकृतेनस्विष्टेनवृक्षणाऽआर्पणध्वं ॥ ७ ॥ यूपत्रस्काऽउतयेयूपवाहा
 श्रपालंयेऽअश्वयूपायतर्क्षति । येचार्वतेपचनंसंभरंत्युतोतेषामभिर्गूर्तिर्नऽइत्यु ॥ उप्रागात्सुमन्भैघायिमन्मदेया
 न्नामाशाऽउपधीतर्षुषः । अन्वेनुंचिप्राऽऋययोमदंतिद्वयानांपुष्टेचक्रुमासुबंधु ॥ यद्वाजिनोदामंसदानंसर्वतोयाशीर्ष
 ष्यारशुनारज्जुरस्य । यद्वायास्यप्रभृतमास्येऽतृणंसर्वातातेऽअपिद्वेयेष्वस्तु ॥ यदश्वस्यऋविपोमक्षिकाशयद्वास्वरोस्व
 धितोरिसमस्ति । यद्धस्तयोःशमितुर्यन्नलेपुसर्वातातेऽअपिद्वेयेष्वस्तु ॥ यदूर्वध्यमुदरस्यापवातियऽआमस्यऋविपोगं
 धोऽअस्ति । सुद्रुतातच्छमितारःकृण्वंतुतेमर्थश्रुतपाकंपचंतु ॥ ८ ॥ यत्तेगान्नादुग्निनापृच्यमानान्दुभिशूलंनिर्हृतस्या
 यधार्वति । मातश्चम्यामाश्रियन्मातृणेपुद्वेयेभ्यस्तदुशन्वोरुतमस्तु ॥ येवाजिनपरिपदर्थस्तिपंक्यऽईसाहुःसुरभिर्निर्ह
 रति । येचार्वतोमांसभिधामुपासतऽउतोतेषामभिर्गूर्तिर्नऽइत्यु ॥ यन्नीक्षणंमांसचन्याऽउलायापात्राणियुष्णाऽ

आसेचनानि । कृष्ण्यपिधानाचरुणामुंकाःसुनाःपरिश्रुपत्यश्वं ॥ निक्रमणंनिपदनंविवर्तनंयच्चपङ्कीशमर्वतः । य
 चंपौयच्चध्रासिज्जघाससर्वातातेऽर्पिदेवस्तु ॥ माल्याग्निध्वनयीधूमगंधिमोखात्राजैत्यभिर्विकुजद्विः । इष्टंवीत
 मभिर्गूर्तघपद्भक्तंतंदेवासुःप्रतिगृभ्यांत्यश्वं ॥ ९ ॥ यदश्वयवासऽउपस्तृणंत्वधीवांसयाहिरण्यान्यस्मै । संदानमर्वतं
 पङ्कीशंप्रियादेवेव्यार्यामयति ॥ यत्तैसादेमहसाशकृतस्यपाण्यर्वावाकशयावातुतोदं । सुचेवताह्वविपोऽअध्वरेषुसर्वा
 तातेव्रह्मणासूदयामि ॥ चतुस्त्रिंशद्द्विजिनोदेववंधोर्वक्त्रीरश्वस्यस्वधितिःसमेति । अश्विद्रागात्रावयुनाकृणोत्पुरुष्य
 ररनुद्युप्यविशस्त ॥ एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ताद्रायंताराभवत्स्तथऽऋतुः । यातेगात्राणामृतुथाकृणोमितात्वापिडा
 नांप्रजुहोम्यशौ+ ॥ माल्वात्तपत्प्रियऽआत्मापियंतमास्वधितिस्तुन्व+ आतिष्ठिपत्ते । मातेगृधुरविशस्तातिहायच्छिद्रा
 गात्राण्यसिनासिथूकः ॥ नवावऽऽपृतन्ध्वयसेनरिप्यसिदेवाऽइदंविपुथिभिःसुगेभिः । हरीतियुंजापृपतीऽअभूतामुया
 स्थाद्वाजीधुरिरासभस्य ॥ सुगव्यंनोवाजीस्वभ्यंपुंसःपुत्राऽऽउतविश्वपुपरथि+ । अनागास्त्वनोऽआदितिःकृणोतुक्षत्रं
 नोऽअश्वोवनतांहविष्मान् ॥ १० ॥ (११२२।७) यदकंदःप्रथमंजावमानऽउद्यन्त्समुद्रादुतयापुरीपात् । श्येनस्य
 पक्षाहरिणस्यबाहूऽऽपरुत्यमहंजातंतेऽवर्चन् ॥ युमेनदृत्तत्रितऽऽनमायुनिर्द्रऽऽणंप्रथमोऽअर्थतिष्ठत् । गुंधवोऽ

(११२२।७) यदकंदइतित्रयोदशार्चससूक्तस्यवीर्घतमाअश्वस्त्रिष्टुप् ।

अस्परशुनामंगृभ्यात्सुरादश्वैवसवो निरतष्ट ॥ असियमोऽअस्वादित्योऽअर्वन्नसित्रितोगुह्येनव्रतेन । असिसोमैनसम
 याचिर्पृक्तऽआहुस्तेत्रीणिद्विविधंनानि ॥ त्रीणितऽआहुद्विविधंनानित्रीण्युषुत्रीण्यंतःसमुद्रे । उतेवमेवरुणदछ
 न्नस्युन्यत्रातऽआहुःपरमंजनित्रं ॥ इमातेवाजिन्नवमार्जनानीमाशुफानांसनितुनिधाना । अत्रतिभुद्रारशुनाऽअप
 श्यमृतस्ययाऽअभिरक्षंतिगोपाः⁺ ॥ ११ ॥ आत्मानंतेमनसुरादंजानामवोद्विवापृतयंतपतुंगं । शिरोऽअपश्यंपृथि
 भिःसुगोभिरेणुभिर्जेहमानंपतत्रि⁺ ॥ अत्रतिरूपमुत्तममपश्यंजिगीपमाणमिपऽआपदेगोः । यदातेमर्तोऽअनुभोग
 मानुकादिक्त्रसिष्टऽओपधीरजीगः ॥ अनुत्वारथोऽअनुमर्योऽअर्वन्ननुगावोनुभगःकृनीना । अनुव्रातासस्तवसख्यमी
 युरनुद्वेवाम्भिरेधीर्यते ॥ हिरण्यशृंगोयोऽअस्युपाद्रामनौजवाऽअवरऽइंद्रऽआसीत् । देवाऽइदस्यहविरथमायन्योऽ
 अर्धतंप्रथमोऽअथतिष्ठत् ॥ ईर्मातासुःसिलिकमध्यमासुःसंशूरणासोद्विव्यासोऽअत्याः । हुंसाऽइवश्रेणिशोर्यतंतैय
 दाक्षिण्युद्विव्यमज्ममन्धाः ॥ १२ ॥ तवशरीरंपतयिष्वर्धन्तवर्धचिचंवातऽइवध्रजीमान् । तवशृंगाणिविधितापुरुत्रा
 रण्येषुजसुराणाचरंति ॥ उपप्रागाच्छसनंवाज्यर्वादेवद्रीचामनसादीर्घ्यानः । अजःपुरोनीयतेनाभिरुस्यानुपश्चात्कव
 र्योयंतिरेभाः⁺ ॥ उपप्रागात्परमंयत्सुधस्थमर्धाऽअच्छापितरंमातरं च । अधादेवान्जुष्टमोहिगम्याऽअथाशास्तेद्राद्य

पुवार्याणि ॥ १३ ॥ (१२२१८) अस्यवामस्यपलितस्यहोतुस्तस्यभ्रातामध्यमोऽस्त्यश्रः । तृतीयोभ्राताधृतपृष्ठो
 ऽअस्यात्रापदयंविशपतिस्तपुत्रं ॥ सप्तयुजंतिरथमेकचक्रमेकोऽअश्वोवहतिसप्तनामा । त्रिनाभिचक्रमजरमनुर्वयत्रे
 माविश्वामुवनाधितस्थुः⁺ ॥ इमंरथमधियेसप्ततस्थुःसप्तचक्रंसप्तर्वहृत्यश्वः । सप्तस्वसारोऽअभिसनवंतेयत्रगवानि
 हितासप्तनाम ॥ कोर्ददर्शप्रथमंजायमानमस्थन्वंतंयदनुस्थाविभतिं । भूम्याऽअसुरसृगतात्माकस्वित्कोविद्वांसमुपगा
 स्तद्युमेतत्⁺ ॥ पार्कःपृच्छामिमनुसाविजानन्देवानामेनानिहितापुदानि । वृत्सेवृष्कयेधिसप्ततंतून्वितल्लिरेकवयुऽओ
 त्वाऽऽ ॥ १४ ॥ अचिकित्वान्चिकितुर्पश्चिदत्रकवीन्पृच्छामिविद्वेनूनविद्भान् । वियस्तस्तंभुपळिमार्जास्यजस्यरूपे
 किमपिस्विदेकं ॥ इहब्रवीतुयऽईमंगवेदुःसास्यवामस्यनिहितंपदंवेः । शीर्ष्णःक्षीरंदुहेतेगवोऽअस्यवृत्रिवसानाऽऽऽदुकं

(१२२१८) अस्यवामस्येतिद्विपंचाशट्यस्यसूक्तस्यदीर्घतमाआद्यानामेकचत्वारिंशत्चांविधेदेवास्तस्याःसमुद्राहत्यस्यावाक्समुद्राक्षरापः
 शकमयमित्यस्याःशकधूमसोमौत्रयःकेशिनइत्यस्याअग्निसूर्येवापवो (केशिनइतिगुणः) चत्वारिवागित्यस्यावाक्इंद्रमित्रमितिद्वयोःसूर्यो
 द्वादशप्रथयेत्यस्याःकालचक्रं (अत्रसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनं) यस्याइत्यस्याःसरस्वतीयज्ञेनेत्यस्याःसाध्याःसमानमित्यस्याःसूर्यो (पर्जन्या
 मीवा) दिव्यंसुपर्णमित्यस्याःसरस्वान् (सूर्येवा) त्रिष्टुप् द्वादशीपंचदशीत्रयोविंशीएकोनत्रिंशीपद्त्रिंशयेकचत्वारिंशीचजगत्यःद्विच
 त्वारिंशीप्रस्तारंपंक्तिःएकपंचाशदनुष्टुप् ।

पुदापुः ॥ मातापितरमतऽआर्वाभाजधीत्यग्नेमनसासंहिजग्मे । सार्धीभुत्सुर्गर्भरसानिविद्धानमस्वंतऽइदुपवाकमी
 युः ॥ युक्तामातासीद्भुरिदक्षिणायाऽअतिष्ठद्गर्भीवृज्जनीष्वंतः । अमीमिद्वत्सोऽअनुगामपश्यद्विश्वरूप्यंत्रिपुयोजनेषु ॥
 तिस्रोमावृत्तीन्पृव्वन्विश्वदेकऽऊर्ध्वस्तस्थीनेमवंगलापयंति । मंत्रयंतेदिवोऽअमुष्यपृष्ठेविश्वविदुवाचमविश्वमिन्व्यां
 ॥ १५ ॥ द्वादशारंनहितजरायवर्वतिचक्रंपरिद्यामतस्य । आपत्राऽअग्निमिथुनासोऽअत्रसप्तशतानिविशतिश्चत
 स्थुः ॥ पंचपादंपितरंद्वादशाकृतिद्विवऽआहुःपरैऽअर्धंपुरीषिणं । अथेमेऽअन्यऽउपरिविचक्षणंसप्तचक्रैपळरऽआहु
 रपितं ॥ पंचरिचक्रैर्पृवितमानेतस्मिन्नातस्थुर्भुवनानिविश्वा । तस्यनाक्षस्तप्यतेभूरंभारःसनादेवनशीर्येतसनाभिः ॥
 सनेमिचक्रमजरंविवावृत्तऽउत्तानायांदेशयुक्तावहंति । सूर्यस्यचक्षुरजसैत्यावृत्तं तस्मिन्नापिताभुवनानिविश्वा ॥ साकं
 जानांसप्तथमाहुरेकजंपळिद्यमाऽऋपयोदेवजाऽइति । तेषामिष्टानिविहितानिधामशःस्थान्रेरंजतेविकृतानिरूपशः⁺
 ॥ १६ ॥ स्त्रियःसतीस्तौऽर्धमंपुंसऽआहुःपश्यदक्षणात्रविचेतदुधः । कविर्यःपुत्रःसईमाचिकेतयस्ताविज्ञानात्सपितु
 ष्पितासत् ॥ अधःपरंणपरऽएनावरेणपुदायत्संवित्रतीगौरुदस्थात् । साकद्रीचीकंस्विदर्धपरंगात्कस्वित्सूतेनुहियुथे
 ऽअंतः⁺ ॥ अबःपरंणपितरंयोऽअस्यानुवेदपरऽएनावरेण । कवीयमानःकऽइहप्रवोचद्वेवंमनःकुतोऽअधिप्रजातं ॥
 थेऽअर्वाचस्तौऽउपरचऽआहुर्येपरचस्तौऽर्धऽअर्वाचऽआहुः । इंद्रश्चयाचक्रधुःसोमतानिधुरानयुक्ताजसोवहंति ॥

द्वा सुपुर्णा सुजासखायासमानं वृक्षं परिपस्वजाते । तयो रन्यः पिप्लं स्वाह् स्वर्नं श्रन्नन्योऽभिचाकशीति ॥ १७ ॥
 यत्रा सुपुर्णाऽअमृतस्य भागमनिमेपं विदयाभिस्वरति । इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः समाधीरः पाकुमत्रा विवेश ॥ यस्मि
 न्ब्रक्षे मध्वदः सुपुर्णानि विदते सुवते चाधिविश्वे । तस्ये दाह्नुः पिप्लं स्वाह् द्रेत नो ब्रशद्यः पितरं न वेदं ॥ यद्वा यत्रेऽअधि
 गायत्रमाहितं त्रेष्टुमाह्वा त्रेष्टुभं निरतक्षत । यद्वा जगज्जगत्याहितं पदं यऽइत्तद्विदुस्तेऽअमृतत्वमानशुः ॥ गायत्रेण प्रतिमि
 भीतेऽअर्कमर्केण सामत्रैष्टुभेन याकं । युकेन याकं द्विपद्वा चतुष्पद्वा क्षरेण मिसते सुसवाणीः ॥ जगतासि धुं द्विव्यस्तभाय द्रयं
 तरे सुयुपर्यपश्यत् । गायत्रस्य ससिर्धस्ति च्छऽआहुस्ततो महाप्ररिरेचि महित्वा ॥ १८ ॥ उरह्वये सुदुर्घाधिनुमेतां सुहस्तो
 गोधुगुतदो हृदेनां । श्रेष्ठसुवंस वित्तासा विपन्नो भीक्षो घर्मस्तदुप्रप्रवोचं ॥ हिं क्रुण्वती वसुपत्नी वसुंतां वत्समिच्छंती मनसा
 भ्यागात् । दुहामश्विभ्यांऽपयोऽअद्वयेयं सार्वधतां महते सौभगाय ॥ गौरमीमेदनुवत्सं मियतं मूर्धानं हिङ्गः कृणोन्मात
 वाऽर्द । सुर्कार्णं घर्ममभिवावशानामिमातिमायुं पर्यते पर्योभिः ॥ अयं स शिकेये न गौरभीवृतामिमातिमायुं ध्युसनाव
 धिश्चिता । साचित्तिभिर्निहिचकार मर्त्यविद्युद्भवती प्रतिवृत्रिमौहत् ॥ अनच्छये तुरगतु जीवमेजश्रुवं मध्यऽआपस्त्वा
 नां । जीवो मुतस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येनासयोनः ॥ १९ ॥ अर्पयं गोपामनिपद्यमानमाच पराचपुथिभिश्चरं
 तं । ससुभ्रीचीः सविपूचीर्वसानऽआवरीचति भुवनेष्वन्तः ॥ यऽईचकार नसोऽअस्य वेदुऽय ईदुदशु हि रुगिश्चुतस्मात् ।

समातुर्योनापरिधीतोऽअंतर्बहुप्रजानिऋतिमाधिवेश ॥ द्यौर्मैपिताजनितानाभिरत्रवंधुर्मैमातापृथिवीमहीयं । उतान
 योश्चन्द्रोऽयोनिरंतरत्रापितादुहितुर्गर्भमाधात् ॥ पृच्छामित्वापरमंतपृथिव्याःपृच्छामियत्रभुवन्नस्यनाभिः । पृच्छा
 मित्वावृष्णोऽअश्वस्यरेतःपृच्छामिवाचःपरमंबव्योम ॥ इयंवेदिःपरोऽअंतःपृथिव्याऽअयंयज्ञोभुवन्नस्यनाभिः । अयं
 सोमोवृष्णोऽअश्वस्यरेतोब्रह्मायंयाचःपरमंबव्योम ॥ २० ॥ सप्तार्धगर्भभुवन्नस्यरेतोविष्णोस्तिष्ठतिप्रदिशाविधर्मणि ।
 तेधीतिभिर्मनसातेधिपृथ्वितःपरिभुवःपरिभवंतिविश्वतः ॥ नविजानामियदिवेदमस्मिनिण्यःसंनद्धोमनसाचरामि ।
 यदामार्गन्प्रथमजाऽऋतस्यादिद्वाचोऽअश्रुवेभागमस्याः+ ॥ अपाङ्म्राडैतिस्वधयागृभीतोमर्त्योमर्त्येनासयोनिः ।
 ताशश्वंताविपूचीनावियंतान्य१न्यंचिक्व्युर्ननिचिक्व्युरन्यं+ ॥ ऋचोऽअक्षरैपरमेव्योमन्यसिन्देवाऽअधिविश्वेनिपे
 दुः । यस्तन्नवेदुकिमुचार्कप्यतियइत्तद्विदुस्तऽइमेसमासते ॥ स्यूवसाद्भगवतीहिभूयाऽअथोव्यंभगवंतःस्याम ।
 अद्वितृणमभ्येविश्वदान्नीपिवशुद्धमुदुकमाचरती ॥ २१ ॥ गौरीमिमायसल्लिखानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ।
 अष्टार्पदीनवपदीवभूवपीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ तस्याःसमुद्राऽअधिविश्वरंतितेनजीवंतिप्रदिशाश्चतस्रः । ततःक्ष
 रत्युक्षरंतद्विश्वमुपजीयति ॥ शकमयंधूममारादपश्यविपूवतापरऽएनावरेण । उक्षाणंपृथिमपंचतवीरास्तानिधर्माणि
 प्रथमान्यासन् ॥ त्रयःक्रेगिनऽऋतुथाविचक्षतेसवत्सरेवपतुऽएकंपां । विश्वमेकोऽअभिचष्टेशचीभिर्घ्राजिरेकस्यद

दृशेनरूपं ॥ चत्वारिवाक्परिभितापदानितानिबिदुब्राह्मणायमनीपिणः । गुह्यात्रीणिनिहितानेगंयतितुरीयंवाचो
 मनुष्यावदंति ॥ इद्रमित्रवरुणमग्निमाहुरथोदिव्यःससुपर्णोगरुत्मान् । एकंसद्विप्रावद्बुधावदंत्यग्निंयममातरिभ्यांन
 माहुः ॥ २२ ॥ कृष्णंनियानंहरयःसुपर्णाऽअपोवसानादिवमुत्पतंति । तऽआर्यवृत्रन्सदनादृतस्यादिकृतेनपृथिवी
 व्युद्यते ॥ द्वादशप्रथमश्चक्रमेकत्रीणिनभ्यानिकऽब्रुतच्चिकेत । तस्मिन्साकंत्रिशतानशंक्रवोपिताःपृष्टिनचलाचला
 संः ॥ यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्येनविश्यापुष्यसिवायौणि । योरब्रुधावसुविद्यःसुदत्रःसरस्वतितमिहधातवेकः ॥ समान
 यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यान्यासन् । तेहनाकमहिमानःसचंतयत्रपूर्वसाध्याःसंतिदेवाः* ॥ २३ ॥ समान
 मेतदुदकमुच्चैत्यवुचाहंभिः । भूमिपुर्जन्याजिन्यंतिदिवंजिन्यंत्यग्रयः ॥ दिव्यंसुपर्णवायंसंवृहंतमपांगर्भेदर्शतमोयधी
 नां । अभीपतोवृष्टिभिस्तृपयंतंसरस्वंतमवसेजोहवीमि ॥ २३ ॥ (१२३१) कयाशुभासवयसुःसनीळाःसमान्या
 मरुतःसंमिमिधुः । कयामतीकुतऽएताऽएतेर्धतिशुभंमृषणोवसुया* ॥ कस्यब्रह्माणिशुजुपुर्युवानुःकोऽअध्वरेमरु
 तऽआर्यवर्त । न्येनोऽईवृत्रजतोऽअंतरिक्षेकेनमहामनसारीरमाम ॥ कुतस्त्वमिद्रमाहिनुःसन्नेकोयासिसत्पतेकिंतऽ

(१२३१) कयाशुभेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यतृतीयाद्यष्टुचामेकादशीवर्ज्यानांमरुतःत्रयोदश्यादितिसृणामगस्त्यःशिष्टानामिद्रकपिः
 संवसूक्तस्यमरुत्वानिद्रोदेवताप्रिष्टुच्छंदः ।

इरथा । संपृच्छसेसमराणः शुभ्रानैवोचेस्तन्नोहरिवोयत्तेऽअस्मे ॥ ब्रह्मणिमेमतयः शंसुतासः शुष्मइयतिप्रभृतोमेऽअ
 द्विः । आशासतेप्रतिहर्यत्युक्थेमाहरीवहतस्तानोऽअच्छ ॥ अतोवयमंतमेभिर्युजानाः स्वधत्रेभिस्तन्व्यः शुभ्रमानाः ।
 महोभिरेतोऽवर्षयुग्महेन्विद्रस्वधामनुहिनोवभूथ ॥ २४ ॥ कः स्यावोमरुतः स्वधासीद्यन्मामेकंसमर्धत्ताहिहृल्ये ।
 अहं ह्युग्रस्तविपस्तुविष्मान्विश्वस्यशत्रोरनमंघस्त्रैः ॥ भूरिचकर्धयुज्येभिरुसेसमानेभिर्घृपभृपास्यैभिः । भूरीणि
 हिकृणवामाशनिष्ठेद्रुक्त्वामरुतोयद्वशाम ॥ वर्धोवृत्रंमरुतऽइद्रियेणस्वेनुभामेनतविपोत्रभवान् । अहमेतामनवेवि
 श्वध्वंद्राः सुगाऽअपश्चकरवज्रवाहुः ॥ अनुत्तमातेमघवन्नकिर्नुनत्वावाऽअस्तिद्वेयताविदानः । नजार्यमानोनशतेनजा
 तोयानिकरिष्याकृणुहिप्रवृद्ध ॥ एकस्यचिन्मेविश्वः स्वोजोयानुदधृष्वान्कृणवमनीपा । अहं ह्युग्रोमरुतोविदानो
 यानिच्यवामिद्रुऽइदीशऽएयां ॥ २५ ॥ अमंदन्मामरुतः स्तोमोऽअत्रयन्मेनरः शुत्यं ब्रह्मचक्र । इंद्रायवृष्णेसुमखायुम
 ह्यंसल्येसखायस्तन्येतनूभिः ॥ एवेद्वेतेप्रतिमारोचमानाऽअनेद्युः श्रवुऽएणोदधानाः । संचक्ष्यामरुतश्चंद्रवर्णाऽअच्छां
 तमेच्छदयाथाचनूनं ॥ कोन्वत्रंमरुतोमामहेवुः प्रयातनुसखोऽरच्छासखायः । मन्मानिचित्राऽअपिवातयंतऽएयांभू
 तनवेदामऽऋतानां ॥ आयद्वुवस्याहुवसेनकारुस्मान्चक्रेमान्यस्यमेधा । ओपुवर्तमरुतोविप्रमच्छेमाब्रह्मणिजरिता

वोऽअर्चत् ॥ ए॒प॒वः॒स्तोमो॑म॒रुत॑ऽइ॒यं॒गी॒मी॒द्रार्थ॑स्य॒मान्य॑स्य॒कारोः । ए॒पा॒र्या॑सी॒ष्टत॒न्वे॒ध॒यां॒वि॒द्यामे॒प॒षु॒जन॑जी॒रदा॑नुं ॥
 ॥ २६ ॥ इति॑द्वितीयाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

एकादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि ८ ऋचः १३२ ॥ त्यागः॥ अधिम्यामिदं. ६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं. १० ऋसुम्यद्दं. १४ अध्यायेदं.
 ३५ विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं. ४१ वाक्समुद्राक्षरोब्ध इदं (वागब्ध इति वा). शक्रधूमसोमाभ्यामिदं. केश्यग्निःसूर्यवायुम्यद्दं. वाच इदं.
 सूर्यायेदं. २ कालचक्रायेदं. सरस्वत्या इदं. साध्येभ्य इदं. पर्जन्याग्निभ्यामिदं. सरस्वत इदं. मरुत्वत. इंद्रायेदं. १५॥ इति द्वितीयेतृतीयः ॥३॥

तद्व्यगस्त्योमारुतं हि द्वि त्रिष्टुवंतं मित्रावरुणयोर्दोक्षितयोर्दक्षिणो रुर्वशीमप्सरसं दृष्ट्वा वासतीवरेकुंभेरेतोपतत्ततो गस्त्यव
 सिष्ठावजायेतां सहस्रमेकादशार्धे द्रियज्ञायज्ञादश त्रिष्टुवंतं महोष्टौ द्वितीयाविराणननूनपंचागस्त्येनैन्द्रे हविषि म
 रुतामुद्यत इंद्रागस्त्ययोः संवाद् ऐन्द्रस्तत्राद्या तृतीया चंद्रवाक्यं चतुर्थो चादौ वृहती तिस्रोऽनुष्टुभः प्रतिवः पणमारुतं
 तु चतस्रोत्यामरुत्वतीयाश्चित्रस्तृचंगायत्रगायत्रगायत्सप्तोनात्वं राजादशमत्सिपळानुष्टुभं तु त्रिष्टुवंतं त्वाद्यास्कंधोऽग्नी
 वीर्वा मत्सिन आचर्षणिमाः पंचयज्ञस्यापूर्वाः पर्दृजायापत्योलोपा मुद्राया अगस्त्यस्य च बृचाम्भ्यारत्यर्थं संवादं शु
 त्वातिवासी ब्रह्मचारिष्ये बृहत्यादी अपश्यद्युवोर्दशाश्विनवैकुणुनवाभूदिदमष्टौ पृथत्ये त्रिष्टुभौ तं युं जाथां पद् ॥४॥

हरिःओम् ॥ (१.२.३.२) तन्नृषोचामरभसायजन्मनिपूर्वमहित्वंधृभस्यकृत्तवे । ऐधेव्रयामेन्मरुतस्तुविष्वजो
युधेवशक्रास्तविषाणिकर्तन ॥ नित्यंनसूनुंमधुविभ्रतुऽउपक्रीळंतिनीळाविधेपुघृष्ययः । नक्षत्रिरुद्राऽअवसानमस्वि
नंनर्मर्धतिस्वर्तयसोहविष्कृतं ॥ यस्माऽऊर्मासोऽअमृताअरसतरायस्पोषंचहृविषादद्वाशुषे । उक्षंत्यस्मैमरुतोहिताऽ
ईवपूरुर्जांसिपर्यसामयोमुखः ॥ आयेरजांसितारिषीभिरव्यतप्रवृऽपर्वासःस्वर्यतासोऽअघ्रजन् । भयंतेविश्व्याभर्वना
निहुर्म्याचिन्नोवोयामःप्रयतासृष्टिषु ॥ यत्सेपयामानुदयंतपर्वतान्दिवोवापृष्ठंनर्याऽअचुच्यबुः । विश्वोयोऽअज्मन्भ
यतेवनस्पतीरथीयंतीवप्रजिहीतुऽओर्पधिः ॥ १ ॥ यूयंनउग्रामरुतःसुचेतुनारिष्टग्रामाःसुमतिंषिपर्तन । यत्रावोद्दि
द्युद्रदत्तिकिर्दितीरिणातिपुश्वःसुधितेववर्हणा ॥ प्रस्कृभदैष्णाऽअनवृश्ररोधसोलतृणासोविदधेपुसुष्टुताः । अर्चि
त्यर्कर्मदिरस्यपीतर्थेविदुर्गोरस्यप्रथमानिर्पोस्या ॥ शतभुजिभिल्लमभिहुतेरुघात्पुभीरक्षतामरुतोयमावत । जनयसु
ग्रास्तवसोविरग्निनःपाथनाशंसात्तनयस्यपुष्टिषु ॥ विश्वानिभुद्रामरुतोरथेषुवोमिधस्पृधेवतविषाण्याहिता । अंसे
व्यायुःप्रपथेषुलादयोक्षीयश्चक्रासमयाविवाचृते ॥ भूर्गीणिभुद्रानयेषुवाहुपुयक्षःसुरूक्मारभुसासोऽअंजयः । अंसेष्वे
ताःपविषुधुराऽअधिवयोनपृक्षान्व्यनुश्रियोधिरे ॥ २ ॥ मुहांतोमह्नाविभ्योऽुविभूतयोदूरेदृशोयेदिव्याऽईवस्तृभिः ।

(१.२.३.२) तन्नृषोचामेतिपचदशचंस्वसूक्तम्यमेधावरुणिरागस्त्योमरुतोजगत्संल्लेद्वेद्विप्रुभो ।

मन्त्राः सुजिह्वाः स्वरितारऽआसभिः संमिश्राऽइंद्रैः मरुतः परिष्टुभः ॥ तद्वः सुजातामरुतो महित्वं नदीर्घवो द्वात्रिंशत्तरि
 व्रतं । इंद्रश्च नत्यजसा विहुणा तितज्जनायुयस्मै सुकृतेऽअराध्वं ॥ तद्वो जामित्वं मरुतः परैर्युगे पुरुष्यच्छंसममृताऽआ
 वंत । अयाधियामनवैश्रुष्टिमाव्यासाकं नरोदुंसनैराचिकित्रिरे ॥ येन दीर्घमरुतः शशुर्वा मयुष्माकेन परीणसातुरासः । एपाया
 आयत्तननृजनेजनासऽएभिर्यज्ञेभिस्तदुभीष्टिमश्यां ॥ एषवः स्तोमो मरुत इयं गीमी द्यार्थस्य मान्यस्य कारोः । एपाया
 सीष्टतन्वैवयां विद्यामेयं बृजनं जीरदानुं ॥ ३ ॥ (१२३३) सहस्रं तऽइंद्रो तयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्तमाः । सह
 संरायो मादुयध्यै सहस्रिणऽउपनोयंतु वाजाः ॥ आनोवोभिर्मरुतोयां त्वच्छाज्येषेभिर्वा वृहद्वैवः सुमायाः । अधयदेपां
 नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद्धनयंतपारे ॥ मिम्यक्षयेपु सुधिता घृताची हरिण्यनिणिं गुंपरानऽऋष्टिः । गुह्याचरं तीमनु
 पो नयोपासभा वती चिदुध्यै वसं वाक् ॥ पराशुन्नाऽअयासौ युव्यासां धारण्येव मरुतो मिमिधुः । नरोदुसीऽअपनुदंत
 घोराजुपंतवृधं सख्याय देवाः ॥ जोषद्यदीभसुर्यासु च ध्वै विषितस्तु कारोदुसी नमणाः । आस्यैव विधुतोरथं गार्वेपप्र
 तीकानभसोनेत्या ॥ ४ ॥ आस्थापयंत युवति युवानः शुभे निमिः श्लां विदथे पुजां । अर्को यद्वो मरुतो हविष्मान् गार्यद्वा
 थं सुतसो मोदुवस्यन् ॥ प्रतं विवकिमवकम्यो यऽएपां मरुतां महिमासत्योऽअस्ति । सचायद्वो वृषमंगाऽअहं युः स्थिरा

(१२३३) सहस्रं तइत्येकादशर्चस्य सूक्तस्य अगस्त्यो मरुतं आधाया इंद्रिष्टुप् ।

चिज्जनीवंहतेसुभागाः† ॥ पातिमित्रावरुणाववद्याच्चयतईमर्यमोऽअग्रशस्तान् । उतच्यवतेऽअच्युताध्रुवाणिवावृधऽ
 ईमरुतोदातिवारः ॥ नहीनुवोमरुतोऽअत्यस्मेऽआरात्ताच्चिच्छवसोऽअंतमापुः । तेधृण्णुनाशवसाशशुवांसोर्णोनद्वेपोधृ
 पतापरिष्ठुः ॥ धृयमद्येद्रस्यम्रेषावयंश्वोचैमहिसमये । वयंपुरामहिवचनोऽअनद्यन्तन्नऽऋभुक्षानुरामनुव्यात् ॥ एष
 वुःस्तोमोमरुतऽइयंगीमीद्वार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषार्यासीष्टन्वेवयाविद्यामेपंधृजंजीरदानुं ॥ ५ ॥ (१२.३।४)
 यज्ञार्यशावःसमनानुतुर्वणिधिधिंयवोदेव्याऽवदधिध्वे । आवोर्वाचःसुवितायरोदस्योर्मेहववृत्यामवसेसुवृक्तिभिः ॥
 यत्रासोनेयेस्वजाःस्वर्तवसऽइंपंस्वरभिजायैतधूतयः । सहृन्निर्यासोऽअपानोर्मयऽआसागावोवंधासोनोक्षणः ॥ सोमा
 सोनेयेसुतास्तृप्तांशयोद्वसुपीतासोदुवसोनासते । ऐंपमंसेपुरंभिणीवरारभेहस्तेपुरवादिश्चकृतिश्चसंदधे ॥ अवस्वयु
 काद्विऽआवृथाययूरमर्त्याःकशयाचोदतत्मना । अरेणवस्तुविजाताऽअच्युबुईहानिचिन्मरुतोभ्राजहृष्टयः ॥
 कोयौतर्मरुतऽऋष्टिविद्युतोरेजतित्मनाहन्वेवजिह्वया । धृन्वच्युतऽइंपानयामनिपुरुर्गैर्पाऽअहृन्व्योऽनेतशः ॥ ६ ॥
 कस्विदुस्वरजसोमहस्पंक्वारंमरुतोयस्मिन्नायय । यक्ष्यावयथविधुरेवुसंहितंब्यद्रिणापतथत्वेपमर्णवं† ॥ सातिर्न
 वोर्मवतीस्वर्वतीत्वेषावियाकामरुतःपिपिष्वती । भद्रावोर्रातिःपृणतो नदक्षिणाधृज्वयीऽअसुयैवजंजती ॥ प्रतिष्ठो

(१२.३।४) यद्यायज्ञेतिदशस्यसूक्तस्यअगस्त्योमरुतोजगतीअत्यास्त्रिभ्रुमः ।

भंति सिंधवः पृथिव्यो यद्भ्रियां चाचमुदीरयंति । अवसयंत विद्युतः पृथिव्यां यदीघृतं मरुतः मुष्णवन्ति ॥ असूत पृथिवीं
 हृते रणाय त्वेषु मया सां मरुता मनीकं । ते सप्सुरा सो जैनयंताभ्युमादित्स्वधाभिपिरां पर्यपश्यन् ॥ एषवः स्तोमो मरुतऽद्भु
 यंगीमीद्रार्यस्य मान्यस्य क्रूरोः । एषायासीष्टतन्वे वयां विद्यामेपंवृजनीरदानुं ॥ ७ ॥ (१२.३१५) महश्चित्त्वमिन्द्र
 यतऽपुतान् महश्चिदसित्यजसो वरुता । सनो योधो मरुतां चिकित्वा न्त्सुन्नावजुष्वत वृहिप्रेष्ठा ॥ अयुञ्जन्तऽद्भुद्रिविष्वकृ
 धीविंदानासो निष्पिधो मर्त्यत्रा । मरुतां पृत्सुतिर्हसमाना स्वमीहस्य प्रधनस्य सातो ॥ अम्यक्सातं इंद्रऋष्टिरस्मे सने
 म्यभ्यं मरुतो जुनन्ति । अग्निश्चिद्विष्मत्सेतुं शुक्कानापो न द्वीपं दधति प्रयांसि ॥ त्वंतूनऽद्भुतं रयिंद्राऽओजिष्ठयादक्षि
 णये वराति । स्तुवंश्च यास्ते च कर्नतवायोः सन्ननमध्वः पीपयंत वाजैः ॥ त्वेरायंऽद्भुद्रतो शतमाः प्रणेतारः कस्यचिद्वतायोः ।
 तेषुणो मरुतो मृळयंतु ये स्मापुरागो तयंती वद्रेवाः ॥ ८ ॥ प्रतिप्रयाहींद्रमीहुयो न्महः पार्थिविसदनेयतस्व । अधयदे
 षां पृथुव्रासऽएता स्तीर्थे नार्यः पौस्या नितुशुः ॥ प्रतिघोरानामेतानामयासां मरुतां शृण्वऽआयुतामुपुब्दिः । येम
 त्येषुतनायंतु मूर्सेर्दृणावानंनपतयंतुसर्गेः ॥ त्वंमानैभ्यऽद्भुद्रविश्वं जन्वारदामरुद्धिः शूरुधोगोऽर्धवाः । स्वानेभिः स्वव

(१२.३१५) महश्चिदित्यष्टयंभ्यसूक्तस्य अगास्त्यद्भुद्रस्त्रिष्टुप्द्वितीयाविराट् ।

सेदेवदुव्यविद्यामेपंब्रुजनजीरदानुं ॥ ९ ॥ (१२३।६) ननूनमस्तिनोश्वःकस्तद्वेदुयदद्भुतं । अन्यस्यचित्तमभिसं
 चरेण्यमृताधीतंविर्नश्यति ॥ किंनऽइंद्रजिघांससिभ्रातरोमरुतस्तर्व । तेभिःकल्पस्वसाधुयामानःसुमरणेवधीः ॥
 किंनोभ्रातरगस्त्यसप्रासन्नतिमन्यसे । विद्वाहितेयथामनोसंभ्यमिन्नदित्ससि ॥ अरंकृण्वंतुवेदुंसमुग्निमिधतांपुरः ।
 तत्रामृतस्यचेतनंयज्ञंतेनवाचहे ॥ त्वमीशिपेयसुपतेयसूनांत्वमित्राणांमित्रपतेधेष्ठः । इंद्रत्वमुरुद्भिःसंबदुस्वाधप्रा
 नानऽऋतुधाहूर्वीषि ॥ १० ॥ (१२३।७) प्रतिवऽएनानमसाहमेमिसूकेनभिक्षेसुमृत्तुराणां । रुराणतमरुतो
 वेद्याभिनिहेळोधुत्तविमुचध्यमश्वान् ॥ एपवुःस्तोमोमरुतोमस्वान्हृदातष्टोमनसाधायिदेवाः । उपेमार्यातमनसाजु
 पाणायुयंहिष्ठानमसुऽइदृधासः ॥ स्तुतासोनोमरुतोमृळयंतुस्तुतोमघवाशंभविष्ठः । ऊर्ध्वानःसंतुकोम्यावनान्यहा
 निविश्वामरुतोजिगीषा ॥ अस्माद्रुहंतविपादीर्षमाणऽइंद्राद्भियामरुतोरजेमानः । युष्मभ्यंहृव्यानिशितान्यासन्ता
 न्यारेचकृमामूळतानः ॥ येनुमानासश्चितयंतऽब्रह्माव्युष्टिपुशर्वसाशश्वतीनां । सनोमुरुद्भिर्वृषभश्रवोधाब्रुमऽब्रुमे
 भिःस्यऽधिरःसहोदाः ॥ त्वंपर्हीद्रसर्हीयसोनृन्भवामुरुद्भिरवयातहेळ्याः । सुभ्रुकृतेभिःसासुहिर्दधानोविद्यामेपंब्रुजनं

(१२३।६) ननूनमितिपंचस्यसूक्तम्यप्रथमतृतीयचतुर्थीनामृचामिन्द्रोगस्त्योद्वितीयापंचम्योरगस्त्यऋषिरिन्द्रोदेवताआशाबृहतीतत
 स्तिन्नोनुपुभौल्यानिपु । (१२३।७) प्रतिवद्वृत्तिपळचस्यसूक्तस्यअगस्त्योमरुतःअंत्यानांचतसृणांमरुत्वानिद्रिषिष्टुप् ।

जीरवांनुं ॥ ११ ॥ (११२३१८) चित्रोवांस्तुयामश्चिच्चडुकीसुदानवः । मरुतोऽर्हिमानवः ॥ आरेसारवःसु
 दानवोमरुतऽङ्गजतीशरुः । आरेऽअश्मायमस्यथ ॥ तृणस्कंदस्यनुचिशःपरिधंरुसुदानवः । ऊर्ध्वान्नःकर्तजीवसे
 ॥ १२ ॥ (११२३१९) गायत्सामनभुन्यंयथावेरचांमृतद्वीवृधानंस्वर्वत् । गावोधिनवौघंहिव्यदब्धाऽआयत्सद्भा
 न्दिव्यंविवासान् ॥ अर्षद्वृयाष्टर्षभिःस्वेदुहव्यंमृगोनाश्रोऽअतियजुंर्गयात् । प्रमदयुर्मनांर्गुतेहोलाभरतेमयीमिथुना
 यजत्रः ॥ नधुद्धोलापरिसर्पमितायन्भरुर्भमाशुदःपृथिव्याः । क्रंदुदश्वोनयमानोरुवह्नौरुतदूतोनरोदसीचरुद्वा
 क्त ॥ ताकूर्मापतरासंप्रच्यौलानिदिययंतोभरते । जुजोपदिद्रौदुसवर्चानासत्येवसुग्म्योरथेष्ठाः ॥ तमुद्गुर्हीद्रुंयोहृ
 सत्यायःशूरोमृषयायोरेथेष्ठाः । प्रतीचश्चिद्योर्षीयान्चृपणान्यवुद्रुपश्चित्तमसोविहृता ॥ १३ ॥ प्रयदित्थामहिना
 नृभ्योऽअस्त्यरोदसीकुक्येऽुनासै । संधिव्युऽइंद्रोऽद्रौजन्नभूमाभतिस्वधावाऽओपशमिवृधां ॥ समत्सुत्वाशूरसुता
 मुराणंप्रपुंधितमंवरितंसयधै । सजोपमुऽइंद्रुमदैक्षोणीःसूरिचिद्येऽअनुमदैतिवाजैः ॥ एवाहितेगंसर्वनासमुद्रऽआ
 पोयत्सऽआसुमदैतिदुवीः । विश्वतिऽअनुजोप्यामृद्भौःसुरोऽश्चिद्यदिधिप्रावेपिजनान् ॥ असामयथासुपुखार्यऽएन
 स्वभ्रिष्टयोन्नुरानंशंसैः । असुद्यथानुऽइंद्रोर्विदनेष्ठास्तुरोकर्मनर्यमानऽउक्था ॥ विष्पर्थसोनुरानंशंसैरुस्माकांसदि

(११२३१८) चित्रोवश्चित्पस्वागस्त्योगरुतोगायत्री । (११२३१९) गायत्सामेतित्रयोदशर्चस्यरूपस्यअगस्त्यंइंद्रविष्टुप् ।

द्रोवञ्जहस्तः । मित्रायुवोनपूर्पित्सुशिशैमध्यायुवऽउपशिक्षंतिर्यशैः+ ॥ १४ ॥ यज्ञोहिष्मंद्रं कश्चिद्दुधन्नुहुराणश्चिन्म
नंसापरीयन् । तीर्थेनाच्छातावृणामोर्कोदीर्घानसिभ्रमाकृणोत्यध्वा ॥ मोषूणंऽइंद्रात्रपुसुदुर्वैरस्तिहिष्मतिशुष्मिन्न
व्याः । महश्चिद्यस्यमीहुषोयव्याहविष्मतोमरुतोवंदतेगीः+ ॥ एषःस्तोमऽइंद्रतुभ्यमस्मेऽएतेनगुतुंहरिवोविदोनः ।
आनोववृत्याः सुवितार्यदेवविद्यामेपंबृजनजीरदानुं ॥ १५ ॥ (१।२३।१०) त्वंराजेंद्रयेचदेवारक्षानृणानृणसुरत्वम्
स्मान् । त्वंसत्पतिर्मघवानृत्तरुत्स्यंसत्योवसवानःसहोदाः+ ॥ दनोविरऽइंद्रमुध्रवाचःससयत्पुटःशर्मशारदीर्दत् ।
ऋणोरुपोऽर्धनवृघाणार्णूनेवृत्रंपुरुकुत्सारंधीः ॥ अजावृतऽइंद्रशूरपत्नीर्घाच्येभिःपुरुहूतनूनं । रक्षोऽअग्निमृशुपं
तूर्धवाणंसिंहोनदमेऽअपांसिवस्तोः ॥ शेषुद्रुतऽइंद्रसस्मिन्योनीप्रशस्तयेपर्षीरवस्यमूहा । सूजदण्यस्त्वय्यद्यधुधामास्ति
दृद्धरीधृपतामृष्टवाजान् ॥ बहुकुत्समिंद्रयस्मिन्चाकन्त्सूमन्युऽऋजावातुस्याम्वा । प्रसूरश्चक्रंवृहतादुभीकेभिस्पृधो
यासिपृद्धञ्रवाहुः ॥ १६ ॥ जघन्वाऽइंद्रमित्रैरून्चोदप्रवृद्धोहरिवोऽअदाशुन् । प्रयेपर्यन्नयुमणंसचायोस्त्वयाशुर्ता
वर्हमानाऽअपत्यं ॥ रपत्कविरिद्राकंसातौधांदासायोपवर्हणीकः । करत्सिमोमघयादानुचित्रानिदुयौणेकुयवाचंम
धिश्चेत् ॥ सनातार्तऽइंद्रनव्याऽआगुःसहोनभोविरणायपूर्वीः । भिनत्पुरोनभिद्रोऽअदेवीर्ननमोवधुरदेवस्यपीयोः+ ॥

(१।२३।१०) त्वंराजेविद्राचस्यमूफस्यअगात्स्यइंद्रश्चिद्रुप् ।

त्वं धुनि रिरिद्रुधुनि मती ऋणोरुपः सीरान स्रवंतीः । प्रयत्समुद्रमतिशूरुपपिपारया तुर्वशं यदुखस्ति ॥ त्वमस्माकमिन्द्रवि
 श्वधस्याऽअद्रुकृतमोनरानृपाता । सनो विश्वासांस्पधांसहोदाविद्यामेपं वृज नं जीरदानुं ॥ १७ ॥ (१२३११) म
 त्स्यपायिते महुः पात्रस्येव हरिवोमत्सरोमदः । वृपतिवृष्णाऽइंदुवाजीसहस्रसार्तमः ॥ आनस्तेगंतुमत्सरोवृषामद्रोवेरे
 ण्यः । सहावाऽइंद्रसानुसिः पृतनापाळमर्त्यः ॥ त्वंहिशूरुः सनिताचोदयोमनुपोरथं । सुहावां दस्युमव्रतमोपः पात्रं नशो
 चिपा ॥ म्पायसुर्वकचेचकमीशानुऽओजसा । बहुशृण्णायवधंकुत्संवातस्याश्वैः ॥ शुष्मिन्तमोहितेमदोद्युन्निन्तमऽ
 उतऋतुः । वृत्रघ्नावरीवोविदामंसीष्ठाऽअश्वसार्तमः ॥ यथापूर्वैभ्योजरितृभ्यऽइंद्रमयऽइवापोनतृप्यतेवभूथ । ता
 मनुत्वानिविदंजोहवीमिविद्यामेपं वृज नं जीरदानुं ॥ १८ ॥ (१२३१२) मत्सिनोवस्यइष्टयऽइंद्रमिद्रोवृषाविश ।
 ऋषायमाणऽइन्वसिशत्रुमंतिनविदसि ॥ तस्मिन्नावेशयागिरोयऽएकश्चर्षणीनां । अनुस्वधायमप्यतेयवंचकृपृष्टुपां ॥
 यस्य विश्वा निहस्तयोः पंचक्षितीनां वसु । स्याशयस्वयोऽअस्मद्गिद्रुव्येवाशनिर्जहि ॥ असुन्वंतंसमंजहिद्रुणाशुं यो नते
 मयः । अस्मभ्यमस्यवेदं नंदुद्धिसुरिश्चिदोहते ॥ आवोयस्यद्विवर्हसोर्केयुंसानुपगसत् । आजानिद्रस्येद्रोप्रावोवाजेऽ

(१२३११) मत्स्यपायीतिपठचस्यसूक्तस्य अगस्त्यइंद्रोऽनुष्टुप् आद्यास्कंधोमीवीअत्यात्रिष्टुप् । (१२३१२) मत्सिनइतिपठचस्यसू
 क्तस्य अगस्त्यइंद्रोऽनुष्टुवंत्यात्रिष्टुप् ।

वाजिनं ॥ यथापूर्वैभ्योजरितृभ्यऽइंद्रमयऽइवापोनतृष्यतेवभूथं । तामनुत्वानिविदंजोहवीमिविद्यामेपंबुजनंजीरदो
 नुं ॥ १९ ॥ (१।२।३।१३) आर्चर्षणिप्रावृषभोजनानंराजाकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रः । स्तुतःश्रवस्वन्नवसोपमद्रिग्यु
 क्त्वाहरीवृषणायाह्यर्वाङ् ॥ येतेवृषणोवृषभासऽइंद्रब्रह्मयुजोवृषरथासोऽअत्याः । तौऽआतिष्ठेतेभिरायाह्यर्वाङ्
 र्वामहेत्वासुतऽइंद्रसोमं ॥ आतिष्ठरथंवृषणंवृषतेसुतःसोमःपरिपिक्कामधूनि । युक्त्वावृषभ्यांवृषभक्षितीनांहरिभ्यां
 याहिप्रवतोपमद्रिर् ॥ अयंयज्ञोदेव्याऽअयंमियेधऽइमात्रह्याण्ययमिंद्रसोमः । स्त्रीणवृहिरातुशंक्रप्रयाह्विपिवानि
 पृथविमुचाहरीऽइह ॥ ओसुष्टुतऽइंद्रयाह्यर्वाहुपुत्रह्याणिमान्यस्यकारोः । विद्यामवस्तोरवसागुणंतोविद्यामेपंबुज
 नंजीरदानुं ॥ २० ॥ (१।२।३।१४) यद्धस्यातऽइंद्रश्रुष्टिरस्त्रिययावभूथजरितृभ्यऽकृती । मानःकार्ममहयं
 तमाधग्विभ्वतेऽअश्यांपर्यापऽआयोः+ ॥ नयूराजेंद्रऽआर्दभद्रोयानुस्वसाराकृणवतयोनी । आर्पश्चिदस्मेसुतु
 काऽअवेपुन्गमन्नऽइंद्रःसुख्यावयथ ॥ जेतानृभिरिंद्रःपृत्सुशूरःश्रोत्राह्वंनार्धमानस्यकारोः । प्रभर्तारथंद्वाशुपऽव
 पाकऽवर्धंतागिरोयदित्तमनाभूत्+ ॥ एवानृभिरिंद्रःसुश्रवस्याप्रत्वादःपृक्षोऽअभिमित्रिणोभूत् । समर्थऽइपःस्तव
 तेविवाचिसत्राकुरोयजमानस्यशंसः ॥ त्वयावयंमघध्नंशत्रूंभिष्याममहुतोमन्यमानान् । त्वंत्रातात्यमुनोवृषेभू

(१।२।३।१३) आर्चर्षणिप्रावृषभोजनानंराजाकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रः । यद्धस्यातइतिपचर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रखिण्डुप । (१।२।३।१४) यद्धस्यातइतिपचर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्यइंद्रखिण्डुप ।

विद्यामेपंबुजनेज्जीरदानुं ॥ २१ ॥ (११२३१५) पूर्वीरुहंशरदःशश्रमाणाद्रोपावस्तोरुपसोर्जुर्यतीः । मिनातिश्रि
 यंजरिमातनूनामप्यनुपद्वीवृषणोजगम्युः ॥ येचिद्धिपूर्वेऽकृतसापुऽआसन्त्साकंदेभिरवदन्नतानि । तेचिदवांसुन
 हंतंमापुःसमनुपद्वीवृषभिर्जगम्युः ॥ नमृषाश्रांतंयदवतिदेवाविश्वऽइत्सृधोऽअभ्यंश्रवाय । जयावेदत्रशतनीथमा
 जियत्संभ्यंचामिधुनावृम्यजाव ॥ नृदस्यमारुधतःकामऽआगत्रितऽआजातोऽअमुतःकुतश्चित् । लोपांसुद्रावृषणंनी
 रिणातिधीरमधीराधयतिश्रुसंतं ॥ इमंनुसोममंतितोहृत्सुपीतमुपद्रुवे । यत्सीमार्गश्चक्रुमातत्सुमृळतुपुलुकामोहिम
 त्यैः ॥ अगस्त्यःखनमानःखुनित्रैःप्रजामपत्यंवलमिच्छमानः । उभौवर्णोद्यैरुग्रःपुपोपसत्याद्रेवेव्वाशिषोऽजगाम
 ॥ २२ ॥ (११२४११) युवोरजांसिसुयमासोऽअश्वारथोयद्वांपर्यणीसिदीर्यत् । हिरुण्ययावांपवर्यःपुपायन्मध्यःपि
 ष्ठाऽउपसःसचेये ॥ युवमत्युस्वावर्नक्षथोयद्विपत्मनोनर्थस्यप्रयज्योः । स्वसायद्द्वीविश्वगूर्तीभरातिवाजायेद्वैमधुषा
 प्रियेत् ॥ युवपर्यऽउस्रियायामधत्तंपकमामायामवपूर्व्यगोः । अंतर्यद्दुनिनोवामृतप्सूह्वारोनश्चिथ्यजतेहृविष्मान् ॥
 शुभंमुर्गमपुंगुमग्नेपोनक्षोदोवृणीतमेये । तद्वांनरावश्विनापश्वऽइष्टीरथ्येवचुकाप्रतियंतिमर्चः ॥ आवांद्दानाय
 (११२५१५) पूर्वांग्मितिपळर्चस्यसूक्तस्यागस्त्यःआद्ययोर्द्वेयोर्लोपांसुद्राःऋषिकांअंत्ययोर्द्वेयोर्गाल्स्तेवासीम्रहचारीऋषिःसर्वासांर
 णींनमाणिगुणैश्वरीप्रशपी । (११२४११) युवोरजांसीविदशर्चस्यसूक्तस्यअगस्त्योधिषोऽधिषुप् ।

बवृतीयदस्त्रागोरोहंणतौऽयोनजिभिः । अपःक्षोणीसंचतेमाहिनायांजुणोयामक्षुरंहसोयजत्रा ॥ २३ ॥ नियद्युवेधेनि
 युतःसुदानुऽउपस्वधाभिःसृजथःपुरीधिं । प्रपद्वेपुद्गतोनसुरिरामहेदेसुप्रतोनवाजं ॥ वयंचिच्छिवांजरितारःसत्या
 विपुन्यामहेविपुणिद्धितावान् । अधाचिच्छिप्माश्विनाथनिद्यापाथोहिष्मायुपणावतिदेवं ॥ युवांचिच्छिप्माश्विनावनु
 द्यून्धिरुद्रस्यप्रध्वणस्यसातो । अगस्त्योनरानृप्रशस्तःकाराधुनीवचितयत्सहस्रैः ॥ प्रयद्वहेधेमहिनारथस्यप्रस्पद्राया
 श्रोमनुपोनहोता । धृत्तंसुरिर्म्यऽउतवास्वभ्युनासत्यारयिपाचःस्याम ॥ तंवारथंव्यमद्याहुवेमस्तोमंरश्विनासुव्रिताय
 नव्यं । अरिष्टनेमिपरिद्यामिवानंत्रिद्यामेपंबुजनंजीरदानुं ॥ २४ ॥ (१२४१२) कद्रुप्रेष्ठाविषारंयीणामध्वर्यताय
 दुन्निनीयोऽअपां । अयंवांगुज्ञोऽअकृतप्रशस्तिवसुधितिऽअविताराजनानां ॥ आयामश्वीसुःशुचयःपयस्पावातरंहसो
 द्विव्यासोऽअत्याः । मनोजुत्रोवृषणोशीतयृष्ठाऽएहस्वराजोऽअश्विनावहंतु ॥ आवांरथोवनिर्नमृपत्वान्त्सप्रथंधुरःसु
 व्रितार्यगम्याः । वृष्णःस्थातारामनसोजर्षीयानुहंपूयोयजतोधिष्ण्यायः* ॥ इहेहजातासमवावशीतामरेपसातन्त्राऽ
 नामभिःस्वैः । जिष्णुर्नामन्यःसुर्मखस्वसुरिर्द्वियोऽअन्यःसुभगःपुत्रऽऊहे ॥ प्रनांनिचेरुःकंकुहोवशाँऽअनुपिशंगरूपः
 सदर्नानिगम्याः । हरीऽअन्यस्यपीपयंतवाजेमंधारजाँस्यश्विनाविधोयैः ॥ २५ ॥ प्रथीशुरद्वान्वृषभोनिःपाट्पूर्वी

(१२४१२) कद्रुप्रेष्ठेतिवचंम्यसूक्तस्य गगल्योश्विनोत्रिष्टुप् ।

रिपश्चरतिमर्च्यऽद्भुष्यन् । एवैरन्यस्यपीपयैतवाजैवैपतीरुर्ध्वान्घोर्नऽआर्गुः ॥ असंजिवांस्थविरावेधसागीवाह्निऽअ
 श्विनात्रेधाक्षरती । उर्पस्तुतावयंतनार्धमानुयामुप्रयामन्ष्टुणुतंहवमे ॥ उतस्यावांरुशतोवप्ससोगीखिवह्निपिसदसि
 पिन्यतेनून् । दृपवांमिधोर्धृपणापीपायगोर्नेसेकमनुपोदशस्यन् ॥ युवांपुपेवाश्विनापुरंधिरनिमुपानर्जरतेहृविष्मा
 न् । ह्रुवेयद्वायरिवस्यार्गुणानोविद्यामेपंबृजनंजीरदानुं ॥ २६ ॥ (११२४१३) अभूद्विदंबुयुनमोपुभूपतारथोवृष
 ष्वान्मदतामनीपिणः । धियंजिन्याधिष्ण्याविश्रलावसूद्वियोनपातासुकृतेशुचित्रता ॥ इंद्रतमाह्विष्ण्यामरुत्तमा
 दृसादंसिधारुथ्यारुधीतमा । पूर्णरथंवहेथेमच्चुऽआचितंतेनद्राग्वांसमुपयाथोऽअश्विना ॥ किमत्रदस्त्राकृणुथःकिमा
 साथेजनोयःकश्चिदहविर्महीयते । अतिकमिष्टंजूरतंपणेरसुंज्योतिविप्रायकृणुतंवचुस्यवै ॥ जंभयतमभितोरारयतःशु
 नोहृतंमृधोविदथुस्तान्यश्विना । वाचंवाचंजरितूरलिनीकृतमुभाशंसनासत्यावतंमम ॥ युवमेतंचक्रथुःसिंधुपुष्टवमा
 त्मन्वर्तंपक्षिणीतौश्यायुकं । येनदेवत्रामनंसानिरूहथुःसुपसनीपेतथुःक्षोदसोमहः ॥ २७ ॥ अर्बविच्छंतौश्यमपस्वैशु
 तरनारंभुणेतमसिप्रविच्छं । चतस्रोनावोजठलस्युष्ट्राऽउद्विश्वभ्यामिषिताःपारयंति ॥ कःस्विहृक्षोनिष्ठितोमध्येऽ
 अर्णसोयंतौश्योनाधितःपर्यपस्वजत् । पर्णामुगस्यपतरोरिवारभुऽउदश्विनाऽऊहथुःश्रोमतायुकं ॥ तद्द्वीतरानास

(११२४१३) अभूद्विदमित्यष्टचंसूक्तस्य अगस्त्योश्विनौ जगती पद्यत्ये त्रिष्टुभौ

त्यावनुष्याद्यद्दामानासऽवचयमवोचन् । अस्मादुद्यसदसःसोम्यादाविद्यामेपंबृजनंजीरदानुं ॥ २८ ॥ (१२४१४)
 तंयुजाथामनसोयोजवीयात्रिवंधुरोवृषणायस्त्रिचक्रः । येनोपयाथःसुकृतोदुरोणंत्रिघातुनापतथोचिर्नपूर्णः+ ॥ सुवृ
 द्रथोवर्ततेयद्भिक्षायत्तिर्धयःक्रतुमंतानुपूक्षे । यपुर्वपुष्यासचतामियंगीर्दिवोदुहिन्नोपसासचेथे ॥ आतिष्ठतंसुवृतयो
 रथोव्यामनुव्रतानिवर्ततेहविष्मान् । येननरानासत्येपयथैवृत्तिर्याथस्तनयायत्मनेच ॥ मावांवृकोमावृकीरादघर्षीन्मा
 परिवर्कमुतमातिघक्तं । अयंवांभागोनिहितऽइयंगीर्दस्त्राविमेवांनिधयोमधूनां ॥ युवांगोतमःपुरुमीहोऽअत्रिर्दस्त्राह
 वृतेवसेहविष्मान् । दिशुनद्विष्टामृजूवेव्यंतामेहर्वनासत्योपयातं ॥ अतारिष्मत्तमसस्पारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्वि
 नावथायि । एहयातंपृथिभिर्देवयानैर्विद्यामेपंबृजनंजीरदानुं ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥

द्वादशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १८ ऋचः १४२ ॥ त्यागः ॥ मरुद्ब्रह्मदं. १५ इंद्रायेदं. २० इंद्रायेदं. १३
 मरुद्ब्रह्मदं. २ मरुत्वतइंद्रायेदं. ४ मरुद्ब्रह्मदं. ३ इंद्रायेदं. ४५ रत्याइदं. ६ अधिम्यामिदं. ३३ ॥ इतिद्वितीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

तावांकतरैकादशद्यावापृथिवीयमानोवैश्वदेवंपितुंन्यन्नस्तुतिर्गायत्रैत्वाद्यानुष्टुब्धाभौतृतीयांत्येपंचम्याद्याश्चत
 स्रोनुष्टुभौत्यावृहतीवासमिद्धआप्रियोग्नेनयाष्टावाग्नेयमनवर्णंवाहस्पत्यंकरुतःपोळशोपनिपदसृणसौर्यमानु

(१२४१४) तंयुजाथामितिपठचंम्यसूक्तस्यअगस्त्योधिर्नौत्रिष्टुप् ।

शुभं विपशंकावानगस्त्यः प्रात्रयीं द्विशम्याद्याश्च तिस्रो महापंकयो महावृहती च य आंगिरसः शौनहोत्रो भूत्वा भार्ग
वः शौनको भवत्स गृत्समदो द्वितीयं मंडलमपश्यत्त्वमग्ने जागंतु यज्ञेन सतो नासि म्छ एकादश प्रसप्तमी जगती हु
धेनव सोमाहुति भार्गवो ह होताष्टावानुष्टुभिमामे गायत्रा हिं श्रेष्ठं षड्वाजयन्निवां त्यानुष्टुप् ॥ १ ॥

हरिः ओम् ॥ (१२४५) तावामद्य तावंपरं हुवे मोच्छं त्यामुपसिवा हिरुक्थैः । नासत्या कुहचि संताव यो द्विवोन
पतामुदास्तराय ॥ अस्मेऽङ्कपृष्टपणामादयेथामुत्पणीं ऽहंतमम्यामं दता । श्रुतं मेऽअच्छौकिभिर्मतीनामेष्टानरानि
चेताराचकर्णैः ॥ श्रियेपूयन्निपुकृते वेदेवानासत्यावहुंतु संर्यायाः । वृच्यंते वांककुहाऽअप्सुजातायुगाज्जणैर्ववरुणस्य भू
रैः ॥ अस्मेसावांमाध्वीरातिरस्तुस्तोमं हि नोतं मान्यस्य कारोः । अनुयद्वा श्रयस्यासुदानू सुवीथीयचर्पणयो मंदति ॥ ए
पवांस्तोमोऽअश्विनावकारिमानेभिर्मघवानासुवृकि । द्यातं वृत्तिस्तनयायुत्मनेचागस्त्येनासत्यामं दता ॥ अतारिप्सत
मसस्पारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्विनावधायि । एहयातंपृथिभिर्देवयानैर्विद्यामेपंबृजनं जीरदानुं ॥ १ ॥ (१२४६)
कृतरापूर्वी कतरापरायोः क्रथाजातेकवयुः कोविवेद । विश्वं त्मना विभृतो यद्भूनामविवर्तेतेऽअहनीचक्रियेव ॥ भूर्द्वेऽ
अचरं तीचरं तंपृद्धंतं गर्भमपदीदधाते । नित्यं नसनुं पित्रोरुपस्थेद्याव्राक्षतं पृथिवीनोऽअम्व्यात् ॥ अनेहो द्वात्रमदितेरन
(१२४५) तावामिति पठचस्यसूक्तस्यागस्त्योश्विनौ त्रिष्टुप् । (१२४६) कतरेत्येकादशचस्यसूक्तस्य भगस्त्योद्यावापृथिवी त्रिष्टुप् ।

वंह्रुवेस्वर्धद्वधंनमस्वत् । तद्रोदसीजनयंतजट्टिन्नेद्यावां० ॥ अतप्यमानेऽअवुसावतीऽअनुप्यामरोदसीद्वेवपुत्रे । उ
 भेद्ववानामुभयैभिरह्लांघावा० ॥ संगच्छमानेयुवुतीसमैतेस्वसाराजामीपित्रोरुपस्थे । अभिजिघ्रतीभुवनस्यनाभिघा
 वा० ॥ २ ॥ उर्वीसन्ननीवृहतीऽऋतेर्नह्येद्ववानामवसाजनित्री । द्रधातेयेऽअमृतंसुप्रतीकृद्यावा० ॥ उर्वीपृथ्वीवृह
 लेदुरेऽअतेऽउपब्रुवेनमसायज्ञेऽअस्मिन् । द्रधातेयेसुभगेसुप्रतूर्तीद्यावा० ॥ देवान्यायचक्रुमाकच्चिदागःसखायंवा
 मद्रुमिज्जास्पतिवा । इयंधीभूयाऽअवयानमिपांघावा० ॥ उभाशंसानयामामविष्टामुभेमामतीऽअवसासचेता । भू
 रिचिदुर्यःमदास्तरायेपामदतऽइपयेमदेवाः ॥ ऋतंदिवेतदवोचंपृथिव्याऽअभिश्चावायप्रथमंसुमेधाः । पातामवुद्या
 दुरितादुभीकंपितामाताचरक्षतामवोभिः ॥ इदंघावापृथिवीसत्यमस्तुपितुमार्तयर्दिहोपब्रुवेवा । भूतंदेवानामवमेऽ
 अवोभिविंघामेपब्रुजनंजीरदानुं ॥ ३ ॥ (१२४१७) आनुऽइळाभिविंदधेसुशस्तिविश्वानरःसवितोदुवऽपंतु ।
 अपियर्थायुवानोमत्सथानोविश्वंजगदभित्पित्वेमनीपां ॥ आनोविश्वऽआस्कागमंतुदेवामित्रोऽअर्युमावरुणःसृजो
 र्पाः । भुवन्यर्धानोविश्वेब्रुधासुःकरन्त्सुपाहावियुरंनशवः ॥ प्रथ्योऽअतिथिगृणीपुंभिश्चास्तिभिस्तुर्वणिःसृजोर्पाः ।

(१२४१७) आनुइळ्येकादशचंलसूक्तस्यगस्त्योविश्वेदेवाक्षिपुन् (सूक्तभेदप्रयोगेतु-आयचतसृणांविश्वेदेवाःवतएकस्याअद्विदुभ्यः
 वतएकस्यात्त्वष्ट्रावतएकस्याइंद्रःवतोद्वयोर्मरुतःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःएवमेकादश) ।

असद्यथानोवरुणःसुक्रीतिरिष्यश्चर्षपर्परिगुर्तःसरिः+ ॥ उर्षवऽएपेनमसाजिगीपोपासानकासुदुर्षेवधेनुः । समानेऽअ
 हन्विमिमानोऽअर्कविपुरुषेपर्यसिसिन्नूधन् ॥ उतनोर्हिवृष्टयोऽुमयस्कःशिशुनपिप्युर्षीववेतिसिंधुः । येननर्षातम
 पांजनामनोजुवोवृषणोयंवहति ॥ ४ ॥ उतनऽईत्वष्टांगत्वच्छासत्सरिभिरभित्वेसजोषाः । आवृत्रहृद्वृष्ट्यर्षणि
 प्रास्तुविष्टमोनरानंऽइहगम्याः ॥ उतनंइमतयोश्चयोगाःशिशुनगावस्तरुणंरिंहति । तमीगिरोजनयोनपर्षीःसुरभिष्ट
 मंनरानंसंत ॥ उतनऽईमरुतोवृद्धसेनाःसद्रोदसीसर्मनसःसदंतु । पृषदश्वासोवनयोनरथारिशार्दसोमित्रयुजोनेद्रे
 वाः+ ॥ प्रनुयदैपामहिनाचिकित्रेप्रयुंजतेप्रयुजस्तेसुबृक्ति । अधयदैपांसुदिनेनशरुविंश्वमेरिणंप्रुपायंतसेनाः ॥ प्रोऽ
 अश्विनावसेकृणुध्वंप्रपुणंस्वतवसोहिसति । अद्वेपोविष्णुवार्तऽऋभुक्षाऽअच्छासुन्नायववृतीयदेवान् ॥ इयंसावो
 ऽअसेदीधितिर्यजन्नाऽअपिप्राणीचसदनीचभूयाः । नियाद्वेपयततेवसुयुर्विद्यामेपंवृजनंजीरदानुं ॥ ५ ॥ (१२४१८)
 पितुंनुस्तौपमहोधुर्माणंतविषी । यस्यत्रितोव्योजसावृत्रंविषवमर्दयत् ॥ स्वादौपितोमधोपितोवयंत्वाववृमहे । अस्मा
 कंमविताभव ॥ उर्षनःपितवाचरशिवःशिवाभिरूतिभिः । मयोमुरद्विपेण्यःसखासशेवोऽअद्वयाः ॥ तवत्येपितोर
 सारजांस्यनुविष्टिताः । द्विविवातांऽइयश्रिताः+ ॥ तवत्येपितोददतस्तवस्वादिष्टतेपितो । प्रस्वाद्धानोरसानांनुविषी
 सारजांस्यनुविष्टिताः । (१२४१८) पितुंन्वित्येकादशचस्यसूक्तस्यअगस्त्योन्नगायत्रीआद्यानुष्टुब्गभार्गतीयापंचमाद्याश्चतस्रोनुष्टुब्गोऽष्टमीवा ।

वाऽइवेरते ॥ ६ ॥ त्वेपितोमहानां दिवानां मनो हितं । अकारि चारुं केतुना तवाहिमवंसावधीत् ॥ यदुदोपि तोऽअज
 गन्विषस्वुपर्वतानां । अत्राचिन्नोमधोपितोरभुक्षार्यगम्याः ॥ यदुपामोयधीनां परिशमारिशामहे । वातापिपीवुऽइन्द्र
 व ॥ यत्तैसोमगवाशिरोयवाशिरोभजामहे । वातापि० ॥ कुरुंभुऽओपधेभत्रपीवोवृक्कडडदारुधिः । वातापि० ॥
 तंत्वाव्यापितोचचौभिर्गानो न हव्यासुषूदिम । दुवेभ्यस्त्वासघमादमुसम्यत्वासधुमादं ॥ ७ ॥ (१२४९) समि
 द्धोऽअधराजसिद्वेवोद्वै. सहस्रजित् । दूतो हव्याकविवेह ॥ तन्नूनपादृतं यते मघ्नयज्ञः समज्यते । दधत्सहस्रिणीरि
 पः ॥ आजुह्वानो नुऽईज्योद्वोऽआवक्षियुञ्जियान् । अग्नेसहस्रसाऽअसि ॥ प्राचीनं त्रिहोरोजसासहस्रवीरमस्तृणन् ।
 यत्रादित्या निराजय ॥ विराद्रुसन्नाडिभ्यः प्रभ्रीर्वहीश्चभूर्यसीश्रयाः । दुरोधृतान्यक्षरन् ॥ ८ ॥ सुरुक्मेहिसुपेशु
 साधिश्चियानिराजतः । उपासावेहसीदतां ॥ प्रथमाहिसुवाचसाहोतारुदैव्याकवी । युञ्जंनोयक्षतामिमं ॥ भारती
 केसरस्वतियानुः सर्वाऽउपब्रुवे । तानश्चोदयतश्चिये ॥ त्वष्टारूपाणि हिममु. पशून्विश्वान्त्समानुजे । तेषानः स्फाति
 मार्यज ॥ उपत्समन्यावनस्पतेपाथोद्वेभ्यः सृज । अग्निर्द्व्यानि सिष्वदत् ॥ पुरोगाऽअग्निर्द्वानागायत्रेणुसर्मज्यते ।

(१२४९) समिद्धइत्येकादशार्चस्यसूक्तस्य अगस्त्यइमस्तन्नूनपाविजोवाहिद्वैवीर्बाऽउपासानफाद्वैव्योहोतारोसरस्यतीजभारत्यस्त्वष्टा
 वनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेण देवता गायत्रीऽउद् ।

स्वाहाकृतीपुरोचते ॥ ९ ॥ (११२४१०) अग्नेनयऽसुपथारायेऽस्मान्विश्वानिदेवव्युनानिविद्वान् । व्योर्ध्व्यः । पूथ्वी
 स्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठातेनमऽडकिविधेम ॥ अग्नेत्वंपरयानव्योऽस्मान्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणिविश्वा । पूथ्वीपृथ्वी
 बहूलानऽडवर्षीभवातीकायतनयायशंयोः+ ॥ अग्नेत्वमस्मद्युधेयमीवाऽअनग्नित्राऽअभ्यमंतकृषीः । पुनरुसम्भ्यंसु
 वितायदेवुक्षांविश्वेभिरुमृतेभिर्यजत्र ॥ प्राहिनोऽअग्नेपायुभिरजन्नैरुतप्रियेसदनुऽआशुशुकान् । मातैभ्यजर्जितारंय
 विघ्नूनंविदुन्मापरंसहस्वः ॥ मानोऽअग्नेवसुजोऽअघायाविष्यवैरिपवैदुच्छुनाथै । मादुत्वतेदशतिमादतेनोमारीपते
 सहसावन्परादाः ॥ १० ॥ विघृत्वावाँऽऋतजातयंसदृणानोऽअग्नेतन्वेऽैवरूथं । विश्वाद्रिक्षोरुतवानिनित्सोरभि
 ह्रुतामसिहिदैवविष्पद्+ ॥ त्वताँऽअग्नेऽडभयान्विविद्वान्येपिप्रपित्वेमनुपोयजत्र । अभिपित्वेमनवेशास्योभूर्मर्भजे
 न्यऽडउशिभिर्नाक्रः+ ॥ अवीचामनिवचनान्यस्मिन्मानस्यसूनुःसहसानेऽअग्नौ । व्यंसहस्रमृषिभिःसनेमविद्यामंपंबु
 जनजीरदानुं ॥ ११ ॥ (११२४११) अनर्वाणंवृषभंमंद्रजिह्वंबृहस्पतिवर्धयानव्यमकैः । गाथान्यःसुरुचोयस्यदे
 वाऽआशुष्वंतिनवमानस्यमर्ताः ॥ तमृत्वियाऽडपुवाचःसचंतेसर्गो नयोदैवयतामसजि । बृहस्पतिःसह्यजोवरांसिवि
 श्वाभंवृत्समृतेमातरिश्वा ॥ उपस्तुतिंनमसऽउद्यतिंचुश्लोकंयंसत्सवितेवप्रवाह । अस्यकृत्वाहृन्योऽैयोऽअस्तिमृगो न

(११२४१०) अग्नेनयेत्यष्टचंस्यसूक्तस्यअगस्त्योभिखिष्टुम् । (११२४११) अनर्वाणमित्यष्टचंस्यसूक्तस्यअगस्त्योबृहस्पतिखिष्टुम् ।

भीमोऽअरुक्षसस्तुविष्मान् ॥ अस्यश्लोकौद्विवीयतेपृथिव्यामत्योनयंसद्यक्षशृद्धिचैताः । मृगाणांनहेतयोयंतिचेमाबृह
 स्पतेरहिमायाँऽअभिधून् ॥ येष्वदिवोस्त्रिकंमन्यमानाःपापान्द्रमुपजीवतिपुत्राः । नदब्ध्येऽनुददासिवामंबृहस्प
 तेचर्यसऽइत्पिरारुं ॥ १२ ॥ सुप्रैतुःसुयवसोनपथादुनियंतुःपरिप्रीतो नमित्रः । अनर्वाणोऽअभियेचक्षतेनोर्षिवृताऽ
 अपोर्णवंतोऽअस्थुः ॥ संयंस्तुमोवनयोनयंतिसमुद्रंनश्चवतोरोधचक्राः । सविद्रौऽऽडुभयंचष्टेऽअंतर्बृहस्पतिस्तरऽआप
 श्वगृध्रः ॥ एवामहस्तुविजातस्तुविष्मान्बृहस्पतिर्वृषभोर्धायिदेवः । सनःस्तुतोवीरवद्भ्रातृगोमद्विद्यामेपंबृजनंजीरदा
 नुं ॥ १३ ॥ (१२४।१२) कंकतो न कंकतो रथो सती न कंकतः । द्वावितिष्ठुपीऽइति न्य १ हृष्टाऽअलिप्सत ॥ अहृष्टा
 न्हंत्यायत्यथोहंति परायती । अथोऽअवमृतीहंत्यथोपिनष्टिपिपती ॥ शरासःकुशरासोदुर्भासःसैर्याऽऽवृत । मीजा
 ऽअहृष्टवैरिणाःसर्वेसाकंन्यलिप्सत ॥ निगावो गोष्ठेऽअसदुन्निमृगासोऽअविक्षत । निकेतवोजनानान्य १ हृष्टाऽअलि
 प्सत ॥ एतऽऽवलेप्रत्यहश्चन्द्रोपंतर्कराऽइव । अहृष्टाविश्वहृष्टाःप्रतिबुद्धाऽअमृतन ॥ १४ ॥ द्यौर्वःपितापृथिवी
 मातासोमोन्नातादितिःस्वसा । अहृष्टाविश्वहृष्टास्तिष्ठतेल्यतासुकं ॥ येऽअस्यायेऽअंग्याःसचीकायेप्रकंकृताः । अहं
 द्याःकिंचनेहवुःसर्वेसाकंनिर्जस्यत ॥ उत्पुरस्तात्सूर्येऽप्रतिविश्वहृष्टोऽअहृष्टहा । अहृष्टान्तसर्वांन्जंभयन्तसर्वाश्चयानुधा

(१२४।१२) कंकत इति पौठशर्चस्य सूत्रस्य अगस्त्यो मृणसूर्या अनुष्टुप्दशम्यायास्त्रिषोमहापंकय योदशीमहापृथ्वी (विपन्नमेतत्सूक्तं) ।

न्यः ॥ उदपसदसौसूर्यः पुरुविश्वानिजूर्वन । आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहट्टोऽअट्टहा ॥ सूर्ये विपमासंजामिदितिसुरा
 वतो गृहे । सोचिन्नुनमरातिनो वयं मरामारेऽअस्य योजनं हरिष्ठा मधुत्वामधुलाचकार ॥ १५ ॥ इयत्तिकाशकुंतिकास
 काजघासते विपं । सोचिन्नु ॥ त्रिःसप्तविष्णुलिंगका विपस्युष्पुष्पमक्षन् । ताश्चिन्नु ॥ नवानानवतीनां विपस्यरोपुषी
 णां । सर्वोसामग्रभं नामारे ॥ त्रिःसप्तमयूर्यः सप्तस्वसारोऽअश्रुवः । तास्ते विपं विजञ्चिरऽउडकंकुंभिनीरिव ॥ इय
 त्तकः कुंभकस्तकंभिनुइयश्मना । ततो विपं प्रवावृते पराचीरनुसंवतः ॥ कुपंभकस्तदव्रवीद्दिरेः प्रवर्तमानुकः । वृश्चिक
 स्यारसं विपमरसं वृश्चिकते विपं ॥ १६ ॥ (इति शातचिंनं प्रथमं मंडलं ॥ अत्र सूक्तानि १९१) ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ मा
 विभेर्नमरिव्यसिपरित्वापामिसर्वतः । धनेन हन्मिवृश्चिकमहिदंडेनागतं ॥ आदित्यरथवेगेन विष्णुवाहुवलेन च । गुरु
 इपक्षनिपातेन भूमिगच्छमहायशाः ॥ गरुडस्य जातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपितामहीसर्वोसशैलवनुकान
 ना ॥ गगनं चंद्रार्कज्योतिर्पिनप्रकाशते । देवताभयभीताश्चमारुतो न ह्यवायतिमारुतो न ह्यवायत्योनमः ॥ भोसर्पभ
 द्रुमं द्रतदूरं गच्छमहायशाः । जनमेजयस्य यज्ञातेऽआस्तीकवचनं स्मर ॥ आस्तीकवचनं श्रुत्वायः सर्पाननिवर्तते । शत
 धाभिघतेभूमिं शिशवृक्षफलं यथा ॥ नमोऽद्राथे नमः प्रातर्नमदधिनुमोनिशि । नमोऽस्तु नमदेतुभ्यं त्राहिमा विपसर्पतः ॥

योजरुत्कारुणाजातो जरुत्कन्यां महार्यशाः । तस्य सर्पापंभद्रुतेदूरंगच्छमहार्यशाः ॥ १ ॥ (२।१।१) त्वमग्नेद्यु
 भिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमन्ध्यस्त्वमश्मनस्परि । त्वं वनेभ्यस्त्वमोपधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥ तवाग्निहोत्रं तव
 पोत्रमृत्वि यं तवनेष्टं त्वमग्निहतायतः । तवंप्रशाखं त्वमध्वरीयसि ब्रह्माचासि गृहपतिश्च नोदमे ॥ त्वमग्नेऽइन्द्रो वृषभः स
 तामसित्वं विष्णुरुरुगायोर्नमस्यः । त्वं नृह्वारयि विद्रक्ष्यणस्पते त्वं विधतः सचसे पुरंध्या ॥ त्वमग्ने राजा वरुणो धृतरात्रस्त्वं
 मित्रोर्भगसि द्रुसऽईड्यः । त्वमर्थमास त्परि र्यस्य संभुजं त्वमंशौ विदथे देवभाज्युः⁺ ॥ त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव ग्ना
 यो मित्रमहः सजात्यं । त्वमाशुहेमारिपे स्वभ्यं त्वं नरांशर्धोऽसि पुरुःसुः ॥ १७ ॥ त्वमग्ने रुद्रोऽअसुरो महो द्विवस्त्वं
 शर्धो मारुतं पूक्षऽईशिपे । त्वं वातेरुणैर्योसि शंगयस्त्वं पूषा विधतः पासि नुत्मना ॥ त्वमग्ने द्रविणो दाऽअं कृते त्वं देवः
 संवितारं ब्रूथाऽअसि । त्वं भगो नृपते वस्यऽईशिपे त्वं पायुर्देमे यस्ते विधत् ॥ त्वमग्ने दमऽआविशपतिं विशस्त्वां राजा
 नं सुविदत्रं जते । त्वं विश्वानि स्वनीकपत्यसे त्वं सहस्राणि शतावशुप्रति ॥ त्वमग्ने पितरं मिष्टिभिर्नरुस्त्वां भ्रात्राय
 शम्यात नूरुचं । त्वंपुत्रोर्भवसि यस्ते त्रिधुस्त्वं सखा सुशेर्वः पास्याधुपः ॥ त्वमग्नेऽऋभुराकेर्नमस्य १ स्त्वं वाजस्यक्षुमतो
 रायऽईशिपे । त्वं मिभास्य नुदक्षिद्रावने त्वं विशिधुरसि युज्ञमातनिः ॥ १८ ॥ त्वमग्नेऽअदिति देवद्राशुपे त्वं होत्राभार

(२।१।१) (अथागात्समेदे द्वितीयमडले च तस्योनुवाका) ॥ त्वमग्ने इति षोडशर्चस्य सूक्तस्य शौनको गृत्समदोभिर्जगती ।

यिमुस्मासुदीदिहि । आर्नः कृणुष्वसुवितायरोदसीऽअग्नेह्रुव्यामनुपोदेववीतथे ॥ दानोऽअग्नेह्रुतोदाःसंहृन्निणोदु
 रोनवाजंश्रुत्याऽअपावृधि । प्राचीद्यावापृथिवीब्रह्मणाकृधिस्वर्णशुक्रमुपसोविदिद्युतुः ॥ सऽईधानऽउपसोराम्याऽ
 अनुस्वर्णदीदेदरुणेणभानुना । होत्राभिरग्निर्मनुपःस्वथ्यरोराजाविशामतिथिश्चारुरुरायवे ॥ एवानोऽअग्नेऽअमृतं तु
 पूर्व्यधीष्णीपायवृहद्विपुमानुषा । दुर्हानाधेनुर्बुजनेपुकारवेत्मनाश्रुतिर्नपुरुर्लुपमिपणि ॥ वयमग्नेऽअर्वतावासुवीर्यं
 ब्रह्मणायाचितयेमाजनाऽअति । अस्माकंद्युन्नमधिपंचकृष्टिपुच्चास्वर्णशुशुचीतदुष्टरं ॥ सनोवोधिसहस्यप्रशंस्योय
 स्मिन्सुजाताऽइपर्यंतसूर्यः । यमग्नेयज्ञमुपयंतिवाजिनो नित्येतोकेदीर्घिवांसुस्वेदमे ॥ उभयासोजातवेदःस्यामतेस्तो
 तारोऽअग्नेसूर्यश्चशर्मणि । चस्वोरायःपुरुश्चंद्रस्यभूर्यसःप्रजायतःस्वपत्यस्यशरिधनः ॥ येस्तोतृभ्योगोऽअग्रामभ्यपेश
 समग्नेरातिमुपसृजंतिसूर्यः । अस्माऽन्चतांश्चप्रहिनेपिवस्यऽआवृहद्वेदमविदथेसुचिराः ॥ २१ ॥ (२।१।३) समिद्धो
 ऽअग्निर्निहितःपृथिव्यांप्रत्यङ्विश्वानिभुर्वनान्यस्यात् । होतापायकःप्रदिवःसुमेधादेयोदेवान्यजत्वग्निर्हन् ॥ नरा
 शंसःप्रतिधामान्यंजन्तिश्रोदिवःप्रतिमहास्वधिः । धृतमुग्रामर्नसाहुव्यमंदन्मूर्धन्यज्ञस्यंसमनकुदेवान् ॥ ईळितोऽ

(२।१।३) समिद्धोअग्निस्त्येकादशसूर्यस्यगृत्समदग्नेमोनराशंसइत्योवर्द्धिर्दीर्घाद्वारउपासानच्छादैव्योहोतारोसरस्वातीळाभारत्य
 स्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवतात्रिष्टुपुपृष्ठीसप्तम्यौजगल्यौ ।

अग्नेर्मनसानोऽअहं देवान्यक्षिमानुपात्पूर्वोऽअद्य । सऽआवहमरुतांशर्धोऽअच्युतामद्रनरोर्वह्निपदैयजध्वं ॥ देवव
 ह्निर्वर्धमानंसुवीरंस्तीर्णैरायेसुभंवेद्यस्यां । घृतेनाकं वसवःसीदतेदं विश्वेदेवाऽआदित्यायज्ञियांसः ॥ विश्रयंतामुर्वि
 याह्व्यमानाद्द्वारो देवीः सुप्रायणानमोभिः । व्यचस्वतीविप्रथंतामज्जूर्यावर्णपुनानायशसंसुवीरं ॥ २२ ॥ साध्वयांसि
 सनतानऽऽक्षितेऽऽपासानकाव्येवरण्विते । तंतुतंतंसंवयंतीसमीचीयशस्यपेशःसुदुधेपयस्वती ॥ देव्याहोताराग्रथ
 माविदुष्टरऽऽऋजुयक्षतःसमुचावपुष्टरा । देवान्यजतावृत्तुथासमंजतोनामपृथिव्याऽअधिसानुयुत्रिपुं ॥ सरस्वती
 साधयंतीधियंनऽऽइळां देवीभारती विश्वतूतिः । तिस्रो देवीः स्वधयावृहिरदमच्छिद्रं पांशुशरणं निपद्य ॥ पिशंगरूपः सुभ
 रोययोधाः श्रुष्टीवीरो जायते देवकामः । प्रजात्वष्टा विष्यतुनाभिमस्मेऽअथा देवानामप्येतुपाथः ॥ वनस्पतिरवसजद्गु
 पंस्याद्गमिर्ह्विःसूदयातिप्रधीभिः । त्रिधासमं कंनयतु प्रजानन्देवेभ्यो देव्यः शमितोपह्वयं ॥ घृतंमिमिक्षेपृतमस्यो
 निर्घृते श्रितो घृतम्यस्यधाम । अनुष्वधमावहमादयस्वस्वाहाकृतं वृषभेवक्षिह्वयं ॥ २३ ॥ (२११४) ह्रुवेवःसद्यो
 त्मानंसुवृत्किंविशामग्निमतिथिसुप्रयसं । मित्रऽइवयोदधिपाय्योभूद्वेवऽआदेवजनैजातवैदाः ॥ इमंविधंतोऽअपांसु
 घस्थेह्वितादबुर्भृगवोविश्व्वाइयोः । एषविश्वान्यभ्यस्तुभूमो देवानामग्निरतिर्जाराश्वः ॥ अग्निदेवासेमानुपीपुविष्ट

(२११४) ह्रुवेवइतिनवर्चस्यसूक्त्यभागवःसोमाह्वितिरग्निश्चिदुप ।

प्रियं धुःक्षेप्यंतोनमित्रं । सदीदयदुशतीरूर्म्याऽआद्रुक्षाभ्योयोदास्वतेदमऽआ ॥ अस्वरणास्वस्यैवपुष्टिःसंहृष्टिरस्य
द्वियानस्यदक्षोः । वियोभरिभ्रदोपधीपुजिहामत्योनरथ्योदोधवीतिवारान् ॥ आयन्मेऽअभ्रवृनद्रःपनंतोशि
ग्भ्योनामिमीतुवर्ण । सचित्रेणचिकितेरसुभासाजुवार्वायोमुहुरायुवाभूत् ॥ २४ ॥ आयोवनाताट्टपाणोनभातिवा
र्णपथारथ्यैवस्वानीत् । कृष्णाध्यातपूग्णवश्चिकेतर्धारिवस्सयमानोनभौभिः ॥ सयोव्यस्याट्टभिदक्षदुर्वापुशुर्नतिस्वयुर
गोपाः । अग्निःशोचिष्माऽअतुसान्युष्णनकृष्णव्यथिरस्वदयन्नभूमं ॥ नूतेपूर्वस्यावसोऽअधीतातुतीर्येविदथेमन्मंशंसि ।
अस्मेऽअग्नेसंयद्दीरंवृहंतक्षुमंतुवाजस्वपुत्यर्यिदाः ॥ त्वयायथागृत्समदासोऽअग्नेगुह्वान्यंतऽउपरौऽअभिप्युः । सुवी
रासोऽअभिमातिपाहूःसत्सरिभ्योगृणतेतद्वयोधाः ॥२५॥ (२।१।५) होताजनिष्टचेतनःपितापितृभ्यऽऽकृतये । प्रयक्ष
न्जेन्यंवसुशुकैर्मयाजिनोयमं ॥ आयस्मिन्सतरुश्मर्यस्ततायज्ञस्यनेतरिं । मनुष्यद्वैव्यमष्टमंपोताविश्वंतदिन्वति ॥
द्रुधन्वद्यायद्रीमनुवोचुर्ब्रह्माणिवेरुतत् । परिचिश्वांनिकाव्यनेमिश्चक्रमिवाभवत् ॥ साकंहिद्युचिनाद्युचिःप्रशास्ताक्र
तुनाजनि । विद्वाँऽअस्यन्नताध्रुवाव्रयाऽइवानुरोहते ॥ ताऽअस्यवर्णमायुयोनेष्टुःसंचतधेनवः । कुविसिसृम्यऽआव
रंस्वसारीयाऽइदंययुः ॥ यदीमातुरुपस्वसाधृतंभरंत्यस्थित । तासामध्वर्युरागतौयवोबुष्टीधमोदंते ॥ स्वःस्वायधा

(२।१।५) होताजनिष्टेत्यष्टस्यसृफस्यसोमाहुतिरप्रिलुष्टुम् ।

यसेकृणुतामत्विगत्वित्जं । स्तोमंयज्ञं चादरं वनेमाररिमावयं ॥ यथाविद्धाऽअंकरद्विध्वेभ्योयजतेभ्यः । अथमद्र७७
 अपियंयज्ञंचकृमावयं⁺ ॥ २६ ॥ (२११६) इमामेऽअग्नेसमिधमिमामुपसद्वनेनः । इमाऽउपुश्रुधीगिरः ॥ अया
 तेऽअग्नेविधेमोर्जनपादंश्वमिष्टे । एनासकेनसुजात ॥ तंत्वागीभिर्गिर्वणसंद्रचिणस्युंद्रविणोदः । सपर्येमसपर्यवः ॥
 सर्वोधिसरिर्मघवावसुपतेवसुंदावन् । युयोर्ध्वं१ स्मद्वेषांसि ॥ सनोवृष्टिद्विवस्परिसनोवाजमनुर्वाणं । सनःसहस्रिणी
 रिपः ॥ ईळांनायावस्यवेयविष्ठदूनोगिरा । यजिष्ठहोतरागहि ॥ अंतर्ह्यग्नेऽईयसेविद्वान्जन्मोभयाकवे । दूतोजन्ये
 वमित्र्यः ॥ सविद्धाऽआचपिप्रयोयक्षिचिकित्यऽआनुपक् । आचास्मिन्सत्सिर्वहिपि ॥ २७ ॥ (२११७) श्रेष्ठय
 विष्ठभारुताग्नेद्युमंतमाभर । वसोपुरुसृहंरयिं⁺ ॥ मानोऽअरातिरीशतदेवस्यमर्त्यस्यच । परितस्याऽउतद्विपः⁺ ॥
 विश्वाऽउतत्वयाग्रंधाराऽउदुन्याऽइव । अतिगाहेमहिद्विपः ॥ शुचिःपावकृवंधोग्नेवृहद्विरोचसे । त्वंघृतेभिराहुतः ॥
 त्वंनोऽअसिभारुताग्नेवशाभिरुक्षभिः । अष्टापदीभिराहुतः ॥ द्विनःसर्पिरासुतिःप्रलोहोतावरैण्यः । सहसस्पुत्रोऽअश्रुतः
 ॥ २८ ॥ (२११८) वाजयन्निवनूरुथान्योगाऽअग्नेरुपस्तुहि । यशस्तमस्यमीहुपः ॥ यःसुनीधोददाशुपेजुयोर्जयन्न
 श्रेष्ठमितिपळंचस्यसूक्तस्यसोमाहुतिरभिर्गायत्री । (२११७)

(२११६) इमामइत्यष्टंचस्यसूक्तस्यसोमाहुतिरभिर्गायत्री ।
 (२११८) वाजयन्निितिपळंचस्यसूक्तस्यगुत्समदोभिर्गायत्र्यंत्याउत्प ।

ति । चप्रतीकऽआहुतः ॥ यऽऽश्रियादमेष्वादोपोपसिप्रशुस्यते । यस्यग्रतंनमीयते ॥ आयःस्वर्णभानुनाचित्रोवि
 भात्चर्पा । अंजानोऽअजरेरुभि ॥ अत्रिमनुस्वराज्यमग्निमुक्थानिवावृधुः । विश्वाऽअधिश्रियोदधे ॥ अग्नेरिन्द्रस्य
 सोस्येदुवानामूतिभिर्भियं । अरिष्यंतःसचेमह्यभिष्यामपृतन्युतः ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

त्रयोदशान्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १६ ऋचः १५९ ॥ त्याग, ॥ अश्विम्यामिदं, ६ द्यावापृथिवीम्यामिदं, ११ विश्वेभ्योदेवे-
 म्यइदं, ४ अहयेवुष्पायेद, त्वइदं, इंद्रायेदं, मरुद्भइदं, २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं, २ अत्रायेद, ११ समिद्धायाप्रयइदं, तन्नूतपातइदं,
 इन्द्रायेदं, वहिषइदं, देवीभ्योद्वाभ्यर्भ्यइदं, उपासानक्ताभ्या, देवीभ्याहोवृभ्याप्रचेतोभ्यामिदं, सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं, त्वष्टइदं-
 वनस्पतयइदं, साहाकृतीभ्यइद, अग्नयइदं, ८ अष्टणसूर्येभ्यइदं, १३ अग्नयइदं, २९ समिद्धायाप्रयइदं, नराशंसा-
 येदं, इन्द्रायेदं, वहिषइदं, देवीभ्योद्वाभ्यर्भ्यइदं, उपासानक्ताभ्यामिदं, देवीभ्याहोवृभ्याप्रचेतोभ्यामिदं, सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं, त्वष्टइदं,
 वनस्पतयइदं, साहाकृतीभ्यइदं, अग्नयइदं, ३७ ॥ इतिद्वितीयपंचमः ॥ ५ ॥

निहोताजोह्वत्रःश्रुधिसैकैर्द्रैरिटात्स्थानमृतंत्यायोजातःपंचोर्नऋतुःसप्तोर्नात्यात्रिष्टुवध्वर्यवोद्वादगप्रघदशप्र
 चीनवांत्यात्रिष्टुसदसैद्वित्रिष्टुवंतंप्रातरपायिवयंतंसनोविराडूपविश्वजितेपद्त्रिष्टुवंतंत्रिकष्टुकेपुचतुष्कम
 द्याघतिशाकरमत्याष्टिर्गणानामेकोनात्राक्षणस्फुंथंहवाहस्पत्यास्तुष्टलिंगाःपंचदस्यत्येत्रिष्टुभौ ॥ १ ॥

हरिःओम् ॥ (२।१।९) निहोताहोतूपदनेविदानस्त्वेषोदीर्घिवाँऽअसदत्सुदक्षः । अदब्धप्रतप्रमतिर्वासिष्ठःसह
 संभरःशुचिजिह्वोऽअग्निः+ ॥ त्वंदूतस्त्वमुनःपरस्पास्ववस्यऽआवृषभप्रणेता । अग्नेतोकस्यनस्तनेतनूनामप्रयुच्छ
 न्दीर्घद्वोधिगोपाः+ ॥ विधेमतेपरमेजन्मन्नेधिमस्तोमैरवेरेसधस्थे । यस्माद्योनेरुदारिंथायजेतंप्रत्येहृवोर्षिजुहुरेसमि
 छे ॥ अग्नेयजस्वहृविपायजीयान्छुष्टीद्रेष्णमभिगृणीहिराधः । त्वंह्यसिरधिपतीरयीणांत्वंशुकस्यवचसोमनोर्ता ॥ ३
 भयंतेनक्षीयतेवस्यंदिवेदिवेजायमानस्यदस्म । कृधिक्षुमंतंजरितारंमग्नेकृधिपतिस्वपत्यस्यरायः+ ॥ सैनानीकेनसु
 विदत्रोऽअसेयष्टादिर्वाँऽआर्यजिष्ठःस्वस्ति । अदब्धोगोपाऽउतनःपरस्पाऽअग्नेद्युमदुतरेवदिदीहि ॥ १ ॥ (२।१।१०)
 जोह्वत्रोऽअग्निःप्रथमःपितेवेळस्पुदेमनुपायत्समिद्धः । श्रियंयसानोऽअमृतोविचेतामर्भुजेन्यःश्रयस्यःश्रयःसवाजी+ ॥
 श्रयाऽअग्निश्चित्रभानुर्हवमैविश्वोभिर्गोभिर्मृतोविचेताः । श्यावारथवहतोरोहितावोतारुपाहचक्रेविभृन्नः ॥ ३
 यामजनयन्त्सुर्धृतंमुवदृग्निःपुरुपेशासुगर्भः । शिरिणायांचिदृक्नुनामहोभिरपरीवृतोवसतिप्रचेताः ॥ जिधर्म्यग्निहृवि
 पाधृतेनप्रतिक्षियंतंमुर्वनानिविश्वा । पृथुंतिश्चावयसावृहंतंव्यचिष्टमशैर्भुसंहशानं ॥ आविश्वतःप्रत्यंचंजिधर्म्यरक्ष
 सामनसातज्जुपेत । मर्येश्रीःस्पृहयद्वर्णोऽअग्निर्नाभिमृशेतन्वाङ्गुजर्भुराणः ॥ ज्ञेयाभागंसहसानोवरेणत्वाद्दूतासोमनु

(२।१।९) निहोतेतिपळर्चस्यसूक्त्यगृत्समदोमिषिष्टुप् । (२।१।१०) जोह्वत्रइतिपळर्चस्यसूक्त्यगृत्समदोमिषिष्टुप् ।

बद्धदेम । अनूनमग्निं जुह्वान् च स्याम धुचै धनुसाजो हवीमि ॥ २ ॥ (२।१।११) श्रुधीहवमिन्द्रमारिपण्यः स्यामतेद्रा
 वनेयधूनां । इमाहित्वामूर्जोवृधयंति वसूयत्रः सिधयो नक्षरंतः ॥ सुजोमहीरिद्रयाऽअपिन्वः परिष्ठिताऽअहिनाशूरपू
 र्धीः । अमर्त्यचिद्वासांस्तन्मन्यमानमवाभिनदुक्थेयीवृधानः⁺ ॥ लुक्थेष्विन्नुरुरयेपुचाकन्स्तोमेष्विन्द्ररुद्रियैपुच । तुभ्ये
 देतायासुमंदमानः प्रवायथैसिस्त्रेनशुभ्राः⁺ ॥ शुभ्रं नुते शुष्मवृधयंतः शुभ्रं वज्रं वाहोर्दधानाः । शुभ्रस्त्वामिन्द्रवावृधा
 नोऽअस्मेदामीविंशः सूयैणसह्याः ॥ गुहाहितं गुह्यं गूढमस्वपीवृतं मायिनं क्षियंतं । उतोऽअपोघातं स्तुभ्यांसमहृद्वाहिंशू
 रवीर्येण ॥ ३ ॥ स्त्वानुतंऽइंद्रपूर्यामहान्युतस्तवामनूतनाकृतानि । स्त्ववज्रं वाहोरुशंतं स्तवाहरीसूर्यस्यकेतू⁺ ॥ ह
 रीनुतंऽइंद्रवाजयंताघृतथुतं स्वारमंस्वार्थी । विसमनाभूमिरप्रथिष्टारं स्तुपर्वतश्चित्सरिप्यन्⁺ ॥ निपयंतः साधप्रयुच्छ
 न्संमावृभिर्वावशानोऽअक्रान् । दूरेपारेवाणीवृधयंतुऽइंद्रेपितांधमनिपप्रथन्नि⁺ ॥ इंद्रोमहांसिंधुमाशयानं मायायिनं
 बुत्रमस्फुरन्निः । अरेजेतांरोदसीभियानेकनिक्कदतोवृष्णोऽअस्यवज्रात् ॥ अरोरवीद्वृष्णोऽअस्यवज्रोमानुपुंयन्मानु
 पोनिजूर्वात् । निमायिनोदानत्रस्यमायाऽअपादयत्पिवांन्सुतस्य ॥ ४ ॥ पिवापिधेदिन्द्रशूरसोमं देतुत्वामुंदिनः
 सुतारसः । पूणंतस्तेकुक्षीवधयंति त्वाथासुतः पौरऽइंद्रमाव ॥ त्वेऽइंद्राप्यभूमविप्राधियवनेमऽऋतयासपंतः । अयस्यवो

(२।१।११) श्रुधीहवमित्येकविंशत्युचस्यसूक्तस्यगुत्समवइंद्रोविराद्रस्थानाअत्यात्रिष्टुप् ।

धीमहिप्रशस्तिस्वस्तैरायोद्गावनैस्याम ॥ स्यामतेतदइन्द्रयेतदक्रुतीऽअवस्यवुऽऊर्जवर्धयतः । शुष्मिन्तमंयंचाकनामदे
 वास्मेरयिरासिवीरवतं ॥ रासिक्षयंरासिमित्रमस्मेरासिशर्धेऽइन्द्रमारुतनः । सजोपसोयेचमदसानाःप्रवायवःपांल्यग्र
 णीति ॥ व्यत्विद्भुयेपुमंदसानस्तपत्सोमंपाहिद्रुह्यादिद्र । अस्मान्सुपुत्स्वातरुत्रावर्धयोद्यांवृहद्भिरकैः+ ॥ ५ ॥ बृहंत
 ऽइन्द्रुयेतेतरुत्रोक्थेभिर्वासुन्नमाविवासान् । स्तणानासोवृहिःपस्त्यावृत्वोताऽइदिद्रुवाजममन् ॥ उमेष्विवृशूरमंद
 सानखिकट्टकेपुपाहिसोममिंद्र । प्रदोधुवच्छ्रुप्रीणानोयाहिहरिभ्यांसुतस्यपीतिं+ ॥ धिष्वाशयःशूरयेनवृत्रमवा
 भिनदानुमौर्णवाभं । अपावृणोज्योतिरायोयनिसंव्युतःसाद्रिदस्युरिंद्र ॥ सनेमयेतऽक्रुतिभिस्तरंतोविश्वःस्पृधऽआ
 र्येणदस्यून । अस्मभ्यंतत्त्वाष्ट्रंविश्वरूपमरंधयःसाख्यस्यत्रिताय ॥ अस्यसुवानस्यमंदिनस्त्रितस्यन्यदुदंवावृधानोऽअ
 स्तः । अर्वातयत्सूर्योनचक्रंभिनद्धलमिंद्रोऽअंगिरस्वान् ॥ नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रेदुहीयदिद्रुदक्षिणामघोनी । शिक्षा
 स्तोतृभ्योमातिधग्भगोनोबृहद्देमविदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।२।१) योजातऽएवप्रथमोमनस्वान्देवोदेवान्क्रतुना
 पर्यभूषत् । यस्यशुष्माद्रोदसीऽअभ्यसेतानृग्णस्यमहासर्जनासऽइंद्रः ॥ यःपृथिवीव्यथमानामहंहृद्यःपर्वतान्प्रकुपि
 त्वाँऽअरम्णात् । योऽअंतरिक्षंविममेवरीयोद्योद्यामस्तंभ्रात्सर्जनासऽइंद्रः ॥ योहृत्वाहिमरिणात्सप्तसिंधून्योगोऽइद्रा

(२।२।१) योजातइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रखिण्डु ।

जदपुधावलस्य । योऽअश्मनोऽंतर्गिज्जानसंबृक्सुसत्सजनासुऽइंद्रः ॥ येनेमाविश्याच्यवनाकृतांनियोदासंबवर्णम
 धरंगुहाकः । श्वघ्नीवयोजिगीवालक्षमार्ददुर्यःपुष्टानिस ॥ यंस्मापृच्छंति कुहसेतिघोरमुतेमाहुर्नपोऽअस्तीत्येनं । सो
 ऽअुर्यःपृष्ठीविजसुइवामिनातिश्रदस्मैधत्तस ॥ ७ ॥ योरुधस्यचोद्वितायःकृशस्ययोत्रह्मणोनार्धमानस्यकीरेः । युक्त
 प्राब्णोयोवित्तासुशिप्रःसुतसोमस्यस ॥ यस्याश्वासःप्रदिशियस्यगावोयस्यग्रामायस्यविश्वेऽरथासः । यःसूर्येयऽउपसं
 ज्जानयोऽअपनेतासर्जतासु ॥ यंक्रंदसीसंयतीविह्वयेतिरेवरऽउभयाऽअमित्राः । समानंचिद्रथमातस्थिवांसाना
 नाह्वेतेस ॥ यस्मान्नऽऋतेविजयंतेजनासोयंयुध्यमानाऽअहसेह्वते । योविश्वस्यप्रतिमानंबभूवयोऽअच्युत्च्युत्स ॥
 यःशश्वतोमह्येनोदधानानमन्यमानान्छवीजधानं । यःशर्धेतानानुददातिशुभ्यांयोदस्योर्हृतास ॥ ८ ॥ यःशंवरं
 पर्वतेपुक्षियंर्तचत्वारिंश्यांशुरद्यन्वविदत् । ओजायमानंयोऽअहिजघानदानुंशयानंस ॥ यःसप्तःशिमर्षुपभस्तुवि
 ष्मानुवास्तुजत्सर्वेसप्तसिंधून् । योरौहिणमस्फुरद्भ्रज्जवाहुर्द्यामारोहंतस ॥ द्यावाचिदस्मैपृथिवीनभेतेशुष्माच्चिदस्य
 पर्वताभयंते । यःसोमपानिचितोवज्रवाहुर्योवज्रहस्तःस ॥ यःमुन्यंतमर्षतियःपर्वतंयःशंसंतंयःशशमानमूती । यस्य
 ब्रह्मवर्धनंयस्यसोमोयस्येदंराधःस ॥ यःसुन्यतेपचतेदुधऽआचिद्वाजुंदर्पिसकिलासिसुप्तः । वयंतंऽइंद्रविश्वहप्रिया

सःसुवीरासोविदथमावदेम ॥ ९ ॥ (२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतस्याऽपस्परिमृक्षजातऽआर्विशद्यासुवर्धते । तदाह
नाऽअभवत्पिप्युपीपयोशोःपीयूषंप्रथमंतद्रुक्थं* ॥ सध्रीमार्यत्तिपरिविभ्रतीःपर्योविश्वरुह्यार्यप्रभरंतुभोजनं । समा
नोऽअर्धाप्रवर्तमनुष्येद्यस्ताकृणोःप्रथमंसास्युक्थं* ॥ अन्वेकोवदतिरददत्तितद्रुपाभिनन्तदपाऽएकऽइयते । वि
श्वाऽएकस्यविनुदस्तिक्षतेयस्ता० । प्रजाभ्यःपुष्टिविभर्जतऽआसतेरुयिमिवपुष्टंभवंतमायते । असिन्धुन्दष्टैःपितु
रत्तिभोजनंयस्ता० ॥ अर्धाकृणोःपृथिवींसंहशैदिवेयोधैतीनामंहिहृन्नारिणक्थः । तंत्वास्तोमैभिरुदभिर्नवाजिनंदे
वंदुवाऽअजनन्त्सा० ॥ १० ॥ योभोजनंचदयसेचवर्धनमाद्रादाशुक्मधुमहुदोहृथ । सशेषधिनिदधिपेवियस्वति
विश्वस्यैकऽईशिपुसा० ॥ यःपुष्पिणींश्चप्रस्वश्चधर्मणाधिदानेव्युयनीरधारयः । यश्चासमाऽअजनोद्विद्युतोद्विद्यऽनु
रुर्वोऽअभितःसा० ॥ योनामिरंसहवसुनिहंतवेषुक्षार्यचद्रुसर्वेशायुचावहः । ऊर्जयंत्याऽअपरिविष्टमास्यमुतेयाद्यपु
रुक्त्सा० ॥ शतंवायस्युदशसाकमाद्यऽएकस्यश्रुष्टीयद्धचोदमाविध । अरुजादस्युत्समुनन्दुभीतयसुप्राव्योऽअभवः
सा० ॥ विश्वेदनुरोधनाऽअस्युपास्यैदुदुरसैदधिरुकुलवेधनं ॥ पळस्तन्नाविष्टिरःपंचसंहशःपरिपरोऽअभवःसा० ॥
॥ ११ ॥ सुप्रवाचनंतववीरवीर्यं यदेकैकं क्रतुना विदसेवसु । ज्ञावृष्टिरस्यप्रवयः सहस्यतोयाचकथसेद्रुचिश्वास्युस्यः* ॥

(२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदंशैरोजगलंलाश्रिट्रुप् ।

अरमयुःसरपसस्तारायुंकंतुर्यातयेचयुय्यायचध्रुति । नीचासंतमुदनयःपरवृजंप्रांधंश्रोणंश्रयन्त्सा० ॥ अस्मभ्यंतद्ध
 सोद्रानायराधुःसमर्थयस्ववृहुतेवसुर्व्यं । इंद्रयच्चित्रंश्रयस्याऽअनुद्यन्वृहद्धदेमयिदथेसुवीराः ॥ १२ ॥ (२।२।३)
 अध्वर्यवोभरतद्रायसोममामत्रेभिःसिंचतामद्यमंधः । कामीहिवीरःसदमस्यपीतिंजुहोतवृष्णेतदिद्रेपवष्टि ॥ अध्वर्य
 वोयोऽअपोवप्रिवांसंबृत्रंजघानानान्येवबृक्षं । तस्माऽएतंभरततद्धशायंऽएपऽइंद्रोऽअहतिपीतिमस्य ॥ अध्वर्यवोयोडउरणंजघा
 भीकंजघानुयोगाऽउदाजुदपुहिवृलंबः । तस्माऽएतमंतरिक्षेनवातमिंद्रुसोमैरोणुंतजूनवल्बैः ॥ अध्वर्यवोयोःस्वश्रंजघानुयःशु
 न्नर्यचख्यांसंनयतिचवाहन् । योऽअयुंदुमवर्ननीचार्ववाधेतमिंद्रुसोमस्यभृथेहिनीत ॥ अध्वर्यवोयोःशतंशंवरस्यपुरोविभेदाश्मनेवपू
 ष्णमशुप्योर्व्यंसं । यःपिपुनमुच्चियोरुधिक्रांतस्माऽइंद्रायांधंसोजुहोत ॥ अध्वर्यवोयोःशतमासुहस्रंभूम्याऽउपस्थेवपजघ
 वीः । योवचिनःशतमिंद्रःसुहस्रमपावपुनरतासोममसै ॥ १३ ॥ अध्वर्यवोयोःशतमासुहस्रंभूम्याऽउपस्थेवपजघ
 न्वान् । कुत्सस्यायोरतिथिग्वस्यवीराश्रयावृणग्भरतासोममसै ॥ अध्वर्यवोयोःशतमासुहस्रंभूम्याऽउपस्थेवपजघ
 द्रे । गर्भस्तिपूतंभरतश्रुतायैद्रायसोमंयज्यवोजुहोत ॥ अध्वर्यवुःकर्तनाश्रुष्टिमसैवनेनिपूतंवनुऽउन्नयध्वं । जुपाणोह
 स्त्यमभिवावशेवुऽइंद्रायसोमंमदिरंजुहोत ॥ अध्वर्यवुःपयसोध्वर्यथागोःसोमैभिरापृणताभोजमिंद्रं । वेद्राहमस्यनिभृ

(२।२।३) अध्वर्यवइतिद्वाद्वानर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदंइंद्रिषिपु ।

तंमऽतद्वित्तंभूयोयजुतश्चिकेत ॥ अध्वर्यवोयोदिव्यस्यस्वोयःपार्थिवस्यक्षम्यस्यराजा । तमूर्दंनपृणतायवेनेद्रुसोमे
भिस्तदपोवोऽस्तु ॥ अस्मभ्यंतदसोद्रानाथराधःसमर्थयस्वबहुतेवसव्यं । इन्द्रयच्चित्रंश्रवस्याऽअनुघन्वुहृद्देमविदथे
सुवीराः ॥ १४ ॥ (२।२।४) प्रघान्वस्यमहूतोमहानिसत्यासुत्यस्यकरणानिवोचं । त्रिकट्टकेष्वपिवत्सुतस्यास्यमदेऽअ
ह्निमिद्रोजघान ॥ अवंशेद्यामस्तभायद्दृहंतमारोदसीऽअपृणदुंतरिक्षं । सधारयत्पृथिवींप्रथच्चसोमस्यतामदुऽइंद्रश्चका
र ॥ सन्नैवप्राचोविमिमायमानैर्वज्रेणखान्यतृणन्नदीनां । वृथासृजत्पृथिविर्दार्घयाधैःसोमस्य ॥ सप्रबोद्धुन्यरिगत्या
द्रुभीतेर्विश्वमघागायुधमिद्धेऽअग्नौ । संगोभिरश्वैरसृजद्रथेभिःसोमस्य ॥ सऽईमर्होघुनिमेतोररग्णात्सोऽअस्त्रातन
पारयत्स्वस्ति । तऽसृत्स्त्रायरुपिमभिप्रतस्थुःसोमस्य ॥ १५ ॥ सोदंचंसिधुमरिणान्महित्वावज्रेणानंऽउपसुःसोपि
पेष । अज्वसोजिविनींभिविबृथन्त्सोमस्य ॥ सविद्धौऽअपगोहंकनीनामविर्भवद्दतिष्ठत्परावृक् । प्रतिश्रोणःस्था
ब्धं१नर्गचष्टसोमस्य ॥ भिनद्धलमंगिरोभिर्गृणानोविपर्वतस्यदंहितान्यैरत् । रिणप्रोधांसिकृत्रिमाण्येषांसोमस्य ॥
स्वमेनाभ्युप्यासुमुरिंधुनिंचजुधंथदस्युप्रद्रुभीर्तिमावः । रूंभीचिदत्रविविदेहिरण्यंसोमस्य ॥ नूनंसाते ॥ १६ ॥
(२।२।५) प्रवःसुतांज्येषुतमायसुष्टुतिमग्नाधिवसमिधानेह्विर्भरे । इंद्रमजूर्यजुरथंतमुक्षितंसुनाद्युर्बानुमवसेहवामहे ॥

(२।२।४) प्रघान्वितिदशर्चस्सूक्तस्यगृत्समदंइन्द्रविष्टुप् । (२।२।५) प्रवःसुतामितिनवर्चस्सूक्तस्यगृत्समदंइन्द्रोजगलंत्यात्रिष्टुप् ।

यस्मादिद्राद्ब्रह्मतः किञ्चनेमृते विश्वान्यस्मिन्संभूताधिधीयीं । जठरे सोमं तन्वीडुं सहोमहो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणिः क्रतुं ॥ न
 क्षोणीभ्यां परिश्वेतऽइन्द्रियं न संमूद्रेः पर्वतैरिद्रतैरथः । न ते वज्रमन्वश्चोत्तिकश्च न यदाशुभिः पतसि यो जनापुरुं ॥ विश्वे ह्य
 स्मै यजता यं घण्वे क्रतुं भरति वृषभाय स श्वते । वृषाय जस्वहृविपा विदुष्टरः पिबेद्रसो मं वृषभे ण भानुना ॥ घृष्णः कोशः पयस्ते
 मध्वऽङ्गमिधुं प्रभान्नाय वृषभाय पातये । वृषणाश्चूर्ध्वं वृषभासोऽद्रयो वृषणं सोमं वृषभार्य सुव्वति ॥ १७ ॥ घृपति वज्रं ऽव
 तते वृषारथो वृषणाहरी वृषभाण्यायुधा । घृष्णो मदस्य वृषभत्वमीशिपऽइन्द्रसोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि ॥ प्रतेनावं न समने
 वचस्यु वं ब्रह्मणा या मिसर्वने पुदारुधिपिः । कुविन्नोऽस्य वचसो निवोधिपिदिद्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे ॥ पुरा संवाधाद्ब्रह्म्या
 वं वृत्स्वनोधे नु न वृत्सं वसस्य पिष्पुपी । सकृत्सुते सुमतिभिः शतक्रतो संपत्नीभिर्न वृषणे न सीमहि ॥ नूनं साते ० ॥ १८ ॥
 (२।२।६) तदस्मै न व्यमंगिरस्वर्चत शृष्ण्मायदस्य प्रदाथो दीरते । विश्वायद्भोत्रासहसापरी वृतामदुसोमस्य हृद्वितान्यैर
 यत् ॥ समृतयो ह्यप्रथमाय धार्यसुऽओजोमिमानो महिमानुमातिरत् । शूरो यो युत्सुतन्धं परि व्यतशीर्षणिद्यां महिनाम
 त्यमुंचत ॥ अधा कृणोः प्रथमं वीर्यमहद्यदुस्यान्नेत्रक्षणाशुष्मैरयः । रथे ष्ठे न हर्षं धेनुविच्युताः प्रजीरयः सिस्वते सऽय १
 कथं कृ ॥ अधायो विश्वाभुर्वनाभिमुज्मनैशानु कृत्प्रवयाऽअभ्यवर्धत । आद्रोदसीज्योतिषावह्निरातनोत्सीव्यन्तमां

(२।२।६) तदस्माइति नवर्चस्यसूक्तस्य गृत्समवद्भेदो जगत्संलेहो त्रिष्टुभौ ।

सिद्धिं त्रासमव्ययत् ॥ सप्राचीनान्पर्वतान्हंहुदोजसाधराचीनमकृणोदूपामर्पः । अधारयत्पृथिवीविश्वर्थायसमस्त
 भ्रान्माययाधामवृषसः ॥ १९ ॥ सास्माऽअरंवाहुभ्यांयं पिताकृणोद्विश्वस्मादाजनुपोवेदसस्परि । येनापृथिव्यानि
 क्रियंशयध्यैवज्रेणहृत्व्यवृणक्तुविष्वणिः ॥ अमाजूरिंघपित्रोःसचासतीसमानादासदसस्त्वामियेभर्ग । कृधिप्रकेतमु
 पमास्यांभरदुद्धिभागंतन्वोइयेनमामहः ॥ भोजंत्वामिद्रवयंहुवेमद्रुदिष्टुमिद्रापांसिवाजान् । अविष्टुद्रिचित्रयानज्ज
 तीकृधिवृपश्चिद्रवस्यसोनः ॥ नूनंसातेप्र० ॥ २० ॥ (२।२।७) प्रातारथोनवोयोजिसस्त्रिश्चतुर्युगस्त्रिकशःसप्त
 दिमः । दशारित्रोमनूष्यःस्वर्पाःसऽइष्टिभिर्मितिभीरंह्योभूत् ॥ सास्माऽअरंप्रथमंसद्वितीयमतोतृतीयमनुपःसहोता । मोषु
 अन्यस्यागर्भमन्यऽऽजंनंतसोऽअन्येभिःसचतेजेन्योवृषा ॥ हरीनुकंरथऽइंद्रस्थयोजमायैसुकेनवचसानवेन । मोषु
 त्वामत्रवहवोहिविप्रानिरीरमन्यजमानासोऽअन्ये ॥ आद्वाभ्यांहरिभ्यामिद्रयाह्याचतुर्भिरापुडिह्यमानः । आप्टाभि
 र्दशभिःसोमपेयमयंसुतःसुमखुमामृधस्कः ॥ आर्विशत्यात्रिशतायाह्यर्वाङ्चत्वारिंशताहरिभियुजानः । आपंचाश
 तासुरथेभिरिद्रापथ्यासतत्यासोमपेयं ॥ २१ ॥ आशीत्यानवत्यायाह्यर्वाङ्गशतेनहरिभिरुह्यमानः । अयंहितेशुन
 होत्रेषुसोमऽइंद्रंत्वायापरिंपिक्तोमदाय ॥ ममत्रह्येद्रयाह्यच्छाविश्याहरीधुरिधिष्वारधस्य । पुरुत्राहिविहव्योवभूथा

(२।२।७) प्रातारथइतिनवचससूक्तस्यगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

स्मिन्धूरसर्वनेमादयस्य ॥ नमऽइद्रेणसख्यं चियौपदुस्मभ्यमस्यदक्षिणादुहीत । उपज्येष्वेवख्येगर्भस्तीप्रायेप्रयेजिगी
 वांसःस्याम ॥ नूनंसाते० ॥ २२ ॥ (२।२।८) अपाय्यस्यांधसोमदायमनीषिणःसुवानस्यप्रयसः । यस्मिञ्चिद्रःप्र
 दिर्विवायुधानऽओकौदुधेर्ब्रह्मण्यंतश्चरः ॥ अस्यमंदानोमद्योवञ्जहुस्तोहिमिद्रोऽअणोपृतंविर्वृश्त् । प्रयद्वयोनस्वस
 राण्यच्छाप्रयोसिचनदीनांचकमंत ॥ समार्हिनऽइद्रोऽअणोऽअपांप्रैरयदद्विहाच्छासमुद्रं । अजनयत्सूर्यविदद्गाऽअकु
 नाह्वीवयुर्नानिसाधत् ॥ सोऽअप्रतीनिमनवेपुरुणीद्रौदाशहाशुपेहंतियुत्रं । सद्योयोनृभ्योऽअतसाय्योभूत्पस्पृधाने
 भ्यःसूर्यस्यसातौ+ ॥ ससुन्नुतऽइद्रःसूर्यमादेवोरिणुञ्जत्यायस्तवान् । आयद्वयिगुहदवद्यमस्मिभरुदंशुनैतशोदशस्यन्+
 ॥ २३ ॥ सरंधयत्सदियुःसारंधयेशुष्णमशुपंकुर्यवंकुत्साय । दिवोदासायनवृत्तियनवेद्रःपुरोव्यैरुच्छंवरस्य ॥ पृथा
 तऽइद्रोचधर्महेमश्रवस्थानत्मनावाजयंतः । अश्यामतत्साक्षमाशुपाणाननमोवधरदेवस्यपीयोः+ ॥ पृवातेगृत्समदाः
 नूरमन्माविस्यवोनवयुर्नानितधुः । ब्रह्मण्यंतऽइद्रतेनधीयुऽइयमूर्जसुक्षितिसुन्नमदयुः ॥ नूनंसाते० ॥ २४ ॥ (२।२।९)
 वृयंतेवर्यऽइद्रविद्धिपुणःप्रभरामहेवाजयुर्नरथं । विपन्यवोदीध्यतोमनीपासुन्नमिर्यक्षंतस्त्वार्थतोनुन्+ ॥ त्वनऽइद्र
 त्वाभिरूतीत्यायुतोऽअभिष्टिपासिजनान् । त्वमिनोद्वाशुपोवख्येत्वाधार्थीरभियोनक्षतित्वा ॥ सनोयुवेद्रोऽजोहृत्रःससा
 (२।२।८।) अपाय्यस्येतिनर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइद्रश्चिद्रुप् । (२।२।९) वयंतइतिनयर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइद्रश्चिद्रुपतीयाविराड्रुपा ।

शिवो न रामस्तु पाता । यः शंसंतयः शंशमानमतीपचंतं चस्तु वतं च प्रणेपत् ॥ तमुस्तुपुऽइंद्रंतं गृणीषेयस्मिन्पुरावावृधुः
 शांगुदुश्च । सवस्वः कामपीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः ॥ सोऽअंगिरसामुचथा जुजुष्वान्ब्रह्मातूतो दिद्रोगातु
 मिष्यन् । मुष्णद्रुपसुः सूर्येणस्तवानश्रंस्यचिच्छिन्नथत्पुर्व्याणि ॥ २५ ॥ सहश्रुतऽइंद्रो नाम देवऽऽकृध्वो भुवन्मनुपेद्रु
 स्सर्तमः । अवंप्रियमंशसानस्यसाह्वान्छिरौ भरद्वासस्यस्वधावान् ॥ सवृत्रहृद्रः कृष्णयोनीः पुरंदरो दासीरैरयद्दि । अ
 जनयन्मनवेक्षामपथं सत्वाशंसं यजमानस्यतूतोत् ॥ तस्मैतवृत्स्यं मनुदायिसत्रद्रायदेवेभिरर्णसातौ । प्रतियदस्यवज्रै
 याहोर्धुर्हृत्वीदस्यन्पुरऽआर्यमीनिंतारीत् ॥ ननंसाते ॥ २६ ॥ (२।२।१०) विश्वजिते धनुजिते स्वजिते सत्राजिते नृजि
 तेऽउर्वराजिते । अश्वजिते गोजितेऽअजिते भूरद्रायसोमं यजता र्यहर्युतं ॥ अभिभुवैभिभंगार्यवन्यते पाह्वायसहमानाय
 वेधसे । तुवित्रयेव ह्येदुष्टरीतवे सत्रासाहेनमऽइंद्रायवोचत ॥ सत्रासाहोर्जनभक्षोर्जनसहश्ववर्नो युध्मोऽअनुजोपमु
 क्षितः । वृत्चयः सहुरिर्विश्वारितऽइंद्रस्यवोचं प्रकृतानि वीर्या ॥ अनानुदोर्बृषभो दोधतो वधो गंभीरऽऽकृष्वोऽअसंम
 ष्टकाव्यः । रभ्रचोदः श्रथनो वीळितस्पथुरिंद्रः सुयज्ञऽउपसः स्वर्जनत् ॥ यज्ञेन गातुमसुरो विविद्रिरे धियो हि न्वानाऽऽ
 शिजो मनीषिणः । अभिस्वरा निपदागाऽअवृत्स्यवुऽइंद्रै हि न्वानाद्रविणान्याशत ॥ इंद्रश्रेष्ठा निद्रविणानि धेहि चित्ति

(२।२।१०) विश्वजित इति पृष्ठार्चस्य सूर्यस्य गृत्सम इन्द्रो जगत्संलया त्रिष्टुप् ।

रि॒तं कु॒तश्च॒ न न॒रा॒तय॒ स्ति॒रु॒र्न॒द्व॒या॒वि॒नः । वि॒श्व॒
 च॒स्तु॒व॒तं च॒प्र॒णे॒प॒त् ॥ त॒मु॒स्तु॒प॒इ॒द्रु॒तं॒गृ॒णी॒पे॒य॒स्मि॒न्पु॒रा॒वा॒वृ॒धुः
 त्व॒नो॒गो॒पाः॒प॒थि॒कृ॒द्धि॒च॒क्ष॒ण॒स्त॒व॒त्र॒ता॒य॒म॒ति॒भि॒र्ज॒रा॒म॒हे॒
 च्या॒योः+ ॥ सोऽ॒ंगि॒र॒सा॒मु॒च॒था॒जु॒ष्व॒ान्त्र॒ह्मा॒तू॒तो॒दि॒द्रो॒गा॒तु
 उ॒त॒वा॒यो॒नो॒म॒र्च॒या॒द॒ना॒ग॒सो॒रा॒ती॒वा॒म॒र्तैः॒सा॒नु॒को॒वृ॒कः
 त्रा॒णि ॥ २५ ॥ स॒ह॒श्रु॒तऽइ॒द्रो॒ना॒म॒दे॒वऽऊ॒र्ध्वो॒मु॒व॒न्म॒नु॒पे॒द्रु
 त्रा॒ता॒र॒त्वा॒त॒नू॒ना॒ह॒वा॒म॒हे॒य॒स्प॒र्त॒र॒धि॒वृ॒का॒र॒म॒स्युं । वृ॒ह॒स्
 पा॒वा॒न् ॥ स॒वृ॒त्र॒ह॒द्रः॒कृ॒ष्ण॒यो॒नीः॒पु॒रं॒द॒रो॒दा॒सी॒र॒र॒य॒द्धि । अ
 स॒वृ॒धा॒त्र॒ह्म॒ण॒स्प॒ते॒स्पा॒हा॒वि॒सु॒म॒नु॒ज्या॒द॒दी॒म॒हि । या॒नो॒दे॒रे॒त
 त्स्य॑ म॒नु॒दा॒यि॒स॒त्रे॒द्रा॒य॒दे॒वे॒भि॒र॒ण॒सा॒तौ । प्र॒ति॒य॒द॒स्य॒व॒ज्रं
 य॒मु॒त्त॒म॒धी॒म॒हे॒व॒यो॒वृ॒ह॒स्प॒ते॒प॒प्रि॒णा॒स॒स्त्रि॒ना॒यु॒जा । मा॒नो॒दुः॒रु॒द् ॥ (२।२।१०) वि॒श्व॒जि॒ते॒ध॒न॒जि॒ते॒स्व॒जि॒ते॒स॒त्रा॒जि॒ते॒नृ॒जि
 अ॒न॒ान॒दो॒वृ॒ष॒भो॒ज॒ग्नि॒रा॒ह॒वं॒नि॒ष्ट॒सा॒श॒त्रु॒प॒र्त॒ना॒सु॒सा॒स॒हिः । पा॒य॒ह॒र्य॒तं ॥ अ॒भि॒भु॒वे॒भि॒भं॒गा॒य॒व॒न्व॒ते॒पा॒द्वा॒य॒स॒ह॒मा॒ना॒य
 णः ॥ अ॒दे॒वे॒न॒म॒न॒सा॒यो॒रि॒पु॒ण्य॒ति॒शा॒सा॒म॒ग्नो॒म॒न्य॒मा॒नो॒जि॒घा॒र
 ध॒तः ॥ भ॒रे॒पु॒ह॒व्यो॒न॒म॒सो॒प॒स॒द्यो॒गं॒ता॒वा॒जै॒पु॒स॒नि॒ता॒ध॒नं॒ध॒नं ।
 रथा॑ऽइ॒व ॥ ते॒जि॒ष्ठ॒या॒त॒प॒नी॒र॒क्ष॒स॒स्त॒प॒ये॒त्वा॒नि॒दे॒द॒धि॒रे॒दृ॒ष्ट॒वी॒र्यं
 ऽअ॒र्द॒य ॥ वृ॒ह॒स्प॒ते॒ऽअ॒ति॒य॒द॒यो॑ऽअ॒र्हा॒द्भ्यु॒म॒द्धि॒भा॒ति॒क॒र्तु॒म॒ज्ज
 चि॒त्रं+ ॥ ३१ ॥ मा॒नः॒स्ते॒ने॒भ्यो॒ये॒ऽअ॒भि॒द्र॒ह॒स्प॒दे॒नि॒रा॒मि॒णो॒रि

तेनपरःसाम्नोविदुः ॥ विश्वेभ्यो हित्वाभुर्वनेभ्यस्पस्वित्त्वष्टाजन्त्साम्नःसाम्नःऋविः । सऽऋणचिद्वृणयात्रऋणस्पतिर्द्रुहो
 हुंतामहऽऋतस्यधृतरिं ॥ तर्थाश्रियेव्यजिहीतुर्पथतोगवांगोत्रमृदसृजोयदैगिरः । इंद्रेणयुजातमसापरीधृतं वृहस्पतेनिर
 पामोव्जोऽअर्णवं ॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययुंतासूक्तस्यबोधितनयं चजिन्य । विश्वंतम्रंद्रयदवैतिद्रुवावृहद्धदेमविदथेसुवी
 राः ॥ ३२ ॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ ॥

चतुर्दशाध्याये वर्गाः ३२ सूक्तानि १५ ऋचः १५७ ॥ त्यागः ॥ अमयइदं. १२ इंद्रायेदं. १२३ ब्रह्मणस्पतयइदं. वृहस्पतयइदं.
 ३ ब्रह्मणस्पतयइदं. वृहस्पतयइदं. ३ ब्रह्मणस्पतयइदं. वृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. ५ ब्रह्मणस्पतयइदं. वृहस्पतयइदं.
 ब्रह्मणस्पतयइदं. ॥ इतिद्वितीयपष्ठः ॥ ६ ॥

सेमांपोळशांत्यात्रिष्टुब्धादशीचसैद्रीचैधानःपंचजागतंवृजुश्चतुष्कमिमागिरखूनःकुर्भोगात्समदोहिवादित्य
 मिदमेकादशवारुणमुपांत्यादुःस्वमनाशिर्नाधृतम्रताःसप्तवैश्वदेवमृतमेकादशजागतंतेपृथ्वद्रासोमीसरस्वति
 त्वमितिसारस्वतोधैचीयोनोवाहस्पत्यांत्योमारुल्यस्माकंसप्तवैश्वदेवंत्रिष्टुवंतमस्यमेष्टाजागतंन्यनुष्टुवंतंघावा.
 पृथिव्यैकाद्वेष्ट्योत्वापृथोवादिद्वेष्टेराकासिनीवाल्योरंत्यालिं गोकदेयततिपंचोनारौद्रंधारावामारुतंत्रिष्टुवंतमु
 पेमपोनपत्वीर्यंथंयंपळतव्यंतजागतंत्रं ॥ १ ॥ ॥

हरिःओम् ॥ (२।३।२) सेमामविद्विप्रभृतियऽईशिपियाविधेमनवयामहागिरा । यथानोमीद्वान्तस्तवतिसखात
वृष्टस्पतेसीर्षधुःसोतनोमतिः ॥ योनंत्वान्यनमन्त्र्योजसोतादर्दमन्युनाशंवरणिवि । प्राच्यावयुदच्युताब्रह्मणस्पति
राचाविशुद्धसुमंतंविपर्वतं ॥ तद्देवानांदिवतमायकत्वमश्रश्नहृहाप्रदंतवीळिता । उद्गाऽअजदभिनुद्गर्हणावुलमगूह
त्तमोव्यचक्षयस्वः* ॥ अश्मास्यमवतंब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभियमोजसावृणत् । अयंतंताचरतोऽअन्यदन्यदिद्याचका
सिचुरुत्समुद्रिणीं ॥ सनाताकाचिद्भुवनाभवीत्वामाद्भिःशरद्भिर्दुरौवरंतवः । अयंतंताचरतोऽअन्यदन्यदिद्याचका
रव्युनाब्रह्मणस्पतिः ॥ १ ॥ अभिनक्षतोऽअभियेतमानशुनिधिंपणीनांपर्मगुहाहितं । तेविद्वांसःप्रतिचक्ष्यानृततापु
नर्यतंऽइऽआयंतदुदीयुराविशं ॥ ऋतावानःप्रतिचक्ष्यानृततापुनरातऽआतस्थुःऋवथोमहस्पथः । तेवाहुभ्याधमितम
ग्निमश्मनिनकिप्योऽअस्त्वरणोजहुहितं ॥ ऋतज्यैनक्षिप्रेणब्रह्मणस्पतिर्यत्रवष्टिप्रतदंश्रोतिघन्यना । तस्यसाध्वीरि
र्षवोयाभिरस्यतिनूचक्षसोहृशयेकर्णयोनयः ॥ ससैनयःसविनयःपुरोहितःससुष्टुतःसयुधिब्रह्मणस्पतिः । चाक्षमोयद्वा
जंभरतेमतीधनादित्सूर्यस्तपितप्यतुर्वृथा ॥ विमुप्रमुप्रथममेहनावतोवृहस्पतःसुविदत्राणिराध्या । इमासातानिवे
न्यस्यद्याजिनोयेनजनोऽबुभयैभुजतेविशः ॥२॥ योवरेवृजनैविश्वथाविमुर्महामुरुण्वःशवसात्रुवक्षिथ । सदेवोदेवान्प्रति

(२।३।२) सेमामितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यगुत्समदोत्रह्मणस्पतिःप्रथमादशम्योवृहस्पतिर्द्वादशयैत्राब्रह्मणस्पतीजगतीद्वादशयंत्वेत्रिटुमौ ।

पप्रथेषुपुत्रिश्वेदुतापश्चिभूर्नक्षत्रणस्पतिः ॥ विश्वंमूल्यंमघानायुगोरिदार्यश्चनप्रमिनिंतित्रुतां । अच्छेद्रात्रक्षणस्पतीहृषि
 नोन्नुंनृपराजिनाचिगातं ॥ उताविष्टाऽअनुशृण्वंतिरह्य.सभेयोत्रिप्रोभरतंमतीधना । शीळुद्वेयाऽअनुवर्गऽऽकृणुमाऽऽ
 ष्टि महया वीसमियेनत्रणस्पतिः ॥ ब्रह्मणस्पतेरभयद्यथाऽनुगंमूल्योमनुमेहिक्रुमीकरिष्युतः । योगाऽऽदुदाजुत्सद्विचेवि
 नाभान्महीरीति शर्ममासल्लृधरु ॥ ब्रह्मणस्पतेमयमस्यत्रिश्चहाराय.स्वामरथ्योऽुत्रयस्यतः । शीरेपुत्रीराऽऽउपपृग्धि
 नुरारंयदीनानोत्रह्यणोत्रेयिमेहर्न ॥ ब्रह्मणस्पतेत्त्रमस्ययुंतामूकस्यनोधितनयंचजिन्य । विश्वंतद्भद्रंयदवतिदुंनानृहद्वेदे
 मदिदयंमुतीराः ॥ ३ ॥ (२।३।३) इंधानोऽअग्निर्ननरद्वनुष्युत.श्रुतत्रह्याशूश्रुनद्रातहव्युऽइत् । जातेनजातमत्तिसप्रस
 र्गतेयंयुजंरुणुतेनक्षत्रणस्पतिः ॥ शीरेभिर्गोरान्वनरद्वनुष्युतोगोभरियिपमथद्वोधतित्मना । लोकंचतस्यतनयंचवर्धतेयं
 युजुजं ॥ मिथुर्नशोदु गिमीयाऽऽकृषायतोवृषेयवर्धऽङ्गभिन्थोजमा । अग्नेरिन्नुप्रसितिर्नाह्वरतेत्रयंयुजं ॥ तस्माऽअप
 त्तिद्विव्याऽअसद्यत्त समत्प्रभि प्रथमोगोपुगच्छति । अनिभृष्टतपिर्हृल्योजसायंयुजं ॥ तस्माऽइद्विश्वेधुनयंतुसिधवो
 च्छिद्रागर्मदधिरैपुरुषि । देवानामुन्नेसुभगु.मऽएधतेयंयुजं ॥ ४ ॥ (२।३।४) ऋतुरिच्छंमोऽननरद्वनुष्युतोदेऽयन्निद
 देवयंतमुभ्यंसत् । नुप्रागीरिद्वनत्पुसुदुष्टंयग्नेदयज्योनिभजातिभोजनं ॥ यजस्वशीरुप्रनिहिमनायतोभुद्रंमनःकृणु
 (२।३।३) इंधानइनिपंचस्वसु.ऽस्वगृत्समदोत्रक्षणस्पतिचिंगती । (२।३।४) ऋतुरिद्विचिचतुर्कंचस्वसु.कृत्समदोत्रक्षणस्पतिचिंगती ।

ष्ययाः शुचयो धारं पूताः । अस्वमजोऽअनिमिपाऽअदब्धऽउरुशंसाऽऽरुजयेमर्त्याय ॥ त्वं विश्वे पांवरुणासिराज्जाये चैड
 वाऽअंसुरये च मर्तीः । शतं नो रास्वशरदौ विचक्षे श्यामायूषिसुधितानि पूर्वा ॥ ७ ॥ नर्दक्षिणा विचिकितेन सव्यानम्राची
 नमादित्या नो तपश्चा । पाक्या चिद्धसवो धीर्या चिद्युप्मानो तोऽअभयं ज्योतिरश्यां ॥ यो राजभ्यऽऽरुतुनिभ्योऽदुदाशयं व
 र्धयति पुष्टयश्च नित्याः । सरेवान्यातिप्रथमोरथेन वसुदावा विदथेऽपुप्रशस्तः ॥ शुचिरुपः सयवसाऽअदब्धऽउपक्षेति वृ
 द्धययाः सुवीरः । न किं द्रं त्यं तितो न दूराद्यऽआदित्यानां भवति प्रणीतो ॥ अदिति मित्रवरुणो तमृळयद्वोष्वं च कृमाकश्चि
 दार्गः । उर्वश्यामभयं ज्योतिरिद्रुमानो दीर्घाऽअभिनशन्तमिन्नाः ॥ उभेऽअसंपीपयतः समीचीदिवो वृष्टिसुमगोनाम
 पुष्यन् । उभाक्षया वा जयन्यातिपत्सूभावधो भवतः साधूऽअसं ॥ यावो मायाऽअभिद्रुह्ये जत्राः पाशाऽआदित्यारि
 प्वे विचृत्ताः । अश्वीपताऽअतियंरथेनारिष्टाऽउरावाशर्मन्त्स्याम ॥ माहं मघोनो वरुणप्रियस्य भूरिदानऽआविदं रून
 मापेः । मारायोरजन्त्सुयमादवंस्थां वृहद्वेदमविदये सुवीराः ॥ ८ ॥ (२।३।६) इदं कुवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि
 सांत्यभ्यस्तुमहा । अतियोमंद्रो यजथाय देवः सुकीर्तिभिर्द्वैवरुणस्य भूरः ॥ तव व्रते सुमर्गासः स्याम स्वाध्वो वरुणतुष्टुवां
 सं । उपायनऽउपसांगो मतीनामप्रयोनजरं माणाऽअनुद्यून ॥ तव स्याम पुरुवीरस्य शर्म दुरुशंसस्य वरुणप्रणतः । यूयं

(२।३।६) इदं कुवेरिलेकादशर्चस्य सूक्तस्य गार्त्समद कूर्मो वरुणखिद्रुप् (दशमीदु. स्वप्नशाशिनीनिज्वपिसूक्तेषु पाक्षिको गृत्समदोस्त्वेष) ।

नःपुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ प्रसीमादित्योऽअसृजद्विधृतोऽऋतंसिंधवोवरुणस्ययांत । नश्राः
 म्यंतिनविमुंचंत्येतेवयोनपसूरघुयापरंज्मन् ॥ विमच्छ्रंथायरशुनामिवागऽऋच्यामतेवरुणखामतस्य । मातंतुंश्छेद्विब
 र्ततोधिर्यमेमामात्राशार्यपसःपुरऽऋतोः* ॥ ९॥ अपोसुन्यक्षवरुणभियंसमत्सन्नाळुतावोनुमागुभाय । दामैववत्साद्वि
 सुमुग्धंहोनुहिल्वदुरेनिमिपश्चनेशे ॥ मानोवर्धैवरुणयेतऽइष्टावेनःऋण्वंतमसुरश्चीणंति । माज्योतिपःप्रवसथानिग
 न्मविपूमृधःशिश्चथोजीवसेनः ॥ नमःपुरातेवरुणोतनुमुतापुंरुविजातव्रवाम । त्वेहिकंपर्तेनश्रितान्यप्रच्युतानि
 दूळभत्रतानि ॥ परऽऋणासावीरधुमत्कृतानिमाहंराजन्नन्यकृतेनभोजं । अब्युष्टाऽइलुभूर्यसीरुपासऽआनोजीवान्य
 रुणतासुशाधि ॥ योभैराजनुज्योवासखावास्वभैभयंभीरेवेमह्यमाह । स्तेनोवायोदिप्संतिनोवृकोवात्वंतस्माद्वरुणपा
 ह्यस्मान्* ॥ माहं० ॥ १०॥ (२।३।७) धृतव्रताऽआदित्याऽइषिराऽआरेमत्कर्तरहसूरिवागः । शृण्वतोवोवरुणमित्रदेवा
 भद्रस्यविद्वाँऽअर्वसेहुवेवः ॥ यूयंदेवाःप्रमतिर्यमोजोयुयंदेपांसिसनुतयुयोत । अभिक्षत्तारोऽअभिक्षमध्वमद्याचनो
 मुळयतापरंच ॥ किमनुर्वःकृणवामापरणुकिंसनेनवसवुऽआर्येन । यूयंनोमित्रावरुणादितेचस्वस्तिमिद्रामरुतोदधात ॥
 हुयेदेवायुमिद्रापर्यःस्थतेमृळतुनाधमानायुमह्यं । मावोरधोमध्यमवाळुतेभुन्मायुष्मावत्स्वापिपुश्रमिष्म ॥ प्रवुऽएको
 (२।३।७) धृतव्रताइतिसत्तर्चस्यसूक्तस्यगात्समदःकूर्मोविश्वेदेवाखिष्टु (भेवप्रयोगे-आधानापणांविश्वेदेवाःअंशयायावरुणः) ।

ष्ययाः शुचयो धारपूताः । अस्वप्रजोऽनिमिषाऽअदब्धाऽउरुशंसाऽऽजवेमर्त्याय ॥ त्वं विश्वेषां वरुणासिराज्राजये च दे-
 वाऽअसुरये च मर्तीः । शतं नो रास्वशरदो विचक्षे श्यामार्थुं पिसुधितानि पूर्वा ॥ ७ ॥ नर्दक्षिणा विचिकिते न सव्या न प्राची
 न मादित्या नो तपुश्चा । पाक्या चिद्धसवो धीयां चिद्युष्मानीतोऽअभयं योतिरश्यां ॥ यो राजभ्यऽऽतुनिभ्योऽदुदाशयं वृ-
 धयति पुष्टयश्च नित्याः । सरेयान्योतिप्रधुमोरथे न वसुदावा विदथेऽपुप्रशस्तः* ॥ शुचिः पः सुयवसाऽअदब्धऽउपक्षेतिष्ठ
 च्छवयाः सुवीरः । न किष्टं त्र्यं तितो न दूराद्यऽआदित्यानां भवति प्रणीतो ॥ अदिते मित्रवरुणो तमृळयद्वेयं च क्रुमाकचि-
 दागः । उर्वदयामभयं योतिरिद्रुमानो दीर्घाऽअभिनशन्तमिस्राः ॥ उभेऽअसंपीपयतः समीचीद्विषोष्टुष्टिसुभगो नाम
 पुष्यन् । उभाक्षयवाजयन्यातिपृच्छुभावर्धो भवतः साधूऽअसंसे ॥ यावो मायाऽअभिद्रुहेयजन्नाः पाराऽआदित्यारि-
 पत्रे विचृत्ताः । अश्वीवत्ताऽअतिथेऽपुत्रे नारिष्टाऽउरावाशर्मन्त्साम ॥ माहं मघोनो वरुणमियस्य भूरिदान्नाऽआविदंशूने
 मापेः । मारायोरजन्त्सुयमादवस्थां बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ ८ ॥ (२।३।६) इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि
 सांत्यभ्यस्तुमुहा । अतियोमं द्रोयुजथार्थाय दुेयः मुकीति भिक्षवरुणस्य भूरैः ॥ तव व्रते सुभगासः स्वामस्वाध्वैविरुणतुष्टुवां
 सः । उपायनऽउपसांगो मतीनामग्नयो नजरं माणाऽअनुधून्* ॥ तव स्यामपुरुवीरस्य शर्मं शुरुशंसस्य वरुणप्रणेतः । यूयं

(२।३।६) इदं कवेरित्येकादशर्चस्य सूक्तस्य गार्त्समद. इ. गौचरुणसिष्टुप् (दशमीदुः सप्रनाशिनी त्रिज्वलपिस्तूक्तेषु पाक्षिकोपसमवोस्त्येव) ।

नःपुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षमच्युज्यायदेवाः ॥ प्रसीमादित्योऽअसृजद्विधत्ताऽऋतंसिधवोवरुणस्यति । नश्राः
 म्यंतिनचिमुचंत्येतेवयोनपत्पुयापरिजमन् ॥ विमच्छथायरशनामिवागऽऋध्यामतेवरुणखामुत्स्य । मातंतुंश्छेद्विव
 र्यतोधिर्वमेमामात्राशार्यपसःपुरऽऋतोः* ॥ ९ ॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियसंमत्सद्याळुतावोनुमागृभाय । दामैववत्साद्वि
 सुमुग्धंहीनहिल्वद्वारेनिमिपश्चनेशं ॥ मानोवृधैर्वरुणयेतऽइष्टावेनःऋणवंतमसुरश्चीणंति । माज्योतिपःप्रवसथानिग
 न्मविपूमृधःशिश्चथोजीवसेनः ॥ नमःपुरातेवरुणोतननमुतापरंतुविजातप्रवाम । त्वेहिकुपर्वेतेनश्रितान्यप्रच्युतानि
 दृळभप्रतानि ॥ परऽऋणासवीरधमत्कृतानिमाहंरोजन्नन्यकृतेनभोजं । अब्युष्टाऽइक्षुभूर्यसीरुपासऽआनोजीवान्य
 रुणतासुशाधि ॥ योमेराजनुज्योवासखावास्वमेभ्यभीरवेमह्यमाह । स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकौवात्वंतस्माद्वरुणपा
 ह्यस्मान् ॥ माहं० ॥ १० ॥ (२।३।७) धृतप्रताऽआदित्याऽइधिराऽआरेमर्कतरहृसूरिवागः । शृण्वतोवोवरुणमित्रदेवा
 भद्रस्यविद्वाँऽअर्वसेहुवेवः ॥ यूयंदेवाःप्रमतिर्युयमोजौयुयंदेपांसिसनुतयुयोत । अभिक्षतारोऽअभिक्षमध्यमद्याचनो
 मूळर्यतापरंच ॥ किमनुवःऋणवामापरणकिसनेनवसवुऽआर्च्येन । यूयनोमित्रावरुणादितेचस्वस्तिर्मिद्रामरुतोदधात ॥
 ह्येदेवायुयमिद्रापयःस्यतेमृळतनाधमानायुमह्यं । मावोरथोमध्यमुवाळुतेभुन्मायुष्मार्कत्स्वापिपुश्रमिष्म ॥ प्रवुऽएको

(२।३।७) धृतप्रताइतिसत्तचंस्यसूक्तसगात्समदःऋमोविश्वेदेवा

अन्तर्गणांविश्वेदेवाः

मिमयभूर्यागोयन्मापितेवकितयंशशास । आरेपाशाऽआरेऽअघानिदेवामामाधिपुत्रेविमिवप्रभीष्ट ॥ अर्वाचोऽअद्या
 भवतायजत्राऽआनोहादिभयमानोव्ययेयं । त्रार्धनोदेवानिजुरोयृकस्यत्रार्धकृतादेवपदोयजत्राः ॥ माहं० ॥ ११ ॥
 (२।३।८) ऋतदेवायकृण्वतेसवित्रऽइंद्रायाहिघ्नेनरंमंतऽआर्षः । अहरहर्यात्युफुरांपांकियांत्याप्रथमःसर्गऽआसां ॥ योब्रु
 त्रायसिनमत्राभरिव्यप्रतंजनित्रीविदुपऽउवाच । पथोरदतीरनूजोपंमसोदिवोदेवेधुनयोयंत्यर्ध ॥ ऊर्ध्वोह्यस्यादध्यंतरि
 क्षेधावृत्रायप्रवृधंजभार । मिहंवसानऽउपहीमदुद्रोत्तिगमायुधोऽअजयच्छत्रुमिंद्रः ॥ बृहस्पतेतपुपाश्रेवविध्ययृकद्वरसो
 ऽअसुरस्यवीरान् । यथाजघंधघृपतापुराचिदेवाजहिशत्रुमस्माकमिंद्र ॥ अर्वाक्षिपदिवोऽअदमानमुचायेनुशत्रुमंसानो
 निजूर्वाः । लोकस्यंसातीतनयस्यभूरैरस्माँऽअर्धकृणुतादिद्रुगोनां ॥ १२ ॥ प्रहिरुतुबृहथोयंवनुधोरुप्रस्वस्योयजमानस्य
 चोदी । इंद्रासोमायुवमस्माँऽअविष्टमस्मिन्भयस्यैकृणुतमुलोकं ॥ नमातमन्नश्रमन्नोततंद्रुन्नवोचाममासुनोतेतिसो
 मं । योमेषुणाद्योदद्रुद्योनिवोधाद्योमासुन्यंतमुपगोभिरायत् ॥ सरस्वतित्वमस्माँऽअविष्टिमरुत्वतीधृपतीजेपिशत्रून् ।
 त्वंचिच्छधंततविश्रीयमाणमिंद्रोहतिवृषभंशंडिकानां ॥ योनःसनुत्यऽउतवाजिघृदुरभिख्यायतंतिगितेनविध्य । बृ
 हस्पतऽआयुधेजेषिशत्रून्द्रुहेरीपंतपरिधेहिराजन् ॥ अस्माकंभिःसत्वंभिःशूरशूरैर्वीर्यांकृधियानितुकर्त्वांनि । ज्योगं

(२।३।८) ऋतदेवायेत्येकादशसूक्तस्यगृहसमदंशः पष्ठयाइंद्रासोमौ अष्टन्याः सरस्वतीनवम्या बृहस्पतिरैकादश्यामरुत्वस्त्रिषुबंसाजगवी ।

भ्रुवन्ननुधूपितासोद्धृत्वीतेपामाभरानोवसूनि ॥ तंवःशर्धमारुतंसुन्नयुगिरोपपुत्रेनमसादिव्यंजनं । यथारयिसर्ववीरंन
 शमहाऽअपत्यसाचंश्रुत्यद्विवेदिवे ॥ १३ ॥ (२।३।९) अस्माकमित्रावरुणावतरंथमादित्यैरुद्रैर्वसुभिःसचाभुवा ।
 प्रयद्भ्योनपप्तन्वस्मनस्परिश्रवस्यवोहृपीवंतोवनर्षदः ॥ अघस्मानऽउदवतासजोपसोरथदेवासोऽअभिविधुवाजयुं ।
 यद्दाशवःपद्याभिस्त्रितोरजःपृथिव्याःसानौजंधनंतपाणिभिः ॥ उतस्यनुऽइंद्रोविश्वचर्पणिद्विवःशर्धेनमारुतेनसुक्र
 तुः । अनुनुस्थाल्यवृकाभिरूतिभीरथमहेसनयेवाजसातये ॥ उतस्यदेवोभुवनस्यसुक्षणिस्त्वष्टाम्नाभिःसजोपाजुवुद्र
 थं । इळाभगोबृहहिवोतरोदसीपुपापुरंधिरश्विनावधापती ॥ उतत्येदेवीसुभगेमिथुदृशोपासानकाजगतामपीजुवा ।
 स्तुपेयद्गोपृथिविनव्यसावचःस्थानुश्चवयस्त्रिवयाऽउपस्तिरे ॥ उतवःशंसमृशिजामिवश्मस्यहिर्वुभ्योइजएकपादुत ।
 त्रितऽऽभुक्षाःसंवित्ताचनोदधेपांनपादाशुहेमाधियाशमि ॥ एतावोवृश्म्युद्यतायजत्राऽअर्तक्षत्रायवोनव्यसेसं । श्र
 वस्यवोवाजचकानाःसस्तिर्नरथ्योऽअहृधीतिर्मश्याः ॥ १४ ॥ (२।३।१०) अस्यमेधावापृथिवीऽऋतायतोभूतमवि

(२।३।९) अस्माकमितिसप्तर्षस्यसूक्तस्यगृत्समदोविश्वेदेवाजगल्यत्रिष्टुप् । (२।३।१०) अस्यमइत्यष्टर्षस्यसूक्तस्यगृत्समदआद्याया
 द्यावापृथिवीद्वितीयावृतीययोर्द्विः (त्वष्टावा) चतुर्थीपचम्योराकापटीसप्तम्यो-सिनीवालीअंथायागुंसिनीवालीराकासस्वतीद्राणीवरु
 णान्योजगतीअंथ्यास्त्रिसोनुग्मः । (अेतपन्नेआद्यायामित्रावरुणौद्वितीयाचतुर्थीपंचमीनाविश्वेदेवा-वृतीयायाउपासानकापट्टयाद्यावापृथि
 वीसप्तम्याइंद्रः) !

त्रीवचसःसिपांसतः । ययोरार्युःप्रतरंतेऽइदंपुरऽउपस्तुतेयसूयुवीमहोदधे ॥ मानोगुह्यारिपंऽआयोरहन्दभुन्मानंऽ
 आभ्योरीरधोदुच्छुनाभ्यः । मानोविर्याःसख्याविद्धितस्यनःसुन्नायतामनसातत्त्वेमहे ॥ अहेळतामनसाश्रुष्टिमायं
 ह्रुदुहानांधेनुंपिप्युपीमसथतं । पर्धाभिराशुवचसाचवाजिन्त्यांहिनोमिपुरुहृतविश्वहा ॥ राकामहंसुहर्वांसुद्रुतीहुवे
 दृणोतुनःसुभगानोधतुतमना । सीव्यत्यर्पःसूच्याच्छिद्यमानद्याददतुवीरंशतदायमुक्थ्यं ॥ यास्तेराकेसुमतयःसुपेश
 सोयाभिर्ददासिद्राशुपुंवसूनि । ताभिर्नोऽअद्यसुमनाऽउपागहिसहस्रपोपंसुभगेराणा ॥ सिनीवाल्लिपृथुष्टुकेयाडुवा
 न्नामसिस्वसा । जूपस्वहृव्यमाहुतंप्रजादेविदिदिद्विनः ॥ यासुद्याहुःस्वंगुरिःसुपूमाचहुसूर्वरी । तस्यैविशपत्यैहृयिःसि
 नीवाल्यैजुहोतन ॥ यांगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती । इंद्राणीमहऽऊतयैवरुणानीस्वस्त्यै ॥ १५ ॥ (२।४।१)
 आतेपितर्मरुतांसुन्नमेतुमानःसूर्यस्यसदशोयुयोधाः । अभिनोवीरोऽअर्वतिक्षमेतप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिः ॥ त्वादत्ते
 भीरुद्रशंतमेभिःशतंहिमाऽअशीयभेपुजेभिः । व्यंस्मद्वेपोवितरंव्यहोव्यमीवाश्चातयस्याविपूचीः ॥ श्रेष्ठोजातस्यरु
 द्रश्रियासित्वस्तमस्तवसांवज्रवाहो । पर्षिणःपारमंहसःस्वस्तिविभ्वाऽअभीतीरपसोयुयोधि ॥ मात्वोरुद्रचुकुधामान
 मोभिमार्दुदुतीवृपभुमासदृती । उन्नोवीरौऽअर्पयभेपुजेभिर्भिषकमंत्वाभिपजांशृणोमि ॥ हवीमभिर्हवतेयोहुविभिर्य

(२।४।१) आतेपितरितिपंचदशर्पस्वसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रोजगतीअत्यात्रिदुप ।

स्तोमैभीरुद्रंदिपीय । ऋद्रदरःसुहयोमानोऽअस्यैवभ्रुःसुशिप्रोरीरधन्मनाथै ॥ १६ ॥ उन्माममंदवृपभोमुरुत्वान्व
 क्षीयसावयसानार्धमानं । घृणीवच्छायामरुपाऽअशीयाविवासेयंरुद्रस्यसुन्नं+ ॥ क१स्यतेरुद्रमृळयाकुहस्तोयोऽअस्ति
 भेषजोजलापः । अपभर्तारपसोदैव्यस्याभीनुमावृपभचक्षमीथाः ॥ प्रवभ्रवैवृपभायश्वितीचेमहोमहोसुष्टुतिभीरया
 सि । नमस्याकल्मलीकिनंनमोभिर्गृणीमसित्वेपरुद्रस्यनाम ॥ स्थिरेभिरगैःपुरु रूपऽउग्रोवभ्रुःशुक्रेभिःपिपिशेहिर
 ण्यैः । ईशानाद्रुस्यभुवनस्यभूरुनवाऽउयोपद्रुद्रादसुर्थ+ ॥ अहंन्विभपिंसायकानिधन्वाहंश्चिक्कयंजतंविश्वरूपं । अहं
 त्रिदंदयसेविश्वमभ्यंनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्ति ॥ १७ ॥ स्तुहिश्रुतंगतंसद्रुवानंगंनभीममुपहृलुमग्रं । मळाजरि
 ऋरुद्रस्तवानोन्यतेऽअस्मन्नविपंतुसेनाः ॥ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं । भूरुद्रातारंसत्पतिंगृणीपे
 स्तुतस्त्वभैपजारस्यस्मे+ ॥ यावोभेषजामरुतःशुचीनियाशंतमावृणोयामयोभु । यानिमनुरवृणीतापितानस्ताशंच
 योथंरुद्रस्ववशिम ॥ परिणोहेतीरुद्रस्यंवृज्याःपरित्येपस्यदुर्मतिर्महीगात्र । अयस्थिरामधवंभ्रस्तनुष्वमीद्वस्तोकायतन
 यायमृळ ॥ पूवार्धभ्रोघृपभचेकितानुयथादेवनहृणीपेनहंसि । ह्यनुश्रुन्नोरुद्रेहवोधिवृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १८ ॥
 (२।४।२) धाराधरामरुतोधुष्णवोजसोमृगानभीमास्तविपीभिरुचिनः । अग्रयोनशुचानाऽऋज्जीपिणोभृमिंधमंतो

(२।४।२) धाराधरामरुतोधुष्णवोजसोमृगानभीमास्तविपीभिरुचिनः । अग्रयोनशुचानाऽऋज्जीपिणोभृमिंधमंतो

ऽअपगाऽअवृष्वत ॥ द्यावोनस्तुभिश्चितयंतखादिनोव्यं १ भ्रियानद्युतयंतवृष्टयः । रुद्रोयद्वौमरुतोरुक्मवक्षसोवृषा
 जनिपृश्वाःशुक्रऽऊर्धनि ॥ उक्षतेऽअश्वौऽअर्थाऽइवुजिपुनदस्यकर्णैस्तुरयंतऽआशुभिः । हिरण्यशिप्रामरुतोदवि
 ध्वतःपृक्षंयाथपृषतीभिःसमन्यवः ॥ पृक्षेताविश्वामुर्वनाववक्षिरेमित्राययासदुमाजीरदानवः । पृषदश्वसोऽअनवृत्र
 राधसऽऋज्रिप्यासोनव्युनेपुधूर्पदः ॥ इधन्वभिर्धेनुभीरुश्चादूधभिरध्वसभिःपृथिभिर्भ्राजदृष्टयः । आहुंसासोनस्व
 सराणिगंतमधोर्मदायमरुतःसमन्यवः ॥ १९ ॥ आनोब्रह्माणिमरुतःसमन्यवोनुरानंशंसःसर्वनानिगंतन । अश्वो
 भिवपिप्यतधेनुमूर्धनिकर्ताधियंजरित्रेवाजपेशसं ॥ तंनोदातमरुतोवाजिनुरथंऽआपानं ब्रह्मचितयद्विवेदिचे । इपं
 स्तोतृभ्योवृजनेपुकारवैसनिमेधामरिदं दुष्टसहः ॥ यद्युजतेमरुतोरुक्मवक्षसोश्वात्रथेपुभगऽआसुदानवः । धेनुर्नशि
 श्वेस्वसरेपुपिन्यतेजनायरातहयिपेमीमिषं ॥ योनोमरुतोवृकतातिमर्त्यारिपुर्दधेवसवोरक्षतारिपः । वर्तयंततपुपाच
 क्रियाभितमर्धरुद्राऽअशसोहंतनावर्धः ॥ चित्रंतद्वौमरुतोयामचेकितेपृश्वायदूधरुप्यापयोदुहुः । यद्वानिदेनवमान
 स्वरुद्रियाखितंजरयजुतामदाभ्याः ॥ २० ॥ तान्योमहोमरुतऽएवयात्नोविष्णोरिपस्यप्रभुथेहवामहे । हिरण्यवर्णा
 न्ककुहान्यतनुचोब्रह्मण्यंतःशंस्यंरार्धऽईमहे ॥ तेदशग्वाःप्रथमायज्ञमूर्हिरेतनोहिन्यंतपसोव्युष्टिपु । उपानरामीररु
 णैरयोर्णुतेमहोज्योतिपाशुचतागोऽअर्णसा ॥ तेक्षोणीभिररुणेभिर्नाजिभीरुद्राऽऋतस्यसर्वनेपुवावृधुः । निमेधमाना

ऽअत्येनपाजसासुश्रंद्रंयणीदधिरसुपेशसं ॥ ताँऽइयानोमह्विरूथमतयऽउपधेदुनानमसागृणीमसि । त्रितानयान्पच
 होवन्भिष्टयऽआववर्तदवरांचक्रियावसे ॥ ययारग्रंपारयथात्यह्योययानिदोमुंचथवंदितारं । अर्वाचीसामरुतोयाव
 ऽकृतिरोयुवाश्रेवमुमतिजिगतु ॥ २१ ॥ (२।४।३) उपेमसुक्षिवाजयुर्वचस्यांचनोदधीतनाद्योगिरोमि । अपानपा
 दाशुहेमाकृचित्सुपेशसस्करतिजोपिपृच्छि ॥ इमंस्वसैहृदऽआसुतष्टंमंत्रोचेमकुविदस्यवेदत् । अपानपादसुर्यस्यमु
 ह्वाविश्वान्युर्योभुवनाजजान ॥ समन्यायंत्युपयंत्यन्याःसमानमर्वनद्यःपृणंति । तमूशुचिशुचयोदीदुवांसमपानपति
 परितस्थुरारपः ॥ तमस्मैरायुवतयोयुवानंमर्मज्यमानाःपरियंत्यारपः । सशुक्रेभिःशिकभीरेवदुस्मेदीदायानिध्मोघृतनि
 णिगप्सु ॥ अस्मैतिस्त्रोऽभव्यथ्यायुनारीदुवायेद्वीदिधिपंत्यन्नं । कृताऽइयोपहिप्रसर्त्तेऽअप्सुसपीयूषंधयतिपूर्वसू
 नां ॥ २२ ॥ अश्वस्यात्रजनिसास्यचस्वर्द्धुहोरिपःसंपृचःपाहिसूरीन् । आमासुपुपुरोऽअप्रमृज्यनारतरयोविनशन्नानृ
 तानि ॥ स्वऽआदमेसुदुघायस्यधेनुःस्वधांपीपायसुभ्वन्नमत्ति । सोऽअपानपादूर्जयन्नस्वर्त्तुत्तवस्यप्रजायंतेवीरुधश्चप्रजा
 ति ॥ योऽअप्स्वाशुचिर्नादव्येनऽऋतावाजस्रऽउर्वियाविभति । ययाऽइदुन्यामुर्वनान्यस्यप्रजायंतेवीरुधश्चप्रजा
 भिः ॥ अपानपादाह्यस्थादुपस्थंजिह्वानामूर्ध्वोविद्युतंवसानः । तस्यज्येष्ठमहिमानुवहतीहिरण्यवर्णाःपरियंतियुहीः ॥

(२।४।३) उपेमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोपांनपात्रिष्टुप् ।

हिरण्यरूपः सहिरण्यसंहृगांनपात्सेदु हिरण्यवर्णः । हिरण्ययात्परियोनेनिंपद्याहिरण्यदाददुत्यर्चमसै ॥ २३ ॥ तदुस्या
नीकमुत्चारुनामापीच्यंवर्धतेनस्तुरां । यमिधतेयुवतयः समित्थाहिरण्यवर्णघृतमन्नमस्य ॥ अस्मैवहूनामयमायसल्ये
यज्ञैर्विधेमनमसाहृचिभिः । संसानुमाज्जिदिधिपामिबिल्मदेधाम्यज्ञैः परियंदऽऋग्भिः* ॥ सऽईवृपाजनयत्तासुगर्भस
ऽईशिशुर्धयतिंतरिंहति । सोऽअपांनपादनभिम्खातवर्णोन्यस्येवैहृतन्याविवेप ॥ असिन्यदेपरमेतस्थियांसमच्यस्मभि
विंश्चहादीद्विवांसं । आपोनप्लेघृतमन्नंवहतीः स्वयमत्कैः परिदीयंतियह्वीः* ॥ अयांसमग्नेसुक्षितिंजनायायांसमुमघवन्धः
सुवृक्तिं । विश्वंतद्भद्रंयदयंतिदुयानृहृददेमविदधैसुवीराः ॥ २४ ॥ (२।४।४) तुभ्यंहिन्यानोवसिष्टगाऽअपोधुक्षन्त्सी
मधिभिरद्रिभिर्नरः । पिबेद्भस्वाह्वाप्रहुंतवपट्टंतहोत्रादासोमप्रथमोयऽईक्षिपे ॥ यज्ञैःसमिश्र्याःपृपतीभिर्ऋष्टिभिर्याम
न्धुश्रासोऽअंजियुप्रियाऽवृत । आसद्यात्रहिंभैरतस्यसूनवःपोत्रादासोमैपिवतादिवोनरः ॥ अमेव नःसुहृवाऽआहिगंत
ननिवाहंपिसदतनारणिष्टन । अथामंदस्वजुगुयाणोऽअंधसस्वष्टदुवेभिर्जनिभिःसुमद्गणः ॥ आबक्षिदुवाऽइहृधिप्रय
क्षिचोशन्होतनिर्पद्रायोनिपुत्रियु । प्रतिवीह्विप्रस्थितसोम्यमधुपिवाग्नीप्रात्तवभागस्यतृष्णुहि ॥ एपस्येतन्वो नृम्यवर्ध
नःसहृऽओजःप्रदिधिवाहोर्हितः । तुभ्यंसुतोमघन्तुभ्युभाभृतस्त्वमस्यब्राह्मणादातुपरिषव ॥ जुपेथायज्ञवोधंतुहवस्य

(२।४।४) तुभ्यमितिपठंचस्यसुकथयुत्समद. इंद्रोमरुतस्त्वष्टामिर्द्रोमित्रायरुणाचितिक्रमेणदेवताजगती ।

मेसुतोहोतानिचिदःपूर्व्याऽअनु । अच्छारारानानमऽएत्यावृत्तप्रशास्त्रादापि वतसोम्यमधु ॥ २५ ॥ द्वितीयसप्तमः ॥
 पंचदशाध्याये वर्गाः २५ सूक्तानि १३ ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ बृहस्पतय. ब्रह्मणस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्प-
 तिम्या. ब्रह्मणस्पतय. १३ आदित्येभ्य. १७ वरुणाय. ११ विश्वेभ्योदेवेभ्यः ६ वरुणाय. इंद्राय. ५ इंद्रासोमाभ्या. इंद्राय. सरस्वतीइंद्राभ्या.
 बृहस्पतय. इंद्राय. मरुद्भ्य. मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. उपासानकाभ्यां. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ द्यावापृ-
 थिवीभ्या. इंद्राय. २ राकायाइ. २ सिनीवाल्या. २ गुगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीभ्य. रुद्राय. १५ मरुद्भ्य. १५ अपानन्त्वे-
 मय. १५ इंद्रायमधवइ. मरुद्भ्योमाधवायेदं. त्वष्ट्रेगुक्राये. अग्नयेशुचय. इंद्रायनभाये. मित्रावरुणाभ्यां नभस्याये. ॥ द्वितीयसप्तमः ॥७॥

मंदस्योतुष्यपकादशसाचित्रंमावाणेवाशवाश्विनंसोमापूपणापट्सोमापौष्णमंत्योर्ध्वोचोप्यदितेर्वायोसैकागाय
 त्रगुणादेपताःप्रजनेणाद्येतुत्तैत्यैद्रवायवीद्यावापृथिव्योत्यस्तुचोहविर्धानोवात्तृतीयःपादोवाग्नेयोवितमेनुष्टु
 भौशुहतीर्भकनिफदसुर्भप्रदक्षिणिजागतंमध्येतिशक्र्यष्टिवैताभ्यामृषिरध्वनिचाइयमानंशकुंतंतुष्टावकुशिक
 स्वैरीरथिरिंम्रुह्यंपुत्रमिच्छन्ब्रह्मचर्यचचारंतस्यैद्रएवगाथीपुत्रोजज्ञेगाथिनोविश्वामित्रःसत्तृतीयमंडलमपश्य
 त्सोमस्यत्र्यभिर्फांयिभ्यानरायंपंचोनिविश्वानरीयंतुजागतंतुवैश्वानरथैकादशसमित्समिदाप्रियःप्रत्यग्निःप्रकार
 षडत्याग्नेययोरन्यारागपिनिपातोदस्यते ॥ ३ ॥

॥

॥

॥

हरिःओम्(२।४।५)॥मंदस्वहोत्रादनुजोपमंधसोर्ध्वर्यवःसपूर्णावष्टयासिचं । तस्माऽएतंभरततद्दशोदुदिहोत्रात्सोमंद्र
विणोदुःपिवऽऋतुभिः ॥ यमुपूर्वमहुवेतमिदंहुवेसेदुहव्योदुदियोनामुपत्यते । अध्वर्युभिःप्रस्थितंसोम्यंमधुपोत्रात्सोमंद्र
वि० ॥ मेघंतुतेवह्वयोभिरियसेरिपण्यन्वीळ्यस्वावनस्पते । आयूयाधृणोऽअभिगूर्यात्वनेष्ट्रात्सोमंद्रवि० ॥ अपां
द्धोत्रादुतपोत्रादमत्तोत्नेष्ट्रादंजुपत्प्रयोहितं । तुरीयपात्रममृक्कममर्त्यद्रविणोदाःपिवतुद्राविणोदुसः† ॥ अर्वाचमद्य
युर्व्यनवाहंरंधंयुजाथामिहवाविमोचनं । पृंक्हवर्षीपिमधुनाहिकंगुतमथासोमंपिवतंवाजिनीवसू ॥ जोष्येत्समिधं
जोष्याहुतिंजोपित्रह्रजन्यंजोपिसुष्टुतिं । विश्वेभिविंश्वोऽऋतुनावसोमहऽवृशन्देवाऽवृशतःपायथाहृविः ॥ १ ॥
(२।४।६) उदुज्यदेवःसवितासुवायशश्वत्तमंतदपावहिरस्यात् । नूनंदेवेभ्योविहिधातिरल्लमथाभजद्धीतिहोत्रंस्व
त्सौ ॥ विश्वस्यहिश्रुष्टयेदेवऽऋध्वःप्रवाहवापुथुपाणिःसिसतिं । आपश्चिदसन्नतऽआनिमृग्राऽअयंचिद्वातोऽरमतेपरि
ज्मन् ॥ आशुभिश्चिद्यान्विमुचातिनूनमरीरमदतमानंचिदेतोः । अह्यर्षूणांचिश्ययौऽअचिष्यामनुव्रतंसवितुर्मोक्या
गात् ॥ पुनःसमव्यद्धितंतवयंतीमध्याकतोर्न्यधाच्छकमधीरः । उत्संहार्यास्याब्दुतूरैर्दर्धररमतिःसवितादेवऽआगां
(२।४।५) मन्दस्येतिपळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदःआधानांचतसृणांद्रविणोदाःपंचम्याआधिनौपष्टयाअभिर्जंगती । (२।४।६) उदुज्य
इत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदःसवितात्रिष्टुप् ।

त् ॥ नानीकांसिदुर्योविश्वमायुर्वितिष्ठतेप्रभवःशोकोऽअग्नेः । ज्येष्ठमातासुनर्वेभागमाधादन्वस्यकेतमिषितंसचित्रा
 ॥ २ ॥ समावयतिविधितोजिगीशुर्विश्वेषां कामश्चरताममाभूत् । शश्वोऽअपोविकृतं हित्व्यागादनुव्रतंसवितुद्व्यस्य ॥
 त्वयाहितमर्ष्यमसुभागंधन्वान्वाभृगयसोवितस्थुः । वनानिबिभ्योनकिरस्यतानिभ्रतादेवस्यसधितुमीनन्ति ॥ याद्वा
 ध्वंश्वरुणोयोनिमप्यमनिशितंनिमिषिजभुराणः । विश्वोमातोडोब्रजमापशुर्गात्स्थशोजन्मानिसवित्ताव्याकः ॥ नय
 स्यद्रोवरुणो नमित्रोव्रतमर्थमानमिनन्तिरुद्रः । नारातयस्तमिदंस्वस्तिहुवेदुवंसवितारुंनमोभिः ॥ भगंधियंवाजयंतःपु
 रंधिनराशंसोन्नास्पतिर्नोऽअव्याः । आयेवामस्यसंगथेर्यीणांप्रियादेवस्यसवितुःस्याम ॥ अस्मभ्यंतद्विवोऽअद्भ्यःपृ
 थिव्यास्त्वयादुत्तं काम्यं राधऽआगात् । शयत्स्तोतृभ्यऽआपयेभवत्युरुशंसयसवितर्जस्त्रिने ॥ ३ ॥ (२।४।७) आ
 चाणवृत्तदिदर्धजरेथेगृध्रैवबृक्षनिधिमंतमच्छ । ब्रह्माणैवविदधऽउक्थशासादेतेवहव्याजन्यापुरुत्रा ॥ प्रातर्यावाणार
 श्यैववीराजेवयमावरमासचेथे । मेनेऽइवतन्वाइशुंभमानेदंपतीवकतुविद्राजनेषु ॥ शृंगेवनःप्रथमार्गतमर्वाक्शफा
 विवजभुराणातरोभिः । चक्रवाकेवप्रतिवस्तोरुश्रवाचायांतरथ्यैवशक्रा ॥ नाचेवनःपारयंत्युगेधुनभ्यैवनऽउपधीव
 प्रधीव । श्वानेवनोऽअरिपण्यातनूनांखुगलेवविषसःपातमस्मान् ॥ वातैवांजुर्यानुधेवरीतिरक्षीऽइवचक्षुषायातमर्वा

(२।४।७) प्रावाणेष्वेत्थप्रचस्यसूक्तस्यतत्समदोशिवनौत्रिष्टुप

कृ । हस्ताविवतुन्येऽशंभविष्ठापादेवनोनयंतवस्योऽअच्छे ॥ ४ ॥ ओष्ठाविवमध्यास्त्रेवदंतास्तनाविवपिप्यतंजीयसे
 नः । नासेवनस्तन्वोरक्षिताराकर्णाविवसुश्रुताभूतमस्मे ॥ हस्तेवशक्तिमुभिसंदुदीनःक्षामेवनःसर्मजतरंजांसि ।
 इमागिरोऽअश्विनायुष्मयंतीःक्ष्णोत्रेणेष्वधितिसंशिशीतं ॥ एतानिवामश्विंनावर्धेनानिब्रह्मस्तोमंगृत्समदासोऽअक्र
 न् । तानिनराजुजुपाणोपयातंवृहद्धेसध्रिदथेसुवीराः ॥ ५ ॥ (२।४।८) सोमांपूपणाजननारयीणांजननादिवो
 जननारुधिब्याः । जातोविश्वस्यभुवनस्यगोपौदेवाऽअकृण्वन्नमृतस्यनाभि ॥ इमौदेवौजायमानौजुपंतमोतमांसिगू
 हतामजुष्टा । आभ्यामिंद्रःपृक्कमामास्वतःसौमापूपभ्यांजनदुस्त्रियासु ॥ सोमांपूपणारजसोविमानैससचंकरथमवि
 श्वमिन्वं । विपूवृतमनसायुज्यमानंतंजिन्वथोवृषणापंचरिंस ॥ दिव्यंन्यःसर्दनंचक्रऽउच्चापृथिव्यामन्योऽअध्यं
 तरिक्षे । तावुसभ्यंपुरुवारंपुरुक्षुरायसपोपंविष्यतानाभिमस्मे ॥ विश्वान्यन्योभुवनजुजानुविश्वमन्योऽअभिवि
 क्षाणऽएति । सोमांपूपणावर्तंधियंमेषुवाभ्यांविश्वःपृतनाजयेम ॥ धियंपूपानिन्वतुविश्वमिन्योरयिसोमोरथिपति
 र्दधातु । अर्वतुदेव्यदितिरनुवावृहद्धेसध्रिदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।४।९) वायोयेतंसहुस्त्रिणोरथासस्तेभिरागहि ।

(२।४।८) सोमांपूपणेतिपठ्यस्यसूक्तस्यगृत्समदःसोमांपूपणौअत्यायाःसोमांपूपणदित्यास्त्रिष्टुप् । (२।४।९) वायोइत्येकविंशत्युच्यस्यसूक्तस्य
 गृत्समदआगयोर्द्वयोर्वायुस्तृतीयायाइंद्रवायुचतुर्थ्यादितिसृणांमित्रावरुणोसप्तम्यादितिसृणामश्विनौदशम्यादितिसृणाभिद्रःत्रयोदश्यादि

नियुत्वान्तसोमपीतये ॥ नियुत्वान्वायवागह्ययंशुक्रोऽअयामिते । गतासिखुन्वतोगृहं ॥ शुक्रस्याद्यगर्वाशिरऽइंद्र
 वायुनियुत्वतः । आयातंपिवंतनरा ॥ अयंवांमित्रावरुणासुतःसोमऽऋतावृधा । ममेद्रिहश्रुतंहवं ॥ राजानावनर्भ
 द्रुहाश्रुवेसर्दस्युत्तमे । सहस्रस्थूणऽआसाते ॥ ७ ॥ तासुआजाघृतासुतीऽआदित्यादानुनस्पती । सचेतेऽअनन्यह्वरं ॥
 गोमदुपुनासत्याश्ववाद्यातमश्विना । वर्तीरुद्रानुपाय्यं ॥ नयत्परोनांतरऽआदुधपेद्वृणवसू । दुःशंसोमत्योरिपुः+ ॥
 तानुऽआवोह्वमश्विनारुयिपिशंगसदृशं । धिष्ण्यावरिवोविदं ॥ इंद्रोऽअंगमहद्भयमुभीपदपचुच्यवत् । सहस्थिरो
 विचर्षणिः ॥ ८ ॥ इंद्रश्चमुळयातिनोननःपश्चादुधनशत् । भद्रंभवातिनःपूरः+ ॥ इंद्रऽआशाभ्युस्परिसर्वाभ्योऽअ
 भयंकरत् । जेताशत्रुन्विचर्षणिः ॥ विश्वेदेवासुऽआगतश्रुणतामऽइमंहवं । एदंवाहिनिपीदत ॥ तीत्रोयोमधुमौऽ
 अयंशुनहोत्रिपुमत्सरः । एतांपितृकाम्यं ॥ इंद्रज्येष्ठामरुद्रणादेवासःपूररातयः । विश्वेममश्रुताहवं ॥ ९ ॥ अंवि
 मेनदीतमेदेवितमेसरस्वति । अप्रशस्ताऽइवस्मसिप्रशस्तिमंवनस्कृधि ॥ त्वेविश्वोसरस्वतिश्रितायूपिदेव्यां । शुन
 होत्रिपुमत्स्वप्रजादेविदिदिद्विनः ॥ इमात्रह्वसरस्वतिजुपस्ववाजिनीवति । यातेमन्मगृत्समदाऽऋतावरिप्रियादेवेषु
 जुहति ॥ प्रेतांयज्ञस्यशंभुवायुवामिदावृणीमहे । अग्निचहव्युवाहनं ॥ द्यावानःपृथिवीऽइमंसिध्रमद्यादिविस्पृशं ।
 तिसृणांविश्वेदेवाःपोडम्यादितिसृणांसरस्वतीअंत्यानातिसृणांद्यावाप्रथिवी (हविर्धानावा) गायत्रीअंवितामइतिद्वेअनुष्टुभौइमात्रह्वेतिबृहती ।

॥ ओष्ठाविवृमध्नास्त्रेवदंतास्तनाविषपिष्यतंजीवसे
 युनंद्देवेषुयच्छतां ॥ आवांसुपस्थमद्गहादेवाःसीदंतुयुद्धियाः । इहा^६ शक्तिमभिसंदुदीनःक्षामेयनःसमजंतरजांसि ।
 जनुपंप्रनुवाणऽइयंतिवाचमरितेवुनावं । सुमंगलश्चशकुनेभवांसिमात्वा^७ धामश्रिंनावर्धनानिब्रह्मस्तोमंशृत्समुदासोऽअक्र
 ऽउद्धधीन्मासुपर्णांमाल्याविदुदुपुमान्वीरोऽअस्ता । पित्र्यामनुप्रि (२।४।८) सोमांपूषणाजननारथीणांजननाद्विवो
 क्षिणुतोगृहाणांसुमंगलोभद्रवादीशकुंते । मानःस्तेनऽईशतमा^८ न्मृतस्यनाभिं ॥ इमौद्वैवौजायमानौजुपंतेमौतमांसिगू
 प्रदक्षिणिदुभिगुणंतिकारवोवयोवदंतऽऋतुथाशकुंतयः । नदुस्त्रियासु ॥ सोमांपूषणारजसोविमानंसप्तचक्रंधमवि
 उद्गातेर्वशकुनेसामगायसित्रह्यपुत्रऽइयुसर्वनेपुशंससि । रदिमं ॥ दिव्यंशुन्यःसदनंचक्रऽउच्चापृथिव्यामन्योऽअध्यं
 नःशकुनेपुण्युमावद ॥ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदतु^९ नाभिमस्ते ॥ विश्वान्यन्योभुवनाजानविश्वमन्योऽअभिच
 द्भदेमविदथेसुवीराः ॥ १२ ॥ (इतिगात्समदंद्धितीयं)
 द्रमुत्तरतोवद । भद्रंपुरस्तान्नोवदभद्रंपश्चात्क्रुपिज^{१०} वाःपृतनाजयेम ॥ धियंपूपाजिन्वतुविश्वमिन्योरथिसोमोरथिपति
 चंकृधि ॥ भद्रमथस्तान्नोवदभद्रमुपरिष्टान्नोवद ।
 र्ताः ॥ ६ ॥ (२।४।९) वायोयेतेसहृस्त्रिणोरथासस्तेभिरागहि ।

णौअत्यायाःसोमपूपादित्यास्त्रिपु । (२।४।९) वायोइत्येकविंशत्युचस्यसूक्तस्य
 मित्रावरुणौसप्तम्यादितिसृणामशिनौदशन्यादितिसृणामित्रःत्रयोदश्यादि
 (२।४।१०) कनिकृददितितृचस्यसूक्तस्यगुत्समदंःशकुंतां
 द्वितीयातिशकरीअष्टिवां ।

णतरऋषि । अभ्युत्ततंपथाद्भद्रमुत्तरतोर्गृहे ॥ यौगंध्यामिते । गंतासिसुन्वतोर्गृहं ॥ शुक्रस्याघवाशिरऽइंद्र
 भिनोर्वद ॥ आयदुस्त्यं ॥ इतिपरिगिष्टं ॥ १॥ (३।१।१।रुणासुतःसोमऽऋतापृथा । ममेद्रिहश्रुतंहवै ॥ राजानावर्नभि
 दीर्घद्युजेऽअद्रिगमायेऽअग्नेतन्व्यंजुपस्व ॥ प्रांचर्यतासद्याजाधृतासुतीऽआदित्यादानुनस्पती । सचेतेऽअनर्वह्वरं ॥
 दयाकवीनांगृत्सायचित्तवसेगातुमीपुः ॥ मयोदधेध्व्यं ॥ नयत्परोनांतरऽआदुर्धर्पद्वृपण्वसू । दुःशंसोमत्वोरिपुः ॥
 १ तद्व्यामोऽअग्निमपसिस्वसृणां ॥ अर्वधयन्सुभरिवोविदं ॥ इंद्रोऽअंगमहद्भयमभीपदपचुच्यवत् । सहिस्थिरो
 द्वेयामोऽअग्निजनिमन्वपुष्यन् ॥ शुक्रभिरंगरजऽअत् । भद्रंभवातिनःपुरः ॥ इंद्रऽआशाभ्यस्परिसर्वाभ्योऽअ
 पांश्रियोमिमितेवृहृतीरनूनाः ॥ १३ ॥ वृत्राजासीमर्नक्षत्रुणतामऽइमंहवै । एदंवृहिनिर्पीदत ॥ तीव्रोद्योगधुमोऽ
 सयोनीरेकुंगर्भदधिरेमस्तवाणीः ॥ स्त्रीर्णाऽअस्यसंहतोविश्वदेवासःपूर्यरातयः । विश्वेममश्रुताहवै ॥ ९ ॥ अंचित
 नामहीदुसस्यमातरासमीची ॥ वृत्राणःसूनोसहसोव्यद्यौहस्कृधि ॥ त्वेविश्वासरस्वतिश्रितायूपिद्व्यां । शुन
 प्रायत्रवागृधेकाव्येन ॥ पितुश्चिदूर्ध्वजनुपाविवेदुव्यस्यधाराऽअसृज्वति । यातेमन्मगृत्समदाऽऋतावरिप्रियादेवेषु
 भिर्नगुहानभूय ॥ पितुश्चगर्भजनितुश्चवन्नेपूर्वीरेकोऽअधयत्पीप्यानाः ॥ द्यावानःपृथिवीऽइमंसिध्रमद्यादिविस्पृशं ।

अथचैश्रामिनेवृतीयमंडलंपंचानुवाकः (३।१।१) सोमम्यमेतित्रयोविंशत्तृतीयावा)गायत्रीअधितमद्विद्वेअनुष्टुभौइमात्रक्षेतिवृहती ।

मंहयमानायसाध । स्यान्नःसुनुत्तनयोविजावाग्नेसु
 तागृधेघृतंनपूतमग्रयेजनामसि । द्धिताहोतांरुंम
 ऽउभेसमात्रोरभयपुत्रऽईद्व्यः । हृव्ययाळमिरु
 णिदुवासोऽअभिर्जनयंतुचित्तिभिः । रुरुचानंभ
 रेण्यगृणीमहेऽअहयंवाजमृगिमयै । रातिभृगूणा
 नावाजश्रयसमिहृदृकनहिंपः । यतलुचःसुरुच
 यंपरिहोतर्यैशुपृकचहिंपोनरः । अग्नेदुर्वऽइ
 स्वर्महजातंयदेनमपसोऽअधारयन् । सोऽअध्व
 तिस्वध्वरंदुयस्यतुदम्यजातवेदसं । रथीर्नितस्यवृ
 रिग्मनोमेरपुननुशिजोऽअमृत्यवः । तासामेकाम
 पीरिपुःसंसीमकृण्वन्स्वधित्तिनतेजसे । सऽउद्धतोऽअधयत्पीष्यानाः
 ऽअयामिते । गंतासिसुन्वृतोगृहं ॥ शुक्रस्याद्यगवाशिरऽइंद्र
 १।रुणासुतःसोमऽऋतावृधा । ममेद्विहश्चुतंहवं ॥ राजानावनभि
 चंयतासन्वाजाघृतासुतीऽआदित्यादानुनस्पती । सचेतेऽअनंयहंरं ॥
 ऽधेव्यं ॥ नयत्परोनांतरऽआदुर्धर्षहृपण्वसू । दुःशंसोमत्वोरिपुः+ ॥
 ऽभरिवोचिदं ॥ इंद्रोऽअंगमहद्भयमभीपदर्पचुच्यवत् । सहिस्थिरो
 ऽअत् । भुद्रंभवातिनःपुरः+ ॥ इंद्रऽआशाभ्यस्पर्सिर्सर्वाभ्योऽअ
 सीमनंक्षुण्णतामऽइमंहवं । एदंवाहिनिपीदत ॥ तीम्रोवोमधुमौऽ
 ऽहंतोविश्वरादेवासःपूररातयः । विश्वेममश्नुताहवं ॥ ९ ॥ अंचित
 हसोव्यद्यौहस्कृधि ॥ त्वेविश्वारस्वतिश्रितायूपिदुव्यां । शुन
 स्यधारऽअसृजेवति । यातेमन्मगृत्समदाऽऋतावरिम्रियादेवेषु
 ऽअधयत्पीष्यानाः
 चार्वाणःपृथिवीऽइमंसिध्रमद्यदिविस्पृशं ।

(३।१।२) वैश्वानराथेतिपंचशर्चस्यसूक्त्यविश्रामित्रेयमेतित्रयोविंशत्योनावा)गायत्रीअंचितमइतिद्वेअनुष्टुभौइमात्रहोतिवृहती ।

पुप्रजज्ञिवान्पृथुपाजांऽअमर्त्योवसुरलादयमानोचिद्राशुपे ॥ वैश्वानरःप्रलथाना
 कुमारहृद्विस्वपृष्ठंभंदमानःसुमन्मभिः । सर्पवज्जनर्यन्जंतवेधनैसमानमज्मंपयैतिजागृविः ॥ ऋताग्रानंयज्ञियंविप्र
 मुख्यंशुमायंदुधेमातरिश्वादिद्विधियं । तंचित्रयामंहरिकेशमीमहेसुदीतिमग्निमुचितायनव्यसे ॥ शुचिनयामन्नि
 पिरंस्वहंसंकेतुंदिवोरोचनस्थामुर्षुधं । अग्निमूर्धानंदिवोऽअप्रतिष्कुतंतमीमहेनमसावाजिनवृहत् ॥ मंद्रंहोतारंशु
 चिमद्रयाविनंदमूनसमुक्थ्यंविश्वचर्षणिं । रथंनचित्रंवपुपायदर्शतंमनुर्हितंसदुमिद्रायऽईमहे ॥ १९ ॥ (३।१।३)
 वैश्वानरार्यपृथुपाजसेविपोरलाविधंतधरुणेपुगातये । अग्निर्हिद्वेवांऽअमृतोदुवस्यत्यथाधर्माणिसनतानदूदुपत् ॥ अं
 तर्दूतोरोदसीदुसाईयतेहोतानिपत्तोमनुपःपुरोहितः । क्षयंवृहंतंपरिभूयतिद्युभिर्दुवेभिरिपितोघियावसुः ॥ केतुय
 ज्ञानांविदथस्यसार्धंविप्रासोऽअग्निमहयंतचित्तिभिः । अपांसियस्मिन्नधिंसदुधुगिरस्तस्मिन्नुन्नानियजमानऽआच
 के ॥ पितायज्ञानामसुरोविपश्चितांविमानमग्निर्वयुर्नचवाघतां । आविवेशरोदसीभूरिर्वसापुरुप्रियोर्भदतेधामभिः
 कृचिः ॥ चंद्रमग्निंचंद्रंथहरित्रतं वैश्वानरमप्सुपदंस्वविंदं । चिंगांहंतूणितविपीभिरावृतंभूणंदेवासऽइहसुश्रियदधुः
 ॥ २० ॥ अग्निर्दुवेभिर्मनुपश्चजंतुभिस्तन्यानोयज्ञंपुरुषेशसंधिया । रथीरंतरीयतेसाधदिष्टिभिर्जीरोदमूनाऽअभिशा

) (३।१।३), वैश्वानरायेत्येकादशचंम्यसुरस्यविश्वामित्रोवैश्वानरोमिर्जगती ।

स्तिचार्तनः ॥ अग्नेजंरस्वस्वपत्यऽआयुन्युजोपिन्वस्वसामपाददाहण । अध्वराणांचेतेनजातेवेदसंप्रशंसति
 मसिसुक्रतुविंपां ॥ विरपतिंयह्मतिथिनरःसदायंतारधीनामशिशुचवाघता । तस्यत्रतानिभूरिपोपिणोव्ययमुपभूये
 नमसाजुतिभिर्दुधे ॥ विभायादिवःसुरणःपरिक्षितीरग्निर्वभूवशर्वसासुमद्रथः । जातऽआर्षुणोभुवनानिरोदसीऽअ
 म्दमऽआसुशुक्तिभिः ॥ वैश्वानरतवधामान्याचकेयेभिःस्वविदभवोविचक्षण । उभापितरामहयन्नजायताग्नि
 ज्ञेताविश्वोपरिभूरसितमना ॥ वैश्वानरस्यदंसनाभ्योबृहदरिणादेकःस्वपस्ययाकृविः । आदेवदेवा
 र्धावायुथिधीभूररेतसा ॥ २१ ॥ (३।१।४) समित्समित्सुमनावोव्यस्मेशुचाशुचासुमतिरासिवस्वः । समंयज्ञमधुमंतं
 न्युजथायवक्षिसलासलीन्सुमनायक्ष्यन्ने ॥ यंदेवासखिरहन्नायजंतेदिवेदिवेवरुणोमित्रोऽअग्निः । अच्छानमोभिवृपुभंवद
 कृथीनुस्तनूनपाद्धृतयोनिविधंतं ॥ प्रदीधितिर्विश्ववाराजिगातिहोतारमिळःप्रथमंयजध्यै । द्विवोयानाभान्यसाद्वि
 ध्यंसद्वेयान्यक्षदिपितोयजीयान् ॥ ऊर्ध्वोवांगतुरध्वरेऽअकार्यूर्ध्वाशोचीषिप्रस्थितारजांसि । नृपेशसोविदथेषुप्रजा
 होतास्तृणीमहिदेवव्यचाविवाहिः ॥ सुसहोत्राणिमनसावृणानाऽइन्तौविश्वंप्रतियन्नतेन । नृपेशसोविदथेषुप्रजा

(३।१।४) समित्समिद्विलेकादशर्चस्यसूक्तस्याविधामित्रइधमस्तनूपाद्विळोवाह्द्वैवीर्द्वारउपासानकादेव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्य
 स्त्वष्ट्रावनस्पतिस्वाहाऽऽतयइतिक्रमेणदेवताखिष्टुप् ।

ताऽअभीष्टं मयं जं विचरंत पूर्वाः⁺ ॥ २२ ॥ आभंदमानेऽउपसाऽउपकेऽउतस्मथेतेतन्वाऽइविरूपे । यथानोमित्रोवरुं
 णोजुजोषुदिद्रोमरुत्वोऽउतवामहोभिः ॥ देव्याहोताराप्रथमान्यृजेसप्तपृक्षासःस्वधयामदंति । ऋतंशंसतऽऋतमित्त
 ऽआहुरनुं व्रतं व्रतपादीर्घ्यानाः ॥ आभारतीभारतीभिःसजोपाऽइळादेवैर्ननुग्येभिर्गुभिः । सरस्वतीसारस्वतेभिर्गु
 कृत्स्नोदेवीर्वाहिरंदसदंतु ॥ तन्नस्तुरीपमधपोपयिबुदेवत्वष्ट्रविरराणःस्यस्व । यतोवीरःकर्मण्यःसुदक्षोयुक्तप्रवाजा
 यतेदेवकामः ॥ वनस्पतेयसजोपदेवानग्निहृविःशमितासूदयाति । सेदुहोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानि
 वेदं ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअर्वाडिऽद्रैणदेवैःसरथंतुरेभिः । वर्हिर्नऽआस्तामदितिःसुपुत्रास्वाहादेवाऽअमृतामादयं
 तां ॥ २३ ॥ (३।१।५) प्रत्यग्निरुपसश्चेकितानोचोधिचिप्रःपदवीःकवीनां । पृथुपाजदेवयद्भिःसमिद्धोपद्वारातमं
 सोवहिरावः ॥ प्रेद्धग्निर्वाद्युधेस्तोमंभिर्गाभिःस्रोतुणांनमस्यऽउक्थैः । पूर्वाऽऋतस्यसंहशश्चकानःसंदूतोऽअचौदुपसो
 विरोके⁺ ॥ अधाय्यग्निर्मानुषीपुविध्वंशुपांगभोमित्रऽऋतेनसार्धन् । आर्हयतोयंजतःसान्वंस्थ्यादभूदुविप्रोहव्योमती
 नां⁺ ॥ मित्रोऽअग्निर्भवति यत्समिद्धोमित्रोहोतावरुणोजातवैदाः । मित्रोऽअध्ययुरिपिरोदमूनामित्रःसिंधूनामुतपर्व

(३।१।५) प्रत्यग्निरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविद्यामित्रोभिःषिष्टुप् (प्रत्यग्निःप्रकारवःसूक्तयोरन्यांसांघावाग्रुधिव्यादीनांनिपाताद्दृश्यंते
 अतस्तयोर्लिङ्गोक्तादेवताःपाक्षिकाः) ।

तानां ॥ पातिप्रियंरियोऽअग्रपदंगेःपातियहृश्चरणंसुखंस्य । पातिनाभासस्रशीर्षाणमुग्निःपातिदिवानामुपमादमुज्वः
 ॥ २४ ॥ ऋमुश्चक्रऽईक्ष्यंचारुनामविश्वानिदेवोवयुनानिविद्वान् । सुसस्यचर्मघृतवत्पदंवेस्तदिदुनीरक्षत्यप्रयुच्छन् ॥
 आयोनिमग्निर्घृतवत्तमस्थालुपुग्रगणमशतंमुशानः । दीद्यानःशुचिक्रुष्वःपावकःपुनःपुनर्मातरानव्यसीकः ॥ सुद्यो
 जातऽओर्षधीभिर्वक्षेयद्दीवर्धितिप्रस्वोर्घृतेन । आपऽइवप्रवताशुंभमानाऽउरुष्यदग्निःपित्रोरुपस्ये ॥ उदुष्टुतःसमिधा
 यहोऽअद्यौद्वर्भन्दिदुवोऽअधिनाभापृथिव्याः । मित्रोऽअग्निरीक्ष्योमातरिश्वाद्दूतोवक्षद्यथायदेवान् ॥ उदस्तंभीत्स
 मिधानाकंमुग््नोऽग्निर्भवद्भुत्तमोरोचनानां । यदीभृगुभ्यःपरिमातरिश्वागुहासंतहव्यवाहंसमीधे ॥ इळामग्ने ० ॥ २५ ॥
 (३११६) प्रकारवोमननावुच्यमानादेवद्रीचीनयतदेवयंतः । दक्षिणावाद्वाजिनीप्राच्येतिहविर्भरंत्युग्रयेधृताची ॥ औ
 रोदसीऽअपृणाजायमानऽउत्प्ररिक्थाऽअधुनुग्रयज्यो । द्विवश्चिदग्नेमहिनापृथिव्यावुच्यंतंतिवह्यःसप्तजिह्वाः ॥ द्यौ
 श्रत्वापृथिवीयज्ञियासोनिहोतारंसादयंतदमाय । यदीविशोमानुपीदेवयंतीःप्रयस्वतीरीळतेशुकमर्चिः ॥ महान्तस
 धस्येध्रुवऽआनिर्पत्तोन्तर्घावामाहिनेह्यमाणः । आस्कैसुपलोऽअजरेऽअमृकेसवदुधेऽउरुगायस्यधेनू ॥ व्रतातेऽअ
 ग्नेमहृतोमहानितवृकत्वारोदसीऽआतंतथ । त्वंदूतोऽअभवोजायमानस्त्वनेतावृषभचर्पणीनां ॥ २६ ॥ ऋतस्यवाके

(३११६) प्रकारवइत्येकादशर्चस्यसूक्तम्यविश्वामिनोमिस्त्रिष्टुप् ।

शिनयोग्याभिर्घृतसुखवारोहिताधुरिधिष्व । अथापहदेवान्देवविश्वान्स्वध्वराकृणुहिजातवेदः ॥ द्विवश्विदातेरुचयं
 तरोक्ताऽउपोविभातीरनुभासिपूर्वीः । अपोयदंमऽउशधुगवनेपुहोतुर्मद्रस्यपनयंतद्वेवाः+ ॥ उरीवायेऽअंतरिक्षेमदति
 द्विवोवायेरोचनेसंतिद्रिवाः । ऊर्मावायेसुहवासोयजत्राऽआयेमिरेरुथ्योऽअग्नेऽअश्वोः ॥ ऐभिरग्नेसुरथैयाह्यवाङ्मना
 रथंवाविभवोह्यश्वोः । पत्नीवतखिरशतंत्रीश्चदेवाननुष्वधमार्वहमादयस्व ॥ सहोतायस्यरोदसीचिदुवायुश्चयंश्मभिद्रु
 धेगृणीतः । मारचीऽअध्वरेवतस्थतुःसुमेकेऽऋतावरीऽऋतजातस्यसत्ये+ ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसुनिगोःशश्वत्तमंहवमा
 नायसाध । स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिभूत्वस्मे+ ॥ २७ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

पोडशाच्याये वर्गाः २७ सूक्तानि १३ ऋचः १४० ॥ त्यांगः ॥ द्रविणोदसेमयइपायेदं. द्रविणोदसेमयऊर्जायि. द्रविणोदसेमयेसहाये.
 द्रविणोदसेमयेसहस्राये. अश्विभ्यांतपम. अमयेतपस्याये. सवित्र. ११ अश्विभ्या. ८ सोमापूर्णाम्या. ९ सोमापूर्णणादितिभ्य. वायव.
 २ इंद्रवांयुभ्या. मिनावरुणाम्या. ३ अश्विभ्या. ३ इंद्राये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सरस्वत्याह. ३ चावाष्टथिषीभ्या. ३ शकुंताये.
 ६ अमय. २३ वैश्वानरायामय. २६ समिद्धायामय. तंनुनपात. इळायि. वहिंप. देवीभ्योद्वाभ्य. उपासानत्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यां-
 प्रचेतोभ्यामि. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्टइ. वन्स्पतय. साहाकृतिभ्य. अमयइदं. २२ ॥ इतिद्वितीयेष्टमः ॥

॥. द्वितीयाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ इतिद्वितीयोऽष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथ तृतीयाष्टकप्रारंभः ॥

तसस्यधासेस्ताऽअवासयतुः पुरुधर्मतीकः ॥ महिल्याष्ट्रमूर्जयतीरज्जुर्यस्तभूयमानं वृहतीवहति । व्यंगेभिदिद्युतानः सुध
 स्यऽएकामिवरोदसीऽआर्धिवेश ॥ ज्ञानंतिवृष्णोऽअरुपस्यशेवमुतत्रधस्यशासनेरणंति । द्विवोरुचः सुरुचोरोचमानाऽ
 इळायेपांगण्यामाहिनागीः ॥ १ ॥ उतोपितृभ्यां प्रविदानुधोपमहोमुहद्व्यामनयंतशुपं । उक्षाहृयत्रपरिधानमृजोरनु
 स्वंधामज्जरितुर्ववक्ष ॥ अध्र्युभिः पंचभिः सप्तविप्राः प्रियंरक्षतेनिहितंपदवेः । प्रांचोमंदत्युक्षणोऽअजुयार्देवादेवानाम
 नुहिन्नतांगुः ॥ देव्याहोताराप्रथमान्यृजेसप्तपूक्षासः स्वधर्यामदंति । ऋतंशंसंतऽऽकृतमित्तऽआहुरनुव्रतंत्रतृपादीध्या
 नाः ॥ इपायंतमहेऽअत्यायपूर्वार्धुष्णैश्चित्रार्थरुमयः सुयामाः । देवहोतमंद्रतरश्चिकित्वान्महोदेवात्रोदसीऽएहवक्षि ॥
 पूक्षप्रयजोद्रविणः सुवाचः सुकेतवऽउपसेरिवदूषुः । उतोचिदग्नेमहिनापृथिव्याः ऋतं चिदेनुः संमहेदशस्य ॥ इळांमग्ने
 पुरुदंसंसनिंगोः शश्वत्तमंहवमानायसाध । स्यान्नः सुनुस्तनयोविजावाग्नेसाते सुमतिभूत्वस्मे ॥ २ ॥ (३।१।८) अं
 जंतित्वामच्चरेदेवयंतोयनस्पतेमधुनादेव्येन । यदूर्ध्वस्तिष्ठाद्रविणेहर्धत्ताघद्धाक्षयौमातुरस्याऽउपस्थै ॥ समिच्छस्यश्च
 यमाणः पुरस्ताद्ब्रह्मवन्वानोऽअजरसुवीरं । आरेऽअस्मदर्मतिंवाधमानुऽउच्छ्रयस्वमहुतेसौभगाय ॥ उच्छ्रयस्ववनस्पते

(३।१।८) अंजंतीलेकादशर्चस्वसूक्तस्यविधाभिन्नोयूपः पप्रयादिपंचानांयूपाः (अष्टम्याविश्वेदेवावा) अंस्यायात्रथनस्विष्टुपृत्तीयास-
 म्न्यावनुष्टुभौ ।

वर्ष्मन्पृथिव्याऽअधि । सुमितीमीयमानोवचोधायज्ञवाहसे ॥ युवासुवासाःपरिवीतऽआगात्सऽदुश्रेयान्भवतिजा
 र्थमानः । तंधीरासःकृय्युऽऽन्नयंतिस्त्राध्योऽुमनसादेवयंतः ॥ जातोजायतेसुदिनत्येऽअहोसमर्षऽआविदथेवर्धमा
 नः । पुनंतिधीराऽअपसोमनीपदेवयाधिप्रऽऽदियतिवाचं ॥ ३ ॥ यान्वोनरोदेवयंतोनिमिभ्युर्वनस्पतेस्वधितिर्वात
 तक्ष । तेदुवासःस्वरवस्तस्थिवांसःप्रजावद्दुस्मोर्दिधिपंतुरबं ॥ येवृक्णासोऽअधिक्षमिनिमितासोयतब्रुवः । तेनोऽब्यंतु
 वार्थदेवत्राक्षेत्रसार्धसः ॥ आदित्यारुद्रावसवःसुनीथाद्यावाक्षामापृथिवीऽअंतरिक्षं । सजोपसोयज्ञमवंतुदेवाऽऽकृध्व
 कृण्यंत्वध्वरस्यैक्रेणुं ॥ इंभाऽइयश्रेणिशोयतानाःशुक्रावसानाःस्वरवो नऽआर्गुः । वृत्रीयमानाःकृविभिःपुरस्ताद्द्विवा
 देवानामपियंतिपार्थः ॥ शृंगणीवेच्छृंगिणांसंदहश्रेचपालवंतःस्वरवःपृथिव्यां । वाघद्विर्वाविह्वेश्रोपमाणाऽअस्मा
 ऽअवंतुपृतनाज्येषु ॥ वनस्पतेशतवच्छोविरोहसुहस्रवल्शाविवयंरुहेम । यंत्वामयंस्वधितिस्तेजमानःप्रणिनार्यमहते
 सौभगाय ॥ ४ ॥ (३।१।९) सखायस्त्वावष्टुमहेदुवंमतांसऽकृतये । अपानपांतसुभगैसुदीर्धितिसुप्रतूतिमनेहसं ॥
 कार्यमानोवनात्वयन्मातरजगन्नपः । नतत्तेऽअग्नेप्रमृपेनिवर्तन्यदुरेसन्निहाभवः ॥ अतितुष्टवंवक्षिथाथैवसुमनाऽअ
 स्ति । प्रप्रान्येयंतिपर्युन्यऽआसतेयेपांसुख्येऽअसिश्रितः ॥ इयिवांसमतिस्त्रिधुःशश्वतीरतिसुश्वतः । अन्वीमविद

(३।१।९) सखायइतिवचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोमिदंहुतंत्याग्निष्टप ।

निचिरासोऽअद्भुहोऽसुसिंहमिवश्रितं ॥ ससुवांसमिवत्मानमिथ्यातिरोहितं । ऐर्ननयन्मातरिश्वापरावतोद्वे
 भ्योमथितंपरि ॥ ५ ॥ तंत्नामतीऽअगृम्णतद्वेभ्योहव्यवाहन । विश्वान्यद्यज्ञाऽअभिपासिमानुपतयुक्त्यायवि
 ष्य ॥ तद्भद्रंतदंतसनापाकायचिच्छदयति । त्वांयदग्नेपुशयःसमासतेसमिद्धमपिशर्वरे ॥ आशुहोतास्वध्वरंशीरंपा
 वकशोचिपं । आशुदुतमजिरंप्रबलमीड्यंश्रुष्टीद्वेवंसपर्यत ॥ त्रीणिशतात्रीसहस्राण्यग्निंश्रुचद्वेवानवचासपर्यन् ।
 औक्षन्धैतरस्त्वणन्वहिरस्माऽआदिद्धेतारंन्यसादयंत ॥ ६ ॥ (३।१।१०) त्वामग्नेमनीपिणःसन्नाजैचर्पणीनां ।
 द्वयंमतासऽइंधतेसमध्वरे ॥ त्वांयज्ञेऽत्विजमग्नेहातारमीळते । गोपाऽऋतस्वदीदिहिस्वेदमे ॥ सयायस्तेददाशति
 समिधाजातवैदसे । सोऽअग्नेधचेसुवीर्यसपुष्यति ॥ सकुरुरध्वरणांमग्निद्वेभिरागमत् । अंजानःसुप्तहोतृभिर्द्विचिप्सं
 ते ॥ प्रहोत्रैपर्व्व्यचोन्नयेभरतावृहत् । विपांज्योर्तापिविभ्रतेनवेधसे ॥ ७ ॥ अग्निवर्धतुनोगिरोयतोजायतऽउक्थ्यः ।
 महेवाजायद्रविणायदर्शतः ॥ अग्नेयजिष्ठोऽअध्वरेद्वेवान्देवयुतेयज । होतांमंद्रोविराजस्यतिस्त्रिधः ॥ सनःपावक
 दीदिहिद्युमदुस्मेसुवीर्यं । भवास्तोत्भ्योऽअंतमःस्वस्तये ॥ तंत्वाविम्राविपुन्यवोजागुवांसुःसर्मिधते । हृव्यवाहुमर्म
 त्यंसहोवृधं ॥ ८ ॥ (३।१।११) अग्निहोतापुरोहितोध्वरस्यचिचर्पणिः । सर्वेदयज्ञमानुपक् ॥ सहव्यवाळमर्त्यं
 (३।१।१०) त्वामग्रइतिनवर्चस्यसूक्तस्यनिश्चामित्रोमिऋष्णिक् । (३।१।११) अग्निहोतेतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोमिऋगार्यत्री ।

ऽऽशिश्रुतश्चनोहितः । अग्निर्धियासमृण्वति ॥ अग्निर्धियासचेतत्किमुयज्ञस्यपूव्यः । अर्थह्यस्यतरणि ॥ अग्निं सुनु
 सने श्रुतं सहसो ज्ञातयेदसं । वह्निर्देवाऽअकृण्वत ॥ अदोभ्यः पुरऽएता विशामग्निमानुपीणां । तूर्णारथः सदानवः
 ॥ ९ ॥ साह्वान्विश्वाऽअभियुजः क्रतुर्दवानाममृकः । अग्निस्तु विश्रवस्तमः ॥ अभिप्रयांसिवाहसाद्राश्व्याऽअश्रोति
 मर्थः । क्षयंपावकशोचिपः ॥ परि विश्वानिसुधिताने रश्यामन्मभिः । विप्रसोज्ञातयेदसः ॥ अग्ने विश्वानि वार्या
 वाजेषु सनिपामहे । त्वेदेवासऽएररे ॥ १० ॥ (३१११२) इंद्राग्नीऽआगतं सुतंगीभिर्नभोवरेण्यं । अस्यपतं धि
 येपिता ॥ इंद्राग्नीजरितुः सचायज्ञो जिगातिचेतनः । अयापतमिमंसुतं ॥ इंद्रमग्निं कविच्छदायज्ञस्य जूत्याधुणे ।
 तासो मस्येह तृपतां ॥ तोशावृत्रहणाहुवेसजित्वानापराजिता । इंद्राग्नीवाजसातमा ॥ प्रथो मर्चत्युक्वियनोनीधाविदो
 जरितारः । इंद्राग्नीऽइपऽआवृणे ॥ ११ ॥ इंद्राग्नीनवतिरोद्रासपत्नीरधूनुतं । साकमेकैककर्मणा ॥ इंद्राग्नीऽअप
 सस्पर्धुप्रयत्तिधीतयः । ऋतस्यपृथ्याऽअनु ॥ इंद्राग्नीतविपाणिवांसुधस्थानि प्रयांसिच । युवोरसूयं हितं ॥ इंद्राग्नी
 रोचनादिवः परिवाजेऽपुभूपथः । तद्धोचिप्रवीर्यं ॥ १२ ॥ (३१२११) प्रवोदुवायामेयेव हिष्ठमचास्ते । गर्महेवे
 भिरासनोयजिष्ठो वहिरासदत् ॥ ऋतावायस्यरोदसीदक्षंसचतऽऽकृतयः । हविर्भूतस्तर्मीळते संनिष्यन्तोवसे ॥ सयं

(३१११२) इंद्राग्नी इति नवर्चस्य ऋतस्य विश्वानि त्रैद्राग्नी गायत्री । (३१२११) प्रवोदेवायेति सचस्य सूक्तस्य वैश्वानि त्रैद्राग्नी पभोभिः प्रलुष्टु ।

ताचिप्रऽप्रांसयज्ञानामग्राहियः । अग्निंतयौदुवस्यत्तदात्ताथेवनितामघं ॥ सनःशर्माणिवीतयेन्निर्यच्छतुरांतमा । य
 तोनःप्रुण्णवद्वसुद्विचिक्षितिभ्योऽअपस्वा ॥ द्नीद्विवांसमपूर्व्यवस्वींभिरस्यधीतिभिः । ऋकाणोऽअग्निमिधतेहोतारं
 चिदपतिविशां ॥ उतनोब्रह्मन्नप्रिपऽउक्थेपुदेवहृतमः । शनःशोचामरुद्धुधोमैसहस्रसार्तमः ॥ नूनोरास्वसुहस्रवस्योक्त
 वस्युष्टिमदसु । द्युमदशेसुनीर्यार्थेष्टुमनुपक्षितं ॥ १३ ॥ (३।२।२) आहोतामंद्रोविदधान्यस्थात्सत्योयज्व्याकुवि
 त्तमःसवेधाः । विद्युद्रथःसहस्रपुत्रोऽअग्निःशोचिष्केशःपृथिव्यांपाजोऽअश्रेत् ॥ अर्यामितेनमऽउक्तिंजुपस्वऽऋताव
 स्तुभ्यंचेतैसहस्रः । विद्धोऽआर्वक्षिविदुपोनिपस्तिमध्यऽआर्वाहिरूतयैयजत्र ॥ द्रवतांतऽउपसावाजयतीऽअग्नेवात
 स्यपथ्याभिरच्छ । यत्तीमंजतिपूर्व्यह्रुविभिर्वाधुरेयतस्यतुर्दुरोणे ॥ मित्रश्चतुभ्यंवरुणःसहस्वोमेविश्वेमरुतःसुन्नम
 र्चन् । यच्छोचिर्पासहस्रपुत्रतिष्ठोऽअभिक्षितीःप्रथयन्त्सूर्योन्नृत् ॥ वयंतैऽअधररिमाहिकाममुत्तानहस्तानमसो
 पसद्य । यजिष्ठेनुमनसायक्षिदेनानसंधतामन्मनाचिप्रोऽअग्ने ॥ त्वच्छिपुत्रसहसोविपूर्वोद्वस्यंत्युतयोविवाजाः ।
 त्वंदेहिसहृच्छिणर्यिनोद्रोघेणवर्चसासत्यमग्ने ॥ तुभ्यदक्षकक्रतोयानीमादेवमतांसोऽअधुरेऽअकर्म । त्वविश्वस्य
 सूर्यस्यनोधिसर्वतदग्नेऽअमृतस्वदेह ॥ १४ ॥ (३।२।३) विपार्जसापुथुनाशोद्युचानोवाधस्वद्विपोरक्षसोऽअमी

(३।२।२) आहोतेतिसप्तर्चस्यसूक्तम्यनूपभोमिच्छिष्टु । (३।२।३) विपार्जसेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकालाउत्कीलोमिच्छिष्टु ।

याः । सदा मर्णो वृद्धतः शर्मणि स्यामग्नेरुहं सुहवस्य प्रणीता ॥ त्वं नोऽअस्याऽवपसोऽनुष्टौ त्वं सूरुऽवदिते वोधि गोपाः । ज
 न्मैव नित्यं तर्नयं जुपस्य स्तोमंऽअग्ने तन्वा सुजात ॥ त्वं नृचक्षुधुपमानुपूर्वीः कृष्णास्वग्नेऽअरुपो विभाहि । वसो नैपि चप
 सिं चात्यहंः कृधी नो रायऽवृशिशो यविष्ठ ॥ अपाहोऽअग्ने वृपभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् । यज्ञस्य नैताप्र
 धुमस्य पायो जातवेदो वृद्धतः सुप्रणीते ॥ अच्छिद्रा शर्मजरितः पूरुणि देवाऽअच्छा दीद्यानः सुमेधाः । रथेन सस्त्रिरभि
 र्धिया जामग्ने त्वं रोदसीनः सुमेके ॥ प्रपीपय वृपभुजिन्ववा जानग्ने त्वं रोदसीनः सुदोधे । देवेभिर्देवसुरुचारुचानो मानो
 मतीस्य दुर्मतिः परिष्ठात् ॥ इळा मग्ने ० ॥ १५ ॥ (३।२।४) अयमग्निः सुवीर्यस्येशमहः सौभगस्य । रायऽईशे स्वपुत्र्य
 स्य गोम तुऽईशे गृत्रहर्थां ॥ इमं नरो मरुतः सश्च तावृधं यस्मिन्नायः शेषुधासः । अभिये संति पृतना सुदुब्धो विश्वाहा शशु
 मादुसुः ॥ सत्वं नो रायः शिशिहिमीद्वोऽअग्ने सुवीर्यस्य । तुविद्युन्नवर्षिष्ठस्य प्रजावर्तोन मीवस्य शुष्मिणः ॥ चक्रियो
 विश्वाभुयन्नाभिलसहिश्चक्रिद्वेष्वानुवः । आदुवेपुयतं तं आंसुवीर्यंऽआशंसंऽवतनूणां ॥ मानोऽअग्ने मतेये मावीर
 ताथेरीरथः । मागो तयि सहससु तमानि देपुद्रे पां स्याकृधि ॥ शुग्धिं धाजस्य सुभग प्रजावृतोऽअध्वरे । संराया

(३।२।४) अयमग्निरिति पठ्यसूरुस्य उत्कीलोमिः आद्यावृतीयापंचम्यो वृहल्यः द्वितीयाचतुर्थापष्टयः सतो वृहल्यः ।

भूर्यसासृजमयोमुनातुर्विद्युन्नयशस्वता ॥ १६ ॥ (३।२।५) समिध्यमानः प्रथमानुधुर्मासमृक्तुभिरज्यते विश्ववा
 रः । शोचिष्केशो घृतनिणिष्पावकः सुयज्ञोऽअग्निर्जयार्थाय देवान् ॥ यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा द्विवोजा तवेद
 धिक्कित्वान् । एवानेन ह्यविपायक्षि देवान् मनुष्वद्यज्ञं प्रतिरेममृधन् ॥ त्रीण्यायूषितव्यं जातवेदस्तिन्नऽआजानीरुपसस्ते
 ऽअग्ने । ताभिर्द्वानामवोयक्षिविद्वानथाभवयजमानायशंयोः ॥ अग्निं सुद्रीतिसुहृशं गणतो नमस्यामस्त्वेद्व्यं जातवे
 दः । त्वां दूतमरुतिर्हव्यवाह देवाऽअकृष्वन्नमृतस्य नाभि ॥ यस्त्वज्रो तापूर्वोऽअग्नेयर्जीया न्हिता च सत्तास्वधया च शंभुः ।
 तस्यानुधुर्मग्रय जाचिक्त्वोथानोधाऽअध्वरं देववीती ॥ १७ ॥ (३।२।६) भवानोऽअग्ने सुमनाऽउपेतौ सखेव सख्ये
 पितरे वसाधुः । पुरुडुहो हि क्षितयोजनानां प्रतिप्रतीचीर्देहतादरतीः ॥ तपोष्वग्नेऽअंतराऽअमित्रान्तपाशं मरु रूपः प
 रस्य । तपोवसो चिकितानोऽअचित्तान्विते तिष्ठतामजराऽअयासः ॥ इध्मेनाग्नेऽइच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसि वला
 य । यावदीशे ब्रह्मणा यंदमानऽइमां धियं शतसेयाय देवी ॥ उच्छोचि पासहसस्तु त्रस्तु तो वृहद्वयः शशमाने पुधेहि । २
 यदग्ने विश्वाभिन्नेषु शंयोर्मृग्मार्ते तन्व १ भूरि कृत्वः ॥ कृधिरत्नं सुसनि तूर्धनानां सधेदग्ने भवसियत्समिद्धः । स्तोतुर्दुरोणे

(३।२।५) समिध्यमान इति पंचस्य सूक्तस्य वैश्वामित्रः कवो मिस्त्रिणु । (३।२।६) भवान इति पंचस्य सूक्तस्य कवो मिस्त्रिणु ।

आदित्याँऽइहहुवे ॥ २० ॥ (३।२।९) इमंनोयज्ञममृतैपुधेहीमाहुव्याजातवेदोजुपस्य । स्लोकानामग्नेमेदसोपुत
 स्यहोतःप्राशानप्रथमोनिपथ ॥ धृतवतःपायकतेस्लोकाश्चोतंतिमेदसः । स्वधर्मन्देवपीतयेश्रेष्ठनोधेद्वियार्य ॥ तुभ्यं
 स्लोकार्थतश्चुतोन्नेपिप्रायसंत्य । ऋषिःश्रेष्ठःसमिध्यसेयज्ञस्यप्राविताभव ॥ तुभ्यंश्चोतंत्यग्निगोऽशचीवःस्लोकार्सोऽअ
 ग्नेमेदसोपुतस्य । क्विशस्तीर्हृताभानुनागाहुव्याजुपस्वमेधिर ॥ ओजिधंतेमध्यतोमेदुऽउद्धृतंमतेवयंददामहे । श्रो
 तंतिवेवसौस्लोकाऽअधित्वचिंम्रतितान्देवशोविहि ॥ २१ ॥ (३।२।१०) अयंसोऽअग्निर्यस्मिन्सोममिद्रःसुतंदुधे
 जठरेवावशानः । सहस्रिणंवाजमत्यंनससिसवात्सन्स्तूयसेजातवेदः ॥ अग्नेयत्तैद्विविचर्चःपृथिव्यांयदोर्पधीन्
 प्स्वार्यजत्र । येनांतरिक्षमुर्वाततंधत्येपःसभानुरर्णयोनुचक्षाः ॥ अग्नेद्विवोऽअर्णमच्छजिगास्यच्छाद्विवाँऽअचिपेधि
 ष्याये । चारोचनेपुरस्तात्सूर्यस्ययाश्चावस्तादुपतिष्ठतऽआर्षः ॥ पुरीष्यासोऽअग्रयःप्रावृणेभिःसजोर्षसः । जुपंतोयु
 ज्ञमकुहेनमीवाऽइपोमहीः* ॥ इळामग्ने० ॥ २२ ॥ (३।२।११) निर्मथितःसुधितऽआसपस्येयुर्वाकृचिरधुरस्ये

(३।२।९) इमंनइतिपचर्चस्यसूक्तस्यगाध्यमिःआगात्रिपुष्टितीयावृतीयेअनुपुभोचतुर्थाविराहुपांत्यासतोवृहती । (३।२।१०)
 अयंसद्विपचर्चस्यसूक्तस्यगाधीअमिठपांतायाःपुरीष्यामयस्त्रिपुपचतुर्थ्यनुपु । (३।२।११) निर्मथितइतिपचर्चस्यसूक्तस्यभारतौदेव
 श्रवोदेववातावमिस्त्रिपु वृतीयासतोवृहती ।

प्रणेता । जूर्यस्वन्निरुजरोवनेष्वत्रादधेऽअमृतंजातवेदाः ॥ अर्मथिष्टांभारतारेवद्रुग्निदेवश्रवादेववातःसुदक्षं । अ
 भिस्तुहिदैव
 भेषिपश्यवृहताभिरायेपानोनेताभवतादनुधूर्त् ॥ दशक्षिपेःपूर्व्यसीमजीजनन्तुजातंमातृपुत्रियं । अग्निस्तुहिदैव
 द्यातंदेवश्रवोयोजनानामसंद्धशीत् ॥ नित्वादेधेवरऽआपृथिव्याऽइळायास्पदेसुदिनत्वेऽअह्नां । इपद्व्यांमानुपऽआप
 यायांसरस्वत्यांरेवदग्नेदिदीहि ॥ इळामग्ने० ॥ २३ ॥ (३।२।१२) अग्नेसहस्वपृतनाऽअभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरुन्नरा
 तीर्चचौधायज्ञवाहसे ॥ अग्नऽइळासमिध्यसेवीतिहोत्रोऽअर्मत्यः । जपस्वसूनोऽअध्वरं ॥ अग्नेद्युन्नेनजागृवेसहसःसू
 नवाहुत । एदंवाहिःसद्रोमम ॥ अग्नेविश्वेभिर्गन्निभिर्देवेभिर्महयागिरः । यज्ञेषुयऽउंचायवः ॥ अग्नेदाद्राशुपैरयिवीरवै
 तंपरीणसं । शिश्रीहिनःसूनुमर्तः ॥ २४ ॥ (३।२।१३) अग्नेद्विवःसूनुरसिप्रचेतास्तनापृथिव्याऽउतविश्ववेदाः । ऋधग्दे
 वाऽइहयजाचिकित्वः ॥ अग्निःसनोतिवीर्याणिचिद्धान्तसनोतिवाजममृतायभूपन् । सनोद्विवाऽएहवहापुरुक्षो ॥ अग्नि
 र्वापृथिवीविश्वजन्येऽआभातिदेवीऽअमृतेऽअमूरः । क्षयन्वाजैःपुरुश्वंद्रो नमोभिः ॥ अग्नऽइंद्रश्चद्राशुपोदुरोणेसुता
 यंतोयज्ञमिहोपयातं । अर्मर्धतासोमंपेयायदेवा ॥ अग्नेऽअपांसमिध्यसेदुरोणेनित्यःसूनोसहसोजातवेदः । सद्यस्था

(३।२।१२) अग्नेसहस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोमिर्गायत्रीआयातुष्टम् । (३।२।१३) अग्नेद्विवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामि
 त्रोमिथ्यतुभ्यांइंद्राग्नीविराद् ।

निमहयमानऽकृती[†] ॥ २५ ॥ (३।२।१४) वैश्वानरं मनसाग्निनिचार्याहृविष्मतोऽनुपत्यंस्वविदं । सुदानुद्वं
 रथिरं वसूययोगीर्भोरुण्यं कुशिकासो हवामहे ॥ तं शुभ्रमग्निमवसेहवामहे वैश्वानरं मातरि श्वानं मनुक्थ्यं । बृहस्पतिमनु
 पोद्वेवततिये विप्रं श्रोतारं मतिथिरघुष्यदं ॥ अश्विनं कद्रुजनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे । स नोऽग्निः
 सवीर्यस्वश्व्यं दधातुरलं ममृतं पूजार्ग्विः ॥ प्रयंतुवां जास्तविपीभिरग्नयः शुभेसंमिश्राः पृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षो मरुतो
 विश्वे वेदसः प्रवेपयंति पर्वतोऽअदाभ्याः ॥ अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टयऽआत्पुंग्रमवऽईमहेवयं । ते स्वानिनो रुद्रि
 याव्यर्पनिणिजः सिंहा न ह्ये पृक्तवः सुदानवः ॥ २६ ॥ व्रातं व्रातं गणं गणं सुशस्तिभिरेभं मरुतामोजंऽईमहे । पृषदश्वसो
 ऽअनवृत्रराधसो गंतरो यज्ञं विदधै पृधीराः ॥ अग्निरस्मिजन्मना जातवै दधातुं मे चक्षुरमृतं मऽआसन् । अर्कस्त्रिधातूर
 जसो विमानो जस्रो घमो हविरस्मिनाम ॥ त्रिभिः पवित्रैरपुषोर्ध्वं कंहृदामतिज्योतिरनुप्रजानन् । वर्यिष्ठं रत्नमकृतस्व
 धाभिरादिह्यावापृथिवीपर्यपश्यत् ॥ शतधारमुत्समक्षीयमाणं विपुश्चितं पितरं वक्त्वानां । मेळिमदंतं पित्रोरुपस्थे तरो
 दसीपिपृतं सत्यवाचं ॥ २७ ॥ (३।२।१५) प्रयोवार्जाऽअभिद्यवो हृविष्मंतो घृताच्या । देवान्जिगातिसुभ्रयुः[†] ॥

(३।२।१४) वैश्वानरमिति नवर्चस्य सूक्तस्य विश्वामित्रः आद्यानां तिसृणां वैश्वानरो म्रिध्वतुर्ध्यादिति सृणं मरुतः सप्तम्यष्टम्योरात्मा अंत्या-
 या उपार्थायः आद्याः पद्मजगत्सोलास्त्रिष्टुभः । (३।२।१५) प्रवोवाजादिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य विश्वामित्रो म्रिः आद्यायाः ऋतवो वागां यत्री ।

ईळंऽअग्निर्विपाश्चितागुरायुःस्यसाधनं । श्रुष्टीवानधितावानं ॥ अग्नेशकमेतेवयंयमदेवस्यव्याजिनः । अतिद्वेषांसित
 ॥ शोचिष्केशस्तमीमहे ॥ पृथुपाजाऽअमर्त्योधृतनिणिंक्रस्वाहुतः ।
 रेम ॥ समिध्यमानोऽअध्वरेऽग्निःपायकऽईड्यः । होतद्विवोऽअमर्त्यः
 अग्निर्यज्ञस्यहव्यवाद् ॥ २८ ॥ तंसुवाधोयतध्रुवऽइत्याधियायुज्ञवतः । आचक्रुरग्निमूतये ॥ धियाचक्रव
 परस्तादितिमायया । विदधानिप्रचोदयन् ॥ वाजीवाजेपुधीयतेध्वरेपप्रणीयते । विप्रोयुज्ञस्यसाधनः ॥ धियाचक्रव
 रेण्योभूतानांगर्भमादधे । दक्षस्यपितरंतना ॥ नित्वादधेवरैण्युदक्षस्येकासहस्रकृत । अग्नेसुद्रीतिमुचिर्ज ॥ २९ ॥
 अग्नियंतुरमसुरमतस्ययोगेयुनुपः । विप्रावाजैःसमिधते ॥ ऊर्जोनपातमध्वरेदीद्विवांसमुपुधावि । अग्निमीळिकुचिक्र
 तुं ॥ ईळन्योनमस्यस्तिरस्तमांसिदशतः । समग्निरिध्यतेवृषा ॥ वृषोऽअग्निःसमिध्यतेभ्योनदेववाहनः । तंहविष्मंत
 ऽईळते ॥ वृषणंत्वावयंवृषन्वृषणःसमिधीमहि । अग्नेदीघतंवृहत् ॥ ३० ॥ (३।२।१६) अग्नेजुपस्वनोहृविःपुरो
 काशंजातवेदः । प्रातःसावेधियावसो ॥ पुरोळाऽअग्नेपचतस्तुभ्यंवाघ्रापरिष्कृतः । तंजुपस्वयविष्ठ्य ॥ अग्नेवीहिषु
 रोळाशमाहुततिरोऽअह्वयं । सहसःसूनुरस्यध्वरेहितः ॥ माध्यंदिनेसर्वनेजातवेदःपुरोळाशमिहकवेजुपस्व । अग्नेय
 ह्वस्यतवभागुधेयंनप्रमिनंतिविदथेपुधीराः ॥ अग्नेतृतीयेसर्वनेहिकानिपःपुरोळाशंसहसःसूनुवाहुतं । अथादिवेव्वध्वरं
 (३।२।१६) अग्नेजुपस्वेतिपळर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोभिर्गायत्रीवृतीयोष्णिक्चतुर्थीत्रिष्टुपंचमीजगती ।

विपन्ययाधारत्वंतममृतैपुजायुषि ॥ अग्नेवृधानऽआहुतिपुरोळाशंजातवेदः । जुपस्वतिरोऽअह्वयं ॥ ३१ ॥ (३।२।१७)
 अस्तीदर्मधिमंथनमस्तिप्रजननं कृतं । एतां विशपत्नीमाभं राग्निं मंधामपूर्वधा ॥ अरण्योनिहितोजातं वेदागभं ऽइवसुधि
 तोगभिणीषु । द्विवेदिवृऽइड्यो जागवद्भिर्हृविष्मन्नुष्येभिरग्निः ॥ वृत्तानां यामवर्भराचिकित्वा न्सुधः प्रवीता
 वृषणं जजान । अरुपस्त्वृपोरुशदस्य पाज्जऽइळायास्पुत्रोव्युने जनिष्ट ॥ इळायास्त्वापदेवयं नाभापृथिव्याऽअधि । जा
 तवेदोनिधीसह्यग्नेहृव्यायुथोह्वे ॥ मंथतानरः कृविमद्वयंतं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकं । यज्ञस्य कुंतुं प्रथमं पुरस्ताद्दुग्निं नरो ज
 नयतासुशर्वं ॥ ३२ ॥ यद्रीमंथंतिवाहुभिर्विरोचते श्वोनवाज्यरूपोवनेष्व्या । चित्रोनयामन्नश्विनोरनिवृतः परिवृण
 त्तयदमनस्तृणादहं ॥ जातोऽअग्नीरोचते चैकितानोवाजीविप्रः कथिशस्तः सुदानुः । यंदेवासऽइड्यं विश्वविदहव्यवा
 ह्रमर्दधुरध्वरेषु ॥ सीदहोतः स्वऽऽलोके चिकित्वा न्सदायज्ञं सुकृतस्य योनो । देवावीद्ववान्हुविपायजास्यग्नेवृहद्यज
 मानेवयोधाः ॥ कृणोत धूमं वृषणं सखायोस्रंधंतऽइतनवाजमच्छं । अयमग्निः पृतनापाद्सुवीरोयेन देवासोऽअसंहत
 दस्यून ॥ अयं तेयोनिर्कृत्वियोयतो जातोऽअरोचथाः । तं जानन्नमृऽआसीदाथानोवर्धयागिरः ॥ ३३ ॥ तन्नूनपा

(३।२।१७) अस्तीदमिति पौळशं च स्वसूक्तस्य विश्वाभिर्गोमिश्रिष्टुप् (पंचम्याः कृत्वजोवा) आराचतुर्थी वशमीद्वादश्योनुभुः पद्भ्ये-
 कादशीपंचदशयोज

दुष्यतेगर्भेऽआसुरो नराशंसो भवति यद्विजायते । मातरि श्वायदमिमीतमातरि वा तस्य सर्गोऽअभवत्सर्गमणि ॥ सुनि-
 र्भयानिर्मथितः सुनिधानिहितः कृषिः । अग्नेस्वयराकृणुदेवान्देवयतेयज ॥ अजीजनन्नमृतं मर्त्यासोद्येमाणं तरणिवी-
 लुर्जभं । दशस्वसारीऽअश्रुवः समीचीः पुमांसं ज्ञातमभिसंभंते ॥ प्रसंसहोतासनकादरोचतमातुरुपस्थेयदशोचंद्दू-
 ति । ननिमित्तिमुरणोद्विवेदिवेयदसुरस्य जठरादजायत ॥ अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिद्वि-
 दुः । द्युन्नवृक्षकुशिकासुऽणरिऽएकऽएकोदमेऽअग्निं समीधिरे ॥ यद्दृद्यत्वाप्रयतियज्ञेऽअस्मिन्होतश्चिकित्त्वोचुंणी
 महीहि । ध्रुवमया ध्रुवमुतारा मिष्टाः प्रज्ञानन्विद्धौऽउपयाहि सोमं ॥ ३४ ॥ इति तृतीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तृतीयाष्टके मूक्तानि १२२ ऋचः १२०९

सप्तदशाध्याये वर्गाः ३४ सूक्तानि २३ ऋचः १७६ ॥ त्यागः ॥ अमय इदं. ११ यूपायेदं. ५ यूपेभ्य. २ विश्वेभ्यो देवेभ्य.
 यूपेभ्य. ३ अमय. २७ इंद्राग्निभ्या. ९ अमय. ४२ विश्वेभ्यो देवेभ्य. अमय. ८ पुरीचेभ्यो मिभ्य. अमय. २४ ऋ-
 अमय. १४ इंद्राग्निभ्यामि. अमय. वैश्वानरायामय. ३ मरुद्भ्यो मिभ्य. ३ आत्मनः. २ उपाध्यायाये. ऋतुभ्य. अमय. २४ ऋ-
 त्विभ्य इ. अमय. ११ ॥ इति तृतीयप्रथमः ॥ १ ॥

इच्छंति ब्यधिकं द्रंशासत्कुशिको विश्वामित्र एव वा श्रुतेरिन्द्रसोमं न्यूनानां प्रपर्वतानां सप्तोनासं वा दोनदीभिर्विंश्यामि
त्रस्योत्तितीर्थोस्तत्र नदीवाक्यं चतुर्थी पृष्ठमष्टमी दशम्यः पृष्ठी सप्तम्योस्त्विन्द्रस्तुतिरंत्यानुष्टुप् विद्रः पूभिंदेकादशति
ष्टाहरी इमामूपूपांत्यांघोरोपश्यत्सानिर्देहच्छस्यमानेति श्रूयते वार्त्तहत्यायगायत्रमंत्यानुष्टुप् भितटेवदशप्रजाप
तिः सर्वेश्वामित्रो वाच्यो वा द्वाधातौ नवैकोपीन्द्रमतिर्नवं ॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (३।३।१) इच्छंति त्वासोम्यासुः सखायः सुन्वंति सोमं दधति प्रयांसि । तितिक्षतेऽअभि शस्तिज
नानामिद्रत्वदाकश्चनहिप्रकृतः+ ॥ न तैर्दूरे परमाचिद्रजां स्यात्प्रयां हि हरिवो हरिभ्यां । स्थिराय वृष्णे सर्वनाकृते मायु
क्तात्रावाणः समिधुनेऽअग्नौ+ ॥ इन्द्रः सुशिरोमघवातरुत्रो महाव्रातस्तु विकूर्मिर्नघवान् । यदुग्रो धावाधि तोमर्त्यैः पूक् १
त्याते वृषभवीर्याणि ॥ त्वंहि माच्यवयुन्नच्युतान्येको वृत्राचरसि जिघ्रमानः । तव द्यावापृथिवीपर्वतासोनुव्रतायनि
मितेव तस्थुः ॥ इताभये पुरुहूतश्रवोभिरेको दृद्धमवदो वृत्रहासन् । इमे चिदिन्द्रो दसीऽअपारेयत्संगभ्यामघवन्काशि
रित्तै ॥ १ ॥ प्रसूतऽइन्द्रमवताहरिभ्यां प्रतेवघ्नः प्रमृणन्नैतु शन्नून् । जुहिर्मतीचोऽअनुचः पराचो विश्वसत्यं कृणुहि विष्टम
स्तु ॥ यस्मीधायुरर्दधामर्त्यायाभं कंचिन्नजते गेह्यै १ सः । भद्रातऽइन्द्रसुमतिर्धृताचीसहस्रदानापुरुहतरातिः+ ॥

(३।३।१) इच्छंति त्वेति द्वाविंशत्युचस्यसूचम्यविश्वामित्र इन्द्रस्त्रिष्टुप् ।

संहदानुपुरुहृतक्षियंतमहस्तमिद्रुसंपिण्कुणारं । अभिवृत्रवर्धमानंपियारुमपादिमिद्रुत्वसाजघंध ॥ निसा
मनामिपिरामिद्रुमिभूमिमीमपारांसदेनेससत्य । अस्तन्नाह्यांवृपभोऽअंतरिक्षमपुन्यापुस्त्वयेहप्रसूताः ॥ अलातणो
वृलऽइंद्रजोगोःपुराहंतोर्भयमानोव्यार । सुगान्पथोऽअकृणोच्चिरजेगाःप्रावन्वाणीःपुरुहुतंधमंतीः ॥ २ ॥
एकोद्वयसुमतीसमीचीऽइंद्रऽआपप्रीपृथिवीसुतद्यां । उतांतरिक्षादुभिर्नःसमीकऽइपोरथीःसयुजःशूरवाजान् ॥ दि
शःसूर्योनमिनात्प्रदिष्टाद्वियेदिवेह्यैश्वप्रसूताः । संयदानुळध्वनऽआदिदशैविमोचनंकृणुतेतत्त्वस्य ॥ दिदक्षंतऽव
पसोयामन्नकोविंयस्वत्यामहिचित्रमनीकं । विश्वेजानंतिमहिनायदागादिद्रसुकर्मसुकृतापुरुणि ॥ महिज्योतिर्निहि
तंवृक्षणास्वामापुंकंचरत्तिविभ्रतीगोः । विश्वंस्वान्नसंभृतमुस्त्रियायांयत्सीमिंद्रोऽअदधाम्नोजनाय ॥ इंद्रदृह्ययामको
नाऽअभूवन्यज्ञायशिक्षगृणतेसखिभ्यः । दुर्मायवोदुरेवामर्त्यासोनिपंगिणोरिपवोहंत्वासः ॥ ३ ॥ संघोपःशृण्वेवमैर
मित्रैर्जहीन्येव्वशानितपिष्ठां । वृश्चेमधस्ताद्विरुजासहस्वजहिरक्षौमघवन्नंधयस्व ॥ उद्वृहुरक्षःसहमूलमिंद्रवृश्चामध्यं
त्यग्रंशृणीहि । आकीर्धतःसल्लूकंचकर्थत्रह्यद्विपेतुपुषिहेतिमस्य ॥ स्वस्तयेवाजिभिश्चप्रणेतुःसंयन्महीरिपऽआसत्सि
पुर्षीः । रायोवंतारोबृहृतःस्यामासेऽअस्तुभगऽइंद्रप्रजावान् ॥ आनोभरुभगमिद्रद्युमंतनितेदृष्णस्यधीमहिप्ररेके ।
कुर्वऽइवपप्रथेकामोऽअस्मेतमार्धुणवसुपतेयसूनां ॥ इमंकार्ममंदयागोभिरश्वैश्चंद्रवतारार्धसापुप्रथश्च । स्वर्धवोमति

भिस्तुभ्यंविप्राऽइन्द्रायवाहःकुशिकासोऽअक्रन् ॥ आनोगोत्राददृह्रिगोपतेगाःसमुस्सभ्यंसनयोयंतुनाजाः । द्विवक्षाऽ
 असिधृपभसत्यशुष्मोस्सभ्यंसुर्मघवन्चोधिगोदाः+ ॥ शुनंहुवेममघवानिमिद्रमसिन्भरेनृतमंवाजसाती । शृण्वंतमग्रम्
 तथेसुमत्सुभ्रंतवृत्राणिसंजितंधनानां ॥ ४ ॥ (३।३।२) शासद्वहिर्दुह्रितुर्नद्यंगाद्विद्धाऽऋतस्यदीधितिसपर्यन् ।
 पितायत्रदुह्रितुःसेकमृजन्तंशग्भ्येनमनसादधन्वे+ ॥ नजामयेतान्वोरिक्थमारिक्चकार्गर्भसनिवुनिंधानं । यदी
 मातरोजनयंतवह्निमन्यःकर्तासुकृतोरन्यऽऋधन्+ ॥ अग्निर्जेजुब्बाडुरेजमानोमहस्पुत्रोऽअरुपस्यप्रयक्षे । महान्ग
 भोमह्याजातमैपांमहीप्रवृद्धयर्थश्वस्ययज्ञेः+ ॥ अभिजैत्रीरसचंतस्पृधानंमह्व्योतिस्त्रमसोनिर्जानन् । तंजानतीःप्र
 त्युदायन्नुपासःपतिर्गवामभद्रदेकऽइंद्रः ॥ वीळीसतीरभिधीराऽअतृन्दन्प्राचाहिन्यन्मनसासप्तविप्राः । विश्वामविंद
 न्यथ्यामृतस्यप्रजानन्नित्तानमसाविवेश ॥ ५ ॥ विदद्यदीसरमारुणमद्रेर्महिपार्थःपूर्व्यसभ्यकः । अग्रनयत्सुपद्यक्षरा
 णामच्छरथप्रथमार्जानतीगात् ॥ अगच्छदुचिर्गतमःसखीयन्नसूदयत्सुकृतेर्गर्भमद्रिः । ससानुमर्योयुर्वभिर्मत्ससन्नया
 भवदंगिराःसद्योऽअर्चन् ॥ सतःसतःप्रतिमानपुरोभूविंश्वधेदुजनिमाहंतिशुष्णं । प्रणोद्विवःपद्वीर्गव्युरचन्त्सखास
 खोऽरमुंचन्निरवद्यात्+ ॥ निर्गव्यतामनसासेदुरकैःकृष्णानासोऽअमृतत्वार्थगातुं । इदंश्चिन्नुसदनुंभूयैपांयेनुमासोऽ

(३।३।२) शासद्वहिरितिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यैपीरथि.कुशिकदंद्रस्त्रिमुप ।

असिपासद्रुतेन ॥ संपश्यमानाऽअमदन्नभिस्वंपर्यःप्रत्नस्यरेतसोदुघानाः । विरोदसीऽअतपद्धोपऽएपांजातेनिष्ठास
 दधुगोडुयीरान् ॥ ६ ॥ सजातेभिर्वृत्रहासेदुह्वयैरुदुस्त्रियाऽअखुजादिद्रोऽअकैः । उरूच्यस्मैधृतवृत्रतीमधुस्वाङ्ग
 दुदुहेजेन्यागोः ॥ पित्रेचिचक्रुःसदनुंसमस्मिंमद्वित्विपीमत्सुकृतोविहिल्यन् । विष्कन्तःस्कंभेनेनाजनित्रीऽआसी
 नाऽऽरुध्वरभुसंविभिन्वन् ॥ महीयदिधिपणाशिश्नयेधात्सद्योबुधैविम्बैशूरोदस्योः । गिरोयस्सिन्ननवद्याःसमीचीचिं
 थ्याऽइन्द्रायतचिपीरनत्ताः ॥ मह्यातंसख्ययंदिमशकीरावृत्रेनियुतोयतिपूर्वीः । महिस्तोत्रमवुऽआगन्मसुरेस्माकंसुम
 धवन्नोधिगोपाः ॥ मद्विशेत्रपुरुश्चंद्रंविद्विद्वानादित्सखिम्यश्चरथंसैरत् । इन्द्रोऽभिरजनदीघानःसुाकंसूर्येमुपसंगा
 तुमन्निं ॥ ७ ॥ अपश्चिद्रेपविभ्योऽेदमूनाःप्रसुधीचीरसृजद्विश्वश्चंद्राः । मध्यःपुनानाःकविभिःपुवित्रैद्युभिर्हिन्वत्य
 कुभिर्धनुत्रीः ॥ अनुकृष्णोवसुधितीजिहातेऽउभेसूर्यस्यमंहनायजत्रे । परियत्तैमद्विमानंवृजध्यैसखायऽइन्द्रकाम्याऽ
 रुजिष्याः ॥ पतिर्भयवृत्रहन्त्सूतानांगिरांविश्वायुर्वृपभोवयोधाः । आनोगहिसख्येभिःशिवेभिर्महान्महीभिरु
 तिभिःसरण्यन् ॥ तमंगिरस्वन्नमसासपर्ययन्नव्यं कृणोमिसन्यसेपुराजां । इहोवियाहिवहुलाऽअदेवीःस्वश्चनोमपव
 न्सातयेधाः ॥ मिहःपावुकाःप्रतताऽअभूधन्त्स्वस्तिनःपिपृहिपारमासां । इन्द्रत्वंरथिरःपाहिनोरिपोमधूमधूकृणुहि
 गोजितोनः ॥ अदेदिष्टवृत्रहागोपतिर्गाऽअंतःकृष्णोऽअरुषैर्धमभिर्गात् । प्रसूतादिशमानऽऽकृतेनदुरश्चविश्वोऽअ

वृणोदपस्वाः ॥ शुनंहुवेममघवानुमिंद्रं ॥ ८ ॥ (३।३।३) इंद्रसोमसोमपतेपिवेममाध्यंदिनंसवनंचारुयत्ते ।
 प्रमुथ्याशिप्रेमघवन्नृजीपिन्विमुच्याहरीऽइहमादयस्व ॥ गवाशिरंमंधिनमिंद्रशुक्रंपिवासोमंररिमातेमदाय । ब्रह्मकृ
 तामारुतेनागणेनसजोपरुद्रैस्तूपदावृपस्व ॥ येतेशुम्भेतविपीमवर्धन्नर्चतऽइंद्रमरुतस्तऽओर्जः । माध्यंदिनेसर्वनेव
 अहस्तुपिचारुंद्रेभिःसर्गणःसुशिप्र ॥ तऽइश्वस्यमधुमद्विप्रऽइंद्रस्यशर्धोमरुतोयऽआसन् । येभिर्धुत्रस्यैपितोधिवेदा
 मर्मणोमन्यमानस्यमर्म ॥ मनुष्वदिंद्रसर्वनंजुपाणःपिवासोमंशश्वतेवीर्यीय । सऽआर्चवृत्स्वहयश्वयुशैःसरण्युभिरुपोऽ
 अर्णासिसपि ॥ ९ ॥ त्वमपोयद्धृत्रंजघुन्वाऽअत्याऽइवप्रावृजःसर्तवाजौ । शयानमिंद्रचरतावेर्नवध्रिवांसंपरिद्रे
 वीरदेवं ॥ यजामऽइन्नर्मसावृद्धमिंद्रवृहंतमप्वमजरंयुवानं । यस्यंप्रियेममतुर्धुशियस्यनरोदसीमहिमानंममाते ॥ इ
 द्रस्यकर्मसुकृतापूरुणिव्रतानिदेवानमिनंतिविश्वे । द्वाधारयःपृथिवीधामृतेमांजानसूर्यमुपसंसुदंसाः ॥ अद्रौघसत्यं
 तत्रतन्महित्वंसद्योयज्जातोऽअपिबोहृसोमं । नद्यार्चऽइंद्रतवसस्तुऽओजोनाह्वानमासाःशरदोचरंत ॥ त्वंसद्योऽअपि
 बोजातऽइंद्रमदायुसोमंपरुमेव्योमन् । यजुद्यावापृथिवीऽआधिवेशीरर्थाभवःपूर्व्यःकारुधायाः ॥ १० ॥ अहृन्नहिप
 रिशयानुमर्णंऽओजायमानंतुविजाततव्यान् । नर्तेमहित्वमनुभूदधद्यौर्धदुन्ययास्त्रिंश्याऽक्षामवस्थाः ॥ यशोहितऽ

(३।३।३) इंद्रसोममितिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यविद्याभिन्नइंद्रबिष्टुप ।

मंडलं ३
अनु. ३

॥११॥

ऋक्सं.
अ. ३अ. २
॥११॥

इन्द्रयर्धनो मूढुतमियः सतसोमोमियैर्धः । यज्ञेनयज्ञमवयुश्चियुः सन्यज्ञस्तेवज्रमहिहृत्यऽआचत् ॥ यज्ञेनैन्द्रमवसाचक्रेऽ
 अर्वागैर्नसुन्नायुनव्यसेववृत्त्यां । यः स्तोमैर्भिर्वाङ्घ्र्येष्वव्येभिर्योर्मध्यमेभिरुतनूतनेभिः ॥ विवेपयन्माधिपणाञ्जानुस्त
 धैपुरापायार्थादिद्रुमहः । अंहसोयत्रपीपरुघर्धानोनावेवयातमभयेहयंते ॥ आपूर्णोऽअस्यकुलशुः स्वाह्वासेकेवुकोशंसिसि
 चेपिर्चथे । समुप्रियाऽआर्घवृन्मदायप्रदक्षिणिद्रुभिसोमसऽइन्द्रं ॥ नत्वागभीरः पुरुहूतसिधुर्नाद्रयुः परिपंतोवरंत ।
 इत्थासलिभ्यऽइपितोयदिद्राहृळंचिदरुजोगव्यमूर्ध्वं ॥ शुनंहुवेम० ॥ ११ ॥ (३।३।४) प्रपर्वतानामुशुतीऽवुप
 स्यादश्वेऽइवविपितेहासमाने । गावेषुश्चेमातररिहाणेविपाइच्छुतुद्रीपर्यसाजवेते ॥ इन्द्रैपितेप्रसवंभिधमाणेऽअ
 च्छासमुद्रंरुव्यैवयाथः । समाराणेऽकुर्मिभिः पिन्वमानेऽअन्यावामुन्यामप्येतिशुश्रे ॥ अच्छासिधुंमातृतेमामयासं
 विपांशमुर्वीसुभर्गामगन्म । वृत्समिवमातरसंरिहाणेसमानंयोनिमनुसंचरती ॥ एनावयंपर्यसापिन्वमानाऽअनुषो
 त्तिंदेवकृतंचरंतीः । नवर्तवेषुसवः सर्गतकः कियुविप्रो नूधो जौहवीति ॥ रमध्वंमेवचसेसोम्यायुऽऋतावरीरुपमुहूते
 मेवैः । प्रसिधुमच्छावृहतीमनीपावसुरहेकुशिकस्यसनुः* ॥ १२ ॥ इन्द्रोऽअस्मौऽअरदुद्ध्रंजवाहुरपाहन्वृत्रंपरिधि

(३।३।४) प्रपर्वतानामिति त्रयोदशर्चस्यसूक्तस्य विश्वामित्र ऋषिः चतुर्थीपद्यममीदृशमीनां नदीरूपकानयो देवताः एनावयमेतद्वचआ-
 तेकारोरिति सृणां विश्वामित्रो देवता इन्द्रो अस्मानिति द्वयो रिद्रबिष्टुं वत्यावुष्टु ॥

नदीनां । देवोनयत्सवित्तसुपाणिस्तस्यव्ययं सवेयामऽउर्वीः* ॥ प्रवाच्यं शश्वधावीर्यं १ तदिंद्रस्यकर्मयदाहिविद्युश्चत् ।
 विवञ्जणपरिपदोजघानायन्नापोर्यनमिच्छमानाः ॥ एतद्धचोजरितमार्पिमृष्टाऽआयत्तेषोपानुत्तरायुगानि । उक्थेषु
 कारोप्रतिनोजुपस्वमानोनिकः पुरुपत्रानमस्ते ॥ ओपुस्वसारः कारवैशृणोतयथौदूरादनसारथेन । निघ्ननमध्यंभव
 तासुपाराऽअंधोऽअक्षाः सिंधवः स्रोत्याभिः ॥ आतेकारोशृणवामाथर्चासियुयार्थदूरादनसारथेन । नितेनसैपी
 प्यानेवयोपामर्याथैवकन्याशश्वचेते ॥ १३ ॥ यदंगत्वाभरताः संतरैर्युर्गव्यन्नामऽइपितऽइंद्रजतः । अपादिहप्र
 सवः सर्गतक्तऽआवोवृणे सुमतिं यन्नियानां ॥ अतारिपुर्भरतागव्यवः समभक्तविप्रः सुमतिं नदीनां । प्रपिन्वध्यमिपयं
 तीः सुराघ्राऽआवृक्षणाः पुणध्वंयातशीभं ॥ उद्धऽऊर्मिः शर्म्याहुंत्वापोयोक्त्राणिमुचत । मादुष्कृतौव्येनसाह्यौशूनमा
 रतां ॥ १४ ॥ (३।३।५) इंद्रः पूभिंदातिरुद्रासमुकं विंदद्धसुर्दयमानो विशत्रून् । ब्रह्मजतस्तन्वावावृधानोभूरिदात्र
 ऽआवृणुद्रोदसीऽउभे* ॥ मूलस्यतेतविपस्यप्रज्जुतिमिर्यमिवाचममृतायभूर्पन् । इंद्रक्षितीनामसिमानुपीणां विशां देवी
 नामुतपूर्वयावा ॥ इंद्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्रमायिनममिनाद्धर्षणीतिः । अहृन्व्यसमशुधुगवनेष्व्वाविधेनाऽअकृ
 णोद्वाभ्याणां ॥ इंद्रः स्वर्पाजुनयन्नहानिजिगायोशिभिः पृतनाऽअभिष्टिः । प्रारोचयन्मनंवेकेतुमह्नामविदुज्जयोतिर्बु
 (३।३।५) इंद्रः पूभिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हृतरंणीय ॥ इन्द्रस्तुजोवर्हणाऽआधिवेशनुवद्धानो नर्यापुरूणि । अचैतयस्त्रियऽइसाजस्त्रिमेवर्णमतिरच्छुक्रमासां
 ॥ १५ ॥ महोमहानिर्पनयं त्यस्येन्द्रस्य कर्मसुकृतापुरूणि । वृजनेन वृजिनान्त्संर्षिपेपमायाभिर्दस्यूरभिर्मृत्योजाः ॥ यु
 धेद्रोमहावरिवश्चकारदुवेभ्यः सत्पतिश्चर्यणिप्राः । विवस्वतः सदेनेऽअस्यतानि विप्राऽउक्थेभिः कृययौगुणंति ॥ सत्रा
 साहुंरैर्ण्यसहोदांससवांसंस्वरपश्चदेयीः । ससानुयः पृथिवीधामुतेमामिन्द्रमदृत्यनुधीरणासः ॥ ससानांल्याऽउत्सूर्य
 ससानेद्रः ससानपुरुभोजसंगां । हिरण्यमृतभोगंससानहृत्वीदस्यन्प्रार्यवर्णमावत् ॥ इन्द्रऽओर्षधीरसनोदहानिवन
 स्पतीऽरसनोदुतरिक्षं । विभेदवृलंनुदेविवाचोर्थाभवद्मिताभिक्रतूनां ॥ शूनहुवेम० ॥ १६ ॥ (३।३।६) तिस्रा
 हरीरथऽआयुज्यमानायाहिवायुर्ननियुतो नोऽअच्छ । पिवास्थोऽअभिषष्टोऽअस्सेऽइन्द्रस्वाहाररिमातेमदाय ॥ उपा
 जिरापुरुहृतायुसस्त्रीहरीरथस्य धृष्यायुर्नजिमि । द्रवद्यथासंभृतं चिश्चर्तश्चिदुपेमयुज्ञमावहात्तऽइन्द्रं ॥ उपोनयस्ववृषणा
 तपूप्पोत्तेर्मवृत्वंपमस्वधावः । त्रसंतामभ्याविमुचेहशोर्गादिवेदिवेसष्टशीरच्छिधानाः ॥ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजोयुनज्मि
 हरीसखायासधुमादऽआशू । स्थिररथसूखामिद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्वाऽउपयाहिसोमं ॥ मातेहरीवृषणावर्षितपृष्ठानि
 रीरमन्यजमानांसोऽअन्ये । अत्यायाहिशश्वतोवयंतेरसुतेभिः कृणवामसोमैः ॥ १७ ॥ त्वययंसोमस्त्वमेह्यवाइंशश्व

(३।३।६) तिस्राहरीइत्येकादशार्चससूक्तस्य विश्वामित्रइन्द्रखिद्रुप ।

स्रमंमृमनाऽअस्यपीहि । अस्मिन्यज्ञेर्वह्निप्यानिपद्यादधिन्वेमंजठरऽइंदुमिंद्र ॥ स्त्रीणतंत्राहिःस्रुतऽइंद्रसोमःकृताधाना
 ऽअत्तनेतेहरिभ्यां । तदोऽरुमेपुरुशाकायुष्णोमैरुल्यतेतुभ्यंराताहुर्योपि ॥ इमंनरुःपर्वतास्तुभ्यमापःसमिद्रुगोभिर्मधु
 मंतमक्रन् । तस्यागल्यामुमनाऽऋष्यपाहिमजानन्निद्वान्पथ्याइअनुस्वाः+ ॥ यौऽआर्भजोमरुतऽइंद्रसोमेयेत्वांमवर्ध
 द्मर्भयन्गणल्ले । तेभिरितंसुजोपावावशानोइग्नेःपित्रजिह्यासोममिंद्र ॥ इंद्रपित्रस्वधयाचित्सुतस्याग्नेर्वापाहिजिह्वया
 यजत्र । अध्र्योर्गोप्रयंतंगकृहस्ताद्धेतुर्वायुशंहविषोऽनुपम्व ॥ शुनंहुवेम० ॥ १८ ॥ (३।३।७) इमामुपुप्रभृत्तिसा
 तयोऽगःश्वच्छद्भृत्तिभिर्यादिमानः । मुतेसुतेवावृषेधनेभिर्यःकर्मभिर्महद्भिःसुश्रुतोभूत्+ ॥ इंद्रायसोमाःप्रदिवो
 विदीनाऽऋसुर्यंभिर्युपर्वोविहायाः । प्रयम्यमानान्प्रतिपूरुर्भायेद्रपिवृषधृतस्यवृष्णः ॥ पित्रावर्धस्वतवघासुतासु
 ऽइंद्रसोमसःप्रथुमाऽवृतेमे । यथापित्रःपूव्याऽइंद्रसोमोऽपृवापाहिपन्योऽअद्यानवीयान् ॥ महौऽअमत्रोवृजनेचिर
 प्यर्युर्प्रशर्यःपत्यतेधृष्ण्वोजः । नाहिविव्याचपृथिवीचूनैनुयत्सोमसोऽहर्यंरुमर्मदन् ॥ महौऽवृत्रोवाचृधेवीर्यायसमा
 चक्रैचृपुभःकाव्येन । इंद्रोभर्गोवाजुदाऽअस्यगावःप्रजायंतेदक्षिणाऽअस्यपूर्याः+ ॥ १९ ॥ प्रयत्सिधवःप्रसवयथाय
 द्मार्पःसमुद्रंरथ्येवजग्मुः ॥ अंतश्चिदिंद्रःसदसोवरीयान्यद्वीसोमःपुणत्तिद्रुग्धोऽअंशुः+ ॥ समुद्रेणसिधवोयादमानाऽ

(३।३।७) इमामुष्विलेकादशर्चस्यसूक्तस्यथिआमित्रोदशम्याआंगिरसोपोरइंद्रश्चिद्रुप् ।

इन्द्रायसोमंसुतुंभरंतः । अंशुं दुहति हृस्तिनोभरित्रिर्मध्वः पुनंति धारयापवित्रैः ॥ हृदाऽइवकुक्षयः सोमधानाः समीचि
 व्याचसर्वनापुरुणि । अन्नायदिन्द्रः प्रथमाव्याशुवृत्रं जघ्न्याँऽअवृणीतसोमं ॥ आतूर्भरुमाकिरेत्परिष्ठाद्विद्वाहिल्या
 वसुपतिवसूनां । इन्द्रयत्तेमाहिन्दत्रमस्त्यसम्यंतद्धर्यश्वप्रयैधि ॥ अस्मेप्रयैधि मघवद्वृजीपिन्निद्ररायोविश्ववारस्यभूरैः ।
 अस्मे शतंशरदोजीवसैधाऽअस्मेऽशीरान्छश्वंतऽइन्द्रशिप्रिन् ॥ शुनंहुवेम० ॥ २० ॥ (३।३।८) वात्रहत्यायुशवसेष्ट
 तनायाह्यायच । इन्द्रत्वावर्तयामसि ॥ अर्वाचीनुंसुतेमनऽवृतचक्षुःशतक्रतो । इन्द्रकृण्वंतुवाघतः ॥ नामानितेशतक्र
 तोविश्वभिर्गीभिरीमहे । इन्द्राभिमातिपाह्ये ॥ पुरुष्टतस्यधामभिःशतेनमहयामसि । इन्द्रस्यचर्पणीघृतः ॥ इन्द्रवृत्रा
 यंहंतयेपुरुहूतमुपयुवे । भरंपुवाजसातये ॥ २१ ॥ वाजेपुसासहिर्भयत्वामीमहेशतक्रतो । इन्द्रवृत्रायुहंतवे ॥ द्युन्नेष्टु
 पृतनाज्येषुत्सुतूर्पुश्रवःसुच । इन्द्रसाक्षाभिमातिषु ॥ शुष्मिन्तमंनऽकृतयेद्युन्निनंपाहिजागृविं । इन्द्रसोमंशतक्रतो ॥
 इन्द्रियाणिशतक्रतोयातेजनेपुंपंचसु । इन्द्रतानितुऽआवृणे ॥ अगन्निद्रश्रवोवहह्युन्नंदधिष्वदुष्टरं । उत्तेशुष्मंतिरामसि ॥
 अर्वावतौनुऽआगृह्यथोशक्रपरावतः । उलोकोयस्तेऽअद्रियुऽइन्द्रेहततुऽआगृहि ॥ २२ ॥ (३।३।९) अभितष्टेवदी
 अभितष्टेवतिदशचसूक्तस्यविधाभिन्नेद्रोगायत्रीअंलानुष्टुप् । (३।३।९)

(३।३।८) वात्रहत्यायेतेकादशचसूक्तस्यविधाभिन्नेद्रोगायत्रीअंलानुष्टुप् । (३।३।९) अभितष्टेवतिदशचसूक्तस्यविधाभिन्नेद्रोगायत्रीअंलानुष्टुप् । (३।३।९) अभितष्टेवतिदशचसूक्तस्यविधाभिन्नेद्रोगायत्रीअंलानुष्टुप् । (३।३।९)

धयामनीयामत्योनवाजीसुधुरोजिहानः । अभिप्रियाणिममृशत्परणिक्त्रीऽरिच्छामिसदृशेषुमेधाः⁺ ॥ इनोतपृच्छ
 जनिमाकधीनामनोपृतःसुकृतस्तक्षतुधां । इमाऽऽत्तेप्रणयोद्बुधमानामनोवाताऽअधनुधर्मणिगमन् ॥ निपीमिदन्नगु
 ह्यादर्धानाऽवृतक्षत्रायरोदसीसर्मजन् । संमात्राभिर्मिरेयेमुरुर्नीऽअंतर्महीसमृतेधायसेधुः ॥ आतिष्ठंतंपरिविश्वेऽ
 अभूपन्निष्ठयोपसानश्चरतिस्वरोचिः । महत्तदृणोऽअसुरस्यनामाविश्वरूपोऽअमृतानितस्यौ ॥ असृतपूर्वोवृषभोज्या
 यानिमाऽअस्यशूरुधःसंतिपूर्वाः । दिवोनपाताविदथस्यधीभिःक्षत्रंराजानाम्रदिवोदधाथे ॥ २३ ॥ त्रीणिराजाना
 विदथेपूरुणिपरिविश्वानिभूपथःसदांसि । अपश्यमत्रमनसाजगन्वान्त्रतेगध्वर्वाऽअपिवायुर्केशान् ॥ तदिद्व्यस्यसवितुर्नकिं
 स्यधेनोरानामभिर्मिरेसकभ्यंगोः । अन्यदन्यदसुर्थश्रुवसानानिमायिनोमभिररूपमस्मिन् ॥ तदिद्व्यस्यसवितुर्नकिं
 मंहिरण्यधीममतिंयामशिश्नेत् । आरुष्टुतीरोदसीविश्वमिन्वेऽअपीवयोपाजनमानिवत्रे ॥ युवंप्रलस्यसाधथोमहोय
 द्वेधीस्वस्तिःपरिणःस्यातं । गोपाजिह्वस्यतरुपोविरूपाविश्वेपश्यंतिमायिनःकृतानि ॥ शुनंहुवेम० ॥२४॥ (३।४।१)
 इंद्रमतिर्हृदऽआवच्यमानाच्छापतिंस्तोमत्तटाजिगति । याजागृविद्विदथेशस्यमानेन्द्रयत्तेजायतेविद्धितस्य ॥ द्विव
 श्चिदापूर्यार्यमानाविजागृविद्विदथेशस्यमाना । भद्रावस्त्राण्यर्जुनावसानासेयमस्मेसंनजापित्र्याधीः⁺ ॥ यमाचि

(३।४।१) इंद्रमतिरितिनवचंस्यसूकस्यविश्वामित्रद्रस्त्रिष्टुप् ।

दन्नमधुरसूतजिह्वायाऽअग्रंपतदाह्यस्यात् । यषूपिजातामिथुनासचेततमोहनांतपुषुवृद्धप्रऽएता ॥ नकिरेपांनिद्विता
 मत्यप्येऽअस्माकंपित्तरोगेषुयोथाः । इन्द्रऽएपांहंहितामाहिनावानुहोत्राणिससुजेदुंसनावान् ॥ सखांहयत्रसखिभिर्नि
 यवैरभिन्यासत्वभिर्गाऽअनुगमन् । सत्यतादिद्रोदुशभिर्दशवैःसूर्यविवेदुतमसिद्धियंतं ॥ २५ ॥ इंद्रोमधुसंभृतमस्त्रिया
 यांपृच्छद्विवेदुशफत्रमृगोः । गुहांहितंगुह्यंगूढमपुहस्तेदधेदधिणेदधिणावान् ॥ ज्योतिर्वृणीतुतमसोविज्ञानन्नारेस्या
 मदुरितादुभीके । इमागिरःसोमपाःसोमवृद्धजुपस्वैद्रपुरुतमस्यकारोः[†] ॥ ज्योतिर्यज्ञायरोदसीऽअनुग्याद्वारेस्यामदु
 रितस्यभूरैः । भूरिचिद्धितुजुतोमर्त्यस्यसुपारासोवसवोवृहणावत् ॥ शुनं० ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अष्टादशाध्याये वर्गः २६ सूक्तानि १० ऋच १३७ ॥ त्यागः ॥ इन्द्रायेंदं. ६१ नद्याइ. २ नदीभ्य. विश्वामित्रा. नदीभ्य.

इंद्राये. २ विश्वामित्राये. नदीभ्य. विश्वामित्राये. नदीभ्य. ३ इंद्राये. ६३ ॥ तृतीयोद्वितीयः ॥ २ ॥
 इंद्रथागायत्रं ह्यतूनवपनआयाह्यष्टावयंतंपंचवाहंतंत्वामंद्रियुभस्यमरुत्वान्त्सद्योहशंसामहामिन्द्रःस्वाहाचर्पणीधृतं
 द्वादशांघांत्यौतृचीजागतगायत्रौधानावंतमष्टौपूर्वाधिगायत्रंपृष्ठीजगतींद्रापर्वताचतुर्विंशतिराद्यैद्रापर्वतीपंचदश्या
 दिद्वेवाचेससर्पेचत्सौरथांगस्तुतयोत्याअभिशापार्थास्तावसिष्ठेद्विष्योनवसिष्ठाःशृण्वंतिदशमीपोळश्यौजगल्यौ
 त्रयोदशीगायत्रींदादशीविंशतीद्वान्द्वयोनुष्टुभौष्टादशीवृहतीमंहव्यधिकोक्तगोत्रःप्रजापतिर्हिचैश्वदेवंहोपसः ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (३।४।२) इंद्रत्वावृषभंयुयंसुतेसोमंहवामहे । सपाहिमध्योऽअंधसः ॥ इंद्रं कतुचिदंसुतंसोमं
हर्यपुरुदुत । पिनायुषस्वतावृषिं ॥ इंद्रप्रणोधितावनंयुज्ञंविश्वेभिः । तिरस्त्यानविश्यते ॥ इंद्रसोमाःसुताऽ
इमेतप्रयत्तिसत्पते । क्षयंचंद्रासुऽइंदवः ॥ दुधिप्याजुठरेसुतंसोममिंद्रयरेण्यं । तवद्युक्षासुऽइंदवः ॥ १ ॥ गिर्विणः
पाहिनःसुतंमधोर्धाराभिरज्यसे । इंद्रत्वादातमिचशः ॥ अभिद्युन्नानिवुनिनुऽइंद्रंसचंतंऽअधिता । पीत्वीसोमंस्यवा
वृधे ॥ अर्वावतोनुऽआर्गहिपरावतंश्चवृत्रहन् । इमाजुपस्वनोगिरः ॥ यदंतरापरावतमर्वावतंचह्यसे । इंद्रेहततुऽ
आर्गहि ॥ २ ॥ ३।४।३) आतूनंऽइंद्रमृध्वगुयानःसोमपीतये । हरिभ्यांयाह्यद्रिवः ॥ सत्तोहोतानऽऋत्विर्यस्ति
स्तरेवहिरानुपक् । अयुञ्जन्प्रातरद्रयः ॥ इमात्रह्नन्नह्यवाहःक्रियंतुऽआवृहिःसीद । वीहिशूरपुरोळाशं ॥ रांपुधिस
धनेपुणऽएपुस्तोमंपुवृत्रहन् । वृक्थेऽप्विद्रगिर्विणः ॥ मृतयःसोमपामुरुंरिंहतिशवसुस्पतिं । इंद्रं वृत्संनमातरः ॥ ३ ॥
समंदस्वाह्यंसौरार्धसेतुन्वामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ वृथमिंद्रत्वायवोहुविमंतोजरामहे । वृत्त्वमस्युर्वसो ॥
मारेऽअस्मद्विमुचोहरिंप्रियावाड्याहि । इंद्रस्वधावोमत्स्वेह ॥ अर्वांचत्वासुखेयथेयहतामिंद्रकेशिना । घृतस्त्वू
(३।४।२) इंद्रत्वेतिवचंसूक्तम्यविश्वामित्रइंद्रोगायत्री । (३।४।३) आतूनंइंद्रेतिनवर्षसूक्तम्यविश्वामित्रइंद्रोगायत्री ।

हिरासदे ॥ ४ ॥ (३।४।४) उपनःसुतमागहिंसोममिद्रुगवाशिरं । हरिभ्यांयस्तेऽअस्युः⁺ ॥ तमिद्रुमद्रुमार्गहिव
 हिष्ठांमार्थभिःसुतं । कुविद्वयस्यतृष्णवः ॥ इंद्रमित्थागिरोममाच्छागुरिपिताऽइतः । आवृतेसोमपीतये ॥ इंद्रसोम
 स्यपीतयेस्तोमैरिहहवामहे । उक्थेभिःकृचिद्रागमत् ॥ इंद्रसोमाःसुताऽइमेतान्दधिव्यशतक्रतो । जठरेवाजिनीवसो
 ॥ ५ ॥ विन्नाहित्वाधनंजयवाजेपुदुधंपंकवे । अधतिसुन्नमीमहे ॥ इममिद्रुगवाशिरंयवाशिरंचनःपिव । आगत्यावृ
 पंभिःसुतं⁺ ॥ तुभ्येदिद्रुस्वऽओक्येइंसोमंचोदामिपीतये । एपरारंतेतेहृदि⁺ ॥ त्वांसुतस्यपीतयेप्रह्वामिद्रुहवामहे ।
 कृशिकासोऽअवस्यवः ॥ ६ ॥ (३।४।५) आयाह्यवाङ्पुवंधुरेष्ठास्तेदनुप्रदिवःसोमपेयं । प्रियासखाद्याविमुचोप
 व्राहिस्त्वामिमेहव्यवाहोहवते ॥ आयाहिपूर्वारतिचर्पणीरोऽअर्यऽआशिषऽउपनोहरिभ्यां । इमाहित्वांसुतयःस्तोमत
 एऽइंद्रहवैतेसख्यंजुपाणाः⁺ ॥ आनोयज्ञंनमोवृधंसजोपाऽइंद्रदेवहरिभिर्याहितूर्यं । अंहित्वांमतिभिर्जोहवीमिधु
 तत्रयाःसधमादेमधूनां ॥ आचत्वामेतावृपणावहंतोहरीसखायासुधुरास्वंगा । धानावदिद्रुःसर्वनंजुपाणःसखास
 ख्युःशृणवद्वंदनानि ॥ कुचिन्मार्गोपांकरसेजनस्यकुविद्राजानंमधवचृजीपिन् । कुचिन्मंऽऋषिपिपांसंसुतस्यकुचिन्मे
 वस्वोऽअमृतस्यशिक्षाः ॥ आत्वोवृहंतोहरयोयुजानाऽअर्वागिद्रसधमादोवहंतु । प्रयेद्विताद्वियऽऋजंत्याताःसुसंभृ

(३।४।४) उपनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रोगायत्री । (३।४।५) आयाह्यवोहितपृचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइंद्रब्रह्मिष्टुर् ।

टासोपृपभस्यमुराः⁺ ॥ इन्द्रपितृवृषंधूतस्यवृष्णाऽआयंतेश्येनऽउशुतेजभारं । यस्यमदं च्यावयसिप्रकृष्टीर्यस्यमद्रेऽअप
 गोत्रावयंथं ॥ शुनंहुवेम० ॥ ७ ॥ (३।४।६) अयंतंऽअस्तुहृतःसोमऽआहारिभिःसुतः । जुपाणऽइंद्रहरिभिर्न
 आग्ल्यातिष्ठहरितुरथं ॥ हुर्यनुपसमर्चयःसूर्यहुर्यन्नरोचयः । विद्वाँश्चिकित्वान्हुर्यश्ववधुंसऽइंद्रविश्वऽअभिश्रियः ॥
 द्यामिन्द्रोहरिधायसंपृथिवींहरिवर्षसं । अधारयद्भरितोभूरिभोजनंययोर्तुतर्हरिश्चरत् ॥ ज्ञानोहरितोवृषाविश्वमाभा
 तिरोचुनं । हर्यश्वोहरितंघत्तऽआयुधमाचभ्रवाहोहरिं ॥ इन्द्रोहृतमजुनंयज्जशुकुरगीवृतं । अपावृणोद्धरिभिरीद्रे
 भिःमत्सुह्राहरिभिराजत ॥ ८ ॥ (३।४।७) आमंत्रेरिंद्रहरिभिर्योहिमयूररोमभिः । मात्याकेचिन्नियमन्विनपा
 शिनोतिधन्वेवताँऽइहि ॥ बृत्रखादोवल्रुजःपुरांदुमोऽअपामजः । स्यात्तारथस्यहयोरभिस्वरऽइंद्रोहृच्छाचिदारुजः⁺ ॥
 गंभीराँऽउडुधीँऽरियुरुतुंपुष्यसिगाऽइय । प्रसुगोपायवसंधेनयोयथाहृदंकुल्याऽइयाशत ॥ आनस्तुजैरयिभरांशंनम्रे
 तिजानुते । बृक्षंपकंफलमंकीर्यधूनुहींद्रंसंपारणंसु ॥ स्वयुरिंद्रस्वराळसिस्मदिष्टिःस्वर्यशस्तरः । सर्वावृधानऽओज
 सापुरुष्टुतभवानःसुश्रवस्तमः ॥ ९ ॥ (३।४।८) युध्मस्यतेवृषभस्यस्वराजऽउग्रस्ययूनःस्थविरस्यघृष्वैः । अजूर्यतो
 (३।४।६) अयंतइतिपंचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रंद्रोवृहती । (३।४।७) आमंत्रेरितिपंचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रंद्रोवृहती ।
 (३।४।८) युध्मस्यतइतिपंचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रंद्रशिष्टुप ।

अ॥ ॥ उपस्थार्यमातरुमन्नमैदृत्तिगममपदयदुभिसोममूर्धः । प्रयावथन्नचरुदृत्सोऽग्न्यान्महानिचक्रेपुरुधप्रतीकः ॥ ३ ॥
 अस्तुरापाळुभिर्भूत्योजायथावशंतन्वचक्रऽपः । त्वष्टारमिंद्रोजनुपाभिभूयासुष्यासोममपिचमूडं ॥ शुनंहुवेम०
 ॥ १२ ॥ (३।४।११) शंसामहामिंद्रयस्मिन्विधाऽआकृष्टयःसोमपाःकाममव्यन् । यंसुक्रतुधिपणैविभ्यतष्टंधुनंत्र
 त्राणांजनयंतदेवाः⁺ ॥ यंनुनकिःपृतनासुस्वराजं द्वितातरत्तिनृतमंहरिष्ठां । इनतमःसतर्वभियोहृशुपेःपृथुञ्जयाऽअमि
 नादायुर्दस्योः ॥ सहावापृतसुतरणिर्नावांब्यानुशीरोदसीमेहनाधान् । भगोनकारेहव्योमंतीनांपितेवचारुःसुहवोवयो
 धाः⁺ ॥ धृतीद्विवोरजसस्पष्टऽऊर्ध्वोरथोनवायुर्वसुभिर्नियुत्वान् । क्षपांबुस्ताजनितासूर्यस्यविभक्ताभागंधिपणैववा
 जं ॥ शुनंहुवेम० ॥ १३ ॥ (३।४।१२) इंद्रःस्वाहापिवतुयस्यसोमऽआगत्यातुद्यौवृपभोमरुत्वान् । ओरुव्यचाः
 पृणतामेभिरनेरास्वहृविस्तन्वः^१ःकाममृध्याः ॥ आतेसपर्युजवसेयुनज्मिययोरनुप्रदिवःश्रुष्टिमावः । इहत्वाधियुर्हर
 यःसुशिप्रपिवात्व^१स्वसुपुतस्यचारोः ॥ गोभिर्मिमिंधुर्दधिरसुपारमिंद्रज्यैष्यायाधायसेगृणानाः । मंडानःसोमंपपिवा
 ऽर्हजिपिन्तसमस्मर्थ्यपुरुधागाऽईपण्य ॥ इमंकाममंदयागोभिरश्वैश्चंद्रवताराधसापप्रथश्च । स्वर्योमृतिभिस्तुभ्यंवि
 (३।४।११) शंसामहामितिपंचस्यसूरस्यविधासिष्टुप । (३।४।१२) इंद्रःस्वादेतिपंचस्यसूरस्यविधासिष्टुप ।

यच्छतन्व्यं । सत्यामममनुलोम्यं । प्रतेऽअश्रोतुकुक्षयोःप्रद्वन्नक्षणाशिरः । प्रत्राहशूराराधसे ॥ १६ ॥ (३।४।१४)
 धानावतंकरंभिर्णमपूपवैतमुक्थिन । इंद्रप्रातर्जुपस्वनः ॥ पुरोळाशंपंचत्थंजुपस्वेद्रागुरस्वच । तुभ्यंहुव्यानिंसिस्वते ॥
 पुरोळाशंचनोघसोजोपयासिगिरश्चनः । ब्रधुयुरिन्वयोर्षणां ॥ पुरोळाशंसनंश्रुतप्रातःस्रावेजुपस्वनः । इंद्रकतुहितेनृह
 न् ॥ माध्यंदिनस्यसर्वनस्यधानाःपुरोळाशंमिद्रकृव्येहचारुं । मयत्स्रोताजरितानूण्यंथोयुगायमाणऽउपगोभिरीष्टे
 ॥ १७ ॥ तृतीयैधानाःसर्वनेपुरुष्टुतपुरोळाशमाहुंतमामहस्वनः । ऋमुमंतंवाजवंतंत्वाकंवेप्रयस्वंतऽउपशिक्षेमधीति
 भिः ॥ पूषणतैतेचकृमाकरंभंहरिवतेहयैश्वायधानाः । अपूपमद्धिसर्गणोमरुद्धिःसोमंपिवयृत्रहाशूरविद्वान् ॥ म
 तिधानाभरततूर्यमस्मपुरोळाशंश्रीरतमायनृणां । द्वियेदिवेसुदृशीरिद्रतुभ्यंवर्धतुत्यासोमपेयायधृष्णो ॥ १८ ॥
 (३।४।१५) इंद्रापर्यताबृहतारथेनऽामीरिपुऽआवहंतसुवीराः । व्रीतंहुव्यान्यध्वरेपुदेवावर्धेधांगीभिंरिळ्यामदंता ॥
 तिष्टासुकंमधवन्मापरागाःसोमस्यनुत्यासुपुतस्ययधि । पितुर्नपुत्रःसिचुमारंभेतुऽइंद्रस्वादिष्ठयागिराशचीयः ॥ शंसा

(३।४।१४) धानावतमित्यष्टर्षम्यगृहस्यविश्वामित्रेन्द्रस्विष्टुर्षांगाधतस्रोगायत्र्यःपष्टौजगती । (३।४।१५) इंद्रापर्यतेतिचतुर्भि
 शसृचस्यसूरस्यविश्वामित्रपिन्द्रोदेवताआयायाइंद्रापर्यतौपुंन्दश्यादिष्वयोर्षाफ्रततत्रतसृणांरथांगानिप्रिष्टुप् दशमीपोळश्यौजगलौ
 द्वावृशीविशीद्वाविश्योनुष्टुभःनयोदृशीगायत्रीअष्टादशीरुहती ।

वाधयोप्रतिमेगुणीर्हीद्रायवाहः कृणवावजुष्टे । एद्वर्हिर्ह्यजमानस्यसीदाथाचभूदुक्थमिद्रायशस्तं ॥ जायेदस्तमघव
 न्सेदुयोनिस्तदिच्वायुफाहरयोवहंतु । यदाकुदाचंसुनवामसोममग्निद्विदुतोर्धन्वात्यच्छ ॥ परायाहिमघवत्राचयाही
 द्रन्नातरुमयत्रातिऽअर्थे । यत्रारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोरासमस्य ॥ १९ ॥ अपाःसोममस्तमिद्रप्रयाहि
 कल्याणीर्जायासुरणंगहेते । यत्रारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोदक्षिणावत् ॥ इमेभोजाऽअंगिरसोविरूपाद्रि
 वरपुत्रासोऽअसुरस्यवीराः । विश्वामित्रायुददतोमघानिसहस्रस्रवेप्रतिरंतऽआयुः ॥ रूपंरूपंमघवावोभवीतिमायाः
 कृण्वानस्तन्वं१परिस्वां । त्रियद्विवःपरिमुहुतमागात्स्वैर्मत्रैरनुतुपाऽऋतावा ॥ महौऽऋषिर्देवजादेवजतोस्तभ्रात्सिंधु
 मर्णवंचक्षाः । विश्वामित्रोयदवहत्सुदासुमप्रियायतकुशिकेभिरिंद्रः ॥ हुंसाऽइवकृणुथश्लोकमद्रिभिर्मदंतोगीभिर
 ध्वरेस्तसत्वा । देवेभिर्विप्राऽऋपयोनृचक्षसोविषिवध्यंकुशिकाःसोम्यमधु ॥ २० ॥ उपप्रेतंकुशिकाश्चेतयध्वमश्वरा
 येप्रमुंचतासुदासः । राजावृत्रंजघनन्प्रागपुदुगथायजातेवरऽआपृथिव्याः+ ॥ यऽइमेरोदसीऽउभेऽअहमिंद्रमतुष्ट
 वं । विश्वामित्रस्वरक्षत्रिभ्रह्मेदंभारंतजनं ॥ विश्वामित्राऽअरासतब्रह्मेद्रायवज्जिणे । करदिन्नःसुरार्धसः ॥ कितेकृण्वं
 तिकीकटेपुगावोनाशिरंदुहेनतंपतिधर्म । आनोभरुप्रमगंदस्यवेदेनिचाशाखंमघवन्नंधयानः ॥ ससुपरीरंमतिवाधमा
 नावहन्मिमायजुमदग्निदत्ता । आसूर्यस्यदुहिताततानुश्रवोदिवेष्वमृतमजूर्यं ॥ २१ ॥ ससुपरीरंभरुत्तूयमेभ्योधि

श्रुवःपांचजन्यासुकृष्टिषु । सापक्ष्याङ्गनव्युमायुर्दधानायांमैपलस्तिजमद्रुग्रयोद्गुः ॥ स्थिरीगात्रौभवतांवीलुरक्षोमेपा
विर्घङ्गिमायुगंविशारि । इंद्रःपातल्येददतांशरीतोररिरेनेमेऽअभिर्नःसचस्व ॥ बलंधेहितनूनुनोचलमिन्द्रानुलुत्सुनः ।
नलंतोकायतनयायजीवसेल्यंहिचलदाऽअसि ॥ अभिव्ययंस्वखद्विरस्यसारमोजोधिसंपदुनेशिशपायां । अक्षवीळो
वीळितवीळ्यस्वमायामादुस्मादयजीहिपोनः ॥ अयमुस्मान्वनुस्पतिर्माचुहामाचरीरिपत् । स्वस्त्यागृहेभ्यऽआवुसाऽ
आचिमोचनात् ॥ २३ ॥ इंद्रोतिभिर्वहुलाभिर्नोऽअधयाच्छृष्टाभिर्मघवच्छूरजिन्य । योनोद्विष्ट्यधरुःससर्पदीष्टयमुद्रि
प्मस्तमुप्राणोजहातु ॥ पुरशुंचिद्धितपतिशिवलंचिद्धिवृश्चति । बुलाचिदिंद्रियेयतीप्रथत्ताफेनमस्यति ॥ नसायकस्यचि
कितेजनासोलोधनयंतिपशुमन्यमानाः । नावाजिनवाजिनाहासयंतिनर्गदुंभपुरोऽअश्यान्नयंति ॥ इमऽइंद्रभरतस्य
पुत्राऽअपपित्वंचिकित्तुर्नप्रपित्वं । ह्रिन्यंत्यश्वमरणंनित्यंज्याचाजंपरिणयंत्याजी ॥ २३ ॥ (३।५।१) इमंमहेविन्द्रुध्या
यशूपंशश्वत्कृत्यऽईड्व्यायुप्रजन्तुः । नृणोतुनोदम्येभिरनीकैःनृणोत्वग्निद्विवैरजस्रः ॥ महिमहेद्विवेऽअर्चापृथिव्येका

(३।५।१) इमंमहइतिद्विविशतृचस्वसूरुत्स्यवैशामित्रःप्रजापतिर्दिविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (सूक्तभेदप्रयोगंपक्षेदेवताः क्रमेणअग्निः १ विश्वे-
देवाः २ षायाष्टयिर्वी १ विश्वे, १ सूर्यगायाष्टयिर्व्यः १ सावाष्टयिर्वी २ सौः १ विश्वेदेवाः १ सविता १ विश्वे, २ विष्णुः १ इंद्रः १
अधिनौ १ विश्वेदेवाः ५ अग्निः १ एवं २२ ॥ उत्तरसूक्तेअसिळाअपिविश्वेदेवाः) ।

मोमऽइच्छन्चरतिप्रजानन् । ययोर्हिस्तोमैविदधेयुडेवाःसपर्यवोमादर्थतसचायोः+ ॥ युवोर्ऋतरोदसीसत्यमस्तुमहेपुणः
 सुधितायप्रभूतं । इदंदिवेनमोऽअग्नेपृथिव्यैसपर्यामिप्रयसायामिरहं ॥ उतोहियापुर्व्याऽआचिविद्रऽऋतावरीरोदसी
 सत्यवाचः । नरश्चिद्वांसमिथेशूरसातौवधंदिरेपृथिविवेविदानाः ॥ कोऽअद्वावेदुःकऽइहप्रवोचदेवोऽअच्छापंथ्याऽ
 कासमेति । ददंश्रऽएयामवमासदांसिपरेपुयागुह्येषुव्रतेषु ॥ २४ ॥ क्विनुचक्षाऽअभिपीमचष्टऽऋतस्ययोनविधृते
 मदती । नानाचक्रातेसदनंयथावेःसमानेनकृतुनासंविदाने ॥ समान्यावियुतेदूरेऽअंतेध्रुवेपुदेतस्थतुर्जागुरुके । उ
 तस्वसारायुवतीभवतीऽआदुन्नुवातेमिथुनानिनाम ॥ विश्वेदुतेजनिमासंविचिकोमहोदुवान्विभ्रतीनव्यथेते । एज
 द्रुयंपत्यतेविश्वमेकंचरत्पतत्रिचियुगंविजातं ॥ सनापुराणमध्येभ्यारान्महःपितुर्जनिजुर्जामितन्नः । देवासोयत्रपनि
 तारऽएवैरुरीपृथिव्युतेतस्थुंतः+ ॥ इमंस्तोमरोदसीप्रब्रवीमृदूदराःशृणवन्नग्निजिह्वाः । मित्रःसन्नाजोवरुणोयुवान
 ऽआदित्यासःऋवयःपप्रथानाः+ ॥ २५ ॥ हिरण्यपाणिःसवितासुजिह्वस्त्रिखिरादिवोविदधेपत्यमानः । देवेषुचसवितः
 श्लोकमश्रेरादुस्मभ्युमासुवसर्वताति ॥ सुकृत्सुपाणिःस्वर्वाऽऋतावादेवस्वघ्रावसेतानिनोधात् । पूषण्वंतऽऋभवोमा
 दयध्वमध्वर्वायाणोऽअध्वरमतष्ट ॥ विद्युर्द्रथामरुतऽऋष्टिमंतोदिवोमर्याऽऋतजाताऽअयासः । सरस्वतीशृणवन्पु
 शियासोधातारुगिंसहवीरंरुरासः ॥ विष्णुंस्तोमासःपुरुदुस्मकर्माभगस्वैक्वारिणोयामनिगमन् । उरुक्रमःकंकुहोयस्य

पूर्वोर्नमर्धतीयुवतयोजनित्रीः ॥ इन्द्रोविश्वेय्यैः ३ः पत्यमानंऽउभेऽआपम्रोरोदसीमहित्वा । पुं०दुरोचृत्रहाधृष्णुपेणः
 संगृभ्यान्ऽआभराभूरिपुश्वः⁺ ॥ २६ ॥ नासत्यामेपितरावंधुपृच्छासजात्यमश्विनोश्चारुं नाम । युवंहिस्थोरचिदानो
 रयीणां दुत्रंक्षेधेऽअर्कंरुदब्धा ॥ महत्तद्वःकवयश्चारुनामयद्धदेवाभवथविश्वऽइंद्रे । सखंऽकुमुभिःपुरुहृतश्रिये
 भिरिमांधिसातयंतक्षतानः ॥ अर्यमाणोऽआदितिर्यशियासोदब्धानिवरुणस्यव्रतानि । युयोतनोऽअनपत्यानिंगंतोः
 प्रजावाजःपशुमाँऽअस्तुगतुः⁺ ॥ देवानादूतःपुरुधप्रसूतोनागान्नोचोचतुस्यतता । शृणोतुनःपृथिवीद्यौरुतापःसूयो
 नर्क्षत्ररुर्^१तरिक्षं ॥ शृण्वंतुनोवृषणःपर्वतासोधुत्रक्षेमासुऽइळयामदतः । आदित्यैर्नाँऽअदितिःशृणोतुयच्छंतुनोमु
 रुतःशर्मभुद्रं⁺ ॥ सदास्रुगःपितुमोँऽअस्तुपंथामध्वदेवाऽओषधीःसंपिपृक । भगोमेऽअग्नेसख्येनमृध्याऽउद्रायोऽअ
 श्यांसदंनंपुरुक्षोः⁺ ॥ स्वदस्वहृव्यासमिपोदिदीह्यसुद्य^१क्संसमिमीहिश्रवांसि । विश्वोँऽअग्नेपृसुतान्जेपिशन्नहुवि
 श्वसुमनादीदिहीनः ॥ २७ ॥ (३।५।२) उपसःपूर्वाऽअधयव्युर्महद्विजज्ञेऽअक्षरंपदेगोः । व्रतादेवानामुपनुप्र
 श्रुपन्महृदेवानामसुल्यमेकं ॥ मोषृणोऽअत्रजुहुंरंतदेवामापूर्वेऽअग्नेपितरःपद्रुशाः । पुराण्योःसमनोःकृतुंतमृहृहे० ॥
 विभेपुरुत्रापतयंतिकामाःशम्यच्छादीद्येपुर्व्याणि । समिद्धेऽअग्रावृतमिद्धदेममृहृहे० ॥ समानोराजाविभृतःपुरुत्रा

(३।५।२) उपसइतिद्वविशत्युचस्यसूक्तम्यप्रजापतिविश्वेदेवाश्रियुत् ।

शयेश्यामप्रयुतोवनानु । अन्यावत्संभरतिक्षेतिमातामहद्वे ॥ आक्षिप्तपूर्वास्वपराऽअनूरुत्सद्योजातासुतरुणीप्वंतः ।
 अंतर्वतीःमुयतेऽअप्रवीतामहद्वे ॥ २८ ॥ शयुःपरस्तादधनुद्विमाताबंधनश्चरतिवत्सऽएकः । मित्रस्यतावरुणस्यत्र
 तानिमहद्वे ॥ द्विमाताहोताविदथेषुसन्नाळन्यग्रंचरतिक्षेतिदुग्धः । प्ररण्यानिरण्यवाचोभरतेमहद्वे ॥ शूरस्येवयु
 ध्यतोऽअंतमस्यप्रतीचीनंददृशेविश्वमायत् । अंतमतिश्चरतिनिष्पिधंगोर्महद्वे ॥ निवेतिपलितोदूतऽअस्वंतर्महो
 श्ररतिरोचनेन । यपूपिचित्रंदुभिनोविचंष्टेमहद्वे ॥ विष्णुगोपाःपरुमंपातिपाथःप्रियाधामान्यमृतादर्धानः । अग्नि
 ष्टाविश्याभुवनानिवेदमहद्वे ॥ २९ ॥ नानाचक्रातेयम्याइवपूषितयोरन्यद्रोचतेकृष्णमन्यत् । श्यावीचयदरुपीच
 स्वसारामहद्वे ॥ माताचयत्रंदुहिताचधेनूसवदुधेधापयेतेसमीची । ऋतस्यतेसदसीळेऽअंतर्महद्वे ॥ अन्यस्या
 यत्सारिंदुतीमिमायुकर्याभुवानिदधेधेनुरुधः । ऋतस्यसापयसापिन्यतेळामहद्वे ॥ पद्यावस्तेपुरुहूपावपूष्यध्वार्वात
 स्थान्यविरेरिहाणा । ऋतस्यसन्नविचरामिविद्वान्महद्वे ॥ पदेऽइवनिहितेदुस्मेऽअंतस्तयोरन्यदुह्यमाविरन्यत् ।
 सप्रीचीनापथ्याइसाविधूचीमहद्वे ॥ ३० ॥ आधेनवोधुनयंतामशिश्नीःसवदुधाःशश्याऽअप्रदुग्धाः । नव्यान
 व्यायुवतयोभवतीर्महद्वे ॥ यदुन्यासुदृपभोरोरवीतिसोऽअन्यसिन्यथेनिदधातिरेतः । सहिक्षपायान्त्सभगुःसरा
 जामहद्वे ॥ वीरस्यनुस्वभ्यंजनासुःप्रनुयोचामविदुरस्यदुवाः । पोढ्यायुक्ताःपंचपंचावहंतिमहद्वे ॥ देवस्त्वष्टास

विताविश्वरूपःपुपोपप्रजाःपुरुंधाजजान । इमाचविश्वामुर्वनान्यस्यमहद्वे० ॥ महीसमैरच्चम्वीसमीचीऽडुभेतेऽअस्य
 वसुनान्दृष्टे । शण्वेवीरोविदमानोवधूनिमहद्वे० ॥ इमांचनःपृथिवीविश्वधायाऽउपक्षितिहितमित्रोनराजा । पुरःस
 दःशर्मसदोनवीरामहद्वे० ॥ निष्पिध्वरीस्तऽओषधीरुतापोर्यितऽइंद्रपृथिवीविभति । सखायस्तेवामुभाजःस्यामम्
 हद्वे० ॥ ३१ ॥ इतितृतीयाष्टकेतृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥

एकोनविंशत्याये वर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १५८ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. १ इंद्राये. १ इंद्राये. १३ ससर्पये
 वाचइ. २ रथागेभ्य. ४ इंद्राये. ४ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ द्यावापृथिवीभ्या. सूर्यायद्यावापृथिवीभ्या. द्यावापृ-
 थिवीभ्या. २ द्यवइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सचित्रइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ विष्णवइ. इंद्राये. अश्विम्यामि. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ अग्नय.
 विश्वेभ्योदेवेभ्य. २२ ॥ इतितृतीयेतृतीयः ॥ ३ ॥

नताष्टौप्रमेपद्वेधेनुर्नवाश्विनमित्रोमित्रंचतुर्गायत्र्यंतमिहेहयःसप्ताभयंजागतृचोत्येन्द्रश्चोपपस्यमिमाडब्धूनं
 द्रावरुणवाहस्पत्यपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचांत्योजमदइयापोवाचतुर्थ्याद्यागायत्र्योयःपूजयितुंदेव-
 पितृमनुष्यान्पेचआंत्राणिशुनःइयेनरूपेणैद्रोवृत्त्यर्थमाहरन्मधुयस्यसवामदेवोगीतमश्चतुर्थमंडलमपश्यतत्वांल्य
 नेविंशतिरष्ट्यतिजगतीधृतिरुपाद्याश्चतस्रोवारुण्यश्चर्वायोमत्येज्यावःपोळशाधारौर्द्रीकृणुष्वपंचोनाराक्षोमो॥१॥

नरोदसीऽअद्दुहविद्याभिर्न
 नतामिनंतिमायिनो नधीराव्रतादेवानां प्रथमाष्ट्रवाणि । नरोदसीऽअद्दुहविद्याभिर्न
 ॥ हरिः ओम् ॥ (३।५।३) नतामिनंतिमायिनो नधीराव्रतादेवानां प्रथमाष्ट्रवाणि । नरोदसीऽअद्दुहविद्याभिर्न
 पर्वतान्निर्मतस्थिवांसः ॥ पद्भारऽएकोऽअचरंन्विभर्तृतृत्वंपिष्ठमुपगावुऽआगुः । तिच्चोमहीरुपरस्तस्थुरत्यागुह्राद्दे
 निहितेदशैकां ॥ त्रिपाजस्योवृपभोविश्वरूपऽउतत्र्युधापुरुधप्रजावान् । न्यनीकः पत्यतेमाहिनावान्त्सरैतोधावृपभः
 शश्वतीनां ॥ अभीकऽआसांपदुयीरवोध्यादित्यानामद्धे चारुनाम । आपश्चिदस्माऽअरमंतदेवीः पृथग्रजैतीः परिपीम
 वृंजन् ॥ त्रीपधस्थांसिधवस्त्रिः कवीनामुतत्रिमाताविदथेपुसद्वाद् । ऋतावरीयोपणास्तिस्रोऽअप्यास्त्रिरादिवोविदथे
 पत्यमानाः ॥ त्रिराद्वियः सवितव्यायाणिद्विवेदिवुऽआसुवत्रिनोऽअहः । त्रिघातुरायऽआसुवावसूनिभगत्रातर्धिपणे
 सातयैधाः ॥ त्रिराद्वियः सवितसोपथीतिराजानामित्रावरुणासुपाणी । आपश्चिदस्यरोदसीचिदुर्वीरलंभिधंतसवि
 तुःसवायं ॥ त्रिरुत्तमादूणशारीचनानित्रयोरानुजंत्यसुरस्यवीराः । ऋतावानऽइपिरादूकभांसस्त्रिरादिवोविदथेसंतुडे
 वाः ॥ १ ॥ (३।५।४) प्रमेविविकोऽअविदन्मनीपांधेनुचरंतीप्रयुतामगोपां । सद्यश्चिद्यादुदुहेभूरिधासेरिद्रस्तदग्निः

वाः ॥ १ ॥ (३।५।४) प्रमेविविकोऽअविदन्मनीपांधेनुचरंतीप्रयुतामगोपां । सद्यश्चिद्यादुदुहेभूरिधासेरिद्रस्तदग्निः
 वाः ॥ १ ॥ (३।५।४) प्रमेविविकोऽअविदन्मनीपांधेनुचरंतीप्रयुतामगोपां । सद्यश्चिद्यादुदुहेभूरिधासेरिद्रस्तदग्निः
 (३।५।३) नतामिनंतीत्यष्ट्रचस्यसूक्त्यागायिनो विश्वामित्रो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे विभागः क्रमेण विश्वेदेवाः १ संवत्सरादित्याः ३
 सिधयः १ सविता १ विश्वेदेवाः २ एवमष्टौ) । (३।५।४) प्रमेविविकानितिपठचस्यसूक्त्या विश्वामित्रो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् . (भेदपक्षे
 विश्वेदेवाः ४ अग्निः २ एवंपद्) ।

र्भनितारोऽअस्याः ॥ इंद्रःसुपुत्रावृषंगामुहस्तादिवोनप्रीताःशशयंदुदुहे । विश्वेयदस्यांरण्यंतदुवाःप्रवोत्रयसवःसुभ्र
 मर्यां ॥ यान्नामयोवृष्णोऽइच्छंतिशक्तिर्नमस्यंतीर्जानतेगर्भमसिन् । अच्छायुत्रंधेनवोवावशानामुहश्चरंतिविभ्रंतं
 वृषि ॥ अच्छारियक्सिमरोदसीसुमेकेम्राव्णोयुजानोऽअधरेमनीया । इमाऽइतेमनवेभूरिवाराऽऊर्ध्वाभवंतिदर्शताय
 र्जनाः ॥ यातेजिह्वामधुमतीसुमेधाऽअग्नेद्वेपच्यतऽउरुची । तयेहविश्वोऽअवसेयजत्रानासादयपाययाचामधूनि ॥
 यातेऽअग्नेपेतस्येनुधारमंधंतीपीपयर्धेवचित्रा । तामसभ्यमर्मतिजातयेद्वेवसोरास्यंसुमतिंविश्वजन्यां ॥ २ ॥
 (३।५।५) धेनुःप्रबस्यकाम्यंदुहानांतःपुत्रश्चरतिदक्षिणायाः । आद्योतनिवहतिशुभ्रयामोपसःस्तोमोऽअश्विनोय
 जीगः ॥ सुयुग्वहंतिप्रतिवामुतेनोर्ध्वाभवंतिपितरेवमेधाः । जरेथामसद्विषणेर्मनीपांयुयोरवंधकृमायतमवर्धाक् ॥
 मयुग्भिरथैःसुवृत्तारथेनदद्याविमंशृणुतंश्लोकमद्रेः । किमंग्वांप्रत्यवतिगमिष्ठाहुविंप्रासोऽअश्विनापुराजाः ॥ आ
 मन्यथांमार्गतंकच्चिदेवैविश्वेजनासोऽअश्विनाहवते । इमाह्रिवांगोऽरुजीकामधूनिप्रमित्रासोनदुदुरुश्लोऽअग्ने ॥ त्रिः
 पुरुचिदश्विनारजांस्वांगोवामथवानाजनेनु । एहयतंपृथिभिदेवयानैर्दसाविमेवांनिधयोमधूनां ॥ ३ ॥ पुराणमो
 कःसख्यंशिवंवायुवोर्नराद्रविणंजुहाव्यां । पुनःकृष्यानाःसख्याशिवानिमध्वानिमध्वानूत्समानाः ॥ अश्विनावा
 (३।५।५) धेनुःप्रबस्येतिनरचंस्यमूकस्यविधामित्रोश्विनोविष्टु ।

युनायुवंसुदक्षानियुद्धिश्चसुजोपसायुवाना । नासत्यातराऽअह्यंजुपाणासोमंपिवतमुन्निधासुदानू ॥ अश्विनापरि
 वामिर्षःपुरुचीरियुर्गीर्भिर्यतमानाऽअमृधाः । रथोहवामृतजाऽअद्रिजूलःपरिद्यावापृथिवीयातिसुधः+ ॥ अश्विना
 मधुपुत्तमोयुवाकुःसोमस्तंपातमापंतदुरोणे । रथोहवांभूरिर्षःकारिक्रसुतावतोनिःकृतमार्गमिष्ठः ॥ ४ ॥ (३।५।६)
 मित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणोमित्रोदाधारपृथिवीमुतधां । मित्रःकृष्टीरनिमिपाभिचष्टेमित्रायहृद्व्यंघृतवजुहोत ॥ प्रस
 मित्रमतौऽअस्तुप्रर्वस्वान्यस्तऽआदित्यशिक्षितिव्रतेन । नहन्यतेनजीयतेत्वोतोननुमहोऽअश्रोत्यंतितोनदूरात्+ ॥ अयं
 अनमीवासुऽइळेयामदंतोमितश्चोवरिमन्नापृथिव्याः । आदित्यस्वव्रतमुपक्षियतोव्रयंमित्रस्यसुमतौस्याम ॥ महौऽआदि
 मित्रोनमस्यःसुरेश्वोराजासुक्षत्रोऽअजनिष्टवेषाः । तस्यव्रयंसुमतौयशियुस्थारिपभुद्रेत्सौमनुसेस्याम ॥ ५ ॥ मित्रस्य
 ल्योनमसोपसद्योयातयज्जनोर्गुणतेसुशेवः । तस्माऽएतत्पन्यतमायुष्टमग्नीमित्रायहृविराजुहोत ॥ ५ ॥ मित्रस्य
 चर्षणीधृतोवोदेवस्यसानुसि । द्युमन्त्रिचित्रश्रवस्तमं ॥ अभियोमहिनादिवंमित्रोवभूवसप्रथाः । अभिश्रवोभिःपृथि
 वी+ ॥ मित्रायुपंचयेमिरेजनाऽअभिष्टिशवसे । सदेवान्विश्वान्विभतिं ॥ मित्रोदेवज्यायुपुजनायवृक्वर्हिषे । इयंऽ

(३।५।६) मित्रोजनानितिनवर्चस्यसूक्तम्विश्वामित्रोमित्रबिष्टुप् अंत्याश्वतस्रोगायत्र्यः ।

इष्टव्रताऽअकः ॥ ६ ॥ (३।५।७) इहेहृनोमनसांनुधुतानरऽरुशिजौजगुमुभितानिवेदसा । याभिर्मायाभिःप्रति
 जूतिवर्षसःसौधन्नायंज्ञियंभागमनिश+ ॥ याभिःशचींभिश्चमसौऽअपिशतथयाधियांगामारिणीतुचर्मणः । येनह
 रीमनसानिरतक्षततेनदेवत्वमृभवःसमानश ॥ इंद्रस्यसख्यमृभवःसमानशुर्मनोर्नपतोऽअपसौदधन्विरे । सोधन्नु
 नासोऽअमृतत्वमेरिरेविद्वीशमीभिःसुकृतःसुकृत्यथा ॥ इंद्रेणयाथसरथंसुतेसचाँऽअथोवशानांभवथासुहश्रिया । न
 वःप्रतिमसुकृतानिवाघतःसौधन्वनाऽऋभवोवीर्याणिच ॥ इंद्रऽऋमुभिर्वाजयद्भिःसमुक्षितंसुतंसोममावृपस्वागभ
 स्योः । धियेपितोर्मघवन्दाशुपौगृहेसांधन्यनेभिःसहमत्स्यानृभिः ॥ इंद्रऽऋमुमान्याजवान्मत्स्वेहनोस्मिन्सर्वनेश
 च्यापुरुष्टुत । इमानितुभ्यंस्वसराणियेमिरेव्रताद्देवानामनुपश्चधर्मभिः ॥ इंद्रऽऋमुभिर्वाजिभिर्वाजयन्नहस्तोमंजरि
 तुरुर्पयाहियुज्ञियं । शतंकेतैभिरिपिरेभिरायवेसहस्रणीथोऽअधुरस्यहोमनि ॥ ७ ॥ (३।५।८) उपोवाजेनवाजि
 निप्रचेताःस्तोमजुपस्वगृणतोर्मघोनि । पुराणीदेवियुवतिःपुरंधिरनुव्रतंचरसिचिश्चारे ॥ उयोद्विव्यमर्त्याविभाह्निचं
 द्ररथासूताऽईरयती । आत्वावहंतुसुयमासोऽअश्राहिरण्यवर्णापृथुपाजसोये+ ॥ उयःप्रतीचीभुवनानिप्रिश्वोर्ध्नीति

(३।५।७) इहेहवइतिसप्तचंसूकस्यविश्रामिप्रभव.अत्यानांतिस्तृणामिद्रऋभवोजगती । (३।५।८) उपोवाजेनेतिसप्तचंसू-
 कस्यविश्रामिप्रउपाखिष्टुप् ।

सप्तारिणं ॥ इयंतं पूरतापृणेशुष्टुतिर्देवुनव्यमी । अस्माभिस्तुभ्यंगस्यते ॥ तांशुपस्त्रगिरुंममवाज्रयंतीमवाधियं ।
 उपशुभ्रिग्योणां ॥ योपिशुभाभिप्रियरयतिभुर्नामंचपदयति । मनःपुषावितारुयत् ॥ तत्सचिदुर्धरेण्यंभर्गोदिवस्य
 भीमहि । धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ १० ॥ देवस्यमप्रितुर्भयार्थाज्यतःपुरंध्या । भगस्वरातिर्भीमहे ॥ देवर्नरःसत्रि
 तारं प्रियायुर्दःमुगुक्तिभिः । नमुलंतिप्रियेप्रिताः* ॥ मोमोजिगातिगातुत्रिद्वेयानामितिनिष्कृतं । ऋतस्ययोनिमा
 गदं ॥ सोमोऽअसभ्यंद्विगदुंचतुषदेचपुगने । अनुमीवाऽइरस्करत् ॥ अस्माकुमार्युर्वेधयन्नभिमातीःमहमानः ।
 मोमःसुधस्यमामदत् ॥ आनोमिनायरुणाधृतर्गव्यूतिमुक्षतं । मध्वारजांसिुकवू ॥ उरुगंसानमोवृधामह्लादक्षस्य
 गजधः । द्राधिष्ठाभिःशुचित्रता ॥ गृणानाजमदप्रिनायोनानुतस्यमीदतं । प्राप्तंमोममृतायुथा ॥ ११ ॥ (इतिथथा
 मिनंतृतीयमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि ६२) (४१११) त्वांह्यग्रेसदुमित्ममन्ययेदियामोदियमरतिन्येरिरइतिकत्वान्ये
 रिरे । अमर्त्यजतमत्युप्यादुचमार्देयंजनतत्रचेतसंविश्वमार्देयंजनतत्रचेतसं ॥ सद्यार्तंरुंवरुणमग्रऽआववृत्स्वदुव्यौऽ
 अच्छासुमतीयुज्ञानमंग्येष्ठयुज्ञधनमं । ऋतार्थानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतं ॥ सगुंसत्तायमभ्याधवृत्स्वाशुं

वामदेवेचतुर्गमंडलेर्षचापुवाकाः (४१११) त्वांह्यमइतिविशत्पुचस्वसूक्तस्यगौतमोवामदेवोप्राद्वितीयादिचतमृणाममिक्वरुणौत्रिदु-
 पूआगास्मिन्ःऋमेगाह्यतिजगतीधृतयः ।

नचक्रैर्व्यवृत्त्यास्मर्यदस्मरंहा । अग्नेमंलीकंवरुणेसचविदोमरुत्सुविश्वमानुषु । त्रिकायतुजेशुचानुशंकृव्यस
 र्भ्यदस्मशंकृधि ॥ त्वंनोऽअग्नेचरुणस्यविद्वान्देवस्यहेळोवयासिसीषाः । यजिष्ठोवह्नितप्तमःशोशुचानोविश्वेष्टेपांसिप्र
 मुमुग्ध्यस्मत् ॥ सत्वंनोऽअग्नेवमोर्भवोतीनेदिष्ठोऽअस्याऽपसोव्युष्टौ । अर्क्यध्वनोर्वरुणंराणोवीहिमृळीकंसुहवो
 नऽपधि ॥ १२ ॥ अस्यश्रेष्ठासुभगस्यसंहर्देवस्यचित्रतमामतीषु । शुचिघृतंनतप्तमहयायाःस्वाहादेवस्यमंहनैवधे
 नोः ॥ त्रिरस्यतापर्मासंतिस्त्यास्वाहादेवस्यजनिमान्यग्नेः । अंनतेऽअंतःपरिंवीत्ऽआगाच्छुचिःशुकोऽअयोरोरु
 चानः ॥ सदूतोविश्वेदुभिर्वष्टिसद्माहोताहिरण्यरथोरसुजिह्वः । रोहिदश्वोवपुष्योविभावासदर्ण्वःपितृमतीयसंस
 त् ॥ सचेतयन्मनुषोयज्ञेषुःप्रतंमह्यारशनयानयति । सक्षैत्यस्यदुर्यासुसाधन्देवोमर्तस्यसंधनित्वमाप ॥ सवृनोऽ
 अग्निर्नयतुप्रज्ञानन्नच्छारत्तंदेवमत्तंयदस्य । धियायद्विन्धेऽअमृताऽअकृण्वन्धौष्पिताजनितासत्यमुक्षन् ॥ १३ ॥
 सर्जायतमथमःप्रस्थासुमहोबुधेर्जसोऽअस्ययोनौ । अपादशीर्पागृहमानोऽअंतयोयुवानोवृषभस्यनीळे ॥ प्रशार्ध
 ऽआर्तप्रथमंविपुन्याऽऽकृतस्ययोनावृषभस्यनीळे । स्वाहोयुवावपुष्योविभावासप्तप्रियासौजनयंतृष्णौ ॥ अस्माकमत्र
 पितरोमनुष्याऽअभिर्सेदुर्कृतमाद्युपाणाः । अममब्रजाःसुदुर्घावेत्रेऽअंतरुदुस्त्राऽअजन्नृपसौहुवानाः ॥ तेर्मृजत
 ददृवांसोऽअद्रितदेपामन्येऽअभितोविवौचन् । पृथ्वयत्रासोऽअभिकारमर्चन्विदंत्योतिश्चकृपंतधीभिः ॥ तेर्गव्य

ततपतेत्याया । मुयस्तस्यस्वतर्वाः पायुरग्नेविश्वस्वात्सीमघायतऽरुण्य ॥ यस्तेभरादन्नियतेचिदन्ननिशिपन्मन्द्रमति
 धिमदीरत् । आदेवयुनिधत्तेदुरोणतस्मिन्नयिर्धुवोऽर्हस्तुदास्वान् ॥ यस्त्वाद्दोपायऽपुसिप्रशंसान्तिप्रियंवात्वाकृणव
 तेहृषिष्मान् । अश्वोनस्वेदमऽआहेम्यावान्तमंहसःपीपरोद्वाश्वसं ॥ यस्तुभ्यमग्नेऽअमृतायदाशुहुवस्वेकृणवतेयत
 स्तुक् । नसरायार्शगमानोविर्योपन्नैनुमहुःपरिवरदघायोः⁺ ॥ यस्यत्वमग्नेऽअध्वरजुजोपोद्देवोमर्तस्यसुधित्तराणः ।
 प्रीतेदसृद्धोत्रासायविष्ठासामयस्यविधतोबृधासः ॥ १७ ॥ चित्तिमचित्तिचिनवृद्धिविद्वान्पृषेववीतावृजिनाचमर्तो
 न् । रायेर्चनःस्वपत्यायदेवदित्तिचरास्वादितिमुरुव्य ॥ कविशशासुःकवयोदब्धानिघारयंतोदुयीस्वायोः । अतस्त्वंद
 श्योऽअग्नएतान्पुङ्गिःपश्येरक्षुतोऽअर्यऽएवैः ॥ त्वमग्नेवाघतैसुप्रणीतिःसुतसोमायविधतेयचिष्ट । रत्नंभरशशमानाय
 घृष्येपृथुधुंद्रमवसेचर्पणियाः⁺ ॥ अघाहृयहृयमग्नेत्वायापुङ्गिर्हस्तेभिश्चक्रुमातनूभिः । रथंनक्रतोऽअपसाभुरिजोर्ऋतं
 येभुःसूर्यऽआशुपाणाः⁺ ॥ अधामातुरुपसःसप्तविप्रजायैमहिप्रथमावेधसोनन् । द्विवस्पुत्राऽअगिरसोभवेमाद्रिरु
 जेमधनिर्नशुचंतः ॥ १८ ॥ अधायथानःपितरःपरासःप्रत्नासोऽअग्नऽऋतमाशुपाणाः । शुचीदयन्दीधितिमुक्थ
 शासःक्षामाभिदंतोऽअरुणीरपन्नन् ॥ सुकर्मणःसुरुचोदेवयंतोयोनदेवाजनिमाधमंतः । शुचंतोऽअग्निवधुंधतऽइंद्र
 मूर्गव्यपरिपदंतोऽअगमन् ॥ आयुधैर्वक्षुमत्तिपश्वोऽअख्यद्देवानांयज्जनिमान्युथ । मर्तोनांचिदुर्वशीरकृमन्बृधेचिदु

र्यऽउपरस्यायोः⁺ ॥ अर्कमतेस्वर्पसोऽअभूमऽऋतमवन्नृपस्मेविभातीः । अनूनमग्निंपुरुधासुश्रंद्रं देवस्यमर्मृजतथा
 रुचक्षुः ॥ एतातेऽअन्नऽउचर्था निवेधोवोचामकवयेतासुपस्व । उच्चोचस्वकृणुहिवस्यसोनोमहोरायःपुरुवारुप्रयंधि
 ॥ १९ ॥ (४।१।३) आबोरानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययंजरोदस्योः । अग्निपुरातनयिलोरुचिताद्धिरण्यरूपमवसे
 कृणुध्वं ॥ अयंयोनिश्चकृमायंवयंतेजायेवृपत्यऽउशतीसुवासाः । अर्याचीनःपरिवीतोनिपीडिमाऽउतेस्वपाकप्रतीचीः⁺ ॥
 आशण्यतेऽअहृपितायमन्मनचक्षसेसुमृळीकायवेधः । देवायशस्तिमृतायशंसत्रावेवसोतामधुपुद्यमीळे⁺ ॥ त्वंचि
 न्नःशर्म्याऽअग्नेऽअस्याऽऋतस्यवोधृतचित्स्याधीः । कृदातेऽउकथासंधमाद्यानिकदाभवंतिसख्यागृहेते ॥ कृथाहुत
 द्दरुणायत्वमग्नेकृथादिवेर्गहसेकन्नऽआर्गः । कृथामित्रार्यमीळुपेपृथिव्यैन्नवःकर्दर्यम्णेकन्नगाय ॥ २० ॥ कद्धिष्ययासु
 वृधसानोऽअग्नेकद्धातायप्रतवसेशुभये । परिज्मनेनासत्यायक्षेत्रवःकर्दनेरुद्रायनुग्ने⁺ ॥ कृथामहेपुष्टिभरायपृष्णेकद्रु
 द्रायसुमखायहविर्दे । कद्धिष्यवऽउरुगायाथुरेतोन्नयःकर्दनेशरवेवृहृत्यै⁺ ॥ कृथाशर्धीयमरुतामृतायंकृथासुरेवृहृतेपु
 च्छ्यमानः । प्रतिन्नवोदितयेतुरायुसार्धाद्विवोजातवेदश्चिकित्वात्⁺ ॥ ऋतेनऽऋतंनिर्यतमीळुऽआगोरामासचामधु
 मत्पृकर्मग्ने । कृष्णासतीरुशताधासिनेपाजामयेणपयसापीपाय ॥ ऋतेनहिष्मापृभश्चिदुकःपुमाँऽअग्निःपयसापृष्ठे

(४।१।३) आबोरानमितिपोडशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवआथायारुद्रोद्वितीयादीनामग्निस्त्रिंशुप् ।

न । अस्पंदमानोऽअचरद्वयोधावृषाशुक्रंदुदुहेपृश्रिरूधः ॥ २१ ॥ ऋतेनाद्रिव्यसन्भिदंतःसमंगिरसोनवंतगोभिः ।
 शूनंरःपरिपदञ्चपासमाविःस्वरभवजातेऽअशौ+ ॥ ऋतेनदेवीरमृताऽअमृक्ताऽअर्णोभिरापोमधुमद्भिरग्ने । वाजीनस
 गीप्रस्तुभानःप्रसदुमित्त्ववितवेदधनुः ॥ माकस्ययक्षंसदुमिच्छुरोगामात्रेशस्यप्रमिनंतोमापेः । माभ्रावुरग्नेऽअनृजो
 ऋण्वेर्मासख्युर्दक्षरिपोभुंजेम ॥ रक्षणोऽअग्नेतवरक्षणेभीरारक्षाणःसुमखप्रीणानः । प्रतिष्फुराविरुजवीड्वहेजुहिरक्षो
 महिचिद्व्रावृधानं+ ॥ एभिर्भवसुमनाऽअग्नेऽअकैरिमान्पृशमन्मभिःशूरवाजान् । उतब्रह्माण्यंगिरोजुपस्वसंतेशस्ति
 द्रववाताजरेत ॥ एताविश्वोविदुपेतुभ्यवेधोनीथान्यग्नेनिण्यावचांसि । निवचनाकवयेकाव्यान्यशंसिपंमतिभिर्विप्र
 ऽउक्थैः+ ॥ २२ ॥ (४११४) कृणुष्वपाजुःप्रसितिनपृथ्वीयाहिराजुवामवोऽइभेन । तृष्वीमनुप्रसितिद्रूणानोस्ता
 सिविध्यरुक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तर्वभ्रमासऽआशुयापंतत्यनुस्पृशधृपुताशोशुचानः । तपूष्यग्नेजुह्वापंतगानसंदितोविसृज
 विष्वगुल्काः+ ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूणितमोभवापायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः । योनोदूरेऽअधशंसोयोऽअत्यग्नेमाकि
 ष्टेव्यथिरादधर्षीत् ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यग्नेमित्राँओपतात्तिग्महेते । योनोऽअरातिसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यत
 संनशुष्कं ॥ ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्याभ्युसद्राविष्कृणुष्वदव्यान्यग्ने । अवस्थिरातनुहियातुज्जोजामिमजाभिंप्रमृणीष्टि

(४११४) कृणुष्वेतिपचदशर्चस्वतूकस्ववामदेवोरक्षोहामिच्छिष्टुर् ।

शत्रून् ॥ २३ ॥ सतेजानातिमुमतिविष्वयऽईयतेब्रह्मणेगालुमीरत् । विश्वान्यसेसुदिनानिरायोद्युन्नान्ययोविदुरो
 ऽअभिद्योत् ॥ सेदग्नेऽअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्त्यानित्येनहविष्यायऽइकथेः । यिप्रीपतिम्बऽआयुपिदुरोणेविश्वेदसंसुदि
 नासासद्विष्टिः ॥ अर्चामितेसुमतिषोष्यवर्षसंतवावाताजरतामियंगीः । स्वर्धास्त्वासुरर्धामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधार
 येरनुद्युन् ॥ इहत्वाभूर्याचिरेदुपुलमन्दोपावस्तर्दोदियांसमनुद्युन् । क्रीळतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युन्नातस्थियांसोज
 नानां ॥ यस्त्वास्वर्धःसुहिरण्योऽअंसऽइपयातिवसुमतारथेन । तस्यत्राताभयसितस्यसन्वायस्तऽआतिथ्यमानु
 पगजुजोपत् ॥ २४ ॥ महोरुजामिंधुधुतावचोभिस्तन्मापितुगोतमादन्धियाय । त्वनोऽअस्यचसश्चिकिद्धिहोतय्यधि
 षसुकृत्वोदमूनाः ॥ अस्वमजस्तरणयःसुशेवाऽअतंद्रासोवृकाऽअश्रमिष्ठाः । तेषायवःसुध्व्यचोनिपद्याग्नेतवनःपात्वमू
 र ॥ येषायवोमामतेयंतेऽअग्नेपश्यतोऽअंधंदुरितादरक्षन् । रुरक्षतान्सुकृतोविश्वेवेद्रादिप्संतऽइद्विपवोनाहदेभुः ॥
 त्वयावृथंसधुन्य १ स्वोत्तास्तवृप्रणीत्यश्यामवाजान् । उभाशंसासूदयसत्यतातेनुषुयाकृणुह्यहयाण ॥ अयातेऽअग्नेसु
 मिधाविधेमप्रतिस्तोमंशस्यमानंगृभाय । दहाशसोरुक्षसःपाह्य १ स्मान्द्रुहोनिदोमित्रमहोऽअवृधात् ॥ २५ ॥ इति
 तृतीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

विशाच्यावेर्गाः २५ सूक्तानि ११ ऋच १३५ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः संवत्सरादित्येभ्यः ३ सिंधुभ्यः सवित्रः विश्वे-
भ्योदेवेभ्यः ६ अग्नयः २ अश्विभ्यामिः ९ मित्रायः ९ ऋभुभ्यः ४ इंद्रऋभुभ्यः ३ उपसः ७ इंद्रावरुणाभ्यामिः ३ बृहस्पतयः ३
पूष्णइः ३ सवित्रः ३ सोमायेः ३ मित्रावरुणाभ्याः ३ अग्नयः ३५ रुद्रायेः अग्नयः १५ रक्षोभिःसयः १५
इति षृतीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

वैश्वानरायवैश्वानरीयमूर्ध्वऊर्ध्वेकादशायमिहादौ जंगतीं पंचानुष्टुभौ द्रुतं वीष्टौ गायत्रैत्यग्नेमृळान्नेतमद्यपदपांक्तं
पंचमीमहापदपंचिंरंत्योष्णिक्चतुर्थीपष्ठुपांत्यावाससम्याः पंचकौमुख्यौ तृतीयः सप्तकोनवकश्चाष्टम्याः पंचकः
पादश्चतुष्कः सप्तकश्चैष्टुभश्च भद्रंपड्यस्त्वांप्रत्यग्निः पंचलिंगोक्तैव तंत्येके प्रत्यग्निरग्निर्होता दशगायत्रमृपिर्वोध
दितिद्वाभ्यां सोमकंसाहृदेव्यं मभ्यवदत्पराभ्यामस्याश्विनावायुरयाचतासत्यः सैकं द्रैत्यं महो असिन्नयोमेकपदा
यंपंथाः ससोनासंवादं इंद्रादिति वामदेवानां ॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् (४।१।५) वैश्वानरायमीळुपैसुजोपाः क्रथादाशेमाग्नये बृहद्भ्राः । अनूनेन बृहतावृक्षयेनोपस्तभाय
दुपमिन्नरोधः ॥ मानिंदतयऽइमांमर्तुरातिदिवोद्वदौमर्त्यायस्वधावर्वां । पाकाय गृत्सोऽभुमृतोविचेतावैश्वानरोनृत

(४।१।५) वैश्वानरायतिपंचदशर्चससूक्तसवामदेवोवैश्वानरोमिच्छिष्टुर् ।

गन्तुं ॥ २३ ॥ सतंजानातिषुमतिवविष्यडईयतेप्रक्षणेगातुमेरत् । विश्वान्यस्मसुदिनानिरायोद्युन्नान्ययीविदुरो
 ऽअभिधांत् ॥ सेद्रेऽअस्तुसुभर्गःसुदानुर्यस्यानित्येनहृत्रिपायऽउक्थैः । पिप्रीपतिस्वऽआयुपिदुरोणेविश्वेदस्ससुदि
 नासासद्विष्टिः* ॥ अर्चामितेसुमतिघोप्युर्वापसंतंवायाताजरातामियंगीः । स्वर्थास्त्वासुरथामर्जयेमास्सेक्षत्राणिधार
 येरनुधून्* ॥ इहत्याभूर्याचरेदुपुत्तमन्दोर्पावस्तर्दाद्वियांसमनुधून् । क्रीळतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युन्नातस्त्रियांशोज
 नानां ॥ यस्त्यास्वर्धःसुहिरुण्योऽअमऽउपयातिवसुमतारधेन । तस्यत्राताभवसितस्यसग्यायस्तऽआतिश्व्यमानु
 पगुजोपत् ॥ २४ ॥ महोरुजामिब्रंधुतावचोभिस्तन्मापितुगोतमादन्धियाथ । त्वनोऽअस्यचसश्चिकिद्धिहोतैर्यवि
 ष्टुकुतोदर्मूनाः ॥ अस्वमजस्तूरणयःसुशेवाऽअतंद्रासोवृकाऽअश्रमिष्ठाः । तेषायथःसऽथचोनिपद्यान्नेतवनःपात्यमू
 र ॥ येषायवोमामतेयंतैऽअश्रेपरथतोऽअंधंदुरितादरक्षत् । रुरक्षतान्सुकृतोविश्वेद्रादिप्संतऽइद्रिपयोनाहदेसुः ॥
 त्वयावयंसधन्व १ स्वोतास्तवप्रणीत्यरयामुवाजान् । उभाशंससूदयसत्यतातेनुष्टुयाकृणुह्यह्याण ॥ अयातैऽअग्नेसु
 मिधाधिधेमप्रतिस्तोमेशस्यमानंगृभाय । दह्याशसौरक्षसःपाह्य १ स्मान्द्रुहोनिदोमित्रमहोऽअवधात्* ॥ २५ ॥ इति
 तृतीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥

विशाखायेवर्गाः २५ सूक्तानि ११ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः संवत्सरादित्येभ्यः ३ सिधुभ्यः सवित्रः विश्वे-
भ्योदेवेभ्यः ६ अग्नयः २ अश्विभ्यामि. ९ मित्राय. ९ ऋभुभ्यः ४ इंद्रऋभुभ्यः ३ उंपस. ७ इंद्रावरुणाभ्यामि. ३ बृहस्पतयः ३
पूष्णइ. ३ सवित्रः ३ सोमाये. ३ मित्रावरुणाभ्या. ३ अग्नयः अग्नीवरुणाभ्या. ४ अग्नयः ३५ रुद्राये. अग्नयः १५ रक्षोभिन्नयः १५

इतिवृत्तीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

वैश्वानरायवैश्वानरीर्यमूर्ध्वऋज्वेकादशायमिहादौजंगतीपंचानुष्टोभौदूतंवोष्टौगायत्रत्वन्नमृळान्नैतमद्यपदपांक्तं
पंचमीमहापदपंक्तिरंत्योष्णिक्चतुर्थीपथ्युपांत्यावासप्तम्याःपंचकौमुह्यौतृतीयःसप्तकोनवकश्चाष्टम्याःपंचकः
पादश्चतुष्कःसप्तकश्चैष्टुभश्चभद्रंपड्यस्त्वांप्रत्यग्निःपंचलिंगोकदैवतंत्वैकेप्रत्यग्निरग्निर्होतादशगायत्रमृपिवोध
दितिद्राभ्यांसोमकंसाहेद्व्यंभयदत्पराभ्यामस्याश्विनावायुरयाचतासत्यःसैकद्रंत्वमहौअसिन्नयामेकपदा ॥

यंपथाःसप्तोनासंवादंड्रादितिवामदेवानां ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् (४।१।५) वैश्वानरायमीहुपैसजोपाःकथादाशेमाग्रयेवृहद्भाः । अनूनेनवृहतावक्षथेनोपस्तभाय
पुगिषरोपः ॥ गानिदतुयऽहुमांमार्तरातिदेवोदुदौमर्त्यायस्वधावान् । पाकायगृत्सोऽमृतोविचेतावैश्वानरोनृत

(४।१।५) वैश्वानरायेतिपंपदसंपग्यसूक्तस्यवामदेवोवैश्वानरोमिच्छिष्टुः ।

मोयुहोऽग्निः+ ॥ सामद्विद्वह्वामहितिग्मभृष्टिःसहस्रेरतावृषभस्तुविष्मान् । पृदंनगोरपगूढंविषिद्वानग्निर्मह्यंप्रेदुवो
 चन्मनीषां+ ॥ प्रतोऽग्निर्भसस्तिग्मजंभुस्तपिष्ठेनशोचिपायःसुराधाः । प्रयेमिनंतिवरुणस्यधामंप्रियामित्रस्यचेतं
 तोम्रुवाणि ॥ अत्रातरोनयोर्पणोव्यंतःपतिरियोनजनयोदुरेवाः । पापासुःसंतोऽअनुताऽअसत्याऽइदंपदमजनताग
 भीरं+ ॥ १ ॥ इदंमेऽअग्नेकियतेपावुकामिनतेगुरुंभारंनमन्म । बृहद्वधाथधृपतागभीरयुहंपुष्टप्रयसाससधतु ॥
 तमिन्वेद्वेचसमनासमानमभिकत्वापुनतीधीतिरदयाः । ससस्यचर्मन्नधिरुश्रेरुपऽआरुपितुंजवारु ॥ प्रयाच्यं
 वचंसःकिमेऽअस्यगुहाहितमुपनिणिग्वदंति । यदुस्त्रियाणामपवारिव्रन्पतिप्रियंरूपोऽअग्रंपदवेः+ ॥ इदमुत्यन्म
 हिमहामनीक्यदुस्त्रियासचतपूव्यंगौः । ऋतस्यंपदेऽअधिदीघानंगुहारघुष्यद्रघुयद्विवेद ॥ अर्धद्युतानःपित्रोःसच्वा
 सामनुतगुह्यंचारुपृश्रेः । मातुष्पदेपरमेऽअंतिपद्मेर्वृष्णःशोचिपुःप्रयतस्यजिह्वा+ ॥ २ ॥ ऋतंवोचेनमसापुंच्छमान्
 स्त्वाशसाजातवेदोयदीदं । त्वमस्यक्षयसियद्धविश्वद्विचियदुद्रविणंयत्पृथिव्यां+ ॥ किनोऽअस्यद्रविणंकद्धरंलंविनो
 वोचोजातवेदश्चिकित्वात् । गुहाध्वनःपरमंयज्ञोऽअस्यरेकुपदंननिदानाऽअगन्म ॥ कामर्यादाव्युनाकद्धवाममच्छो
 गमेमरथ्योनवाजं । कृदानोद्वीरमृतंस्यपुलीःसुरोयणेनततनश्रुपासः ॥ अनिरेणवचसाफल्वेनप्रतीत्येनकृधुनातुपा
 सः । अधातेऽअग्नेकिमिहावदंत्यनायुधामुऽआसतासचंतां ॥ अस्यश्रियेसमिधानस्यपृष्णोयसोर्नीकृदमुऽआरुरोच ।

एभिर्नोऽकंभवानोऽअर्वाह्रस्वर्णज्योतिः । अग्नेविश्वेभिःसुमनाऽअनीकैः ॥ आभिष्टेऽअद्यगीभिर्गुणतोमेदा
 श्रेम । प्रतेदिवोनस्तनयतिशुष्माः ॥ तयस्यादिष्टाग्नेसंहृष्टिरिदाचिदहऽइदाचिदुक्तोः । श्रियेरुक्मोनरोचतऽउ
 पाके ॥ घृतंनपूतंतृरेपाःशुचिहिरण्यं । तत्तेरुक्मोनरोचतस्वधावः ॥ कृतंचिद्धिष्मासनेमिद्धेपोन्नऽइनोपिम
 तीत् । इत्थायजमानादृतावः ॥ शिवानःसख्यासंतुत्रात्राग्नेद्वेषुयुष्मे । सानोनाभिःसर्दनेसस्मिन्नूर्धन् ॥ १० ॥
 (४।२।१) भद्रंतेऽअग्नेमहसिन्ननीकमुपाकऽआरोचतेसूर्यस्य । रुशदृशेदृशेनकृयाचिदरूक्षितंहृशऽआरूपेऽ
 अन्नं ॥ विपाह्यग्नेगृणतेमनीपांखेपसापुविजातस्तवानः । विश्वेभिर्यद्वावर्नःशुक्रदेवैस्तन्नोरास्वसुमहोभूरिसन्म ॥
 त्वदग्नेकाव्यात्वन्मनीपास्त्वद्रुक्थाजायंतेराध्यानि । त्वदेतिद्रविणवीरपेसाऽइत्थाधियेदाशुपेमर्त्याय ॥ त्वद्वाजीवा
 जंभरोविहायाऽअभिष्टिक्तंजायतेसत्यशुष्मः । त्वद्रुचिद्वज्रतोमयोभुस्त्वद्राशुज्जुवाँऽअग्नेऽअर्वा ॥ त्वामग्नेप्रथमंदे
 वयंतोद्विवंमतीऽअमृतमंद्रजिह्वं । द्वेययुत्तमाविवासंतिधीभिर्दमूनसंगृहपतिमूरं ॥ आरेऽअसदमतिमारेऽअंहऽआ
 रेविश्वानुर्मतियन्निपासि । दोपाशिवःसहसःसूनोऽअग्नेयंदेवऽआचित्सचसेस्वस्ति ॥ ११ ॥ (४।२।२) यस्त्या
 मन्नऽइनर्धतेयुतस्रुक्त्रिस्तेऽअन्नंकृणवत्सस्मिन्नहन् । ससुद्युन्नेरुभ्यस्तुप्रसक्षत्तवृक्त्वाजातवेदश्चिकित्वान् ॥ इध्मंय

(४।२।१) भद्रंतद्वतिपठर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोमिस्त्रिष्टुप् । (४।२।२) यस्त्यामन्नद्वतिपठर्चस्यसूक्तस्यवामदेवोमिस्त्रिष्टुप् ।

स्तोत्रभरच्चश्रमाणोमधोऽग्निऽअग्नीकुमारतपयन् । सर्वधानःप्रतिद्वोषामुपासुंष्व्यत्रयिसंचतेमन्मित्रान् ॥ अग्निरीशेवृष्ट
 तःक्षत्रियस्याग्निर्पाजस्यपरमस्यरायः । यथातिरदाधिधैतेयविष्टोव्यनुपज्जाल्यायस्युपायान् ॥ यच्चिच्छित्तैपुरुषात्राय
 विष्टाचिसिग्धिभृत्प्राक्प्रदग्नेः । कृषीष्वृत्सौऽअदितेर्नागान्व्येनांसिश्चिश्चोविष्वग्ने ॥ गृहश्चिद्वद्मऽएनसोऽअ
 भीरुऽकृष्यपिवागामुत्तमर्त्यानां । मातेरातायुःसदुमिद्विपामयच्छतोकायतनयायुशयोः⁺ ॥ यथाद्युत्वर्दसवोगोर्धश्चि
 ल्यदिप्रितामगुंनतायजत्राः । एवोष्वृत्समगुंनताव्यंष्टुःप्रतार्येमेप्रतरंनुऽआगुः ॥ १२ ॥ (४।२।३) प्रत्यग्निरुपसा
 मप्रमख्यद्विभातीनांमुमनारद्वापेर्गं । यातमश्विनासुकुतोरुणेणमुत्सूर्योज्योतिपादुयऽपति ॥ ऊर्ध्वभागुंसंचितादुयो
 ऽअश्रेष्टृत्संयर्पिध्वप्रविषेणसत्प्रा । अनुप्रतंवरुणोयंतिमित्रोयत्सूर्यद्विद्वयारोहयति ॥ यंसीमकृण्यन्तमसेचिपृचेपुयक्षे
 माऽअनयस्यंतोऽअर्धं । तंसूर्यंपुरितंमसंयर्पाःस्वसुंयिश्चस्युजगंतोवहति ॥ यद्विष्टेभिविद्विद्वान्यासितंतुमपुष्यययन्नासितं
 देव्यवसं । यद्विच्यतोऽरुमयुःसूर्यस्यचर्मवापापुस्तामोऽअस्वृत्तः⁺ ॥ अनायतोऽअनिघञःकृथायन्यदुःशानोवपद्यतेन ।
 कर्गायातिस्पृप्याकोर्धदसोद्विदःस्कंभःसमृतःपातिनाकं ॥ १३ ॥ (४।२।४) प्रत्यग्निरुपतोऽजातयेदुऽअख्यधैवोरोच

(४।२।३) प्रत्यग्निरुपतोऽअनिघञःकृथायन्यदुःशानोवपद्यतेन । (४।२।४) प्रत्यग्निरुपतोऽजातयेदुऽअख्यधैवोरोच
 कर्गायातिस्पृप्याकोर्धदसोद्विदःस्कंभःसमृतःपातिनाकं ॥ १३ ॥ (४।२।४) प्रत्यग्निरुपतोऽजातयेदुऽअख्यधैवोरोच

मानामहोभिः । आनासत्योरुगायारथेनेमंयज्ञमुपनोयातमच्छ ॥ ऊर्ध्वकेतुंसयितादेवोऽअश्रेज्योतिर्विश्वसेभुवनाय
 कृणन् । आप्राद्यावापृथिनीऽअंतरिक्षंविस्वीरदिमभिश्चेकितानः ॥ आंवहत्यरुणीज्योतिपागान्महीचित्रारश्मिभि
 श्चेकिताना । प्रनोधयंतीसुप्रितार्यदेव्यु १ पाऽइयतेसुयुजारथेन ॥ आवांवाहिष्ठाऽइहतेवंहंतुरथाऽअश्यासऽउपसोव्यु
 षो । इमेहिवांमधुपेयायसोमाऽअस्मिन्यज्ञेवृषणामादयेथां ॥ अनायतो० ॥ १४ ॥ (४।२।५) अग्निहोतानोऽअ
 धरेव्याजीसन्परिणीयते । देवोदेवेषुयुज्ञियः ॥ परित्रिविष्टाध्वरयात्यग्नीरथीरिव । आदेवेपुप्रयोदधत् ॥ परिवाजंप
 तिःकविरग्निर्द्व्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानिदाशुपे ॥ अयंयःसृजयेपुरोदेववातेसमिध्यते । द्युमोऽअमित्रदंभनः ॥
 अस्थानीरऽईयतोभेरीगीतमर्त्यः । तिग्मर्जभस्यमीहुपः ॥ १५ ॥ तमर्वतंनसन्नसिमरुपंनद्वियःशिशुं । मर्मज्यंतेद्विवेदि
 वे ॥ नोधधन्माहरिभ्यांकुमारःसाहदेव्यः । अच्छानहूतऽउदरं ॥ उतत्यार्यजताहरीकुमारात्साहदेव्यात् । प्रयता
 सुधऽआददे ॥ एषवादिवावश्विनाकुमारःसाहदेव्यः । दीर्घायुरस्तुसोमकः ॥ तंयुवंदेवावश्विनाकुमारंसाहदेव्यं ।
 दीर्घायुंपंकुणोतन ॥ १६ ॥ (४।२।६) आसंत्योयातुमघवाँऽऽजीपीद्रवंत्वस्यहर्युऽउपनः । तस्माऽइदंधःसुपुमा

अग्न्यश्विनःसूर्यउपाअश्व्युपस.सूर्यइत्येवं ज्ञेयाः) । (४।२।५) अग्निहोतिदिदर्शचस्यसूक्तस्यवामदेवोमिःसप्तम्यष्टम्योःसोमःअत्ययोरश्विनौगा-
 यत्री । (४।२।६) आसत्योयात्त्वित्येकविंशत्पृचस्यसूक्तस्यवामदेवइन्द्रकिष्टुप ।

मुदक्षमिहाभिपित्यंकरतेगृणानः+ ॥ अवस्यशूराध्वनोनांतस्मिन्नोऽअद्यसवनेमंदध्वै । शंसात्युक्थमश्रुशनंवेघेधाश्चिकि
 तुपेऽअसुर्यायमन्म ॥ क्विर्निनिष्यंविदयानिसाधन्वृयायत्सेकंविपिपानोऽअर्चात् । द्विवऽइत्थाजीजनत्सप्तकारून
 ह्वाचिचक्रुर्वयुनागंतः ॥ स्वर्ग्यद्वेदिसुहृशीकमकर्महिज्योतीरुरुचूर्यद्धवंस्तोः । अंघातमांसिदुधिताविचक्षेनृभ्यश्च
 कारुवृतमोऽअभिष्टौ ॥ वृक्षऽइंद्रोऽअमितमृजीप्युग्भेऽआपप्रौरोदसीमहित्वा । अतश्चिदस्यमहिमाविरैच्यभियो
 विश्वाभुवनावभूव ॥ १७ ॥ विश्वानिशक्रोनर्याणिविद्वानपोरिरेचसखिभिर्निकामैः । अइमानंचिद्येविभिदुर्वचोभि
 ईजंगोर्मतमुशिजोविर्यवुः ॥ अपोवृत्रंवत्रिवांसंपराहुन्प्रावत्तैवज्रंष्टथिवीसचैताः । प्राणीसिसमुद्रियाण्येनोःपतिर्भव
 न्छयमाशूरघृष्णो ॥ अपोयदद्विपुरुहृत्तददराविर्भुवत्सर्मापव्यते । सनोनेतावाज्रमादपिभूरिगोत्रारुजन्नंगिरोभिर्गृ
 णानः+ ॥ अच्छाक्विर्नृमणोगाऽअभिष्टौस्वर्पातामघवन्नाथमानं । कृतिभिस्तमिपणोद्युन्नहृतौनिमायावानब्रह्मादस्यु
 र्त ॥ आदस्युन्नामर्नसायाह्यस्तंभुवत्तेकुत्तःसख्यनिकामः । स्वयोनौनिपदत्संरूपाविर्वाचिकित्सहत्तचिद्धनारी
 ॥ १८ ॥ यासिफुत्सेनसुरथमवस्युस्तोदोवातस्यहयोरीशानः । ऋज्रावाजंनगध्वंयुयूपन्कविर्यदंहुन्पायायुभूपात् ॥ त्वंपिभुमृ
 गुरतायुष्णमशुपुंनिवर्हीःप्रपित्वेऽआहःकुर्यवंसहस्रा । सुद्योदस्युन्प्रमृणकुत्सेनप्रसूरश्चक्रंवृहतादुभीके ॥ त्वंपिभुमृ
 गयंशशुयांसमृजिभ्वनेवैदथिनायंरंधीः । पुंचाशत्कृष्णानिर्वपःसहस्रात्कंनपुरोजरिमाविर्ददः ॥ सुरेऽउपाक्रेतन्वै१द

धानोवियत्तेचेत्यमृतस्यवर्षः । मृगोनहृस्तीतविपीमुपाणःसिंहोनभीमऽआयुधानिविभ्रत् ॥ इंद्रंकार्मावसुयंतोऽअग्न-
 न्तस्वमीद्धिनसर्वनेचकानाः । श्रुवस्यर्वःशशमानासऽउक्थैरोकोनरुण्वासुहृशीवपुष्टिः⁺ ॥ १९ ॥ तमिदुऽइंद्रंसुहवंहुवे
 मयस्ताचुकारुनयापूरुणि । योमावतेजरित्रेगर्ध्वंचिन्मध्नुवाजंभरतिस्यार्हराधाः ॥ तिग्मायदुंतरशनिःपतात्तिकस्मि
 निचच्छूरमुहुकेजनां । घोरायर्दयसमृत्तिर्भवात्यधस्मानस्तन्वोवोधिगोपाः⁺ ॥ भुवोव्रितावामदेयस्यधीनांभुवःसखावृ
 कोवाजसाती । त्वामनुप्रमतिमार्जगन्मोरुशंसोजरित्रेविश्वधस्याः ॥ एभिर्नृभिरिंद्रत्वायुभिष्टुमघर्वभिर्मघवन्विश्वऽ
 आजौ । द्यावोनद्युन्नैरभिसंतोऽअर्थःक्षपोमदेमशरदश्चपूर्वीः⁺ ॥ एवेदिंद्रायवृपभायवृष्णेव्रह्माकर्मभृगवोनरधं । नू
 चिद्यथानःसख्यावियोपदसन्नऽउग्रोव्रितातनूपाः⁺ ॥ नूद्रुतऽइंद्रनूरुणानऽइपंजरित्रेनूद्योऽनपीपेः । अकारितेहरि
 योव्रह्मनव्यंधियास्यामरुथ्यःसदासाः⁺ ॥ २० ॥ (४।२।७) त्वंमहोऽइंद्रतुभ्यंहृक्षाऽअनुक्षत्रंमंहनामन्यतृद्यौः । त्वं
 वृत्रंशर्वसाजघ्न्यानत्सुजःसिंधूरहिनाजग्रसानान्⁺ ॥ तवत्वियोजनिमत्रेजतृद्यौरजृद्धमिभियसास्वस्यमन्योः । ऋघ्यायं
 तसुभ्यःपर्वतासुऽआर्दुधन्यानिसुरयंतऽआपः ॥ भिनद्धिरिशवसावज्रमिष्णन्नाविष्कृष्यानःसहसानऽओजः । वर्ध
 मृत्रंवज्रैणमंदसानःसरन्नापोजर्वसाहुतवृष्णीः ॥ सुवीरस्तेजनितामन्यतृद्यौरिंद्रस्यकर्तास्वपस्तमोभूत् । यऽइंजुजानस्वर्ध

(४।२।७) त्वंमहागिलेकविशतृचस्यसूक्त्यवामदेवदंद्रश्चिष्टुअसिायामित्येकपदाधिराद ।

सुवभ्रमर्नपच्युतंसदसोनभूम ॥ यऽएकऽइच्छ्यावयतिप्रभूमाराजकृष्टीनांपुरुहुतऽइंद्रः । सत्यमैनमनुविश्वैर्मदंतिरा
 त्तिंदेवस्यगुणतोमघोनः ॥ २१ ॥ सूत्रासोमाऽअभवन्नस्यविश्वेसूत्रामदासोवृहुतोमदिष्ठाः । सूत्राभयोवसुपतिर्वसूनां
 दत्रेविश्वऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः⁺ ॥ त्वमर्धप्रथमंजायमानोमेविश्वोऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः । त्वंप्रतिप्रवतंऽआशयानम
 द्विचं्रेणमघवन्विचृश्चः ॥ सूत्राहणंदाधृपितुन्नामिंद्रमहामपारंवृपभंसुवज्रं । हंतायोवृत्रंसनितोवाजंदातामघानिमघवा
 सुरार्थाः ॥ अयंवृत्थातयतेसमीचीर्यऽआजिपुमघवाशुण्वऽएकः । अयंवाजंभरतियंसनोत्यस्यप्रियासःसख्येस्याम ॥
 अयंशुण्वेऽअधुजयंद्भ्रतघ्नयमुतप्रकृणुतेयुधागाः । यदासत्यंकृणुतेमन्युमिंद्रोविश्वैर्हृहृभयतुऽएजदस्मात् ॥ २२ ॥
 समिंद्रोगाऽअजयत्संहिरण्यासर्मश्वियामघवायोहंपूर्वाः । एभिर्नृभिर्नृतमोऽअस्यशार्कैरायोविभुकासंभुरश्चवस्वः ॥ कि
 यत्स्विदिंद्रोऽअर्धैतिमानुःकियत्पितुर्जनितुर्योजानं । योऽअस्यशुण्वंमुहुंकरियत्तिवातो नजतःस्तनयश्चिरश्चैः⁺ ॥ क्षि
 यंतंत्वमक्षियंतंकृणोतीर्यतिरेणुंमघवासमोहं । विभंजनुरशनिमोऽइवद्यौरुतस्तोतारंमघवावसौधात् ॥ अयंचक्रमिप
 णत्सूर्यस्यन्येतंशरीरमत्सस्मानं । आकृष्णऽइजुहुराणोजिघत्स्त्वचोवुधेर्जसोऽअस्योनौ ॥ असिक्त्यांवर्जमानोन
 होता ॥ २३ ॥ गुव्यंतुऽइंद्रसख्यायचिप्राऽअश्वायंतोवृषणंवाजयंतः । जनीयंतोजनिदामक्षितोतिमाच्यावयामोव
 तेनकोशं ॥ त्रातानोवोधिदईशानऽआपिरंभिल्यातामडितासोभ्यानां । सखापितापितृतमःपितृणांकर्तेमुलोकमुश

तेवयोधाः⁺ ॥ सलीयतामवितांघाधिसखागृणानइंद्रस्तुवतेवयोधाः । वयं ह्यातेचक्रुमासघार्धऽआभिःशमीभिर्महयं
 तऽइंद्र ॥ स्तुतऽइंद्रोमघवायद्धृत्राभूरीण्येकोऽअप्रतीनिहंति । अस्यप्रियोजरितायस्यशर्मन्नकिंदुवाचारयतेनमर्तोः ॥
 एवान्इंद्रोमघवाविरुथीकरत्सत्याचर्पणीधृदन्वर्वा । त्वराजोजनुषाधिह्यस्मेऽअधिश्रयोमाहिंन्यज्जरित्रे⁺ ॥ नूष्टुतऽ
 इंद्र० ॥ २४ ॥ (४।२।८) अयंपथाऽअनुवित्तःपुराणोयतोद्विवाऽबुदजायंतविश्वे । अंतश्चिदाजनिपीष्टप्रवृद्धोमाम्ना
 तरममुयापत्तवेकः ॥ नाहमतोनिरयादुर्गहिततिरुथतापार्श्वार्धान्निर्गमाणि । बृहनिमेऽअकृताकत्वानियुध्यैत्येनसंत्येन
 पृच्छे ॥ परायतीमातरमन्नचष्टननानुगान्यनुनूगमानि । त्वष्टुर्गृहेऽअपित्सोममिंद्रःशतधन्यंचम्योःसुतस्य ॥ किंस
 ऽऋधकृणवृधंसहस्रमासोजुभारशरदथपूर्वाः । नहीन्वस्यप्रतिमानुमस्त्यंतंजतिपूतयेजनित्याः ॥ अथद्यमिवमन्यमा
 नागुर्हाकरिंद्रमातावीर्येणानृष्टं । अथोर्दस्थात्स्वयमत्कंसानुऽआरोदसीऽअपृणाज्जार्यमानः ॥ २५ ॥ एताऽअर्थत्यल
 लाभयतीऽऋताथरीरिवसंकोशमानाः । एताविपृच्छकिमिदंभनंतिकमापोऽअद्रिपरिधिरुजति ॥ किमुच्चिदस्मिनि
 विदोभनंतैर्द्रस्यावृधंदिधिपंतऽआपः । ममैतान्पुत्रोमहृतावृधेनष्टुत्रंजघन्वाऽअसृजद्विसिंधून् ॥ ममचनत्वोयुवतिः

(४।२।८) अयंपथाइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्वामदेवन्नपिःआद्यायाइंद्रन्नपिःनहीन्वस्येत्यादिसार्धतिसृणामदितिर्ऋषिकाआद्यायावामदे
 वोदेवता नाहमतइत्यादिपंचार्धर्चानामंतानापण्णामृचांचैत्रोदेवतानहीन्वस्येतिमार्धतिसृणांयामदेवोदेवतात्रिष्टुप् ।

पुराणममच्युतत्वारुपवाज्जगारं । ममचिदापुःशिशवेममृच्युर्ममचिदिन्द्रःसहसोदतिष्ठत् ॥ ममच्युनतेमघच्युन्व्यंसोनि
 त्रिचिद्यैऽअपहृन्नुजधानं । अधुनिविद्धऽउत्तरोवभुवान्चिरोद्रासस्यसंपिणग्वधेन ॥ गृष्टिःससूयस्थर्विरतयागामनाथ
 व्यंयुभंतुमिन्द्रं । अरींछिन्वत्संचरथायमातास्वयंगानुंतन्त्रंऽइच्छमानं ॥ इतमातामहिपमन्त्रधेनदुमीत्याजहतिपुत्रदे
 वाः । अथानवीदुवमिन्द्रोहनिष्यन्त्सलेविष्णोधितुरं विक्रमस्व ॥ कस्तैमातरंविधवामचक्रच्छयुंकस्त्वामंजिघांसुच्चरं
 तं । कस्तैदुवोऽअधिमादुंकाऽअसीद्यत्प्राक्षिणाःपितरंपादुगृह्यं ॥ अवत्योशुनंऽआत्राणिपेचेनदेवेषुविचिदिमडितारं ।

॥ ५ ॥ इति तृतीयाष्टके पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

अपश्यंजायाममहीयमानामधमिर्येनोमध्याजभार ॥ २६ ॥ वैश्वानरायामय. १५ अग्नय. ५९ सवितृवरुणमित्रेभ्यः० सूर्या-
 षकृषिशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १४ ऋच. १४८ ॥ त्याग ॥ वैश्वानरायामय. १५ अग्नय. ५९ सवितृवरुणमित्रेभ्यः० सूर्या-
 ये. २ आग्निभ्य. सूर्याये. उपस. अश्विभ्योभ्य. सूर्याये. अग्नय. ६ सोमक्राये. २ अश्विभ्यः. २ इंद्राये. ४२ वामदेवाये. इंद्राये.
 २ इंद्रयागदेवाभ्या. वागदेवाये. ३ इंद्राये. ६ ॥ इति तृतीयपचमः ॥ ५ ॥

पदेभ्योऽपानायातुयनःकथोपांत्यस्तिस्त्रऽदुदेव्योवाकासुष्टुतिरुपांत्यानुष्टुप्कोअद्याष्टावहंमनुःसप्तधाभिस्ति
 सृगिरिभिरिगात्गागमृपिस्तुष्टाबंध्रोवात्मानंपरानवाष्टौवाइयेनस्तुतिर्भिन्नुपंचांत्याशकरीत्वायुर्जेद्रासोमंवानः

णानिप्राविद्धाँऽआहिविदुयेकरांसि । यथायथावृष्ण्यानिस्वगूर्तापांसिराजुन्नर्याविवेपीः ॥ नूष्टुतऽईद्व० ॥ २ ॥
 (४१२।१०) आनऽइंद्रोदूरादानऽआसादभिष्टिकृदर्वसेयासदुग्मः । ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुःसंगेसमस्तुतुर्वणिः
 पृतन्यूर् ॥ आनऽइंद्रोहरिभिर्यात्वच्छर्वाचीनोवसेराधसेच । तिष्ठातिवज्रीमघवाचिरुष्शीमंयज्ञमनुनोवाजसातो ॥ उशब्जुपु
 इमंयज्ञत्वमस्माकमिन्द्रपुरोधत्सनिष्यसिकर्तुनः । श्वस्त्रीववज्जिन्त्सनेयधनांत्वयावयमर्यऽआजिंजयेम ॥ उशब्जुपु
 णःसुमनाऽउपाकेसोर्मस्यनुसुपुतस्यस्वधावः । पाऽईद्रप्रतिभृतस्यमध्वःसमंघसाममदःपृष्ठेन ॥ वियोररुशऽऋपिभि
 र्नेवेभिर्बुधोनपूकःसृण्योनजेता । मर्योनयोर्षामभिमन्यमानोच्छाविवकिमपुरुहूतमिंद्रं ॥ ३ ॥ गिरिनयःस्वर्तवोऽऋ
 ष्वऽइंद्रःसुनादेवसहसेजातऽउग्मः । आदत्तावज्रंस्थविरुंनभीमऽउद्रेवकोशंवसुनान्यृष्टं ॥ नयस्यवर्ताजुनुपान्वस्तिन
 राधसऽआमरीतामथस्य । उद्गाष्टृपाणस्तवियीवऽउग्मास्मर्भ्यदक्षिपुरुहूतरायः+ ॥ ईक्षेरायःक्षयस्यचर्पणीनामृतत्रजम
 पवृतासिगोनां । शिक्षानरःसमिथेयुप्रहायान्वस्वोराशिमभिनेतासिभूरि ॥ कयातच्छृण्वेशच्याशचिष्टोययाकृणोतिमु
 ड्काचिदृष्वः । पुरुडाशुपेविचयिष्टोऽअहोथादधातिद्रविणंजरित्रे+ ॥ मानोमर्धोरामरादुच्छितन्नःप्रदाशुपेदातेवभूरिय
 से । नव्येदृष्णेशुस्तेऽअस्मिन्तऽउक्थेप्रव्रवामवयमिन्द्रस्तुवंतः ॥ नूष्टुतऽईद्व० ॥ ४ ॥ (४१२।११) आयात्विद्रोव

(४१२।१०) आनइंद्रइत्येकादशसूक्तसवामदेवइंद्रबिष्टु । (४१२।११) आयात्विद्रइत्येकादशसूक्तसवामदेवइंद्रबिष्टु ।

सऽउपनऽइहस्तुतःसधमादस्तुशूरः । वाट्टधानस्तविपीर्यस्यपूर्वाद्योर्नक्षत्रमभिभूतिपुष्यात् ॥ तस्येद्विहस्तवधपृष्ण्या
 नितुविद्युन्नस्यतुविराधसोनुन् । यस्यक्रतुर्विदुष्योऽनसच्चाद्रसाह्वान्तरुत्रोऽअभ्यस्तिऋषीः+ ॥ आयात्विद्रोद्वियऽआ,
 पृथिव्यामक्षूसमद्राडुतत्रापुरीपात् । स्वर्णरादवसेनोमरुत्वान्परावतोयासर्दनाहृतस्य ॥ स्थुरस्वरायोवृहृतोयऽईशेत्
 सुष्टवामविदयोऽन्द्रै । योवायुनाजयतिगोमतीप्रधृष्णुयानयतिवस्योऽअच्छ ॥ उपयोनमोनमसिस्तभायन्निर्यतिया
 चंजनयन्यज्यै । ऋजसानःपुरुवारऽउक्थैरैद्रैकृष्णीतसर्दनेपुहोता ॥ ५ ॥ धिपायादिधिपुण्यंतःसरण्यान्त्सर्दतोऽ
 अद्रिमौशिजस्यगोहै । आद्रुरोपाःपास्त्यस्यहोतायोनोमहान्संचरणेषुवह्निः ॥ सत्रायदीभार्वरस्यवृष्णःसिपकिशुष्मः
 स्तुवतेभराय । गुहायदीर्माशिजस्यगोहृप्रयद्धियेप्रायसेमदाय ॥ वियद्वरांसिपर्वतस्यवृष्णवेपयोभिजिन्वेऽअपांजवा
 सि । विदद्वारस्यगयस्यगोहृयदीवाजायसुध्योऽइवहति ॥ भद्रातेहस्तासुकृतोतपाणीप्रयंतारास्तुवतेराधऽइद्र । का
 तेनिपत्तिःकिमुनोममत्सिकिनोर्दुदुहर्पसेदातवाऽर्ष ॥ एवावस्वऽइद्रैःसत्यःसच्चाटुतावृत्रंवारियःपूरवेकः । पुरुष्टुत्क
 त्वानिःशग्धिरायोभक्षीयतेवसोदैव्यस्य ॥ नूष्टुतऽइद्र० ॥ ६ ॥ (४।३।१) यन्नऽइन्द्रोऽजुजुपेयच्चवष्टितन्नोमहान्कर
 तिशुष्ण्याचित् । ब्रह्मस्तोममघवासोममुकथायोऽअदमानंशवसाविभ्रुदेति ॥ वृषावृषैधिचतुरश्रिमस्यन्नृग्रोवाहुभ्यांनृ

(४।३।१) यन्नइन्द्रलेकादशर्पससृक्तन्वामदेवद्वंस्त्रिष्टप ।

तमःशचीवान् । श्रियेपरुष्णीमुपमाणऽऊर्णायस्याःपर्वाणिसुख्यायविष्ये ॥ योद्वेवोद्वेवंतमोजायमानोमहोवाजैभि
 विश्वारोधासिप्रवतश्चपूर्वीद्यौःऋष्वज्जनिमत्रेजतु ॥ विश्वारोधासिप्रवतश्चपूर्वीद्यौःऋष्वज्जनिमत्रेजतु
 महिन्निश्चुष्मैः । दधानोवअवाहोरुशतंधाममेनरेजयत्प्रभूम ॥ तातूतऽइंद्रमहृतोमहानिविभ्वेत्सवनेपुप्रवाच्या ।
 क्षाः । आमातराभरतिशुभ्यागोर्नवत्परिज्मन्नोनुवंतवाताः ॥ तातूतैःसत्यातुविनृम्णविश्वामिधेनवःसिन्नतेवृष्णऽऊर्णः ।
 यच्छूरघृष्णोघृपतादधृष्वानद्विवज्रेणशवसाविवेपीः ॥ ७ ॥ तातूतैःसत्यातुविनृम्णविश्वामिधेनवःसिन्नतेवृष्णऽऊर्णः । यत्सीम
 अधाहृत्वद्वृपमणोभियानाःप्रसिधवोजवसाचक्रमंत ॥ अत्राहृतेहरिवस्ताऽइंदेवीरवोभिरिद्रस्तवंतस्वसारः । यत्सीम
 नप्रमचोवद्वधानादीर्घामनुप्रसितिस्यंद्यध्यै ॥ पिपीळेऽअंशुर्मद्योनसिंधुरात्वाशमीशशमानस्यशक्तिः । अस्मभ्यंवृत्रासुह
 चानस्ययम्याऽआशुर्नरिंमनुव्योजसंगोः ॥ अस्मेवर्षिष्ठाकृणुहिज्येष्ठानृम्णानिसुत्रासंदुरसहांसि । अस्मभ्यंविश्वोऽइप
 नानिरंधिज्जिहिवर्धनुपोमर्थस्य ॥ अस्माकमित्सुशृणुहित्वमिद्रास्मभ्यंचित्राऽउपमाहिवाजान् । अस्मभ्यंविश्वोऽअ
 णःपुरंधीरस्माकुंसुर्मघवन्बोधिगोदाः ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ८ ॥ (४।३।२) कथामहामवृधत्कस्यहोतुर्यंशुपाणोऽअ
 भिसोमुमूर्धः । पिवन्नशानोजुपमाणोऽअधोववक्षऽकृष्वःशुचतेधनाय ॥ कोऽअस्यवीरःसंधमादमापसमानंशसुमति
 भिःकोऽअस्य । कदस्यचित्रंचिकितेकद्वृतीवृधेभुवच्छशमानस्ययंयोः ॥ कथाशृणोतिह्युयमानमिन्द्रःकथाशृणवन्नवसा

(४।३।२) कथामहामिलेकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रसिष्णु / अंगानांतिस्त्राणांकरतेदेवतावा ।

मस्यवेद । काऽअस्यपूर्वीरुपमातयोहऋथैर्नमाहुःपपुरिंजरित्रे+ ॥ कथाऽसुवाधःशशमानोऽअस्यनशद्रुभिद्रविणंदी
 ध्यानः । देवोमुवन्नवेदामऽऋतानानमोजगृभ्याऽअभियज्जुजोपत् ॥ कथाकद्रुस्याऽउपसोऽपुष्टौदेवोमर्तस्यसुख्यंजु
 जोप । कथाकदस्यसुख्यंसखिभ्योयेऽअस्मिन्कामसुयुजततत्रे+ ॥ ९ ॥ किमादमंत्रंसुख्यंसखिभ्यःकदानुतेभ्यात्रमन
 वाम । श्रियेसुदृशोवपुरस्यसर्गाःस्वर्णचित्रतममिपऽआगोः+ ॥ इहुंजिघांसन्ध्वरसमनिंद्रांतेतिकेतिग्मातुजसेऽअ
 नीका । ऋणाचिघत्रऽऋणयानर्जमोदूरेऽअज्ञाताऽउपसोवद्याधे+ ॥ ऋतस्यहिसुरुधुःसंतिपूर्वाऽऋतस्यधीतिर्धृजिनानि
 हंति । ऋतस्यश्लोकोवधिरातर्तर्दुर्कणोवुधानःशुचमानऽआयोः+ ॥ ऋतस्यहृद्वाधरुणानिसंतिपूरुणिचंद्रायपुपेवधूं
 पि । ऋतेनदीर्घमिपणंतपृक्षंऽऋतेनगार्यऽऋतमाविधेशुः ॥ ऋतंयमानऽऋतमिद्धनोत्युतस्यशुष्मस्तुरयाऽउर्गव्युः ।
 ऋतार्यपृथ्वीवह्लेगभीरेऽऋतार्यधेनूपर्भेर्बुहाते ॥ नूष्टुऽईद्रु० ॥ १० ॥ (४।३।३) कासुष्टुतिःशर्वसःसूनुमिंद्रम
 र्वाचीनरार्धसुऽआर्धवर्तत् । दुदिहिंतीरोर्गृणतेवसूनिःसगोपतिर्निष्पिधांनोजनासः ॥ सर्वत्रहृत्येह्व्यःसऽईड्यःससुष्टु
 तऽईद्रःसुत्यराधाः । सयामन्नामधवामर्त्यायन्नक्षण्यतेसुध्वयेवरिवोधात् ॥ तमिन्नरोविह्वयंतेसमीकेरिरिकांसस्तन्व्यः
 कृण्वतुनां । मिथोयत्यागमुभयोसोऽअगुन्नरस्त्रोकस्यतनयस्यस्राती+ ॥ ऋतुयंतिक्षितयोयोगऽउग्राशुपुणासोमिधो

(४।३।३) कासुष्टुतिरिलेकादशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रस्त्रिपुष्टसाम्यशुष्टु ।

ऽअर्णसाती । संयद्विशोर्षवृत्रंतयुध्माऽआदिन्नेमऽइंद्रयंतऽअभीके ॥ आदिङ्नेमऽइंद्रियंजंतऽआदित्पुकिःपुरोळा
 शरिरिच्यत् । आदित्सोमोधिपृष्ट्यादसुप्वीनादिज्जुजोपवृपुंभयजघ्ने ॥ ११ ॥ कृणोत्यसैर्वारिवोयऽइत्थेद्रायसोमे
 मुशतेसुनोति । स्रग्नीचीनेनमनसाविधेनुन्तमित्सखायंकृणुतेसमत्सु ॥ यऽइंद्रायसुनवत्सोममद्यपचात्पकीरुतभृजा
 तिधानाः । प्रतिमनायोरुचर्थानिहयन्तस्मिन्दधृष्टृपणंशुष्ममिंद्रः ॥ यदासमर्थव्यचेदृघावादीर्घयद्राजिमभ्यख्यदु
 र्यः । अचिक्रदृष्टृपणंपत्यच्छादुरोणऽआनिशितंसोमसुद्धिः ॥ भूयसावृत्तमचरत्कनीयोविक्रीतोऽअकानिपुंनर्यन् ।
 सभूर्यसाकनीयोनारिरेचीहीनादक्षाविदुहंतिप्रवाणं ॥ कऽइमंद्रशभिर्ममंद्रक्रीणातिधेनुभिः । यदावृत्राणिजंधनुद
 र्थंनमेपुनर्ददत् ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ १२ ॥ (४।३।४) कोऽअद्यनर्योद्विकामऽइशन्निरस्यसख्यंजुजोप । कऽइंद्रस्ययुज्यंकःस
 सेपार्योयुसमिद्धेऽअग्नौसुतसोमऽइष्टे ॥ कोनानामवचसासोम्यार्यमनायुर्वाभवतिवस्तऽसुवाः । कऽइंद्रस्ययुज्यंकःस
 खित्वंकोभ्रात्रंषष्टिकृचयेकऽकृती ॥ कोद्वेवानामवोऽअद्यावृणीतेकऽआदित्याऽअदित्ज्योतिरीष्टे । कस्याश्विना
 विद्रोऽअग्निःसुतस्यांसोःपिंवन्तिमनसाविवेनं ॥ तस्माऽअग्निर्भरितःशर्मयंसज्ज्योक्पंश्यात्सूर्यमुचरंतं । यऽइंद्रायसुन
 वामेत्याहुनरेनर्यायुनृतंमायनृणां ॥ नतंजिनंतिवृहवोनदुभ्राऽइर्वस्माऽअदितिःशर्मयंसत् । प्रियःसुकृत्प्रियऽइंद्रम

(४।३।४) कोअथेत्यष्टर्षस्वमृक्तस्यवामदेवइद्रस्त्रिष्टुप ।

त्सोमंमहर्षसर्वाऽअयुतं चसाकं । अत्रापुरं धिरजह्वादरातीर्मद्रुसोमस्यमुराऽअमूरः ॥ १५ ॥ (४।३।६) गर्भेनुसन्न
 नेपामवेदमहं देवानां जनिमानि विश्वा । शतं मापुरऽआयसीररक्षन्नधश्येनोजवसानिरदीयं ॥ नयासमामपजोपंज
 भाराभीमासत्वक्षसावीर्येण । ईर्मापुरं धिरजह्वादरातीरुतवाताऽअतरच्छृशुवानः ॥ ऋजिष्यऽईमिद्रावतो नभुज्यु
 यद्यद्यातऽऋहुः पुरंधि । सृजद्यदंस्माऽअवहक्षिपज्यां कृशानुरस्तामनेसासुरण्यन् ॥ अधश्वेतंकुलशंगोभिरक्तमापि
 श्येनोर्जभारवृहतोऽअधिष्णोः । अंतःपतत्पत्र्यस्यपूर्णमधयामनिप्रसितस्यतद्धेः ॥ अधश्वेतंकुलशंगोभिरक्तमापि
 प्यानं मयाशुक्रमंधः । अच्युभिः प्रयतं मध्योऽअग्रमिद्रोमदायप्रतिधृत्पियथैशूरोमदायप्रतिधृत्पियथै ॥ १६ ॥
 (४।३।७) त्वायुजातवत्सोमसख्यऽइंद्रोऽअपोमनवेसस्रुतस्कः । अहृन्नहिमरिणात्ससिंधूनपावृणोदीपहितेवत्या
 नि ॥ त्वायुजानिलिद्रुत्सूर्यस्यंद्रश्चक्रंसहसासद्यऽईदो । अधिष्णुनावृहतावर्तमानं महोद्गुहोऽअपविश्यायुधायि ॥ विश्वस्मा
 हृन्निन्द्रोऽअदहद्रिर्दिदोपुरादस्यून्मध्यंदिनाद्भीके । दुर्गेदुरोणेकृत्यानयातांपूरुसहस्राशर्वा निवर्हीत् ॥ विश्वस्मा
 त्सीमधुर्माऽइंद्रद्रुदस्यून्विशोदासीरकृणोरप्रशस्ताः । अर्वाधेथाममृणतं निशत्रुनविन्देथामपचितिवध्नैः ॥ एवासुत्यंम

त्सीमधुर्माऽइंद्रद्रुदस्यून्विशोदासीरकृणोरप्रशस्ताः । अर्वाधेथाममृणतं निशत्रुनविन्देथामपचितिवध्नैः ॥ एवासुत्यंम
 यदिश्येनेदवतायाअष्टचत्वंस्वीकृतंचेत् । (४।३।७) त्वायुजेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवंद्रश्चिद्रुप् (इंद्रासोमौवादेवते) ।
 परानवाष्टौवेत्यनुक्रमणायमुक्तेरधश्चेतमित्यस्यांपाक्षिकीदेवता

घवानांयुवंतदिंद्रश्चसोमोर्वमश्व्यंगोः । आर्ददृत्तमपिहितान्यश्रारिच्युःक्षाश्चित्तद्वाना⁺ ॥ १७ ॥ (४।३।८)
 आनःस्तुतऽउपवाजेभिरुतीऽइंद्रयाहिहरिभिर्मदसानः । तिरश्चिदुर्यःसर्वनापुरुण्यांगोभिर्गृणानःसत्यराधाः ॥ आ
 हिप्मायातिनर्यश्चिकित्वान्हूयमानःसोतृभिरुपयज्ञं । स्वश्वोयोऽअभीरुर्मन्यमानःसुप्याणेभिर्मर्दतिसंहवीरैः⁺ ॥ १८ ॥ आ
 वयेर्दस्यकर्णावाज्रयथ्यैजुष्टामनुप्रदिशंमद्वयधै । उद्धावृषाणोराधसेतुर्विष्मान्करुद्वइंद्रःसुतीर्थाभयंच ॥ अच्छायो
 गंतानार्धमानमूतीऽइत्थाविप्रह्वमानंगणंतं । उप्रमनिदधानोधुर्याइंशून्सहस्राणिशतानिवज्रवाहुः ॥ त्वोतासोमघ
 वन्निद्रुविप्राययंतस्यामसुर्योगणंतः । भेजानासोवृहद्विषस्यरायऽआक्रुथ्यस्यद्रावनेपुरुक्षोः⁺ ॥ १९ ॥ (४।३।९)
 नकिरिद्रत्वदुत्तरोनज्यायाऽअस्तिवृत्रहन् । नकिरिवायथात्वं⁺ ॥ सत्रातेऽअनुकृष्टयोविश्वोचिक्रेक्यवाचुः । सत्रामहौऽ
 असिश्रुतः⁺ ॥ विश्वंचनेदुनात्वादिवासेऽइंद्रयुयुधुः । यदह्वानकृमातिरः ॥ यत्रोतत्राधितेभ्यश्चक्रं कुत्साययुध्यते ।
 मुपायऽइंद्रसूर्यं ॥ यत्रदेवाऽऽक्रघायतोविश्वोऽअगुंध्यऽएकऽइत् । त्वमिंद्रवृनूरहन् ॥ १९ ॥ यत्रोतमत्यायकमरिणा
 ऽइंद्रसूर्यं । प्रावःशचीभिरतंशं ॥ किमादुतासिवृत्रहन्मर्धन्मन्युमत्तमः । अत्राहुदानुमातिरः ॥ एतद्धेदुतवीर्यं^३

(४।३।८) आनःस्तुतइतिपंचस्यसूक्तस्यवामदेऽइंद्रब्रिटुप् । (४।३।९) नकिरिद्रितिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यवामदेवइन्द्रःचतुर्वंश्या-
 दितिष्टणाभिद्रोपसौगायत्रीअष्टम्यंलेअनुपुमौ ।

मिद्रचकर्थपांस्व । खियंयहुर्हणायुवंधीर्दुहितरद्रियः ॥ द्वियश्चिद्बादुहितरमहान्महीयमानां । उपासमिद्रसंपिण
 क् ॥ अयोपाऽअनसस्सरत्संपिष्टादहविभ्युपी । नियत्सीन्निश्रथद्वुपा ॥ २० ॥ एतदस्याऽअनःशयेसुसंपिष्टंविप्रा
 दया । सुसारसीपरावतः ॥ उतत्तिधुविवालय्विसस्थानामधिक्मि । परिष्ठाऽइन्द्रमायया ॥ उतशुष्णस्यधृष्णुयाप्रमृ
 धोऽअभिवेदनं । पुरोयदस्यसंपिणक् ॥ उतद्दासंकौलितरंवृह्तःपयत्तादधि । अवाहन्निद्रुशंवरं ॥ उतद्रासस्यबुचि
 नःमृहस्त्राणिशुतावधीः । अधिपंचमृधीर्ऽरिव ॥ २१ ॥ उतत्यंपुत्रमग्रुवःपरावृकंशतकतुः । उक्थेप्विद्रुऽआर्भजत् ॥
 उतत्यात्तुर्यशायदूऽअम्नाताराशचीपतिः । इंद्रोविद्वौऽअपारयत् ॥ उतत्यासुघऽआर्योसुरयोऽरिद्रुपारतः । अर्णोचि
 त्ररथावधीः ॥ अनुद्वाजं हितानयोधंश्रेणचंपुत्रहन् । नतत्सुन्नमष्टये ॥ शतमस्मन्मयीनांपुरामिद्रोव्यास्यत् । दि
 वोदासायद्राशुभे ॥ २२ ॥ अस्वापयदुभीतयेसुहस्त्रान्निशंतुहथैः । द्वासानामिद्रोमायया ॥ सधेदुतासिवृत्रहन्त्समा
 नऽइंद्रगोपतिः । यस्ताविश्वानिचिच्युपे ॥ उतनूनंयदिद्वियंकरिग्याऽइंद्रुपांस्व । अधानक्किट्टदामिनत् ॥ ग्रामंयमं
 तऽगादुरेदुयोर्ददात्वर्थमा । ग्रामंपूपाग्रामंभगोयामंदेवःकळ्ळती ॥ २३ ॥ (४।३।१०) कयानश्चित्रऽआभुवदूतीस
 दावृधःसर्वा । कयाशचिष्ठयावृता[†] ॥ कस्त्वासुत्योमदानामंहिष्ठोमत्सदंधसः । दृष्ट्वाचिद्वारुजेवसु ॥ अभीषुणःस

(४।३।१०) कयानइतिपंचदशचंस्वसूक्तसवामदेवंइंद्रोगायत्रीतृतीयापादनिच्यत् ।

स्त्रीनामवित्ताजंरितुणां । शतंभवास्युत्तिभिः ॥ अमीनऽआर्वयुत्स्वयमंनपुत्तमंतः । नियुञ्जिअर्पणीनां ॥ प्रयत्ना
 हिक्रतूनामाहापदेवगच्छसि । अर्भक्षिखुर्यंसर्वा ॥ २४ ॥ संयत्तऽइंद्रमून्यःसंचक्राणिदपन्निरे । अपत्नेऽअपसूर्ये ॥
 वनस्माहिल्यामाहुरिन्मघवानंशचीपते । दातारुमनिदीधयुं ॥ उतस्मात्सद्यऽइत्परिश्रमनायमुनृते । पुरुचिन्मंहस्ते
 नस्तु ॥ नुहिष्मतेशतंचनराधोरतऽआमुरः । नच्योलानिकरिप्युतः ॥ अस्माँऽअंनुतेशतमुस्मान्नुहन्नमृतयः ।
 अस्मान्चिथ्वाऽअभिष्टयः ॥ २५ ॥ अस्माँऽइहावृणीप्यत्स्वयार्यस्वस्तये । महोरायेद्विजित्यते ॥ अस्माँऽअपिदिदि
 श्वहेन्द्ररायापरीणसा । अस्मान्चिथ्वाभिरुत्तिभिः ॥ अस्मभ्यंतौऽअर्पावृधिनृजाँऽअल्लेऽगोमंतः । नराभिरिद्रोत्तिभिः ॥
 अस्माकंपृणुयारथोद्युमाँऽइंद्रानंपच्युतः । गुब्युरश्वयुरीयते ॥ अस्माकमुत्तमंहृधिगगोँद्वेऽपुसूर्य । यपिषुषामिद्रोपरि
 ॥ २६ ॥ (४।३।११) आतूर्नऽइंद्रतृत्रहस्तस्माकमर्धमागहि । महान्महीभिन्त्तिभिः ॥ भूमिश्चिद्वासितूतुविराचित्रचि
 त्रिणीप्या । चित्रंरूणोप्युतये ॥ दुश्वेभिश्चिच्छशीयांसंहंसिनार्धतमोजसा । ससिभियंतजेन्चा ॥ वयमिद्रतेत्सर्चायं
 त्वाभिनीनुमः । अस्माँऽअस्माँऽइद्रुदंन ॥ सनश्चिनाभिरद्रिनोनुद्याभिन्त्तिभिः । अनापृष्टाभिरागहि ॥ २७ ॥
 भूयामोपुत्वांनतुःसरायऽइंद्रगोमंतः । युजोनजोयुप्युत्तये ॥ तंल्लेऽइद्रिपुदंनुनाजस्युगोमंतः । सनोयंधिमहीमि

(४।३।११) आतूर्नइतिचतुर्भिस्तृचस्वसूराभ्यनामदेवइंद्रोत्तयोद्विधाश्रौगायत्री ।

पं ॥ नत्वावरंतेऽअन्यथायदित्संस्तिस्तुतोमधं । स्तोत्रभ्यऽइन्द्रगिर्वणः ॥ अभित्वागोतमागिरानूत्तप्रद्रावने । इन्द्रवा
 जायधृष्यये ॥ प्रतेवोचामवीर्यात्रुयामंदसानऽआरुजः । पुरोदासीरभीत्यं ॥ २८ ॥ तातेगृणंतिवेधसोयानिचकर्थ
 पोस्या । सुतेध्वद्रगिर्वणः ॥ अवीधृधंतगतमाऽइन्द्रवेस्तोमवाहसः । ऐधुधावीरवधशः ॥ यच्चिद्धिशश्वतामसीद्रसा
 धारणस्त्वं । तंत्वावयंहवामहे ॥ अर्वाचीनोवसोभवास्मेसुमत्स्वांधंसः । सोमानामिन्द्रसोमपाः ॥ अस्माकंत्यामतीना
 मास्तोमऽइन्द्रयच्छतु । अर्वागावर्तयाहरी ॥ पुरोळाशंचनोघसोत्रोपयासिगिरंश्चनः । वृधयुरिवयोर्पणां ॥ २९ ॥
 सहस्रंव्यतीनांयुकानामिन्द्रमीमहे । शतंसोमस्यखायः ॥ सहस्रतिशतावयंगवामाच्यवयामसि । अस्त्राराधऽएतु
 ते ॥ दशतेकूलशानांहिरण्यानामधीमहि । भूरिदाऽअसिवृत्रहन् ॥ भूरिद्राभूरिदेहिनोमादुभ्रंभूर्यामर । भूरिधेदि
 द्रदित्ससि ॥ भूरिदाह्यसिश्रुतःपुरुत्राशूरवृत्रहन् । आनोभजस्वराधसि ॥ प्रतेवन्नूर्विचक्षणशंसामिगोपणोनपात् ।
 माभ्यांगाऽअनुशिश्नथः ॥ कनीनकेवविद्रुधेनवेद्वपदेऽअर्भके । वृन्त्रयामेपुशोभेते ॥ अरंमऽउस्रयाम्णोरुमनुस्रयाम्णे ।
 वृन्त्रयामेव्युच्छिधा ॥ ३० ॥ ॥ इतितृतीयाटकेपष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥

द्वाविंशाध्यायेवर्गः ३० सूक्तानि १४ अंश १५९ ॥ त्यागः ॥ इन्द्रयेदं ५१ ऋताये. ३ इन्द्राये. २० आत्मन. ३ सुपर्णात्मनेत्येना
 ये. ८ इन्द्राये. इन्द्रासोमाभ्यामि. ५ इन्द्राये. १३ इन्द्रोपसाम्यामि. ३ इन्द्राये. ५० इन्द्राध्याम्या. २ ॥ इतितृतीयेपठः ॥ ६ ॥

चतुरोदहृथान् ॥ द्वादशद्वन्द्वन्यदगोह्यस्यातिथ्येरणचतुर्भवःसंसतः । सुक्षेत्राकृण्वन्ननयंतुसिंधुन्धन्वातिष्ठन्नोपधीनि
 न्नमापः ॥ रथयेचक्रुःसुवृत्तनरेष्ठायेधेनुंविश्वजुर्विश्वरूपां । तऽआतक्षत्तुभवोरयिनःस्वर्षसःस्वर्षसःसुहस्ताः ॥ अ
 पोलेपामजुपंतदेवाऽअभिकत्वामनसादीध्यानाः । वाजोदिवानामभवत्सुकर्मद्रस्यऽऋभुक्षावरुणस्यविभ्रा ॥ येहरी
 मेघयोक्थामदंतुऽइंद्राद्यचक्रुःसुयुजायेऽअथा । तेरायस्पोपंद्रविणान्यस्मेधत्तऽऋभवःक्षेमयंतोनमित्रं ॥ इदाहःपी
 त्तिमुत्रोमदधुनऽऋतेश्रांतस्यसख्यार्यदेवाः । तेनूनमस्मेऽऋभवोवसूनितीयेऽअस्मिन्त्सवनेदधात ॥ २ ॥ (४।४।२)
 ऋमुविश्ववाजुऽइंद्रेनोऽअच्छेमंयुनरंल्लोधेयोपयात । इदाहिवोधिपणादिव्यह्वामधात्पीतिसंमदाऽअगमतावः ॥ वि
 द्दानासोजन्मनोवाजरलाऽऽतऽऋतुभिर्ऋभवोमादयध्वं । संवोमद्वाऽअगमत्संपुरंधिःसुवीराम्स्मेरुयिमेरयध्वं ॥ अयं
 वीयऽऽऋभवोकारियमामनुष्वत्प्रदियौदधिध्वे । प्रवोच्छाजुजुपाणासोऽअस्थुरभूत्विश्वेऽअप्रियोतवाजाः ॥ अभूदु
 वोधिधृतेरंल्लोधेयमिदानरोद्राशुपेत्याय । पित्रतवाजाऽऋभवोद्वेवोमहितृतीयंसवन्नंमदाय ॥ आवाजायातोर्षनऽ
 ऋशुक्षामहोर्नरोद्रविणसोगृणानाः । आर्धःपीतयोभिपित्वेऽअहामिमाऽअस्तैनवृस्वऽइवगमन् ॥ ३ ॥ आनंपातःशव
 सोयातनोपेमंयुंनमसाहूयमानाः । संजोर्षसःसूरयोयस्यचस्थमध्वःपातरलुधाऽइंद्रवंतः ॥ संजोर्षाऽइंद्रवरुणेनसोमंसु

जोषाः पाहिर्गिर्वणो मरुद्धिः । अग्नेपाभिरुक्तुपाभिः सजोपाद्वास्पत्नीभीरुल्लाघाभिः सजोषाः ॥ सजोपसऽआदित्यमीदयध्वं
 सजोपसऽऋभवः पर्वतेभिः । सजोपसोदैव्यनासावित्रासजोपसः सिंधुभीरुल्लाघेभिः ॥ येऽअश्विनायेपितरायऽऋतीधेनुंतं
 तधुर्ऋभवोयेऽअर्था । येऽअंशत्रायऽऋधुग्नोदसीयेविभ्योनरः स्वपत्यानिचक्रुः+ ॥ येगोमंतुवाजवंतंसुवीरुरुषिध्रतयसु
 मंतंपुरुधुं । तेऽअग्नेपाऽऋभवोमंदसानाऽअस्मेधत्तयेचरातिगुंति ॥ नापाभूतनयोतीतृपामानिः शस्ताऽऋभवोयुने
 ऽअस्मिन् । समिद्रेणमदथसंमरुद्धिः संराजभीरुल्लाघेयायेदेवाः ॥ ४ ॥ (४।४।३) इहोपयातशवसोनपातुः सोर्धन्य
 नाऽऋभवोमार्षभूत । अस्मिन्हवुः सर्वनेरुल्लाघेयंगमंत्विद्रुमनुयोमदासः ॥ आर्गन्नभुणामिहरुल्लाघेयुमभूत्सोमस्यसुयुतस्य
 पीतिः । सुकृत्ययायत्स्वपुस्यार्चैऽएकैविचक्रमसंचतुर्धा ॥ व्यकृणोतचमसंचतुर्धासखेविशिक्षेत्यन्नधीत । अर्धत
 याजाऽअमृतस्यपंधांगुणंदेवानामृभवः सुहस्ताः ॥ किमर्थस्विच्चमसऽएपऽआसयंकाव्येनचतुरौविचक्र । अथासुनुध्वं
 सर्वनुमदायपातऽऋभवोमर्धुनः सोम्यस्य ॥ शच्याकर्तपितरायुयानाशच्याकर्तचमसंदेयुपानं । शच्याहरीधनुतरावत
 ष्टेद्रयाहायुभवोवाजरत्नाः ॥ ५ ॥ योवः सुनोत्यभिपित्वेऽअह्नातींवाजासुः सर्वनुमदाय । तस्मैरुयिन्मृभवः सर्ववीरुमा
 तक्षतवृषणोमंदसानाः+ ॥ प्रातः सुतमपिवोहर्यश्चमाध्यंदिनंसर्वनुकेवर्तते । समभुभिः पियस्वरुल्लाघेभिः सखीऽर्याऽईद्र

(४।४।३) इहोपेतिनृचंभ्यस्तूरुस्त्वयामदेवऋभवशिष्टुर् ।

चक्रुपसुश्रुत्या ॥ येदेवासोऽअभवतासुकृत्याशुनाऽइवेदधिदिविनिपेद । तेरलंघातशवसोनपातःसौधन्यनाऽअभ
 वतामृतासः ॥ यत्ततीयंसर्वनरंल्लेधेयमकृणुध्वंस्वपस्यासुहस्ताः । तदभवःपरिपिकंवऽएतत्संमदैभिरिंद्रियेभिःपिच
 ध्वं ॥ ६ ॥ (४१४४) अनश्वोजातोऽअनभीशुःरुक्थ्योऽइरथखिचक्रःपरिवतेरजः । महत्तद्वोद्वेव्यस्यप्रवाचनंघा
 मृभवःपृथिवीयच्चपुण्यथ ॥ रथंयेचक्रुःसुवृत्सुचेतसोविह्वरंतंमनसस्पदिध्यया । ताँऽकृन्व १ स्वसर्वनस्यपीतयऽआवो
 वाजाऽऋभवोचेदयामसि ॥ तद्वोवाजाऽऋभवःसुप्रवाचनंदेवेषुविभवोऽअभवन्महित्वनं । जिन्नीयत्संतापितरासना
 जुरापुरंयुर्वानाचरथायतक्षथ ॥ एकंविचक्रमसंचतुर्वयंनिश्चर्मणोगामरिणीतधीतिभिः । अथादेवेष्वमृतत्वमानश
 श्रुषीर्वाजाऽऋभवस्तद्वऽऽवृकथं ॥ ऋभुतोरयिःप्रथमश्रवस्तमोवाजेश्रुतासोयमजीजनन्नरः । विभ्वत्प्रोविदथेषुप्रवा
 द्योयंदेवासोर्वथासविचर्पणिः ॥ ७ ॥ सवाज्यवांसऽऋपिर्वचस्ययासशूरोऽअस्तापृतनासुदुष्टरः । सरायस्पोपंससुवी
 र्धदेयंवाजोविभ्वोऽऋभवोयमाविषुः ॥ श्रेष्ठवःपेशोऽअर्धधायिदशतंस्तोमोवाजाऽऋभवस्तंजुष्टन । धीरासोहि
 ष्टाकवयोविपश्चित्तान्वऽएनाब्रह्मणावैदयामसि ॥ यूयमस्मभ्यंधिपणाभ्यस्परिविद्वांसोविश्वानर्याणिभोजना । द्यु
 मंतवाजंवृषंमुत्तमानोरयिर्भुभवस्तक्षतावर्यः ॥ इहप्रजामिहरयिराणाऽइहश्रवोवीरवत्तक्षतानः । येनवयंचि

(४१४४) अनश्वोजातइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋभवोजगलंत्यात्रिष्टुप ।

तयेमात्यन्यान्तंवाजं चित्रमृभवोददानः ॥ ८ ॥ (४।४।५) उपनोवाजाऽअध्वरमृमुक्षादेवायातपथिभिर्देवानैः ।
 यथायज्ञंमनुषोयिश्चाङ्गुसुदधिच्येरेण्वाःसुदिनेष्वह्नां ॥ तेषोद्देमनसंसतुयज्ञाजुष्टासोऽअद्यपृतनिर्णिजोगुः । प्रवःसु
 तासोहरयंतपूर्णाःकल्पेदक्षायहर्षयंतपीताः⁺ ॥ व्युद्वायंदेवांहंतयथावःस्तोमोवाजाऽऋभुक्षणौदुदेवः । जुह्वेमनुष्वदु
 परासुयिधुयुमेसर्चावृहर्दियेपुसोमं ॥ पीवोऽअश्याःशुचद्रथ्राहिभूतार्यःशिमावाजिनःसुनिष्काः । इंद्रस्वसूनोशवसो
 नपतोनुवथेत्यप्रियंमदाय ॥ ऋभुमृभुक्षणोरयिवाजेवाजिन्तंमंयुजं । इंद्रस्वतंहवामहेसद्रासात्तममश्विनं ॥ ९ ॥
 सेदंभवोयमवथयूयमिंद्रश्चमर्त्यं । सधीभिरस्तुसनितामेघसाताऽसोऽअर्घता ॥ विनोवाजाऽऋभुक्षणःपथश्चित्तनुयष्ट
 वे । असमर्थसूरयःस्तुताविश्याऽआगोस्तरूपणि ॥ तंनोवाजाऽऋभुक्षणऽइंद्रनासंत्यारयिं । समर्थचर्पणिभ्यऽआपू
 रुर्गस्तऽमघत्तये ॥ १० ॥ (४।४।६) इतोहियांद्वात्रासंतिपूर्वायापरुभ्यस्त्रसदंस्युनितोशे । क्षेत्रासांददथुरुर्वरासां
 धुनंदस्युभ्योऽअभिरूतिमर्गं ॥ इतवाजिनंपुरुनिष्पिध्वानंदधिक्रामुददथुर्विथक्कृष्टिं । ऋज्जिप्यंश्येनंमुपितप्सुमाशुं
 चर्कृत्यमयोनुपतिंनशूरं ॥ यंसीमनुप्रवतेवद्रवतंविथ्वःपूरुमर्दतिहर्षमाणः । पृड्भिर्गृथ्यंतमेधुयुंनशूरंरथतुरंवातभिवभ्र

(४।४।५) उपनइत्यष्टवस्वसूक्त्यवामदेव नभवस्त्रिष्टुपुंअंत्याश्चतस्रोऽनुष्टुभः । (४।४।६) उतोहीतिवशंचस्यसूक्त्यवामदेवोदधिभावा-
 आघायाद्यावाशुधिबीत्रिष्टुप्

मांग्रुताःसुमरणेहवन्ते । कृणोम्याजिमघयाहमिन्द्रइयमिरेणुमभिभूत्योजाः ॥ १७ ॥ अहंताविश्वार्चकरुनकिर्मादिव्यं
 सहोदरतेऽअप्रतीतं । यन्मासोमासोममदुन्यदुस्थोभेभयेतेरजसीऽअपारे+ ॥ विदुष्टेविश्वार्चुवनानितस्यताप्रब्रवी
 पियरुणायवेधः । त्वंभ्रत्राणिशृण्मिपेजयुन्यान्त्वंवृताँऽअरिणाऽइंद्रसिंघून ॥ अस्माकमत्रपितरस्तऽआसन्त्सप्तऽअप
 योदीर्गहेवृध्यमनि । तऽआयंजंतत्रसदस्युमस्याऽइंद्रंनवृत्रुरेमर्धेदुवं+ ॥ पुरुकुत्सानीहिवामदाशच्छुव्येभिरिंद्रावरु
 णानमोभिः । अधाराजानंत्रसदस्युमस्यावृत्रहर्णददथुरधेदुवं+ ॥ रायाय्यंससवांसोमदेमहव्येनेदुवायवसेनुगावः ।
 तांधेनुमिंद्रावरुणायुयंनोविश्वार्हाहाधत्तमनपस्फुरतीं ॥ १८ ॥ (४।४।११) कऽर्दश्रवत्कतमोयज्ञियानांवंदारुदेवः
 कतमोजुगते । कस्येमांदेवीममृतेपुप्रेष्ठाहृदिश्रेणामसुष्टुतिसुहृव्यां+ ॥ कोमृळातिकतमऽआगमिष्ठोदेवानामुकतमःशं
 भविष्ठः । रथंकमाहुर्द्रवदश्वमाशुयंसूर्यस्यदुहितावृणीत ॥ मधूहिष्मागच्छथऽईवतोद्युनिद्रोनशक्तिपरितकम्यायां ।
 द्विवऽआजातादिव्यासुपूर्णाकयाशचीनांभयथःशचिष्ठा ॥ कावांभूदुर्पमातिःकर्यानुऽआश्विनागमथोह्युयमाना । को
 वांमहश्चित्त्यजसोऽअभीकऽउरुह्यतंमाधीदश्वानऽकुती+ ॥ उरुयारथःपरिनक्षतिधामायत्समुद्रादुभिवर्तेतां । म
 ध्वामाधीमधुवांमुप्रायन्यरसांवांपृक्षीभुरजंतपृकाः+ ॥ सिंधुर्हवारसयांसिचदश्वान्धुणावयोरुपासःपरिमन् ॥ तदपु

(४।४।११) कऽउश्रवकितिप्रचस्यसक्तस्यसोहोत्रीपरुमीज्ञजमीन्नावश्रिनौप्रिष्प ।

वामजिरंचेतियानयेनपतीभवंधःसूर्यायाः ॥ इहेहयद्वांसमनापपृक्षेसेयमसेसुमतिर्वाजरा ॥ उरुध्वतंजरितारंयुवं
 हश्रितःकामोनासत्यायुवद्रिक्तं ॥ १९ ॥ (४१४१२) तंवारंथंययमृधाहुवेमपृथुअयमश्विनासंगतिगोः । यःसूर्या
 वहतिवंधुरायुगिर्वाहसंपुरुतमवसूयुं ॥ युवंश्रियमश्विनादेवतातांदिवोनपातावनथुःशचीभिः । युवोर्वपुरभिपृक्षःस
 चंतवहंतियत्ककुहासोरथेयां ॥ कोचामृधाकरेतरातहव्यःकृतयेवासुतेपेयायवाकैः । ऋतस्यवावनुपेपव्यायनमोयेमा
 नोऽअश्विनावंवर्तत् ॥ हिरण्ययेनपुरुभूरथेनेमंयुंनोसत्योर्पयातं । पिवाथःऽइन्मधुनःसोम्यस्यदधथोरत्नविधतेजना
 य ॥ आनोयातंद्विवोऽअच्छापृथिव्याहिरण्ययेनसुवृत्तारथेन । मावामन्येनियमन्देवयंतुःसंयद्देनाभिःपव्यावीं ॥ इ
 नूनोरुयिपुरुधीरंवृहंतंद्वामिमाथामुभयेष्वसे । नरोयद्द्वामश्विनास्तोमनावन्त्सुधस्तुतिमाजमीढासोऽअगमन् ॥ इ
 हेहयद्वां ॥ २० ॥ (४१४१३) एपस्यभानुरुदियतियुज्यतेरथःपरिज्माद्विवोऽअस्यसानवि । पक्षासोऽअस्मि
 निमथुनाऽअधित्रयोदतिस्तुरीयोमधुनोचिरिष्यते ॥ उद्वांपक्षासोमधुंमंतऽईरतेरथाऽअश्वोसऽपसोव्युष्टिपु । अपोर्ण
 वंतस्तमऽआपरीचृतंस्वर्णशुक्रंतन्वतऽआरजः ॥ मध्वःपिवतंमधुपेभिरासभिरुतप्रियंमधुनेयुजाथारथं । आंवर्तनि
 मधुनाजिन्वथस्पथोदृतिवहेथेमधुंमंतमश्विना ॥ हुंसासोयेवांमधुंमंतोऽअस्त्रियोहिरण्यपर्णाऽउहुवऽउपवुधः । उद
 (४१४१२) तंवामितिसत्तर्षस्यसूक्तस्यपुरुमीढाजमीढावश्विनोत्रिष्टुप । (४१४१३) एपस्यइतिसत्तर्षस्यसूक्तस्यवामदेवोश्विनौजगलंत्वात्रिष्टुप ।

मृतोमिदिनामिदिस्पृशोमघ्नो नमक्षः सर्वनानिगच्छथः ॥ स्वध्वरासोमधुमंतोऽअग्नयऽडुस्राजर्त्तेप्रतिवस्तोरुश्विना ।
 यन्निर्कहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमसुपायमधुमंतमद्रिभिः ॥ आक्रेनिपासोऽअहर्भिर्दविध्वतः स्वर्णशुक्रंतुच्यंतुऽआर
 जः । सूरश्चिदश्वान्युजानऽइयतेविश्व्याऽअनुस्वधयाचितथस्पथः* ॥ प्रवामवोचमश्विनाधियंधारथः स्वभ्योऽअज
 रोयोऽअस्ति । येनसद्यःपरिजासियाथोहुविष्मंतं तरणिभोजमच्छ ॥ २१ ॥ (४।५।१) अग्रपिचामधूनांसुतंवायो
 दिनिष्टिउ । त्वंहिर्पूर्वपाऽअसि ॥ शूतेनानोऽअभिष्टिभिर्नियुत्याऽइंद्रसारथिः । वार्योसुतस्वतृपंतं ॥ आर्यासहस्रं
 रयऽइंद्रवायूऽअभिप्रयः । वहंतुसोमपीतये ॥ रथंहिरण्यंधुरमिंद्रवायूस्वध्वरं । आहिस्थार्थोदिविस्पृशं ॥ रथेनपृ
 थुपार्जसाद्राश्वान्सुमुपगच्छतं । इंद्रवायूऽइहागतं ॥ इंद्रवायूऽअयंसुतस्तंदेवेभिःसुजोपसा । पिबतंद्राशुपोगृहे ॥ इह
 प्रयाणमस्तुवामिंद्रवायूविमोचनं । इहवांसोमपीतये ॥ २२ ॥ (४।५।२) वार्योशुक्रोऽअयामितेमच्योऽअग्रदिधि
 ष्टिउ । आर्याहिंसोमपीतयेस्वाहोदैवनियुत्वता ॥ इंद्रश्चवायवेपांसोमानांपीतिमर्हथः । युवांहियंतीर्दवोनिम्नमापो
 नसध्वरु ॥ वार्यविंद्रश्चशुष्मिणासुरथंशवसस्पती । नियुत्वतानऽकृतयऽआर्यातंसोमपीतये ॥ वार्यांसंतिपुरुस्पृहो

(४।५।१) अग्रपिनेतिसर्पम्यसूक्तस्वामदेवः इंद्रवायू आगायावायुर्गायत्री । (४।५।२) वार्योश्चित्चतुर्ऋचम्यसूक्तम्यवागदेव इंद्रवायू
 आगायावायुस्तुपुर ।

मानोमहोज्योतिषः परमेव्योमन् । सप्तस्थस्तुविजातोरवेणविसुत्तरदिमरधमत्तमांसि ॥ ससुष्टुभासऽऋकतागुणेनव
 लंरुरोजफलिगंरवेण । बृहस्पतिरुस्त्रिथाहव्यसुदुःकनिऋदुद्वावशतीरुदाजत् ॥ २६ ॥ एवापित्रेविश्वदेवायवृष्णेय
 जैर्विधेमनमसाह्वविभिः । बृहस्पतेसुप्रजावीरवंतोव्यंस्यामपतयोरयीणां ॥ सऽइन्द्राज्ञाप्रतिजन्यानिविश्याशुष्मे
 णतस्यावभिवीर्येण । बृहस्पतिंयःसुभृतंविभित्यलगूयतिवंदतेपूर्वभाजं ॥ सऽइत्क्षेत्सुधितऽओकसिस्वेतस्माऽइळा
 पिन्वतेविश्वदानीम् । तस्मैविशःस्वयमेवानमंत्यस्मिन्द्रह्याराजनिपूर्वऽएति ॥ अप्रतीतो जयति संधना निप्रतिजन्या
 न्युतयासर्जन्या । अवस्यनेयोवर्षवःऋणोतिब्रह्मणेराजातमवंतिदेवाः ॥ इन्द्रश्चसोमंपिवतंबृहस्पतेस्मिन्युज्ञेर्मदसा
 नार्चयणवसू । आवाविशंत्विदवःस्वामुवोस्मेरायिसर्ववीरुंनियच्छतं ॥ बृहस्पतऽइन्द्रधंतनुःसचासायांसुमतिभूत्वस्मे ।
 अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जज्ञस्तमर्योवनुशुमरातीः ॥ २७ ॥ इति तृतीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

त्रयोविंशाध्यायेवर्गा. २७ सूक्तानि १८ ऋचः १४४ ॥ त्याग. ४८ धान्यापृथिवीभ्या. दधिक्राण. १९
 सूर्याये. इंद्रावरुणाभ्या. ११ त्रसदस्यवजात्मन. ६ इंद्रावरुणाभ्या. ४ अश्विभ्या. ३१ चायव. इंद्रावायुभ्या. ३ वायव. ५ इंद्रावृहस्प-
 तिभ्या. ६ वृहस्पतय. ९ इंद्रावृहस्पतिभ्या. २ ॥ इति तृतीयेऽसप्तमः ॥ ७ ॥

इदमुपस्यंतुप्रतिप्यासप्तगायत्रैतद्देवस्यसावित्रंनुजागतमभूद्देवःपद्मिष्टुवंतकोयोदशवैश्वदेवंत्रिगायत्र्यंतंतुम
 हीसप्तधावापृथिवीयक्षेत्रस्याष्टौतिष्ठःक्षेत्रपत्याःशुनायैकापरापुरवृष्णिर्वसांत्याचशुनासीराभ्यामुपांत्येसीतायै
 तेचानुष्टुभावाद्याचतुर्थीचसमुद्रादेकादशाग्नेयंजगत्यंतसौर्यवापंवागव्यंवाघृतस्तुतिर्वानमोत्रिभ्योभौमोत्रिःपं
 चमेमंडलेनुक्तगोत्रमात्रेयंविद्यात्पंकत्यंतस्यचसूक्तस्यशेषमानुष्टुभमवोधिद्वादशानुधगविष्टिरौकुमारंकुमारोवृ
 शोवाजानंभौवाशक्कर्यंतंकवीत्युचोस्तुवृशपर्वत्वमग्नेवसुश्रुतआद्याविराट्त्रृतीयामारुतरौद्रवैष्णवीत्वामन्नए
 कादशसुसमिद्धायांप्रगायत्रमक्षितंदशपांकंसखायइपःपंस्यंतत्वामग्नेसप्तजागतं ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (४।५।६) इदमुत्पत्युत्तमंपुरस्ताज्ज्योतिस्तमसोवयुनायदस्थात् । नूनंद्दिवोद्दुहितरोविभ्रती
 गतुंकृणवन्नूपसोजनाय ॥ अस्थुरुचित्राऽऽपसःपुरस्तान्मिताऽइधुस्वरवोध्वरेषु । व्यूद्भ्रजस्यतमसोद्धारोच्छंतीरद्भ्रच्छु
 चयःपावकाः ॥ वृच्छंतीरुद्यचितयंतभोजान्राधोदेयायोपसोमघोर्नीः । अचित्रेऽअंतःपणयःससंतवुधुयमानास्तम
 सोविमध्ये ॥ क्वचित्सदेवीःसुनयोनवोवायामौवभूयादुपसोवोऽअद्य । येनानववेऽअंगिरंदशंग्वेसप्तास्वैरवतीरेवदू
 प ॥ यूयंहिदेवीर्ऋतुयुग्मिर्भ्वैःपरिप्रयाथमुयंनानिसूद्यः । प्रवोधयंतीरुपसःसुसंतंद्दिपाचतुंष्पाच्चरथायजीवं ॥ १ ॥

(४।५।६) इदमुत्पदितेकादशचल्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवउपाखिष्टुप् ।

क्वस्विदासांकतमार्पुण्ययाविद्युर्भूणां । शुभंयच्छुभ्राऽउपसश्चरंतिनविज्ञायंतसहशीरज्जुर्याः+ ॥ ताघा
 ताभूद्राऽउपसःपुरासुरभिष्टिद्युभ्राऽऋतजातसत्याः । यास्वीजानःशशमानऽउवथैःस्तुवच्छंसंद्रविणंसद्यऽआप ॥ ता
 ऽआर्चरंतिसमनापुरस्तात्समानतःसमनार्पप्रथानाः । ऋतस्येदेवीःसदसोबुधुनागवांनसर्गाऽउपसोर्जरंते ॥ ताऽइ
 ङ्नेऽइवममनासमानीरमीतवर्णाऽउपसश्चरंति । गृह्णीरभ्यमसितंरुशब्धिःशुक्रास्तनूभिःशुचयोरुचानाः+ ॥ रुयिंदि
 योदुहितरोविभातीःप्रजायंतयच्छतास्मासुदेवीः । स्योनादावःप्रतिबुध्यमानाःसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तद्धोदिवोदु
 हितरोविभातीरुपब्रुवऽउपसोयज्ञकैतुः । वयंस्यामयशसोजनेपुतह्यौश्चघृत्तांपृथिवीचंदेवी+ ॥ २ ॥ (४१५१७) प्र
 तिष्यासूनरीजनीव्युच्छंतीपरिस्वसुः । द्विवोऽर्ददशिंदुहिता+ ॥ अश्वेयचित्रारुपीमातागवामतावरी । सखाभूदुश्वि
 नोरुपाः+ ॥ उतसखास्यश्विनोरुतमातागवामसि । उतोपोवस्वऽईशिपे ॥ यावयद्वेपसत्वाचिकित्वित्सूनृतारि ।
 प्रतिस्तोमैरमुत्सहि ॥ प्रतिभूद्राऽअदक्षतगवांसर्गानरश्मयः । ओपाऽअप्राऽउरुञ्जयः ॥ आपुप्रुपीविभावरिव्याव
 ज्योत्तिपातमः । उपोऽअनुस्वधामय ॥ आद्यांतनोपिरुश्मभिरांतरिक्षमुरुप्रियं । उपःशुक्लेणशोचिप ॥ ३ ॥ (४१५१८)
 तदेवस्यंसवितुर्वार्यमहर्हृणीमहेऽअसुरस्यप्रचेतसः । छर्दिंयैर्नदुाद्युपेयच्छतित्मनातन्नोमहौऽउदयान्देवोऽअरुभिः ॥

(४१५१७) प्रतिष्येतिसप्तर्चससूक्तसवामदेवउपागायत्री / (४१५१८) तदेवस्येतिसप्तर्चम्यसूक्तम्यवामदेवःसधिताजगती ।

द्विवोधर्ताभुवन्स्यप्रजापतिःपिशंगद्रापिप्रतिमुचतेकृविः । विचक्षणःप्रथयन्नापुणन्नूर्वजीजनत्सवितासुन्नमुक्थ्यं ॥
 आप्राज्जासिद्विव्यानिपाथिवाश्लोकैद्वेवःकृणुतेस्वायधर्मणे । प्रवाह्दअस्त्राक्सवितासर्षीमनिनिवेश्यन्प्रसुवन्नक्तुभि
 र्जगत् ॥ अदाभ्योभुवन्नानिप्रचारकशङ्कतानिद्वेवःसविताभिरक्षते । प्रास्त्राग्वाह्दभुवन्स्यप्रजाभ्योधृतप्रतोमहोऽअज्म
 स्वरजति ॥ त्रिरंतर्दक्षंसवितामहित्वनात्रीरजासिपरिभूस्त्रीणिरोचना । तिस्रोदिवःपृथिवीस्त्रिद्वेवःइत्यतित्रिभिर्ब्रतै
 रभिनोरक्षतित्मना ॥ बृहत्सुन्नःप्रसवीतानिवेशनोजगतःस्यातुरुभयस्ययोग्यशी । सनोद्वेवःसविताशर्मयच्छत्वसेक्षया
 यत्रिवरूथमंहसः ॥ आगन्देवऽऽक्तुभिर्वधतुक्षयंदधातुनःसवितासुप्रजामिषं । सनःक्षपाभिरहभिश्चजिन्यवतुप्रजावतं
 रथिमस्सेसमिन्वतु ॥ ४ ॥ (४।५।९) अभूद्देवःसवितावंद्योनुनऽइदानीमह्दऽऽपवाच्योनृभिः । वियोरत्नाभजति
 मानवेभ्यःश्रेष्ठनोऽअत्रद्रविणंयथादधत् ॥ देवेभ्योहिप्रथमंयज्ञियेभ्योमृतत्वंसुवसिभागमुत्तमं । आदिद्वामानंसवि
 तव्यूर्णुपेनूचीनाजीवितामानुषेभ्यः ॥ अचितीयच्चक्रुमादिव्येजनेदीनेर्दक्षैःप्रभृतीपूरुपत्वता । देवेपुचसवितुर्मानुषेपु
 चत्वन्तोऽअत्रसुवतादनागसः ॥ नप्रमियेसवितुर्देव्यस्यतद्यथाविश्वंभुवनंधारयिष्यति । यत्पृथिव्याचरिन्नास्वंगुरि
 र्वर्णमिद्वेवःसुवतिसत्यमस्यतत् ॥ इन्द्रज्येष्ठान्वृहद्भ्यःपर्वतेभ्यःक्षयोऽऽएभ्यःसुवसिपस्त्यावतः । यथायथापतयंतोचि

(४।५।९) अभूद्देवइतिपठ्यसूक्तम्यवामदेवःसविताजगलंलागिष्टुप् ।

धेमिरऽण्वैवर्तशुःसवितःसुनायते ॥ येतेत्रिरहन्त्सवितःसुवासोद्विवेद्वेसौभगमासुवांति । इन्द्रोद्यावापृथिवीसिंधुर
 द्विराद्विलेनोऽअदितिःशर्मयंसत् ॥ ५ ॥ (४।५।१०) कोवखातावसवःकोवखातावाग्भूमीऽअदितेत्रासीधा
 नः । सहीयसोऽरुणमित्रमर्तात्कोयोधुरेवरयोधातिदेवाः ॥ प्रयेधामानिपूव्याण्यर्चान्वियदुच्छान्वियोतारोऽअमू
 राः । विधातारोवितेदधुरजसाऽऋतधीतयोरुरुचंतदुसाः⁺ ॥ प्रपस्त्याइमदितिसिंधुमकैःस्वस्तिमीकिसल्यार्यदेवी ।
 उभेयथनोऽअहनीनिपातऽउपासानर्काकरतामदब्धे ॥ व्यर्थमावरुणश्चेत्तिपथाभिरस्पतिःसुचितंगतुमग्निः । इन्द्रो
 विष्णुनवदुस्तवानाशर्मनोयंतममयुद्धं ॥ आपर्वतस्यमुरुतामवांसिदेवस्यत्रातुरत्रिभगस्य । पात्पतिर्जन्यादंहसोनो
 मित्रोमित्रियादुतनऽउरुव्येत् ॥ ६ ॥ नूरोदसीऽअहिनाबुभ्यैनस्तुवीतदेवीऽअप्यैभिरिष्टेः । समुद्रंनसंचरणेसनिप्यवो
 घर्मस्वरसोनद्योऽअपग्रत् ॥ देवेनोद्विवेदित्तिनिपातुदेवखातात्रायतामप्रयुच्छन् । नृहमित्रस्यवरुणस्यधासिमर्हाम
 सिप्रमियंसान्नुग्नेः⁺ ॥ अग्निरीशेवसुव्यस्याग्निर्महःसौभगस्य । तान्यसम्भ्यंरासते ॥ उपौमघोन्यावहुसूतृतेवार्पा
 पुरु । अस्मभ्यंवाजिनीवति ॥ तत्सुनःसवितामगोवरुणोमित्रोऽअर्थमा । इन्द्रोऽनोराधुसागमत् ॥ ७ ॥ (४।५।११) मही

(४।५।१०) कोवखातेतिदशर्चम्यसूक्तस्य नामदेवोविधेदेवास्त्रिपुअंत्यास्तिसोगायत्र्यः । (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ७ अग्निः १ उपाः १
 विश्वेदेवाः १ एतदश) । (४।५।११) महोदतिसप्तर्चस्यसूक्तस्य नामदेवोद्यावापृथिवीत्रिपुअंत्यास्तिसोगायत्र्यः ।

ध्यावापृथिवीऽइहज्येष्ठेरुचाभवताशुचर्यद्विरुक्तैः । यत्सीवारिष्ठेबृहतीविमिन्वन्नवद्वोक्षापप्रथानेभिरेवः ॥ देवीद्वि
 वेभिर्यजतेयज्ञैरमिनतीतस्थतुरुक्षमाणे । ऋतावरीऽअद्बृहादेवपुत्रेयज्ञस्यनेत्रीशुचर्यद्विरुक्तैः+ ॥ सऽइत्स्वपाभुवने
 व्यासयऽइमेधावापृथिवीजजान । उर्वीगभीरेरजसीसुमेकेऽअवंशेधीरःशच्यासमैरत् ॥ नूरोदसीवृहद्विज्ञोविरुक्तैःप
 लीवद्विरिपर्यतीसजोपाः । उरुचीविश्वैयजतेतिपातंधियास्यामर्थ्यःसदासाः+ ॥ प्रवांमहिद्यवीऽअभ्युपस्तुतिभरा
 महे । शुचीऽउपप्रशस्तये ॥ पुनानेतन्वामिथःस्वनदक्षेणराजथः । ऊह्याथैसनादृतं+ ॥ महीमित्रस्यसाधथस्तरतीपि
 प्रतीऽऋतं । परियज्ञंनिपैदथुः ॥ ८ ॥ (४।५।१२) क्षेत्रस्यपतिनाव्ययंहितेनेवजयामसि । गामश्वपोपयित्वासनो
 मृळातीदृशे ॥ क्षेत्रस्यपतेमधुमंतममधेनुर्विवपयोऽअस्मासुधुक्ष्व । मधुश्चतुर्धुतमिवसुपूतमतस्यनःपतयोमृळयंतु ॥
 मधुमतीरोपधीर्द्यावऽआपोमधुमन्नोभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमन्नोऽअस्वरिष्यंतोऽअन्वेनंचेरम ॥ शुनंवाहाः

मधुमतीरोपधीर्द्यावऽआपोमधुमन्नोभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमन्नोऽअस्वरिष्यंतोऽअन्वेनंचेरम ॥ शुनंवाहाः
 मधुमतीरोपधीर्द्यावऽआपोमधुमन्नोभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमन्नोऽअस्वरिष्यंतोऽअन्वेनंचेरम ॥ शुनंवाहाः
 मधुमतीरोपधीर्द्यावऽआपोमधुमन्नोभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमन्नोऽअस्वरिष्यंतोऽअन्वेनंचेरम ॥ शुनंवाहाः

(४।५।१२) क्षेत्रस्येत्यष्टवस्यसूक्तस्यवामदेवआद्यानातिस्तृणाक्षेत्रपतिर्देवताचतुर्थ्याःशुनःपंचम्यष्टम्योःशुनासीरोपधीसप्तम्योःसीता
 आद्याचतुर्थीपधीसप्तम्योऽनुष्टुभःपंचमीपुरलण्णिकशेषास्त्रिष्टुभः (अत्रशुनासीरावित्यत्रकेचिद्वाव्यादित्यावित्युच्चार
 यन्तितत्रचतुरस्रं यतःवायुःशुनःसूर्यएवात्रसीरःशुनासीरोवायुसूर्यौवदंति । शुनासीर्यास्कइंद्रतुमेनेसूयेंद्रौतौमन्यतेशाकपृणिरितिशुनासी
 रस्वरूपेणैकनाचार्यमतदर्शनव्याजेनवैविध्यप्रतिपादितं तस्मात्प्रकृतिभूतशुनासीरगण्डेनोच्चारणयुक्तं) ।

शुनंनरःशुनंकृपतुलांगलं । शुनंरुत्रावर्धयंतांशुनमष्टामुर्दिगय ॥ शुनासीराविमांवाचञुपेथायद्विविचक्रधुःपयः । ते
 नेमामुपसिचतं ॥ अर्वाचीसुभगेभवसीतेवंदामहेत्वा । यथानःसुभगासंसियथानःसुफलासंसि ॥ इंद्रःसीतांनिर्गृह्णा
 तुतांपयानुयच्छतु । सानुःपर्यस्वतीदुहासुत्तरामुत्तरांसमां ॥ शुनंनुःफालाविकृपंतुभूमिशुनंकीनाशाऽअभिर्येतुवाहः ।
 शुनंपूर्जन्योमधुनापर्योभिःशुनासीराशुनमस्मासुधत्तं ॥ ९ ॥ (४५।१३) समुद्रादुर्मिमधुमोऽउदरदुपांशुनासममृत
 त्वमानद्र । घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेयानाममृतस्यनाभिः ॥ वयंनामप्रव्रवामाघृतस्यास्मिन्युज्ञेधोरयामानमो
 भिः । उप्रव्रव्यागृणवच्छस्यमानंचतुःशृंगोवमीद्वौरऽएतत् ॥ चत्वारिशृंगत्रयोऽअस्यपाद्गोद्वेशीपिसप्तहस्तासोऽ
 अस्य । त्रिधावृद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याऽआविवेश ॥ त्रिधाहितंपणिभिर्गुह्यमानंगविदेवासोघृतमन्वविदन् ।
 इंद्रऽएकंसूर्यऽएकजजानवेनादेकस्वधयानिदृत्तशुः ॥ एताऽअर्पतिहृद्यात्समुद्राच्छतद्रजारिपुणानावृक्षे । घृतस्यधा
 राऽअभिचाकशीमिहिरण्ययोवेतसोमर्ध्वऽआसां ॥ १० ॥ सम्यक्पूर्ववतिसुरितोनेधेनाऽअंतर्हृदामनसापुयर्मानाः ।
 एतेऽअर्पत्यूर्मयोघृतस्यमृगाऽइवक्षिपणोरीर्यमाणाः ॥ सिधोरिवप्राच्यनेशूघनासोवातप्रभियःपतयंतियह्वाः । घृतस्य
 धाराऽअरुपोनव्राजीकाष्ठाभिदद्भूमिभिःपिन्वमानः ॥ अभिप्रवंतमर्ननेवयोपाःकल्याण्यःसर्चमानासोऽअग्नि । घृ

(४५।१३) समुद्रादूर्मित्येकादशर्षस्यसूक्तस्यवामदेवोमिच्छिद्रुंत्याजगती (सूर्योवापोवागावोवाघृतस्तुतिर्वादेवता) ।

तस्य धाराः समिधो न संतता लुपाणो ह्यर्थं तिजा तवेदाः ॥ कन्याऽइव वहु तु मे तवा उऽअं स्व्यं जानाऽअभिचा कशीमि । यत्र
 सोमः सयते यत्र यज्ञो घृतस्य धाराऽअभितर्पवते ॥ अर्घ्यर्पत सुष्टुतिं गव्यं माजिमस्सासु भुद्राद्रविणानि घत्त । इमं यज्ञं नय
 तद्देवता नो घृतस्य धारा मधु मत्पवते ॥ धामन्ते विश्वं भुवन्मधि श्रितमंतः संमुद्रे ह्यंशुतरायुपि । अपामनीके स मिथेवऽ
 आभृतस्तमं श्यामधु मंतं तऽऽकुर्मि ॥ ११ ॥ (इति वामदेवं चतुर्थं मंडलं समाप्तं अत्र सूक्तानि ५८) (५१११) अ
 बोधुग्निः समिधा जनानां प्रतिधेनुमिवायती मुपासं । युक्ताऽइव प्रवयामुजिहनाः प्रभानवः सिन्धतेनाकमच्छ ॥ अर्वाधि
 होता यजथाय देवान् चूर्वाऽअग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् । समिच्छस्य रुशददशिपाजो महान् देवस्तमसो निरमोचि ॥ यदीगु
 णस्वरशुनामजीगुः शुचिरक्लेशुचिभिर्गोभिर्गुग्निः । आदक्षिणा युज्यते वाजयंत्युत्तानामर्ध्वोऽअंघयज्जुहभिः ॥ अग्निम
 च्छादेवयतां मनांसि च धूपीवसूयसं चरंति । यदी सुवतिऽउपसाविरूपे श्वेतो वाजी जायतेऽअग्नेऽअह्नां ॥ जनिष्टुहिजे
 न्योऽअग्नेऽअह्नां हितो हितेऽश्वरूपो वनेषु । दमेदमे सतरला दधानो मिहोतानिर्पसादाय जीयान् ॥ अग्निहोतान्यंसीदुद्य
 जीयानुपस्थे मातुः सुरभाऽउल्लोके । युवाकविः पुरुनिष्ठऽऽकृतावाधृता कृष्टीनामुतमंथ्यऽइच्छः ॥ १२ ॥ प्रणुत्यं विप्रम
 ध्वरेषु साधुमग्निहोतारमीळते नमोभिः । आयस्ततानुरोदसीऽऽकृते नृनिर्त्यं मृजंति याजिनं घृतेन ॥ माजाल्यो मृज्यते स्वे

आत्रेयपंचमे मंडलं पठनुवाकाः (५१११) अथोधीति द्वादशं सूक्तस्य आत्रेयो विषयविप्रि रात्रि विष्टुप् ।

दर्मूनाः कविप्रशस्तोऽअतिथिः शिवोर्नः । सहस्रशृंगो घृपुमस्तदोज्जाविर्थाऽअग्नेसहस्राप्रास्यन्यान् ॥ प्रसृद्योऽअग्नेऽ
 अत्येप्यन्यानाधिर्यसिचारुतमोवभूथ । इकेन्योवपुष्योविभावाप्रियोविशामतिथिर्मानुषीणां ॥ तुभ्यैभरंतिक्षितयोय
 विष्टवलिर्मग्नेऽअंतिऽओतदूरात् । आभंदिष्टस्यसुमतिचिक्लिबृहत्तेऽअग्नेमहिशर्मभद्रं ॥ आद्यरथंभानुमोभानु
 मंतमग्नेतिष्ठयज्ञेभिः समंतं । विद्वान्पथीनामुर्वेशुतरिक्षमेहेदेवान्हविरघायवधि ॥ अथोचामकवयेमध्यायवचोवृदा
 रुघृपभायवृष्णौ । गर्वधिरोनमसास्तोममग्नाद्विधीवरुक्ममुरुव्यंचमश्रेत् ॥ १३ ॥ (५।१।२) कुमारंमातार्युवतिः
 समुब्धं गुहाविभतिं नर्ददातिपित्रे । अनीकमस्य नमिनज्जनासः पुरः पश्यंति निहितमरुतौ ॥ कमेतं त्वं युवते कुमारं पपी
 विभर्षिमाहिषीजजान । पूर्वाहिं गर्भः शरदोव्यघर्षपश्यं जातं यदसूतमाता ॥ हिरण्यदंतं शुचिचर्णमाराल्क्षेत्रादपश्यमा
 युधामिमानं । दुद्रानोऽअस्माऽअमृतं विष्टृक्त्तिकमार्मनिद्राः कृणवन्ननुक्थाः ॥ क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरंतं समद्युथं नपुरु
 शोर्भमानं । नताऽअगृन्मन्नजनिष्टृहियः पल्लिकीरिद्युवतयो भवंति ॥ केमेमर्यंकवियवंतगोभिर्नयेपांगोपाऽअरणश्चिदा
 स । यईजगृभुरयते खंजंत्वाजातिपृथ्वऽउपनश्चिकित्वान् ॥ वृसारजानं वसुतिजनानामरतयोनिर्दधुर्मत्स्येषु । ब्रह्मा

(५।१।२) कुमारमिति द्वादशार्थस्य सूक्त्यत्रायः कुमारः अपिः कमेतं विज्योतिपत्यनयोर्जरोऽशोमिच्छिष्टपृथ्व्याशकरी (पाक्षिको
 जारोऽशः सर्वसूक्तेषु । यद्यपि मुद्रितामुद्रितपुक्तेषु बहुत्रजानोऽशइत्युपलभ्यते तथापि जरनाश्रयः पुनोजारोऽशइति भाष्ये स्पष्टं ।

प्यत्रैवतंसृजंतुनिद्रितारोनिघासोभवंतु ॥ १४ ॥ शुर्नश्चिच्छेपनिदिंतसहस्राद्युपादमुंचोऽअशमिष्टहिपः । एवास्म
 दंशेविमुग्धिपाशान्होतश्चिकित्त्वऽइहूतूनिपद्यं ॥ हृणीयमानोऽअपहिमदव्येःप्रमेद्वानात्रतपाऽउवाच । इंद्रोविद्वो
 ऽअनुहित्वाचक्षतेनाहमग्नेऽअनुशिष्टऽआगो ॥ विज्योतिपावृहताभात्यग्निराविर्विश्वांनिकृणुतेमहित्वा । प्रादेवी
 मायाःसंहतेदुरेवाःशिशितिशृंगेरक्षसेविनिक्षे ॥ उतस्वानासोद्विविर्यत्यग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहतुवाऽउ ॥ मदेचिदस्यप्ररु
 जंतिमामानवरंतेपरिबाधोऽअदेवीः ॥ एतंतेस्तोमंतुविजातुविप्रोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षं । यदीदग्नेप्रतित्वंदैवहृयाः
 स्वर्वतीरपऽएनाजयेम ॥ तुवित्रीवौवृपभोवावृथानौशुच्वत्र्यःसर्मजातिवेदः । इतीममग्निमृताऽअवोचन्वाहिष्मते
 मनवेशर्मयंसञ्ज्विष्मतेमन्येशर्मयंसत् ॥ १५ ॥ (५।१।३) त्वमग्नेवरुणोजायसेयत्वंमित्रोभयसियत्समिद्धः । त्वे
 विश्वेशहसस्पुत्रद्वेवास्त्वमिद्रोद्वाशुपेमर्त्याय ॥ त्वमर्त्यमाभवसियत्कनीनांनमस्वधावन्गुह्यविभपिं । अंजतिमित्रंसु
 धितंनगोभिर्यदंपतीसर्मनसाकृणोपिं ॥ तवश्रियेमरुतोमजंयंतरुद्रयत्तेजनिमचारुचित्रं । पदंयद्विष्णोरुपमंनिघायि
 तेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ तवश्रियासुहृशोदेवदेवाःपुरुदधानाऽअमृतंसंपतं । होतारमग्निमनुपोनिपेदुर्दशस्यंतऽउ
 शिजुःशंसमायोः+ ॥ नत्वञ्जोताऽपूर्वोऽअग्नेयजीयात्रकाव्यैःपरोऽअंस्तिस्वधायः । विशश्रयस्याऽअतिथिर्भवासिसय

(५।१।३) त्वममइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यआत्रेवोवसुधुतोमिस्त्वतीयायामरुद्रविष्णवबिभृवाद्याविराट् ।

ज्ञेनवनवेवुमर्तान् ॥ वृयमग्नेवनुयामत्वोतावसुयवोहविपाबुध्यमानाः । वृयंसमयेविदधेप्वह्वायंरायासहसरपुत्रम
 तान् ॥ १६ ॥ योनऽआगोऽअभ्येनोभरात्यधीदुयमघशंसेदधात । जहीचिकित्वोऽअभिगस्तिमेतामग्नेयोनोमर्चय
 तिद्वयेन ॥ त्वामस्याव्युपिदेवुपूर्वदूतं कृण्वानाऽअयजंतहृव्यैः । संस्थेयदग्नेऽईयसैरयीणांदेवोमंतंर्वसुभिरिध्यमानः ॥
 अर्बस्पृधिपितर्योधिर्विद्वान्पुत्रोयस्तैसहसःसूनऽऊहे । कदाचिकित्वोऽअभिचक्षसेनोमेकदोऽऋतुचिद्यातयासे ॥ भू
 रिनामवंदमानोदधातिपितावसोयद्रितज्जोपयासे । कुविद्वेयस्यसहसाचकानःसुन्नमग्निर्वनतेवापृधानः* ॥ त्वमंगज
 रितारंयविष्टविश्वान्यग्नेदुरितातिपिर्षि । स्तेनाऽअहश्त्रिप्रयोजनासोज्ञातकेतापृजिनाऽअभूवन् ॥ इमेयामासस्त्व
 द्विग्भूवन्वसवेवातदिदागोऽअवाचि । नाहायमग्निरभिशस्तयेनोनीरपंतेवापृधानःपरादात् ॥ १७ ॥ (५११४)
 त्वामग्नेवसुपतिवसूनामभिप्रमदेऽअध्वरेपुराजन् । त्वयावाज्वाजयंतोजयेमाभिव्यामपृसुतीर्मर्त्यानां ॥ हव्ययाळ
 म्निर्जरःपितानोविभुर्विभायासुहृशीकोऽअस्से । सुगार्हपत्याःसमिपेदिदीह्यसुद्यश्चसंमिमीहिश्चांसि ॥ विशांक
 विविशपतिमानुषीणांशुचिपायकंपृथपृथमग्नि । निहोतारंविश्वविददधिध्वेसदेवेषुवनतेवार्षाणि ॥ जुपस्वाम्नाऽइळया
 मजोप्रायर्तमानोरिमभिःसूर्यस्य । जुपस्वनःसमिधंजातवेदुऽआचंदेवान्हविरथायवक्षि ॥ जुष्टोदमूनाऽअतिधिर्दु

(५११४) त्वामग्नेवसुपतिवसूनामभिप्रमदेऽअध्वरेपुराजन् । त्वयावाज्वाजयंतोजयेमाभिव्यामपृसुतीर्मर्त्यानां ॥ हव्ययाळ

रोणऽइमंनौयज्ञमुपयाहिविद्वान् । विश्वाऽअग्नेऽअभियुजोविहत्याशत्रूयतासाभराभोजनानि ॥ १८ ॥ वृधेनदस्यु
 पिपिपिंयत्सहससुत्रदेवान्सोऽअग्नेपाहिनृतमवाजेऽअस्मान् ॥ वृयंतैऽअग्न
 प्रहिच्चातयस्वययः कृण्वानस्तन्येऽस्वायै । पिपिपिंयत्सहससुत्रदेवान्सोऽअग्नेपाहिनृतमवाजेऽअस्मान् ॥ वृयंतैऽअग्न
 ऽउक्थैर्विधेमवृयंहृव्यैः पायकभद्रशोचै । अस्मेरयि विश्ववारंसमिन्वास्मे विश्वानिद्रविणानिधेहि ॥ अस्माकमग्नेऽअ
 ध्वरंजुपस्वसहसः सुनोत्रिपथस्थहृव्यं । वृयंदेवेषुसुकृतः स्यामशर्मणानस्त्रिवरूथेनपाहि ॥ विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदुः
 सिंधुननावादुरितातिपिपि । अग्नेऽअत्रिवन्नमसागृणानोऽस्माकंबोधयवितातनूनां ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोमे
 त्यमत्योजोहवीमि । जातवेदोऽयशोऽअस्मासुधिप्रजाभिरग्नेऽअमृतत्वमंश्यां ॥ यस्मेत्यंसुकृतैजातवेदऽउलोकमग्ने
 कृण्वःस्योनं । अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतरुयिनंशतेस्वस्ति ॥ १९ ॥ (५।१।५) सुसमिद्धायशोचिपैघतंतींजु
 होतन । अग्नयेजातवेदसे ॥ नराशंसः सुपूदतीमंयज्ञमदाभ्यः । क्विहिमधुहस्त्यः ॥ इच्छितोऽअग्नऽआवहृद्रं चित्रमि
 हप्रियं । सुखरथेभिरुतये ॥ ऊर्णन्नदुविप्रथस्वाभ्यं १ कार्दाऽअनूपत । भवानः शुभ्रसातये ॥ देवीर्द्वारोविश्रयध्वंसुग्रा
 यणानंऽकृतये । प्रम्रयुज्ञं पृणीतन ॥ २० ॥ सुप्रतीकवयोवृधायह्वीऽऽकृतस्यमातरा । द्रोपामुपासमीमहे ॥ वातंस्यप

(५।१।५) सुसमिद्धायैकादशर्चस्यसूक्तस्यवसुश्रुतः इध्मोनराशंसइच्छोवहिर्देवीर्द्वारउपासानक्तादेव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टा
 वनस्पतिस्वाहाकृतयोगायत्री ।

त्मन्नीळितादैव्याहोतारामनुषः । इमंनोयज्ञमार्गतं ॥ इळासरस्वतीमहीतिस्त्रोद्वेपीर्मयोभुवः । ग्रहिःसीदंत्वच्चिधः ॥
 शिवस्त्वष्टरिहागहिधिभुःपोषडुतत्मना । युज्ञेयज्ञेनडडदेव ॥ यत्रवेत्थयनस्पतेद्वेयानांगुह्यानामनि । तत्रहुव्यानि
 गामय ॥ स्वाहाग्नयेवरुणायस्वाहेद्रायमरुद्भ्यः । स्वाहाद्वेभ्योहविः ॥ २१ ॥ (५११६) अग्निं तमन्येयोयत्तर
 स्तंयंतिधेनवः । अस्तमर्वतडादावोस्तंनित्यासोवाजिनडइपँस्तोत्वभ्यडाभर ॥ सोडाग्निर्वोचसुगुणैसंयमायंतिधे
 नवः । समर्वतोरघुद्रवःसंभुजातासःसुरयुडइपँ ॥ अग्निह्वाजिनंविशेददातित्रिध्वर्चर्षणिः । अग्नीरायेस्वाभुवंसग्नी
 तोयातिवार्यमिपँ ॥ आतेडाअग्नडइधीमहिद्युमंतंदेवाजरं । यद्भ्रुस्यातेपनीयसीसमिदोदयंतिघर्षीपँ ॥ आतेडाअग्न
 डऋचाह्विःशुकस्वशोचिपस्पते । सुर्धंद्रदस्मविशपतेहव्यंवाद्रतुर्भ्यंहयतुडइपँ ॥ २२ ॥ प्रोत्येडाअग्नयोमिद्रुविश्वंपु
 ष्यंतिवार्यं । तेहिन्विरेतडइन्विरेतडइपण्यंत्यानूपगिपँ ॥ तवत्येडाअग्नेडाअर्चयोमहिग्राधंतवाजिनः । धेपत्वभिः
 श्रफानांवाजाभुरंतगोनामिपँ ॥ नवानोडाअग्नडाभरस्तोत्वभ्यःसुधितीरिपः । तेस्यामयडाअनुत्स्वादूतासोदमेदम
 डइपँ ॥ उभेसुधंद्रसपिपोदर्वीश्रीणीपडाआसनि । उतोनुडाउत्पुपूर्याडउक्थेपुशवस्तपतुडइपँ ॥ एवाडाअग्निर्मजुय
 मुर्गाभिर्यज्ञेभिरानुपक् । दधद्रुस्मेसुवीर्यमुतत्यद्राश्वभ्यमिपँ ॥ २३ ॥ (५११७) सखायुःसंयःसम्यंचमिपँस्तो
 (५११६) अग्निमितिदशर्चस्वसूक्तसवमुश्रुतोमिःपंक्तिः । (५११७) सखायःसमितिदशर्चस्वसूक्तसवमुश्रुतुंलापंक्तिः ।

मंचान्नये । वीषिष्ठायक्षितीनामज्जोन्त्रेसहस्रवते ॥ कुत्राचिद्यस्यसमृतोरुण्वानरोनुपदने । अहंतश्चिद्यमिधेतसंजुन
 यतिजंतवः ॥ संयद्रिपोवनामहंसहृष्यमानानुपाणां । उतद्युन्नस्यशर्वसऽकृतस्वरश्चिममादेदे ॥ सःसांकृणोतिकेतु
 मानकैचिद्दुरऽआसते । पावृकोयद्धनस्पतीन्प्रस्मांमिनात्यजरः ॥ अवस्मयस्यवेपणेस्वेदंपृथियुजुहति । अभीमहृ
 स्वजेन्यंभूसमापृष्ठेवरुहुः ॥ २४ ॥ यंमर्त्यःपुरुसृहृषिदद्विश्चस्यधार्यसे । प्रस्वादंनंपितूनामस्तततिचिदायवे ॥
 सहिष्माधन्वाक्षितंदातानदात्यापृशुः । हिरिश्मश्रुःशुचिदन्नभुरनिभृष्टतविपिः ॥ शुचिःप्मयस्मांऽअत्रिवत्प्रस्थधि
 तीवुरीयते । सुपूरसृतमाताक्राणायदानशेभगं ॥ आयस्तैसपिरासुतेग्नेशमस्तिधार्यसे । ऐपुद्युन्नमृतश्रयऽआचित्त
 मर्त्येषुधाः ॥ इतिचिन्मन्युमभ्रिजुस्त्वादातमापृशुदेदे । आदेग्नेऽअपृणतोत्रिःसासह्याद्धस्युनिपःसांसह्यान्नृन्
 ॥ २५ ॥ (५११८) त्वामन्नऽकृतायवुःसमीधिरप्रलंम्रलासऽकृतयेसहस्कृत । पुरुश्चंद्रयजतंविश्वधायासंदमूनसंग
 हर्पतिवरेण्यं ॥ त्वामग्नेऽअतिधिपृष्व्यविशःशोचिष्केशंगहर्पतिनिपेदिरे । बृहत्केतुंपुरुर्बुधनुसृतंमुशर्माणंस्ववसंजर
 द्विषं ॥ त्वामग्नेमानुपीरीळतेविशोहोत्राघिद्विचिचिंरलुधातमं । गुहासंतमुभगविश्वदर्शतंतुविष्णुणसंसुयजंघृतश्रि
 र्यं ॥ त्वामग्नेधर्णांसिंविश्वधावृयंगीभिर्गणंतोनमसोपसेदिम । सनोऽनुपस्वसमिधानोऽअंगिरोद्रेयोमंतस्ययशसासुदी

(५११८) त्वामन्नऽकृतायवइतिसप्तर्चस्वमूकस्यइपोभिर्जंगती ।

तिभिः ॥ त्वमग्नेषु लूख्यो विशो विशेव यो दधासि प्रलथा पुरुष्टुत । पुरुष्यद्दानहं मा पिरा जनिस्त्रिभिः नातेति त्रिपाणस्य
 नाधुपे ॥ त्वामग्नेसमिधानं यचिष्टय देवा दूतं च किरेह व्यसाहनं । उरुज्यमंगुत यो निमाहुं तं त्वेयं गधुर्देधिरेचो द्युयन्मति ॥
 त्वामग्नेप्रदिवऽआहुं तं धृतैः मुन्नायनः सुप्रमिधासमीधिरे । मनात्पानऽजोर्गधीभिरुद्धितोऽभिजयान्मियाधियायिति
 षसे ॥ २६ ॥ इति तृतीयाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

चतुर्विंशत्यायेवर्गो. २६ मूक्तानि १६ ऋच १५२॥ त्याग ॥ उपग. १८ गमि. १३ विश्वेभ्यो देवेभ्य. ७ त्वाम. उपग.
 विश्वेभ्यो देवेभ्य. घानाष्टयिमीम्या. ७ क्षेत्रपतय. ३ शुनाये. शुनागीराभ्या. तीनाया. २ शुनागीगन्वा. ५ त्वाम. ३७ मरुद्भूदि
 ष्युभ्य. आगय. २० समिदायास्य. नरादासाये. इच्छो यर्हिषद्. देवीयोद्वाभ्यद्. उपगानक्ताभ्या. देवीभ्याद्दोतुभ्यां. प्रजेभ्यो ग्वा.
 सरस्वतीब्जाभारतीभ्य. त्वद्. वनस्पतय. ग्राहार्कृतिभ्य. आगय २७ ॥ इति तृतीयेऽष्टमः ॥ ८ ॥

॥ इतितृतीयोऽष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथचतुर्थाष्टकप्रारंभः ॥

ॐत्वामग्नेगयोत्यापंचम्यौपंकीअग्नेओजिष्ठमंत्याचतुर्थ्यौचजनस्यपद्सुतंभरोजागतंप्रान्नयेर्चतोगायत्रंत्वंशिस्तो
 मेनप्रवेधसेपंचागिरसोधरुणोबृहत्पूरुःपंत्यंतंह्यायज्ञैःप्रातर्नृकवाहाद्वितोभ्यवस्थावत्रिर्गायत्रावनुष्टुभौविरा
 डुपायमग्नेचतुष्कंप्रयस्वंतःपंत्यंतंहमनुष्वत्ससःप्रविश्वसामन्विश्वसामग्निद्युन्नोविश्वचर्पणिरग्नेत्वंगोपायना
 लापायनावावंधुःसुवंधुःश्रुतवंधुर्विप्रवंधुंश्वैकचाद्विपदमच्छावोनववसूयवआनुष्टुभमग्नेगायत्रमंत्यावैश्वदेव्य
 नस्वंतापद्त्रैवृष्णःपौरुकुत्स्यौद्वैत्र्यरुणत्रसदस्यूरानौभारतश्चाश्वमेधौत्यास्तिस्त्रोनुष्टुभौनात्मात्मनेदद्यादि
 तिसर्वास्वत्रिकेचिदंत्थैद्राप्तीसमिद्धोविश्ववारात्रेयीत्रिष्टुब्जगतीत्रिष्टुवनुष्टुब्जगायत्र्यौत्र्यर्धमापंचोनागौरिवीतिः
 शाकत्येद्रमुशनायदौशनसोवापादःक्लस्यवञ्चुर्ऋणंचयोप्यत्रराजास्तुतंद्रोइद्रोथायसप्तोनावस्युरुग्रमिति कौत्स्यो
 शनसौवापादौपरैद्राकौत्स्यदर्दद्वादशगतुः ॥ १ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःओम् ॥ (५।१।९) त्वामग्नेहृविष्मंतोद्वंमतीसऽइळते । मन्यैत्वाजातवेदसंसह
 व्यावक्ष्यानुपक्त् ॥ अग्निहोतादास्वतःक्षयस्यवृक्तवर्हिषः । संयज्ञासश्चरंतिर्यंसंवाजासःश्रवस्यवः ॥ उतस्मयंशिशुय
 धानवृजनिष्टारणी । धृतरामानुपीणांविशामग्निस्वध्वरं ॥ उतस्मदुर्गृभीयसेपुत्रोनह्यार्याणां । पूरूयोदग्धासिवनाग्ने

(५।१।९) त्वामग्नेइतिसत्रचस्यसूक्तस्यात्रेयोगयोमिच्छुष्टुपंचमीसप्तम्यौपंकी ।

पृथुर्नयवसे ॥ अर्धसयस्यार्चयःसम्यक्संचंतिधूमिनः । यदीमहन्नितोद्विव्युध्मातेवधमतिशिशीतिष्मातरीयथा ॥
 तवाहर्ममऽऽकृतिभिर्मित्रस्यचप्रशस्तिभिः । द्वेषोयुतो नदुरितातुर्याममर्त्यानां ॥ तनोऽअग्नेऽअभीनरोरयिसहस्वऽआ
 भर । सक्षेपयत्सपोषयद्भुवद्वाजस्यसातयऽवृतेधिपत्सुनोबृधे⁺ ॥ १ ॥ (५।१।१०) अग्नेऽओजिष्ठमाभरद्युन्नमस्म
 भ्यमग्निगो । प्रनोरायापरीणसारत्सिवाजायुपंधां ॥ त्वनोअग्नेऽअद्भुतकृत्वादक्षस्यमंहना । त्वेऽअसुर्यशुमारुहत्का
 णामित्रोनयुद्भिः ॥ त्वनोऽअग्नेऽएपांगयंपुष्टिचवर्धय । येस्तोमंभिःप्रसूरयोनरोमघान्यनिशुः⁺ ॥ येऽअग्नेचंद्रतेगि
 रःशुभंत्यश्वरपधसः । शुष्मेभिःशुष्मिणोनरोद्विवश्चिद्येषांवृहत्सुकीर्तिर्वोधतितमना । तवत्येऽअग्नेऽअर्चयोन्नाजंतोयं
 त्तिधृष्ण्याया । परिज्मानोनविद्युतःस्थानोरधोनवाजयुः⁺ ॥ नूनोऽअग्नेऽऽकृतयेसुवार्धसश्चरातये । अस्माकांसश्चसूर
 योविश्याऽआशास्तरीपणि ॥ त्वनोऽअग्नेऽअंगिरःस्तुतस्तवान्ऽआभर ॥ होतविश्यासहूरयिस्तोत्भ्यःस्तवसेचनऽवृते
 धिपत्सुनोबृधे⁺ ॥ २ ॥ (५।१।११) जनस्यगोपाऽअजनिष्टजागृचिरग्निःसुदधःसुधितायनव्यसे । धृतप्रतीकोबृह
 ताद्विष्टिस्पृशाद्युमद्विभातिभरतेभ्यःशुचिः ॥ युन्नस्यकेतुंप्रधमंपुरोहितमग्निनरस्त्रिपधस्थेसमीधिरे । इंद्रेणदुवैःसरथं

(५।१।१०) अग्नेओजिष्ठमितिमत्तंचस्यसूक्तस्यगयोमिन्नुष्टुपृचतुर्थीसप्तम्यौपंक्ती । (५।१।११) जनस्येतिपळंचस्यसूक्तस्यात्रेयः
 सुतंभरोमिजंगवी ।

सवर्हिपि सीदुन्निहोतायुजथायसुक्रतुः ॥ असंमृष्टोजायसेमात्रोः शुचिर्मद्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः । घृतेन त्वावर्धयन्न
 न्नऽआहुतधूमस्तैकेतुरंभवद्दिविश्चितः⁺ ॥ अग्निर्नोयज्ञमुपवेतुसाधुयाग्निनरोविभरंतेगृहेगृहे । अग्निर्दूतोऽर्भवद्भव्य
 बार्हनोऽग्निवृणानावृणतेकृविक्रतुं ॥ तुभ्येदमग्नेमधुमत्तमंवचस्तुभ्यमनीपाऽइयमस्तुशंद्धे । त्वांगिरःसिंधुमिवाव
 नीर्महीरापृणंतिशर्वसावर्धयँतिच ॥ त्वामग्नेअंगिरसोगुहोह्रितमन्वविदन्धिश्श्रियाणवनेवने । सजायसेमथ्यमानःस
 होमहत्वामाहुःसहसस्पुत्रमंगिरः ॥ ३ ॥ (५१।१२) प्राग्रयैबृहतेयशियायऽऋतस्यबृष्णेऽअसुरायमन्मं । घृतं
 नयज्ञऽआस्येइ सुपूतंगिरंभरेवृषभायप्रतीची⁺ ॥ ऋतंचिकित्वऽऋतमिच्चिकिच्छृतस्यधाराऽअनुतंधिपूर्वाः । नाह्या
 तुंसहसानद्वयेनऽऋतंसपाम्यरूपस्यवृष्णः ॥ कयानोऽअग्नऽऋतयंन्नृतेनमुवोनेवेदाऽऽउचथस्यनव्यः । वेदामिद्वेवऽऋ
 त्पाऽऋतूनांनाहंपतिसनितुरस्यरायः⁺ ॥ केतेऽअग्नेरिपेवबंधनासुःकेपायवःसनियंतद्व्यमंतः । केथासिमग्नेऽअनृतस्यपां
 तिकऽआसंतोवचसःसंतिगोपाः⁺ ॥ सखायस्तेवियुणाऽअग्नऽएतेशिवासुःसंतोऽआंशवाऽअभूवन् । अधूर्पतस्वयमे
 तेवचोभिर्ऋजूयतेवृजिनानिब्रुवंतः ॥ यस्तेऽअग्नेनमसायुज्ञमीष्टऽऋतंसपात्यरूपस्यवृष्णः । तस्यक्षयःपृथुरासाधुरैतु
 प्रसन्नाणस्यनर्हुपस्यशेषः ॥ ४ ॥ (५१।१३) अर्चतस्त्वाहवामहेचतःसमिधीमहि । अग्नेऽअर्चतऽऋतये ॥ अग्नेः

(५१।१२) प्राग्रयइतिपठर्चस्वसूक्तस्यसुतंभरोभिस्त्रिष्टुप् । (५१।१३) अर्चतइतिपठर्चस्वसूक्तस्यसुतंभरोभिर्गोपात्री ।

स्तोमंमनामहेसिप्रमद्यदित्रिष्टुतः । देवस्यद्रविणस्यवः ॥ अग्निर्जुपत्तनो गिरोहोतायोमानुषेष्वा । सयक्षद्वैव्यंजनं ॥
 त्वमग्नेसप्रथाऽअसिजुष्टोहोतावरैण्यः । त्वर्यायज्ञं चितन्वते ॥ त्वामग्नेवाजसातमं विप्रार्धं तिसुष्टुतं । सनोरास्वसुवी
 धी ॥ अग्नेनेमिरुराऽईवदेवास्त्रं परिभूरसि । आरार्धश्चित्रमृजसे ॥ ५ ॥ (५।१।१४) अग्निस्तोमं नवो धयसमिधा
 नोऽअमर्त्यं । ह्रव्यादेवे पुनोदधत् ॥ तमध्वरेष्वीळते देवं मर्ताऽअमर्त्यं । यजिष्ठं मानुषेजने ॥ तंहिरश्वं तऽईळते ब्रूचा
 देवं धृतश्रुता । अग्निह्रव्याययोळ्वे ॥ अग्निर्जातोऽअरोचतघ्नन्दस्यून्योतिपातमः । अविदुजाऽअपः स्वः+ ॥ अग्नि
 मीळन्यं क्विघृतं पृष्ठं सपर्यत । वेतुमिशृणवद्भवं ॥ अग्निघृतेन वा वृधुः स्तोमं भिविंश्वर्चपणि । स्वाधीभिर्वचस्युभिः ॥
 ॥ ६ ॥ (५।२।१) प्रवेधसे क्वये वेद्याय गिरं भरेयशसे पूर्वार्यं । घृतप्रसत्तोऽअसुरः सुशेवो रायो धृता धरुणो वस्वोऽअ
 ग्निः+ ॥ ऋतेनऽऋतं धरणं धारयंत युज्ञस्य शाके परमेव्यो मन् । द्विवोधर्मन् धरुणे सेदुपो नञ्जातैरजाताऽअभियेन नः शुः+ ॥
 अंहोयुर्वस्तन्वस्तन्यतो विवयो महदुष्टं पूर्वार्यं । ससंवतो नवजातस्तुतुर्यात्सिंहं क्रुद्धमभितः परिष्टुः ॥ मातेवयम्रसेप
 प्रधानो जनं जनंधार्यसे चक्षसे च । वयोवयोजरसे यदधानुः परित्मना विपुरुषो जिगासि ॥ वाजो नुते शवसस्पृत्वंतं मुकुं
 (५।१।१४) अग्निस्तोमं नेति पृथं स्यसूक्त्यमुंतं भरोमिर्गायत्री । (५।२।१) प्रवेधसद्वतिपंचम्यसूक्त्यस्य आंगिरसोभिर्वरुणस्त्रिष्टुत् ।

अरिष्टोयेपांरथोव्यश्वदावस्त्रीयते ॥ चित्राव्यायेपुदीधितिरासद्भुक्थापांतिये । स्त्रीर्णवृद्धिःस्वर्णरेश्रवांसिदधिरेपरि ॥
 येमैपंचाशतंदुदुरस्थानांसधस्तुति । द्युमदंश्रमद्विध्रयोवृहृकृषिमघोनांनुवदंमृतनुणां ॥ १० ॥ (५१२५) अभ्यं
 वृस्थाःप्रजायंतेप्रव्रवेर्वमिश्चिकेत । उपस्थेमातुर्विचंष्टे ॥ जूहुरेविचितयंतोनिमिपंनुम्णंपांति । आहृष्टांपुरंविचियुः ॥
 आश्वेत्त्रेयस्यंजंतवोद्युमद्वर्धतकृष्टयः । निष्कर्मिणोवोवृहृदुक्थऽएनामध्यानवाज्युः ॥ प्रियंद्रुधंनकाम्यमजाभिजा
 म्योःसर्चा । घर्मोनवाजजठरोदंब्धःशश्वतोदंभः ॥ क्रीळन्नोरश्मुऽआधुवःसंभसंनावायुनावेविदानः । ताऽअस्यस
 न्धूपजोनतिग्माःसुसंशितावृह्योवक्षणेस्याः ॥ ११ ॥ (५१२६) यर्मप्रैवाजसातमत्वंचिन्मन्यंसेरुयिं । तंनोगी
 भिःश्रवार्यद्वेवत्रापनययुजं ॥ येऽअग्नेरयंतितेष्टुद्धाऽउग्रस्यशर्वसः । अपद्वेयोऽअपहरोन्यमंत्रतस्यसश्चिरे ॥ होता
 रंत्वाचृणीमहेद्देक्षस्यसाधनं । युज्ञेयुषुर्व्यगिराप्रयस्यंतोहवामहे ॥ इत्थायथातऽकृतयेसहसावन्दिदुवोदये । रायऽऋ
 तार्यसुकृतोगोभिःप्यामसधुमादोवीरेःस्यामसधुमादः ॥ १२ ॥ (५१२७) मनुष्वत्स्यानिधीमहिमनुष्यत्समिधीम
 हि । अग्नेमनुष्वदंगिरोदुयान्देययुतेयज ॥ त्वंहिमानुपेजनेष्टेष्टुम्रीतऽइध्यसे । सुचर्त्स्यायंत्यानुपक्सुजातिसर्पिरागु

(५१२५) अभ्यवस्थाइतिपंचस्यसूक्तस्यात्रेयोवग्निरग्निःआद्येद्वेगायत्र्यौहृतीयाचतुर्थ्यांचतुष्टौभौपंचमीविराड्रूपा । (५१२६) यमप्र
 इतिचतुर्भचस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रयस्यंतोमिगुष्टुपुंश्यापंक्तिः । (५१२७) मनुष्वदितिचतुर्भचस्यसूक्तस्यात्रेयःसतोमिगुष्टुपुंश्यापंक्तिः ।

ते ॥ त्वां विश्वे सजोपसो देवा सोऽदुतमक्रत । सपर्यतस्त्वाकथेयुः श्रेष्ठे देवमीळते ॥ देवं वो देवयज्ययाग्निमीळीतमर्थैः ।
 समिद्धः शुक्रदीदित्यृतस्यं यो निमासदः ससस्यो निमासदः ॥ १३ ॥ (५।२।८) प्रविश्वसामन्नत्रिवदर्चापावकशौ
 चिपे । योऽअर्धरेष्वीड्यो होतां मुद्रतमो विशिः ॥ न्यः शिंजातवैदसुं दधाता देवमत्विजं । प्रयज्ञऽएत्वानुपगद्यादिव
 व्यचस्तमः ॥ चिकित्तिन्मनसं त्वा देवं मर्तासऽऽकृतये । वरेण्यस्य ते वसऽइयानासोऽअमन्महि ॥ अग्नेचिकिच्चं १ स्यने
 ऽइदं वचः सहस्य । तं त्वांसुशिप्रदं पतेस्तोमैर्वधृत्यत्रयोगीभिः शुभं त्यत्रयः ॥ १४ ॥ (५।२।९) अग्नेसंहं तमाभरद्युन्न
 स्यं प्रासहारयिं । विश्वायश्चर्पणीरभ्याः ३ सावाजैः पुसासहत् ॥ तमग्ने पृतनापहरयिं सहस्वऽआभर । त्वं हि सत्योऽअच्छु
 तोऽद्रातावाजस्यगोमतः ॥ विश्वेहित्वासजोपसो जनासो वृकवर्हिपः । होतां ससन्नसुप्रियं व्यंति वार्यापुरुः ॥ सहिष्मा
 विश्वचर्पणिरुभिमात्तिसहोद्दधे । अग्नऽएषुक्षयेष्वारवन्नः शुक्रदीदिदित्युमत्पावकदीदिहि ॥ १५ ॥ (५।२।१०) अग्नेत्वं
 नोऽअंतमऽडुतत्राताशिवो भवावरूप्यः ॥ वसुरग्निर्वसुश्रवाऽअच्छानक्षिद्युमत्तं रयिं दाः ॥ सनो वोधिश्चुधीहवमुहुव्या

(५।२।८) प्रविश्वसामन्नत्रिवदर्चापावकः । (५।२।९) अग्नेसंहं तमिति चतुर्नचस्यसूक्त
 स्वात्रे योऽग्नो विश्वचर्पणिरभिः सुप्रियं व्यंति चतुर्नचस्यसूक्तस्य गौपायना (लौपायनावा) वंधुः सुबंधुः
 श्रुतबंधुर्विप्रबंधुः अकमेणपयोऽग्निद्विपदाविराद् ।

णोऽअघायुतः र मस्मात् ॥ तंत्वाशोचिष्ठदीदिवः सुन्नार्थनूतमीमहेससिभ्यः ॥ १६ ॥ (५।२।११) अच्छावोऽअग्निमवसे
 देवंगांसिसनोवसुः । रासत्पुत्रऽऋषुणामृतावापर्षतिद्विपः⁺ ॥ सहिसुत्योयंपूर्वेचिद्देवासश्चिद्यमाधिरे । होतारंमंद्रजि
 ह्वमित्सुदीतिभिर्विभावसुं ॥ सनोधीतीवारिष्ठयाश्रेष्ठयाचसुमत्या । अग्नेरायोदिदीहिनःसुष्टुकिभिर्वरेण्य ॥ अग्निद्वे
 पुराजत्यग्निर्मतेष्व्याविशन् । अग्निर्नोहव्यवाहनोग्निधीभिःसपर्यत ॥ अग्निस्तुचिश्रवस्तमंतुविब्रह्माणमुत्तमं । अतूत
 श्राव्यत्पतिपुत्रंददातिद्रुगुपे ॥ १७ ॥ अग्निर्देदातिसर्पतिसासाह्योयुधानृभिः । अग्निरत्यंरघुप्यदुंजेतारमपरजि
 तं ॥ यद्वाहिंष्टंतद्रुमथैवृहदर्चविभावसो । महिपीवृत्वद्रथिस्त्वद्राजाऽऽदीरते ॥ तवद्युमंतोऽअर्चयोम्रायैवोच्यतेवृह
 त् । इतोतेतन्यतुर्यथास्वानोऽअर्ततमनादिवः⁺ ॥ एवोऽअग्निवसुयवःसहसानंवंदिम । सनोचिश्वाऽअतिद्विपुःपपे
 ज्ञावेवसुक्रतुः ॥ १८ ॥ (५।२।१२) अग्नेपावकरोचिपमंद्रयादेवजिह्वया । आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वाघृतल
 वीमहेचित्रभानोस्वर्दशं । देवोऽआवीतयेवह ॥ वीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमंतंसमिधीमहि । अग्नेवृहंतमध्वरे⁺ ॥ अग्नेवि
 श्वंभिरागहिदेवेभिर्हुव्यदातये । होतारंत्वाघृणीमहे ॥ यजमानायसुन्वतऽअग्नेसुवीर्यवह । देवैरासस्तिवृहियि

(५।२।११) अच्छावइतिनवर्चम्यसूक्तस्यात्रेयोवसूयवोमिन्द्रुप । (५।२।१२) अग्नेपावकेतिनवर्चससूक्तम्यवसूयवोमिन्द्रया
 विश्वेदेवागायत्री ।

॥ १९ ॥ समिधानःसहस्रजिदग्नेधर्माणिपुष्यसि । दुवानादुतऽउक्थ्यः ॥ न्य१ग्निजातवेदसहोत्रवाहुयविष्ट्यं ।
 दधाताद्रेयमृत्विजं ॥ प्रयज्ञऽएत्वानुपगृधाद्रेवव्यचस्तमः । स्तुणीतवाहिरासदे ॥ एदंमरुतोऽअश्विनामित्रःसीदंतुव
 रूणः । देवासःसर्वयाचिशा ॥ २० ॥ (५।२।१३) अनस्वतासत्पतिर्माहेमेगावाचेतिष्टोऽअसुरोमघोनः । ऋष्टु
 णोऽअग्नेदशभिःसहस्रैश्वानर्यरुणश्चिकेत ॥ योमेशुताचविशतिचगोनाहरीचयुक्कासुधुराददति । वैश्वानरुसु
 षुतोवायुधानोऽग्नेयच्छत्र्यरुणायशर्म ॥ एवातेऽअग्नेसुमतिचकानोनिविष्ठायनवमंत्रसदस्युः । योमेगिरस्तुविजातस्यपू
 रीयुक्तेनाभिच्यरुणोगुणाति ॥ योमऽइतिप्रवोचत्यश्वमेधायसूर्ये । दददृचासुनियतेदन्मेधामृतायते ॥ यस्यमा
 परुपाःशतमुद्धर्पयत्युक्षणः । अश्वमेधस्यदानाःसोमाऽइवुच्यर्थाशिरः ॥ इंद्राग्नीशतुदाह्यश्वमेधमधीर्यं । क्षत्रधारयतं
 बृहद्विषसूर्यमिवाजरं ॥ २१ ॥ (५।२।१४) समिद्धोऽअग्निद्विंशिशोचिरश्रेत्प्रत्यङ्मुपसमुर्वियाविर्माति । एतिप्रा

(५।२।१३) अनस्वतेतिपठ्यस्यसूक्तस्यत्रैवृष्णरुणःपौरुक्तरुणःपौरुक्तरुणःपौरुक्तरुणःपौरुक्तरुणःपौरुक्तरुणःपौरुक्तरुणःपौरुक्तरुणःपौरुक्तरुणः
 स्तित्रोनुष्टुभः । (अस्मिन्सूक्तेमौमोत्रिरेवदेवतेतिकेचिन् अन्यथायोमेशताचविशतिचगोनामित्यादिदाहृक्रियायाअनुपपत्तेः । नैनदन्ये
 मन्यंतेआत्माध्यासपञ्चमीकारेणतथाप्युपपत्तेः) । (५।२।१४) समिद्धइतिपठ्यस्यसूक्तस्यत्रैयीविश्ववारानुपिकाभिः आद्याःकमेणत्रि
 षुब्जगतीत्रिष्टुबनुष्टुभःअंलेद्वेगायत्र्यौ ।

चींविश्ववारानमोभिर्दुवोऽईळानाह्रुविपाघृताचीं ॥ समिधमानीऽअमृतस्यराजसिहृविष्कृण्वंतंसचसेस्वस्तये । वि
 श्वंसर्धत्सेद्रविण्यमिन्वस्यातिथ्यमग्नेनिचघत्तऽइत्पुरः ॥ अग्नेशर्धमहृतेसोभगायतवद्युन्नान्युत्तमानिसंतु । संजास्प
 त्यंस्यममार्कृणुष्वशत्रूयतामभितिष्ठामहोसि ॥ समिद्धस्यप्रमहसोमेदं देतवश्रियं । वृषभोद्युन्नवोऽअसिसमधुरेज्वि
 ध्यसे ॥ समिद्धोऽअग्रऽआहुतदेवान्यर्धक्षिस्वध्वर । त्वंहिहव्यवाळसि ॥ आजुहोतादुवस्यताग्निप्रयत्यध्वरे । वृणी
 ध्वंहव्यवाहनं ॥ २२ ॥ (५।२।१५) इर्यमामनुपोदेवतात्रीरोचुनादिव्याथारयंत । अर्चितित्वामरुतःपुतदक्षा
 स्वमैप्रामृपिरिद्रासिधीरः ॥ अनुयदोमरुतोमंसानमार्चिन्निद्रं पपिवांसंसुतस्य । आदत्तवज्रमुभियदहिहन्नपोयह्वीर
 सजत्सर्तवाऽइ ॥ उतत्रसाणोमरुतोमेऽअस्येद्रुःसोमस्यसुपुतस्यपेयाः । तद्धिहृव्यंमनुपेगाऽअविदुदुहृन्नाहंपपिवाऽइ
 द्रोऽअस्य ॥ आद्रोदसीवितुरविष्कभायत्संविब्यानश्चिन्नियसेमृगंकः । जिगर्तिमिद्रोऽअपजगुराणःप्रतिश्वसंतमयदा
 नुवंहन ॥ अधकत्वामघवन्तुभ्यं देवाऽअनुविश्वेऽअददुःसोमपेयं । यत्सूर्यस्यहरितःपतंतीःपुरःसतीरुपरराऽएतशे
 कः ॥ २३ ॥ नवयदस्यनवतिचभोगान्साकं वज्रेणमघवाविदुश्चत् । अर्चतीद्रंमरुतःसुधस्येऽत्रेष्टुभेनुवचसाधाधतु
 द्यां ॥ सखासल्येऽअपचतूर्यमग्निरुस्यकत्वामहिपानीशुतानि । त्रीसाकमिद्रोमनुपःसरोसिसुतंपिवद्वृत्रहत्यायसो

(५।२।१५) इर्यमेतिपंचदशस्यसूक्तशास्त्रो गौरिपीतिरिद्रः (उशनायवितिपादस्योशनावा) त्रिष्टुप् ।

मं ॥ त्रीयच्छतामहिपाणामघोमास्त्रीसरांसिमघवासोम्यापाः । कारंनविश्वेऽअहंतदेवाभरमिंद्राययदहिजुघानं ॥
 उशनायत्सहस्यैः रयांतं गृहमिंद्रजुघुवानेभिरश्वैः । वन्वानोऽअत्रसुरथंययाथकुत्सेनद्वैवरवनेहृशुष्णं ॥ प्रान्यच्चक्रम
 वृहःसूर्यस्यकुत्सायान्वद्धरियोयातवेकः । अनासोदस्युऽरमृणोवधेनुनिर्दुय्योणऽआवृणद्धमध्रवाचः ॥ २४ ॥ स्तोमांस
 स्वागौरिवीतेरवध्रंघयोवैदधिनायपिमुं । आत्वामजिश्वासुख्यायचक्रेपचंपुकीरपिवःसोममस्य ॥ नवगवासःसुत
 सोमासऽइंद्रंशगवासोऽअभ्यचैत्यकैः । गव्यंचिदूर्वमपिधानंचंतंतंचिन्नरःशशमानाऽअपमन् ॥ कथोनुतेपरिचरा
 णिचिद्धान्वीर्यामघवन्याचकथं । याचोनुनव्याकृणवःशविष्ट्रेदुतातेविदधेपुत्रवाम ॥ एताविश्वाचकृवाऽइंद्रमूर्यपरी
 तोजनुपवीर्येण । याचिभुवज्जिन्कृणवोदध्वान्नतेवृतातविष्याऽअसितस्याः ॥ इंद्रब्रह्मक्रियमाणजुपस्वयातेशवि
 षुनव्याऽअकर्म । वस्त्रेवभद्रासुकृताचसूर्यंधीरःस्वपाऽअतक्षं ॥ २५ ॥ (५।२।१६) क१ स्ववीरःकोऽअपश्य
 दिद्रंसुखरधमीयमानुहरिभ्यां । योरांयावज्जीसुतसोममिच्छन्तदोकोगंतापुरुहूतऽकृती ॥ अवाचचक्षंपदमस्यंसव
 रुमंनिधातुरन्वायमिच्छन् । अपृच्छमन्याऽउततेमऽआहुरिंद्रनरोबुधानाऽअशेम ॥ प्रनुयंसुतेयातैकृतानींद्रववा
 मयानिनोऽजुजौषः । वेदुदविद्धान्कृणवच्चविद्धान्वहतेयमघवासर्वसेनः ॥ स्थिरंमनश्चक्रेपेजातऽइंद्रवेपीदेकोयुधयेभू

(५।२।१६) क१ स्येतिपंचदशचैस्यसूक्तस्यात्रेयोवधुरिद्रोत्यानांचतस्यामृणंचयैद्रौदेवतेत्रिष्टुप् ।

र्यस ऽत् । अश्मानं चिच्छर्वसादिद्युतो विविदोगवामूर्ध्वमुन्निर्याणां ॥ पुरोयच्चंपरमऽआजनिष्ठाः परावतिश्रुत्यंनान्म
 विभ्रत् । अर्तश्चिदिद्रिद्रिभयंतदेवाविश्व्वाऽअपोऽअजयद्वासपत्नीः ॥ २६ ॥ तुभ्येद्वेतेमरुतः सुशेवाऽअर्धैत्यर्कसुन्ध
 त्यंधः । अहिमोहानमपऽआशर्यानुंप्रमायाभिर्मार्थिनसक्षदिद्रः ॥ विषूमृधौजनुपादानमिन्वृन्नहुनावांमघवन्तसंचका
 नः । अत्राद्रासस्यनमुचेः शिरोयदर्पतयोमनवेगातुमिच्छन् ॥ युजंहिमासकृथाऽआदिदिद्रिशिरोद्रासस्यनमुचेर्मथा
 यन् । अश्मानं चित्स्वर्ध्ववर्तमानंप्रचक्रियेवरोदसीमरुन्धः ॥ स्त्रियोहिद्रासऽआयुधानिचक्रैकिकमाकरन्नवलाऽअस्य
 सेनाः । अंतर्ह्यर्ख्यदुभेऽअस्यधेनेऽअधोप्रेद्युधयेदस्युमिद्रः ॥ समन्नगावोभितोनयंतेहेहवृत्सिवियुतायदासन् । सं
 ताऽइंद्रोऽअसृजदस्यशार्कैर्यद्रीसोमाम्ः सुपुताऽअमंदन् ॥ २७ ॥ यद्रीसोमविश्रुधूताऽअमंदन्नरोरवीहृपभः सादने
 पु । पुरंदुरः पयिवाँऽइंद्रोऽअस्यपुनर्गवामददादुन्निर्याणां ॥ भुद्रमिंद्रशमाऽअग्नेऽअकृन्गवांचत्वारिदतः सहस्रा ।
 ऋणंचयस्यप्रयतामघानिप्रत्यग्रभीष्मचृतमस्यनुर्णां ॥ सुपेशंसुमार्वसृजंत्यस्तुंगवांसुहस्रैरुशमासोऽअग्ने । तीव्राऽइंद्र
 मममंदुः सुतासोकोव्युष्टीपरितकम्यायाः ॥ औच्छ्रत्सारात्रीपरितकम्यायाँऽऋणंचयेराजनिरुशमानां । अत्योनवा
 जीरधुरज्यमानोवृशुश्चत्वार्यसनत्सहस्रा ॥ चतुःसहस्रंगव्यस्यपुश्वः प्रत्यग्रभीष्मरुशमेष्वग्ने । धर्मश्चित्सप्तः प्रचृजेयः

आसीदयस्मस्तम्बादामविप्राः ॥ २८ ॥ (५।२।१७) इंद्रोरथायप्रवतंकृणोतियमध्यस्थान्मघर्वावाजयंतं । २ ।
 वंपथोव्युनोतिगोपाऽअरिष्टोयातिप्रथमःसिपासन् ॥ आप्रद्रवहरिवोमाविवेनःपिदांगरातेऽअभिनःसचस्व । नहि
 त्वदिद्रवस्योऽअन्यदस्यमेनोश्चिज्जनिवतश्चकर्थ ॥ उघत्सहःसहसऽआजनिष्टेदिष्टऽइंद्रऽइंद्रियाणिविश्वा । प्राचो
 दयत्सुदुर्घावत्रेऽअंतर्विज्योतिपासंवष्ट्वत्तमोवः ॥ अनयस्तेरथमश्वायतक्षन्त्वष्ट्रावञ्चंपुरुहूतद्युमंतं । ब्रह्माणऽइंद्रंम
 हयंतोऽअकैरवर्धयन्नह्येहंत्वाऽइ ॥ वृष्णेयत्तेवृषणोऽअकर्मर्चोनिद्रावावाणोऽअदितिःसजोपाः । अनश्वासोयेपव
 योरथाऽइंद्रपिताऽअभ्यवर्ततदस्यून ॥ २९ ॥ प्रतेपूर्वाणिकरणाणिवोचंप्रनूतनामघवन्याचुकर्थ । शर्कीवोयद्विभरा
 रोदसीऽउभेजयन्नपोमनवेदानुचित्राः ॥ तदिद्भुतेकरणंदस्मविप्राह्यद्भक्षोजोऽअत्रामिमीधाः । शुष्णस्यचित्परि
 मायाऽअगृभ्णाःप्रपित्वंयन्नपदस्युऽरसेधः ॥ त्वमपोयदेवेतुर्वशायारमयःसुदुर्घाःपारऽइंद्र । उग्रमयातुमवहोहुकुत्सं
 संहयद्दामुशनारंतद्वाः+ ॥ इंद्राकुत्सावहमानारथेनावामत्याऽअपिकर्णेवहंतु । निःपीमन्धोधर्मथोनिःपृधस्थान्म
 धोनोहृदोर्वरथुस्तमांसि ॥ वार्तस्ययुक्तान्सुयुजश्चिदश्वाङ्कविश्चिद्रेपोऽअजगन्नवस्युः । विश्वेतेऽअत्रमरुतःसर्वायऽ

(५।२।१७) इंद्रोरथायेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्युरिद्रः (उग्रमयातमित्यादिपादैकुत्ससैवत्यौउशनोदैवत्यौवा) नवम्या
 इंद्राकुत्सौत्रिष्टुप् ।

ऽएकोधनाभरतेऽअप्रती
 द्रायगतुरुशतीर्षयेमे । सं
 भियुशसंजनेनु । तंमजगृध्र
 तंशृणोमि । कित्तत्रह्मणोर्गृहत्

इमेचिदस्य अर्थसोनुदुवीऽइद्रुस्यौजसोभियसाजिहाते ॥ न्यसैदुवीस्वधितिजिहीतुऽइ
 येयुवतेविश्वमाभिरनुस्वधात्तैक्षितयोनमत ॥ एकंनुत्यासत्पतिपांचजन्यंजातंशृणो
 नेनविषंड्रोपावस्तोर्हर्वमानासऽइंद्र ॥ एवाहिल्वामृतुथायातयंतंमघाविप्रैभ्योदद
 त्त्यायानिद्रुधुःकार्ममिंद्र ॥ ३३ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

थाष्टकेसूक्तानि १३० ऋचः १२६९

जोसुन्वत्संशाध्यायेवर्गा ३३ सूक्तानि २४
 पेविद्राशुपैभउत्ते. ८ उशनसइद्राभ्या. इंद्राये
 र्षसाववेदिंद्रोमघया.

१६८ ॥ त्याग ॥ अमयइद. १०० विश्वेभ्योदेवेभ्य-अमय. ५ इन्द्राग्निभ्या.
 ७ ऋणचयेद्राभ्या. ४ इद्राये. ७ इंद्रकुत्सोशनोभ्य. इंद्रवृत्ताभ्या. इंद्राये. १६ ॥

पेशत्रिमसऽउपमांकेतुमयेः ऋणोजातं गंत्रुन

त्रिष्टुवंतंयस्तेष्टौप्रभूवसुरांगिरसःपंत्यंतंसआगमत्पद्रुतीयाजगतींस
 यंतमायाहिनवत्रुष्णिगांधंत्यानुष्टुम्मध्येचसासौरांतदादीतिहासःस्तु
 श्वदेववैतत्पोळश्याद्यतिजगत्यावंत्यैकपदाप्रशंतमाब्धूनैकादशीरौद्र्याधेनव

५१३

प्र
 ब

ऽएकोधनाभरतेऽअप्रतीतः । इमेचिदस्यप्रयसोनुदुवीऽइद्रस्यौजसोभियसाजिहाते ॥ न्यसैदुवीस्वधितिजिहीतुऽइ
 द्रायगतुरुशतीवयेमे । संयदोजोयुत्रतेविश्वमाभिरनुस्वधान्नोक्षितयोनमंत ॥ एकंनुत्वासत्पतिंपांचजन्यंजातंशृणो
 मियरासंजनेषु । तंमजगृभ्रऽआशसोनविषंद्रोपावस्तोर्हवमानासुऽइंद्रं ॥ एवाहिल्वामृतुथायातयंतमघाविप्रैभ्योदद
 तंशृणोमि । कितंत्रक्षणाणोगृहतेसखायोयत्यायानिद्रुषुःकाममिंद्र ॥ ३३ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

चतुर्थाष्टकेसूक्तानि १३० ऋचः १२६९

पंचादश्यायायेवर्गाः ३३ सूक्तानि २४ ऋचः १६८ ॥ त्यागः १०० विश्वेभ्योदेवेभ्य-अग्नयः ५ इंद्राग्निभ्या-
 अग्नयः ६ इंद्राग्ने ८ उशनसइंद्राभ्याः इंद्रायेः १७ ऋणंचयेद्राभ्याः ४ इंद्रायेः ७ इंद्रकुत्सोशनोभ्यः इंद्रकुत्साभ्याः इंद्रायेः १६ ॥

इतिचतुर्थप्रथमः ॥

महिदशाम्राजापत्यःसंघरणोजातशत्रुनवात्रिष्टुवंतयस्तोष्टौप्रभूवसुरांगिरसःपंत्यंतंसआगमत्पद्रृतीयाजगतींसं
 भानुनापंचात्रिरोरानुष्टुभैथेदिंद्रपंत्यंतमायाहिनवन्युष्णिगांधत्यानुष्टुम्मध्येचसासौरातदादीतिहासःस्तु
 तिकर्मत्वादत्रिरवदेवःकोनुविंशतिवैश्वदेवैतत्पोळश्याद्यतिजगत्यावंत्यैकपदाप्रशंतमाब्धूनैकादशीरौद्र्याधेनव

यत्सऽद्रुक्रतुष्टमाभर । अस्मभ्यंचर्पणीसहस्रंस्त्रिवाजेऽपुदुष्टरं ॥ यदिद्रतेचतस्रोयच्छूरसंतिस्रः । यद्वापंचक्षितीना
 मवस्तत्तुनुऽआभर ॥ आतेयोवरैण्यंपृपन्तमस्यहमेहे । वृषजूतिर्हिजज्ञिपऽआभूभिर्द्रितुर्वणिः ॥ वृषाह्यसिरार्धसे
 जज्ञियेवृष्णितेशवः । स्वक्षत्रतेधपन्मनःसत्राहमिद्रूपौस्थं ॥ त्वंतमिद्रमत्यंममित्रयंतमद्रिवः । सर्वरथाशतक्रतोनिर्वा
 ह्मिषवसस्पते ॥ ५ ॥ त्वामिद्धृत्रहन्तमजनासोषुक्त्रह्विपः । सुम्रपूर्वापुपुष्व्यह्वंतेवाजसातये ॥ अस्माकमिद्रदुष्टरंपु
 रोयार्वानमाजिपु । स्यावानंधेनेधनेवाजयंतमवारथं ॥ अस्माकमिद्रेहिंनोरथमवापुरंध्या । वयंशविष्टवार्यद्विचिश्र
 योदधीमहिद्रिविस्तोमंमनामहे ॥ ६ ॥ (५।३।४) सऽआगमदिद्रोयोवसूनांचिकेतदातुंदांमनोरयीणां । धन्वचरो
 नवंसंगस्तृपाणश्चकमानःपिवतुदुग्धमंशुं ॥ आतेहनूहरिवःशूरशिमेरुहत्सोमोनपर्वतस्यपृष्ठे । अनुत्वाराज्जन्नवतो
 ह्विन्यन्गीभिर्मदेमपुरुहत्विश्वे ॥ चक्रंनवृत्तंपुरुहत्तवेपतेमनोभियामेऽअमतेरिर्दद्रिवः । रथादधित्वाजरितासंदावृध
 कुविन्नस्तोपन्मघवन्पुरूवसुः ॥ एषत्रावैवजरितातऽइंद्रेयतिवाचंवृहदाशुपाणः । प्रसंव्येनमघवन्व्यंसिरायःप्रदक्षिणि
 ऋरिवोमाविषेनः ॥ वृषत्यावृषणवधतुद्यौर्धृषापृषभ्यांवहसेहरिभ्यां । सनोवृषापृषरथःसुशिप्रवृषकतोषृपावज्जिन्म
 रेधाः ॥ योरोहितौवाजिनौवाजिनीवान्त्रिभिःशतैःसचमानुवादिष्ट । यूनेसमसैक्षितयोनमंतांश्रुतरंधायमरुतोदुवो

(५।३।४) सआगमद्विपठचस्यसूक्तस्यप्रभूवसुरिद्रस्त्रिष्टृतीयाजगती ।

या⁺ ॥ ७ ॥ (५।३।५) संभानुनायतेसूर्यस्याजुह्वानोघृतपृष्ठःस्वंचाः । तस्माऽअमृग्राऽउपसोव्युच्छान्यऽइंद्रो
 यस्मन्वामेत्याह ॥ समिद्धान्निर्वनवत्स्तीर्णवर्हिर्गुक्त्रावासुतसोमोजराते । ग्रावाणोयस्यैपिरंवदृत्ययदध्वयुर्हुविपाव
 सिंधु ॥ वृधूरियंपतिमिच्छंत्येतिऽईवहतेमाहिपीमिपिरां । आस्यश्रवस्याद्रथऽआचघोपात्पुरुसहस्रापरिवर्तयाते ॥ पु
 नसराजाव्यथतेयस्मिन्नद्रस्तीर्णसोमंपिचतिगोसंलायं । आसंत्यनैरजतिहृतिवृत्रक्षेतिक्षितीःसुभगोनामपुर्व्यन् ॥ पु
 प्यात्क्षेमैऽअभियोगेभयात्सुभेवृतोसंयतीसंजयाति । प्रियःसूर्येप्रियोऽअग्नाभवातियऽइंद्रायसुतसोमोददाशत् ॥ ८ ॥
 (५।३।६) उरोष्टऽइंद्राराधसोविभ्यीरातिःशतक्रतो । अधानोविश्वचर्पणेद्युम्नासुक्षत्रमंहय ॥ यदीमिंद्रश्च
 वायुमिपंशविष्टदधिपे । प्रमथेदीर्घश्रुत्तमंहिरण्यवर्णदुष्टरं ॥ शुष्मासोयेतेऽअद्रिवोमेहनिकितसापः । उभादुवाव
 भिष्टयेद्वियश्चमश्चराजथः ॥ उतोनोंऽअस्यकस्यंचिद्वक्षस्यतवयुत्रहन् । अस्मभ्यंनृम्णमाभेरास्मभ्यंनृमणस्यसे ॥
 नूतंऽआभिरुभिष्टिंभित्तयशमिच्छतक्रतो । इंद्रस्यामसुगोपाःशरुस्यामसुगोपाः⁺ ॥ ९ ॥ (५।३।७) यदिद्रचित्र
 मेहनास्तित्यादातमद्रियः । राधुस्तन्नोविदद्वसऽउभयाहुस्त्याभर ॥ यन्मन्यसेवरेण्यमिंद्रद्युक्षंतदाभर । विद्याम

(५।३।५) संभानुनेतिपंचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिद्रिष्टुप् । (५।३।६) उरोष्टइतिपंचस्यसूक्तस्यात्रिरिद्रोनुष्टुप् । (५।३।७) य
 दिद्रेतिपंचस्यसूक्तस्यात्रिरिद्रोनुष्टुवंत्यापंक्तिः ।

स तवयमकूपारस्यद्रावने ॥ यत्तेदित्सुप्रराध्यंमनोऽअस्तिश्रुतंवृहत् । तेनदृष्ट्वाचिदद्रियुऽआचाजदपिसातये ॥
 मांहिष्ठयोमुधोनांराजानंचर्षणीनां । इंद्रमुप्रशस्तयेपूर्वाभिर्जुजुपेगिरः ॥ अस्माऽइत्काव्यंचऽउक्थमिंद्रोयशस्यं ।
 तस्माऽउब्रह्मबाहसेगिरोवर्धत्यत्रयोगिरःशुभंत्यत्रयः ॥ १० ॥ (५।३।८) आयाह्यद्रिभिःसुतंसोमंसोमपतेपिव ।
 वृषन्निद्रवृषभिवृत्रहंतम ॥ वृषाम्रावावृषामद्रोवृषासोमोऽअयंसुतः । वृषन्निद्र० ॥ वृषात्यावृषणंहुवेवञ्चिन्चित्राभिरु
 त्तिभिः । वृषन्निद्र० ॥ ऋजीपीवृञ्जीवृषभस्तुरापाइच्छुष्मीराजवृत्रहासोमपावा । युक्त्वाहरिभ्यामुपयासदुर्वाड्मा
 ध्यंदिनेसर्धनेमत्सर्दिद्रः ॥ यत्त्वासूर्यस्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः । अक्षेत्रविद्यथामुधोमुर्वनान्यदीधयुः ॥ ११ ॥
 स्वर्भानोरघयादिद्रमायाऽअवोद्वियोवर्तमानाऽअवाहन् । गृहंसूर्यतमसापप्रतेनतुरीयेणब्रह्मणाविंदुदन्निः ॥ मामामि
 मंतवसंतमत्रऽइत्स्याद्गुग्धोभियसानिगरीत् । त्वंमित्रोऽअसिसत्यरोधास्तीमिहावतंचरुणश्चराजा ॥ माव्णोब्रह्मायुयु
 ज्ञानःसंपर्यन्कीरिणाद्रिवाघ्नमसोपशिक्षन् । अत्रिःसूर्यस्यद्विचक्षुराधात्स्वर्भानोरपमायाऽअघुक्षत् ॥ यवैसूर्यस्वर्भा
 नुस्तमसाविध्यदासुरः । अत्रयुस्तमन्वविंदन्नह्य१न्येऽअशक्नुवन् ॥ १२ ॥ (५।३।९) कोनुवांमित्रावरुणावृताय

(५।३।८) आयाहीतिनयंचम्यसूक्तस्यात्रिःआद्यानांचतत्पुणामिद्रःपंचम्याःसूर्यःषष्ठ्यादिचतसृणामत्रिदेयता आद्यास्तिमत्र उष्णिहःपंचम्यं
 लेऽनुष्टुभौशिष्टास्त्रिष्टुभः।(५।३।९) कोनुगामितिर्विशत्यृचस्यसूक्तस्यात्रिर्दिश्वेदेवास्त्रिष्टुष्टुपोऽइतीसत्तदश्यावतिजगत्यावंतैकपदा । (भेदपक्षे

द्यौर्वनागिर्योवृक्षकेशाः ॥ शृणोतुनऽऊर्जापतिगिरः सनभस्तरायौऽइपिरः परिज्मा । शृण्वंत्वापुःपुरो नशुभ्राः परिब्रु
 चौवबृह्वाणस्याद्रैः ॥ विदाचिब्रुर्महांतोयेवुऽएयात्रवामदस्मावार्थदधानाः । वयश्चनसुभ्वं १ आर्वयंतिक्षुभामर्तमनुय
 तंवधुस्तैः⁺ ॥ आदैव्यानिपार्थिवा निजन्मापश्चाच्छासुमखायवोचं । वर्धतांयावोगिरश्चंद्राग्राऽउदावर्धतामभिपाता
 ऽअर्णीः ॥ पदेपदेमेजरिमानिर्धाथिवरूचीवाशक्रायापायुभिश्च । सिपर्कुमातामहीरसानुःसत्स्वरिभिर्ऋजुहस्तऽऋजु
 वनिः ॥ १५ ॥ कथादशेमनमसासुदानूनैवयामरुतोऽअच्छोकोप्रश्रवसोमरुतोऽअच्छोको । मानोहिर्वृह्योरिपेधा
 इस्माकंभूदुपमातिवनिः ॥ इतिचिब्रुप्रजायैपशुमत्स्यैदेवासोवनतेमत्योवुऽआदेवासोवनतेमत्योवः । अत्राशिवातन्वो
 धासिमस्याजराचिन्मेनिर्ऋतिर्जप्रसीत ॥ तावोदेवाः सुमतिमूर्जयंतीमिपमश्यामवसवः शसागोः । सानः सुदानुमुळ्यं
 तीदेवीप्रतिद्रवंतीसुवितार्थगम्याः ॥ अभिनुऽइळायथस्यमातासन्नदीभिरुर्वशीवागुणातु । उर्वशीवावृहद्विवागुणाना
 भ्यूर्ण्वानाप्रभुभस्यायोः⁺ ॥ सिपर्कुनऽऊर्जव्यस्यपुष्टेः⁺ ॥ १६ ॥ (५।३।१०) प्रशंतमावरुणंदीधितीगीमिंत्रंभग
 मर्दितिनूनमदयाः । पृषद्योनिःपंचहोताशृणोत्ववृत्तंपंध्याऽअसुरोमयोभुः⁺ ॥ प्रतिमेस्तोममर्दितिर्जगृभ्यात्सुनुनमा

(५।३।१०) प्रशंतमेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यात्रिधिश्चेदेवाः एकावश्यारुद्रस्त्रिष्टुप्तदशकपदा । (भेदपक्षे—विधेदेवाः २ सविता १
 इंद्रः १ विधेदेवाः १ इंद्रः १ बृहस्पतिः ३ मरुतः १ रुद्रः १ विधेदेवाः १ पर्जन्यः २ मरुतः १ विधेदेवाः २ अश्विनौ १ एवं १८) ।

ताहृद्यं सुशेवं । ब्रह्मप्रियं देवाहितं यदस्त्वहं मित्रैर्वरुणेन मन्योभुः ॥ उदीरय क्वचित् मं कवीनामुनत्तैनमभि मध्वाघृतेन ।
 सनोवसूनि प्रयत्ताहितानि चंद्राणि देवः सवितो सुवाति ॥ समिद्रणो मनसानेपि गोभिः संसरिभिर्हरिवः संस्वस्ति । संब्रह्म
 णा देवाहितं यदस्ति संदेवानां सुमत्यायुश्चिरानां ॥ देवो भगः सवितारायोऽंशुऽइंद्रोऽद्रोऽत्रस्य संजितो धनानां । ऋभुक्षा
 वाजऽउतवापुरंधिरवतुनोऽअमृतासस्तुरासः ॥ १७ ॥ मरुत्वतोऽअप्रतीतस्य जिष्णोरज्युतः प्रब्रवामाकृतानि । नते
 पूर्वमघवन्नापरासो नवीर्यं नृत्तनः कश्चनाप ॥ उपस्तुहि प्रथमं रत्नं धेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानां । यः शंसते स्तुवते शंभ
 विष्ठः पुरुवसुरागमज्जो हुवानं ॥ तवोतिभिः सचमानाऽअरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः । येऽअश्वदाऽउतवासंति गो
 दायेव खदाः सुभगास्ते पुरार्यः ॥ यिसर्माणं कृणुहि वित्तमैपां येभुं जतेऽअपृणतो नऽउक्थैः । अप्रव्रतान्प्रसवेवावृधानान्ब्र
 ह्मद्विपुः सूर्याद्यावयस्व ॥ यऽओहते रक्षसो द्विवीतावचक्रे भिस्तं मरुतो नियात । यो वः शर्मो शशमानस्य निंदात्तुच्छया
 न्कामान्करते सिष्विद्रानः ॥ १८ ॥ तमुष्टुह्वियः स्विपुः सुधन्वायो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य । यक्ष्वामहे सौमनसार्यरु
 द्रं नमो भिद्वेवमसुरंदुवस्य ॥ दमूनसोऽअपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विश्वतथाः । सरस्वती वृहद्विवोतराकादशस्य
 तीर्वरिवस्यं तु शुभ्राः ॥ प्रसूमे हे सुशरुणाय मेघां गिरं भरे नव्यसी जायमानां । यऽआहुना दुहितुर्वक्षणां सुरूपाभिर्नानोऽ
 अकृणोद्विदंनः ॥ प्रसुष्टुतिः स्तनयंतं रूवंतं मिळस्पतिं जरितनूनमश्याः । योऽअब्दिमाऽउदनिमोऽइयतिं प्रविद्युतारोद

अच्छमहीवृहतीचांतमागीर्दूतोनगंत्वश्विनाहवध्वं । मयोभुवासरथायातमर्धागंतंनिधिधुरमाणिर्ननाभि ॥ प्रतव्य
 सोनमऽउक्तिरस्याहंपूष्णऽउतवायोरेदिक्षि । याराधसाचोदितारामतीनांयावाजस्यद्रविणोदाऽउतत्मन् ॥ आनाम
 भिर्मरुतोवक्षिष्वानारूपेभिर्जातवेदोहुवानः । यज्ञगिरोजरितुःसुष्टुतिचविश्वेगंतमरुतोविश्वेऽकृती ॥ २१ ॥ आ
 नोद्विचोवृष्टतःपर्वतादासरस्वतीयजतांगतुयज्ञं । हवेंदुवीजुपुषाणाधृताचीशग्मानोवाचमुशतीशृणोतु ॥ आवेधसं
 नीलपृष्ठंवृहंतृहस्पतिसर्दनेसादयध्वं । सादधोनिदमऽआदीद्विवांसंहिरण्यवर्णमरुपंसपेम ॥ आधर्णसिर्वहृद्विद्वोरो
 णोविश्वेभिर्गत्वोर्मभिर्हुवानः । श्रावसानऽओपधीरमृध्रस्त्रिधातुंशृगोवृषभोर्वयोधाः ॥ मातुष्पदेपरमेशुक्रऽआयो
 धिपन्यवोरारस्पिरासोऽअगमन् । सुशेव्यंनमसारातहव्याःशिशृमृजंत्यायवोनवासे ॥ वृहद्वयौवृहतेतुभ्यमग्नेधिया
 जुरोमिथुनासंसचंत । देवोदेवःसुहयोभूतुमह्यंमानोमातापृथिवीदुर्मतीधात् ॥ उरौदेवाऽअनिवाधेस्याम ॥ सम
 श्विनोरर्वसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमेम । आनोरयिवहृतमोतवीरानाविश्वान्यमृतासौभगानि ॥ २२ ॥ (५।३।१२)
 तंमूलथापूर्वथाविश्वथेमथाज्येष्ठतातिवह्विपदस्वविदं । प्रतीचीनंवृजनंदोहसेगिराशुंजयंतमनुयासुवर्धसे ॥ श्रियेसुह

(५।३।१२) तंमूलथेतिपंचदशचस्यसूक्तस्यकार्यपोवत्सारोविश्वेदेवाजगलंलेत्रिष्टुभौ (भेदपक्षे—इंद्रः २ अग्निः १ सूर्यः १)
 अग्निः १ विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ अग्निः १ अग्निः १ अग्निः १ अग्निः १ अग्निः १ अग्निः १ अग्निः १ अग्निः १ अग्निः १

शीरुपरस्ययाःस्वविरोचमानःकुकुभामचोदते । सुगोपाऽअसिनदभायसुकतोपरोमायाभिर्ऋतऽआसनामते ॥ अत्यं
 ह्रुविःसंचतेसच्चधातुचारिष्टगातुःसहोतासहोभरिः । प्रसन्नोऽअनुवर्हिर्दृषाशिशुर्मध्येयुवाजरोविब्रुहाहितः+ ॥ प्र
 वऽएतेसुयुजोयामन्निष्टयेनीचीरुमुमैयम्यऽऋतावृधः । सुयंतुभिःसर्वशासुरभीशुभिःक्रिविर्नामानिप्रवृणोमुंपायति ॥
 संजर्षुराणस्तरुभिःसुतेगृभंवयाकिनंचित्तर्गभासुसुस्वरुः । धारवाकेष्वृजुगाथशोभसेवधेस्वपत्नीरभिजीवोऽअध्वरे+
 ॥ २३ ॥ यादृगोवदईशेताष्टगुच्यतेसंच्छाययादधिरेसिध्रयाप्स्वा । महीमसभ्यमुरुपामुरुभ्रयोवृहसुवीरुमनपच्युतं
 सहः ॥ वेल्यम्रुर्जनिवान्वाऽअतिस्पृधःसमर्थतामनसासूर्यःऋविः । प्रंसंरक्षंतपरिविश्वतोर्गयंमस्माकंशर्मवन्वत्स्वाय
 सुः ॥ ज्यायांसमस्ययुतुनस्यकेतुनऽऋपिस्वरंचरतियासुनामते । यादृश्मिन्धायितमपस्ययाविदृद्यऽऽस्वयंवहतेसोऽ
 अरकरत् ॥ समुद्रमासामवतस्येऽअग्निमानरिष्यतिसर्वन्यसिन्नायता । अत्रानहार्दिकवृणस्यरेजतेयत्रामतिविंधते
 पूतबंधनी ॥ सहिक्षत्रस्यमनसस्यचित्तिभिरेवायदस्ययजतस्यसभ्रः । अवत्सारस्यस्पृणवामुर्ण्वभिःशविषुवाजंविदुषा
 चिदध्वं ॥ २४ ॥ इयेनऽआसामर्दितिःकृद्ध्योऽमदोविश्ववारस्ययजतस्यमायिनः । समन्यमेन्यमर्थयंत्येतेविदुषिपा
 णंपरिपानमंतिते+ ॥ सदापुणोर्यजतोविद्विषोवधीद्वाहुब्रुकःश्रुतवित्तयोव्युःसच्चा । उभासवरामत्यैतिभातिचयदीग
 णंभर्जतेसुप्रयावभिः ॥ सुतंभरोयजमानस्यमत्पतिविंश्वामूधुःसधियामुदंचनः । भरंछेनूरसवच्छिश्रियेपयोनुब्रु

याणोऽअर्धेतिस्वप्न् । योजागारुतमृचःकामयंतेयोजागारुतमुसामानियंति । योजागारुतमयंसोमऽआहुतवाह
 मस्मिस्त्वयेन्योकाः ॥ अग्निर्जीगारुतमृचःकामयंतेग्निर्जीगारुतमुसामानियंति । अग्निर्जीगारुतमयंसोमऽआहुतवाह
 मस्मिस्त्वयेन्योकाः ॥ २५ ॥ (परिशिष्टं ॥ जागर्पित्वंभुवनेजातवेदोजागर्पियत्रयजतेहृविष्मान् । इदं हृविःश्रद्धा
 नोजुहोमितेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ (५।४।१) विदादिवोविष्यन्नद्रिमुक्थैरायुत्याऽउपसोऽअर्चिनोगुः । अपष्ट
 तत्रजिनीरुत्स्वर्गाद्धिदुरोमानुपीद्वुवर्वावः ॥ विसृयोऽअमतिनश्रियंसादोवाद्गवांमाताजानतीगत् । धन्वर्णसोनद्यः
 खादोऽअर्णाःस्थूणेषुसुमितादंहृत्तद्योः* ॥ अस्माऽउक्थायुर्पतस्यगर्भोमहीनाजनुपेपुव्याय । विपर्वतो जिहीतसा
 धत्तद्यौराविसंतोदसयंतभूर्म ॥ सूक्तेभिवोवचोभिर्दुवजुष्टेरिंद्रान्व ॥ श्रीऽअवसेहृवर्धे । उक्थेभिर्हिष्माक्ययःसुनु
 ज्ञाऽआविसंतोमरुतोयजति ॥ एतोन्य ॥ धसुध्योऽभवांममदुच्छुनामिनवामावरीयः । आरेद्धेपांसिसनुतर्दधामा
 याम्प्रांचोयजंमानमच्छ ॥ २६ ॥ एताधियं कृणवांमासखायोपयामातां ऋणतत्रजंगोः । ययामनुविंशिशिप्रंजिगाय
 ययावृणिवृकुं कुरापापुरीपं ॥ अनूनोदत्रहस्तयतोऽअद्विरार्चयेनदशमासोनवग्वाः । ऋतंयतीसरमागाऽअविंद्विश्वा

(५।४।१) विदादिवद्वेकादशर्चस्वसूक्तस्यात्रयःसदाष्टणोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-इंद्रसूर्यौ ? विश्वेदेवाः २ इंद्राग्नी ? विश्वेदेवाः ६
 आपः ? एवं ? ?) अत्रसूक्तेसदाष्टणोर्पयंजतइत्यादिल्लिगोक्तऋषिभिःसमुशयइतिकचित् ।

निसत्यांगिराश्चकार ॥ विश्वेऽअस्याव्युषिमाहिनायाःसंगद्भोभिरंगिरसो नयंत । उत्संऽआसांपरमेसथस्यऽऋतस्यपथा
 सरमाविदुह्नाः⁺ ॥ आसूर्योयानुसप्ताश्वःक्षेत्र्यदस्योविंयादीर्घयाथे । रयुःश्येनःपंतयुदंधोऽअच्छायुवाकविदीदय
 द्भोपुगच्छन् ॥ आसूर्योऽअरुहच्छ्रुक्रमणोयुक्कयद्धरितोवीतर्षाः । बुद्धाननार्वमनयंतधीराऽआशृण्वतीरापोऽअर्वा
 गतिष्ठन् ॥ धियवोऽअप्सुर्दधिपेस्वर्पाययार्तुन्दशमासोनवग्वाः । अयाधियास्यामदेवगौपाऽअयाधियातुतुर्योमा
 त्यंहः ॥ २७ ॥ (५।४।२) ह्योनयिद्धाऽअयुजिस्वयंधुरितावहामिप्रतरणीमवस्युवं । नास्यावदिमविमुचंनावृत्तुपु
 नविद्वान्पथःपुरऽएतऽऋजुनेपति ॥ अग्नऽइंद्रवरुणमित्रदेवाःशर्धःप्रथतमारुतोतधिष्णो । बुभानासत्यारुद्रोऽअथ
 ग्राःपपाभगःसरस्वतीजुपंत ॥ इंद्राग्नीमित्रावरुणादितिस्वःपृथिवीद्यांमरुतःपर्वताऽअपः । हुवेविष्णुंपंपणंब्रह्मणस्प
 तिभंगंनुशंससवितारंमृतये ॥ उतनोविष्णुरुतवातोऽअस्रिधोद्रविणोदाऽउतसोमोमर्यस्करत् । उतऽऋभवऽउतराये
 नोऽअश्विनोतत्वष्टोतविभ्वानुमंसते ॥ उतत्यन्नोमारुतंशर्धऽआगंमद्विविधयंजतंवहिरासदे । बृहस्पतिःशर्मपपोत
 नोयमद्वरुथ्यं^१वरुणोमित्रोऽअर्थमा⁺ ॥ उतत्येनःपर्वतासःसुशालयःसुदीतयोनुघं^२स्वामणेभुवन् । भगोविभुकाश

(५।४।२) ह्योनेत्यष्टचंम्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिश्वत्रोविश्वेदेवाजगतीसप्तम्यष्टम्योदेवपद्भ्यःद्वितीयांलेत्रिणुभौ (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ६
 देवपद्भ्यः २ एवं ८) ।

वसावसागमदुरुव्यचाऽअदितिःश्रोतुमेहवं ॥ देवानांपत्नीरुशतीरवंतुनःप्राचंतुनस्तुजयेवाजसातये । याःपार्थिवा
 सोयाऽअपामर्षित्रतेतानोदेवीःसुहवाःशर्मयच्छत ॥ उतग्नाव्यंतुद्वेषपत्नीरिंद्राण्यं१ग्नाय्यश्विनीराइ । आरोदसीवरु
 णानीशृणोतुव्यंतुद्वेषीर्यऽऋजुर्जनीनां ॥ २८ ॥ ॥ इतिचतुर्थ्याष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥

षड्विंशत्याध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १४ ऋचः १४६ ॥त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ५२ सूर्याये. अत्रय. ४ मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्योदेवे
 भ्य. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. उपासानक्ताभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ मरुद्भ्य.
 विश्वेभ्योदेवेभ्य. भूम्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ भूम्याइ. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ मरुद्भ्य.
 रुद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पर्जन्याये. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अश्विभ्या. नद्याइ. द्यावापृथिवीभ्या. वायव. सोमाये. इंद्राये.
 अग्नय. धर्माये. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ सरस्वत्या. बृहस्पतय. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अश्विभ्या. इंद्राये. २ अग्नय.
 सूर्याये. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ गुंतंभराये. अग्नय. २ इंद्रसूर्याभ्यामि. विश्वेभ्योदे
 वेभ्य. २ इंद्राग्निभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ अन्नइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ देवानापत्नीभ्य. २ ॥ इतिचतुर्थेद्वितीयः ॥

प्रयुंजतीसप्तप्रतिरथःकटुपंचप्रतिभानुर्जागतंदेवंवःप्रतिभोत्यातृणपाणिविंश्वःस्वस्त्यात्रेयःपंकल्यंतमग्नेपंचोना
 चतुर्थ्यैद्रवायर्षीवायव्यैकैन्द्रवायव्यौचतस्रोगायत्र्यःपलुष्णिहस्तिस्त्रोजगत्यखिष्टुभोचांलेअनुष्टुभौप्रश्यावाभ्व

अ॒नूना॑श्यावाश्वो॒मारु॑तंह॒तत्पं॑क्तिः प॒ष्ट्यं त्ये च॑ को॒वेद॑पो॒ळश॑ककु॒प्सतो॑वृ॒हल्यो॑गायत्री॒सतो॑
 वृ॒हती॑ककु॒भीगा॒यत्री॒सतो॑वृ॒हल्यो॑ककु॒प्सतो॑वृ॒हती॑प्र॒शार्ध॑यंपंचो॒नाजा॑गतमु॒पांत्या॒त्रिष्टु॑प्र॒यज्य॑वोदशां॒त्यात्रि॑ष्टु॒व
 नेन॑ववा॒हंत॑वृ॒तीया॑सप्त॒म्यीस॑तोवृ॒हत्या॑वारु॒द्रासो॑ष्टौ॒द्वि॒त्रि॑ष्टु॒वंत॑मु॒प्रव॑स्त्रिष्टु॒वंत॑मी॒ळिद्वि॑जग॒ल्यंत॑मा॒ग्नेयं॑ च॒वाके
 ष्टेको॒नागा॑यत्र॒श्यावा॑श्वो॒त्रैवे॑द॒श्वीतरं॑तपुरु॒मीढो॑दा॒म्यर॑थवी॒तिम॑रु॒तश्च॑दानु॒ष्टः प्र॑शशंस॒सु॒ङ्क्रा॑च॒तरं॑तमहि॒र्षी
 शशी॑यसी॒पंच॑म्यनु॒ष्टुन्न॑वमी॒सतो॑वृ॒हल्य॑तेन॒वश्रु॑तर्वि॒नमै॒त्रावरु॑णं॒वेतत् ॥ ३ ॥

॥ हरिः॒ॐम् ॥ ॥ (५१४३) प्र॒युंज॑ती॒द्विव॑ऽर्प॒ति॒नुवा॑णाम॒हीमा॑ता॒दु॒ह्नि॒तुवो॑धयंती । आ॒विवा॑संती॒युव॑तिर्मे
 नी॒पापि॒वृ॒म्यऽआ॑स॒दने॑जो॒र्हुवाना ॥ अ॒जि॒रास॒स्तद॑प॒ऽइय॑मानाऽआ॒तस्थि॑वांसो॒ऽअमृ॑त॒स्यना॑भि । अ॒नंता॑स॒ऽडुर॑वो
 वि॒श्वतः॑सो॒परि॑द्यावा॒पृथि॒वीयं॑ति॒पंधाः ॥ उ॒क्षास॑मु॒द्रोऽअ॒रुपः॑सु॒पर्णः॑पूर्व॒स्ययो॑नि॒पि॒तुरा॑वि॒वेश । म॒ध्ये॒द्विवो॑नि॒हितः॑पृ
 थि॒र॒रमा॑वि॒र्चक॑मे॒र्जस॑स्या॒त्यंतो ॥ च॒त्वार॑ऽई॒वि॒श्रति॑क्षे॒मय॑तो॒दश॑ग॒र्भच॑र॒सेधा॑पयंते । त्रि॒धात॑वः॒पर॑माऽअ॒स्यगा॑वो
 द्वि॒वश्च॑र॒तिपरि॑स॒द्योऽअं॑तान् ॥ इ॒दं व॑पु॒नि॒वच॑नं॒जना॑स॒श्चरं॑ति॒यन्न॑द्य॒स्त॒थुरा॑पः । द्वे॒यर्दो॑वि॒भृतो॑मा॒नुर॒न्येऽइ॒हे॒हजा॑ते

(५१४३) प्र॒युंज॑ती॒तिस॑प्त॒र्चस्य॑सू॒क्तस्या॑त्रेयः॒प्रति॑रथो॒विश्वे॑वा॒सिष्टु॑ (भेद॑पक्षे-उ॒पाः १ सूर्य॑र॒मयः १ सूर्यः ३ वि॒श्वेदे॒वाः १
 मि॒त्रावरु॑णा॒प्रयः १ एवं ७) ।

यम्याइसर्वधू ॥ वितन्वतेधियोऽअस्माऽअपांसिख्वापुत्रायमातरौवयंति । उपप्रक्षेवृषणोमोदमानाद्विवस्वथावृध्वौ
 यंत्यच्छ ॥ तदर्स्तुमित्रावरुणातद्देशेयोरुस्मभ्यमिदमस्तुशस्तं । अशीमहिगाधमत्प्रतिष्ठानमोदिवेबृहतेसादनाय
 ॥ १ ॥ (५।४।४) कदुप्रियायधानेननामहेस्वक्षत्रायस्वयशसेमहेवयं । आमैन्यस्यरजसोयदृधऽअऽअपोवृणा
 नावितनोतिमायिनी ॥ ताऽअलतवयुनवीरवक्षणंसमान्यावृतयाविश्वमारजः । अपोऽअपाचीरपरराऽअपैजतेप्रपूर्वा
 भित्तिरतेदेययुर्जनः ॥ आग्नावभिरहृन्त्यैभिरुक्तुभिर्वरिष्ठवज्रमाजिघतिमायिनि । शतंवायस्यप्रचरन्त्स्वेदमेसंवृतयं
 तोविचवर्तयन्नहा ॥ तामस्यरीतिंपरशोरिवप्रत्यनीकमख्यंभुजेऽअस्यवर्षसः । सचायदिपितुमंतमिवक्ष्यंरत्नंदधाति
 भरहृतयेविशे ॥ सजिह्वयाचतुरनीकऽअंजतेचारुवसानोवरुणोयतन्नरि । नतस्यविद्यपुरुपत्वतावययतोभगःसवि
 तादातिवार्थ ॥ २ ॥ (५।४।५) देववोऽअघसंवितारमेपेर्भर्गचरत्नविभजंतमायोः । आवांनरापुरुमुजाववृत्यादि
 वेदिवेचिदश्विनासखीयन् ॥ प्रतिप्रयाणमसुरस्यविद्वान्सूक्तैर्दुवंसंवितारैर्दुवस्य । उपवृवीतनमसाविजानन्त्येष्टंच
 रत्नविभजंतमायोः ॥ अदुन्नयादयतेवार्योणिपूपाभगोऽअदितिर्वस्तऽअदुन्नः । इन्द्रोविष्णुर्वरुणोमित्रोऽअग्निरहानिभु

(५।४।४) कदुप्रियायेतिपंचस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिमानुर्विश्वेदेवाजगती (भेदपक्षे-विद्युतोग्निः १ उपाः १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निः २
 एवं ५) (५।४।५) देवंवइतिपंचस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिप्रमुर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ३ एवं ५) ।

द्राजंनयंतदुस्माः⁺ ॥ तन्नोऽअनर्वासवितावर्ह्यंतत्सिधयऽइपर्यतोऽअनुगमन् । उपयद्धोचंऽअध्वरस्वहोतारायःस्वा
 सपतयोवाजरत्नाः ॥ प्रयेवसुभ्यऽईवदानमोदुर्येमित्रैवरुणेसूक्वाचः । अयैत्वर्भ्वकृणुतायरीयोद्विवस्पृथिव्योरयसा
 मदेम ॥ ३ ॥ परिशिष्टं ॥ सूक्तांतृणान्यग्नावरण्यैवोदुकेपिवा ॥ यत्स्वृणैरध्वयन्तदुधीतंस्तृणानिभवतेभव ॥ वा
 पीकूपतडागानांसुद्रंगच्छस्वाहा ॥ ॥ (५।४।६) विश्वोद्विवस्वनेतुर्मतोबुरीतसख्यं । विश्वोरायऽइधुचतिद्यु
 म्भृणीतपुष्यसे ॥ तेतेदेवनेतुर्येचेमाँऽअनुशसे । तेरायातेह्याइपृचेसचेमहिसचुधेः* ॥ अतोऽनऽआनूनतिधीनतःप
 लीर्दिशस्यत । आरेविश्वैपथेष्ठांष्ट्रिपोयुयोतुयूयुचिः ॥ यत्रयहिरभिहितोदुद्रवद्रोण्यःपशुः । नमणावीरपस्त्योर्णाधीरे
 वृसनिता ॥ एपतेदेवनेतारथस्पतिःशंरुयिः । शंरायेशंस्वस्त्यऽइपःस्तुतोमनामहेदेवस्तुतोमनामहे ॥ ४ ॥ (५।४।७)
 अग्नेसुतस्यपीतयेविश्वैरुमैभिरागहि । द्वेवेभिर्हुव्यदातये ॥ ऋतधीतयऽआगतसत्यधर्माणोऽअध्वरं । अग्नेःपिधतजि

(५।४।६) विश्वोदेवस्येतिपंचस्यसूक्तस्यस्वत्यात्रेयोविश्वेदेवाअनुपुअत्यापंक्तिः (भेदपक्षे सविता २ विश्वेदेवाः १ सविता २ एवं ५) (५।४।७) अग्नेसुतस्येतिपंचस्यसूक्तस्यस्वत्यात्रेयोविश्वेदेवात्रतुर्थीपष्ठीसप्तमीनामिन्द्रवायुःपंचम्यावायुःआगाश्रतस्रोगायत्र्यःपंचम्यादिपलुष्णिहःएकादश्यादितिस्रोजगत्यः (त्रिपुभोवा) अत्येद्वेजुपुभौ (भेदपक्षे-अग्निः २ विश्वेदेवाः १ इंद्रवायू १ वायुः १ इंद्रवायू २ अग्निः ३ विश्वेदेवाः ५ एवं १५) ।

ह्यया ॥ विप्रेभिर्विप्रसत्यप्रातर्यावभिरागहि । देवेभिःसोमपीतये ॥ अयंसोमश्चमूसुतोऽमत्रेपरिपिच्यते । प्रियऽइ
 द्रायवायवे ॥ वायवायाहिवीतयेजुपाणोहृव्यदातये । पिवासुतस्यांधसोऽभिप्रयः ॥ ५ ॥ इंद्रश्चवायवेपांसुतानां
 पीतिमर्हथः । तान्जुपेथामरेपसावभिप्रयः ॥ सुताऽइंद्रायवायवेसोमासोदध्याशिरः । निम्ननयैतिसिंधवोभिप्रयः ॥
 सजूर्विभ्वेभिर्देवेभिरश्विभ्यामुपसासजूः । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरेण ॥ सजूर्मित्रावरुणाभ्यांसजूःसोमेनविण्णुना ।
 आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरेण ॥ सजूरादित्यैर्वसुभिःसजूरिंद्रेणवायुना । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरेण ॥ स्वस्ति
 नोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिद्रुव्यदितिरनुर्वणः । स्वस्तिपूपाऽअसुरोदघातुनःस्वस्तिघावागृथिवीसुचेतुना ॥ स्वस्त
 येवायुमुपत्रवामहूसोमस्वस्तिभुवनस्यरस्पतिः । बृहस्पतिसर्वगणस्वस्तयेस्वस्तयेस्वस्तयेऽआदित्यासोभवंतुनः ॥ विभ्वेद्रिया
 नोऽअद्यास्वस्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्तये । देवाऽअवंत्वृभवःस्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहसः ॥ स्वस्तिमित्रावरुणा
 स्वस्तिपथ्यरेवति । स्वस्तिनऽइंद्रश्चाग्निश्चस्वस्तिनोऽअदितेकृधि ॥ स्वस्तिपथ्यामनुचरेमसूर्याचंद्रमसोविव । पुनर्ददुता
 घ्नताजानुतासंगमेमहि ॥ ७ ॥ (परिशिष्टं ॥ ॥ स्वस्त्ययनंताक्षर्युमारिष्टनेमिमहद्भूतवायुसंदेवतानां । असुरप्रमि
 द्रसखंसमत्सुबृहद्यशोनावमिधारुहेम ॥ अंहोमुचमांगिरसंगयंचस्वस्त्यात्रियमनसाचुताक्ष्यै । प्रयंतपाणिःशरणंप्रपंचे

णी । दानासंचेतसूरिभिर्यामश्रुतेभिरंजिभिः ॥ प्रथमेबंध्वेपेगांचंतसूरयः पृश्निवोचंतमातरं । अधापितरमिष्मिणं
 रुद्रवोचंतशिकसः ॥ सप्तमैसप्तशाकिनुऽएकमेकाशताददुः । यमुनायामधिश्रुतमुद्राधोगव्यमृजेनिराधोऽअश्व्यंमृ
 जे ॥ १० ॥ (५१४९) कोवेदुजानमेपांकोवापुरासन्नेष्व्वासमरुतां । यद्युञ्जिकिलास्यः ॥ ऐतात्रथेषुत्स्थुपःकः
 शुश्रावकथार्ययुः । कस्मैसन्नुःसुदासेऽअन्वापयऽइळाभिवृष्टयःसह ॥ तेमऽआहुर्यऽआययुरुष्टुभिविभिर्मदे । न
 रोमर्याऽअरेपसऽइमान्पश्यन्नित्तिष्टुहि ॥ येऽअंजिपुयेवाशीपुस्वभानवःस्रक्षुरुकमेपुखादिपु । श्रायारथेषुधन्वसु ॥
 यष्माकंस्मारथाऽअनुमुदेदधेमरुतोजीरदानवः । वृष्टीद्यावोयतीरिव ॥ ११ ॥ आयंनरःसुदानवोददाशुपैद्विवःको
 शमचुच्यवुः । विपर्जन्यंसजंतिरोदसीऽअनुधन्वनायंतिवृष्टयः ॥ ततुदुानाःसिंधवःक्षोदंसारजःप्रससुधुनवोयथा ।
 स्यनाऽअश्वोऽइवाध्वनोविमोचनेवियद्धतैतऽएन्यः ॥ आयातमरुतोद्विवऽआंतरिक्षादुमादुत । मावस्थातपरावतः ॥
 मावोरुसानितभाकुभाकुमर्मावुःसिंधुनिरीरमत् । मावःपरिष्ठात्सूरयुःपुरीपिण्यस्मेऽइत्सुन्नमस्तुवः ॥ तंवःशर्धरथा
 नांत्वंपगुणंमारुतुंनव्यसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धशर्धवऽएपांवातंत्रातंगुणंगणंसुशस्तिभिः । अनुक्रामे

नांत्वंपगुणंमारुतुंनव्यसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धशर्धवऽएपांवातंत्रातंगुणंगणंसुशस्तिभिः । अनुक्रामे
 नांत्वंपगुणंमारुतुंनव्यसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धशर्धवऽएपांवातंत्रातंगुणंगणंसुशस्तिभिः । अनुक्रामे
 नांत्वंपगुणंमारुतुंनव्यसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धशर्धवऽएपांवातंत्रातंगुणंगणंसुशस्तिभिः । अनुक्रामे

(५१४९) कोवेदेतिपोळशर्चस्यसूक्तस्यश्यावाधोमरुतः क्रमेणककुप्सुहलतुष्टुपुरडणिक्कुप्सुतोवृहतीसतोवृहतीगायत्रीसतोवृहती
 ककुक्कुङ्गायत्रीसतोवृहतीसतोवृहतीककुप्सुतोवृहलः ।

मधीतिभिः ॥ कस्माऽअद्यसुजातायरातहव्यायुप्रययुः । एनायामेनमरुतः ॥ येनतोकायतनयायधान्यं१वीजंवह
 ध्वेऽअक्षितं । असम्यंतं च तनयह्रुऽईमहेराधोविश्वायुसीभंगं ॥ अतीयामनिदस्त्रिरःस्वस्तिभिर्द्वित्वायुधमरातीः ।
 वृद्धीशंयोरार्पऽउच्चिभेपुंजंस्याममरुतःसुहृ ॥ सुद्रेवःसमहासतिसुवीरोनरोमरुतःसमर्त्यः । यंत्रायध्वेस्यामते ॥
 म्नुहिभोजान्स्तुवतोऽअस्ययामनिरण्णगाधोनयवसे । यतःपूर्वाऽइयुसखीऽरनुहयगिरागृणीहिकामिनः ॥ १३ ॥
 (५।४।१०) प्रशर्थायमारुतायुस्वभानवऽइमांवाचमनजापर्वतंच्युते । घर्मस्तुभेद्विवऽआपृष्ठयज्वनेद्युम्नश्रयसेमहिनु
 म्गमर्चत ॥ प्रथोमरुतस्तत्रिपाऽउदुन्यवौवयोष्टधोऽअश्वयुजःपरिज्रयः । संविद्युतादधतिवाशतित्रितःस्वरुत्यापोव
 नापरिज्रयः ॥ विद्युन्महसोनरोऽअरमदिद्ययोवातत्वपोमरुतःपर्वतच्युतः । अब्दुयाचिन्मुहुराह्रादुनीपृतस्तनयद
 मारभसाऽउदौजसः ॥ व्यं१कूष्टद्व्याव्यहानिशिक्कसोव्यं१तरिक्षंविजांसिधूतयः । वियदज्राऽअजयुनावऽईयधाधि
 दुर्गाणिमरुतोनाहरिव्यथ ॥ तद्धीर्यवोमरुतोमहिल्वनंदीर्धततानुसूर्योनयोजनं । एतानयामेऽअगृभीतशोचिपोनश्च
 द्रायश्ययातनागिरिं ॥ १४ ॥ अत्राजिशर्धोमरुतोयदर्णसंमोर्पथावृक्षकपनेवधसः । अर्धस्मानोऽअरमत्तिसजोप
 सश्चक्षुरियंतमनुनेपथासुगं ॥ नसर्जीयतेमरुतोनहन्यतेनक्षेधतिनव्यथेतनरिप्यति । नास्यरायुऽउर्पदस्यंतिनोतयु

(५।४।१०) प्रशर्थायेतिपंचदशर्चस्वरुतश्चश्यावाश्वोमरुतोजगतीचतुर्दशीत्रिष्टुप् ।

ऽऋषिवायंराजानंवासुपूर्दथ ॥ नियुत्वंतोग्रामजितोयथानरोर्यमणोनमरुतःकवंधिनः । पिन्वंत्युत्संयद्दिनासोऽअ
 स्वर्न्व्युदंतिपृथिवीमध्वोऽअंधसा ॥ प्रवत्वतीयंर्धृथिवीमरुद्भ्यःप्रवत्वतीद्यौर्भवत्तिमयद्भ्यः । प्रवत्वतीःपृथ्व्याऽअंतरि
 क्ष्याःप्रवत्वंतुःपर्वताजीरदानवः ॥ यन्मरुतःसभरसःस्वर्णरुःसूर्युऽअर्दितेमदथादिवोनरः । नवोन्धाःश्रथयंताहृसिन्ध्र
 तःसद्योऽअस्याध्वनःपारमेश्रुथ ॥ १५ ॥ असेयुवऽऋष्टयःपत्सुखादयोवक्षःसुरुक्मामरुतोरथेशुभः । अग्निभ्राजसो
 धिद्युतोगर्भस्त्योःशिप्राःशीर्षसूचितताहिरण्ययीः ॥ तंनार्कमर्योऽअगृभीतशोचिंपुरुश्रुत्पिप्यलंमरुतोविर्धूनुथ । सम
 च्यंतवृजनार्तित्विपंतयत्स्वरंतिघोपंविततमृतायवः ॥ युष्मादत्तस्यमरुतोविचेतसोरायःस्यामरुथ्योऽइव्यस्वतः । नयो
 युच्छतित्प्योऽइयथाद्रिवोऽइस्मेरारंतमरुतःसहृन्निर्णं ॥ यूयंरथिमरुतःस्पाह्वीरंयूयमृपिमवथसामविप्रं । यूयमर्वतंभ
 रतायवाजैययंधत्थराजानंश्रुष्टिमंतं ॥ तद्वोयामिद्रविणंसद्यऽऋतयोयेनास्वर्णततनामनूरुभि । इदंसुमेमरुतोहर्यता
 वचोयस्यतरेमुतरंसाश्रुतंहिमाः ॥ १६ ॥ (५।४।११) प्रयज्यवोमरुतोभ्राजहृष्टयोवृहद्वयोदधिरेरुक्मवक्षसः । ई
 रतेऽअन्धैःसुयमैभिराश्रुभिःशुभंयातामनुरथाऽअवृत्सत ॥ स्वयंदधिध्वेतविपीयथाधिदवृहन्महांतऽअविययाविराज
 थ । वृतांतरिक्षममिरेव्योजसाशुभं० ॥ साकंजाताःसुम्भःसाकमुक्षिताःश्रियेचिदाप्रंतंवावृधुर्नरः । विरोकिणःसूर्ये

(५।४।११) प्रयज्यवदतिदशर्चससूरुक्षयथावाधोमरुतोजगतीअंलयात्रिष्टुप् ।

स्यवाज्यरुपन्तुविष्वगिनिह्रस्मघायिदर्शतः । मावोयामेपुमरुतश्चिरंकरप्रतरंथेषुचोदत ॥ रथंनुमारुतं वयं श्रवस्युमा
 हुवामहे । आयस्मिन्तुस्थौसुरणानिविभ्रतीसचामरुसुरोदुसी ॥ तं वः शर्धरथेशुभं त्वेपंपनस्युमाहुवे । यस्मिन्सुजां
 तासुभगामह्वीयतेसचामरुसुमीहुपी ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रासुडइंद्रवंतःसजोपंसोहिरण्यरथाःसुधितायंगं
 तन । इयं वीऽअस्मत्प्रतिहर्यतेमतिस्तृणजेनद्विवडत्साऽउदुन्यवे ॥ वाशीमंतऽऋष्टिमंतोमनीपिणःसुधन्वानुडइपुमं
 तोनियुगिर्णः । स्वश्वांस्यसुरथाःपृश्निमातरःस्वायुधामंरुतोयाथनुशुभं ॥ धनुथद्यांपवैतान्द्राशुपेवसुनिवोवनाजिहते
 यामनोभिया । कोपयथपृथिवीपृश्निमातरःशुभेयदुग्नाःपृथतीरयुग्धं ॥ वातस्त्वपोमरुतोवुर्पनिणिजोयमांऽइवुसुस
 दृशःसुपेशसः । पिशंगांश्वाऽअरुणांश्वाऽअरेपसुःप्रत्वक्षसोमहिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअजिमंतःसुदानवस्त्वेष
 संहशोऽअनवभ्रराधसः । सुजातासौजुर्पांरुक्मवक्षसोद्विवोऽअमृतनामभेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयोवोमरुतोऽ
 असंयोरधिसहऽओजोवाहोवोवर्लहितं । नृग्णाशीर्पस्वायुधार्थेषुवोविश्ववःश्रीरधितनूपुपिपिशे ॥ गोमदश्वावद्रथ
 वत्सुवीरंचंद्रवृद्राधोमरुतोदानः । प्रशस्तिनःकृणुतरुद्रियासोभक्षीयवोवसोदैव्यस्य ॥ हृयेनरोमरुतोमृळतानुस्तुवी

(५।५।१) आरुद्रासइत्यष्टवस्यसूक्तस्यश्यावाश्रोमरुतोजगत्येत्वेद्वित्रिष्टुभौ ।

स्येवरदमयःशुभं० ॥ आभूपेण्यवोमरुतोमहित्वुनदिदृक्षेण्यूसूर्यस्येवचक्षणं । उतोऽअस्माँऽअमृतत्वेदधातनशुभं० ॥
 उदीरयथामरुतःसमुद्रतोयुंयुष्टिर्वपयथापुरीपिणः । नवोदद्याऽउपदस्यंतिधेनवःशुभं० ॥ १७ ॥ यदश्वान्धर्षुपुप
 तीरयुग्धं हिरण्ययान्प्रत्यक्काँऽअमुग्धं । विश्वाऽइत्स्पृधोमरुतोव्यस्यथशुभं० ॥ नपर्वताननद्योवरंतत्रोयत्राचिध्वंम
 रुतोगच्छथेदुतत् । उतद्यावापृथिवीयाथनापरिशुभं० ॥ यत्पूर्यमरुतोयच्चनूतनंयदुद्यतेवसवोयचशस्यते । विश्वे
 स्यतस्यभवथानवेदसःशुभं० ॥ मृळतंनोमरुतोमार्वधिटनास्मभ्यंशर्मवह्रुलंविद्यंतन । अधिस्तोत्रस्यसख्यस्यगातनशु
 भं० ॥ यूयमस्मान्नयतवस्योऽअच्छानिरंहतिभ्योमरुतोगृणानाः । जुषध्वनोहुव्यदातियजत्रावुयंस्यामपतयोरयीणां
 ॥ १८ ॥ (५।४।१२) अग्नेशर्धतुमागुणंपिष्टरुक्मेभिरंजिभिः । विशोऽअद्यमरुतामवह्रयेदिवश्चिद्रोचनादधि ॥
 यथाचिन्मन्यसेहृदातदिन्मेजगमुराशसः । येतेनेदिपुहर्वनान्यागमन्तान्वर्धभीमसंहशः ॥ मीहुष्मतीवपृथिवीपराह
 तामदैत्येत्यसदा । ऋक्षोनवोमरुतःशिर्मावौऽअमोदुग्नेगौरिवभीमयुः+ ॥ नियेरिणल्योजसाधृथागावोनदुर्धुरः ।
 अदमानंचित्स्वैर्युपर्वतंगिरिप्रच्यावयंतियामभिः ॥ उत्तिष्ठनूनमेपांस्तोमैःसमुक्षितानां । मरुतांपुरुतममपूर्व्यगवांस
 नमिवह्रये ॥ १९ ॥ युङ्घ्वंहरुपीरथेयुङ्घ्वंरथेपुरोहितः । युङ्घ्वंहरौऽअजिराधुरिवोढ्वेवहिष्ठाधुरिवोढ्वे ॥ उत
 (५।४।१२) अग्नेशर्धतमितिनवर्चस्सूक्तस्यदयावाश्वोमरुतोबृहतीवृहतीयासप्तम्योसतोबृहलौ ।

स्ववार्ज्यरुपन्नुविष्वणिंरिहसंधायिदर्शतः । भावोयामेपुमरुतश्चिरंकरत्प्रतरथेषुचोदत ॥ रथंनुमारुतंवयंश्रवस्युमा
 हुवामहे । आयस्मिन्तस्थौसुरणानिर्विभ्रतीसर्चामरुत्सुरोदसी ॥ तंवःशर्धरथेशुभंत्वयंपनुस्युमाहुवे । यस्मिन्सुजा
 तासुभगामहीयतेसर्चामरुत्सुमीडुपी ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रासऽइंद्रवंतःसजोर्पसोहिरण्यथाःसुवितायंग
 तन । इयंवोऽअस्मत्प्रतिहयतेमतिस्तृष्णजेनदिवऽउत्साऽउदन्धवै ॥ वाशीमंतऽऋष्टिमंतौमनीपिणःसुधन्वानऽइपुमं
 तोनिपुंगिणः । स्वभ्वास्थसुरथाःपृश्निमातरःस्वायुधामरुतोयाथनाशुभं ॥ धनुथद्यांपर्वतान्दाशुपेवसुनियोवनाजिहते
 यामनोभिया । कोपयथपृथिवीपृश्निमातरःशुभेयदुग्नाःपृपतीरयुग्धं ॥ वातंत्वियोमरुतोवर्षनिर्णजोयुमाऽइवसुस
 दशःसुपेशसः । पिशंगाश्वाऽअरुणाश्वाऽअरेपसुःप्रत्वक्षसोमहिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअजिमंतःसूदानवस्त्येप
 संदशोऽअनवभ्रराधसः । सुजातासौजनुपारुक्मवक्षसोद्विवोऽअमृतंनामभेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयोवोमरुतोऽ
 असयोरधिसहऽओजोवाहोर्वोवलहितं । नृम्याशीर्पस्वायुधारथेषुवोविभ्वावःश्रीरधितनूपुपिपिशे ॥ गोमदभ्वावुद्रथ
 वत्सुवीरंचंद्रवद्राधोमरुतोदानः । प्रशस्तिनःकृणुतरुद्रियासोभक्षीयवोवर्षसोदैव्यस्य ॥ हुयेनरोमरुतोमृळतानुस्तुवी

(५।५।१) आरुद्रामइत्यष्टसूक्तस्यदावावाश्रोमरुतोजगत्येत्येद्वेचिष्टुभौ ।

स्येवरदमयःशुभं० ॥ आभूपेण्यवोमरुतोमहित्वनंदिदृक्षेण्यंसूर्यस्येवचक्षणं । उतोऽअस्माँऽअमृतत्वेदधातनशुभं० ॥
 उदीरयथामरुतःसमुद्रतोयुंयुष्टिर्वर्षयथापुरीपिणः । नवोदस्राऽउपदस्यंतिधेनवःशुभं० ॥ १७ ॥ यदश्वान्धूर्पुषुप
 तीरयुग्धं हिरण्ययान्प्रत्यक्षाँऽअमुग्धं । विश्वाऽइत्स्पृधोमरुतोव्यस्यथशुभं० ॥ नपर्वताननद्योवरंतवोयत्राचिध्वंम
 रुतोगच्छेधेदुतत् । उतद्यावापृथिवीयांथनापरिशुभं० ॥ यत्पूव्यमरुतोपच्चनूतंन्यदुद्यतेयसवोयच्चशस्यते । विश्वं
 स्यतस्यभवथानवेदसःशुभं० ॥ मृळतनोमरुतोमार्वधिष्टनास्मभ्यंशर्मवहुलंविर्यतन । अधिस्तोत्रस्यसुख्यस्यगातनशु
 भं० ॥ यूयमस्मान्नयतवस्योऽअच्छानिरंहुतिभ्योमरुतोगुणानाः । जुषध्वनोहुव्यदातियजत्राव्यंस्यामपतयोरयीणां
 ॥ १८ ॥ (५।४।१२) अग्नेशर्धतमागुणंपिष्टंरुक्मेभिरंजिभिः । विशोऽअद्यमरुतामर्बह्वयेद्विचश्चिद्रोचनादधि ॥
 यथाचिन्मन्यसेद्दातदिन्मेजगमुराशसः । येतेनेदिष्टुहर्वनान्यागमन्तान्वर्धभीमसंहशः ॥ मीहुष्मतीचपृथिवीपरह
 तामर्दयेत्यस्सदा । ऋक्षोनवोमरुतःशिर्मावाँऽअमोदुम्रोगौरिवभीमयुः+ ॥ नियेरिण्योर्जसापृथागायोर्नदुर्धुरः ।
 अश्मानंचित्स्वर्व्युपर्वतंगिरिप्रच्यवायंतियामभिः ॥ उत्तिष्ठनूनमेपांस्तोमैःसमुक्षितानां । मरुतांपुरुतममपूव्यग्यांस
 गंमिवह्वये ॥ १९ ॥ युङ्घ्वंहरुषीरथेयुङ्घ्वंरथेपुरोहितः । युङ्घ्वंहरिऽअजिरापुरिवोढ्वेवहिष्ठाधुरिवोढ्वे ॥ उत
 (५।४।१२) अग्नेशर्धतमितिनवचंस्यसूक्तस्यइयावाश्रोमरुतोष्टुहतीवृतीयासप्तम्योसतोबृहत्यौ ।

स्वाज्यं रुपन्तु विष्वणि रिहसंधा यिदशतः । मावोयामे पुमरुतश्चिरं करत्प्रतरथे पुचोदत ॥ रथं नुमारुतं वयं श्रवस्युमा
 हुवामहे । आयस्मिन्तस्यौ सुरगानि विभ्रती स चामरुसुरोदसी ॥ तं वः शर्धरथे शुभं त्वेपं नस्युमा हुवे । यस्मिन्तसुजा
 तासु भगमहीयते स चामरुसुमीडुपी ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रास इद्रं वतः सजोपंसो हिरण्यरथाः सुवितायंगं
 तन । इयं वोऽअस्मत्प्रतिहयते मतिस्तृणजेन द्विवडत्साऽडद्वयवै ॥ वारशीमंतऽऋष्टिमंतो मनीषिणः सुधन्वानऽइपुमं
 तो निपंगिणः । स्वश्वास्थसूरथाः पृश्निमातरः स्वायुधामरुतो याथनाशुभं ॥ धनुथद्यां पर्वतान्द्राशुपेवसुनिवोवनाजिहते
 यामनोभिया । कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभेयदुग्नाः पृपतीरयुग्धं ॥ वातत्विपो मरुतो वृषनिणिजोयमांऽइवसुस
 दृशः सुपेशसः । पिशंगांश्वाऽअरुणाश्वाऽअरेपसः प्रत्वक्षसो महिनाधौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअजिमंतः सुदानवस्त्वेप
 सैदृशोऽअनवच्रराधसः । सुजातासोजनुपां रुक्मवक्षसो द्विवोऽअमृतं नाम भेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयो वो मरुतोऽ
 अंसयोरधिसहऽओजोवाहोवोवलहितं । नृग्णाशीर्पस्वायुधारथे पुवो विश्वावः श्रीरधितनूपुपिपिशे ॥ गोमदश्वावद्रथ
 वत्सुवीरं चंद्रवद्राधो मरुतो ददानः । प्रशस्तिनः कृणुतरुद्रियासो भक्षीयवो वसोदैव्यस्य ॥ हृयेनरो मरुतो मळतानुस्तुवी

(५।५।१) आरुद्रास इत्यष्टर्चस्य सूक्तस्य रथावाश्चो मरुतो जगत्यं तं द्वे त्रिष्टुभौ ।

व्यामरुतः कोहृषाँस्या । यूयंहूमिकिरणं नैजथप्रयद्भरज्वेसुषितायद्रावने ॥ अर्थाऽइवेदरूपासःसर्वधवःशूरोऽइवप्रयु
 धःप्रोतयुयुधुः । मर्याऽइवसुवृधोवावृधुर्नरःसूर्यस्यचक्षुःप्रमिर्नतिवृष्टिभिः ॥ तेऽअज्येष्ठाऽअकनिष्ठाऽअङ्घ्रिदोमध्य
 मासोमहसाविवावृधुः । सुजातासोजनुपापृश्निमातरोद्विवोमर्याऽआनोऽअच्छाजिगतन ॥ वयोनयेश्रेणीःपुत्रोरोजसां
 तान्द्विवोवृहतःसानुनस्परि । अर्थासऽएपामभयेयथाविदुःप्रपर्वतस्यनभनूरचुच्यबुः ॥ मिमात्तुद्यौरादित्वीत्येनुःसं
 दानुचित्राऽइपसौयतां । आचुच्यबुद्विव्यंकोशमेतऽऋषेरुद्रस्यमरुतौगुणानाः⁺ ॥ २४ ॥ (५।५।४) ईळेऽअग्निस्वव
 संनमोभिरिहप्रसुतोविचयत्कृतंनः । रथैरिवप्रभरेवाजयद्भिःप्रदक्षिणिन्मरुतांस्तोममृध्यां ॥ आयेतस्थुःपृपतीपुश्रुता
 सुसुखेपुरुद्रामरुतोरथेषु । वनाचिदुग्नाजिहतेनिवोभियापृथिवीचिद्रेजतेपर्वतश्चित् ॥ पर्वतश्चिन्महिदृच्छोर्विभायद्दि
 वश्चित्तानुरेजतस्वनेवं । यत्क्रीळथमरुतऽऋष्टिमंतऽआपऽइवसुध्वयचोधध्वे ॥ वराऽइवैद्रवतासोहिरण्यैरुभि
 स्वधाभित्तन्वंःपिपिश्रे । श्रियेश्रेयांसस्तवसोरथेषुसत्रामहांसिचकिरेतनूपु ॥ अज्येष्ठासोऽअकनिष्ठामऽएतेसंभ्रा
 तरोवावृधुःसौभगाय । युवापितास्वर्परुद्रऽएपांसुदुघापृश्निःसुदिनामरुद्भ्यः ॥ यदुत्तमेमरुतोमध्यमेवायद्वावृधुमेसुभ
 गासोद्विविष्ट । अतो नोरुद्राऽइतवान्वंशु स्यान्नेवित्ताद्भुविपोयद्यजाम ॥ अग्निश्चयन्मरुतोविश्ववेदसोद्विवोवहध्वऽउचं

रादधिष्णुभिः । तेमंसानाधुनयोरिशदसोवामंधत्तयजमानायसुन्यते⁺ ॥ अग्नेमरुद्भिः शुभयद्भिरुक्कभिः सोमं पिच
मंसानोर्गणश्रिभिः । पावकेभिर्विंश्वमिन्येभिरायुभिर्वैश्वानरप्रदिवोकितुनासजूः⁺ ॥ २५ ॥ (५।५।५) केषानरः
श्रेष्ठतमायऽएकऽएकऽआयुय । पुरमस्याः परावतः ॥ क^१वोश्वाः क्वाडुभीश्वः कथंशेककथार्यय । पृष्ठेसदौनसोर्य
मः ॥ जघनेचोर्दऽएपांसिक्थानिनरोयमुः । पुत्रकृथेनजनयः ॥ परावीरासऽएतनुमर्यासोभद्रजानयः । अग्नि
पोयथासंध ॥ सनुत्साश्व्यं पशुमुतगव्यं शतावयं । श्यावाश्वस्तुताययादोर्वीरायोपवर्धुहत् ॥ २६ ॥ उतत्याखीशशी
यसीपुंसोभवतिवस्यसी । अदेवत्रादराधसः ॥ वियाजानातिजसुरिवितृव्यंतं विकामिनं । देवत्राकृणुतेमनः ॥ उत
घानेमोऽअरुतः पुमौऽइतिवृषेपुणिः । सवैदेयुऽइत्समः⁺ ॥ उतमेरपद्युवतिमं दुपीप्रतिश्यावाचार्यवर्तनिं । चिरोहि
तापुरुमीढार्ययेमतुविप्रायद्वीर्षयससे ॥ योमैधेनुनांशतवैददश्विर्यथाददत् । तुरंतऽईवमंहनां ॥ २७ ॥ यऽइयहंत
ऽआशुभिः पिर्वतोमदिरंमधुं । अत्रश्रवांसिदधिरे ॥ येषांश्रियाधिरोदसीधिभ्राजैतेरथेग्या । द्विविरुक्मऽइवोपरि ॥

(५।५।५) केषानरदलेकोनविंशत्युचस्यसूक्तस्यश्यावाश्वः आद्यानांतिष्ठणांयईवहंतइत्यादिपण्णांचमरुतःपंचम्यादितिष्ठणांतरंतमहि
षीशशीयसी उतमेरपदिलस्यापुरुमीढोयोमैधेनुनामित्यस्यासारंत. एतंमैस्लोममित्यादितिष्ठणांरथवीतिर्गायत्रीपंचम्यनुष्टुपूनवमीसतोष्टुह
ती । (अत्रलौपुरुमीढतरंतौवैददश्वी रथवीतिर्दार्भ्यः) ।

युवासमारुतो गणस्त्वेपरथोऽअनेद्यः । शुभंयावाप्रतिष्कृतः ॥ कोवेदनुनमेपांयत्रामदतिघृतयः । ऋतजाताऽअरेप
 सः ॥ ययंमर्तविपन्यवःप्रणेतारऽइत्याधिया । श्रोतारोयामहृतिपु ॥ २८ ॥ तेनोवसूनि कान्यापुरुश्रंन्द्रारिशदसः ।
 आर्यज्ञियासोववृत्तन ॥ एतंमेस्तोममूर्येद्याभ्यायपरावह । गिरोदेविरथीरिव ॥ उतमेवोचतादितिसुतसोमैरथवी
 तौ । नकामोऽअपवेतिमे ॥ एपक्षैतिरथवीतिर्मघवागोमतीरनु । पर्वतेष्वपश्रितः ॥ २९ ॥ (५।५।६) ऋतनऽऋ
 तमपिहितंघ्रुवंवांसूर्यस्ययत्रविमुचंत्यश्वान् । दशशतासहस्तस्युस्तदेकदेवानांश्रेष्ठंवपुपामपश्यं ॥ तत्सुवांमित्रावरु
 णामह्रित्वमीर्मात्तस्थुपीरहभिर्दुदुहे । विश्वाःपिन्वथःस्वसरस्यधेनाऽअनुवामेकःपविराववर्त ॥ अघारयतंपृथि
 धीमुतघांमित्रराजानावरुणामहोभिः । बृधयंतमोपधीःपिन्वतंगाऽअवबृष्टिंसृजंतजीरदानू ॥ आवामश्वसःसुयु
 जौयहंतुयतरश्मयुऽउपयंत्यर्वाक् । घृतस्यनिर्णिगनुवर्ततेवामुपसिंघवःप्रदिविक्षरति ॥ अनुश्रुताममतिवर्धदुर्वा
 ष्टिर्दिरवुयजुपारक्षमाणा । नमस्वंताघृतदृक्षाधिगतेमित्रासाथेवरुणेकास्वंतः+ ॥ ३० ॥ अक्रविहस्तासुकृतेपरस्पायं
 त्रासाथेवरुणेकास्वंतः । राजानाक्षत्रमहृणीयमानासहस्रस्थूणंविभृथःसहद्वौ+ ॥ हिरण्यनिर्णिगयोऽअस्यस्थूणावि
 आगतेषुज्येष्ठश्याजनीय । भुद्रेक्षेत्रेनिमितातिल्विलेवासनेममध्वोऽअधिगर्त्यस्य ॥ हिरण्यरूपमुपसोऽनुयुष्टावयःस्थू
 (५।५।६) ऋतेनमपगितिनयर्षस्यसूरकान्यानेयःधृतविन्मित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

पुमुदितासूर्यस्य । आरोहयोवरुणमिन्द्रगर्तमतश्चक्षायेऽदितिदितिच ॥ यद्वंहिष्टनातिविधेसुदानुऽअच्छिद्रंशर्मभु
चनस्यगोपा । तेननोमित्रावरुणावविष्टंसिपासंतोजिगीवासःस्याम ॥ ३१ ॥ इतिचतुर्थोऽष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥

मसर्पिणाध्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ त्यागः ॥ उपसह. सूर्यरश्मिम्य. सूर्याये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. मित्रा-
वरुणाभ्याममय. विद्युतेमय. उपस. इंद्रसूर्याभ्या. अमय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्याये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सवित्र. २ विश्वेभ्योदेवे.
सवित्र. २ अमय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. २ अमय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ मरुद्भ्य. ०.१ अन्नामरु
द्भ्य. ८ मरुद्भ्य. ४ दामीयस्याह. ४ पुरुमीढ्याये. तरंताये. मरुद्भ्य. ६ रथवीतय. ३ मित्रावरुणाभ्या. ९ ॥ इतिचतुर्थेतृतीयः ॥

ऋतस्यसप्तार्चनानाजागर्तवरुणंपंरुच्यंतनुयश्चिकेतपडातहव्यआचिकितानानुष्टुभंतुवळित्थापंचयजतःप्रवोगा
यत्रत्रीरोचनाचतुष्कमुरुचक्रिःपुरूरुणागायत्रंत्यानस्तृचंवाहुधृकंआमित्रओष्णिह्यदद्यदशपरैरआश्विनंतदा
नुष्टुभंतुकृष्टःप्रतिनयावस्युःपांरुमाभातिपंचात्रिःप्रातर्यावाणाश्विनौनयसप्तयप्रिष्ठयुष्णिगादिचतुर्थोत्रिष्टुष्यं
चानुष्टुभोत्याःपंचगर्भस्त्राचिण्यउपनिर्पन्महेदशसत्यश्रवाउपस्यंतुपांरुंक्षुतधामानंपद्भ्युजतेपंचशयावाश्वःसावि
त्रंतुजागततत्सवितुर्नवगायत्रमाद्यानुष्टुवच्छदशात्रिःपार्जन्यमुपाद्यास्त्रिद्रोजगत्यउपात्यानुष्टुवळित्थातृचंपा
र्थियमानुष्टुभंप्रसन्वाजेष्टौवारुणमिद्राग्नीपळद्रामानुष्टुभंविराद्रपूर्वतंप्रवोर्नवययामरुन्मारुतमतिजागतवाह
स्पत्योभरद्वाजःपष्टमंडलमपदयत्वंह्यग्रेससोना ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (५।५।७) ऋतस्यगोपावधिप्रथोरधंसत्यधर्माणापरमेव्योमनि । यमत्रमित्रावरुणावथायुच
 तस्मिद्गृष्टिर्मधुमल्पिन्यतेदिवः+ ॥ सन्नाजावस्यभुवनस्वराजयोमित्रावरुणाविदधेस्वर्दशा । दृष्टिंवारोधोऽअमृतत्व
 मीमद्दुघावापृथिवीविचरंतिन्यवः ॥ सन्नाजाऽऽब्राधुपमाद्विदस्पतीपृथिव्यामित्रावरुणाविचर्षणी । तमन्ध्रेण
 तिष्ठथोरचंधार्पयथोऽअसुरस्यमायया ॥ मायावांमित्रावरुणाद्विविश्रितासूयोज्योतिश्चरतिचित्रमायुधं । रजांसिचित्रा
 दृष्ट्यागृहयोद्विविपर्जन्यद्रुप्तामधुमंतऽईरते ॥ रथंयुजतेमरुतःशुभ्रेसुखंशूरोनमित्रावरुणागविष्टिपु । रजांसिचित्रा
 विचरंतिन्यवोद्विवःसन्नाजापर्यसानऽउक्षतं ॥ धाचंसुमित्रावरुणाविपश्चिताव्रतारक्षेथेऽअसुरस्यमायया । परिग्र
 वंसतमरुतःसुमाययाचार्पयतमरुणामरेपसं ॥ धर्मणामित्रावरुणाविपश्चिताव्रतारक्षेथेऽअसुरस्यमायया ॥ यन्ननम
 विश्वंभुवनंविराजधःसूर्यमाधतयोद्विविचित्र्यंरथं ॥ १ ॥ (५।५।८) वरुणंयोरिशादंसमृचासुक्ष्मासुजोगुणे ॥ यद्भुक्षये
 जेववाहोर्जैगन्वांसास्वर्णरं ॥ तावाहवासुवेतुनाग्रयंतमस्माऽअर्चते । शंभुहिजाधर्ष्यांविश्वसुक्ष्मासुजोगुणे ॥ यद्भुक्षये
 इयांगतिमित्रस्ययायांपुथा । अस्यमियस्यशर्मण्याहिसानस्यसश्चिरे+ ॥ युवाभ्यामित्रावरुणोपमंधेयामृचा
 (५।५।७) ऋतस्यगोपावधिसप्तर्षस्वसूक्तस्यात्रेयोचंनानामित्रावरुणौजगती । (५।५।८) वरुणंवइतिसप्तर्षस्वसूक्तस्याचंनानामि

नावरुणावगुप्तुवंत्यापंक्तिः ।

मधोनांस्तोत्राणांचस्पृधसे ॥ आनोमित्रसुदीतिभिर्वरुणश्चसधस्थऽआ । स्वेक्षयेमधोनांसखीनांचद्रुधसे ॥ युवंनोयेपुव
रुणक्षत्रंबृहच्चविभयः । वरुणोवाजसातयेऋतरायेऽस्वस्तये ॥ उच्छंत्यामियजतादेवधत्रेरुशद्भवि । सुतंसोमंनहृस्ति
भिरापुड्धिर्धावतंनराविभ्रतावर्चनानसं ॥ २ ॥ (५१५१९) यश्चिकेतससुकतुदेवत्रासव्रवीतुनः । वरुणोयस्यदर्शतोमित्रो
वावनतेगिरः ॥ ताहिश्चेष्टवर्चसाराजानादीर्धुश्चुत्तमा । तासत्पतीऽऋतावृधऽऋतावानाजनैजने ॥ तावामियानोवसेपू
र्वाऽउपंवेसेचा । स्वर्धासःसुचेतुनावाजाऽअभिप्रदावने ॥ मित्रोऽअंहोश्चिदादुरुक्षयायगातुवंनते । मित्रस्यहिप्रतूर्वे
तःसुमतिरस्तिविधृतः⁺ ॥ वयंमित्रस्यावसित्यामसप्रथस्तमे । अनेहसस्त्योतयःसत्रावरुणशेषसः ॥ युवंमित्रेमंजनंयते
थःसंचनयधः । मामधोनःपरिख्यतंमोऽअस्माकमृपीणांगोपीथेनऽउरुष्यतं ॥ ३ ॥ (५१५१०) आचिकिताचमु
क्रतूदेवामर्तरिशादसा । वरुणायऽऋतपैशसेदधीतप्रयसेमहे⁺ ॥ ताहिक्षत्रमविहुतंसम्यगसुर्येऽमाशति । अर्धम्रतेव
मानुपंस्वर्णधायिदर्शतं⁺ ॥ तावामेपरधानाम्रुवीगव्युत्तिमेपां । रातहव्यससुष्टुतिदृष्टुकस्तोर्मर्मनामहे ॥ अधाहि
काव्यापुवंदक्षस्यपुभिरंश्रुता । निकेतुनाजनानांचिकेथैपूतदक्षसा ॥ तदृतंयुधिधिवृहच्छ्वऽएपऽऋपीणां । ऋयसा

(५१५१९) यश्चिकेतपिपळंचस्यसूक्तसात्रेयोरातहव्योमित्रावरुणावनुष्टुवंतयांपकिः । (५१५१०) आचिकितानेतिपळंचस्यसूक्तस्य
रातहव्योमित्रावरुणानुष्टुप् ।

नावरपृथ्वतिक्रान्तिरामभिः ॥ आयद्दामीयचक्षुसामित्रवृयंचसरयः । व्यचिष्टेवहुपाय्येयतेमहिस्वराज्ये ॥ ४ ॥
 (५।५।११) वळित्यादेवनिष्कृतमादित्यायजुतंवृहत् । वरुणमित्रार्थमन्वपिष्टंक्षत्रमाशाथे ॥ आयद्योनिहिरण्यं
 वरुणमित्रसदथः । धर्ताराचर्पणीनायंतसुम्नारिशादसा ॥ विश्वेहिविश्वेवदसोवरुणोमित्रोऽर्भ्यमा । व्रतापदेवसश्चि
 रेपातिमर्षरिपः+ ॥ तेहिसत्याऽऋतस्पृशऽऋतावानोजनेजने । सुनीथासःसुदानवोहोश्चिदुरुचक्रयः ॥ कोनुवामि
 त्रांस्तुतोवरुणोवातनूनां । तत्सुवामेपतेमृतिरत्रिभ्युऽएपतेमृतिः+ ॥ ५ ॥ (५।५।१२) प्रवोमित्रायगायतवरुणा
 यविपागिरा । महिक्षत्रावृतंवृहत्+ ॥ सम्राजायाघृतयोनीमित्रश्चोभावरुणश्च । देवादेवेषुप्रशस्ता+ ॥ तानःशक्रंपा
 धिवस्यमहोरायोदिव्यस्य । महिवांक्षत्रंदेवेषु ॥ ऋतमृतेनसपतेपिरंदक्षमाशाते । अद्गुहादेवौवर्धते ॥ वृष्टिद्यावारीत्या
 पेपस्पतीदानुमत्याः । बृहंतगतमाशाते ॥ ६ ॥ (५।५।१३) त्रीरोचनावरुणत्रीऽरुतद्युन्त्रीणिमित्रधारयथोरजांसि । वा
 ब्रधानावमत्तिक्षत्रियस्यानुव्रतरक्षमाणानवजुयः+ ॥ इरावतीर्वरुणधेनवोवांमधुमद्वांसिंधवोमित्रदुहे । त्रयस्तस्थुचृप
 मासस्तिसृणांधिपणानरितोधाविद्युमंतः ॥ प्रातर्दुवीमदितिजोहवीमिमृधंदिनुऽउदितासूर्यस्य । रायेमित्रावरुणा

(५।५।११) वळित्यादेवतिपंचर्वस्यसूक्त्यात्रेयोयजतोमित्रावरुणावनुष्टुप् । (५।५।१२) प्रवोमित्रायतिपंचर्वस्यसूक्तस्ययजतो
 मित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१३) त्रीरोचनेतिचतुर्कचस्यसूक्त्यात्रेयउरुचक्रिमित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

सुवतातेळतोकायतनयायशयोः* ॥ याधर्तारिर्जसोरोचनस्योतादित्यादिव्यापार्थिवस्य । नर्वाद्रिवाऽअमृताऽअभि
 नंतिप्रतानिभिन्नावरुणाभ्रुवाणि ॥ ७ ॥ (५।५।१४) पुरूरुणाच्चिद्धस्यवोन्नून्वावरुण । मित्रवंसिवांसुमति* ॥
 तावोसुम्यगद्ब्रह्माणेर्पमश्यामधार्यसे । वयंतेरुद्रास्याम ॥ पातंनोरुद्रापायुभिरुतत्रायेधांसुत्रात्रा । तुर्यामदस्यून्तनू
 भिः ॥ माकस्याऽश्रुतकतूयुक्षंभुजेमातनूभिः । माशेर्पसामातनसा ॥ ८ ॥ (५।५।१५) आनोगंतंरिशदसावरुण
 मित्रवर्हणा । उपेमंचारुमध्यरं* ॥ विश्वस्यहिर्मचेतसावरुणमित्रराजथः । ईशानापिव्यतंधियः ॥ उपेनःसुतमार्गतं
 वरुणमित्रद्राशुर्पः । अस्यसोमस्यपीतये ॥ ९ ॥ (५।५।१६) अमित्रेवरुणेवयंगीभिर्जुहुमोऽअत्रिवत् । निवर्हिषि
 सदतंसोमपीतये ॥ व्रतेनस्थोभ्रुवर्धेमाधर्मणायातयजना । निवर्हिषि० ॥ मित्रध्वनोवरुणश्चजुपेतांयज्ञमिष्टये । निच
 हिंपिसदतांसोम० ॥ १० ॥ (५।६।१) यदुधस्यःपरवतियर्दवावल्थश्चिना । यद्वापुरूरुजुजायदुतरिक्षऽआगतं ॥
 इहत्यापुरुभूतमापूरुदंसांसिचिभ्रता । वरस्यायाम्यग्निगृह्वेत्तुविष्टमाभुजे* ॥ ईर्मान्यद्वपुष्वपुश्रुकरधस्ययेमधुः । पय

(५।५।१४) पुरूरुणेतितुर्नचस्यसूक्तस्योरुचक्रिमित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१५) आनोगंतमितितृचस्यसूक्तस्यात्रेयोवाहुवृक्तोमि
 त्रावरुणौगायत्री । (५।५।१६) अमित्रइतितृचस्यसूक्तस्यवाहुवृक्तोमित्रावरुणावुष्णिक् । (५।६।१) यदुधस्यइतिदर्शस्यसूक्तस्या
 त्रेयःपौरोध्विनावतुष्टुप् ।

न्यानाहुपायुगामहाराजासिदीयथः ॥ तदुवागमिनाकृतंविश्वायद्दामनुष्टवै । नानाजातावरेपसासमस्मेवंधुमेयधुः ॥
आयद्वासूर्यारथंतिष्ठद्रघुप्यदुंसदा । परिवामरुपावयोघृणावरंतऽआतर्पः ॥ ११ ॥ युवोरत्रिश्चिकेततिनरासुप्तेनचे
तसा । घर्मयद्दामरेपसुंनारसत्यास्त्राभुरण्यति ॥ उग्रोर्वाककुहोयुयिःशृण्वेयामेपुसंतुनिः । यद्वांदसोभिरश्विनात्रिन
राववर्तति ॥ मर्चऽऊपुमधुववारुद्रासिर्पक्तिपिप्युपी । यत्समद्रातिर्पथःपक्काःपृक्षोभरंतवां ॥ सत्यमिद्वाऽर्दऽअश्वि
नायुवामाहुर्मयोभुवा । तायामन्यामूहृतंमाथामन्नामृल्लयत्तमा ॥ इमात्रह्माणियर्धेनाश्विभ्यांसंतुशंतमा । यातक्षा
मरथाऽइवावोचामबृहद्वर्मः ॥ १२ ॥ (५।६।२) कृष्टोदेवावश्विनाद्यादिवोर्मनावसू । तच्छ्रवथोवृषपवसूऽअत्रि
र्वामाविवासति ॥ कुहत्याकुहनुश्रुताद्विविदेवानासत्या । कस्मिन्नायतथोजनेकोवांनुदीनासर्चा ॥ कंयाथिःकंहग
च्छथुःकमच्छांयुंजाथेरथं । कस्यब्रह्माणिरण्यथोवयंवामुदमसीष्टये ॥ पौरंचिच्छुदुप्रुतंपौरंपौरायजिन्वथः । यदीगृ
भीततातयेसिंहमिवद्रुहस्पदे ॥ प्रच्यवानाज्जुजुरुषोवृत्रिमत्कुंमचथः । युयायदीकृथःपुनराकाममृण्वेयुध्वः ॥ १३ ॥
अस्तिहिवांमिहस्तोतास्मसिवांसंहशिश्त्रिये । नूश्रुतंमऽआगतंमवोभिर्वाजिनीवसू ॥ कोवामद्यपुरुणामावद्वेर्मत्यानां ।
कोविप्रोविप्रवाहसाकोयज्ञैर्वाजिनीवसू ॥ आवांरथोरथानांयेष्टोयात्वश्विना । पुरुचिदस्मयुस्तिरऽआंगूपोमत्येष्वान् ॥

(५।६।२) कृष्टोदेवावितिदशर्चस्यसूक्तस्यपौरोश्विनावनुष्टुप् ।

शमपुवांमधूयुवासाकमस्तुचकृतिः । अर्वाचीनाविचेतसाविभिःश्येनेवदीयतं ॥ अश्विनायजूकहिचिच्छ्रयातमि
 मंहव्यं । वस्वीरूयुवांभुजःपृंचंतिसुवांपृचः ॥ १४ ॥ (५।६।३) प्रतिप्रियतंमंरथंपृणवसुवाहनं । स्तोतावामश्वि
 नायुपिःस्तोमंनप्रतिभूपतिमाध्वीममश्रुतंहव्यं ॥ अत्यायातमश्विनातिरोविश्वोऽअंहसना । दस्त्राहिरण्यवर्तनीसुपुस्त्रा
 सिंधुवाहसामाध्वी० ॥ आनोरत्नानिविभ्रतावश्विनागच्छंतयुवं । रुद्राहिरण्यवर्तनीजुषाणायजिनीवसूमाध्वी० ॥
 सुभ्रुभौवांपृणवसुरथेवाणीच्याहिता । व्रतवांककुहोमृगःपृक्षःकृणोतिवापुपोमाध्वी० ॥ बोधिन्मनसारथ्यैपिराहवन्
 श्रुतां । विभिश्चयवानमश्विनानियाथोऽअर्दयाविनंमाध्वी० ॥ १५ ॥ आवांनरामनोयुजोश्वोसःमुपितप्सवः ।
 वयोयंहंतुपीतयेसहसुन्नेभिरश्विनामाध्वी० ॥ अश्विनुवावेहगच्छंतनासत्यामाविवेनतं । तिरश्चिदर्ययापरिवर्तियीतम
 दाभ्यामाध्वी० ॥ अस्मिन्यज्ञेऽअदाभ्याजरितारंशुभस्पती । अवस्युर्मश्विनायुवंगुणंतमुपभूपथोमाध्वी० ॥ अभूदु
 पारुशत्पशुराग्निरघाय्व्युत्विर्यः । अयोजिवांपृणवसुरथोदस्त्रावर्मत्योमाध्वी० ॥ १६ ॥ (५।६।४) आभात्यग्निरु
 पसामनीकुगुद्विप्राणांदेवयावाचोऽअस्थुः । अर्वाचानुरंध्येहयातंपीपिवांसमश्विनाधुर्ममच्छ ॥ नसंस्कृतंप्रमिमीतो
 गमिष्ठांतिनूनमश्विनोपस्तुतेह । दिवाभिपित्वेपुसागमिष्ठाप्रत्यर्वातिद्राशुपेशंभविष्ठा ॥ व्रतायातंसंगुवेप्रातरहोमृधं
 (५।६।३)प्रतिप्रियतममितिनवर्चस्यसूक्त्यात्रयोवस्युरश्विनोपंक्तिः। (५।६।४)आभात्यग्निरितिपंचर्चस्यसूक्त्यमौमोत्रिरश्विनौत्रिष्टुप ।

विभ्राती । देवीमपसंस्वरावहंतीप्रतिविर्भासोमतिभिर्जरते ॥ एपाजनंदशुतात्रोधयंतीसुगान्पथःकृण्वतीयात्यर्थे । बहु
 द्रधावृहतीविश्वसिन्वोपाज्योतिर्यच्छ्रत्यग्नेऽअहो ॥ एपागोभिररूपेभिर्युजानास्त्रधंतीरधिमप्रायुचके । पृथोरदंतीसुवि
 तायंदेवीपुरुष्टताविश्वराविभाति ॥ एपाव्येनीभवतिद्विवर्हाऽआचिकृण्वानातुन्यंपुरस्तात् । ऋतस्यपंथामन्वैतिस्मा
 धुपजानतीवनादिशोमिनाति ॥ एपाशुभ्रानतन्वोविदानोर्वेवस्त्रातीहशर्येनोऽअस्थात् । अपृद्धेपोबाधमानातमांस्युपा
 द्वयोदुहितज्योतिपागात् ॥ एपाप्रतीचीदुहितान्वोन्योपेवभद्रानिरिणीतेऽअप्सः । व्यण्वृतीद्राशुप्रेवार्याणिपुन
 ज्योतिर्युवतिःपर्वथाकः ॥ २३ ॥ (५।६।९) युंजतेमनऽउतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्यदृहोविपृश्चितः । विहोत्रादधेवयु
 नाविदेकऽइन्महीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिः ॥ विश्वारूपाणिप्रतिमुंचतेकविःमासावीद्भद्रंद्विपदेचतुपदे । विनाकमख्य
 त्सवितार्येणोनुप्रयाणंमुपसोविराजति ॥ यस्तप्रयाणमन्वन्यऽइद्ययुर्दुवादेवस्यमहिमानुभोजसा । यःपार्थिवानिवि
 ममेसऽएतशोरजांसिदेवःसवितामहित्वना ॥ उतयासिसवितस्त्रीणरोचुनोतसूर्यस्यरश्मिभिःसमुच्यसि । उतरा
 श्रीमुभयतःपरीयसऽउतमित्रोभवसिदेवधर्मभिः ॥ उतेशिपप्रसवस्यत्वमेकऽइदुतपूपाभयसिदेवयामभिः । उतेदंवि
 श्वंभुवनंघिराजसिश्वाधाश्वस्तेसवितुःस्तोममानशे ॥ २४ ॥ (५।६।१०) तत्सवितुर्वृणीमहेवयंदेवस्यभोजनं । श्वे

(५।६।९) युंजतेमनइतिपंचचंस्यसूकस्यात्रेयःश्यावाश्वःसविताजगती । (५।६।१०) तत्सवितुरितिनवस्यसूकस्यावाश्वःसवि-

षंस नृधातं मुं तुरं भगं स्वधीमहि ॥ अस्य हि स्वयं यज्ञस्तरं सवितुः कञ्चन प्रियं । नमिनां तिस्रराज्यं ॥ सहिरत्नानि द्वाशुषं सुवा
 तिसवित्ताभगः । तं भगां चित्रमीगहे ॥ अद्यानो देवसवितः प्रजायतसावीः सौभगं । परादुष्वयं सुव ॥ विश्वानि देव
 सवितर्दुरितानि परासुव । यद्भद्रं तद्भद्राऽभासुव ॥ २५ ॥ अनागसोऽअदितये देवस्य सवितुः सुवे । विश्वायामानि धीम
 हि ॥ आविश्वदेवं सर्पतिसंकेत्यावृणीमहे । सत्यसवं सवितारं ॥ यद्भ्रमेऽजभेऽअहनीपुराऽएत्ययुच्छन् । स्वाधी
 द्युयः सवित्ता ॥ यद्भ्रमाविश्वान्जातान्यांश्चावयति श्योकेन । प्रचसुवातिसवित्ता ॥ २६ ॥ (५।६।११) अच्छा
 यदतवसंगीभिर्राभिः स्तुहि पुर्जन्यं नमसाविधास । कनिक्कदद्दृपुभोजीरदानुरतो दधात्योषधीपुगर्भं ॥ विदुक्षान्हैर्युतहं
 तिरक्षसो विश्वविभायुभुवनं महावधात् । ततानागाऽईपतेवृष्यावतो यत्पुर्जन्यः स्तनयन्हंति दुष्कृतः ॥ रथीवकश्या
 श्वाऽअभिधिपद्याविदूतान्कृणुतेवृष्याइ अह । दूरतिस्सहस्यस्तनयाऽउदीरते यत्पुर्जन्यः कृणुते नृपद्यं नृनभः ॥ प्रवाता
 यांति पृतयंति विद्युत्तऽउदोपधी जिहंते पिन्वते स्वः । इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत्पुर्जन्यः पृथिवीरेतसावति ॥ यस्यै
 तेष्टृथिवी नक्षमीति यस्य प्रतेशु फल्जभुरीति । यस्य प्रतऽओषधी विश्वरूपाः सनः पर्जन्यमहि शर्मयच्छ ॥ २७ ॥ द्विवो
 नोष्टृष्टिर्मरुतो ररीध्वं प्रपिन्वत वृष्याऽअश्वस्य धाराः । अवाङ्घ्रितेन स्तनयिषुने ह्यपोनिषिचक्षसुरः पितानः ॥ अभिक्रंद
 तभाय नीभाया जनुष्टुप् । (५।६।११) अच्छा वदेति दशर्चससूक्तसर्भोभिः पर्जन्यास्त्रिष्टुपद्वितीयादिति सोऽजगतो नवम्यगुष्टुप् ।

स्तनयुगर्भमाधाऽउदन्वतापरिदीयारथेन । दत्तिसु कर्षुं विपित्तं न्यंचसमाभनतद्दतानपादाः ॥ महातंकोशमुदचानि
 पिचस्यदंतांकुल्याविपिताः पुरस्तात् । घतेनद्यावापृथिवीव्युंधिसुप्रपाणं भवत्वुद्वयाभ्यः ॥ यत्पर्जन्यकनिकदस्त्नय
 न्हंसिदुष्कृतः । प्रतीदं विभ्रमोदतेयत्किंचपृथिव्यामधि ॥ अर्षर्षुर्षुदुर्षुर्भयाकर्षन्वान्यत्येत्तवाऽर्ष । अर्जीजन
 ऽओर्षधीर्भोजनायुकमुतप्रजाभ्योविदोमनीषां ॥ २८ ॥ (५।६।१२) वळिस्थापर्वतानां खिद्रं विभर्षिपृथिवि ।
 प्रयाभूमिंप्रवत्यतिमह्नाजिनोपिमहिनि ॥ स्तोमासस्त्वाविचारिणिप्रतिष्टोभंस्तुकभिः । प्रयावाज्जनहेपंतपुरुमस्यस्यर्जु
 नि ॥ हृह्वाचिद्यावनस्पतींश्क्षुभयादर्धुर्व्योजसा । यत्तेऽअभस्यविद्युतोदिवोवर्षतिवृष्टयः ॥ २९ ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥
 वर्षतुतेविभारिद्वियोऽअभस्यविद्युतः । रोहंतुसर्वबीजान्यवब्रह्माद्विर्षोजहि ॥) (५।६।१३) प्रसथाजैवहर्दर्चा
 गभीरंब्रह्मपिंधवरुणायश्रुताय । वियोजयानंशमितेवचर्षोपुस्तिरेपृथिवीसूर्याय ॥ वनेषुव्यंशुतरिक्षंततानवाज्जमर्वत्सु
 पयऽउज्जिघांसु । हृत्सुकर्तुंवरुणोऽअप्यंशुभिर्द्विसूर्यमदधात्सोममर्दौ ॥ नीचीनवारुवरुणः कर्षंधंप्रसंजरोदंसीऽ
 अंतरिक्षं । तेनविभ्रस्यभुवंनस्यराजायवंनवृष्टिव्युनत्तिभूमं ॥ जनत्तिभूमिंपृथिवीमुतघांयदादुग्धंवरुणोवध्यादित् ।
 समश्रेणवसत्पर्वतासस्तविपीयंतःश्रययंतवीराः ॥ इमामव्यासुरस्यश्रुतस्यमहीमायांवरुणस्यप्रवोचं । मानेनेवतस्थि

(५।६।१२) वळिस्थेतिवृचस्यसूक्तस्यभौमोविःपृथिव्यवृष्टुप् । (५।६।१३) प्रसथाजइत्यष्टचस्यसूक्तस्यभौमोविर्वर्षणखिष्टुप् ।

वाँ३३ त रक्षेवियोममेष्टुधिवीसूर्येण ॥ ३० ॥ इमामनुकथितमस्यमायांमहीद्वेवस्तनकिरादधर्ष । एकंयदुद्धानपुर्णस्ये
नरिरसिंचतीरिवनयःसमुद्रं ॥ अरुभयंवरुणमिन्द्र्यंवासखायंवासदृमिक्कातरंवा । वेशंवानित्यंवरुणारणंवायस्सीमाना
श्चक्रुमाशिश्रयुस्तत् ॥ कित्वासोयद्विरिपुर्नदीवियद्वाधासत्यमृतयत्रविभ्र । सर्वासाविव्याशिशिरेवदेवाधातेस्यामव
रुणप्रियासः ॥ ३१ ॥ (५।६।१४) इन्द्राग्नीयमवधऽऽभावाज्जपुमस्य । इच्छाचित्सप्रभेदतिद्यन्नावाणीरिवञ्जितः ॥
यापुतनासुदृष्टरायावाजोगुश्रवाय्या । यापंचचर्पुणीरुर्भाद्वाग्नीताहंवामहे ॥ तयोरिदमवृच्छवस्तिन्मादिद्युन्मयो
नोः । प्रतिद्वृणागभस्त्योर्गर्वावृत्रघ्नऽप्यते ॥ तावामेपेरथानामिन्द्राग्नीहंवामहे । पतीतुरस्त्यराधसोविद्वांसगिर्वणस्त
मा ॥ तावुधंतवतनुन्मतांयदेवायुदभां । अहिताचित्सुरोदधेयैवदेवावर्षते ॥ एवंद्वाग्निभ्यामहाविहृन्वयुर्थयुतंनपू
तमद्भिभिः । तासरिपुश्रवोवहद्वार्येणत्सुदिधृतमिषंगणत्सुदिधृतं ॥ ३२ ॥ (५।६।१५) प्रवोमहेमृतयोवंतुविष्ण
वेमरुत्वंतगिरिजाऽऽप्यवामरुत् । प्रमार्थायुप्रयज्यवेसुखादयेतवसेभुंददिष्टयेधुनिन्नतायुशर्यसे ॥ प्रयेजातामहिनायेच
नुस्ययंप्रविभ्रनानुवतऽऽप्यवामरुत् । कस्त्यातद्वोमरुतोनाधुपुशवोदानामुहातदेषामधुष्टासोनाद्रयः ॥ प्रयोद्विवोर्द्विहृ

(५।६।१४) इन्द्राग्नीयमितिपञ्चससूक्तसंद्राग्यनुष्टुप्अंत्याधिरादपूर्वा । (५।६।१५) प्रवोमहइतिनवचंससूक्तस्याग्नेयएवयामरु
न्मरुतोऽतिजगती ।

सः शक्तिरंगिरागशुभानः गन्धः उपयामरत् । नयेषामिरीसपस्युः इहोऽग्रेऽप्रयोनस्वविद्युत्तः प्रस्युं द्रासोऽनुनिनां ॥
 मन्त्रं क्रमं सारं तानि कुरु मः शंभानस्यारसदंसः उपयामरत् । यदायुं कुरु मनास्यारदधिष्णुभिर्विष्वधसो विमहसो जिगात्ति
 संभुं शोभिः ॥ रघुनो नयो मया मे जयदृष्टं त्वेपो युक्तिस्त्रिपः उपयामरत् । येनासहं तः जतुस्वरोच्चिपुः स्यारं द्रमानो हिर
 पयसां स्यात्पुषात्तं रूक्मिर्णः ॥ ३३ ॥ अपारोयो मदिभापृजरावसस्त्वुपं द्रायो वत्वेयुयामरत् । स्यातारो हि प्रसिती
 मंरुतिरघुनो तं उरत्पयतानिदः शंशुकांसो ना मयः ॥ तं रुद्रासः सुमत्याऽअप्रयो यथा तु विद्युन्नाऽअवत्वेयुयामरत् ।
 धृपुषु प्रभुं गन्नापाधिपुं येपुमागमुं व्यासुरः शार्थास्यसुं तनसां ॥ अहं यो नो मरतो गतु मे तं न श्रोता हवजं रितुरेवुयामरत् ।
 विष्वां ग्रेः सगन्पयो यो तनुसादृष्ट्यो इ नदंसनापुद्रे पांसि सनुतः⁺ ॥ नंतानो युद्रं यन्निधाः सुसासि श्रोता हवमरुक्षऽपु
 पामरत् । अथेष्टां तानपवंता लोच्यो मनिपुयंतस्वप्रपंचतसुः स्यात्तदुपंतो निदः⁺ ॥ ३४ ॥ (इत्यात्रेयपंचमं मंडलं समासम् ॥
 अत्र षट्कानि ८७) ॥ ५ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥ हिरण्यवर्णा हिरिणीसवर्णं रजतवर्जां । चंद्रां हिरण्यमर्था लुद्धमीजा तं वे
 दोगोऽआपह ॥ तां सुऽआपह जातवेदो लुद्धमीमनं पगा मिनी । यस्यां हिरण्यं विदेयं गामभ्युं रुपा नहं ॥ अश्वपवारं यमथ्यां
 ललिनां दममोदिनी । श्रियं देयी सुपहृत्वे श्रीमां देवी जुपतां ॥ कांसो स्त्रितां हिरण्यप्राकारां माद्रं ज्वलतीं तसां तर्पयंती ।
 पुत्रोऽस्त्रितां पुसवर्णां तानि शोषहृत्वे श्रियं ॥ चंद्रां प्रभासां युरसा ज्वलतीं श्रियं लोके देवजुं धामुद्रारां । तां पुं द्विनीमीं शरं णमहं

मर्षद्येऽलक्ष्मीर्मनश्चतान्द्विंशं ॥ १ ॥ आदित्यवर्णुतपुसोधिजातोवनस्वपतिस्त्वयधुशोधचिन्वः । तस्यफलांनितपुसानुं
 दंतुभायांतरायाश्चजाह्याऽअलक्ष्मीः ॥ उषंतुमर्देवसुखःकीर्तिश्चमणिनासह । प्रादुर्भूतोस्तिराष्टस्मिन्कीर्तिर्भृद्धिददातुं
 मे ॥ धुरिपुसासामलांज्येषामलक्ष्मीनांशयाम्बहं । अर्भुतिमसंभृद्धिचसर्वानिर्णुदंसेगृहात् ॥ गंधहारादुराधुर्णानित्यपु
 षांकरिपिणीं । ईश्वरसर्वभूतानांतामिहोपहृयेश्रियं ॥ मनसःकाममाकृतवाचःसुखमशीमहि । पुद्गनांस्वर्षमज्ञस्यम
 यिश्रीःश्रयतांपराः ॥ २ ॥ कर्दमेनप्रजाभूतासुयिसंभवकर्दम । श्रियंवास्वर्षमंकुलेमातरंपद्ममालिनीं ॥ आप्लवजंतु
 स्त्रिरथानिचिह्नीत्वसंमेगृहे । निचद्वैर्वास्तात्श्रियंवासर्वमेकले ॥ आर्द्रांपुष्करिणीपुष्टिसवर्णहिंसुमालिनीं । सूर्याहि
 रणमर्षालक्ष्मीजातवेदोमऽआर्षह ॥ आर्द्रायुःकरिणीयाष्टिगलांपद्ममालिनीं । चंद्राहिरणमर्षालक्ष्मीजातवेदोमऽआर्ष
 ह ॥ तांमऽआर्षहजातवेदोल्क्ष्मीमिनपगामिनीं । यस्यांहिरण्युंमर्षतंगावोद्रास्योभ्यानवित्द्वैयुंपुरूपानुहं ॥ ३ ॥ यःशु
 चिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्युमन्वहं । सूक्तंपुचदशार्चश्रीकामःसत्ततंजपेत् ॥ पद्मानुनेपद्मऽऊरूपद्माक्षीपद्मसंभवे ।
 तन्मेभुजसिंपद्माक्षीयेनसौख्यंलभाम्बहं ॥ अभुदायीगोद्रायीधनदायीमुहाधने । धनंमेजुपतांदेविसुर्वकामांश्चदेहिमे ॥
 पद्मानुनेपद्मविपद्मपुत्रेपद्मप्रियेपद्मदलायताक्षी । विश्वप्रियेविश्वमनोनुकलेत्वत्पादपद्ममयिसंनिधत्स्व ॥ पुत्रपुत्रवर्ध
 नंधान्यंहुस्त्वश्वादिगुर्वरथं । प्रजानांभयसीमाताऽआयुष्मंतंकरोतुमे ॥ धनमग्निधनंत्रायुर्धनंसूयैधनंवसुः । धनमिंद्रोवृ

हृत्पतिर्वरुणधनुमस्तुते ॥ वैनतेयसोमंपिबुसोमंपिबतुवृत्रहा । सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंदातुसोमिनः ॥ नकोधोन
 चमात्सयुनलोभोनाशुभामतिः । भवंतिद्वतपुण्यानांभुकानांश्रीसूकंजपेत् ॥ सरसिजनि लयेसरोजहृस्तेधवलतरां
 शुकांधमाल्यशोभे । भगवतिहरिवृहभेमनोनेत्रिभुवनभूतिकरिप्रसीदमह्यं ॥ विष्णुपूर्वीक्षमांदेवीमाधुर्वीमाधुवप्रि
 यां । लक्ष्मीप्रियसखांदेवीनुमान्यच्युतवह्रभां ॥ महालक्ष्मीचंविद्महेविष्णुपूर्वीचधीमहि । तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥
 श्रीयर्चस्वमायुष्यमारोव्यमाविधाच्योभमानंमहीयते । धान्यंधनंपुशुबहुपुत्रलाभंशतसंबत्सरंदीर्घमायुः ॥ ४ ॥
 इतिपरिशिष्टं ॥ ६ ॥ (६।१।१) त्वंह्यग्नेप्रथमोमनोतास्याधियोऽअभयोदस्सहोता । त्वंसीवृषन्नकृणोदुष्टरीतु
 सद्योविश्वस्यैसहस्यै ॥ अथाहोतान्यसीदोयजीयानिलस्पदऽइषयुत्रीज्युःसन् । तंत्वानरःप्रथमंदेवयंतोमहोराये
 चितयंतोऽअनुगमन् ॥ दृतेवयंतंबहुभिर्वसुच्यैश्चस्वरेयिंजानवांसोऽअनुगमन् । रुशंतमग्निंदशुतंबुहंतंवृषावतंविश्वहा
 दीदियांसं ॥ पुदंदेवस्यनमसाव्यंतःश्रवस्यवुःश्रवंऽआपुन्नमृकं । नामानिचिदधिरेयुन्नियानिभद्रायातैरणयंतसह
 दौ ॥ त्यांवर्धतिक्षितयःपृथिव्यांत्वारायऽउभयासोजनानां । त्वंजातातरणेचेलोभूःपितामातासदुमिन्मानुपाणां
 ॥ ५५ ॥ सपुयंप्युःसमिष्योविश्वपृथिवीतामंद्रोनिर्पसाद्यायजीयान् । तंत्वावयंदमऽआदीदियांसमुपजुवाधोनमसा

भारद्वाजोपष्टेमाहलेपडनुवापाः । (६।१।१) त्वंह्यग्नेप्रतित्रयोदशार्चस्यसूक्तस्यवाहंस्पत्योभरद्वाजोमिषिष्टुप् ।

सदेम ॥ तंत्व वृषंसुख्योऽनन्वयमसुखायवऽईमहेद्वयंतः । त्वांशशाऽअनयोदीधानोद्विचोऽअमेवृहृत्तारोचुर्ननं ॥
 विशाकविंविश्यत्तुंशश्वतीनांनितोशनंयुपभंर्चणीनां । प्रतीपणिमिषयंतंपावृकराजंनमप्रिंयजतंरथीणां ॥ सोऽअ
 शऽईजेराशुमेचुमत्तंयस्तुऽआनंरुसमिषाहृव्यदातिं । यऽआहुंतिंपरिचुद्वानमोभिविश्वेत्सवामादधतुत्वोतः ॥ अस्मा
 ऽउत्तमहिंमहेविधेमुनसोभिरभ्रससिधुततुद्वयः । वेदीसुनोसहसोगीभिरुयथैरातंभद्रायांसुमुतावतेम ॥ आयस्तुतंयुरोद
 सीविभासाश्रवोभिश्वश्रवस्य १ स्तरनः । वृहद्विर्वाञ्जैःस्थविरैभिरुसेरुवद्विरमेवितुरंविभाहि ॥ नृवदंसोसदुमिद्धंष्टुसे
 भरितोकायतनपापुश्वः । पूर्वोरियोवृहतीरारैऽअयाऽअस्मेभद्रासांश्रवसानिसंतु ॥ पुरुषयमेपुरुधात्वायावसूनिरा
 जन्वसुतातेऽअदयां । पुरुणिहितेपुरुवारसंत्यमेवसुविधुतेराजानिते ॥ ३६ ॥ इतिचतुर्थोऽध्यायः॥४॥
 अष्टाविंशत्याये वर्णा. ३६ सूक्तानि ३६ ऋच. १७७ ॥ त्याग ॥ मित्रावरुणाभ्या. ५० अश्विभ्या. ४८ उपस. १६ सवित्र.
 १४ पर्जन्याये. १० पृथिव्या. ३ वरुणाये. ८ इंद्राभिभ्यां. ६ मरुद्भ्य. ९ अमय. १३ ॥ इतिचतुर्थेऽध्याये ॥

त्वंसोकादशानुष्टुभंशकयंतममेऽष्टीयथाहोतहुंशेससंपनव्यसामूर्धनिंश्वानरीयंहिद्विजगल्यंतंपुक्षस्यांत्यात्रिष्टु
 वहश्चपुरीयोद्विपदांतंयजस्वपपमध्येत्वादिश्वाभाय आनुष्टुभंशकयंतमिममूर्ध्वेकोनांवीतहव्यऋषिर्वाजागतांषा

रदशर्यांस्त्वर्तायापंचदश्यांराफःयीषद्यतिराकःयनुष्टुब्धत्याउपांत्येत्त्वमग्नेष्टाचत्वारिंशद्वायत्र्यर्षमानाद्यापधी

यंसप्तार्यपनुष्टुर्षत्रिष्टुष्युर्ष्यांत्ये ॥ १ ॥

॥

॥

॥

॥

॥ एरिःओम् ॥ (६११२) त्वंदिक्षतंयुष्यशोभंमिन्नोनपत्यंसं । त्वंविचर्षणेश्रवोवसोपुष्टिनपुष्यसि ॥ त्वंहिष्मा

यपुण्यांयुद्धंभिर्गाभिंरिक्तं । त्वांयाजीयात्ययुकोरज्जस्त्वृश्विंश्वर्षणिः ॥ सजोषस्त्वादिवोनरोयुज्ञस्वक्रेतुभिषते ।
यज्ञस्थगानुप्राजानःसुभ्रायुर्जुहोऽअच्युरे ॥ क्रयुष्यस्तेंसदानंयधियामर्तःशामर्ते । ऊतीषयुंत्वोद्वियोद्विपोऽअंहोनर्त
रति ॥ सामिध्यापस्तऽआहुतिंनिशित्तिमत्युंनिदात् । यथावंतंसपुष्यतिक्षयमग्नेशतायुषं ॥ १ ॥ त्वेषस्तेधूमऽऋष्यति
द्विषिषन्ऋमऽआततः । स्रोनाद्विष्टुतात्वंश्रुपापायकरोचंसं ॥ अध्याद्विद्विन्वीढ्योसिधियोनोऽअतीधिः । रूप्यःपुरी
युज्यःसनुर्नय्युयाय्यः ॥ क्रत्याद्विद्रोणोऽअज्यसेमोवाजीनकृत्यः । परिज्मेवस्युषागयोत्योनह्यार्यःशिशुः ॥ त्वंत्या
ष्विदभ्युतामोपुनुर्नय्यसं । धामाष्टयसेऽअज्ज्वनांप्रथंतिभिकसः ॥ वेपुल्यध्नरीयुतामग्नेशेतादमंविद्यां । समुधोवि
दपतेशुःपुज्यस्यद्वयसंगिरः ॥ अच्यानोमित्रमशेदेवद्वयानग्नेयोचःसुभतिरोदस्योः । योहिस्त्वस्तिस्त्रिंशित्तिद्वियोगृन्दि

(६११२) त्वंदिक्षोवपित्तेकारदाशर्षस्वसूक्तस्यपादंरपस्योभरद्वाजोऽमित्रव्युषंत्यादाफरी ।

स्याच्चिच्छ्रयतपूव्याणि ॥ वृक्षाहिंसृनोऽअस्यद्भ्रसद्वाचुकेऽअग्निर्जुतुपाज्मार्थं । सत्वंनऽऽऊर्जसनुऽऊर्जधाराजैवजरे
 युकेक्षेप्यंतः+ ॥ नितित्त्रियोवार्णमन्नमत्तिवायुर्नराद्रयत्येत्सूक्त् । तुर्यामयस्तऽआदिशामरातीरत्योनह्वतःपतंतः
 परिह्वत्+ ॥ ५ ॥ आसूर्योनभानुमद्भिरकैरशैततंधरोदसीविभासा । चित्रोनयत्परितमांस्यकःशोचिपुपत्तमद्वाशिजो
 नदीयन् ॥ त्वांहिमंद्रतममकशोर्कथंभुमहेमहिनुःश्रोप्यंशे । इंद्रनत्याशवसादेवतावायुपुणंतिराधंसानृतमाः ॥ नूनो
 ऽअन्नैद्युकेभिःस्वस्तिवेपिरायःपृथिभिःपर्यहः । तासुरिभ्योगुणतेरसिसुन्नमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ ६ ॥ (६।१।५)
 हुवेवःसूनुंसहसोयुवानुमद्रौषवाचंमतिभिर्यविषं । यऽइन्वातिद्रविणान्निप्रचेताविश्ववारणिपुरुवारोऽअधुक्+ ॥ त्वे
 वसूनिपुर्वणीकहोतद्रौषावस्तोरैरिरेयुज्ञियासः । क्षामेवविश्वामुर्वनानिनियस्मिन्संसाभगानिदधिरैपावुके+ ॥ त्वंविश्व
 प्रदयःसीदऽआसुक्त्वारथीरभवोवार्थाणां । अतऽइनोपिविधतेचिकित्त्वोव्यानुपज्जातवेदोवसूनि ॥ योनःसनुत्यो
 ऽअभिदासदश्रेयोऽअंतरोमिन्नमहोवनुप्यात् । तमजरेभिर्धुर्पभिल्लवस्वैस्सर्पातपिष्टतपसातपस्वान् ॥ यस्तेयुज्ञेनसुमि
 धायऽऽवकथैर्कोभिःसूनोसहसोददाशत् । समत्येव्यमृतपचेतायाह्यन्नेनश्रवसाविभाति ॥ सतत्कुंभीपितस्वदूयमश्रे
 स्पृधोवापस्वसहसासहस्वान् । यच्छस्यसेद्युभिरकोवचोभिल्लजुपस्वजरितुर्धोपिमन्मं ॥ अत्रयामतंकाममश्रेतयोतीऽ

अथामरुपिरयिवःसुवीरं । अथामवाजमुभियाजयतोऽथामद्युम्रमजरते ॥७॥ (६।१।६) प्रनव्यसासहसःसनुम
 च्छायनेनगतुमवऽइच्छमानः । वृश्चदंनंशुष्णयामंरुशतंवीतीहोतारंदिव्यंजिगति ॥ सःश्रितानस्तन्युरुरौचनस्थाऽ
 अजरोभिर्नानदद्विपरिधिषः । यःपावुकःपुरुतमःपुरुणिपुथून्यन्निरनुयातिभवंन् ॥ धितेविव्यावातंजूतासोऽअग्नेभामा
 सःशुचेशुचयश्चरति । त्विविषासोदिव्यानवर्वावनावनंतियुप्रतारुजंतः ॥ येतेशुक्रासःशुचयःशुचिष्मःक्षावपंतिवि
 पितासोऽअर्थाः । अर्धश्मस्तऽउर्वयाविभतियातयमानोऽअधिसानुपुश्रैः ॥ अर्धजिह्वापापतीतिप्रवृष्णोगोपुयुधो
 नाशनिःसृजाना । शरस्येवमसितिःक्षतिरमेदुवतुर्भीमोदयतेवनानि ॥ आभातुनापाथियानिज्रयांसिमहस्तोदस्वधु
 प्रतातंतथ । सर्वाधस्वापभुयासहोभिःस्पुधोवनुव्यन्यनुपोनिर्जुर्व ॥ सचित्रचित्तचितयंतमस्सेचित्रक्षत्रचित्ततमंवयो
 धां । चंद्ररपिपुरुवीरंबुहंतंचंद्राभिर्गुणतेयुवस्व ॥ ८ ॥ (६।१।७) मूर्धानंदिवोऽअरुतिर्पुधिव्यायैभ्यानरमतऽ
 आज्ञातमुग्धिं । क्विसंवाज्जमतिर्धिजनानामासत्रापात्रंजनयंतदेवाः+ ॥ नाभिंयुजानांसदंनंरयीणांमहामाह्रावमुभि
 संनवंत । वैभ्यानरुर्व्यमध्वराणांयुजस्यकुंजनयंतदेवाः+ ॥ त्वद्विप्रोजायतेवायुधेभ्रत्वहीरासोऽअभिमातिपाहः ।
 वैभ्यानरुत्वमुस्सासुधेद्विवसूनिराजन्स्पृहयाप्याणि ॥ त्वाविश्वेऽअमृतजायमानंदिशुनदेवाऽअभिसंनवंते । तवुक्रतु

(६।१।६) प्रनव्यसेतिसमचंस्वसूकस्यभरद्वजोऽमिषिष्टुप ॥ (६।१।७) मूर्धानमिति समचंस्वसूकस्यवाहंरपत्योवैभ्यानरुखिष्टुवत्येद्वजगत्यौ ।

भिरमृतत्वमायुर्नैश्वानरयत्पित्रोरदीदिः ॥ वैश्वानरत्वतानिभ्रतानिमहान्यभेनकिरादधर्ष । यज्ञार्थमानःपित्रोरुप
 स्थेधिदःकुतुंबुयुनेष्यह्यं ॥ वैश्वानरस्यविमितानिचक्षसासानूनिद्विवोऽअमृतस्यकेतुना । तस्येदुविश्वामुवनाधिभूर्ध
 निवृयाऽईवररुहुःसप्तविसुहः ॥ वियोरजांस्यमिमीतसुकर्तुवैश्वानरोविद्विरोरोचुनाकविः । परियोविश्वामुवनानिप
 प्रथेदंघोगोपाऽअमृतस्यरक्षिता ॥ ९ ॥ (६।१।८) पृक्षस्यवृष्णोऽअरुपस्यनूसहःप्रनुवोचंविदथाज्ञातवदसः ।
 वैश्वानरायमतिर्नव्यसीशुचिःसोमऽइवपवतेचारुर्नये ॥ सजायमानःपरमेव्योमनिव्रतान्युभिर्भूत्तपाऽअरक्षत । व्यं१
 तरिक्षमभिमीतसुकर्तुवैश्वानरोमहिनानाकमस्पशत् ॥ व्यस्तश्चाद्रोदसीमित्रोऽअहृतांतर्वावदकृणोज्योतिंप्रातमः ।
 विचर्मणीविधिपर्णोऽअवर्तयद्दैश्वानुरोविश्वमथत्तृष्यं ॥ अपामुपस्येमहिपाऽअणुभ्यात्तुविशोरजानुमुपतस्शुऽऋमि
 थं । आदूतोऽअग्निमभरद्विवस्वतोवैश्वानरंमातरिश्वापरावतः ॥ युगेयुगेविद्व्यंगणश्रोत्रोर्येयुशसंधेहिनव्यसी ।
 पृथेवराजज्ञपरांसमजरनीचानिवृश्वानिनूनतेजसा ॥ अस्माकमग्नेमुषवत्सुधारयानामिक्षत्रमजरंसुवीर्यं । वृषंजयेम
 शानिनंसहृक्षिणुंवैश्वानरयाजमश्वेतवोतिभिः ॥ अदंघेभिस्तवंगोपाभिरिष्टेस्माकंपाहिन्निपथस्यसरीन् । रक्षाचनोद्दु

(६।१।८) पृक्षस्येति सप्तर्चस्यसूक्तस्य मरद्वाजो वैश्वानरो मिर्जगतं तया त्रिष्टुप् ।

पांशधोऽअश्रुवंश्वानरप्रचतारीःसवानः ॥ १० ॥ (६।१।९) अहश्चकृष्णमहुरजुनचाविवर्तेतुरजसीधेयाभिः । धृ
 श्वानुरोजायमानोनराजावतिरुज्योतिप्रामिस्समांसि ॥ नाहंतंनविजानान्योतंनयंधीतिसमुरेतमानाः । कस्यस्वि
 त्पुत्रऽइहवक्तव्यानिपुरोवद्रास्यवरेणपित्रा ॥ सऽइत्तंतुसविजानात्योतंसवक्तवान्यतुथावदाति । यऽईचिकेतदभृतं
 स्यगोपाऽअवश्चरन्पुरोऽअन्येनपश्यत् ॥ अयंहोताप्रथमःपश्यतेमसिदंज्योतिरुत्तमत्पु । अयंसजज्ञेभुवऽआनिपु
 त्तोमत्यस्तन्याइवधमानः ॥ ध्रुवंज्योतिनिर्हितंहशयुकंमनोजयिषुपतयत्स्वतः । विश्वेदेवाःसमनसःसकेताऽएकंक्रतुं
 मभिविधीतिसाधु ॥ विभुकेर्णापतयतोविचक्षुर्वीइदंज्योतिर्हृदयऽआहितंयत् । विभेमनश्चरतिदूरऽआधीःकिंस्विह
 क्ष्यामिकिमुन्मनिष्ये ॥ विश्वेदेवाऽअनमस्यनिभयानास्त्वामंश्रेतमसितस्त्रिवांसं । धृश्वानुरोवतुतयेनोमत्योवतये
 नः ॥ ११ ॥ (६।१।१०) पुरोवोमंद्रदिव्यंसुबुकिंप्रयतियज्ञेऽअग्निमध्वरेदधिध्वं । पुरऽउक्थेभिःसहिर्नोविभावा
 स्यध्वराकरतिजातवेदाः ॥ तमुद्युमःपुर्वणीकहोतुरभेऽअग्निभिर्मनुषऽइधानः । स्तोम्यंमस्ममतेवशुपंतनशुचिंमृत
 यःपवंते ॥ धीपायुसःश्रवसामत्यैपुयोऽअग्रयेद्दाशविषऽउक्थेः । चित्राभिस्समतिभिश्चित्रागोचिर्भ्रजस्यसातागोमतो

(६।१।९) अहश्चकृष्णमितिसमर्चससूक्तसभरद्वाजोवैश्वानरोभिस्विष्टुप् । (६।१।१०) पुरोवइतिसमर्चससूक्तसभरद्वाजोभिस्वि
 षुनंत्याह्विपदाविराट् ।

दधाति ॥ आयःपुप्रौजायमानऽज्वीदुरेशाभासाकृष्णाधा । अर्धबहुचित्तमऽऊर्ध्वायास्तिरःशोचिपाददशोपाव
 कः+ ॥ नूर्नाश्रिभ्रंपुरुवाजाभिरूतीऽअग्नेरयिमुपवन्नश्रधेहि । येराधत्साश्रवसाचात्यन्यान्सुवीर्यभिश्चाभिसंतिजना
 न् ॥ इमंयज्ञं चनोधाऽअन्नऽज्वान्यतंऽआसानोऽजुहतेह्विष्मान् । भुरद्राजेपुदधिपेसुयुक्तिमवीर्याजस्यगन्धस्यसातो+ ॥
 विद्वेषांसीनहिवर्धयेऽमर्देमशुतर्हिमाःसुवीराः ॥ १२ ॥ (६।१।११) यज्ञस्वहेतरिरिपुतोयजीवानग्नेयाधोमरुतां
 नप्रयुक्ति । आनोभिन्नावरुणानासत्याधावाहोत्रायपृथिवीवबृत्याः ॥ त्वंहोतामुंद्रतमोनोऽअधुगंतद्वोविदधामस्य
 यु । पावकयाजुहाइवहिरासाग्नेयजस्वतन्वंशूतवस्वां+ ॥ धन्याच्चिद्वित्येधिपणावष्टिप्रदेवान्जन्मगुणतेयजन्धै । वे
 पिष्ठोऽअंगिरसांयद्धविप्रोमधुच्छंदोभनतिरेभऽइष्टौ+ ॥ आदिह्युतस्वपाकोविभावाग्नेयजस्वरोदसीऽऊरूची । आयुं
 नयनमसारातहव्याऽअजंतिसुप्रयसंपंचजनाः ॥ वृंजेह्यन्नमसावहिरग्नावयामिस्त्रुभयतवतीसुबृक्तिः । अर्भ्याक्षिसद्मास
 दनेपृथिव्याऽअश्रायिन्नःसूर्येनचक्षुः ॥ दशस्थानःपुर्वणीकहोतद्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिधानः । रायःसूनोसहसोवाव
 सानाऽअतिवसेमवृजन्नांहः ॥ १३ ॥ (६।१।१२) मध्येहोतादुरोणेवहिंशुराळ्मिस्तोदस्सरोदसीयजन्धै । अयं
 ससनुःसहसऽकृतावादूरात्सूर्योनिशोचिपाततान ॥ आयस्मिन्त्व्येस्वपाकेयजन्नयक्षद्राजन्त्सुर्वतातेपुनुधौः । त्रिपुथ

(६।१।११) यज्ञस्वहेतरिरिपकचस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निविष्टुप् । (६।१।१२) मध्येहोतेतिपकचस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निविष्टुप् ।

स्थस्तुरुपोनजं ह्येष्टव्यामुषानिमातृप्रायजं धी ॥ तंजिष्टायस्वार्तिर्वेनुरादृतोऽअध्वन्नवृषसानोऽअर्थात् । अद्वोषो
 नद्रथितार्थे तत्तिस्मन्नमर्त्योर्व्युर्वाऽओषधीय ॥ सासाकोभिरुत्तर्निशूर्पे रमिष्ट्वेदमुऽआज्ञातर्वेदाः । इन्द्रोवृन्वन्कत्वाना
 र्षोऽसिर्वेज्यार्यायिर्वृक्षैः⁺ ॥ अर्धसास्वपनयांतिभासोवृधावत्तक्षदनुयातिपृथ्वी । सद्योयस्युद्रोविपितोषवीयानु
 णोनतुरतिपन्वारार् ॥ सत्वंतोऽअर्वाग्निदायाविश्वेभिरदोऽअग्निभिरिधानः । वेपिरायोचियासिदुच्छुनामर्दमशु
 तर्हिमाःसुवीराः ॥ १४ ॥ (६।१।१३) त्वद्विश्वासुभगुसोभंगान्यद्रोविथंतिवृनिनोनवृथाः । श्रुष्टीर्यिर्वाजोवृन्नवृ
 थंदिचोवृष्टिरिज्योरीतिर्यां ॥ त्वंभगोनोऽआहिरक्षमिषेपरिजमेवक्षयसिदुस्सवर्चाः । अन्नोमित्रोनवृहृतऽऽकृतस्यासि
 क्षचायामस्यदेवधूरैः ॥ ससत्पतिःशवसाहंतिवृन्नमद्रोविप्रोविपुणेभंतिवार्जं । यंत्वंप्रचेतऽऽकृतजातरायासुजोपानप्ला
 पांतिनोपि ॥ यस्तंघ्नोसहसोगीभिरुथधेयुर्ज्ञमत्तोनितिदिशितिवृद्धानद् । विश्वंसदेवप्रतिवारमद्रोघत्तेधान्यं गृपत्येवसु
 र्यैः^० ॥ तानृभ्यऽआसौश्रवसासुवीरार्धेसुनोसहसःपुत्यसेधाः । कृणोपियच्छवसाभूरिपृथ्वोवयोवृक्यारयेजसु
 रये ॥ वृन्नासुनोसहसो नोविद्याऽअग्नेतोक्तनयंयाजिनोदाः । विश्वाभिर्गाभिर्भूरिपूतिर्मद्यांमर्दमशुतार्हिमाः
 सुवीराः ॥ १५ ॥ (६।१।१४) अन्नायोमत्स्योदुयोधिषंज्जोषधीतिभिः । भसन्नूपप्रपुर्व्यऽइर्षंजुरीतावसे ॥

(६।१।१३) त्वद्विश्वातिपळचंससूक्लसमरदाजोऽमिषिष्टुप । (६।१।१४) अन्नायदतिपळचंससूक्लसमरदाजोऽमिष्टुपुचंलाशकरी ।

ऽअग्निरिद्धिप्रचेताऽअग्निर्वृषस्तमऽऋषिः । अग्निहोतारमीकतेयुर्नेपुमनुं प्रोविशः ॥ नानाह्यं शुभ्रवसेस्पधीतेरायो
 ऽअर्थः । तूर्वतोदस्तुमायवो ब्रूतः सीक्षतोऽब्रूतं ॥ अग्निरप्सामृतीपहृवीरं ददाति सत्पतिं । यस्य त्रसंति शर्वसः
 संचक्षि शत्रवो भिया ॥ अग्निर्हि विद्यानातिदोद्रेवो मर्तमुरुष्यति । सहावायस्यावृत्तोरयिवा जेध्ववृतः ॥ अच्छानोमि
 त्रमहो देवद्वयानभ्रवोचः सुसतिरोदस्योः । वीहिस्वस्ति सुक्षितिं द्विोनद्धिपोऽअंहांसिदुरितातरं मृतातरं मृतावर्षातरं
 म ॥ १६ ॥ (६।१।१५) इममपुत्रोऽअतिथिमुपवृध्विभ्वासां विशांपतिमृजसेगिरा । वेतीद्विबोज्जनुपाकच्चिदाशु
 चिज्याकिं दक्षिणभ्यो दच्युतं ॥ भिन्नं नयं सुधितं भृगवो दधुर्वनस्पतावीज्यं मध्वशोचिपं । सत्वं सुप्रीतो वीतहं न्येऽअहु
 तप्रशस्तिभिर्महयसे दिवो दिवे ॥ सत्वं दक्षस्यावृको बृधो भूरयः परस्यांतरं स्यतरं पः । रायः सूनो सहसो मत्युष्याह्लादिं यच्छ
 वीतहं न्यायसप्रथो भ्रद्वा जायसप्रथः ॥ द्युतानं वोऽअतिथिं स्वर्णं रमग्निहोतारं गनुषः स्वध्वरं । विप्रं नद्युक्षर्वचसं सुबृकि
 भिर्हं न्यवाहं मरुतिं देवमृजसे ॥ पावक्यायश्चितयं त्याकृपाक्षामं ब्रूचऽउपसो न भानुना । तूर्वन्नयामभ्रवतं शस्य नूरणऽ
 आयोधुणेन तत्प्राणोऽअजरः ॥ १७ ॥ अग्निमग्निवः समिधा दुवस्य तप्रियां प्रियं वोऽअतिथिं गृणीषणि । उषवो गीभिर्

(६।१।१५) । इममपुत्रोऽअतिथिमुपवृध्विभ्वासां विशांपतिमृजसेगिरा । वेतीद्विबोज्जनुपाकच्चिदाशु
 सप्तदश्यनुष्टुप् अष्टादशीष्टहतीशोपास्त्रिष्टुभः ।

मूर्तविकासतद्देवोद्देवपुवनतोहिवायुद्देवोद्देवपुवनतोहिनोदुवः ॥ समिद्धसुग्नेसमिधागिरागुणेश्चिपावुकंपुरोऽअध्वरे
 ध्रुवं । विप्रहोतारंरुखारंभृद्दृहकविंसुन्नरीमहेजातवदेसं ॥ त्वांदूतमग्नेऽअमृतंयुगेयुगेहव्युधाददधिरेपायुमीड्यं । दे
 वासंश्चमर्तासंश्चजागृधिविभुंविश्रपतिंनमसानिषेदिरे ॥ विभूर्पन्नमऽउभयुऽअनुव्रतादूतोदेवानांरजसीसमीयसे ।
 यत्तंधीतिसुमतिमावृणीमहेधस्मानस्त्रिवरुथःशिवोभवं ॥ तंसुप्रतीकंसुदशुंस्वंचुमादिंदांसोविदुष्टरंसपेम । सयंध्रदि
 ध्वाव्युनानिविद्वान्प्रहव्यमुन्निरमृतेषुयोचत् ॥ १८ ॥ तमग्नेपास्युततंषिषिपुंयस्तुऽआनंदुवयेशूरधीतिं । यज्ञस्यवा
 निशितिवोदितिव्रातमिर्पृणश्चिशवस्रोतरायाः ॥ त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहित्वमुनःसहसावन्नवुधात् । संत्याध्वस्सुन्य
 द्भ्येतुपायुःसंरुयिःस्पृहयाय्यःसहस्रीः ॥ अग्निहोतांगृहपतिःसराज्जाविश्वविदुजनिमाजातवदेदाः । देवानामुतयोम
 त्यांन्यायजिष्ठःसप्रयजतामतायाः ॥ अग्नेयदद्याविशोऽअध्वरस्सहोतःपावकशोच्रेवेधुंहियज्या । ऋतायंजासिमहिना
 विषद्भुव्यावहयविष्टयातंऽअथः ॥ अभिप्रयांसिसुधितानिहिरव्योनित्वादधीतरोदसीयजंथे । अयानोमपवुन्या
 जंसातावन्नोविश्वानिदुरितारंरमुतातरंमुतयावसातरेम ॥ १९ ॥ अग्नेविश्वेभिःस्वनीकदुवैरूपांयंतंप्रथमःसीदृयोगिनं ।
 कुलायिनंघृतवंतंसवित्रेयुजंनय्यजमानायसायुः ॥ इममुत्समंधर्ववदुग्निमंधतिवेधसः । यमंकूयंतमानंयज्ञमूरंरय्या
 व्याभ्यः ॥ जनिंवादेवपीतयेसुर्वतातास्वस्तये । आदेवान्वक्ष्यमृताऽऽकृतावृषीयज्ञंदेवेषुपिस्पृशाः ॥ वृयमुत्वागृह

पतेजानामग्नेऽअकर्मसमिधावहंतं । अस्थरित्तोगार्हपत्यानिसंतुतिमेनन्सेजसासंशिश्राधि ॥ २० ॥ (६।२।१)
 त्वमग्नेयज्ञानांहोताविश्वेषांहितः । देवेभिर्मानुषुजने ॥ सनोमंद्राभिरध्वरेजिह्वाभिर्यजामहः । आदेवान्वक्षियक्षि
 च ॥ वेत्थाहिवेषोऽअध्वनःपृथश्चदेवांजसा । अग्नेयज्ञेषुसुकतो ॥ त्वामीळेऽअधहितामर्तोवाजिभिःशुने । इजेय
 जेषुयज्ञियं ॥ त्वमिमावायार्थापुरुदिवोदासायसुन्वते । भरद्वाजायदाशुषे ॥ २१ ॥ त्वंदूतोऽअमर्त्युऽआवहृदादैव्युंज
 नं । शृण्वन्वियप्रस्यसुष्टुतिं ॥ त्वामग्नेस्त्राध्योऽमर्तासोदेववीतये । यज्ञेषुदेवमीळते ॥ तवप्रयक्षिसुंदशमूतकतुंसुदा
 नवः । विश्वेषुपंतकामिनः ॥ त्वंहोतामनुहितोवहिरासाविदुधरः । अग्नेयक्षिद्विवोविशः ॥ अम्नाऽआयाहिवीतये
 णानोह्वयदातये । निहोतासतिसव्हिषि ॥ २२ ॥ तंत्वासमिन्द्रिरंगिरोषुतेनवर्धयामसि । बृहच्चोचायविष्य ॥ स
 नःपशुश्रवाय्यमच्छादेवविवाससि । बृहदग्नेसुवीर्यं ॥ त्वामग्नेपुष्करादध्यध्वानिरमथत । मूर्धोविश्वस्यवाघतः ॥
 तमुत्वाद्ध्यङ्गऽऽरिषिःपुत्रऽइधुऽअथर्वणः । वृत्रहर्णापुरंदरं ॥ तमुत्वापाध्योवृषासमीधेदस्युहंतमं । धनुंजयरणरणे
 ॥ २३ ॥ एह्युब्रवाणितेभऽइत्थेतरंगिरः । एभिर्वैधासुऽइदुभिः ॥ यत्रक्वतेमनोदक्षेदधसुऽउत्तरं । तत्रासदःक

(६।२।१) त्वमग्नेयज्ञानामित्यष्टाचत्वारिंशदचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोमिर्गायत्रीआवाषष्टयीवर्धमानेसप्तविंशत्युष्पद्चत्वारिं
 शीत्रिष्टुपुत्रंतेद्वेअनुष्टुभौ ।

णवसे ॥ नृहितपूर्वमधिपशुर्वशेमानां वसो । अथादुर्वो वनवसे ॥ आग्निरगाग्निभारतो वृत्रहा पुरुचेतनः । दिव्यो दा
सस्य सत्यतिः ॥ सहिविश्वातिपाथिवारविंदाशन्महिरयना । वृन्वन्नर्वातोऽअस्तृतः ॥ २४ ॥ सप्तज्ञवन्नर्वावृसाग्नेवृ
न्नसंयता । दृढततं धनुना ॥ मयः सखायोऽअग्नेवृसोर्मयुन्नं च धृष्णुणा । अर्चुणार्यचवेधसे ॥ सहियो मानुषाय
गासीदुद्धोता कपिक्रवुः । दूतश्च हव्युवाहंतः ॥ ताराजानुश्चिंधतादित्यान्मारुतं गणं । वसो यक्षीहरोदसी ॥ वस्वी
तेऽअग्नेसंहृष्टिरिपयुते मत्याय । ऊर्जासपाद्दस्तृतस्य ॥ २५ ॥ क्रत्वादाऽअस्तु श्रेष्ठो यत्वा वृन्वन्सुरेकर्णाः । मर्तेऽआना
शसुद्वकिं ॥ तरेऽअग्नेव्योताऽइपर्यंतो विभ्रुमार्युः । तरतोऽअर्योऽअराती वृन्वतोऽअर्योऽअरातीः ॥ अग्निस्त्रिभमेन
शोचिप्रायासद्विभ्रुन्मृगुत्रिणं । अग्निर्नो वनते रयिं ॥ सुवीरं रयिमाभं रजातवेदो विचर्षणे । जहिरक्षांसि सुक्रतो ॥
त्वनः पूह्यं हंसो जातवेदोऽअघायुतः । रक्षाणो वक्ष्णसकवे ॥ २६ ॥ योनोऽअग्नेदरेव्ऽआमर्तो वृधायुदाशति । तस्मा
न्नः पूह्यं हंसः ॥ त्वं तदेव जिह्यापरिवाधस्वदुत्कृतं । मर्तो यो नो जिषांसति ॥ भुरद्रा जायसुप्रधुः शर्मयच्छसहंत्य ।
अग्नेवरेण्युवसु ॥ अग्निर्द्वजार्णिलंघनद्रधिणस्युर्ध्विपुन्यया । समिद्धः शुकऽआहुतः ॥ गर्भं मातुः पितृत्पितृर्धिदियुता
नोऽअक्षरे । सीदन्नतस्य यो निमां ॥ २७ ॥ ब्रह्मप्रजायदाभं रजातवेदो विचर्षणे । अग्नेयद्दीदयद्विदि ॥ उषत्वार
पयसंहंशं पयस्वतः सहस्कृत । अग्नेससन्महेगिरिः ॥ उषच्छायामिषुषुणोरगन्मशर्मतेव्यं । अग्नेहिरण्यसंस्थाः ॥ यऽऽ

प्रऽइवशर्पुहातिरमशृंगोनवंसगः । अग्नेपुरींरुरोजिध ॥ आयंहस्तेनख्यादिर्गुंशिभुंजातंनविभ्वति । विशामग्निस्वध्व
 रं+ ॥ २८ ॥ प्रद्वेवंद्वेवर्षितयेभरतावसुवितमं । आस्वेयोर्नौनिर्षादतु ॥ आज्ञातंजातवेदसिम्रियंशिशीतातिधिं ।
 स्योनऽआगहर्षति ॥ अग्नेयुश्चाहियेतवाश्वसोदेवस्राधयः । अरुंवंहतिमुन्वये ॥ अच्छानोयुह्यावह्नाभिप्रयांसिचीत
 ये । आद्वेवान्तसोमपीतये ॥ उदग्नेभारतद्युमदजक्षेणुदर्विद्युतत् । शोचाविभाह्यजर ॥ २९ ॥ व्रीतीयोद्वेवंमर्तादु
 यस्वेदुग्निमीळिताऽध्वरेह्विष्मान् । होतारंसत्ययजुरोदस्योरुत्तानहस्तेनमसाविवासेत् ॥ आर्तेऽअग्नेऽऋचाह्विद्वि
 दातृष्टंभरामसि । तैत्तेभवंतक्षणाऽऋपुभासोवृशाऽऽवृत्+ ॥ अग्निदेवासोऽअग्निमिंधतेवृत्रहन्तमं । येनावसून्याभृ
 तातृद्धारक्षांसियुजिनां ॥ ३० ॥ इतिचतुर्थार्ष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

एग्नेोत्रियाभ्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १५ ऋचः १६० ॥ त्यागः ॥ अग्नय. ४१ वैश्वानरायामय. २१ अग्नय. ९८ ॥ इति

चतुर्थपंचमः ॥

पिपपंचोर्नद्रंनष्टुभंदिपदांतंतमुष्टुहिमहान्ससोर्नार्थांनिविपिप्रोर्वीरौकिमाउद्गादर्शनवन्व्येकादश्यावैश्वदेव्याय

एकएकादशसुतइदशवृषायातेनवशुधीनोष्टौकिमस्यांत्याचापमानस्याभ्यावर्तिनोदानस्तुतिरागावोगव्यंदि ॥

तीर्थंद्रीचांत्यश्वपादौत्यानुष्टुब्जागतस्तद्वोद्वितीयादिः ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।२।२) पित्रासोमंभियमुग्रतर्दंऽऊर्वाग्व्युमहिंगुणानऽइंद्र । वियोधृष्णोवधिपोवज्रहस्त्विवि
 श्वावृत्रमंमित्रियाश्रयोभिः ॥ सऽईपाह्वियऽऋजीपीतरुत्रोयःशिर्षवान्वृपुभोयोर्मतीनां । योगोत्रभिर्दंज्रभृद्योर्हरिष्ठाः
 सऽइंद्रचित्राँऽअभितुंघ्रियाजान् ॥ एवापाहिप्रुलधुमंदंतुत्वाश्रुधिवक्षवाधुपस्योतगीभिः । आविःसूर्यंऋणुहिर्षीपि
 हीयोँजहिशत्रूरभिगाऽइंद्रतुंघि ॥ तेल्यापदावृहर्दिद्रस्वधावऽइमेपीताऽउक्षयंतद्युमंतं । महामनूनंतवसुंविश्रुतिंमत्स
 रासोँजहृपंतप्रसाहं ॥ येभिःसूर्यमुपसंसंमदसानोवांसयोपहृह्वानिदंरंत् । महामद्विंपरिगाऽइंद्रसंतंनुरथाऽअच्युतंसद
 सस्पस्त्रिस्वात् ॥ १ ॥ तवृकत्व्यातवृतहंसनाभिरामासुपकंशच्यानिदीधः । आँणोँदुरंऽउश्रियाभ्योविहृह्वोदूर्वाद्वाऽ
 अंसृजोँऽअंगिरस्यान् ॥ प्रप्राश्रुधांमहिदंसोच्यु १ र्वाँमुपद्यामव्योवृहर्दिद्रस्तभायः । अथारयोरोदसीदेवपुत्रेप्रलेमातरा
 यहीऽऋतस्य ॥ अथत्याविश्वेपुरऽइंद्रदेवाऽएकंतवसंदधिरभरवि । अदेवोयदुभ्योर्हिष्टदेवान्स्वर्पातावृणत्ऽइंद्रुम
 न्नं ॥ अयुद्योश्चितेऽअपुसानुवजाद्वितानंमद्वियसास्वस्यंसून्योः । अहियदिद्रोँऽअभ्योहंसानुंनिचिद्विश्वायुःशुषधेँज
 यानं ॥ अयुत्वयतेसुहऽउग्रवज्रंसुहसंश्रुष्टिधपृतच्छ्रुताश्वि । निकाममुरमणसुंयेननवंतुमहिंसंर्षिणगृजीपिन् ॥ २ ॥
 यथान्यंविश्वेमुरतःसजोपाःपचच्छ्रुतंमहिष्पाँऽइंद्रतुभ्यं । पूयाविष्णुखीणिसरसिधावन्वृत्रहणंमदिरमंशुमसै ॥ आ

(६।२।२) पित्रासोममितपंचदशचंस्यसूक्तस्यार्हस्यसोभरद्वाजइंद्रशिक्षद्वयंत्याद्विपदात्रिष्टप ।

क्षोद्रोमहिष्ठुतं नदीनां परिष्ठितमसृजऽक्रमिंमुपां । तासामनुप्रवतंऽइंद्रपंध्यांप्राद्व्योनीर्चांरुपसःसमुद्रं ॥ एवाताविभ्वा
 चक्रुवांसुमिंद्रमहामुप्रमज्जुयसंहोदां । सवीरंत्यास्यायुधं सुवज्रमाप्रक्षानव्युभवसेवधृत्यात् ॥ सनोवाजायुश्रवसऽइपेच
 रायेधेहिद्युमतंऽइंद्रविपान् । भुरद्वाजेनवतंऽइंद्रसरीन्द्रिविचसैधिपयैर्नऽइंद्र ॥ अथावाजं द्रुवाहितं सनेमुमर्दमश्रुत
 हिमाःसवीराः ॥ ३ ॥ (६।२।३) तमुष्टुहियोऽअभिभूत्योजावन्वन्नवातःपुरुहूतऽइंद्रः । अर्पाहमुप्रसहमानस्माभि
 गाभिर्धवध्वृषभंचर्षणीनां ॥ सयुधमःसत्वाखजकृत्समद्वातुविस्वक्षो नदनुमाँऽऋज्जीपी । वहद्रेणुश्च्यवन्नेमानुं पीणामे
 कःकृष्टीनामंभवत्सहावां ॥ त्वंहनुत्यदं दमायोदस्यूरकःकृष्टीरवनोरारयाय । अस्तिस्त्रिदुर्वीर्यं भूतचंऽइंद्रनस्विदस्तिवदं
 तुधाविवोचः ॥ सददिद्वितेतुविजातस्यमन्येसहःसहिष्ठतुरतरस्य । उममप्रस्यतं वसस्त्ववीयोरप्रस्वरभ्रतुरोवभूव ॥
 तन्नःप्रब्रंस्रथमस्तुयुष्मेऽइत्थावदाद्रिर्वलमंगिरोभिः । हन्नच्युतच्युदस्मेपयंतमणोःपुरोविदुरोऽअस्यविभ्वाः ॥ ४ ॥
 सहिधीभिर्हव्योऽअस्युप्रऽइशानुकंमहृतिवृत्रवृष्ये । सलोकसातातनयेसवृज्जीर्वितंतुसाप्योऽअभवत्समत्सु ॥ सम
 उमनाजनिंममानुं पाणाममं त्येननाक्रातिप्रसंक्षे । सद्युक्तेन सशवसोतरायासवीर्येण नृतमःसमोकाः ॥ सयोनमुहेनमि
 ध्वजनेभूत्सुमंतुनामाचुसुरिंधुनिच । धृणाधिपंपुंशवंरंशुष्णामिंद्रःपुरांच्युत्वापशयथायुनृचिव ॥ उदावतात्वक्षसाप

(६।२।३) तमुष्टुहीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रविष्टुप् ।

न्यसाधयन्नहत्यायुरधामिन्द्रतिष्ठ । धिव्यवज्जहस्तऽआर्दक्षिणत्राभिप्रमदपुरदत्रमायाः⁺ ॥ अभिर्नशुष्कं वनीमिन्द्रहेतीर
 क्षोनिर्धश्यशानिर्नश्रीमा । गुंभीरयऽऋष्ययायोहरोजाध्वानयहुतितादुंभयच्च ॥ ५ ॥ आसुहस्यं धिभिर्तिन्द्रयायातुर्वि
 द्युन्नतुविवानेभिरुर्वाक् । याहिर्दुनोसहसोपस्यनूचिर्देवऽईशैषुरत्तयोतोः ॥ प्रतुविद्युन्नस्यस्यविरस्युध्वोद्विरोर
 यमहिमापुधिव्याः । नास्यशत्रुर्नप्रतिमानमस्तिनप्रतिधिः पुरुमायस्यसह्योः ॥ प्रततोऽअद्याकर्णं कृतं भूत्सुत्संयद्वायु
 मतिशियमसं । पुरुसहस्रानिदिश्याऽअभिधामुत्तुर्वयाणं धुप्रतानिनेय ॥ अनुत्वाहिहोऽअर्धदेवदेवामद्विबभूवैकवित
 मं कवीनां । करोयन्नवरिवोवाधितायदिवेजनायत्तन्वैगुणानः⁺ ॥ अनुद्यावापुधिवीतत्तऽओजोमत्याजिहतऽइन्द्र
 वाः । कृत्वाकृत्वोऽअकृतं यत्सेऽअस्युकथं नवीयोजनयस्वयज्ञैः⁺ ॥ ६ ॥ (६।२।४) महाऽइन्द्रो नवदाचर्षणिपाऽव
 तद्विवर्होऽअभिनः सहोभिः । अस्मद्यवावुधेवीर्यायोरः पृथुः सुकृतः कर्तुभिर्भूत् ॥ इन्द्रमेवधिपणासातयेधाद्गृहंतमप्य
 मजरयुवानं । अपाहेन्नशवसायशुवांसं सद्यश्चिद्योवावृधेऽअसामि ॥ पृथूकरत्वावहूलागभस्तीऽअस्मद्यभुकसमिमीहि
 शर्वासि । यथेवपुश्वः पशुपादमूनाऽअस्माँऽइन्द्राभ्यावधृत्स्वाजो⁺ ॥ तं वऽइन्द्रं चतिनमस्यशाकेरिहूनं वाजुयंतो हुवेम ।
 यथाचिरपूर्वे जारि तारऽआसुरनेद्याऽअनवद्याऽअरिधाः ॥ धृतव्रतो धनुदाः सोमवृज्जः सहिवामस्यवसुंतः पुरुक्षुः । संजगिरे

(६।२।४) महाँद्रइति नयोदशर्षस्य सूक्तस्य भरद्वाजइन्द्रसिद्धिः ।

पृथ्वा इरायीऽअस्मिन्समुद्रेनासिंधवोयादमानाः ॥ ७ ॥ शविष्ठं नऽआभरशूरशवऽओजिष्ठमोजोऽअभिभूतऽउभं ।
 विश्वाद्युक्तावृण्यमानुषाणामस्मभ्यंदाहरिवोमाद्वयथ्यं ॥ यस्तेमदःपुतनापाकमृष्टऽइंद्रतंनऽआभरशूरशुवांसं । येन
 लोकस्यतनयस्यसतामंसीमहिजिगीवांसस्त्योताः ॥ आनीभरवृषणंशुष्मिमिंद्रधनस्यूर्तशशुवांसंसुदधं । आविभ्वतोऽअ
 तनासुशतन्तवोतिभिरुतजामोऽरजामीन् ॥ आतेशुष्मोवृषभऽएतुपृथादोत्तरादधुरादापुरस्तात् । आविभ्वतोऽअ
 भिसर्गेत्वाङ्गिन्द्रंशुभ्रंस्वर्षेच्छसो ॥ नवत्तंऽइंद्रतृताभिरुतीर्वंसीमहिवांसंश्रोमतेभिः । ईक्षेहिवस्वऽउभयस्वराज
 न्यारजंमहिस्थरंवहंतं ॥ मरुत्वंतंवृषभंवावृधानमकवारिदिव्यंशासमिंद्रं । विश्वासाहुमयसेतृतायोभ्रंसंहोदामिहृतं
 हुवेम ॥ जर्नवज्जिन्महिचिन्मन्यमानमेभ्योनृभ्योरंधयावेव्वसिं । अधाहित्वापुश्चिव्यांशूरसात्रोहवामहेतनयेगोष्य
 प्सु ॥ वयंतंऽएभिःपुरुहृतसख्यैःशत्रोःशत्रोरुत्तंऽइत्स्याम । शंतोवृत्राण्युभयानिशूररायामदेमवृहतात्वोताः ॥ ८ ॥
 (६।२।५) द्यानयऽइंद्राभिभूसार्यस्त्यारुयिःशर्वसापत्सुजनान् । तंनःसहस्रंभरमुर्वरासांऽङ्घ्रिस्तनोसहसोवृत्रपुरं ॥
 द्विवोनतुभ्यमन्विद्रसत्रासुयद्वेभिधायिविभ्वं । अह्वियद्वृत्रमपोवद्विवांसंहन्नजीपिन्विष्णुनासत्त्वानः ॥ तूर्वन्नोर्जा
 यान्त्वसस्तवीयान्कृतव्रह्मद्रोवृद्धमहाः । राजाभवन्मधुनिःसोभ्यस्युविश्वसांयत्पुरांऽर्तुमावत् ॥ शतैरपद्रन्पुण्यर्ष

(६।२।५) द्यौर्नयइतिनयोदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइन्द्रास्त्रिष्टसप्तमीविराट्पंक्तिः ।

इन्द्राञ्चदशोणयेकनयेकसाती । वृधैःशुष्णास्त्याशुपस्यमायाःपितृवोनारिरेचौक्तिकचनप⁺ ॥ महोद्बुहोऽअपविभ्वायुंधासि
 वञ्चस्ययत्पतनेपाद्विशुष्णाः । वरुपसरयुंसारथयेकरिद्रुःकुत्सायसूर्यस्यस्राती⁺ ॥ ९ ॥ प्रश्येनोनमदिरमंशुमस्मेशिरौ
 दासस्यनमुंचैर्मश्राघन् । प्रावृजामीसाप्यंनसंतपुणम्रायासासिपासंस्वस्ति⁺ ॥ विपिप्रोरहिमायस्यदृढाःपुरोवञ्जिन्डव
 सानर्ददः । सुदामन्तद्रेकणोऽअप्रमप्यमजिभ्वनदान्नदाशुपेदाः ॥ सर्वेत्सुंदशमायुंदशोणिंत्तूजिमिद्रःस्वभिष्टिसु
 शः । आतुमंदाश्वदिभुंथोतनायमातुनसीसुपसृजाऽइयथं ॥ सईरपुधोवनतेऽअप्रतीतोविभ्रद्वर्ध्वन्नहणंगभस्ता ।
 तिष्ठद्रीऽअथस्तंयातवचोयुजावहतऽइंद्रंमप्यं⁺ ॥ सनेमतेवसानव्यऽइंद्रमपूरवस्तवंतऽएनायुज्ञैः । सप्तयत्पुरःश
 मंशारद्रीर्द्वंदासीःपुरुकुत्सायशिक्षन् ॥ त्वंशुधऽइंद्रपुर्व्योर्ध्वीरिबुस्सन्नशनेकाव्याय । परानववास्त्वमनुदेयंमहेप्ति
 त्रैदाश्वस्वप्रपातं ॥ त्वंशुनिरिद्रुशुनिमतीर्कणोरुपःसीरानस्रवंतीः । प्रयत्समुद्रमतिशूरपापिंपारयात्तुर्वशंयदुंस्वस्ति⁺ ॥
 तवंहृत्यादिद्रुविभ्वंमाजोस्रतोधुनीचुमुरीयाहसिप्यप । द्वादयुदितुभ्यंसोमंभिःसुन्यन्दभीतिरिभमभृतिःपुकथ्यंभृकैः⁺
 ॥ १० ॥ (६।२।६) इमाऽऽत्वापुरुतमस्यकारोहंयंवीरुहव्याहवंते । धियोरशुषामजर्नवीयोरयिविभृतिरीयते
 वचस्वा⁺ ॥ तमुस्वपुऽइंद्रंयोविदानोविवाहसंगीभिर्वृक्षं । यस्यादिवमतिमृष्टाधुधिव्याःपुरुमायस्यरिरिचेमहि
 (६।२।६) इमाऽऽत्वात्तदशर्चस्यसूकस्यभरदाजइद्रेनवन्येकादश्योर्वैश्वेदेवास्त्रिपु ।

त्वं ॥ सऽइत्तमौवयुनंतंतुन्वत्सूर्येणव्युनंतवच्चकार । कदातेमर्ताऽअमृतस्थधामेयक्षंतोनमिनंतिस्वधावः ॥ यस्ताच्चका
 रसकुहंस्विदंद्भुःकमाजनंचरत्तिकासुविधु । कस्तैयज्ञोमर्तसेयंवरायुकोऽअर्कऽइंद्रकतमःसहोता ॥ इदाहितेवेविपतः
 पुराजाःमुखासऽआसुःपुरुकृतसखायः । येमध्यमासऽउतनूतनासऽउतावृमस्यपुरुहृतवोधि ॥ ११ ॥ तंपृच्छंतीवर
 सःपराणिप्रजातंऽइंद्रश्रुत्यानुयेसुः । अर्चामसिवीरब्रह्मवाहोयाद्वेवविद्यतात्त्वामहंतं ॥ आभित्वापाजोरक्षसोवितस्ये
 महिजज्ञानमभितत्सुतंष । तवप्रत्नेनयुज्येनसस्युवज्रैणयुष्णोऽअपतानुदस्व ॥ सतुश्रुधीद्रनूतनस्यब्रह्मण्यतोवीर
 कारुधायः । त्वंछाद्रपिःप्रदिविपितृणांशश्वद्भृथसुहृवऽएदौ ॥ प्रोतयेवरुणंमित्रमिंद्रंमरुतःकृत्वावसंनोऽअथ ।
 मय्यपणंविष्णुमग्निपुरंधिसवितारमोपर्धाःपर्वताश्च ॥ इमऽइत्वापुरुशाकप्रयज्योजितारोऽअभ्यर्चंत्युक्तैः । श्रुधीहव
 माह्वतोर्हृवानोनत्वावाऽअन्योऽअमृतत्वदस्ति ॥ नमऽआवाचमुपयाहिविद्वान्विभ्येभिःसूनोसहसोयजत्रैः । येऽअ
 ग्निजिह्वाऽऽकृतसापऽआसुर्यमनुंचकुरुपर्दसाय ॥ सनोवोधिपुरऽएतासुगेपुतदुर्गोपुपथिकुद्विदानः । येऽअश्रमासऽउर
 वोवाहिष्ठास्तेभिर्नऽइंद्राभिर्वाश्विवाजं ॥ १२ ॥ (६।२।७) यऽएकइन्द्रन्यथर्षणीनामिंद्रंतंगीभिर्भ्यर्चंऽआभिः ।
 यःपत्यैव्युभोवृष्णयावान्त्सत्यःसत्वापुरुमायःसहस्वान् ॥ तमुनःपूर्वपितरोनवर्वाःससविप्रसोऽअभिव्राजयंतः ।

(६।२।७) यएकइदितेकादशर्चससूक्तसभरद्वाजइंद्रविष्टुप् ।

नक्षत्राभंतुरिरेपवेषामद्रोपयाचंभुतिभिःशधिषं ॥ तमीमहइंद्रमस्सरायःपुरुवीरस्सनुवतःपुरुक्षोः । योऽअस्कृधो
 शूरजूरःस्वर्गान्तमाभरहरिवोमादुपथं ॥ तन्नोविवोचोयादतेपुराविज्जितारऽआनशुःसन्नामिंद्र । कस्तंभागःकिंय
 योदुप्रारिष्टःपुरुहृतपुरुवसोसुरभः⁺ ॥ तंपृच्छंतीयज्जहस्तंश्रेषामिंद्रुवेपुषधकरीयस्सुनूगीः । तुविश्राभंतुविकूर्मिरभो
 दांगतुमिप्रेतक्षंतुप्रमच्छ ॥ १३ ॥ अयाहृत्यंमाययायापृथानंमनोजुवास्वतनुःपर्वतेन । अच्युताचिद्वीजितास्वोजो
 रुजोविद्विह्वारुपताधिरचिन् ॥ तंयोधियानव्यस्याशयिषंभ्रंतंभ्रतपरितंसयथं । सनोयक्षदनिमानःसुवक्षेद्रोविश्रा
 न्यतिदुर्गहाणि ॥ आजनायद्वहृणेषाधिवानिदिव्यानिदीपयोंतरिक्षा । तथापृपन्विश्वतःशोचिप्रातान्वहृदिपेशोच
 यक्षामुपथ ॥ भुवोजनस्यदिव्यस्सराजापाधिवस्सजगतस्त्वेपसंहर् । शिव्यवज्रदक्षिणऽइंद्रहस्तेविश्वऽअजुर्पदयसे
 विमायाः⁺ ॥ आसंयतीमिंद्रणःस्वस्तिशत्रुतूयायवृहतीमभृधां । ययादासान्यापाणिशुवाकरोवज्रिन्सुतुकानाहुपा
 णि ॥ सनोनिशुभिःपुरुहृतयेधोविश्ववाराभिरागहिप्रयज्यो । नयाऽअदेयोवतेनद्वेवऽआभियार्हिदूयुसामभ्रादिकं⁺
 ॥ १४ ॥ (६।२।८) सुतऽइत्त्यांनिमिश्वऽइंद्रसोमेलोमैद्रकाणिशुस्समानऽउक्थे । यद्वायुकाभ्यांसपवुन्हरिभ्युंविञ्चद्व
 र्वाज्ञाहोरिद्धयासि ॥ यद्वाद्विपिययुंसुधिभिमिंद्रवृत्रहत्वेयसिसूरसार्ता । यद्वादक्षस्यविभ्युयोऽअविभ्युदरंषयुःशर्धतऽ

(६।२।८) सुतश्चदितदशयंस्ससूक्तसभरद्वानंद्रक्षिष्टुप् ।

इन्द्रस्यन् ॥ पातांसुतमिन्द्रोऽअस्तुसोमंप्रणेनीरुग्रोजरितारमती । कर्तावीरायुसुष्वयऽउल्लोकंदातावसुस्तुवतेकीरये
 चित् ॥ नतेयांतिसवनाहरिभ्यांयुञ्जिर्वज्रंपुषिःसोमंद्दिर्गाः । कर्तावीरंनयुंसर्ववीरंश्रोताहर्वंणुतःस्तोमवाहाः ॥ अ
 स्मैव्ययद्वावानतद्विविष्मऽइन्द्रायुनःप्रदिवोऽअपस्कः । सुतेसोमैस्तुमसिशांसदुक्थेन्द्रायुव्रह्मवर्धन्यथासत् ॥ १५ ॥
 ब्रह्माणिहिचक्रुपेवर्धनानितावत्तऽइन्द्रमतिभिर्विविष्मः । सुतेसोमैस्तुतपाःशंतमानिरांद्वाक्रियास्सुवर्षणानियुज्ञैः+ ॥
 सनीवोधिपुरोकाशंरणःपिवातुसोमंगोऽऋजीकमिन्द्र । एदंवृहिर्यजमानस्यसीदोरुंकाधित्वायुतऽउल्लोकं+ ॥ समंद
 स्वाहानुजोपमुप्रत्वायुज्ञासऽइमेऽअश्रुवंतु । प्रमेहवासःपुरुहंतमसेऽआत्वेषंधीरवंसऽइन्द्रयम्याः ॥ तंवःसखायुःसं
 यथासुतेपुसोमैभिराणुणताभोजमिन्द्रं । कुवित्तस्माऽअसतिनोभरायुनसुव्विमिन्द्रोवसेमृधाति ॥ एवेदिन्द्रःसुतेऽअस्ता
 विसोमैभुरदाजेषुक्षयदिन्मघोनः । असद्यथाजत्रिऽउतसरिरिद्रोरायोविभवारस्यदाता+ ॥ १६ ॥ (१३।१) वृथा
 मद्ऽइद्रेश्लोकऽउवथासचासोमैपुसुतपाऽऋजीपी । अचूच्योमघवावृभ्यऽउक्थैर्द्युक्षोरजागिरामक्षितोतिः ॥ तर्तु
 रिवीरोनयोविचेताःश्रोताहर्वंणुतऽउव्युतिः । वसुःशंसोनांकारुथायावाजीस्तुतोविदर्थेदातिवाजं ॥ अक्षोनच
 क्रयोःशरवृहन्पतेमहारिरिचुरोदस्थोः । वृक्षस्यनुतेपुरुहंतव्याव्युद्धंतयोकरुहिरिन्द्रपूर्वीः+ ॥ शर्चावतस्तेपुरुशाक्रशा

क्रातवामिवधुतयःसंचरणीः । वृत्सान्नांतवृत्तयस्तद्दंदात्मन्यंतोऽअदुमानःसुदामन् ॥ अन्यदुष्टकर्तारमुन्वदुभ्योसं
 ह्यस्तन्मुहुराचक्रिदंद्रः । सिन्नोत्रोऽअन्नवरुणश्चपुण्योर्विश्वस्यपयंतोस्ति ॥ १७ ॥ कित्त्वदापुनपर्वतस्यपुष्पादुक्थेभिरि
 द्रानयंतयद्वैः । तंत्याभिःसुष्टुतिभिर्वृजियंतऽआजिनजमुनिर्वाहोऽअर्थाः ॥ नयंजरंतिशरदोनमासानद्यावुऽइंद्रम
 वकर्तयंति । बुद्धस्यचिद्धर्धतामस्यतनुःस्तोमैभिरुक्थश्चशस्वमाना ॥ नवीकवेनमतेनस्थिरायनशर्धेत्तैदस्युज्जतायस्त
 वान् । अज्जाऽइंद्रस्यगिरयाश्चिह्व्यागंभीरेचिद्धवतिगाधमसै ॥ गंभीरेणनऽउरुणामन्निनप्रेयोयंथिसुतपावुन्वाजा
 न् । स्याऽऽजुपुऽऊर्ध्वऽऊतीऽअरिपण्यन्नकोव्युष्टौपायंरतकभ्यायां ॥ सर्वस्वनायमवसेऽअभीकऽइतोव्रातामिंद्रपाहिरि
 पः । अमाश्चैन्मरण्येपाहिरिणोमदेमश्रुतहिंमाःसुवीराः ॥ १८ ॥ (६।३।२) यातऽऊतिरवृत्तायापुर्मायामध्युमे
 दंशुष्मिन्नासि । तामिह्नुपुवृन्नहल्येवीनऽष्टुभिश्चवाजैर्मुहान्तऽउम ॥ आभिःसृधोमिधुतीरतिरपण्यन्नमिन्नस्यव्यधयाम्
 न्युमिंद्र । आभिर्विश्वाऽआभियुजोविधुचीरायाविशोवतारीदासीः ॥ इंद्रजामयऽउतयेजामयोर्वाचीनासोवुनुयोषु
 युञ्जे । त्वभैपांविधुराशवांसिजुहिवृष्णयानिकणुहीपराचः ॥ शरौवाशरद्वनवैशरीरस्तनुरूचातकप्रियत्कृण्वंतै । लोके
 वागोपुतनयेपदुष्वाविकंदसीऽउर्वरासुव्रवंते ॥ नहित्वाशरौनतुरोनपुष्पुर्नत्वायोधोमन्धमानोयुयोध । इंद्रनकिष्टाम

(६।३।२) यातऊतिरितिनयन्ससृकस्यमरद्वाजइंद्रकिष्टुप् ।

त्यस्येपांविधांजातान्यन्यसितानि ॥ १९ ॥ सपत्यतऽऽभयानुष्णसुयोयद्विधसःसमिधेहवते । वृत्रेवांमहीनवति
 क्षयेवाव्यचस्वतायादिवितंतसेते ॥ अधस्तातेचर्पणयोयदेजानिद्रजातोतभवावरुता । अस्माकासोयेवृतमासोऽअयुऽ
 इंद्रसुरयोदधिरेपुरोनः ॥ अनुतेदायिमहऽइंद्रियायसत्रातोविश्वमनुवृत्रहत्ये । अनुक्षत्रमनुसहोयजत्रेद्रदेवेभिरनुतेन
 पत्ये ॥ एवानुःसपुधुःसमंजासमस्विद्रंरारुंधिमिंधुतीरदेवीः । विद्यामवस्तोरवसागुणतोभुरद्रांजाऽऽततऽइंद्रनूनं
 ॥ २० ॥ (१।३।३) श्रुधीनऽइंद्रह्यामसित्वामहोवाजस्यसातोवावृपुणाः । संयद्विशोर्यंतशूरसाताऽऽभ्रंनोवुःपां
 येऽअहन्दाः ॥ त्वांवाजीहवतेवाजिनेयोमहोवाजस्यगाधस्यसातो । त्वांष्ट्रत्रेध्वद्रसत्पतितरुत्रंत्वांचष्टेमुष्टिहागोपुयुध्वं
 न् ॥ त्वंक्विचोदयुर्कसांतौत्वंकुत्सायुशुष्णंदाशुर्षेवर्कं । त्वंशिरौऽअमर्मणःपराहश्रतिश्रिगवायुशंस्यंकरिधयन् ॥
 त्वंरथंपभरोयोधमव्यमावोयुधंतंवृपुभंदशंधुं । त्वंतुमंवेतसवुसचाहुन्त्वंगुजिगुणतामिद्रवूतोः ॥ त्वंतदुकथमिंद्रवृह
 णाक्ःप्रयच्छतासहस्राशूरदधिं । अर्वागिरेदांसिशंवरहन्मावोदिवोदासंचित्राभिर्कृतीन् ॥ २१ ॥ त्वंश्रद्धाभिर्मंदसानः
 सोमैर्दभीतयेचुमुरिमिंद्रसिध्वप् । त्वंरुजिपिठिनसेदशस्यन्पुष्टिसहस्रांशच्युसचाहन् ॥ अहंचनतत्सरिभिरानश्यांत
 वज्यायऽइंद्रसुभभोजः । त्वयायत्सवतेसवधीरवीरास्त्रिवरुथेननुहंपाशाविध ॥ वयंतेऽअस्यामिंद्रष्टुन्नहंतासखायः

(१।३।३) श्रुधीनहस्यर्चससूकस्यभरद्वाजइंद्राक्षिष्टुप् ।

श्रुतं,

श्रु. ४३. ६

॥४२॥

कागावाभिवसुतयःसंचरणीः । वृत्सानुगतंतयस्तइंद्रदामनंतोऽअद्रामानःसुदामन् ॥ अन्यद्रथकर्षरमुन्यदुश्वोसं
 श्रुसन्मुहुराचकिरिद्रः । मितोतोऽअत्रयकणश्चपूपायावशस्यपुंतासि ॥ १७ ॥ वित्त्वदापुनपर्वतस्यपृष्ठादुक्थुभिरि
 दानयंतयुज्ञैः । तंत्याभिःसुष्टुतिभिर्वाजयंतऽआजिनजमुग्निर्वाहोऽअश्वः ॥ नयंजरतिशरद्वेनमासानद्यावुऽइंद्रम
 वकर्शयति । इन्द्रस्यचिद्रधतामस्यतनूःस्तोभोभिरुक्थंश्चशस्यमाना ॥ नवीकवेनमतेनास्थिरायूनशार्धवेदस्युज्जतायस्त
 वान् । अद्याऽइंद्रस्यगिर्याश्चिद्व्यागंशूरिरेचिद्वयतिगाथमसै ॥ गुंभीरेणनऽजुरुणामिन्निन्नेपोथंथिसुतपावुन्वाजा
 न् । स्याऽऽजुऽजुर्ध्वऽऽजुतीऽअरिंपण्यज्ञकोव्युष्ट्रापरितकस्यायां ॥ सचस्वनायमवसेऽअभीकऽइतोवातामिंद्रपाहिरि
 पः । अमाचैन्नमरंण्येपाहिरिपोमदंमशताहेमाःसुवीराः ॥ १८ ॥ (६।३।२) यतऽऽकृतिरवृमायापर्मायामधुमं
 दंशुस्मिन्नासि । ताभिरुष्टुवृत्रहत्व्येवीर्नऽएभिश्चयाजंमुहाजंऽजम ॥ आभिःसृष्टोमिधुतीररिंपण्यवृमिनस्वव्यधयाम
 न्युमिंद्र । आभिर्विंश्याऽअभियुजोविपूचीरायांयुविशोवतासीर्दसीः ॥ इंद्रजामयऽजुतयेजामयोर्वाचीनासीवुजुयेयु
 युजे । त्वमेपांविधुराश्रवांसिज्जहिदृष्यानिक्कणहीपरचः ॥ शरौवाश्रदरंवनतेशरीरेस्तनूरुचातकपियत्कृण्वैते । त्रिके
 द्यागोपुतनयेपद्रुषुविकदंसीऽऽजुर्वरांसुवर्षते ॥ नहिल्लाशरोनतुरेनधृष्णुर्नत्वाग्रोधोमन्यमानोयुयोष । इंद्रनकिष्टुप

(६।३।२) यतऽऽकृतिरितिनवचंस्वसूक्तस्वमरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

मंडलं ६

अनु. ३

॥४२॥

त्वस्ये प्राविश्वान्जातान्युभ्यसितानि ॥ १९ ॥ सपत्न्यतऽउभयानुभ्यमुयोर्षदीवेषसःसमिधेहवते । वृत्रेवाप्तुहो नवाति
 क्षयेवाव्यचस्वतायादिविततुसते ॥ अधस्तातेचपूर्णयोयदेजानिद्रज्ञातोतभवावकृता । अस्माकांसोयेवृतमासोऽअर्षऽ
 इन्द्रसुरयोदधिरपुरोः ॥ अनुतेदायिमहऽइन्द्रियायसत्रातोविश्वमनुवृत्रहत्ये । अनुक्षत्रमनुसहोयजत्रद्रद्वेषभिरनुतेन
 पत्ये ॥ एवानुःस्पृधुःसमंजासमस्विद्राराधिभिथुतीरदेवीः । विद्याभुवस्तोरवसागणतोभुरद्राजाऽउततऽइन्द्रनूनं
 ॥ २० ॥ (६।३।३) श्रुधीनऽइन्द्रह्यामसितवामहोवाजस्यसातौवावृप्राणाः । संयद्विशोयंतशूरसाताऽउग्रंनोवुःपा
 र्शुऽअहन्दाः ॥ त्वांवाजीहवतेवाजिनेयोमहोवाजस्यगर्ध्वस्यसातौ । त्वांवृत्रेप्यद्रसत्पतितरत्रंत्वांचपेमुष्टिहागोपुयुध्व
 न् ॥ त्वंकविचोदयोर्कसातौत्वंकुत्सायुशुष्णंदाशुर्षेवर्क । त्वंशिरोऽअमर्मणःपराहन्नतिथिगवायुशंस्यंकरिष्यन् ॥
 त्वंरथुंपभरोयोधमप्यवमावोयुध्वंतष्टुपुभंदशह्युं । त्वंतुंधवेतसवेसचाहृन्त्यंतुजिगणंतमिद्रवृत्तोः ॥ त्वंतदुपथमिद्रवृह
 णाकःप्रपच्छतासृष्टसाशूरदधि । अर्वागिरेर्दासंशवंरंहृन्प्रावोदिवोदासंचित्राभिरूती ॥ २१ ॥ त्वंश्रद्धाभिर्मदसानः
 सोमंर्दभीतयेचुभुरिमिद्रसिष्यप् । त्वंसृजिपिटीनसेदशस्यन्पुष्टिसहस्राशान्यासचाहन् ॥ अहंचनतत्सुरिभिरानश्यांत
 पूजयार्पऽइन्द्रसुभ्रमोजः । त्वय्यायत्सवतंसधवीरवीरास्त्रिवरुथेन्नहुंप्राशविष ॥ वयंतोऽअस्यामिद्रद्युभ्रहृतौसखायः

(६।३।३) श्रुधीनइत्यर्षस्यपुत्रस्यभरद्वाजद्रकिसृष्टुप् ।

स्याममहिनुषेधाः । प्रावर्दनिःक्षत्रश्रीरस्तुश्रेष्ठोषुनेवृत्राणांसुनयेधनां ॥ २२ ॥ (६।३।४) किमस्यमदुकिभ्वंस्य
 पीताविदुःकिमस्यस्येचकार । रणावायेनिषद्विकितेऽअस्यपुराविद्विकिमुनूर्तनासः ॥ सदस्यमदुसदस्यपीतावि
 द्रुःसदस्यस्येचकार । रणावायेनिषद्विसत्सेऽअस्यपुराविद्विसददुनूर्तनासः ॥ नहिनुरेमहिमनःसमस्यनमपवन्मष
 दस्यस्यविद्य । नराधसोरामसोनूर्तस्यद्वनकिर्ददसाऽइद्वियंते ॥ एतस्यसऽइद्वियमंचेतियेनावधीवुरशिवस्यशेषः ।
 वज्रस्यसुनिहृतस्यशुष्मास्सनाचिदिद्रपरमोदुदारं ॥ धधीदिद्रोवुरशिवस्यशेषोभ्यावृतिर्निचायमानायुशिक्षन् । द्रु
 चीवतोयद्धरिवृषीयायांहन्पूर्वेऽअर्धभियसाधरोदर्वं ॥ २३ ॥ त्रिंशच्छतंवृमिषांऽइद्रसाकंयुवावत्यांपुरुहूतश्रवसा ।
 द्रुचीवतःशरवृषत्यमानाःप्रात्राभिद्वानान्यथान्यायन् ॥ यस्यगावावरुपासूपवस्युऽअंतलुरुचरतोरेरिहाणा । ससुंज
 यायतुवशंपरादाद्दुचीवतोदैवयातायुशिक्षन् ॥ ह्ययाऽअग्नेरथिनोविंशतिगायुधूमतोमृषवामह्यंसवाद् । अभ्यावृती
 चायमानोददातिदूणाशेषंदक्षिणापार्श्वयानाम् ॥ २४ ॥ (६।३।५) आगार्वोऽअमन्नतभद्रमक्रन्सीदंनुगोष्ठेऽण
 यंस्यसे । मृजावतीःपुरुरुपाऽइहस्युरिद्रायपूर्वोरुपसोदुहानाः ॥ इंद्रोयज्वनेपृणतेचंशिक्षत्युपेदंदातिमस्वसुंपायति ।

(६।३।४) किमस्यमदइत्यष्टचंस्यामरद्वान्द्वजःअंतायाध्यायमानोरकात्रिष्टुप् । (६।३।५) आगावइत्यष्टचंस्यामरद्वानो
 गोशिक्षष्टुप् (द्वितीयायाइंद्रश्चान्तपादस्यच) द्वितीयायास्त्रिंशजगत्यांस्यानुष्टुप् ।

द्विसप्तान्युर्विंशत्यसुक्रतुर्धात् ॥ अथाच्चिन्नूच्चिसदपोन्दीनांयदाभ्योऽअरदोगातुर्मिंद्र । निपर्वताऽअद्भुसदोनसेदुस्त्व
 यादृष्टानिसुक्रतोरजांसि ॥ सत्यमित्तन्नत्वावाऽअन्योऽअसींद्रद्वेयोनमत्सुर्ज्यायान् । अहृन्नहिंपरिशयानमर्णावांसु
 जोऽअपोऽअच्छासमुद्रं ॥ त्वमपोजिवुरोविपूच्यीरिंद्रहृत्तमरुजःपर्वतस्य । राजाभ्योजगतश्चर्षणीनांसाकंसूर्यज्जनयु
 न्यामुपासं ॥ २ ॥ (६।३।८) अभुरेकोरयिपतेरयीणामाहस्तयोरधिधाऽइंद्रकृष्टीः । वितोकेऽअप्सुतनयेचसुरेयो
 चंतचर्षणयोजिवाघः ॥ त्वद्भियेद्रुपाधिवा निविभ्याच्युताचिह्वयावयतेरजांसि । द्यावाक्षामापर्वतासोवना निविभ्वंद्
 ढंभयतेऽअज्मदाते ॥ त्वंकुत्सेनाभिभुषामिंद्राशुपयुष्युकुयवंगविष्टी । दशमपित्वेऽअधुसूर्यस्यमुपायश्चक्रमविबुरेपां
 सि ॥ त्वंश्रुतान्वयवृशंवरस्युरोजपंधामतीनिदस्योः । आदिक्षोयन्नशच्यांशचीवोदिवादासायसुन्यतेसुतक्रेभुरद्राजाय
 गृणतेवर्षनि ॥ ससत्यसत्वन्महुतेरणांयुरयुमातिषतुविनुगभीसं । द्याहिंपपथिन्नवसोपंमद्रिकप्रचंश्रुतश्रावयचर्षणि
 भ्यः ॥ ३ ॥ (६।३।९) अपूर्ण्यार्णुतमान्यसंमहेवीरायत्वसेतुरायं । विरिचानेवृजिणुशंतमानिवचांस्त्रासास्य
 विररायतक्षं ॥ समातरासूर्येणाकवीनामवांसंयदुजदद्रिगृणानः । स्वाधीभिर्नृकंभिर्वावशानऽउदुस्त्रियाणामसृजद्वि

(६।३।८) अभुरेकद्विपंचचर्षस्यसूक्तस्यभारद्वजाःसुहोत्रइंद्रकिष्टुप्यचतुर्धासकरी (सुहोत्रःशुनहोत्रोनरोगार्गक्रजिश्वाइत्येवन्नपयोद्वह
 रपतेःपौत्राउतदौत्पंतेभैरतस्यपौत्राइतिविषयेइतिहासःश्रूयते) । (६।३।९) अपूर्ण्येतिपंचचर्षस्यसूक्तस्यसुहोत्रइंद्रकिष्टुप् ।

॥ (६।३।१६) मद्रस्यकवेर्द्विष्यस्यवद्विषिप्रमन्मनोवचनस्यमर्थः ।
 एतन्नोऽर्थाः ॥ अयमुज्ञानःपर्याद्रिमुखाऽकृतधीतिभिरुक्तयुष्यज्ञानः । रुजदरं
 मरुभियोधिद्विदं ॥ अयंघोतयदद्युतोव्यं कून्दोपावस्तोःशरदुऽइदुरिदं । इमंकेतुमं
 शचिजन्मनऽउपसंशकार ॥ अयंरोचयदुरुचोरुचानोइयंवासयुष्यं तेनपूर्वाः । अयमीयतऽकृतयु
 ःस्वधिद्वानाभिनाचर्षणिप्राः* ॥ तूरुणानोणुणतेप्रजरज्जिपःपिन्वयसुदेयायपूर्वाः । अपऽओपधीरविपा
 ६०।निगाऽअर्वतोन्नचसैरिरीहि ॥ ११ ॥ (६।३।१७) इन्द्रपिबतुभ्यंसुतोमदायावस्यहरीविमुञ्चासखाया । उत
 प्रगायणऽआनिपथाथायुञ्जायणुणतेवयोधाः ॥ अस्यापिवृयस्यजज्ञानऽइन्द्रमदायुक्तत्वेऽआपिबोविरिचिान् । तमुं
 तेगायोनरऽआपोऽअद्विरिदुंसमंह्यन्यीतयेसमसै ॥ समिद्धेऽअग्नौसुतऽइन्द्रसोमऽआत्वावहंतुहरयोवर्हिषाः । त्वायु
 तामनसाजोहवीमीद्रायाहिंसुवितार्यमहेनः ॥ आयाहिशाश्वदुशतार्ययाधेद्रमुहामनसासोमपेयं । उपब्रह्माणिशृणवऽ
 इमानोधातेयुञ्जस्तुव्येइवयोधात् ॥ यदिद्विद्विषिपार्येयदधयद्व्वास्वेसदनेयन्नवासि । अतोऽनोयुञ्जमवसेनियुत्वान्तसु
 (६।३।१६) मद्रस्यकवेरितिपंचर्षसूक्तस्यमरद्वाजइन्द्रशिष्टुप् । (६।३।१७) इन्द्रपिबेतिपंचर्षसूक्तस्यमरद्वाजइन्द्रशिष्टुप् ।

पुरश्चंद्रस्यत्वानिद्वयस्यः । पतिर्वभूथासंभोजनानामेकोपिभ्वस्यभुवनस्यराजा ॥ सतुश्चिश्चुत्त्यायोदुवोयुधानंभूमाभि
 रायोऽअर्यः । अस्रोयथानःशवसाचक्रानोयुगेयुगेवयंसाचोर्कितानः ॥ ८ ॥ (६।३।१४) अर्वाप्रथंविभ्ववार्तरतऽउधे
 दंयुकासोहरयोवहंतु । कीरिश्चिद्धित्याहवतुस्वर्वानृधीमहिंसधुमादस्तेऽअध्व ॥ प्रोद्रोणेऽहरयुःकर्मात्मन्पुतानासुऽ
 ऋज्यतोऽअभूवन् । इंद्रोऽनोऽअस्यपूर्व्यःपंपीयाद्युक्षीमदस्यसोम्यस्यराजा ॥ आसुखाणासंःशवसानमच्छेद्रंसुचक्रेरथ्या
 सोऽअभ्याः । अभिश्रवुऽऋज्यंतोवहेयुर्नृचिश्चुवायोरमृतंविदस्यत् ॥ वरिष्ठोऽअस्यदक्षिणामियुतांद्रोमृषोर्नानुविकूमिं
 तमः । यथावन्नियःपरियासंहोमयाचधुष्णोदयसेविसुरीन् ॥ इंद्रिवाजस्यस्थविरस्यदातेद्रोमीभिर्वधतांघृद्धमहाः ।
 इंद्रोघ्नंहनिष्ठोऽअस्तुसत्यातासरिःपुणतितुजानः ॥ ९ ॥ (६।३।१५) अपादितऽउदुनश्चित्रतमोमृहीभर्षद्भुम
 तीमिंदहति । पन्यसीधीतितैव्यस्यामन्जनस्यरातिवनतेसुदानुः ॥ दूरश्चिदावसतोऽअसुकर्णोपोपादिंद्रस्यतन्यति
 नृवाणः । एयमेनंदवहतिवपृत्यान्मद्यं १ गिंद्रमियमृच्यमाना ॥ तंवाधियापरमयापुराजाम्जरुसिंद्रमृभ्यनृप्युर्कः ।
 ब्रह्माचगिरेदधुरेसमासिन्महाश्चस्तोमोऽअधिभवर्षिंद्रे ॥ वर्ष्यायंयुन्नऽउतसोमऽइंद्रवर्षाद्रिह्यगिरऽउकथाचमनम् ।
 वर्षाहिनमुपसोयामंश्रकोर्वधोन्मासाःशुरद्रीथावुऽइंद्रं ॥ एवाजंज्ञानंसहसुऽअसामिवावृधानंरार्धसेचश्रुताय । मूहा

(६।३।१४) अर्वाप्रथमितिपंचर्चस्यसूक्तसभरद्वाजइंद्रश्चिष्टुप् । (६।३।१५) अपादितहतिपंचर्चस्यसूक्तसभरद्वाजइंद्रश्चिष्टुप् ।

- मप्रमवर्षेविप्रनूनमाविवासेमवृत्रत्यूषे ॥ १० ॥ (६।३।१६) मंद्रसंक्रुवेदिं व्यस्यवह्विंमंमन्मनोवचनस्यमर्थः ।
 अपानस्तस्यसच्चनस्यदेवेयोयुवस्वयणतेगोऽअग्नाः ॥ अयमुंशानःपर्यदिंमुष्माऽऽकृतधीतिभिरुक्तयुन्युजानः । रुजदरं
 णंविबुलस्ससातुंपूर्णोऽर्वचोभिरुभियोधुदिंद्रः ॥ अयंयोतयद्बुतोव्यं कुन्दोपावस्तोःशरद्ऽइंद्रिंद्र । इमंकेतुमं
 दधुर्द्विदह्नांशुश्चिजन्मनऽउपसंश्कार ॥ अयंरोचयदरुचोरुचानोइयंसासयब्धुंतेनपूर्वाः । अयमीपतऽऽकृत्यु
 रिभरश्चैःस्वविंदानाभिनाचर्षिणिप्राः+ ॥ नृशृणानोशृणतेप्रलराज्जिपिःपिन्यवसुदेयायपूर्वाः । अपऽओपधीरचिपा
 यनानिगाऽअर्वतेनूनचसैरिरीहि ॥ ११ ॥ (६।३।१७) इंद्रपिवतुभ्यंसुतोमदायावस्यहरीविभुञ्चासखाया । उत
 प्रगायगुणऽआनिपयाथायज्ञायगुणतेवर्योधाः ॥ अस्यापिवयस्यज्ज्ञानऽइंद्रमदायुक्तत्वेऽअपिबोविरचिान् । तसु
 तेगावोनरऽआपोऽअद्विरिंदुंसमहान्पीतयेसमसौ ॥ समिद्धेऽअग्नौसुतऽइंद्रसोमऽआत्वावहंतुहरयोवाहिष्ठाः । त्याव
 तामनंसाजोहवीर्मांद्रायाहिसुवित्वायमहेनः ॥ आयाहिशश्वदुशताययुधेद्रमहामनंसासोमपेयं । उपन्नक्षाणिशृणवऽ
 इमानोथातेयुज्ञसुन्वेइवयोधात् ॥ यदिंद्रदिविपायैयदधुरयद्वास्वेसदनेयन्नवासि । अतोनीयुन्नमवसेनियुत्वान्तसु
 (६।३।१६) मंद्रस्यकवेरितिपंचमंस्वसूक्तस्यमरदाजइद्रक्षिष्टुप् । (६।३।१७) इंद्रपिवेतिपंचमंस्वसूक्तस्यमरदाजइद्रक्षिष्टुप् ।

जोषाः पाह्निगिर्वणोमरुद्धिः ॥ १२ ॥ (६।३।१८) अहेळमानऽउपयाहियुङ्गंतुर्भ्यपवंतऽइदं वः सुतासः । गावो न
 यञ्जित्स्वमोकोऽअञ्जेंद्रागहिप्रथमोयुञ्जियानां ॥ यार्तेक्राकुरुकुतायावरिष्ठायथाशश्रुत्पिबेसिमध्वऽऊर्मि । तथा
 पाह्निपतेऽअभ्ययुरेत्स्यारसंतेवज्जोवर्ततामिंद्रगन्धुः+ ॥ एषद्रूपसोष्टुभोविश्वरूपऽइंद्रायुष्टुष्णोसमकारिसोमः । एतंषि
 वहरिवः स्यात्तत्प्रथस्येधिंप्रेमुदिविप्लंऽअर्धं ॥ सुतःसोमोऽअसुंतादिद्रवस्थानयंश्रेयांनिचिकितुप्रेरणाय । एतंतिविवु
 ऽउपयाहियुङ्गंतंविश्वालविपूराष्टुणस्य ॥ हयामसितेंद्रयाह्यार्हरेत्सोमस्तान्वेभवाति । यार्तकतोमादयस्यासुते
 पुप्रासांऽअभ्ययुर्वनासुप्रविधुः+ ॥ १३ ॥ (६।३।१९) प्रत्यस्मैपिपिपेतेविश्वानिविदुपेभर । अरंगमायुजामये
 पंध्याह्वयनेनरे ॥ एमेनंप्रत्येतंसोमैभिःसोमपातमं । अमत्रेभिर्ऋजोपिणामिंद्रसुतेभिरिदुभिः ॥ यदींसुतेभिरिदु
 भिःसोमैभिःप्रतिभूयंथ । वेदाविश्वस्यमेधिरोधुपत्तंतुमिदेपते ॥ अस्माऽअस्माऽइदंधुसोध्वयोप्रभरासुतं । कुवित्सम
 स्यजेन्धस्यशधंतोभिरास्तेरवरपरत् ॥ १४ ॥ (६।३।२०) यस्यत्यच्छंभंमदुदिवोदासायुरंधयः । अयंससोमऽइंद्र
 तेसुतःपिब ॥ यस्यतीव्रसुतंमदुंमध्वमंतंचरक्षसे । अयंस० ॥ यस्यगाऽअंतररमनोमदेदृह्याऽअयासृजः । अयंस० ॥

(६।३।१८) अहेळमानइतिपंचर्षस्यसूक्तसमरद्राजइंद्रकिष्टुप् । (६।३।१९) प्रत्यस्माइतिचतुर्भ्यस्यसूक्तसमरद्राजइंद्रोनुष्टुपंत्या
 इहती । (६।३।२०) यस्यत्यदितिचतुर्भ्यस्यसूक्तसमरद्राजइंद्रजपिणक् ।

यस्यमंदुनोऽअंधसोमाधोनंदधियुपेदधः । अयंस० ॥ १५ ॥ (६।४।१) योरधिवोरधितमोयोद्युभैरुभवंत्तमः ।
 सोमःसुतःसऽइंद्रतेस्तिस्वधापतेमदः ॥ यःशुग्मस्तुविशग्मतेरायोदामामतीनां । सोमःसुतः० ॥ येनबुद्धेनशर्वसा
 तरोनस्वाभिकृतिभिः । सोमःसुतः० ॥ त्यमुवोऽअप्रहणंयुणीपेशर्वस्रपात्तं । इदंविश्वासाहुंनरंसंहिष्ठंविभ्वर्चर्षिणिं ॥
 यवुर्धयुंतीद्विःपतिंतुरस्वराधंसः । तमिन्नस्वरोदसीदेवीशुष्मसपर्यतः ॥ १६ ॥ तद्वऽइकथस्यबृहर्षिर्द्राघोपस्त्वुणी
 यणिं । विपुनयस्योतयोविषद्रोहंतिसुधितः ॥ अविद्वद्वक्षींसिन्नोनीयान्पपानोदेवेभ्योवस्योऽअर्चत् । सस्रवान्तस्ती
 लाभिर्धूर्तरीभिरुन्व्यापुयुरभयत्सस्तिभ्यः ॥ ऋतस्यपुधियेधाऽअपायिश्चियेमनांसिदेवासोऽअक्रन् । दधानोनाम
 महेयचोभिर्वपुद्वंशयेवेन्योव्यावः ॥ द्युमत्तमंदक्षीधेह्यस्सेसेधाजनानांपवीररातीः । वधीयुवधःकृणुहिशाचीभिर्धन
 स्वसातावसाँऽअविहि ॥ इंद्रुभ्युमिन्मघवअभूमययंदावेहरिवोमाधिवेनः । नक्तिरापिदंदशोमत्युजाकिमुंगरभ्रचोद
 नंत्वाहुः ॥ १७ ॥ माजस्वनेवृपभनोररीधामातेरुवतःसुत्येरिगाम । पवींष्टइंद्रनिष्पिषुजनेपुज्जह्यसुंवीनप्रबुहाष्ट
 णतः ॥ उदुत्राणीवस्तनयच्चियतीद्वीरोधांस्यांभ्यानिगव्यां । त्वमसिप्रदिवःकारुर्धायामात्वाद्दामानुऽआदभन्सुषो
 (६।४।१) योरधिवदतिचतुर्वेदात्पुससूक्तस्यार्हस्पत्यःशंयुरिद्रक्षिष्टवाधाःपञ्चनुभःसप्तन्यादितिक्रोविराट्पंक्यः । (तिस्रप्यष्टम्ये
 वविराट्सप्तमीनवम्यैतुत्रिष्टुमाधितिकेचिन्) ।

नः ॥ अथर्वोवीरुप्रमहसुतानामिन्द्रायभरुसह्यस्वराजा । यः पूज्याभिरुतनूतनाभिर्गाभिर्वाबुधेर्गुणतामृपीणा ॥ अ
 स्वमदेषुरुवर्गसिविद्वानिन्द्रोवृत्राण्यप्रतीजघान । तमुग्रहोपिमधुमंतमस्सोमंवीरायांशिमिणेपिवध्यै ॥ पातांसुतामि
 द्रोऽरस्तुसोमंहतावृत्रंयज्जोमंदसानः । गंतावृत्रंप्रावतीश्चिदच्छ्रावसुधूमामाभितक्ताकारुधायाः ॥ १८ ॥ इदं त्यपा
 त्रमिंद्रपानमिंद्रस्यप्रियममृतमपायि । मत्सद्यथासामनुसायदेवंव्य १ स्मद्वेषीयुयव्व्यंहः ॥ पुनामंदानोज्जिह्रिशरुशार्त्त
 न्जामिमजामिमघवज्जमित्रान् । अभिप्रेणाऽअभ्या ३ देदिशानान्परांषऽइंद्रमर्भुणाज्जहीच ॥ आसुष्माणोमघवाभिंद्र
 पत्स्व १ स्वभ्यंमद्विवरिवःसुगंकः । अपांतोकस्सतनयस्सजेषऽइंद्रसरीन्कृणुहिस्मानोऽअर्धं ॥ आत्वाहरयोवृषणोयुजा
 नावृषरथासोवृषरश्मयोत्थाः । अस्मत्राचोवृषणोवज्जवाहोवृष्णेमदायसुयुजोवहेतु ॥ आतेवृषुन्वृषणोद्रोणमरशुधृत
 मुणोर्नोर्भ्योमदंसः । इंद्रमगुभ्यंवृषाभिःसुतानांवृष्णोभरंतिवृषभायुसोमं ॥ १९ ॥ घृषासिदिवोवृषभःपृथिव्याघृषा
 सिंधुनांघृषभस्त्रिपाणां । वृष्णोत्सइंद्रवृषभपीपायस्यादूरसोमधुप्रेयोवराय ॥ अयंदेवःसहसाजायमान्ऽइंद्रैणयुजापु
 णिमस्तभायत् । अयंस्वस्वपितुरायुधानीदूरमुष्णादाशिवस्वसायाः ॥ अयमकृणोदुपसःसुपर्णीत्यसूयैऽअद्याज्जयो
 तिरंतः । अयंत्रिधातुद्विवरोचुनेयुत्रितेयुविददृभृतंनिर्गुहं ॥ अयंघावापृथिवीविल्कभायदुपंरधंमयुनकससरदिभं ।
 अयंगोपुशच्यापुकमंतःसोमोदाधारदशयंत्रमुत्सं ॥ २० ॥ (परिशिष्टं ॥ ॥ चक्षुश्श्रोत्रंचमनश्चवायं प्राणापानादे

हृद्दंशरीरं ॥ द्वाप्रत्यर्थावनुलोमौविसर्गावृतं तन्मन्येदशयंत्रमुत्सं ॥ नखंश्चपृष्ठश्चकराचवाहजं धिचोरुऽज्जदरं शिरश्च ॥
 रोमाणिमांसं रुधिरस्त्रिमज्जमेतच्छरीरं जलवुद्बुदोपमं ॥ श्रुवाललाटे चतथाचकृणाहं नूकपोलाङ्गुलुकस्तथाच । ओष्ठी
 चंद्रताश्चतथैव जिह्वामेतच्छरीरं मुखरज्जकोशं ॥ (६।४।२) यऽआनयत्परावतः सुनीतीतुवशं यदुं । इंद्रः स नो युवा
 सखा ॥ अविप्रोच्चिदयोदधदनाशुनाच्चिदर्वता । इंद्रो जेता हितं धनं ॥ महीरस्य प्रणीतयः पूर्वारुतप्रशस्तयः । नास्यं क्षी
 यंतऽऽकृतयः ॥ सखा यो ब्रह्मवाहसे च तं प्रचंगा यत । सहितुः प्रमतिर्मही ॥ त्वमेकस्य वृत्रहन्नचित्तादयो रसि । उतैव
 श्रेयथायुयं ॥ २१ ॥ नयसीद्व त्तिद्विषः कृणोष्युवधशंसिनः । नृभिः सुवीरऽऽजच्यसे ॥ ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसंगीभिः स
 खायमग्निमयं । गां नद्रोहसं हवे ॥ यस्य विश्वानि हस्तयो रूचुर्वसूनि निद्रिता । वीरस्य पृतनापहः ॥ विद्वहानि चिदद्वि
 वोजनानां यच्चीयते । बृहमायाऽअनानत ॥ तमुत्वासत्यसो मयाऽइंद्रवा जानापते । अहं महिश्च वस्यवः ॥ २२ ॥
 तमुत्वायः पुरासिंध्यो वानूनं हिते धने । हव्यः सः श्रुधीहवं ॥ धीभिरवांश्चिरवो वाजाऽइंद्रश्चावायान् । त्वया जेष्महि
 तं धनं ॥ अभूत्वीरगिर्वर्णो महोऽइंद्रधने हिते । भरो वितंतसाययः ॥ यातऽऽकृतिरमिन्नहन्मक्ष्जवस्तमासति । तथा
 नो हि नुद्दिरथं ॥ सरथेन रथीतं मोस्माकेनाभियुग्वना । जेषिं जिष्णो हितं धनं ॥ २३ ॥ यऽएक इत्तमुष्टुहि कष्टीनां विचं

(६।४।२) यऽआनयद्विनित्रयस्त्रिंशदचस्यसूक्तस्य शंशु रिद्रोत्पत्तचस्य पृष्ठस्त्रिंशद्वागायत्री एकोनत्रिंशदतिनिचूदेकत्रिंशदादनिचूदं त्वाज्जुष्टम् ।

र्षिणिः । पतिर्जज्ञेषुर्धकतुः ॥ योग्युणतामिदासिध्यापिरुत्वीश्रियःसखा । सत्वंनऽइंद्रमृळय ॥ धिष्यवज्जंगभसत्योर
 होहत्यापवज्रियः । सासहीषाऽअभिसृधः ॥ मृतंर्यूणिणायुजंसखापंकीरिचोदनं । दधंवाहस्तमंहुवे ॥ सहिविश्वा
 निपाधिर्वाँऽएकवर्सूनिपत्यते । गिर्वणस्तमोऽअधियुः ॥ २४ ॥ सनोनिधुद्विरापृणुकामंवाजोभिरुध्विभिः । गोम
 द्विर्गोपतेधुपत् ॥ तद्वीगायसुतेसचापुरुहतायसत्वंने । शंयद्रवेनशाकिने ॥ नयावसुनिर्धमतेदानंवाजस्यगोमतः ।
 यत्सीमुप्रश्रवृद्विरः ॥ कुवित्सस्यप्रहिश्रजंगोभंतंदत्सुहागमत् । दधीभिरपनोवरत् ॥ इमाऽउत्वाशतकत्वोभिप्रणोनु
 धुर्गिरः । इंद्रवृत्संनमातरः ॥ २५ ॥ दूणाशंसत्यंतवृगौरसिपीरगव्यते । अर्धोऽअध्यावृतेर्धव ॥ समंदस्वाह्यंध
 सोराधसेतन्यामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ इमाऽउत्वासुतेसुत्वेनक्षंतेगिर्वणिगिरः । वृत्संगावोनधेनवः ॥ पुरुत्वमंपुरु
 णांस्तोवृणांविवाचि । वाजोभिर्याजयतां ॥ अस्माकमिंद्रभृवृत्स्तोमोवाहिष्टोऽअंतमः । अस्मान्नायेमहेहिनु ॥ अधि
 धुवुःपणीनांवापिंधेमध्वंत्स्यात् । उरुःकक्षोनगांयः ॥ यस्तवायोरिवद्व्यद्भद्रात्ततिःसहृस्त्रिणी । सद्योदानायुमंहती ॥
 तत्सुनोविश्वेऽअर्धऽआसदागुणंतिकारवः । वधुंसहस्रदातमंसारिसहस्रसातमं ॥ २६ ॥ (६।१।३) त्वामिन्द्रिहवा
 महेसातावाजस्यकारवः । त्वांयुनोद्विहसत्पतिनस्त्वांकाष्ठास्वर्धतः ॥ सत्वंनश्चित्रवज्रहस्त्रापुण्यामहस्तवानोऽअ

(६।१।३) त्वामिन्द्रीतिचतुर्दशचंसासूक्तस्यशंयुद्विदःअयुजोबृहत्याःयुजःसवोबृहत्याः ।

द्विवः । गामभ्यंरुप्यमिदुसंकिरसत्रावाजंनजिगुर्ये ॥ यःसत्राहोविचर्षणिरिद्वंतंमहेवयं । सहस्रमुक्कतुर्वनुभ्युसत्वं
 तेभयासुभरगुनोपुधे+ ॥ वाधंसेजनान्वुपुभेवंमुन्युनाधुयोमीहऽकचीपम । अस्माकंनोध्यवितामहाधुनेतनुव्युसुसूय ॥
 इद्वज्येधंनुऽआभरुंऽओजिष्ठंपुर्तिश्रवः । येनेमेचित्रवक्रहस्तरोदसीऽओभेसुशिप्रमाः+ ॥ २७ ॥ त्वामुप्रमवसेचर्ष
 णीसद्वंराजन्देवपुह्रमहे । विश्वासुनोविशुरागिद्वनावसेमित्रान्त्सुपहान्कधि ॥ यदिद्वनाहुणीव्याऽओजोनृणांचकृदि
 पुं । यद्वापंचक्षितीनांशुक्रमाभरसत्राविभ्यानिर्पांसा ॥ यद्वातुक्षौमधवन्दुहावाजनेयपुरौकञ्चवृण्यं । अस्मभ्युंत
 द्विरीहिसंनृपाद्योमित्रान्पुत्सुतर्वणे ॥ इदंत्रिधातुशरणंत्रिवरुथंरवस्तिमत् । छुर्दियंञ्जमपवन्श्चश्चमह्यंचयावयादिदुभे
 भ्यः ॥ येनव्युतामनसुंराशुमादुसुरभिप्रमंतिष्ठुण्यया । अधस्मानोमपवाश्विद्रगिर्वणस्तनूपाऽअंतमोभव ॥ २८ ॥
 अधस्मानोपुधेभुवंद्रनायमवायुधि । यदंतरिक्षेपुतयंतिपुर्णिनोदिद्ययंस्तिममभूर्धानः ॥ यत्रशरसस्तन्वोवितव्युतेभि
 याधर्मपिठ्णां । अधस्मायच्यत्तन्वुंइतनेचछुर्दिरचितंयावयुद्धेपः ॥ यदिद्वसर्गोऽअर्षतश्चोदयासेमहाधुने । असमने
 ऽअर्षानिपुजिनेपुधिदयेनोऽइवश्रवस्तः+ ॥ सिधुंऽरिवप्रवृणऽआशुयायुतोयदिक्रोशमनुव्यवणि । आयेवयोनवपुंत्
 त्यामिपिपृमीताबाहोर्गधि ॥ २९ ॥ (६।४।४) स्वादुक्किल्लयंमधुमाँऽउतायंतीव्रःकिल्लायंरसर्वाँऽउतायं ।

(६।४।४) स्वादुक्किल्लायमित्येकत्रिंशत्पक्षसुक्कस्यभारद्वाजोर्गाइंद्रःआयानांपंचानांसोमोगल्पुतीत्यस्यादेवभूर्मीद्राःप्रस्तोकइत्यादि

उतो न्य१ स्वर्षा पुष्यां सुमिंद्रं न कश्चन सह तऽआहु वेषु ॥ अयं स्यादुरिहमदिषऽआस्यस्य द्रोवृत्रहर्त्ये सुमाद । पुरुषिण्यश्च्यो
 क्ताशं वरस्य यिनवृतिं न र्वच देह्यो ई हन् ॥ अयं मे पीतऽउदि दयाति वाचं मयं मनीषा सुशती मजीगः । अयं पळुयोरिभिमी
 तथी रो नयाभ्यो सुर्वं न कश्चनार ॥ अयं स यो वरिमाणं युधिं यत्पार्मिणीं दिवोऽअकृणो द्रयंसः । अयं पीयूषं ति स्यु प्रव
 रसु सोमो दाधारो र्व१ तारिक्षं ॥ अयं विदच्चित्रहृशीकमर्षाः शुक्रसंभाना मुपसामनीके । अयं महान्महुतासकं भनेनो वा
 मस्तश्नाहृषभो मरुत्वात् ॥ ३० ॥ धृपतिं यकळशे सोममिंद्रवृत्रहाशरसमुरे वसूनां । माष्यं दिने सवन्ऽआयं
 स्वरयिस्थानो रयिमुस्सासुधेहि ॥ इंद्रप्रणाः पुरऽएते वषश्य प्रनो न यमत्तरं वस्योऽअच्छ । भवा सुपारोऽअति पारयो नो
 भवा सुनीतिरुत्तवामनीतिः ॥ उरं नो लो क मनुने पि विद्वान्स्वर्बुजयो तिरभयं स्वस्ति । ऋष्यात्तऽइंद्रस्य विरस्य वाह्रऽ
 जपस्येया मशरुणा वृहतां ॥ वरिष्ठेनऽइंद्रवंधुरे धावहिष्ठयोः शतावृत्रभ्योररा । इयुमावक्षीषां वां षिष्टां मानस्तारी नमपव
 धार्योऽअर्यः ॥ इंद्रं मूलमह्यं जीवातुं भिच्छ्यो दयुधि यमयं सो न धारं । यत्किंचाहं त्वायु र्दिवदा मितजुं पस्वष्टु धिमा
 देवदंतं ॥ ३१ ॥ ज्ञातारुमिंद्रमवितारुमिंद्रं हवे हवे सुहवं शरुमिंद्रं । हयामिश्रकंपुरुहृतामिंद्रं स्वस्ति नो मपवा धा त्विंद्रः ॥

षतसृणां प्रस्तीको वनस्पत इत्यादिति सृणां रथ उपधासयेति द्वयोर्दुभिः आयूरज इत्यस्यादुदुभीद्रौ त्रिषुप् एको न विधीहृती ययो विरयत्तुषुप् च
 तुर्विशी गायत्रीपंचविंशी द्विपदासप्तविंशी जगती ।

इंद्रःसुत्रामास्वर्वाऽअर्षीभिःसुमृत्कीकोभवतुविश्ववेदाः । वाधतांद्रेयोऽअभयंकृणोतुसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तस्यैव
 यंसुमृतोयुज्ञियुस्यापिभुद्रेसैमनसेस्याम । ससुत्रामास्वर्वाऽइंद्रोऽअसेऽआराश्चिद्रेपःसनुतयुयोतु ॥ अतृत्वेऽइंद्रमु
 धतोनोमिंशिरोब्रह्माणित्रियुतोधवंते । उरूनराधुःसर्वनापुरुण्ययोगार्धाञ्जिन्युवसेसमिदून् ॥ कऽईस्वत्कःपृणात्को
 यंजातेपदुप्रमिन्मपवाविश्वहावेत् । पादाविवप्रहरन्नन्यमन्यंकृणोतिपूर्वमपरंशचीभिः ॥ ३२ ॥ शृण्वेवीरऽउभमु
 भंदमायन्नन्यमन्यमतितेनीयमानः । एधमानद्विकुभयस्यराजाचोक्कयतेविशऽइंद्रोमनुष्यान्* ॥ परापूर्वेषांसख्या
 वृणक्तविततुराणोऽअपरेभिरिति । अनानुभूतीरवधून्यानःपूर्वोरिंद्रःशूरदंस्तरीति ॥ रूपंरूपंप्रतिरूपोवभूवतदस्य
 रूपंप्रतिचक्षणाय । इंद्रोमावाभिःपुरुरूपऽइदयेयुकाह्यस्यहरयःशतादश ॥ युजानोहुरितारथेभूरित्वष्टेहराजति ।
 कोविश्वहाद्विप्रतःपक्षऽआसतऽउतासीनेयुसरिपु ॥ अगव्यतिक्षेत्रमागंनमदेवाऽउर्वीसुसीभूमिरंहरणाह्वत् । बृह
 रत्प्रमधिक्त्स्नागविष्टाविरथासुतेजस्त्रिजऽइंद्रुपंधी ॥ ३३ ॥ दिवेदिवेसुहशीरुन्यमर्धकृष्णाऽअसेधुदपुसमनोजाः ।
 अहन्दासावृषभोवक्षयंतोदब्रजेवृचिंनंशंवरंध ॥ मस्तोकऽइश्वराधसस्तऽइंद्रदशकोशयीर्दशवाजिनोदात् । दिवोदा
 सादतिथिवस्यराधःशांवरंवसुप्रत्यग्रभीष्म ॥ दशाश्वान्दशकोशान्दशवस्त्राधिभोजना । दशोहिरण्यपुंडान्दिवो
 दासादसानिपं ॥ दशरथान्प्रदिमतःशतंगाऽअर्धवभ्यः । अश्वयःपायवेदात् ॥ महिराधोविश्वजन्युदधानान्भुर

द्यावास्वरोप्यास्यावाऽअरुपोषा ॥ बृहद्विरभेऽअर्चिभिःशुक्रेणदेवश्रोचिषा । भूरक्षाजसमिधानोपविष्यरेवधः
 शुक्रदीदिहिलुमत्पावकदीदिहि ॥ विश्वासांगृहपतिविंशामसित्वमभ्रेमानुषीणां । शतंभिर्यविष्युषाद्यहंसःसमुद्धारं
 शतंहिमाःस्तोतुभ्योवेचददति ॥ त्वंश्वित्रऽऊत्यावसोरार्थांसिचोदय । अस्वरायस्वमभ्रेरथीरसिविदागाधंतुचेतु
 नः ॥ पर्यंतोक्तनयंपूर्तुभिष्ममदंभूरप्रयुत्वाभिः । अग्नेहेळांसिदेव्यायुयोधिनोदेवानिह्वरांसिच ॥ २ ॥ आसंखायः
 सवर्दुषांधितुमजध्वमुपुनर्धसावचः । सृजध्वमनपस्फुरां ॥ यार्थार्थुमारंतायस्वभान्वेश्रवोभृत्युधुक्षत । यामृत्ली
 केमरतीतुराणांयासुभ्रैरुयावरी ॥ भूरक्षाजायावधुक्षताह्विता । धेनुंचविश्वदोहसमिपंचविश्वभोजसं ॥ तंवुऽइंद्रंनसु
 क्रतुवरुणमिवमायिनं । अर्यमणंनमंद्रंसमभोजसंविष्युंनस्तुपऽआदिशे ॥ त्वंपदाधुंनिमारंतंनुविव्यण्यनर्वाणंपूर्णं
 संयथाश्रता । संसहस्राकारिपश्चर्पणिभ्युऽआविर्गुह्यावसूकरस्तुवेदानोवसूकरत् ॥ आमापूपन्नपद्रवशंसिंपुंनुतेऽ
 अपिकर्णऽआधृणं । अघाऽअर्योऽअरतयः ॥ ३ ॥ माकांकवीरमुहुहोवनस्पातिमशस्तीविंदिनिनशः । मोतसूरोऽ
 अहंप्याचनश्रीवाऽआदर्धतेवेः* ॥ इतेरिवतेवृकमस्तुसख्यं । अर्चिद्रस्यदधुन्वतःसुपूर्णस्यदधुन्वतः ॥ पुरोहिम

एकदशीकक्षुपद्वादशीसतोहृदतीनयोदशीपुरजष्णिक्चतुर्दशीहृदवीपंचदशयतिजागतीषोडशीकक्षुपसप्तदशीसतोहृदतीअष्टादशीपुरजष्णिक्
 एकोनविंशीहृदवीविंशीहृदतीएकविंशीसहाहृदवीयवमभ्याद्वाविंशयनुष्टुप् । (पृथिससृकमिदंरुणपाणिकंच) ।

त्वंसिंभोदेवकृतश्रिया । अभिरुच्यःपूपुनृतनासुनस्त्वमवाननंयथापुरा^५ ॥ वामीवामस्यधृतयुःप्रणीतिरस्तुसुनृ
 ता । देवस्यवामरुतोमर्त्यस्यवेजानस्यप्रयज्यवः ॥ सुद्यश्चिद्यस्यचकृत्तिःपरिद्याद्देवोनेतिसूर्यः । त्वेषंशर्वोदधिरेनाम
 यज्ञियंभरतोवृत्रहंशवो ज्येष्ठं वृत्रहंशर्वः ॥ सुकृद्भ्यौरजायतसुकृद्भूमिरजायत । पृथ्यादुराधंसुकृत्पयुस्तदन्योनानुजाय
 त ॥ ४ ॥ (परिशिष्टं । सकांतं तृणान्युन्नायुरण्योवोदुकेपिवा । यस्तृणैरभ्ययनंतदधीतस्त्वृणानिभवत्तेश्व ॥ वा
 पीकूपतद्भागानांसमुद्रं गच्छत्याह ॥) (६।१।६) स्तुपेजनंसुव्रतं नव्यसीभिर्गाभिर्मित्रावरुणासुन्नयतां । तऽआगं
 मंततद्दृष्टुवंतुसुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअग्निः⁺ ॥ विशोविंशईज्यमधुरेप्वदंसकगुमरुतियुवत्योः । द्विबःत्रिशुंसहंसः
 सनुमग्निंयज्ञस्यकुंतुमरुपयजंथ्ये ॥ अरुपस्यदुहितराविरुपेस्तुभिरन्यापिषुषेसुरोऽअन्या । मिथुस्वुराविचरंतीपा
 वकमन्मश्रुतंनक्षतऽऋच्यमाने ॥ प्रयायुमच्छावृहतीमनीपावृहद्रथिंविश्ववारंरथुषां । द्युतद्यामानियुतःपत्यमानः
 कविःकविमियक्षसिप्रयज्यो ॥ समेवपुरच्छदयदृश्विनोयोरथोविरुक्मान्मनसायुजानः । येननरानासत्येपुयध्यवृति
 र्याथस्तनयायुत्मनेच ॥ ५ ॥ पर्जन्यवाताकृपभायुश्चिव्याःपुरीपाणिजिन्यत्तमप्यानि । सत्यंश्रुतःकवयोवस्यगीभिर्ज

(६।१।६) स्तुपेजनमितिपंचदशार्चससूक्तस्यभरद्वाजऋजिथ्याविश्वेदेवाविष्टुयंलाशकरी (इवश्चत्वारिवैश्व.) भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ?
 अग्निः ? अहोरात्रे ? वायुः ? अधिनौ ? विश्वेदेवाः ? सरस्वती ? पूषा ? अमित्वष्टारौ ? रुद्रः ? मरुतः ? रविष्णुः ? विश्वेदेवाः ? एवं ? ५)

गतः स्यात्तर्जुगदाकृणुध्वं ॥ पात्रीरयीकृन्त्याच्चिनायुःसरस्वतीवीरपद्मीधियंघात् । आभिरच्छिद्रंशरणंसृजोषांदुराध
 पृणुतेशर्मयंसत् ॥ पृथस्पृथुःपरिपतिवच्चस्याकामेनकृतोऽअभ्यानलृकं । सर्जोरासच्छुरुधश्चंद्राग्राधियंघियंसीपधा
 तिप्रपूषा ॥ प्रथमभार्जयुशसंवयोधांसुपाषिंदेवंसुगभस्तिमृभ्यं । होतायक्षधजतंपरत्यानामग्निस्वष्टारंसुहर्षचिभा
 वा ॥ भुवनस्यापुतरंगीभिराभीरुद्रंदिवायुर्धयारुद्रमृको । वृहंतऽमव्यमजरंसुपुत्रमृधमघुवेमकृविनेपितासः ॥ ६ ॥
 आयुवानःकवयोयज्ञियासोमरुतोगंतपृणतोवर्स्यां । अचिन्वाच्चिज्जिन्वथायुधंतऽइत्थानर्धतीनरोऽअंगिरस्वत् ॥
 प्रवीरायुप्रतवसेतुरायजायुधेयंपशुरक्षिरसं । सपिरस्पृशतितिन्यश्चतस्यस्त्वभिर्ननाकंवचनस्यधिपः ॥ योरजांसिदिम
 मेपाधेवानिन्निश्चिदिष्णुमर्नवेवाधिताय । तस्तेशर्मज्ञपृद्यमानेरायामदेमत्नवाइतनाच ॥ तन्नोर्हिर्वृष्योऽअद्भि
 र्कैस्तपर्वतस्तरसवित्ताचनोधात् । तदोपधीभिरभिरातिपाचोभगुःपुरंधिजिन्वतुप्रराये ॥ नूनोरपिर्य्यर्चर्षणिप्रां
 पुरुवीरंमहऽऋतस्यगोपां । क्षयंदाताजरेनेनजानान्त्स्पृधोऽअर्देवीरभिचक्रामासविद्वाऽआर्देवीरभ्यइश्वराम ॥ ७ ॥
 (६।५।१) इद्वेवोद्वेधीमदितिनसोभिर्मृळीकायुवरुणंभिन्नमसिं । अभिक्षदामयर्मणंसुशेर्वत्रावन्देवान्त्सवितारंभगी

(६।५।१) इद्वेवइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यऋजिश्वाधिवेदेवाधिपुप् (भेदपक्षे-विश्वे. १ सूर्यः १ यावापृथिवी १ मरुतः २ इंद्रः १
 अपः १ सवित्ता १ अग्निः १ अश्विनौ १ विश्वे०५ एवं १५) ।

व ॥ सृज्योतिषःसूर्यदक्षपितृननागास्त्वेसुमहोषीहिदेवान् । द्विजन्मानोयऽऋतुसार्पःसत्याःस्वर्धतोयजृताऽअग्निजि
 ह्याः+ ॥ उतथांवापृथिवीक्षत्रमुरुवहद्रोदसीशरणंसुपुत्रे । महस्करशुोवरिवोयथानोसेक्षवायधिषणेऽअनेहः+ ॥ सिन्ध
 आनोरुद्रस्सूनवोनमंतामथाहूतासोवसुवोधृष्टाः । यदीमभेमहृतिवाहितासोवाधेमरुतोऽअहामदेवान्+ ॥ ८ ॥ अभि
 धयेपुरोदसीनुदेवीसिपक्षिपूपाऽअभ्यर्धयज्वा । श्रुत्वाहवंमरुतोयद्धयाथभूमरिजंतेऽअर्धनिप्रविके ॥ ९ ॥ अभि
 त्यगीरगिर्षणसमुच्चंद्रक्षणज्जरित्वेन । श्रुत्वाहृष्टाभिपजोमातृवमाविश्वस्यस्तुर्जगतोजनित्रीः ॥ आनोरिवःस
 मानुपीरमृंक्रंघातंलोकयुतनयायशंयोः । यूयंहिष्ठाभिपजोमातृवमाविश्वस्यस्तुर्जगतोजनित्रीः ॥ उतत्वंसूनोसह
 चितान्नायमाणोहिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् । योदत्रवाँऽउपसोनप्रतीकंयूणैतद्वाशुप्रेवार्याणि ॥ उतत्वंसूनोसह
 सोनोऽअथादेवाँऽअस्मिन्नध्वरेवृत्याः । स्यामहंतेसदुमिद्रातौतवस्यामन्नेवसासुवीरः ॥ उतत्यामेहवमजगम्यातंना
 संत्याधीभिर्युवमंगविप्रा । अत्रिनमहस्तमसोमुमुक्तंवृत्तनरादुरितादभीके ॥ १० ॥ तेनोरुयोद्युमतोवाजवतोद्वाता
 रोभूतनुवर्तःपुरुक्षोः । दशस्यंतोदिव्याःपार्थिवासोगोजाताऽअर्ध्यामकताचदेवाः ॥ तेनोरुद्रःसरस्वतीसजोपामीहु
 र्मंतोधिष्णुर्मंकंनुवायुः । ऋभुक्षावाजोदेव्योविधातापुर्जन्यावातापिव्यतामिपंतः ॥ उतस्यदेवःसंवित्ताभगोनोपानं
 पादवत्तदानुपमिः । त्वष्टादेवेभिर्जनिभिःसजोपाद्यादेवेभिःपृथिवीसमुद्रः+ ॥ उतनोर्हिर्बुध्न्यःशृणोत्वजऽएकंपारष्ट

ध्रिषीसमद्रः । विश्वेदेवाऽऋतावृधांहुवानास्तुतामंत्राःकविशस्ताऽअवंतु ॥ एवानपातोमस्तस्यधीभिर्भूरक्षाजाऽअ
 ध्वर्चल्युक्तः । श्राहुतासोवसवोधृष्टाविश्वेस्तुतासोभूतायजत्राः ॥१०॥ (६।५।२) उदुत्यच्चक्षुर्महिम्नित्रयोरौऽएतिप्रियं
 वरुणयोरदब्धं । ऋतस्यशुचिदर्शतमनींकलुक्मोनदिवऽजदिताव्यधाव् ॥ वेदयस्वीणिविदिधान्येपांदेवानांजन्म
 सनुतराचुविप्रः । ऋजुमर्तेषुवृजिनाचुप्रश्यश्चभिचष्टेसूरीअर्थऽएवान् ॥ स्तुपऽउवोमहऽऋतस्यगोपानादितिंमित्रंवक
 णंसुजातान् । अयमणुभगमदब्धधीतीनच्छांवाचेसधुन्यःपावुकान् ॥ रिशादंसःसत्पतींऽरदब्धान्महोरार्त्नःसुवसु
 नस्यद्वावन् । पूनःसुक्षत्रानक्षयतोदिवोननादित्यान्यान्यदितिंदुवेषु ॥ द्यौश्चिपत्ःपृथिविमातरभूगामेभ्रातर्वसवो
 मलतानः । विश्वऽआदित्याऽअदितेसजोपाऽअस्मभ्यंशर्मवहुलंविपंत ॥ ११ ॥ मानोवृकावयूकयोसमस्माऽअघाय
 तैरिरधतायजत्राः । पयंहिषारथोनस्तनूनांपूयंदक्षस्तुवचंसोवभूव ॥ मावृणोऽअन्यकृतंभुजेममातत्कर्मवसवो
 यच्चयध्वे । विश्वस्सहिक्षयधविश्वदेवाःस्वयंरिपुस्तान्वंरीरिपीष्ट ॥ नमऽइदुमंनमऽआविवासेनमोदाधारपृथिवीमुत
 द्यां । नमोदेवेभ्योनमऽईशऽएपांकृतांचिदेनोनमसाविवासे ॥ ऋतस्योरथ्यःपूतदक्षानुतस्यपस्त्यसदोऽअदब्धान् ।

(६।५।२) उदुत्यादितिपोळशर्चस्ससूक्तस्य नजिश्वाविश्वेदेवाःषिष्टपृथयोदशयाद्यास्तिसवजिष्णदोत्यानुष्टुप् (भेदपक्षे-सूर्यः २ विश्वेदे-
 वाः १० अग्निः १ सोमः १ विश्वेदेवाः २ एवं १६) ।

ध्रुवासोऽथ तुमापितरं द्विवहती ॥ विश्वदानीं सुमनसः स्यामपदये मनुसूयं मुच्चरंतं । तथा कर्तुं सुपतिर्वसूनां देवाँऽओहा
 नोवसागमिषः ॥ १४ ॥ इद्वेनेदिष्टमवसागमिषः सरस्वतीसिंधुभिः पिन्यमाना । पर्जन्यो नऽओपधीभिर्मयोभुरग्निः
 सदांसः सहयः पुतेव ॥ विश्वेदेवासुऽआगतशृणुतामंऽइमंहवं । एदं वहिनिपीदत ॥ योवोदेवापृतस्तुनाह्वयेन प्रतिभू
 र्पति । तं विश्वऽउपगच्छथ ॥ उपनः सूनवोगिरः शृणवंत्वमृतस्ये । समळीकाभवंतुनः ॥ विश्वेदेवाऽऋतावृधऽऋतु
 भिर्हवन्श्रुतः । जुषंतां युज्युषयः ॥ १५ ॥ स्तोत्रमिंद्रो मरुतं स्वदृमान्मित्रोऽअर्युमा । इमाह्वय्या जुषंतनः ॥ इमं
 नोऽअग्नेऽअध्वरं होतव्युनयोयज । चिकित्वा न्दैव्युजने ॥ विश्वेदेवाः शृणुतेमंहवमैयेऽअंतरिक्षेयऽउपद्यविष । येऽ
 अग्निजिह्वाऽउतवायजंताऽआसद्यास्मिन्वृद्धिं मादयध्वं ॥ विश्वेदेवाममं शृणवंतु यज्ञियाऽउभेरोदसीऽअपांनपाञ्चम
 न्म । मावोवचांसिपरिचक्ष्याणियोचंसन्नोव्विहोऽअंतमामदेम ॥ येकेच्यमामहिनोऽअहिमायादिवोजज्ञिरेऽअपांसु
 धस्ये । तेऽअस्सभ्यमिपये विश्वमायुः क्षर्षऽउत्साव रिवसंतु देवाः ॥ अग्नीपर्जन्यावधत्तं धियं भौस्मिन्हर्वे सुहवासुष्टुतिनः ।
 इळामन्यो जनवृद्धभे मन्यः प्रजावतीरिपुऽआधचमसे ॥ स्तीर्णं वहिं पिंसिधुनेऽअग्नासूकेन महानमसा विवासे ।
 अस्मिन्नोऽअद्य विदये यजत्रा विश्वेदेवाह्वविपिमादयध्वं ॥ १६ ॥ (६।५।४) व्यमुत्वापथस्पतेरधुनवाजसातये ।

(६।५।४) वयमुत्वेति दशार्चसूक्तस्य भरद्वाज. पूषागायत्री अष्टम्यनुष्टुप् ।

धियेऽपूषत्रयुजमहि ॥ अभिनो नयुवसुवीरप्रयतदक्षिणं । वामंगहर्षतिनय ॥ अर्दत्संतंचिदाष्टुण्पूषन्दानायचो
 दय । पुणोश्चिद्विर्वादान्नः ॥ विपुथोवाजसातयेचिनुहिविद्वधोऽजहि । साधंतामुभनोधिष्यः ॥ परितुंधिपणीनामार
 याहर्दयाकवे । अथेभुस्सभ्यंरंधय ॥ १७ ॥ विपूषत्रारयातुदपुणोरिच्छहृदिप्रियं । अथे० ॥ आरिखकिकिराकृणुप
 णीनांहर्दयाकवे । अथे० ॥ यांपूषन्त्राल्लचोदनीमारांविभष्य्याष्टुणे । तयांसमस्यहर्दयुमारिखकिकिराकृणु ॥ यातेऽ
 अष्टागोऽर्धोपुशाष्टुणेपशुसाधनी । तस्यास्तेसुभ्रमीमहे ॥ जतनोऽगोपणिंधियमश्वसांवाजसामुत । नृवत्कृणुहिवीत
 ये ॥ १८ ॥ (६।५।५) संपूषन्विदुषानययोऽअंजसानुशासति । यऽष्टवेदमित्तिवत् ॥ समुपूषणागमेमहियोग
 ह्यऽअभिशासति । इमऽष्टवेत्तिव्रजवत् ॥ पूषणश्चकनरिव्यातिनकोशोवपद्यते । नोऽअस्यव्यथतेपुविः+ ॥ योऽअस्मै
 ह्यविपाविधुन्नतंपूषापिमृष्यते । प्रथमोविदतेवसु ॥ पूषागाऽअन्वेतुनःपूषारक्षत्वर्षतः । पूषावाजसनोतुनः ॥ १९ ॥
 पूषन्ननुपगाऽईहियजमानस्यसुन्वतः । अस्माकंस्तुवतामुत+ ॥ माकिनेशुन्माकीरिपुन्माकुंसंशारिकेवटे । अथा
 रिष्टाभिरागहि ॥ दूषवंतंपूषणंयमिदुर्मनद्वेदसं । ईशानंरायऽईमहे ॥ पूषन्तवन्नतेव्यंनरिव्येभुकदाचन । स्तोता
 रस्सऽइहस्मासि ॥ परिपूषापूरस्ताद्धस्तंदातुदक्षिणं । पुनर्नोऽनष्टमाजतु ॥ २० ॥ (६।५।६) एहियांविमुचोनपू

(६।५।५) संपूषन्निदराचंस्वसूकसभरद्वाजःपूषागायत्री । (६।५।६) एहियामितिपकचंस्वसूकसभरद्वाजःपूषागायत्री ।

दाष्टुणंसंसाचावहे । रथीकृतस्वतोभव ॥ रथीतमंकपुदिंनुमीशानंराधंसोमहः । रायःसखायमीमहे ॥ रायोधारा
 स्याष्टुणंवसोरारिजिजाभ्य । धीवतोधीवतःसखा ॥ पूषणंन्व१जाभ्यमुपस्तोपासयाजिर्न । स्वसुर्योजारऽउच्यते ॥
 सातुदिष्टिपुर्मव्यंस्वसुर्जरीःशृणोतुनः । आतद्रदस्वसखासम ॥ आज्ञासःपूषणंरथेनिशंभास्तेजनुश्रियं । देववंहंतुवि
 श्वतः॥२१॥ (६।५।७) यऽर्धनमादिदेशातिकरंभादितिपूषणांनतेनद्वेयऽआदिशे॥उतघ्रासरथीतमःसख्यासरपीतिर्युजा ।
 इंद्रोऽजिजिमतं ॥ उतादःपरुपेगविसुरेश्चकंहिरुणयं । न्यैरयद्रथीतमः ॥ यदृष्यत्वापुरुष्टुतन्नवामदक्षमंतुमः ।
 तत्सुनोमन्मसाधय ॥ इमंचनोगेपणंसातयेसीपयोगं । आरात्पूष्यासिश्रुतः* ॥ आतेस्वस्तिमीमहऽआरेऽअघ्रा
 सुपावसुं । अघ्राचसुर्वततयेभ्यश्चसुर्वततये ॥ २२ ॥ (६।५।८) इंद्रानुपूषणावयंसख्यायस्वस्तये । इवेमुवाजसा
 तये ॥ सोममन्यऽउपासदत्पातवेचुरयोःसुतं । क्रुंभमन्यऽइच्छति ॥ अजाऽअन्यस्ववह्योहरीऽअन्यस्वसंभृता ।
 ताभ्यांयुजाजिमतते ॥ यदिद्वोऽअन्युद्वितोमुदीर्योवृधन्तमः । तत्रपूषाभवत्सर्चा ॥ तांपूषणःसुमतिव्यंभृक्षस्यव
 यामिव । इंद्रस्यचारंभामहे ॥ उरपूषणंपुषामहेभीर्दुऽस्विसारथिः । मुख्याइंद्रस्यस्तये ॥ २३ ॥ (६।५।९) शुक्रं

(६।५।७) यएनमितिपकचंसससूकसभरद्वाज.पूषागायत्रीअंत्वागुष्टुप । (६।५।८) इंद्रान्वितिपकचंसससूकसभरद्वाजद्रापूषणी
 गायत्री । (६।५।९) शुक्रंभवतिचतुर्केचससूकसभरद्वाज.पूषानिष्टुपद्वितीयाजगती ।

तंऽअन्यथजतंतेऽअन्यद्विषुस्त्वेऽअहंनीर्घारिवासि । विभ्राहिमायाऽअवसिस्वधावोभुद्रातेपूषत्रिहरतिरंस्तु ॥ अ
 जाश्वःपद्मपावाजंपस्योधिधंजिन्योभुर्वनेविश्वेऽअपितः । अष्टांपूषाशिशिरामुदरीवृजत्संचक्षाणोभुर्वनावेवऽईयते ॥
 यास्तेपूषदावोऽअंतःसंमूद्रेहिरण्यपीरंतरिक्षेचरंति । ताभिर्घासिदूत्यांसूर्धस्वकार्मेनकृतश्रवऽइच्छमानः ॥ पूषासुवं
 धुर्दिवऽआर्षुधिव्याऽइत्कस्पतिर्मघवाद्दसवर्चाः । यंदेवासोऽअवदुःसर्षाभुर्कामेनकृतंत्वसंस्वंचं ॥ २४ ॥ (६।५।१०)
 प्रनुवोषासुतेयुवांवीर्याईयानिचक्रथुः । हुतासोवांपितरोदेवशंनवऽइंद्राग्नीजीवथीयुवं ॥ वक्रिथामहिमावाभिंद्रा
 ग्नीपनिष्टऽआ । समानोवांजनिताभ्यातरायुवंयुमाविहेहमातरा ॥ ओक्त्रिवांससुतेसचाँऽअश्वससीऽइवाद्ने । इं
 द्रान्वग्नीऽअवसेहवज्रिणावुयंदेवाहवामहे ॥ यऽइंद्राग्नीसुतेयुवांसवसेवृतावृधा । ज्योषुवाकंवदतःपञ्जहोपिणान
 देवाभसथश्न ॥ इंद्राग्नीकोऽअस्यवादेवौमर्तेश्चिकेतति । विष्वोऽअश्वान्युज्जानऽईयत्तऽएकःसमानऽअरथे
 ॥ २५ ॥ इंद्राग्नीऽअपादियंपूर्वांगत्पदतीभ्यः । हित्वीशिरोजिह्वावाधार्द्वचरंश्रित्पदान्यकमीत् ॥ इंद्राग्नीऽआ
 हितन्यतेनरोधन्यानिवाहोः । मानोऽअस्मिन्महाधनेपरवर्कंगविदिषु ॥ इंद्राग्नीतपंतिमाधाऽअयोऽअरतयः ।
 अप्प्रेषांसाकृतंयुयुतंसूर्यादधि ॥ इंद्राग्नीयुवोरपिवसुद्विव्यानिपाधिवा । आनंऽइहप्रयच्छतरयिंविश्वायुपोपसं ॥

(६।५।१०) प्रनुवोषातिदशार्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्राग्नीवृदीभंत्वाश्वतसोनुष्टुभः ।

इव्यान्यागतं पिबतं सोम्यं मधु ॥ २९ ॥ (६।५।१२) इयमददाद्रभसर्मुणच्युतं दिवोदासं बभ्रुभ्वाथं दाशुषं । या
 दाभ्यंतमाचुखादावसंपुणितं तद्वात्राणितविषासरस्वति ॥ इयं शुष्मंभिर्विसृखाऽइवारुज्जत्सानुगिरीणांतविषेभिर्लुमि
 भिः । पारवतमीमवसेसुष्टुकिभिः सरस्वतीमाविवासेमधीतिभिः ॥ सरस्वतिदेवनिदोनिर्वहयप्रजां विश्वस्यबुसंयस्थ
 मायिनः । उतक्षितिभ्योवनीरविंदोविषमेभ्योऽअस्रवोवाजिनीयति ॥ प्रणोदेवी सरस्वतीवाजोभिर्वाजिनीयती ।
 धीनामं विज्यवतु ॥ यस्तथादेविसरस्वत्युपव्रते धनेहिते । इंद्रं वृत्रदूयं ॥ ३० ॥ त्वंदेविसरस्वत्यवावाजोपुवाजिनि ।
 रदायुर्वेनःसुनिं ॥ उतस्थानःसरस्वतीधोरारहिरण्यवर्तनिः । वृत्रधीर्वापिसुष्टुतिं ॥ यस्याऽअनुंतोऽअहृतस्वेष्यश्च
 रिष्णुरर्णवः । अमृश्चरंतिरोरुवत् ॥ सानोविभ्वाऽअतिद्विपुःस्वसंरन्याऽऽकृतावरी । अस्रहैवसूर्यः ॥ उतनःप्रियाप्रिया
 सुससस्वसासुशुषा । सरस्वतीसोम्याभूत् ॥ ३१ ॥ आपुप्रुपीपाथिवान्युररजोऽअंतरिक्षं । सरस्वतीनिदरपांनु ॥
 विष्वधस्थाससधातुःपंचजातावर्धयती । वाजोवाजुहव्याभूत् ॥ प्रयामहिन्नामहिनासुचेकितेद्युन्नोभिरन्याऽअपसाम
 पसंमा । रथऽइयवृहतीविभ्वनेष्टुतोपुस्त्याचिकितुपुसरस्वती ॥ सरस्वत्यभिर्नोनेपुिवस्योमार्पस्फरीःपथसामानऽ
 आर्धक् । जुषस्वेनःसुरव्यावुदथाचुभात्वरक्षेत्राण्यरणाणिगन्म ॥ ३२ ॥ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

(६।५।१२) इयमददादिति चतुर्दशार्चस्यसूक्तस्य भरद्वाजः सरस्वतीगायत्री आथास्ति स्रक्षयोदशी च जगतीत्यात्रिष्टुप् ।

द्वानिद्याव्यायेवर्णा. ३२ सूक्तानि १४ ऋच. १६६ ॥ त्याग. ॥ अग्नय. १० भरुच्य. २ धेनवइधाये. इंद्रावरुणार्यमविष्णुभ्य.
 भरुच्य. पूष्ण. पूष्ण. ४ पृथग्य. २ धावाभूमिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. अहोरात्राभ्या. वायव. अभिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सर-
 स्वत्याइ. पूष्ण. अग्नयेत्वष्ट्रइ. रुद्राये. भरुच्य. २ विष्णव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सूर्यायेद. धावापृथिवीभ्या. भरुच्य. २ इंद्राये. अज्य.
 सवित्र. अग्नय. अभिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० अग्नय. सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ सोमाये. वि-
 श्वेभ्योदेवेभ्य. ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अग्निपर्जन्याभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पूष्णइ. ३२ इंद्रापूष्णभ्या. ६ पूष्ण. ४ इंद्राग्निभ्या. २५
 सरस्वत्याइ. १४ ॥ इतिचतुर्थेऽष्टमः ॥

॥ इतिचतुर्थाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथपंचगायकप्रारंभः ॥

इतिगणध्यायवर्गा ३२ सूक्तानि १४ ऋच १६६ ॥ त्याग ॥ अग्नय. १० मरुच्च. २ धेनुवदपाये. इन्द्रावरुणार्यमविष्णुभ्य.
 मरुच्च पूष्ण. पूष्ण ४ पृथय. २ धावाभूमिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. अहोरात्राभ्या. वायव. अधिभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सर-
 सत्याइ पूष्ण अग्नयेत्वष्टइ. रुद्राये. मरुच्च. २ विष्णव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सूर्यायेद. धावापृथिवीभ्या. मरुच्च. २ इन्द्राये. अच्च.
 सवित्र अग्नय अधिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० अग्नय. सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ सोमाये. वि-
 श्वेभ्योदेवेभ्य. ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अग्निपर्जन्याभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पूष्णइ. ३२ इन्द्रापूषभ्या. ६ पूष्ण. ४ इन्द्राग्निभ्या. २५
 सरसत्याइ. १४ ॥ इतिचतुर्थोऽष्टम. ॥

॥ इतिचतुर्थाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथपंचमालोक्यारंभः ॥

क्यात

भिरिष्टिरेःशयधुंपरिव्याधिर्दृशुणोमर्त्यस्य ॥ तानव्यसो जर्माणस्य मन्मोषभूपतोयुयुज्जानससी । शुभंपृक्षामिपुमूर्ज्व
हंताहोतार्यक्षरमुलोऽअभुयुयवना ॥ तावल्पाद्दृक्षापुंरुशाकतमापुलानव्यसावच्चसाविवासे । याशंसतेस्त्वुवतेशंभवि
षायभूवतुंशुणतेचित्रराती ॥ १ ॥ तामुज्युंविभिरभ्यःसंमुद्रात्तुप्रस्यसनुमूहयूरजोभिः । अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजंताप
तत्रिभिरणोसो निरुपस्थात् ॥ विजयुपरश्यायात्तमदिश्रुतं हवंपृषणावप्रिमत्याः । दृशस्यंताश्रयवेषिप्ययुगामितिव्य
वानासुमतिंभुरण्यू ॥ यद्रोदसीप्रदिवोऽअस्मिभूसाहेकोद्देवानामुतमर्त्यजा । तदादित्यावसवोरुद्रियासोरक्षोयुजेतपु
र्यदघात ॥ यऽईराजानावृत्तुधाविदधद्रजसोमिजोवकणश्चिकेतत् । गंभीरायुरक्षसेहेतिसंस्तुद्रोषायचिद्धचंसुऽआनं
वाय ॥ अंतरेश्चकैस्सनपाययुतितुंमतायतंतनवतारथेन । सनुत्येनत्यजसामर्त्यस्यवनुप्यतामपिशीर्षाववृक्तं ॥ आप
रमाभिरुतमप्युमाभिनियुञ्जिर्पातमवुमाभिरुर्वाक् । दृढस्यचिद्रोमतोविभ्रजस्सुदुरोवतेगुणतेचित्रराती ॥ २ ॥
(६।६।२) कृत्वावल्पापुंरुहतावदूतोनसोमोविद्वन्नमस्थान् । आयोऽअर्वाङ्गासत्यावृत्तंप्रष्टाह्यसथोऽअस्यमन्म
न् ॥ अरंमिगंतं हवनायुसंशुणानायथांषिवाशुऽअंधः । परिहृत्यदृतिर्वीथोरिपोनयत्परोनांतरस्त्वुतुयीत् ॥ अका
रियामंधसोपरीमुन्नस्तारिचुहिःशुभायुणतमं । वृत्तानहसोयुवयुर्वेदावांनक्षत्रोऽअद्रयऽआजन् ॥ ऊर्ध्वोवाभुन्निरध्व

(६।६।२) कर्त्तव्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोषिनीन्निष्टुप्आथापिपठन्तीकपदा ।

रंयस्यात्प्ररातिरेतिर्जाणिनीं पृताचीं । प्रहोतागूर्तमनाऽउरुणोयुक्तयोनासत्याहवीमन् ॥ अधिश्रियेदुहित्वासूर्यस्य
 रथतस्यां पुरुमुंजाश्रतोति । प्रमायाभिर्मायितानाभूतमत्रनरात्तृजनिमन्युच्चियानां ॥ ३ ॥ युवंश्रीभिर्दशैताभिराभिः
 द्युभेषुष्टिर्महद्युःसूर्यायाः । प्रवांययोवपुषेनुंषस्रन्नक्षत्राणीसुष्टृताधिष्यथावां ॥ आवांययोश्वासोवहिंष्टाऽअभिप्रयोना
 सत्यावदंतु । प्रवांरयोमनोजयाऽअसर्जापिःपक्षऽइषिधोऽअनुपूर्वाः* ॥ पुरुहिवांपुरुमुंजादेव्यां धेनुंनुऽइषींपिन्यत्वमसं
 फां । रतुतश्वावांमाथ्यसुष्टृतिश्चरसाश्चयेयामनुरातिमममन् ॥ उत्तमऽऋज्रेपुरयस्वरुषीसुमीदृशतंपैरुकेचपृक्का । श्रां
 शोदाच्चिरणिनःसादिद्वीन्ददावशासोऽअभिपाचंऽऋष्वान्+ ॥ संवांश्रुतानासत्यासहसाश्वाणांपुरुपंथागिरेदात् ।
 भरदाजाययीरनूगिरेदाच्छ्रुतारधांसिपुरुदंससास्युः ॥ आवांसुश्वेवरिमन्सूरिभिःप्यां ॥ ४ ॥ (६।६।३) उदुंश्रिय
 ऽउपसोरोचंमान्नाऽअरथुरपानोमर्योरुशंतः । कृणोतिविश्वसुपथासुगान्यभूदुवस्वीदक्षिणामुपोनीं ॥ भद्राददक्षऽउ
 च्चिंयाविभ्रास्युत्तेशोचिभ्रान्नयोषामपसन् । आविवर्क्षःकणुपेशुंभमानोपादेचिरोचमानामहोभिः ॥ वहतिसीमरुणा
 सोरुशंतोगावःसुभगांमुचिंयप्राप्रधानां । अपिंजतेशुरोऽअस्तैवशन्नन्याधतेतमोऽअजिरोनवोढां ॥ सुगोततेसुपथुपापर्वते
 प्ययातेऽअपस्तरसिस्यभानो । सानुऽआवहदृथुयामन्नृच्येरियिदिंवेदुहितरिपुयथै ॥ सार्वहयोक्षभिरवातोपोवरंवह

(६।६।३) उदुंश्रियइतिपञ्चमंस्वसूक्तसभरद्वाजत्रयाक्षिष्टम् ।

ऋक्सं.

७ अ. १

॥ ३ ॥

सिजोपमनुं । एवंदिवोदुहितर्याहृदेषीपूर्वहृतीमंहनादधुसो जर्माणस्यमन्मोषभूषतोयुज्जानसंसी । शुभंपृक्षमिपुमूर्जव
 मासतेवहसिभूरियाममुषोदेविद्राशुपेमर्त्याय ॥ ५ ॥ इतुशाकतमाप्रलानव्यसावचसाविवासे । याशंसतेस्तुयुतेयांभीवि
 जीगः । याभातुनारुशतारान्यास्वज्ञायितिरुस्वमसुत्त्याःसंमद्रात्तुप्रस्यसनुमूहधूरजोभिः । अरेणुभिर्योर्जनेभिर्भुजताप
 अमंयुज्ञस्यवृहतीनयंतीवितार्वाधतेतसुऋभ्यायाः । माद्रिश्रुतंहयंवृपणावधिमत्याः । दशस्यंताशुयवेपिप्ययुर्गामितिव्य
 रयत्पत्यमानाऽअयोधातविधुतेरत्तमद्य ॥ इदाहिर्त्सुर्जोवरुणश्चिकेतत् । गंभीरायुरक्षसेहेतिमस्यद्रोधायाचिद्वचसुऽआनं
 दकथानिष्ममावतेवहथापुराचिद्व ॥ इदाहिर्त्सुर्जोवरुणश्चिकेतत् । सनुत्येनत्यजसामत्यस्यवनुच्युतामपिशीर्पावयुक्तं ॥ आप
 णाचसत्यानणामभयद्वेवहृतिः ॥ उच्छादिवोदुहिरथेन । सनुत्येनत्यजसामत्यस्यवनुच्युतामपिशीर्पावयुक्तं ॥ २ ॥
 यमपिधेद्विश्रयोः ॥ ६ ॥ (६।६।५) वपुर्नुरुक् । इहस्यचिद्रोमंतोविप्रजस्यदुरोवर्तेगुणतेचिन्नराती ॥ २ ॥
 सधुःकुरुकंदुदुहेपुश्चिरुधः ॥ वेऽअग्रयोनशोशुच्यविद्वभमस्वान् । आयोऽअर्वाङ्गसत्याववर्तेप्रेष्ठास्यसंयोऽअस्यमन्म
 ण्यैःपांस्येभिश्चभूवन् ॥ रुद्रस्ययेमीहृपुःसंतिपुत्राऽअंधः । परिहृत्यदृतिर्याथोरिपोनयत्परोनांतरस्तुनुयर्पात् ॥ अका
 र्भमाधात् ॥ नयऽईपतेजनुपोयान्वंभूतःसंतोबृहत्सानहस्तोपुवयुर्वंदवावांनक्षीतोऽअद्रयऽआंजन् ॥ ऊर्ध्वोवांमधिरथ्य

(६।६।४) एपास्येतिपकचससूकस्यभरद्वानजपाक्षिपु
 विष्टुपआयाविराळंतीकपदा ।

स्त्रीरास्यान्वत्तद्विपरिप्रेवत्क्षजनान् ॥ ११ ॥ न्ताऽउरुणायुक्तयोनासत्त्वाहवामन् ॥ आधांश्रुपदाहुतास्यंस्व
 पयिं व्युत्प्रयंभुनक्तिवृत्तुप्रामदांसीः ॥ उत्तनःसुत्तमन्नरात्तजनिमन्युक्षियानां ॥ ३ ॥ युवंश्रीभिर्दाशुताभिराभिः
 साष्टान्प्रसयोभ्रुक्वात्तिरत्तत्तुतिः ॥ नूनंऽइंद्रावक्षत्राणीसुष्टुताधिष्यवावां ॥ आधांश्रुयोभ्रासोयहिष्ठाऽअभिप्रयोना
 ननायायुत्तिसावरेभ ॥ मस्य्याजंष्टुत्तंमन्मुत्तुमिर्द्विपिधोऽअनुपूर्वाः ॥ पुरुहिवांपुरुमुजादेणधेनुंनऽइपिंविन्वत्तमस
 भाल्यजरोनशोधिषां ॥ इंद्रावरुणासुतपात्रिमृत्तिसममन् ॥ उत्तमंऽऋजुपुरंयस्वरधीसुसीद्धेशतंपंरुकेचंपुक्का । शां
 पयात्तप्रीत्तयं ॥ इंद्रावरुणामधुंमत्तमस्युत्तुऽऋज्वान् ॥ संवांश्रुतानासत्यासहस्राभ्रानांपुरुपधांगिरेदात् ।
 मादयेधां ॥ १२ ॥ (६।६।८) संवांकर्मणासंः ॥ आवांसुश्रेवरिमन्सुरिभिःष्यां ॥ ४ ॥ (६।६।३) उदुंश्रिय
 रिदृर्नःपुधिभिःपारयंता ॥ याविभ्रासांजानितारोतिविभ्रासुपथासुगान्यभूद्वयस्वीदाक्षिणासुयोनीं ॥ भद्राद्वहक्षऽव
 त्तुप्रस्तीमासोगीयमानासोऽञ्जकैः ॥ इंद्राविष्णुर्षक्षःऋणुपशुंममूनोपोदेविरोचमानामहोभिः ॥ वहंसिसीमरुणा
 नांसस्तोमासःशस्यमानासऽउवधैः ॥ आधामभ्रऽअस्तेवशत्रन्वाधतेतमोऽअजिरोनयोद्धां ॥ सुगोततेसुपधापर्वते
 यनामतीनासुप्रवक्षाणिभ्यष्टुतंगिरोमे ॥ इंद्राविष्णुन्नव्येत्तियिदिवोदुहितरिपुयधै ॥ सार्वहृयोक्षभिरवातोपोवत्वंह

(६।६।८) संवामित्यष्टचंस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्राविष्णुत्रिप् ।

मधतंजीवसेनोरजांसि ॥ इंद्राविष्णुहृदयिषावावृधानाप्रदानानमसारातहव्या । घृतासुतीद्रविणंघत्तमस्सेसमुद्रःस्यः
 कलशःसोमधानः ॥ इंद्राविष्णुविवृतंमध्योऽअस्यसोमस्यदस्त्राज्जठरंरुणेधां । आयामंधांसिमदिराण्यमद्भुपुन्नक्षाणि
 शृणुतंहवमे ॥ उभाजिग्यधुर्नपराजयेधेनपराजिग्येकतरश्चर्नोः । इंद्रश्चविष्णोयदपस्पृधेधात्रेधासहस्रावितदरे
 धां ॥ १३ ॥ (६।६।९) घृतवतीभुवनानामभिश्चियोर्वापृथ्वीमधुदुषेसुपेशसा । द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणावि
 ष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ असंश्चंतीभूरिरेपयस्वतीघृतदुहातेसुकृतेशुचिप्रते । राजतीऽअस्यभुवनस्यरोदसीऽ
 अस्सेरेतःसिचतंयन्मनुहितं ॥ योवांमजवृक्रमणायरोदसीमतीददादाधिपणुससाधति । प्रमृजाभिर्जायतेधर्मणुस्य
 रियुवोःसिकाविषुरूपानिसप्रता ॥ घृतेनद्यावापृथिवीऽअभीवृतेघृताश्रियाघृतपचाघृतावृधा । उर्वीपृथ्वीहोतवृथेपु
 रोहितेतेऽइद्विप्राऽइळतेसुश्रमिष्टये ॥ मधुनोद्यावापृथिवीमिसिक्षतांमधुश्चतामधुदुषेमधुप्रते । दधानेयशंद्राविणंघ
 देवतामहिश्रवोवाजंमस्सेसुवीथं ॥ ऊर्जनोद्यौश्चपृथिवीचपिन्वतांपृतामाताविश्वविदासुदंससा । संरणेरोदसीवि
 श्वशंभुवासुनिवाजंरयिमुस्सेसमिन्वतां ॥ १४ ॥ (६।६।१०) उदुप्यदेवःसवितार्हिर्रण्यर्वावाहऽअपंस्तसर्वनायसु

(६।६।९) घृतवतीतिपळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोद्यावापृथिव्यौजागती । (६।६।१०) उदुप्येतिपळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःसवितार्जागती
 अत्यास्तिसखिष्टुभः ।

प्रतुः । पतेनप्राणीऽअभिप्रप्युतेमुरोयुवांसुदक्षोरजसोविधर्मणि ॥ देवस्यययंसवितुःसवीमनिश्रेष्ठेस्यामवसुनश्चद्राय
 नै । योर्विभ्रस्यद्विपदोयश्चतुंष्यदोनिवेदानेप्रसूवेचासिभूमनः ॥ अदब्धेभिःसवितःप्रायुभिधुंशिवेभिरद्यपरिपाहिनोग
 यं । हिरण्यजिहःसुवितायुनव्यसुरक्षामाकिर्नोऽअपदांसऽईशत ॥ उदुप्यद्वेवःसंवितादमूनाहिरण्यपाणिःप्रतिदोपम
 स्यात् । अयोहनुर्यजतोमंद्रजिह्वाऽआद्राशुपसुवतिभूरिवामं⁺ ॥ उदूऽअथाऽउपयुक्तेववाह्रिहिरण्ययासवितसुप्रतीका ।
 द्विरोरोहस्यरुहरपृथिव्याऽअरीरमत्पतयत्कश्चिदभ्यं ॥ वाममद्यसंवितवाममभ्योद्विदेदिवाममस्सभ्यसावीः । वाम
 स्यहिक्षयस्यदेवभूरैर्याधियावामभाजःस्याम ॥ १५ ॥ (६।६।११) इंद्रांसोमागहितदांसहित्वंयुवंमहानिप्रथमानिच
 फथुः । युवंसूर्यधिविदधुयुवंस्वपृथिव्यातमांस्यहतंनिदश्च ॥ इंद्रांसोमावाहिसुपःपरिष्ठाह्योवृत्रमनुवांथौरमन्यत । प्राणीस्यै
 उपुष्टारकंभधुःस्कंभनेनापथतंपृथिवीमातरंवि⁺ ॥ इंद्रांसोमावाहिसुपःपरिष्ठाह्योवृत्रमनुवांथौरमन्यत । प्राणीस्यै
 रयतंनदीनामासमुद्राणिपप्रथुःपुरूणि ॥ इंद्रांसोमापुकमामास्वतनिंगवामिदधधुवृक्षणासु । जगमधुरनपिनद्धमासु
 रुशश्चित्रासजगतीव्यंतः⁺ ॥ इंद्रांसोमायुवमंगतकंनमपत्यसाचंशुत्यंरराथे । युवंशुपमंनयेचर्षुणिभ्युःसंविन्वयथुःपुत
 नापाहमुमा ॥ १६ ॥ (६।६।१२) योऽअद्विभिस्यमजाऽऋतावावृहृरपतिरांगिरसोहृविष्मान् । द्विवहृज्माप्राध

(६।६।११) इंद्रासोमेतिपंचर्षसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रासोमोन्निष्टुप् । (६।६।१२) योआद्विभिविदिवचस्यसूक्तस्यभरद्वाजोवृहृरपतिरिष्टुप् ।

संसृजितान् आरौदसीवृषभोरौरवीति ॥ जनायचिद्यऽईवतऽउल्लोकं बृहस्पतिर्देवहस्ताच्चकार । इन्द्रजाणियिपुरौदं
रीतिजयन्ड्रैरुमित्रान्पत्सुसाहन् ॥ बृहस्पतिःसमजयद्दसूनिमृदोब्रजान्गोमतीदेवऽणुपः । अपःसिर्पासुन्स्व १ रप्रती
तोबृहस्पतिर्हेत्युमित्रमुकः ॥ १७ ॥ (६।६।१३) सोमारुद्राध्वारयं धामसुर्य १ प्रचामिष्टयोरमश्रुवतु । दमेदमेससरज्जा
दधानाशनीभूतद्विपदे शंचतुपदे ॥ सोमारुद्राविष्टवतं विष्टुमीममीव्यायान्गोमयविवेदा । आरेवाधेधुनिःकृतिपरार्चर
स्सेभुदासीश्रवसानिसंतु ॥ सोमारुद्रायुयमेतान्यस्सेविश्वानुभूभेषुजानिषतं । अयस्यतं मुंचतं यद्योऽअस्तितनुभुवद्भ्रु
तमेनोऽअसत् ॥ तिम आयुधोतिमहेतीसुशैर्यासोमारुद्राविहसुमृळतनः । प्रनोमुंचतं वरुणस्य पाशाद्गोप्रायतनः सुमन्
स्यमाना ॥ १८ ॥ (६।६।१४) जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्दमीयाति समदां मुपस्ये । अनाविद्धयात्तन्वाजयत्वं सत्या
वर्मणो महिसापिपतुं ॥ धन्वंनागाधन्वंनाजिजयेम धन्वंनातीषाः समदीजयेम । धनुःशत्रोरपकामं कृणोति धन्वंनास

(६।६।१३) सोमारुद्रेति चतुर्भ्यस्ससूक्तस्यभरद्वाजः सोमारुद्रेतिष्ठुप । (६।६।१४) जीमूतस्येवत्येकोनविंशत्युचस्यसूक्तस्यभार
द्वाजः प्रायुः आद्यानात्तानानां क्रमेण वर्मधनुज्याधनुल्कोटीयुधिः सारथीरश्मयोऽध्वारयो रथगोषाः । दशान्याप्राक्षाणपिष्टसोमपृथिवीपूषाणः ।
एकादश्याद्विद्वयोरिषवः त्रयोदश्याः प्रतोदः चतुर्दश्याहस्त्याणं पंचदशीपोड्दशयोरिषवः सप्तदश्यायुद्धभूमिकथचमक्षाणरपत्यदित्यः अष्टा
दश्यायमसोमवरुणाः अंत्यायाद्वयमक्षाणि त्रिष्टुप् । षष्ठीदशान्यौ जगत्तौ द्वादशीनयोदशीपंचदशीपोळरथं त्वाजुष्टुभः सप्तदशीपंचिः । (अयो-

वाःप्रदिशो जयेम ॥ वृक्ष्यतीवेदागनीगतिकर्णप्रियं सखायं परिपस्वजाना । योषेवशिङ्खे विलताधिधन्वन्व्याऽऽइयंसमनेपु
 रयती ॥ तेऽआचरंतीसमनेययोपमातेवपुत्रंविभृतामुपस्ये । अपुशन्नन्विध्यतांसविदानेऽआर्त्तोऽऽइमेयिष्फुरंतीऽअ
 मित्रान् ॥ यद्हीनांपिताबृहृरस्यपुत्रश्चिश्चाकुणोतिसमनावगत्य । इयुधिःसंक्राःपुर्वनाश्चसर्वाःपृष्ठेनिर्द्धोजयतिप्रसूतः
 ॥ १९ ॥ रथेतिर्धन्नयतिवाजिनःपुरोयत्रयत्रकामयतेसुपारुधिः । अभीरुंतामहिमानं पनायतुमनःपुश्चादनुयच्छतिर
 श्मयः ॥ तीप्रान्योपान्कृण्वतेवृषपाणयोश्चारथेभिःसहवाजयंतः । अक्कामंतुःप्रपदैरुमित्रान्निक्षणंतिशत्रूरनंपव्ययं
 तः ॥ रथवाहनंहविरस्यनामुयत्रायुधुंनिहितमस्यवयं । तत्रारथमुपश्रगमंसदेमविश्वाहावृयसुंमनुस्वर्मानाः ॥ स्यादु
 पंसदःपितरौययोधाःकुच्छेश्चित्तःशर्कावंतोगभीराः । चित्रसेनाऽऽइयुंवल्लाऽअमृधाःसतोवीराऽऽइरवोब्रातसाहाः* ॥
 ज्ञासंणासुःपितरुःसोभ्यासःशिवेनोद्यावापुथिवीऽअंनेहसा । पृथानःपातुदुरिताहतावृथोरक्षामाकिनोऽअधशंसऽइ
 शत ॥ २० ॥ सपुर्णवस्तेमगोऽअस्यादंतोगोभिःसंनद्धापततिप्रसूता । यत्रानरुःसंच्विचद्रवैतितत्रास्मभ्युमिपवुःशर्म
 यंसन् ॥ ऋजोतुपरिवृंदिधुनोश्मभभवतुनस्तंरुः । सोमोऽअधिन्नवीतुनोदितिःशर्मयच्छतु ॥ आजैषंतिसान्वेषांजघना

दरथाःप्रतोदइत्यत्राथोदेवतेतिकेचित् । चतुर्दरयाहस्तत्रमित्यत्रहस्तत्राणंचतुर्दरयामितिशौनकेकेहस्तत्राणेभवयुक्तं । पराःपंचथादयोर्लि
 गोकेदेवताइत्येवमनुश्रमण्यांसत्यामंत्ययोर्द्वयोर्विश्वेदेवाइतिकेचिन्मन्यंतेवदुर्देवतत्वान् पंचदरयादिद्वयोर्विषाक्तमुत्त्वयाणइतिशौनकः) ।

ऽउर्षिजिघ्रते । अर्थाजनिप्रचतसोर्धान्सुसमत्सुचोदय ॥ अर्हिरिवभोगेःपर्यतिघ्राहुंज्यायाहितिपंरिवाधमानः । हुस्तप्रो
 विश्वाव्युनानिविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥ आलाकायारुर्हशीर्ष्यर्धध्रोयस्याऽअयोमुखं । इदंपूर्जन्यरेतसु
 ऽइर्ष्यैद्वैवहन्नमः ॥ २१ ॥ अर्बसृष्टापरःप्रतयर्न्येन्नक्षसंशिते । गच्छामिन्नान्प्रपद्यस्वमामीपांकंचनोच्छिपः ॥
 यत्रवाणाःसंपतंतिकुमाराविशिखाऽइव । तत्रानोन्नक्षणस्पतिरर्दितिःशर्मयच्छतुविधाहाशर्मयच्छतु ॥ मर्माणिदेव
 मंणाछादयामिसोमस्वाराजामृतेनानुवस्ता । उरोर्वरीयोवरुणस्तेकृणोतुजयंतंरवानुदेवामंदंतु ॥ यो नःस्वोऽअरणो
 यश्चनिष्टोजिषांसति । देवास्तंसर्वधूर्वतुन्नक्षवर्मममांतरं ॥ २२ ॥ (इतिभारद्वाजपथमंडलसमाप्तं अत्रसूक्तानि ७५)
 (७।१।१) अग्निरोदीधितिभिरण्योर्हस्तंयुतीजनयंतप्रशस्तं । दूरेदृशंगहृपतिमधुर्युं⁺ ॥ तमग्निमस्तेवसंवोन्धुं
 ण्यन्तसुप्रतिचक्षमवसेकुतश्चित् । दूक्षायुयोदमऽआसुनित्यः ॥ प्रेक्षोऽअग्नेदीदिदिहिपुरोनोजन्नयासन्न्यर्षियविष्ट ।
 त्वांशर्ष्यंतुऽउर्षयंतिवाजाः ॥ प्रतेऽअग्रयोमिभ्योवर्निःसुवीरासःशोशुचंतद्युमंतः । यत्रानरःसमासतेसुजाताः⁺ ॥
 दानोऽअग्नेधियार्षिसुवीरंस्वपत्यंसहस्यप्रशस्तं । नयंयावातरतियातुमावान् ॥ २३ ॥ उप्यमेतियुवतिःसुदक्षदो
 पावस्तोर्हिविष्मतीषुताचीं । उपस्वेनमरमतिर्वस्युः⁺ ॥ विश्वाऽअग्नेपद्दहारतीर्थेभिस्तपोभिरदहोजरुधं । प्रनिस्सुरं
 वासिष्टेसप्रमेमंडलेपद्दनुवाकाः (७।१।१) अग्निनरद्वतिपंचविंशत्येषससूक्तसमैत्रावरुणिवसिष्टोमिर्विराद्व्यंत्याःसप्तधियुभः ।

चतयस्वामीयां ॥ आयस्तेऽअग्रऽइधुतेऽअनीकं वसिष्ठशुक्रदीदिवः पावक । उत्तोनंऽएभिः स्ववधैरिहस्थाः ॥ विधेते
 ऽअग्नेभोजिरेऽअनीकं मर्तानुरः पित्र्यासः पुरुत्र । उत्तोनंऽएभिः समनांऽइहस्थाः ॥ इमेनरोवृत्रहृत्येपुशुराधिश्वाऽअर्ध
 वीरभिसंतुमायाः । धेमेधियं पुनयंतप्रशस्तां ॥ २४ ॥ माशूनेऽअग्नेनिपंदा मनुषांसाशोपसोवीरतापरित्वा । प्रजाव
 तीपुदुर्यांसुदुर्य ॥ यमश्वीनित्यमुपयातियं प्रजायंतं स्वप्रत्यक्षयंतः । स्वजन्मनाशोपसावावृधानं ॥ पाहिनीऽअग्नेर
 क्षसोऽअजुष्टात्पाहिधूर्तेररुपोऽअघ्रायोः । त्वायुजापृतनायूरभियां ॥ सेदग्निर्भोऽरत्यस्त्वन्यान्यत्रंवाजीतनयोवी
 लुषाणिः । सहस्रपाथाऽअक्षरांसमेति ॥ सेदग्निर्वोवनुप्यतो निपातिसमेद्धारुसंहंसऽउरुप्यात् । सुजातासुःपरिचरं
 तिवीराः ॥ २५ ॥ अयंसोऽअग्निराहुतः पुरुत्रायमीशानः समिद्धिधेहृविष्मान् । परियमेत्यध्वरेपुहोता ॥ त्वेऽअग्नाऽ
 आहवनानिभूरिशानासऽआजुहुयाम्नित्यां । उभाकृण्वंतोवहवृसियेधे ॥ इमोऽअग्नेवीततमानिहृव्याजसोवक्षिदेव
 तातिमच्छ । प्रतिनऽईसुरभीर्णिव्यं ॥ मानोऽअग्नेवीरतेपरादाहुवांसुसमेतयुमानोऽअस्यै । मानःक्षुधेमारुक्षसंऽऋ
 तायोमानोदमेमावनऽआजुह्वर्याः ॥ नम्रेअक्षाण्यम्रऽउच्छशाधित्वदवमुषवन्ध्याः सुपूदः । रातौस्यामोभयासऽआतेयु
 यंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ २६ ॥ त्वमग्नेसुहवोरुण्वसंदक्षसुदीतीवृनोसहसोदिदीहि । मात्वसचातनद्रेनित्युऽआधु
 ज्यावीरोऽअस्मन्नयोविदासीत् ॥ मानोऽअग्नेदुर्भतयेसंचेपुदेवैष्व्यग्निपुप्रवोचः । मातेऽअस्मान्दुर्भतयोभमाच्चिद्वेव

॥ हरिःओम् ॥ (७।१।२) जूपस्वनःसमिधमग्नेऽअथशोचावृहथजतंधममृण्वन् । त्रपस्पदादिव्यंसानुस्वूपुः
 संरुमभिलतनुःसूर्यस्य ॥ नराशंसस्यमहिमानमेषामुपस्तोपामयजतस्थयुग्मैः । येसुकतवुःशुचयोधियुंधाःस्वदंतितदे
 पाऽउभयानिदृव्याम् ॥ इकेन्यवोऽअसुरंसुदक्षमंतदूर्तरोदसीसत्यवाचं । मनुष्यद्राममनुनासमिद्धंसमध्यरायुसद्रुमि
 न्यधेम ॥ सपर्यवोभरमाणाऽअभिजुमर्षजतुनमसावृहर्भा । आजुह्वानाघतधुष्टुपद्दध्वर्ययोहृविषामर्जयध्वं ॥
 स्याध्योद्धवितुरोदेवयंतोशिश्रपूरथयुद्वताता । पूर्वाशिशुनमातरारिहृणोसममुवोनसमनेत्वंजन् ॥ १ ॥ जतयोप
 णोदिव्येमुदीनऽउपासानकसुदुषेयधेनुः । वृष्टिपदापुरुहूतमयोनीऽआयुन्नियेसुचितायश्रयेतां ॥ विप्रायुज्ञेपुमानुपेषु
 षारुमान्येषांजातयेदसायजध्वे । ऊर्ध्वनोऽअध्वरंकृतंहवपुतादेवेपुवनयोवायाणि ॥ आभारतीभारतीभिःसजोपाऽ
 इकाध्वर्मनुष्येभिरग्निः । सरस्वतीसारस्वतेभिरवाकितिकोदेवीवृहिरदंसदनु ॥ तन्नस्तुरीपुमर्धपोपयिबुदेवत्वष्टुर्वि
 राणाःस्यस्य । यत्तोषीरःकर्भुण्यःसुदक्षोयुक्तप्रवाजायतेदेवकामः ॥ वनस्पतेवसुजोपदेवानुमिहृविःशामितासुदयाति ।
 सेपुषोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानिवेद ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअवाङ्मिद्रेणदेवैःसरधंतुरेभिः । वृष्टि
 (७।१।२) जुपस्वत्सफापार्थससृक्तसमीप्रायकणिवसिष्ठःद्भगोनराशंसद्भकोवाह्रिदेवीद्वारजपासानकादेव्योहोतारोसरस्वतीकाभारत्य
 रत्नप्रायनारागिरादाह्वयकिमुप ।

नऽआस्तामदितिःसुपुत्रास्वाहादेयाऽअमृतामादयंतां ॥ २ ॥ (७११३) अग्निर्वोद्विमग्निभिःसृजोप्रायजिष्ठदत्त
 मध्वरेकृणुष्वं । योमस्यैषुनिधुविर्भुतावातपुर्भुर्धाधुताशःपायकः+ ॥ प्रोद्यदश्विनयवसेविव्यन्युदामुहःसंवरणाथ्यस्या
 त् । आदस्वातोऽअनुयातिशोचिरधसत्तेमजनंकृष्णमस्ति ॥ उद्यस्यतेनवजातस्यवृष्णोमेचरंत्यजराऽइधानाः ।
 अच्छाद्यामरूपधूमऽएतिसंदूतोऽअग्नेऽईयसेहिदेवान्+ ॥ वियस्यतेपृथिव्यांपाजोऽअश्वेत्तपुयददासमवृत्कजंभिः ।
 सेनेवसष्टाप्रसितिऽएतियवुनदस्मजुह्वाविवेक्षि ॥ तमिहोपातमुपस्रियविष्ठमग्निमत्युनमर्जयतनरः । निक्षिद्यानाऽ
 अतिधिमस्योनोदीदायशोचिराहुतस्यवृष्णः ॥ ३ ॥ सुसंदकेस्वनीकृप्रतीकंवियद्वृकमोनरोचंसऽउपाके । दियोनते
 तन्युतुरेतिशुष्मश्चित्रोनसूरःप्रतिचक्षिभानुं+ ॥ यथावुःस्याहामयेदारोमपरीळाभिपृतवद्विध्यहृदयैः । तेभिर्नोऽअग्ने
 ऽअभित्तैर्महोभिःशतंपुंभिरायसीभिनंपाहि ॥ यावत्संतिदाश्रुपेऽअधृष्टागिरोग्रयाभिर्नृवतीरुरुष्याः । ताभिर्नः
 सूनोसहसोनिपाहिसात्सरीज्जिरेव्ज्जातवेदः ॥ निर्यत्पूतेवस्वधितिःशुचिर्गात्स्वयाकृपातन्वाइरोचमानः । आयोमा
 नोरुशेन्योजनिष्टदेवयज्यायसुकनुःपायकः+ ॥ एतानोऽअग्नेसोभगादिदीह्यपिकर्तुंसुचेतसंवतेम । विभ्वास्तोत्तुभ्यो
 गृणतेचसंतुयुयंपातस्यस्तिभिःसदानः ॥ ४ ॥ (७११४) प्रवःशुकायभानवेभरध्वंहृद्व्यंमत्तिचाग्रयेसुपूतं । योद

(७११३) अग्निवद्विमग्निभ्यःसृजोप्रायजिष्ठदत्त । (७११४) प्रवःशुकायेतिदशर्वस्यमकभ्यामग्निभ्यः ।

द्यानिभारुपाञ्जनं व्युत्तयिंशानिविषयनाजिगाति ॥ सगृत्सोऽअग्निस्तरुणश्चिदस्तुयतोयविद्योऽअर्जनिष्टमातुः । संयो
 यनायवतंशुचिदुन्भूरिचिदद्रासामिदसिस्रयः* ॥ अस्य देवस्य संसथनीक्रेयंमतीसःभ्येतंजगधे । नियोगुभुंपीरुयेयी
 मयोषदरोक्रमिद्रायवेशुशोष ॥ अयंकविरकविपुमर्चेतामर्तौव्यग्निस्मृतोनिधायि । समानोऽअर्नजुहुरःसहस्रःसदा
 र्पणमनसःस्याम ॥ आयोयोनिदेवकृतंसादादकत्याह्यं १ भिरमृतौऽअतारीत् । तमोपधीश्चवनिर्नश्चगर्भभूमिश्चविश्व
 ययसंविभर्ति ॥ ५ ॥ ईशेष्टं १ भिरमृतंस्वभूरेरीशेरायःसुवीर्यस्यदातोः । मात्वावयंसहसावन्नवीरामाप्सवुःपरिप
 दाप्रमादुपयः ॥ पुरिपयंलरणसुरेकणोनित्यस्यरायःपतयःस्याम । नशेषोऽअग्नेऽअन्यजातमस्त्यर्चेतानस्यमापुथोवि
 दृक्षः* ॥ नरिप्रभायारणःसुशेवोन्योदयौमर्नसामंतवाऽड । अर्धाचिदोक्कःपुनरिस्सऽएत्यानोवाज्यभीपाकेतुनव्यः ॥
 र्पणंमंत्रनुच्यतोनियाहित्वमुनःसहसावन्नवथात् । संत्वाध्वसान्वदुभ्येतुपाथुःसंरुयिःस्पृह्याय्यःसहकी* ॥ एतानो
 ऽअग्नेसांभगादिदीह्यपुक्रतुंसुचेतसंवतेम । विश्वास्तोतुभ्योऽगुणतेचसंतुययंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ६ ॥ (७।१।५) प्रा
 षयंतुवसेभरधुंगिरिदिवोऽअरतयेपृथिव्याः । योविश्वेषाम्मृतानामपुस्यैवैश्वानरोवाबुधेजागवभिः ॥ पृष्टोद्वि
 पाप्युष्टिःपृथिव्यांनेतासिधूनांपुभःस्तियानां । समातुपीरभिविशोविभातिवैश्वानरोवाबुधानोवरुण ॥ त्वच्चिया

(७।१।५) प्रापयइतिनवर्चससूक्तस्यवसिष्ठोवैश्वानरोमिच्छिष्टुः ।

विशऽआयुषसिक्कीरसमुनाजहृतीर्षोर्जनाति । वैश्वानरपरुवेषोश्चानःपुरोयदंभेद्रयुक्नदीदिः ॥ सर्वत्रिधातुंष्ट्रिधी
 ऽउतथावैश्वानरमृतमंशेसचंत । त्वंभासारोदसीऽआतंतंथाजंक्षेणशोचिगुशोश्चानः ॥ त्वामंभेहरितोवावशाना
 मिरःसचंतेशुनपोषुताचीः । पतिकृष्टीनारंथ्यंरथीणांवेश्वानरमुपसांकेतुमह्नीऽ ॥ ७ ॥ त्वेऽअसुर्येधुवस्योन्युण्वुन्क
 तंहितोमित्रमहोजुपंत । त्वंदस्युरोकोसोऽअसऽआजऽउरुज्योतिर्जनयुत्रायीय ॥ सजायमानःपरमेव्योमन्यायुर्नपाधुः
 परिपासिसुद्यः । त्वंशुवनाजुनयज्ञभिक्रन्नपत्यायजातवेदोदशुस्यन् ॥ तामंभेऽअस्मेऽइपुमेरेयस्युवैश्वानरदुमती
 जातवेदः । ययाराधुःपिन्वासिविश्ववारपृथुश्रवांदाशुपुमत्याय ॥ तनीऽअभेमुषवन्धःपुरुधुंरयिनिवाजंश्रुत्यंयुवस्व ।
 वैश्वानरमर्हिनःशर्मयच्छुद्रेभिरभेवसुभिःसजोपाः ॥ ८ ॥ (७।१।६) प्रसथाजोऽअसुरस्युप्रशसिंपुंसःकृष्टीनामं
 नुमाधस्य । इंद्रस्वेवप्रतवसस्कृतानिवंदेद्राकंदमानोविवकिम ॥ क्विकेतुंधासिंभानुमद्रेहिन्वातिराज्यंरोदस्थोः ।
 पुरंदुरस्यंगीभिराविवासेभेवतानिपुन्यामिहानि ॥ न्यक्नुन्मथिनोमुषवाचःपर्णिरश्रद्धाऽअवृथाऽअयुशान् । प्रप्रता
 न्दस्युराशिववायुपूर्वाश्चकारार्पुऽअर्यज्यन् ॥ योऽअपुचीनेतमसिमदतीःभाचीश्चकारनृतमःशचीभिः । तमीशां
 नंस्वयोऽआग्नेयुणीपेनानतंदमयंतंपृतन्यन् ॥ योदेह्योइअनमयदधुक्षयोऽअर्यपदीरुपसश्चकार । सनिरुच्यानहु
 (७।१।६) प्रसथाजद्वितिसमचंसूक्लस्यवसिद्योवैश्वानरोमिषिष्टुप् ।

योयुहोऽअग्निविंशश्वक्रवलिहृतःसर्होभिः ॥ यस्यशमंनुपविभ्वेजनासऽएवंस्तरशुःसुमतिंभिक्षमाणाः । वैश्वानुरेव
 रमारोदस्योरग्निःससादपुत्रोरुपस्यं ॥ आद्वोददेवुभ्याइवसूनिवैश्वानरऽजदित्तासूर्यस्य । आसंमुद्रादवरादापर
 स्सादाग्निदंदिवऽआपुधिव्याः+ ॥ ९ ॥ (७११७) प्रवोदेवांचित्सहस्रानमग्निमश्वंनवाजिनींहिपेनमोभिः । भवानो
 दतोऽअध्वरस्यधियान्तमनाद्वेपुविविदेमितद्दुः ॥ आयाह्यमेपुथ्याइअनुस्वामुद्रोदेवानांसख्यंजुपाणः । आसानुश
 र्मर्नदयन्पुधिव्याजभेभिर्विंश्वंसुशयुववनानि ॥ प्राचीनोयज्ञःसुधितंहिबुहिःप्राणीतेऽअग्निरीळितोनहोता । आमा
 तराविश्ववारेहुवानोयतोयविषजजिपेसुशेवः ॥ सद्योऽअध्वरेरथिरंजनंतमानुपासोविवेत्सोयऽर्षां । विशामंधा
 यिविशपतिदुरोणेइमिर्मद्रोमधुवचाऽऋतावा ॥ असादिद्वतोवहिराजगुन्यान्मिन्नृक्षानुपदनेविधुर्ता । द्यौश्चयंपुधि
 धीवाधुधातेऽआयंहोतायजतिविश्ववरं ॥ एतेद्युन्नेभिर्विभ्वमातिरंतमंत्रयेवारंनर्याऽअतक्षन् । प्रयेविशस्तिरंतश्रोप
 माणाऽआयेमोऽअस्यदीधयन्नतस्य ॥ नूत्यामंमऽईमहेवासिष्टाऽईशानंसूनोसहसोवसूनां । इषंस्तोवृभ्योभुधर्वन्न्यऽआ
 नज्ययंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १० ॥ (७११८) इधेरान्जासमुर्योनमोभिर्यस्यप्रतीकमाहुतंधुतेन । नरोहुव्येभि
 रीळतेसवायुऽआग्निर्ग्रऽजुपसामशोचि ॥ अयमुप्यसुमहोऽअवेदिहोतासुद्रोमनुपोयुहोऽअग्निः । विभाऽअकःसख
 (७११७) प्रवोदेवभितिसप्तर्षसूकस्यवसिष्टोमिषिष्टुप् । (७११८) इधेरान्जितिसप्तर्षसूकस्यवसिष्टोमिषिष्टुप् ।

ज्ञानः पृथिव्यां कृत्वा पथिरोपधीभिर्वयसे ॥ कथानोऽअग्नेविषसः सुष्टुक्तिकामुस्त्वधामृणवः शस्यमानः । कदाभवेमुपत
यः सुदत्ररायो वृता रौद्रघटस्ससाधोः+ ॥ प्रप्रायमुग्निर्भरतस्य शृणुवे विषत्सूर्यो नरो च तेषु हद्वाः । अभियः पुरुषु तना सुत
स्याद्युतानो देव्योऽअतीधिः शुशोच ॥ अस्मिन्नित्त्वेऽआहवना निभूरिभुवो विभ्वेभिः सुमनाऽअनीकैः । स्तुतश्चिदग्ने शृ
त्विपं पृणानः स्युयं धस्यत् न्यसुजात ॥ इदं वचः शतसाः संसहस्यमुद्रमये जनिषीष्ट द्विचर्हीः । शंयत्सोतभ्यो भुयवञ्च्यऽआपयेभ
यात्तिष्ठमदमीव चार्तनं रज्ञोहा+ ॥ नूत्थाममऽईमहेवसिंष्टाऽईशानं कूनो सहसोवसूनां । इयं स्तोतभ्यो भुयवञ्च्यऽआन
न्ययं पातस्यस्तिभिः सदानः ॥ ११ ॥ (७।१।९) अर्घोधिजारऽउपसां भुपस्याहोतामंद्रः कवितमः पावकः । दर्धा
तिक्रेतुमभयस्य जंतोर्हुं व्यादेवेषु दर्शिवणं सुकृत्सु ॥ ससुकृतयो विदुरः पणीनां पुनानोऽअर्कपुरुभोजसनः । होतामंद्रो वि
शादं नूनास्तिरसमो देवशोभ्याणां ॥ अमूरः कविरदिति विवस्वात्सुसंसन्मिनोऽअतीधिः शिवोनः । चित्रभानुरुपसां
भ्रात्यग्नेपानर्भः प्रस्व १ आर्विवेश ॥ इत्येन्योवोमनुषोयुगेषु समन्गाऽअशुचज्जातवेदाः । सुसंहशाभानुनायो विभातिप्र
तिगावः समिधानं वृधंत ॥ अग्नेयाहिदुत्स्यं १ मारिपयो देवाऽअच्छात्रह्यकृतागुणेन । सरस्वतीमुकतोऽअश्विनापोय
क्षिदेवाध्वं धेयां युविन्वान् ॥ त्वामग्नेसमिधानो वासिष्ठो जरूधं हुन्वक्षिरायेपुरंधि । पुरुणीधाजातवेदो जरस्वयूपपातस्व
(७।१।९) अर्घोधिजारदतिपकचससूकस्यवसिष्टो प्राक्षिष्टु ।

स्तिभिःसदानः ॥ १२ ॥ (७।१।१०) उपोनजारःपृथुपाजोऽअश्रेहविद्युत्तदीष्टच्योश्चानः । वृषाहारःशाचरा
 भतिभासाधियोहिन्वानऽउशतीरजीगः ॥ स्वर्णवस्तोरुपसामरोचियज्ञंतन्वानाऽउशिजोनमन्म । अग्निर्जन्मानि
 देवऽआविद्यिद्रान्द्रवहृतोदेव्यावाचनिष्ठः ॥ अच्छागिरोमृतयोदेव्यंतीरुग्निंयतिद्रविणुंभिर्क्षमाणाः । सुसंदशंसुप्र
 तीकंसंचंहव्यवाहमरुतिमानुषाणां ॥ इंद्रोऽअग्नेवसुभिःसुजोपरुद्ररुद्रेभिरावहावृहंतं । आदित्येभिरदितिविभ्व
 जन्त्यावृहस्पतिमृकभिर्विभ्ववरं ॥ मंद्रहोतारमृशिजोयविष्ठमग्निविशऽईकतेऽअध्वरेयु । सहिक्षपावाँऽअभवंद्रयीणा
 मतंद्रोदूतोयजथायदेवान् ॥ १३ ॥ (७।१।११) महौऽअस्यध्वरस्यप्रकेतोऽऽकृतत्वदृमृतामादयंते । आविभ्वे
 भिःसुरथंपाहिदेवैर्न्यग्नेहोताप्रथमःसदेह ॥ त्वामीकतेऽअजिरंदूत्यायहविष्मंतःसदमिन्मानुषासः । यस्यदेवैरस
 दीवाहिरुमेहान्यससुदिनाभवन्ति ॥ त्रिश्चिद्रकोःप्रचिकितुर्वसुनित्वेऽअंतर्दाशुपुमर्त्याय । मनुष्यदंमऽइहयक्षिदेवा
 न्भवानोदतोऽअभिरास्तिपावा ॥ अग्निरीश्वृहृतोऽअध्वरस्याग्निर्विभ्वस्यहविषःकृतस्य । क्रतुह्यस्यवसवोजुपंताथदि
 वादधिरेहव्यवाहं ॥ आग्नेवहहविरद्यायदेवानिंद्रज्येष्ठासऽइहमादयंतां । इमंयज्ञंदिविदेवेषुधेहिद्युपंपातस्वस्तिभिः

(७।१।१०) उपोनजारइतिपंचर्वसूक्तस्यवसिष्ठोमिच्छिष्टम् । (७।१।११) महौअसीतिपंचर्वसूक्तस्यवसिष्ठोमिच्छिष्टम् ।

सदानः ॥ १४ ॥ (७१११२) अर्गन्ममुहानमसाथयिषुयोदीदायसमिद्धःस्वेतुरोणे । चित्रभानुरीदसीऽअंतर्द्वी
 स्वाहुतंयुिभ्रतःप्रत्यं ॥ समुद्राविभ्रतदुरितानिसाहानमिध्वेदमऽआजातवेदाः । सनीरक्षिपहुरिताद्व्यादस्मा
 न्युणतऽउतनीमुषोर्नः ॥ त्वंवरुणऽउतमित्रोऽअंनूत्वावर्धतिसुतिभिर्वसिष्ठाः । त्वेवसुसुपणानिसंतुययंपातस्वस्ति
 भिःसदानः ॥ १५ ॥ (७१११३) प्राप्रयंविभ्रशुचंधिपुंषंसुरभेमन्मधीतिभरध्वं । भरेहृविर्नवृहृिपिप्रीणानोवै
 भ्रानुराययतंपमतीनां+ ॥ त्वमभ्रशोचिप्राशोशुचानुऽआरोदसीऽअपुणजायमानः । त्वंदेवाँऽअभिशस्तेरमुचोवै
 भ्रानरजातनेदोमहित्वा ॥ जातोपदंभ्रमुवनाव्यत्यःपुश्रक्षगोपाऽइत्यःपरिजमा । वैभ्रानरभ्रक्षणेविदगातुंयुयंपातस्व
 स्तिभिःसदानः ॥ १६ ॥ (७१११४) समिधाजातवेदसेदुवायदुवहृतिभिः । ह्रविभिःशुकशोचिपेनमास्विनोवुयंदा
 शंमाप्रये ॥ वृयंतंऽअभ्रेसमिधाविधेमवृयंदाशेमसुष्टुतीयजत्र । वृयंतेनाभ्यरस्यहोतवृयंदेवहृविपाभद्रशोचे ॥ आ
 नोद्वेभिरुपदुवहृतिमभ्रेशुह्रियपट्टतिजुपुणः । तुभ्यंदेवायुदादातःस्यामयुयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥१७॥(७१११५)
 उपसथापयसुिहृपऽआस्तेजुहृताहृविः । योनोर्नोर्दुषमाप्यं ॥ यःपंचचर्पुणीरुभिनिपुसादृदमेदमे । कृविर्गृहपतिर्युया ॥
 (७१११२) आर्गन्मतिवचस्समुक्त्ववसिष्ठोमिध्रिपु ॥ (७१११३) प्राप्रयइतिवचस्समुक्त्ववसिष्ठोवैभ्रानरोमिध्रिपु ॥ (७१११४)
 समिधेतिवचस्समुक्त्ववसिष्ठोमिध्रिपुवायादृती । (७१११५) उपसथापयसिपंचददाचस्समुक्त्वअवसिष्ठोमिध्रिपुवाया ॥

सनोयेदोऽअमाल्यमृशीरक्षवुचिभृतः । उतासान्ध्यात्वंहंसः ॥ नवुंनुस्त्रोममृप्रयोद्विवःश्येनायंजीजनं । वस्वःकुवहुना
 तिनः ॥ स्यार्हायस्यश्रियोद्देशोरयिर्गौरवतोयथा ॥ अग्नेयुन्नस्यशोक्तः ॥ १८ ॥ सेमायेतुवपदृत्तिमृप्रिर्जुपतनोगिरः।
 यजिष्ठोहव्युवाहनः ॥ नित्वानक्षयविरपतेद्युमंतंदेवधीमहि । सुवीरमग्रऽआहुत ॥ क्षपऽउत्सश्चदीदिहिस्वग्रयस्त्वया
 ययं । सुवीरस्त्वमस्सुयुः ॥ उपत्यासातयेनरोविप्रोसोयंतिधीतिभिः । उपाक्षरासहस्त्रिणीं ॥ अग्नीरक्षांसिसेधतिशु
 क्रयोच्चिरमर्त्यः । शुचिःपायकऽइन्द्र्यः ॥ १९ ॥ सनोरार्धांस्याभुरेशानःसहसोयहो । भगश्चदातुवार्थं ॥ त्वमग्नेवी
 रव्यथशोद्रेवश्चसवित्ताभगः । दितिश्चदातिवार्थं ॥ अग्नेरक्षाणोअंहसःप्रतिष्मदेवरीपतः । तर्पिष्ठैरुजरोदह ॥ अर्धा
 मदीनऽआयस्वनाधृष्टोत्पीतये । पूर्ववाश्रुतभुञ्जिः ॥ त्वंनःप्राह्यंहसोदीपोपावस्तरयायुतः । दिवानकमदाभ्य ॥२०॥
 (७।१।१६) पूनावोऽअन्ननर्मसोर्जनपातमाहुवे । प्रियंचेतिष्ठमरुतिस्वध्वरंविश्वंस्यदूतममृतं ॥ सयोजतेऽअरुपा
 विश्वभोजसासदुद्रवत्स्वाहुतः । सुवधायुज्ञःसुशमीवसूनांदेवंराधोजनानां ॥ उदस्यशोचिरंस्याद्वाञ्छुहानस्यमीहृषः ।
 उजूमासोऽअरुपासोदिविस्फुशःसमृप्रिमिंधतेनरः ॥ तंत्वादूतंकृणमहेयशस्तमंदेवाँऽआवीतयेवह । विश्वासूनोसह
 सोमर्तभोजनारारस्यतद्यत्वेमहे ॥ त्वमग्नेगृहपतिस्त्वंहोतानोऽअध्वरे । त्वंपीताविश्ववारप्रचेत्तायक्षिवोपिचवार्थं ॥ कृषि

(७।१।१६) एनावोअग्निमित्तिद्वादशार्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोग्निःप्रथमाधायुजोबृहत्याःद्वितीयादियुजःसतीबृहत्याः ।

दासंनपितरंसुदासः । अविष्टनापिजवनस्यकेतंदूणाशंक्षत्रमजरंदुवोयुः ॥ २८ ॥ (७।२।२) यस्तिग्मशृंगोवृषुभो
 नभिमऽपर्कःऋष्टीश्च्युवयतिप्रविभ्याः । यःशश्वंतोऽअदाशुपोगयस्यप्रयुंतासिसुखिंदिवतरायुवेदः ॥ त्वंहृत्यादिंद्भुकुत्सं
 मायःशुश्रूषमाणस्तन्वासमूर्धे । दासंयच्छुष्णंकुयवंन्यस्माऽअरंधयऽआर्जुनेयायुशिक्षन् ॥ त्वंभृष्णोधुप्रतावीतहंन्यं
 प्रावोविभ्याभिरुतिभिःसुदासं । प्रपांरुकुत्सिंत्रसदस्युमावुःक्षेत्रसातावृत्रहत्येषुपुरुं ॥ त्वंनुभिर्दुर्मणोद्वेवर्षीताभूरी
 णिवृत्राहर्षभ्वदसि । त्वंनिदस्युंचुमुर्दिर्युनिचास्वापयोदृभीतयेसुहंतु ॥ तवच्यौलानिवज्रहस्ततानिनववयत्पुरीनवृति
 वंसयः । निवेक्षनेशततमाविवेयीरहनचदृत्रनमुचिमुताहन् ॥ २९ ॥ सनातातऽइंद्रभोजनानिरातहंव्यायद्वाशुर्षेसु
 दासे । वृष्णोतिहरीवृषणायुनजिम्व्यंतुव्रक्षाणिपुरुशाकवाजं ॥ मार्तोऽअस्यांसहसावृन्परिष्टावृषायभूमहरिवःपरुद ।
 यार्यस्वनोवृकेभिर्वरुश्रुस्तवाप्रियासःसरिपुस्याम ॥ प्रियासऽइत्सेमधवन्नभिष्टौनरोमदेमशरणेसखायः । नितुर्वशानि
 यादंशिशीलतिथिगवायुशंसंकरिष्यन् ॥ सुद्यश्चिन्नुतमधवन्नभिष्टौनरःशंसंत्युकथशासऽज्वकथा । येतेहवोभिर्विष्णो
 ऽरदांस्मान्वृणीच्ययुज्यायुतसै ॥ एतेस्त्रोमानुरानृतमनुभ्यमस्सद्यंचोददतोसुधानि । तेषामिंद्रवृत्रहत्येशिबोभुःस

(७।२।२) यस्तिग्मशृंगोवृषुभो

पूठंविदयेमप्रवाधं ॥ निगुव्यवोनवोद्बुह्यवश्चपुष्टिःशतासुष्टुपुःपदसहस्रा । पृष्टिर्गारासोऽअधिपइदुद्योयुविभ्येदिंद्रस्य
 यीयींश्रुतानि ॥ इंद्रोऽपितत्सवोवेविपाणाऽआयोनसष्टाऽअधवतुनीचीः । दुभिंजासःप्रकलविनिममानाज्जहुविंश्यानि
 भोजनासुदासे ॥ २६ ॥ अर्धवीरस्यश्रुतपामांनिंद्रपराशधीतनुदुदेऽअभिक्षां । इद्रोऽभ्युमंन्युभ्योमिमायभुजेपुथीव
 तानिपत्समानः ॥ आधेर्णाचित्तद्वेकंचकारसिंहांश्चिपत्वेनाजधान । अर्धश्रकीवैदेयावृश्चिद्विद्रःप्रायच्छुद्विश्रुभोजना
 सुदासे ॥ शभ्वंतोहिशत्रवोरारपुष्टभेदस्यचिच्छर्धतोविदुरधि । मर्तोऽएतःस्तुवतोयःश्रुणोतितिन्मंतस्मिन्नजोहिवज्ज
 मिंद्र ॥ आवादिंद्रयुनात्सवश्चप्रात्रभुदंसर्वतासुपायत् । अजासश्चशिप्रवोयक्षवश्चवलिशीपाणिजभ्रुरभ्यानि ॥
 नतऽइंद्रसुमतयोनरायःसंचक्षेपूर्वाऽजपसोननूलाः । देवकंचिन्मान्यमानंजघंधावृत्मनावृहृतःशंवरभेत् ॥ २७ ॥
 प्रयोगहादममदुत्त्यापापरारशुरःशतयातुर्वसिष्ठः । नतंभोजस्यसख्यमंपुंताधासरिभ्यःसुदिनान्युच्छान् ॥ देनमुद्व
 वतःशतगोद्वरिथवधूमंतासुदासः । अहंश्रमेजयनस्यदानंहोतैवसद्वापर्योमिरेभन् ॥ चत्वारोमापैजवनस्यदानाःस
 दिष्टयःकृशनिनानिरेके । ऋक्षासोमापृथिविष्ठाःसुदासस्तोक्तोकायश्रवसेवहंति ॥ यस्यश्रवरोदसीऽअंतर्द्वीष्टी
 ष्योऽीष्योविवभाजाविभुक्ता । सुसोदिंद्रनस्यतागुणंतिनियुध्यामपिभशिश्यादुभीके ॥ इमंनरोमरुतःसभ्रुतायुदिवो

दासंनपितरंसुदासः । अविष्टनापि ज्वनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयुः ॥ २८ ॥ (७।२।२) यस्तिग्मशृंगो वृषुभी
नभूमिऽएकः कृष्टीश्चायव्यतिप्रविश्वः । यः शार्धतोऽअदाशुपोगयस्यप्रयुंतासिसुसिंध्यतरायुवेदः ॥ त्वंहृत्यादिद्रुकुत्स
मावः शुश्रूषमाणस्तन्वासमुर्ये । दासंयच्छुष्णं कुयवंन्यस्माऽअरंधयऽआर्जुनेयायुशिक्षन् ॥ त्वंधुष्णो धृपृतावीतहं वं
प्रायोविश्वामिभ्रुतिभिः सुदासं । प्रपौरकुत्सिन्नसदस्युमावः क्षेत्रसातावृत्रहत्येषुरुः ॥ त्वंतुभित्मणो देववीतौ भूरी
णिपुत्राहर्षश्चंसि । त्वंनिदस्युं तुमुं रिंशुनिं चास्वापयोदभीतयेसुहंतु ॥ तवच्यौ ब्रानि वज्रहस्तानि नवपुरोनवतिं
वस्यः । निवेशने शततमाविवेपीरहं चबुत्रं नमुचिमुताहं ॥ २९ ॥ सनातातं इंद्रभोजनानिरुतहं व्यायदाशुर्षु
दासे । वृष्णोतेहरीवृषणायुनजिम्व्यंतु ब्रह्माणिपुसशाकृवाजं ॥ मातेऽअस्यांसहसावुन्परिटावृषायभूमहरिवः पराद ।
शार्धरवगोपुकेभिर्वरुंश्चैस्त्ववंप्रियासः सुरियुस्याम ॥ प्रियासु इत्तेमपवज्राभिष्टौनरैः शंसंत्युकथशासं उजकथा । येतेहर्षेभिर्विपुणा
ऽरदां प्रसानृणी व्ययुरयायुतस्यै ॥ एतेसोमानरानृतमनुभ्यमस्मद्वाचोददतोमुषानि । तेषामिंद्रवृत्रहत्येतिशिवोभूःस
(७।२।२) यस्तिग्मशृंगो वृषुभी ।

साक्षरैर्विवाचनार्णः ॥ नृद्वैश्वर्यस्त्ववमानऽऽतीव्रह्मज्जलस्तन्वावावृषस्य । उपनोवाजाग्निमीष्टुपुस्तीन्युपंपासं ०

॥ ३० ॥ ॥ इतिपंचमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

॥

॥

॥

॥

चतुर्विंशत्याध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १८ अक्षरं १५६ ॥ त्यागः ॥ समिद्धायाप्रथ. नराशंसये. इळये. बहिपह. देवीभ्योद्वाभ्यंह.

उपासानकाभ्या. देवीभ्याहोतृभ्या. सरस्वतीळामारतीभ्य. त्वष्ट. वनस्पतय. स्याहाकृतीभ्य. अन्नय. २० वैश्वानरायाप्रथ. १६ अन्नय. ३३ वैश्वानरायाप्रथ. ३ अन्नय. ३७ इंद्राये. २१ सुदासह. ४ इंद्राये. २१ ॥ इतिपंचमेद्वितीयः ॥

उभोदशासधिपिवनवैराजमृतं तं त्वामुदुपंज्योनिरातेनसोमः पंचंद्रं नरोव्रह्माणोपंसोमआनः प्रवोद्वाद्दशगायत्रीं
त्रिविराळंतंभोपुसष्ठाधिकाप्रगाथं वृतीयाद्विपदासोदासैरशौप्रक्षिव्यमाणाः शक्तिरंत्यंप्रगाथमालेभसोर्धर्चंडके
दलातंतं पुत्रो कंचसिष्ठः समापयतेतिशाब्धापयनकंचसिष्ठस्यैवहतपुत्रस्यार्पिमिति तांडकं भित्तं चः पठूना संस्तवोव
सिष्ठस्यसपुत्रस्येद्रेणवासंवादः प्रशुक्रपंचाधिकार्धवदेवाएकविंशतिद्विपदाअजामहेरधर्चंडं चरोहिर्बुध्या
यशंनः पंचोनाशांतिः ॥ ३ ॥

॥

॥

॥

॥

॥

॥ हरिःओम् ॥ (७।२।३) उभोर्जनेदेवीर्वापस्युधायान्चक्रिरुणेनयुँयत्कारिष्यन् । जग्मिर्बुवांनृपदं नमवोभिस्त्राता

(७।२।३) उभोर्जनेदेविदार्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठहंद्रक्षिष्टुम् ।

नऽदृष्टऽपनसोमहश्चिद् ॥ हंतायुत्रांभिद्भुःशशुवान्तःप्रावीशुवीरोजरितारंमती । कर्तासुदासेऽअहवाऽउलोकांतावसु
 सुहुरादाशुपंभूत् ॥ युध्मोऽअनुर्वाखंजुकस्समद्वाशरुःसत्रापाद्जनुपेमपाहः । व्यासऽइद्भुःपुतंताःस्योज्ञाऽअधुविश्व
 शक्रयंतंजपान ॥ उभेचिदिद्भुरोदसीमहित्वापंप्राधुतविपीभिस्तुविष्मः । निवज्जामिद्दोहरिवान्निमिक्षन्त्समंधसाम
 दंपुयाऽउवोच ॥ धृपाजजानुपुपुणंरणायतमुचिश्नारीनर्यसख ॥ प्रयःसेंनानीरधृपुभ्योऽअस्तीनःसत्वागुवेपणःसध
 ष्युः+ ॥ १ ॥ नूचित्सभ्येपतेजनोनेरपुनमनोयोऽअस्यधोरमाविवासात् । युज्ञेयऽइद्देदधतेदुवांसिष्यत्सरायऽकृतपा
 ऽनूतेजाः+ ॥ यदिद्दुपूर्वोऽअपरायुशिक्षन्नयुज्यायान्कनीयसोद्वेषं+ । अमृतऽइत्पयांसीतदूरमाचिन्नचिच्यंभरार
 पिनः ॥ यस्तऽइद्रप्रियोजनोददाशदसंशिरुकेऽअद्रिवुःसखाते । वयंतैऽअस्यांसुमतांचनिष्ठाःस्याम्वरुथेऽअप्रतोवृषां
 तौ ॥ एषःस्तोमोऽअचिकदृहृपातऽउतस्तामुर्मेषवन्नक्रपिष्ट । रायस्कामोजरितारंतुऽआगन्त्वमंगशक्रवस्वऽआशको
 नः ॥ सनऽदृद्वरययतायाऽइपेध्रास्त्मानांचयेमुधयानोजुनांति । वस्वीधुतंजरित्रेऽअस्तुशक्तिर्वयं० ॥ २ ॥ (७।२।४)
 असाधित्वं गोऽकृत्जीकमंधोन्यास्मिन्नद्रौजनुषंमुवोच । बोधामसित्वाहर्षभ्युज्ञैर्वोधानुःस्तोममंधसोमदेषु ॥ प्रयंति
 यशंविपयंविबुद्धिःसोममादोविदधेदुप्रवाचः । न्युञ्चियंतयशसोगुभादादूरऽउपब्दोवृषणोनृपाचः ॥ त्वमिद्दुस्वधित

(७।२।४) असाधिवेवमितिदशचंस्वसूक्तस्यवसिष्ठइद्रविष्टुप् ।

वाऽअपस्काःपरिष्ठिताऽअहिनाथरपवाः । त्वद्वायकेरथ्योऽनधेनारेजतेविश्वामृत्रिमाणिभीषा⁺ ॥ भीमोविद्युपायुधे
 भिरपुामपींसिविश्वानयाणिविद्वान् । इंद्रःपुरोजहृपाणोविदुधोद्विवक्रहस्तोमहिनाजघान ॥ नयातवऽइंद्रज्जुवुर्नो
 नवंदनाशविष्वेद्याभिः । ससार्धदुर्यावियुणस्यजंतोमाशिश्रदेवाऽअर्पियुर्कृतनः ॥ ३ ॥ अभिकर्त्तव्यभूरधुज्मन्नतेवि
 व्यज्जहिमानंरजासि । स्येनाहिवृन्नशवसाज्जघंधूनशत्रुरंतविद्विद्युधाते ॥ देवाश्चित्तेऽअसुर्यायुपूर्वनुक्षत्रायममिरेस
 हांसि । इंद्रोमृपानिदयतेविपह्येद्रंवाजस्यजोहुवतंसाता⁺ ॥ क्रीरिश्चिद्धित्यामवसेज्जहावेशानमिंद्रसाभंगस्यभूरैः ।
 अयोवभूथशतमूतेऽअस्सेऽअभिधत्तुस्त्वावतोवरूता⁺ ॥ सखायस्तऽइंद्रविश्वहस्यामनमोवृथासोमहिनातरन्न । वृन्वं
 तुस्मातेवसासमीकेऽभीतिमयोवृत्तुप्रांशवांसि ॥ सनंऽइंद्रत्वयतायाऽइपेधास्त्सनाच्येमुषवानोजनंति । वस्वीपुर्वेज
 रिनेऽअस्तुशक्तिर्युं०॥४॥(७।२।५) पितृसोममिंद्रमंदतुत्वायंतोसुपावहयुश्वादिः । सोतुर्वाहुभ्यांसुयतोनायी ॥ यस्ते
 मद्रोयुज्यश्चारस्तिथेनवृत्राणिहर्षभृहंसि । सत्यामिंद्रप्रभूवसोममत्तु ॥ वोधासुमेमघवृन्वाच्यमेमांयातेवसिष्ठोऽअच
 त्प्रपशसि । इमाप्रहसधुमादेजुपस्य ॥ श्रुधीहर्षवधिपिपुनस्याद्वेयोधाविप्रस्यार्चतोमनीषां । कृत्वाहुवांस्यंतमासच
 मा⁺ ॥ नतेगिरोऽअर्पिमृप्येत्तुरस्त्यसुष्टुतिमसुर्यस्यविद्वान् । सदातेनामंस्ययशोविवकिम ॥ ५ ॥ भूरिहितुसवना

(७।२।५) पितृसोममिद्विननर्षस्समृक्कस्यवसिष्ठदंरोविराकंत्यापिष्टुप् ।

मानुषेषुभूरमनीषीहवतेत्वाभित् । मारेऽअस्मन्मघवन्ज्योक्तः ॥ तुभ्येदिमासर्वनाशरविभ्यातुभ्यंअक्षाणिवर्धनाक्
 णोभि । त्वंनुभिर्हैव्योविश्वधासि ॥ नृच्चिन्नुतेमन्यमानस्यदस्मोदंश्रुवंतिमहिमानंमुग्र । नवीर्यमिंद्रतेनराधः ॥ येच
 पूर्वऽऋषयोयेचनूत्वाऽइंद्रअक्षाणिजनयंतविभाः । अस्मेतेसंतुसुख्याशिवानियुयं० ॥ ६ ॥ (७१२६) उदुअक्षा
 ण्यंरतश्रवस्येदंसमूर्धमहयावसिष्ठ । आयोविश्वानिशवसाततावोपश्रोतामुऽईवतोवचांसि ॥ अयाभिधोपऽइंद्रदेव
 जाभिरिज्यंतयच्छुरुभ्योविवाचि । नहिस्वमायुश्चिकितेजनेपुतानीदंहांस्यतिपप्युस्मान् ॥ युजेरथंगवेपुंहरिभ्या
 मुपअक्षाणिजुपुणमंस्युः । विवाधिष्टस्यरोदंसीमहित्वेद्रोवृत्राण्यप्रतीजघ्नवान् ॥ आपश्चित्प्युस्तयोर्द्वेनगावो
 नक्षत्रतंजरितारस्तऽइंद्र । याहियायुर्ननियुतोनोऽअच्छ्रात्वंहिधीभिर्दयसेविवाजान् ॥ तेषामदाऽइंद्रमादयंतुशु
 ष्मिर्णतुविराधसंजरिने । एकोदेवत्रादयसेहिमतीनास्मिन्हूरसर्वनेमादयस्व ॥ एवेदिंद्रवपुणंवज्रवाहुंवसिंघासोऽअ
 भ्यर्चत्यर्कैः । सनःस्ततोवीरवज्रातुगोमधूययंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ७ ॥ (७१२७) योनिष्टऽइंद्रसदनेऽअकारि
 तमानुभिःपुरुहत्प्रयाहि । असोयधानोविताधुधेचददोवसूनिमुमदश्चसोमैः ॥ गभीतंतेमनंऽइंद्रद्विवर्हीःसुतःसोमः
 परिपिक्रामधूनि । विसृष्टधेनाभरतेसुबुक्तिरियमिंद्रजोहुंवतीमनीषा ॥ आनीदिवऽआपुंश्रुव्याऽऋजीपिन्निदं

(७१२६) उदुअक्षाणीतिपळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रक्षिष्टुप् । (७१२७) योनिष्टइतिपळर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रक्षिष्टुप् ।

कसं.

अ. ५. अ. ३

॥ १७ ॥

हिःसोमपेयाययाहि । वहंतुत्याहरयोमद्भ्यंचमांगपमच्छातवसंसदाय ॥ आनोविश्वामिभिरुतिभिःसृजोप्रावर्द्धजुषाणी
 हर्षश्वयाहि । वरीवृजत्स्वविरेभिःसुशिप्रासोदधुद्वृषणुशुर्मिद्र ॥ एषःस्तोमोमहऽउप्रायवाहेधुरीईयात्योनवाजयध
 धायि । इंद्रंन्यायमर्कऽइंद्रैवधूनांदिवीव्यामधिनुःश्रोमतंधाः ॥ एवानंऽइंद्रवार्यस्यपृथिप्रतेमूर्हीसुभतिर्वेविदाम ।
 इपंपिन्यमपवर्ध्न्यःसुवीरायूयंपात ० ॥ ८ ॥ (७।२।८) अर्तेमहऽइंद्रोत्युग्रसमन्यवोयत्समरंतसेनाः । पतातिदि
 द्युन्नयस्यवाहोमर्तुमनोविव्याद्यंशुविचारीत् ॥ निदुर्गऽइंद्रश्रथिह्यमित्रानुभियेनोमर्तासोऽभमंति । आरेतंशंसंकु
 णुहिनित्सोरानोभरसंभरणवसूनां ॥ शतंशेशिप्रिधतयःसुदासेंसुहस्रंशंसाऽउतरातिरस्तु । जहिवधैर्वनुपुमत्यंस्या
 स्मद्युममधिरक्षबंधेहि ॥ त्वावतोहीद्वकत्वेऽस्मित्वावतोवितुःशरराता । विश्वेदहानितविपीवऽउग्रंऽओकंःकृणु
 प्पहरिवोनमर्षाः ॥ कृत्सांऽएतेहर्षश्वायशपमिंद्रेसहोद्वेज्जमियानाः । सत्राकृधिसुहनाशरवृथावुयंतरुत्राःसनुया
 म्वाजं ॥ एवानंऽइंद्रवार्यस्यपृथिप्रतेमूर्हीसुभतिर्वेविदाम । इपंपिन्यमपवर्ध्न्यःसुवीरायूयंपात ० ॥ ९ ॥ (७।२।९)
 नसोमुऽइंद्रमसुतोममादनाब्रह्मणोमपवानंसुतासः । तस्मांऽउकथंजनयेयज्जुजोपद्मवन्नवीयःशणवृद्यधानः ॥ उकथ
 ऽउकथेसोमुऽइंद्रममादनीधेनीथेमपवानंसुतासः । यदींस्वाधःपितरंनपुत्राःसंभानदक्षाऽअधंसुहवैते ॥ चुकारताकृ
 (७।२।८) अर्तेमहइतिपृळचंस्यसूकस्यवसिषदंद्रसिष्टुप् । (७।२।९) नसोमइतिपंचर्यस्यसूकस्यवसिषदंद्रसिष्टुप् ।

मंडलं ७

अनु. २

॥ १७ ॥

णवङ्कनमुन्यायानिब्रुवंतिवेषसःसुतेषु । जनीरिवृणतिरेकःसमानोनिमामृजेषुरइंद्रःसुसर्वाः ॥ एवातर्माहुरुतशृण्व
 इंद्रइएकीविभ्रकतातरणिर्मुषानां । मिथस्तुरइकृतयोयस्यपूर्वारसेभद्राणिसश्वतप्रियाणि ॥ एवावसिष्ठइंद्रमृतयेन
 न्कृष्टीनांभृषंसुतेर्गुणाति । सहस्रिणइउपनोमाहियाजान्ययंपात ॥ १० ॥ (७।२।१०) इंद्रंनरोन्मथिताहव
 तेष्यार्यापुनर्जतधिपुस्ताः । शूरोनृपाताशवंसश्वकानआगोमतिब्रजेभजात्वंनः ॥ यइंद्रशुष्मोमधवन्तेआस्तिशि
 क्षासस्तिभ्यःपुरहृतनृभ्यः । त्वंहिदृह्यामधवन्धित्वाअपावृधिपरिवृतंनराधः ॥ इंद्रोरजाजगतश्चर्पणीनामधिक्षमि
 धिपुरुष्यदस्ति । ततोददातिद्राशुप्रेवसूनिचोदद्राधइउपस्तुतश्चिद्वार्क ॥ नृचिन्नुइंद्रोमधवासहतीदानोवाज्जनि
 यमतेनइकृती । अनूनायस्यदक्षिणाप्रीपायंयामंनुभ्योअभिर्वीतासखिभ्यः ॥ नूइंद्ररायेवरिवरुधीनुआतेमनो
 ययृत्याममुषार्थ । गोमदभ्यावृद्रथंयव्यातोययंपात ॥ ११ ॥ (७।२।११) ब्रह्माणइंद्रोपयाहिविद्वानृचिस्तेहर्
 यःसंतुयुकाः । विभेचिद्धित्वाविहवंतमताअस्माकमिच्छंणुहिविभ्वमिन्व ॥ हवंतइंद्रमहिमान्वानूब्रह्मयत्पासि
 दावसिधुर्पाणां । आयद्ब्रजंदधिपेहस्तइउभघोरःसन्कत्वाजनिष्ठाअपाहः ॥ तवप्रणीतीद्भ्रजोहुवानान्तसंयन्नन्नरोद
 सीनिनेध । महेक्षत्रायश्रवसेहिज्जनेतूजिच्चित्तुजिरशिवत् ॥ एभिर्नइंद्राहभिर्दशस्यदुमित्रासोहिक्षितयःपवंते ।

(७।२।१०) इंद्रंनरइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रक्षिष्टुप् । (७।२।११) ब्रह्माणइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रक्षिष्टुप् ।

प्रतिपद्येऽर्द्धतमनेनाऽअवहितारुणोभूयानःसात् ॥ योचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरारयोराधसोयदक्षः । योऽ
 अर्चतोब्रह्मकृतिमधिधोयुयंपात० ॥ १२ ॥ (७।२।१२) अयंसोमऽइंद्रवुभ्यंसुन्वऽआतुप्रयाहिहरिवृस्तदोकाः ।
 पित्वात्वंगुस्सुपृतस्सुचारोर्ददोमिषानिमघवत्रियानः+ ॥ ब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिंजुषाणोर्वाचीनोहरिभिर्याहित्वयं । अस्मि
 द्युसर्वनेमाद्युस्वोपुत्रक्षाणिशृणवऽइमानः ॥ कार्तेऽअस्वरंकृतिःसूक्तैःकदानूनंतैमघवन्दाशेम । विश्वाभूतीरातंत
 नेत्यायाधामऽइंद्रशृणवोह्वेमा+ ॥ उतोष्टातेपुरुत्व्याइइदासुन्येपांपूर्वेषामशृणोर्कपीणां । अधाहंत्वाभमघवन्जोहवीसि
 त्वंनइंद्रासिप्रमतिःपितेवं ॥ योचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरारयोराधसोयदक्षः । योऽअर्चतोब्रह्मकृतिमधिधोयुयंपा
 त० ॥ १३ ॥ (७।२।१३) आनोदेवशर्वसायाहिशुम्निन्भवावृषऽइंद्रारयोऽअस्य । महेनभ्णार्थनृपतेसुवज्रमहि
 क्षत्रायुषांस्यायशूर ॥ हवंतऽउत्वाहव्युविवाचितनृपशूराःसूर्यस्ससातौ । त्वंविभ्वेषुसेन्योजनेपुत्वंवृत्राणिरंधयासुहं
 तुं ॥ अहायदिंद्रसुदिनाव्युच्छान्दधोयत्केतुमुपमंसमत्सु । न्यगृन्निःसीदत्सुरोहोताहुवानोऽअन्नसुभगायद्वेवान्+ ॥
 ययंततऽइंद्रयेचंदवृस्तवंतशूरददतोभूयानि । यच्छासुरिभ्यऽउपमंवर्क्यंस्त्राभुवोर्जरणामश्रवंत ॥ योचेमेदिंद्रंमघवा
 (७।२।१२) अयंसोमइतिपंचचंससूक्तस्मनसिषडंद्रासिष्टुप् । (७।२।१३) आनोदेवइतिपंचचंससूक्तस्वसिषडंद्रासिष्टुप् ।

नभेनंमहोत्तरायोराधसोयद्दन्तः । योऽअर्चतोव्रह्मकृत्तिमविष्टोयुवंपात ० ॥ १४ ॥ (७।२।१४) प्रवुऽइंद्रायुमादंनं
 ह्यर्थायगायत । सत्यायःसोमपात्रे ॥ दासेदुक्थंसुदानंवऽउतद्युक्षंयथानरः । चक्रुमासत्यराधसे ॥ त्वंनंऽइंद्रवाज्ज
 युस्त्वंगुण्युःशतकतो । त्वंहिरण्युर्वसो ॥ व्यासिंद्रत्यायवोभिप्रणोनुमोवृणन् । विद्धीत्वृशुस्यनोवसो ॥ मानोनिदे
 च्वयकंत्र्योरधीराणो । त्वेऽअपिकतुर्मम ॥ त्वंयमोसिसुप्रथःपुरोयोधश्चवृत्रहन् । त्वयाप्रतिभ्रुवेयुजा† ॥ १५ ॥
 मूर्हाऽइत्तासियस्यतेनुस्वधावरीसहः । मन्नातेऽइंद्ररोदसी ॥ तंत्वाभुरुत्वतीपरिश्रुवृद्धाणीसुयावरी । नक्षमाणासह
 द्युभिः ॥ ऊर्ध्वासुस्त्वान्विदवोभुवन्दस्समुपद्यवि । संतेनमंतकृष्टयः ॥ प्रवोमहेमहिर्वृधेभरध्वंप्रचेतसेप्रसुंमतिंकृणु
 ध्वं । विशःपूर्वाःप्रचराचर्षणिप्राः† ॥ उरुव्यचसेमहिनेसुवृकिमिंद्राद्युव्रह्मजनयंतविप्राः । तस्यव्रतान्निमिंनंतिधी
 राः ॥ इंद्रवाणीरनुंत्तमन्युमेवसन्नाराजानंदधिरेसहध्वे । ह्यर्थायवहृयासमापीन्† ॥ १६ ॥ (७।२।१५) मोषु
 त्वांयाधतश्चनारेऽअस्मन्निररीरमन् । आरात्ताच्चित्सधुमादंनुऽआगंहीह्यासन्नपश्चुधि ॥ इमेहितेव्रह्मकृतःसुतेसचाम

(७।२।१४) प्रवइंद्रायेतिद्वादशर्चससूक्तस्यविसष्टइंद्रोगायत्र्यंत्वास्त्रिकोविराजः । (७।२।१५) मोषुत्वेतिसप्तविंशत्युचस्यसूक्तस्यव
 सिसष्टइंद्रः प्रथमाचतुर्थोषष्टपादियुगचश्चवृहत्यःद्वितीयापंचन्याययुगचश्चसतोवृहत्यःरायस्कामइतिद्वितीयाद्विपदाविराट् (इंद्रकतुन्नहस्यर्धर्चो
 पासिसष्टःशक्तिप्रपिरितिशाट्यायनप्राक्षाणं, इंद्रकतुन्नहस्युद्धयात्मकस्यशक्तिप्रपिरितितांडकप्राक्षाणं) ।

धौनमक्षऽआसते । इंद्रेकामंजरितारौषसयगोरधेनपाद्मदंभुः ॥ रायस्काभोवज्रहस्तंसुदक्षिणंपुत्रोनपितरंहुवे ॥
 इमऽइंद्रायसुन्यिरेसोमांसोदध्याशिरः । ताँऽआमदायवज्रहस्तपीतयेहरिभ्यांयाह्योक्रऽआ+ ॥ श्रवच्छर्कर्णाऽईयतेव
 सूतान्नुच्चिन्नोमधिंपुद्भिरः । सद्यश्चिद्यःसहस्राणिशताद्ददुश्चक्रिदित्संतुमामिनत् ॥ १७ ॥ सवीरोऽअपतिक्त्वुऽइंद्रो
 णशशुवेनुभिः । यस्तेगभीरासर्वनानिवृत्रहन्सुनोत्याचुधार्थति ॥ भवावर्कधंमपवन्सपोनांयत्समजासिश्नार्धतः । वि
 त्याहंतसुवेदनंभजेमुह्यादूणाशोभ्रगयं ॥ सुनोतासोमुपाद्देशोमुमिंद्रायवृज्जिणे । पचतापुकीरवसेकृणुष्वमित्पणञ्चि
 त्युणतेमयः ॥ मासोधतसोमिनोदक्षतामहेकृणुष्वंरायऽआतुजे । तरणिरिज्जयतिक्षेतिपुष्यतिनदेवासःकवृत्तये ॥
 नकिःसदासोरधुंपर्यासुनरीरमत् । इंद्रोयस्यावितायस्यमरुतोगमत्सगोमतिवृजे+ ॥ १८ ॥ गमुद्गाजंवाजयञ्चिंद्रम
 स्यायस्यत्वमवितामुयः । अस्माकंभोध्यवितारधानामुस्माकंशूरनुणां+ ॥ जदिद्वयस्यरिच्युतेशोधनंनजिग्युयः । यऽ
 इंद्रोहरिव्राशदभंतितरिपोदक्षंदधातिसोमिनि ॥ मंत्रमखर्वसुधितंसुपेशसुंदधातयञ्जियेष्या । पूर्वाश्चिनप्रसितयस्तरंति
 तंयऽइंद्रेकर्मणाभुवत् ॥ कस्तमिंद्रत्वार्कसुमामस्योदधर्षति । श्रद्धाऽइत्तेमषवृन्पार्थदिविवाजीवाजीसिपासति ॥ म
 धोनःसवृत्रहत्येषुचोदययेददतिप्रियावसु । तवप्रणीतीहयभ्यसरिभिविंध्यातरेमदुरिता+ ॥ १९ ॥ तवेदिंद्रायमंव
 सुत्वंपुष्यसिमध्यमं । सुत्राविध्वंस्यपरमस्तराजसिनकिंशुगोषुवृणवते ॥ त्वंविध्वंस्यधनदाऽअसिश्रुतोयऽईभवंत्याज

यः । तत्रायंविश्वःपुररुद्रपाथिवोरयुनामभिक्षत ॥ यदिद्रवावत्स्वमेतावद्द्रहमीयीय । स्तोतारुमिर्दधिपेरदाव
 सोनपापुदायथरासीय ॥ शिर्क्षेयमिन्महयुतेदिवेद्वेरायऽआकुहचिद्विदे । नहिवद्वन्यन्मधवन्नऽआप्युंवस्योऽअ
 स्तिपुिताचन ॥ तरणिरिस्तिपासतिवाजुपुरंध्यायुजा । आवऽइद्रंपुरुहूतंनभेगिरानोमितद्वेषुद्व ॥ २० ॥ नदुष्टु
 तीमत्योर्विद्वेवसुनस्येधंतेरविर्नरात् । सूर्याकिरिन्मधवन्तुभ्युंमावतेद्वेष्यांयत्पार्थेद्विवि ॥ अभित्वाशरनोनुमुदु
 रथाऽइवधुनर्वः । ईशानमस्यजगतःस्वहशुमीशानमिंद्रतरयुषः ॥ नत्वावाऽअन्योद्विव्योनपाथिवोनजातोर्जनि
 प्यते । अत्रायंतीमपवदिंद्रयाजिनोगुव्यंतस्वाहवामहे ॥ अभीपुतस्तदाभुरेद्रज्यायुःकर्नीयसः । पुरुवसुर्द्विमधव
 न्त्सनादसिभरेभरेचुहव्यः ॥ पराणुदस्वमपवन्नमिन्नान्सुवेदानोवसूकधि । अस्माकंबोधयचित्तमहाधुनेभवाधुधःसर्वा
 नां ॥ इंद्रकुतुंनुऽआभरपितापुत्रेभ्योयथा । शिक्षाणोऽअस्मिन्पुरुहृतयामंनिजीवाज्योर्तिरशीमहि ॥ मानोऽअज्ञा
 ताधुजनादुराधुयोद्भवादिवासोऽअर्वक्रमुः । त्वयाव्यंभवतुःशश्वतीरुपोतिशरतरामसि ॥ २१ ॥ (७।२।१६) श्वि
 त्यंयोमादक्षिणतस्कपर्दधियंजिन्यासोऽअभिहिर्षमुंदुः । उत्तिष्ठन्वोच्चेपरिर्वाहिणोन्नमदूरदादिवित्वेवासिंष्टाः ॥ दूरा

(७।२।१६) श्वित्यंचद्वितचतुर्दशचंस्यसूकस्यवसिष्ठऋषिःआद्यानांपंचानांवसिष्ठपुत्राऋषयःआद्यानांनवानांवसिष्ठपुत्रादेवताःअंत्या-
 नांपंचानांषसिष्ठोदेवताशिष्टुप् (आद्यानांनवानामिंद्रोदेवताअंत्यानांपंचानांवसिष्ठोदेवताव्यत्यासेनमिथ्यऋषीतीवा) ।

दिद्रमनयुक्तासुतेनतिरोधंशतमतिपातंमुषं । पाशद्युक्त्वास्ववायुतस्यसोमात्सुतादिद्रोऽवृणीतावसिंघान् ॥ एवेशुकुंसि
धुमेभिस्रतार्वेवृकंभेदमंभिर्जपान । एवेशुकंदाशराज्ञेसुदासंप्रावृद्धोवक्षणावोवसिंघाः ॥ जुष्टीनरोवक्षणावःपि
वृणासक्षमव्ययुंनकिलरिपाथ । यच्चकरीशुवृहृतारवृणद्वेशुष्मदधातावसिंघाः ॥ उह्यामिवेत्तणजोनाश्रितासो
दीधयुदाशराज्ञेवृतासः । वसिंघस्यस्तुवृतऽइद्रोऽअश्रोदुरंतसुभ्योऽअकृणोवृल्लोकं ॥ २२ ॥ दंडाऽइवेद्रोऽअज
।सऽआसुन्परिच्छिन्नाभरताऽअर्भुकासः । अभवच्चपुरऽएतावसिंघुऽआदित्वत्सूनांविशोऽअप्रथंत ॥ त्रयःकृण्वंति
नेपुरेत्स्तिघ्नःप्रजाऽआयुज्योतिरथाः । त्रयोधुर्मासिऽउपसंसचंतंस्वार्डिँत्वाऽअनुविदुर्वसिंघाः ॥ सूर्यस्येववृक्ष

द्योज्योतिरेपांसमुद्रस्यैवमहिमागंभीरः । वातस्येवप्रज्जवोनान्येनसोमोवसिंघाऽअन्वैतवेयः ॥ तऽइञ्चिण्यंहृदयस्यप्र
केतैःसहर्षवल्शमभिसंचरंति । युमेनतुतंपरिधिंयथतोऽप्सरसुऽउपसेदुर्वसिंघाः ॥ विद्युतोज्योतिःपरिसंजिहानंमि
श्रावर्तुणायदपश्यतांत्या । तत्तेजन्मोतैकैवसिंघागस्त्योयत्याविशऽआज्जभार ॥ २३ ॥ उतांसिभैत्रायरुणोवसिंघोर्व
श्यावहृन्मनसोधिजातः । द्रुप्संस्कृशंश्रुणादैव्येनविश्वेदेवाःपुष्करेत्वाददंत ॥ सर्पकेतऽउभयस्यप्रविद्वान्त्सहर्ष
दानऽउतव्यासदानः । युमेनतुतंपरिधिंयथित्येवन्नप्सरसःपरिज्जनेवसिंघः ॥ सुत्रेहंजाताविधिपितानमोभिःकुंभेरतःसि
पिचतुःसमानं । ततोहृमानऽउदियायमध्यात्ततोजातमृपिमाहूर्वसिंघं ॥ उक्थुभृतंसामभृतीविभतिंप्रावृणंविञ्चत्प्र

वदात्म्यं । उपैनाभाभ्यंमुमनस्यमानाऽआर्वांगव्यातिप्रतद्वोवसिष्ठः ॥ २४ ॥ (७।३।१) प्रशुकैतुंदेवीमनीपाऽअ
 स्मत्सुतद्वोरयोनवाजी+ ॥ विदुःपृथिव्यादिवोजनित्रंदृणवंत्यापोऽअधुक्षरंतीः ॥ आपश्चिदस्सैपिन्यंतपृथ्वीवृत्रेपुशरा
 मंसंतऽउत्राः+ ॥ आधूर्व्यसुदध्याताभ्यानिद्वोनयुज्रीहिरण्यवाहुः ॥ अभिप्रस्यताहेवयुत्रंयार्तेवपत्सन्तमनाहिनीत ॥
 रमनासमत्सुद्विनोतयुत्रंदर्धातक्रेतुंजनायवीरं+ ॥ उदस्यशुष्माद्भानुनात्तिविभित्भारंपृथिवीनभूमं ॥ ह्यमिद्वोऽ
 अयातुरश्लेसाध्वतेनुधियंदधामि ॥ अभियोद्वोर्वाधियंदधिव्यंप्रवोद्वुत्रावाचंकृणुध्वं ॥ आर्चष्टऽआसांपाथोनदीनां
 यरणऽउत्रमःसदस्यचक्षाः ॥ २५ ॥ राजाराष्ट्राणांपेशोनदीनामनुत्तमस्सैक्षत्रंविश्वार्यु ॥ अविष्टोऽअस्मान्निवश्वसुवि
 श्वद्युष्टृणोत्रशंसंनिनुत्सोः+ ॥ व्यंतुद्विद्युद्विपामशेवायुयोतुविव्यप्रपस्तूनां ॥ अवीन्नोऽअग्निहृद्व्यान्नमोभिःप्रेष्टोऽ
 अस्माऽअथायुत्सोमः ॥ सज्जद्वेभिर्पानपतंसखायंकुध्वंशिवोनोऽअस्तु ॥ अञ्जामुक्थैरहिगुणीपेवुभेनदीनारजः
 सुपीदन् ॥ मानोहिर्बुभ्योरिपेध्वान्मायुजोऽअस्यस्त्रिधहतायोः+ ॥ उत्तनऽएषुत्पुश्रवोधुःप्रत्येयंतुशधेतोऽअर्च्यः+ ॥

एतीयेनुवाकेद्वाविरातिसूक्तानि (७।३।१) प्रशुकैतुद्विपद्विपदाविराद् अंत्याश्चतस्रिषुभःअञ्जामु
 फ्यैरितिद्विपदायाअहिर्देवता मानोहिर्बुभ्योरित्यस्याअहिर्बुभ्यः (इत्यश्चत्वारिवैश्वदेवसूक्तानि । भेदपक्षे-देवाः १ आपः १ इंद्रः २ यज्ञः ३
 देवाः २ वरुणः १ देवाः ३ आप्तः १ अयानपात् १ अहिः १ अहिर्बुभ्यः १ देवाः २ देवपत्नीत्वष्टारः १ त्वष्टा १ विश्वे. ४ एवं २५)

तथैतिशब्दं स्वर्णभूमामहासेनासोऽअभेभिरपां ॥ आयन्नः पत्नीर्गमन्त्यच्छात्पद्यासुपुण्ड्रिर्धातुवीरान् ॥ २६ ॥
 मरिनुः स्तोभंत्यष्टाञ्जुपेतस्याद्दस्सेऽअरमतिर्वस्युः ॥ तानोरसत्रातिपाञ्चोवसून्यारोदसीवरुणानीशृणोतु । वरुणी
 भिः सुशरणोर्नाऽअस्तुत्पद्यासुदत्रोविदधातुरार्यः ॥ तन्नोरायः पर्वतास्तन्नऽआपुस्तद्रातिपाचुऽओपधीरुतर्थाः । वनु
 स्पतिभिः पृथिवीसजोपाऽइभेरोदसीपारिपासतोनः ॥ अनुतदुर्वारोदसीजिहातामनुद्यक्षीवरुणऽइर्दसखा । अनुवि
 भ्यंमरुतोयस्सहासोरायः स्यामधुरुणांधियथै ॥ तन्नऽइद्वेव रुणोमिनोऽअभिरापुऽओपधीर्विनिर्नाञ्जुपंत । शर्मन्त्स्याम
 मरुतामुपस्थैव्यंपात ॥ २७ ॥ (७३१२) शंनऽइर्द्वामीभवतामवोभिः शंनुऽइर्द्वारुणारतहव्या । शमिंद्रासोमा
 सुवितायशंयोः शंनुऽइर्द्वापुष्पावाजसार्ता ॥ शंनोभगः शर्मुनः शंसोऽअस्तुशंनः पुरंधिः शर्मुसंतुरार्यः । शंनः सत्यस्यसु
 यमस्यशंसः शंनोऽअर्थमापुरुजातोऽअस्तु ॥ शंनोधाताशर्मुधर्तनोऽअस्तुशंनऽजरुचीभवतुस्वधाभिः । शंरोदसीवृ
 हतीशंनोऽअद्भिः शंनोद्वेवानांसुहवानिसंतु ॥ शंनोऽअभिज्योतिरनीकोऽअस्तुशंनोऽसिन्नावरुणावुभिवनाशं । शंनः सु
 कृतांसुकृत्वानिसंतुशंनऽइपिरोऽअभिवातुवार्तः ॥ शंनोधावापृथिवीपूर्वहृत्तौशामंतारिक्षंडशर्येनोऽअस्तु । शंनुऽओप
 धीर्विनिर्नाभवंतुशंनोरजसस्पतिरस्तुजिष्णुः ॥ २८ ॥ शंनुऽइद्वेवसुभिर्द्वयोऽअस्तुशमोदित्येभिर्वरुणः सुशंसः । शं

(७३१२) शंनद्वामीदतिपचदशर्यससुरुस्यवसिषोविशेदेवाधिष्टप् (अन्नसुक्तेसर्वेविशिशेदेवाः) ।

नोरुद्रोरुद्रेभिर्जलापुःशंनस्त्यष्टाग्राभिरिहशृणोतु ॥ शंनःसोमोभवतुब्रह्मशंनःशंनोमावाणःशमुसंतुयज्ञाः । शंनःस्व
 रूणामितयोभवंतुशंनःमृस्व १ :शम्भस्तुवेदिः ॥ शंनःसूर्योऽउरुचक्षाऽउदेतुशंनश्चतस्रःप्रदिशोभवंतु । शंनःपर्वताभ्यु
 योभवंतुशंनःसिंधवःशमुसंतवार्यः ॥ शंनोऽअदितिर्भवतुव्रतेभिःशंनोभवंतुमूरुतःस्वर्काः । शंनोविष्णुःशमुपुषानीऽ
 अस्तुशंनोभुवित्रंशम्भस्तुवायुः+ ॥ शंनोदेवःसवितात्रायमाणःशंनोभवंतुपसोविभ्रातीः । शंनःपुर्जन्योभवतुमृजाभ्युः
 शंनःक्षेत्रस्यपातिरस्तुशंभुः+ ॥ २९ ॥ शंनोदेवाविश्वदेवाभवंतुशंसरस्वतीसहधीभिरस्तु । शमभिपाचुःशमुरातिपा
 चुःशंनोदिव्याःपाधीवाःशंनोऽअप्याः ॥ शंनःसत्यस्यपतयोभवंतुशंनोऽअर्धतःशमुसंतुगार्धः । शंनऽऋभर्धःसुकृतः
 सहस्ताःशंनोभवंतुपुत्रोहर्वेषु ॥ शंनोऽअजऽएकपाद्देवोऽअस्तुशंनोहिर्बुध् १ :शंसमृद्रः । शंनोऽअपानपात्पुरुस्तु
 शंनःपृथिविर्भवतुदेवगोपा ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुपतेदंब्रह्मक्रियमाणंनवीयः । शृणवंतुनोदिव्याःपाधीवासोगोर्जा
 ताऽउतयेयज्ञियासः ॥ येदेवानायज्ञियायुज्ञियानामनोर्षजत्राऽअमृताऽऋतज्ञाः । तेनोरासंतामुरगायमृद्ययुयंपात ०
 ॥ ३० ॥ (अथपरिशिष्टं ॥ शंवतीःपारयंत्येतत्पृच्छंतिवचोयुजा । अन्यारंत्युमाकेतुयऽएवेदमित्तिवचन् ॥ आ
 सार्केतुपरिस्वतंभारतीब्रह्मवर्धनीः । संज्ञानानामहीमातायऽएवेदमित्तिवचत् ॥ इंद्रलांकिविभुंभुंभानुनेयंसरस्वती ।
 येनसूर्यमरोचयद्यनेमेरोदसीऽउभे ॥ ज्ञपस्वाशेऽअंगिरःकाण्वंमेध्यातिधि । मात्यासोमस्वर्धुहत्सुतस्यमधुमत्तसः ॥

त्वमग्नेऽंगिरःशोचस्वदेववीतमः । आशीतमशंतमाभिरुष्टिभिःशांतिःस्वस्तिमर्कुर्यत ॥ शंनःकर्निकदहेवःपुर्जन्योऽअ
भिवर्षतु । शंनोद्यावापृथिवीशंमृजाभ्युःशंनपृथिहिपदुशंचतुंष्यदे ॥ १ ॥) इतिपंचमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

पंचत्रिंशद्व्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेद. १११ वसिष्ठपुरेभ्य. ९ वसिष्ठाये. ५ देवेभ्य. २
अश्वइ. इंद्राये. २ यज्ञाये. ३ देवेभ्य. २ वरुणाये. देवेभ्य. ३ अमाय. अपानप्लेग्नय. अहयेग्नय. अहयेवुधयाग्नय. देवेभ्य. २
देवपत्नीत्वष्ट्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. १९ ॥ इतिपंचमेतृतीयः ॥

प्रब्रह्मनवावोष्टाबुदुष्यःसावित्रमंत्येवाजिन्योभगमितिभागोवार्धचंऊर्ध्वःसस्रवेभ्वदेवंत्वोशुष्टिःप्रातर्भागांजग
त्याद्यालिंगोक्तदेवतांत्योपस्थाप्रब्रह्मणाणःपडुंभ्वदेवंतुप्रवःपंचदधिकंदाधिकंजगत्याद्याद्यालिंगोक्तदेवतांदेवध्वतु
क्ंसावित्रमिमाराद्रंत्रिष्टुवंतमापोयमापमृभुक्षणआर्भवंमंत्यादंभ्वदेवीवांसमुद्रज्येष्ठाआपर्मांमांत्रावरुण्या
शेयांवेभ्वदेवीनदीस्तुतिजगंतमंत्यातिजगतीशकरीवादित्यानांतचमादित्यंत्वादित्यासंःप्रथावाद्यावापृथि
वीर्यंवास्तोर्वास्तोपत्यममीवहाष्टोवास्तोपत्याद्यागायत्रीशेषाकुरुपरिष्टादृहत्यादयोनुष्टुभःप्रस्वापिन्यउपनि
षत्कईपंचाधिकामारुतंहाद्याएकादशद्विपदासध्वःसस्रपसाकमुक्षेपज्यंत्रायध्वेद्वादशत्रिप्रगाधादिनवन्याद्या
गायत्र्यांत्यानुष्टुभांद्रीभृत्युविमोचनी ॥ ४ ॥

स्त्वधैरयोवाजाऽऋभुक्षणोऽअमृकः । अभिनिपुष्टैः सर्वनेपुसोभुर्मदं सुश्रिपामुहभिः पुणध्वं ॥ ययंहरत्नं मुषवत्सुष
 त्यस्वदराऽऋभुक्षणोऽअमृकं । संयज्ञेषु स्वधावतः पिवध्वं विनोराधां सिमितिभिर्दधध्वं ॥ उवोचिध्रिहिमषवन्दृष्यांस्
 होऽअर्भस्त्वसुतोविभ्रगो । उभार्तेपूणार्थसुनागभस्तीनसन्तानियमतेवसव्या* ॥ त्वार्मिद्वस्वयथाशाऽऋभुक्षावाजोनसा
 धुरस्तमेव्युक्ता । ययंनुतेदाश्वसः स्यामुन्नहं कृणवंतो हरिवोयसिष्ठाः ॥ सनितासिप्रवतो द्वाशुयेचिद्याभिविषेपोहर्त्यश्व
 धीभिः । यन्नमाजुतेयुज्याभिरुतीकदानंऽइंद्ररायऽआदशस्ये ॥ ३ ॥ द्वांसयसीववेधसस्त्वनंः कदानंऽइद्वचसोबु
 योधः । असीतात्याधियारपिसुवीरपुक्षोनोऽअर्वात्युहीतवाजी ॥ अभियंदेयीनिकृतिश्चिदीशेनक्षतंऽइंद्रंशरदः सुपृ
 क्षः । उर्पचिवंधुर्जरदष्टिमैल्यस्ववेदंश्वकृणवंतमर्ताः ॥ आनोराधांसिसवितःस्त्वध्याऽआरायोयंतुपर्बतस्वरातो । स
 दानोद्विष्यः प्रायुःसिषकुययंपात ॥ ४ ॥ (७।३।५) उदुष्यदेवः सवितार्थयामहिरण्ययीमुमतिं यामशिश्रेत् ।
 नूनं भगो हव्यो मानुषेभिविपोरत्वापुरुवसुदर्धाति ॥ उदुतिष्ठसवितः श्रुध्वं गृस्य हिरण्यपाणुप्रभृतायुतस्य । व्युर्गुर्धाप
 ध्वीमुमतिं वृजानऽआदृभ्यो मर्तुभोजनंसुवानः ॥ अर्पिष्टुतः सवितार्द्वोऽअस्तयमाचिद्धिभ्वेवसवोणति । सनुः स्तो
 माक्षमस्य गृध्वनोधादिश्वेभिः पातु प्रायुभिर्निसूरीन् ॥ अभियंदेव्यादितिर्गुणात्सर्वदेवस्य सवितुर्जुषाणा । अभिसुवा

(७।३।५) उदुष्यदेव इत्यष्टर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठः आधानां पणानां सवित्वा अंत्ययोर्द्वयोर्वाजिनश्चिद्रूप । (भगमित्यर्थस्य भगोवा) ।

जिवरुणोगुणं त्यभिभिन्नासोऽअर्पुमासजोषाः ॥ अभियेमिथोवृनुपुःसपतेरातिद्विरोरतिपाचःप्रथिव्याः । अहिर्बु
 इयऽउत्तनःशृणोतुवख्येकधेनुभिनिपातु ॥ अनुतन्नोजारपतिर्मसीष्टरत्नदेवस्यसचितुरियानः । भगममोवसेजोहवी
 तिभगमनुमोऽअर्धयातिरत्नं ॥ शानोभवंतुवाजिनोहवेधुदेवतातामितद्रवःस्युर्काः । जंभयतोहिष्टुकरक्षांसिसनेभ्युस्य
 द्युयवृक्षमीयाः ॥ वार्जेवाजेवतवाजिनोधनेषुविप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः । अस्समर्धःपिवतमादयध्वंतसायातपृथिभि
 देवयानैः ॥ ५ ॥ (७३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निःसुभतिवस्योऽअश्रेत्प्रतीचीज्जणिंदेवतातिमेति । भुजातेऽअर्द्रिरथ्येव
 पंथामृतंहीतानऽइष्टितोवज्जाति ॥ प्रवावृजेसुप्रयावृहिरपुमाविशपतीव्वीरिटऽइयाते । विद्यामकोरुपसःपूर्वहृतोवा
 युःपूयास्वस्तयेनियुत्वान् ॥ ज्मयाऽअत्रवसवोरतदेवाऽउत्तरावंतरिक्षेमर्जयंतशुभ्याः । अर्वाक्युधऽउरुज्वयःकृणुध्वंश्रो
 तादूतस्वज्जगमुपानोऽअस्स+ ॥ तेहियज्ञेषुयज्ञियासऽऊर्माःसुधस्युधिर्ध्वेऽअभिसातिदेवाः । ताँऽअध्वरऽउश्रतोयस्यमे
 श्रुष्टीभगंनानासत्यापुराणि ॥ आग्नेनिरोदिवऽआपृथिव्यामित्रंवहवुरुणमिंद्रमग्निं । आर्यमणुमदितिविष्णुमेप्रांसरस्व
 तीमरुतोमादयंतां ॥ ररेहृव्यंभतिभिर्युजियाज्ञानक्षतकामंमत्वाँनामसिन्धन् । धातारुयिमवित्स्वसंदासांसक्षीमहिद्यु
 ज्येभिर्बुदेवैः ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुतिवसिष्ठं कृतावानोवरुणोभिन्नोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमंनोऽअर्कयुयंपात ०
 (७३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निरविसप्तर्षस्यसूकस्यवसिष्ठोविधेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-विधेदेवाः १ वायुपूषणी १ विधेदेवाः ५ एवं ७) ।

॥ ६ ॥ (७३।७) ओश्रुष्टिर्विद्वध्याऽसमेतप्रतिलोमंदधीमहितुराणां । यदुद्यदेवःसचितासुयातिस्यामास्यरुचि
 नोविभ्रानो^४ ॥ मित्रस्तत्रोवरुणोरोदसीचुद्युभंक्रमिंद्रोऽअयुमाददातु । दिदेष्टुदेव्यादित्तीरेकर्णोवागुश्रुयन्नियुवैतेभग
 श्च ॥ सेदप्रोऽअस्तुमरुतःसश्रुष्मीयंमर्त्यपुपदध्याऽअवाध । उतेमग्निःसरस्वतीजुनंतिनतस्यरायःपर्युतास्ति ॥ अयं
 हिनेतावरुणऽऋतस्यमित्रोरजानोऽअयुमापोधुः । सुहवादेव्यदितिरनुर्वीतेनोऽअंहोऽअतिपरुन्नरिष्टान् ॥ अस्यदेव
 स्वमीहुषोवृथाविष्णोरेपस्यप्रभूयहृविभिः । विदेहितुद्रोऽकुद्रियंमहित्वंयासिष्टयातिरश्विनाविरावत् ॥ मात्रंपूषन्नाष्टु
 णऽइरस्योवरुन्नीयद्रातिपाचश्चरासन् । मयोभुवोनोऽअर्वातोनिपांतुष्टुष्टिपरिजम्बायातोददातु ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुते
 वसिष्ठंऋतायानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमनोऽअर्कयूयंपात० ॥ ७ ॥ (७३।८) प्रातर
 सिंप्रातरिंद्रहवामहेम्रातिसिंत्रावरुणाप्रातरश्विना । प्रातर्भोगंपूषणंक्षणस्पतिंप्रातःसोममुतरुद्रंहुवेम ॥ प्रातर्जितंभग
 मप्रहुवेमव्यंपुत्रमदितेयोविधुर्ता । आध्रश्चिद्यंमन्यमानस्तरश्चिद्राजाचिद्यंभगंभूक्षीत्याह ॥ भगप्रणोतर्भगसत्यराधो
 भगोसांधियमुदवाददक्षः । भगप्रणोजनयगोभिरश्वैर्भगप्रवृभिर्नूवंतःस्याम ॥ उतेदानीभगवंतःस्यामोतर्पणित्वऽउत

(७३।७) ओश्रुष्टिरितिसप्तचंससूकस्यवसिष्टोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (अत्रारित्वाविश्वेदेवाः) । (७३।८) प्रातरग्निमितिसप्तचंससू
 कस्यवसिष्टोभगः आयायाअग्निद्रामित्रावरुणाश्विभगपूषणस्पतिरुद्रादेवताःअत्यायाउपा आयाजगतीदोषास्त्रिष्टुभः ।

मध्येऽर्हा । ततोर्दितामधवन्त्सूर्यस्ययुयं देवानां सुमतीस्याम ॥ भगऽप्यभगवाँऽअस्तु देवास्तेनव्यंभगवंतःस्याम ।
 तंत्वाभगसर्वऽइज्जोहवीतिसर्वाभगपुरऽप्युताभवेह⁺ ॥ समभ्वरायोपसोनमतदधिकारवैबुशुचयेपुदार्य । अर्वाचीनं
 सुविदंभगंनोरथमिवाश्वान्जिनुऽआवहंतु ॥ अश्वान्वातीर्गोमतीर्नऽजपासोवीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः । धृतंदुहाना
 विश्वतःप्रपीतायुयंपात ॥ ८ ॥ (७।३।९) प्रब्रह्माणोऽअंगिरसोनक्षंतप्रकंदनुर्नभन्त्यस्यवेतु । प्रधेनवऽउदप्रु
 तोनवंतयुयतामद्रीऽअध्वरस्यपेशः ॥ सुगस्तोऽअग्नेसर्नवितोऽअध्वान्युश्वासुतेहरितोरोहितश्च । येयासन्नन्नरुपावी
 र्याहोह्रुवेदेवानांजनिमानिसुतः⁺ ॥ समुवोयज्ञंमहयज्ञमोभिःप्रहोतामंद्रोरिरिचऽउपाके । यज्ञस्वसुपुर्वणीकदेवा
 नायज्ञियाम्रमतिवदृत्याः ॥ यदावीरस्यरेवतोदुरोणेस्योन्नशीरतिथिराचिकेतत् । सुपीतोऽअग्निःसुधितोदमऽआ
 सविशेदातिवार्यमिथस्य ॥ इमंनोऽअग्नेऽअध्वरंजुपस्वमरुतिस्वद्रेयशसंकुधीनः । आनकावाहिःसदतामपासोशंतामि
 त्वावरुणायजेह⁺ ॥ एवान्निसंहस्यंशुवसिष्टोरायरकामोविश्वरूप्यस्यस्तात् । इयंरुपिंप्रथुद्वाजंमसेयुयंपात ॥ ९ ॥
 (७।३।१०) प्रवोयज्ञेषुदेव्यंतोऽअर्चन्त्यावानमोभिःपृथिवीऽइपथ्यै । येषांब्रह्माण्यसमानिविप्राविव्यगिव्यंतिवृनि

(७।३।९) प्रमहाणहतिपठर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवाखिलिष्टुप् (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः १ अग्निः १ देवाः १ अग्निः ३ एवं ६) ।
 (७।३।१०) प्रवोयज्ञेषुव्यतिपचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवाखिलिष्टुप् (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः १ यज्ञः १ विश्वेदेवाः २ अग्निः १ दधिक्रा-

नोनशाखाः ॥ प्रयज्ञऽर्तुहेत्वोनससिरुथञ्चभ्यंसमनसोषृताचीः । स्तुणीतवृहिरध्वरायसाधूर्वाशोचीपिदेयून्य
 रयुः ॥ आपुत्रासोनमातरंधिभृत्राःसानीद्विवासोवृहिर्पःसदंवु । आविभ्याचीविद्व्यामनक्त्वग्नेमानोद्विचतातामृध
 रकः ॥ तेषीपतंजोपुमायजत्राऽऋतस्यधारःसुदुष्टादुहानाः । ज्येष्ठोऽअद्यमहुऽआवसृनासागीतनुसमनसोयति
 धृ ॥ एवानोऽअग्नेविद्यादशस्त्वयावयंसहसावृषारक्राः । रायायुजासंधुमादोऽअरिष्टाययुंषात० ॥ १० ॥
 (७।३।११) दधिक्रांवःप्रथममश्विनोपसमिद्धंभगमूतयेहुवे । इंद्विष्णुंपूर्णंब्रह्मणस्पतिमादित्यानद्यावापृ
 थिवीऽअपःस्वः* ॥ दधिक्रामुनर्मसावोषयंतऽउदीराणायज्ञमुपप्रयंतः । इकांद्वीवृहिसादयंतोश्विनाविप्रासुहवा
 हुवेम ॥ दधिक्रावाणंबुवुधानोऽअग्निमुषुवुवऽउपसंसूर्युगां । इभंमांश्चतोर्वरुणस्वबुभुंतविभ्यासहृरितायावयंवु ॥
 दधिक्रावाप्रथमोवाज्यवाग्नेरथानांभवतिप्रजानन् । संघिटानऽउपसासूर्युणादित्येभिर्वसुभिरंगितोभिः ॥ आनोदधि
 काःपृथ्यामनक्त्वृतस्यंपंधामन्वेतवाऽउ । शृणोतुनोदैव्यंशधोऽअग्निःशृणवंतविश्वेमहिषाऽअमृराः ॥ ११ ॥

श्युषोमिभगंद्रविष्णुपुत्रब्रह्मणस्पत्यादित्यावापृथिव्यापः १ एवं ६) । (७।३।११) दधिक्रांवद्विपंचर्चससूक्त्वसिष्टोवधिक्रा आधा-
 यादधिक्राश्युषोमिभगंद्रविष्णुपुत्रब्रह्मणस्पत्यादित्यावापृथिव्यापस्त्रिष्टुवायाजगवी ।

(७१३।१२) आदेवोयातुसच्चितासुरातीतरिक्षप्रावर्हमानोऽअश्वः । हस्तुदधानानयापुरुषाणानवशापन्मभसुपन्मदृश ॥
उदस्यग्राह्याचिराधुदंताहिरण्ययादिवोऽअतीऽअनष्टा । ननंसोऽअस्यमहिमापनिष्टसुरश्चिदस्माऽअनुदादपुस्यां ॥
सर्धानोद्वेयःसच्चितासदावासाधिपदसुपतिर्वसूनि । विश्रयमाणोऽअमर्तिसुरुर्चामर्तुभोजनमधरासतेनः ॥ इमागिरः
सच्चितारंसुजिह्वपूर्णगभस्तिमीळतेसुषाणि । चित्रंवयोवहदस्मेदधातुययंपात ॥ १२ ॥ (७१३।१३) इमारुद्रार्थ
स्तिरथन्वनेगिरःक्षिप्रपवदेवायस्यधाते । अथाह्वायुसहमानायवेधसोत्तिगमायुधायभरताशृणोतुनः ॥ सहिक्षयेणक्ष
म्यस्यजन्मनःसाधाज्येनदिव्यस्यचेतति । अयन्नवंतीरुपनोदुरश्चरानभीयोर्हृजासुनोभव ॥ यातोद्विद्युदवसुष्टादिव
स्परिक्षसयाचरतिपुटिसावृणकुनः । सहस्रंतेस्वपिवातभेषुजामानस्तोकेपुतनयेपुरीरिपः ॥ मानोवधीरुद्रमापराद्वा
मातेभूमप्रसितार्हाहीळितस्य । आनोभजयुष्टिंपिजीवशंसेययंपात ॥ १३ ॥ (७१३।१४) आपुयेवंःप्रथमदेवयंतं
इंद्रपानंममिमंभृणवतेकः । तंयोवयंशुचिमरिप्रमद्यधृतमुपमधुमंतवनेम ॥ तममिमंमपुमधुमत्तमंघोपानर्पादवत्वाशुहे
मा । यस्मिंश्चिद्वोवसुभिर्मादियातेतमश्यामदेवयंतोवोऽअद्य ॥ शतपवित्राःसुधयामदंतीदेवीद्वानामपियंतिपा

(७१३।१२) आदेवइतिचतुर्भ्यस्यसूक्तस्यवसिष्ठःसवित्वाधिष्टुप् । (७१३।१३) इमारुद्रयेतिचतुर्भ्यस्यसूक्तस्यवसिष्ठोरुद्रोजगत्सं
त्याधिष्टुप् । (७१३।१४) आपुयेवंइतिचतुर्भ्यस्यसूक्तस्यवसिष्ठआपधिष्टुप् ।

धः । ताऽइंद्रस्वनमिनंतिव्रतानिसिंधुभ्योहृद्व्यधृतवज्जुहोत ॥ याःसूर्यैरुग्निभिरातृतानयाभ्युऽइंद्रोऽअरदद्वातुमु
 षिं । तेषिधयोवर्तिवोधातनानोयुयंपात ॥ १४ ॥ (७।३।१५) ऋभुक्षणोवाजामादयध्वमस्सेनरोमधवानःसुतस्य ।
 आयोवर्चिःऋतवोनयातांविभ्योरधुनयवर्तयंतु ॥ ऋभुर्ऋभुभिरुग्निवःसामुधिभ्योविभुभिःशर्वसाशर्वांसि । वाजोऽअ
 स्वाँऽअवतुवाजसाताविद्रेणयुजातरुमधुव्रतं ॥ तेचिद्धिपूर्वैरुग्निभिसंतिशासाविभ्याँऽअर्यऽउत्पूरतीतिवन्धन् । इंद्रो
 विभ्याँऽऋभुक्षावाजोँऽअर्यःशर्वाँसिंधुत्याहुणवृन्धिनृभणं ॥ नूदेवासोवरिदःकर्तनानोभूतनोविभ्वेवसेसुजोषाः । सम
 सेऽइप्यंसवोददीरन्युयंपात ॥ १५ ॥ (७।३।१६) समुद्रज्येष्ठाःसल्लिस्समध्यात्पुनानायुत्यनिविशमानाः ।
 इंद्रोयावृज्जीवृषभोर्रादृताऽआपोद्वीरिहममवंतु ॥ याऽआपोदिव्याऽउतवास्ववीतिखुनित्रिमाऽउतवायाःस्वयंजाः ।
 समुद्रार्थायाःशुचयःपावकास्ताऽआपो ॥ यासाराजावरुणोयातिमध्येसत्यानूतेऽअवृषयन्जनानां । मधुश्चुतःशुच
 योयाःपावकास्ताऽआपो ॥ यासुराजावरुणोयासुसोमोविभ्वेद्वायासूर्जमर्दति । वैभ्यानरोयाःस्वग्निःप्रविष्टस्ताऽ
 आपो ॥ १६ ॥ (७।३।१७) आमांमित्रावरुणहरक्षतंकुलाययद्विभ्ययन्मान्ऽआनन् । अज्जकावंदुर्दशीकंतिरो

(७।३।१५) ऋभुक्षणइतिचतुर्ऋचससूक्तस्यवसिष्ठऋभवसिष्ठपृष्ठांशलायाविभ्वेदेवावा । (७।३।१६) समुद्रज्येष्ठाइतिचतुर्ऋचससूक्तस्यवसि
 ष्टआपसिष्ठपृष्ठा (७।३।१७) आमांमितिचतुर्ऋचससूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणाविभ्वेदेवानयइतिक्रमेणदेवताजगत्सत्यासिजगतीशकरीवा ।

दधुमामांपथेनुरपसाविदुस्सर्तः ॥ यद्विजामुत्पत्तपिपदंनुभुवदधीवंतौपरिकुल्फोच्चदेहत् । अग्निष्टब्धोच्चत्रपवाधता
 सितोमामां ॥ यच्छब्दमूलोभवतिप्रथदीप्यदोषधीभ्यःपरिजायतेविपं । विश्वेदेवानिरितस्तत्सुवंतुमामां ॥ याः
 प्रयतोनिवत्तडुद्धत्तडुद्धत्तवीरनुदकाश्रयाः । ताडअस्मभ्युपयसापिन्चमानाःश्रियादेवीरश्रिपुदाभवंतुसर्वांनुचोऽअ
 शिसिदाभवंतु ॥ १७ ॥ (७३।१८) आदित्यानामवसानूर्त्नेनसक्षीमहिशर्मणाशंतेमेन । अनागास्त्वेऽअदिति
 र्येतुरासंद्भुमंभुशंदधत्तश्रोपमाणाः ॥ आदित्यासोऽअदितिर्मदयंतासिन्नोऽअर्धुमावरुणोरजिष्ठाः । अस्माकंसंतुभुव
 नस्यगोपापिधैतुसोमभवसेनोऽअद्य ॥ आदित्याविश्वेसरुतश्चविश्वेदेवाश्चविश्वऽऋभवश्चविश्वे । इंद्रोऽअग्निर्भिव
 त्राद्युष्ट्यानायुयंपात ॥ १८ ॥ (७३।१९) आदित्यासोऽअदितयःस्यासुपूद्ववावसवोमर्त्युना । सनेममिन्नावरु
 षासर्गोभयोमथापापुधिधीभवंतः ॥ सितस्तन्नोवरुणोमामहंतयमैतोकायुतनयायगोपाः । मार्वोभुजेमान्यजातमे
 नोमात्तरुःभिपराशुोयद्यमभ्ये ॥ सुरण्यवोंगिरसोनक्षत्रदंडैवस्यसवितुरियानाः । पितृत्वतन्नोमहान्यजन्नोविश्वेदे
 धात्तरानसोशुभर ॥ १९ ॥ (७३।२०) प्रथावायुन्नैःपृथिवीनमोभिःसुवाधऽईलेष्टुहृतीयजने । तेचिद्धिपूर्वकृव

(७३।१८) आदित्यानां शिवात्पत्तपिपदंनुभुवदधीवंतौपरिकुल्फोच्चदेहत् । (७३।१९) आदित्यास इतिवचस्यसुक्कस्यवसिष्ठआदित्याबिष्टुम् ।
 (७३।२०) मर्वावोभयोमथापापुधिधीभवंतः । (७३।२०) प्रथावायुन्नैःपृथिवीनमोभिःसुवाधऽईलेष्टुहृतीयजने ।

यो गणतः पुरो महीदधिरेद्वयुत्रे ॥ प्रपूर्वजेषु तत्रानव्यसीभिर्गाभिः कृणुष्वंसर्दनेऽक्रतस्य । आनीषायापृथिवीर्दिव्येन
 जननेयातुमहिवांवरुंध । उतो हियांरब्रुधेयां निसंतिपुरुणिघायापृथिवीसुदासे । अस्मेधत्तयदसुदस्क्रुधोयुयुयंपात ०
 ॥ २० ॥ (७३१२१) वासोऽप्यतेप्रतिजानीत्युस्मान्त्स्वाविशोऽर्धनीयोभंयानः । यत्त्वेमहुंप्रतितन्नोऽपृथुपृथुशंनोभ
 वद्विपदुशंचतुष्यदे ॥ वासोऽप्यतेप्रतरणोऽपृथुपृथुशंनोभिरश्वेभिरिदो । अजरासस्तेसुख्येस्यामपितेवंपुत्रान्प्र
 तिनोजुपस्य ॥ वासोऽप्यतेशुगमयांससदातेसक्षीमहिर्णयवागातुमत्या । पाहिक्षेमऽउतयोगेवरनोयूयंपात ० ॥ २१ ॥
 (७३१२२) अमीवृहावास्त्रोऽप्यतेविश्वारूपाण्याविशान् । सर्वासुशेवऽपृथिनः ॥ यदर्जुनसारमेयद्वतःपिशंगयच्य
 से । वीवश्वाजंतऽऋष्टयुऽउपुषकेषुवर्षतोनिपुस्वप ॥ स्तोत्रायसारमेयतस्करंवापुनःसर । स्तोत्रनिर्द्रस्यरायसिक्कि
 म्स्मान्दुच्छुनायसे ० ॥ त्वंस्वकुरस्यर्ददृहितवददर्वुस्वकुरः । स्तोत्रनिर्द्रस्यरायसिक्किमुस्मा ० ॥ सस्तुभ्रातासस्तुपिता
 सस्तुश्वासस्तुधिरपतिः । सुसंतुसर्वज्ञातयुःसस्तुयमभिजोर्जनः ॥ यऽआस्तेयश्चरतिव्यश्चरयतिजोर्जनः । तेषांसं
 हन्मोऽअक्षाणियधेदंहृन्म्यंतथा ॥ सहस्रशृंगोवृषभोयःसमुद्रादुदाचरत् । तेनासहस्र्येनावृयंनिजनांत्स्वापयामसि ॥

(७३१२१) वसोऽप्यवद्वितव्यस्यसूकस्यवासिषोवास्त्रोऽप्यतिक्किपुप् । (७३१२२) अमीवृहस्यद्वत्स्यसूकस्यवासिषःआषायावास्त्रोऽप्यतिः
 द्वितीयादिस्मानांप्रस्थापिनीआषायायनीततस्त्रिक्कउपरिद्राहृद्वलःअत्याश्वतसोनुपुभः ।

प्रोष्ठे शयापले शयाना रीर्यास्तल्पुशीवरीः । स्त्रियोषाः पुण्यगंधास्ताः सर्वाः स्वापयामसि ॥ २२ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥
 स्वप्नस्वप्नाधि करणोसर्वनिर्नापयुजने । आसूर्यमन्थान्त्स्वापयुखं १७ ज्ञापिवाद्दं ॥ अर्जगरोनामसुर्पः सर्पिरंविषोम
 शान् । तस्मिन्हिसर्पः सुधितस्तेनत्वास्वापयामसि ॥ सर्पः सर्पोऽअजगरः सर्पिरंविषोमहान् । तस्सर्पोत्सिधयुस्तस्य
 गाधमशीमहि ॥ क्वाळिकोनामसुर्पोनवनानगसहस्रचक्रः । यमूनहदेहसोजातोइयोनारायणवाहनः ॥ यदिक्वाळिकेदु
 तस्ययुदिकाः क्वाळिकाद्रयात् । जन्मभूमिमतिक्रान्तेनिर्विषोयातिकालिकः ॥ आयाहीद्रपूधिभिरीळितेभिर्बुञ्जमिमं
 नोभागधेयंजुपस्य । तसांजहुमातुलस्येवयोपाभागस्तेपेत्तुवसेयीव्यामिव ॥ यशस्कंरुवलवंतंप्रभुत्वतमेवराजाधिप
 त्तिर्वभूव । संकीर्णानागाभ्युपतिनराणांसुभंगल्यंसततंदीर्घमायुः ॥ कुकोटकोनामसुर्पोयोहृष्टीविपुऽउच्यते । तस्यसुर्प
 स्यसुर्पत्वंतस्यसुर्पनमोस्तुते ॥ १ ॥) (७१४१) कर्ह्वेयक्वानरः सनीळारुद्रस्यमर्थाऽअथास्वश्वः ॥ नकिर्ह्येपांज
 नंप्रिवेदतेऽअंगविद्विमिथोजनिर्वं ॥ अभिस्यूभिभिर्भयोवपंतवातस्वनसः श्युनाऽअस्पृभन् ॥ एतानिधीरोनिणयाचि
 केतपृश्चिर्वदुधोमुहीजभार ॥ साविद्रसुवीरामरुद्धिरस्तुसनात्सहंतीपुव्यंतीनम्पं ॥ यामुंवेर्षाः शुभाशोभिष्ठाः श्रिया

चतुर्थेनुवाकेपचदशसूकानि (७१४१) कर्ह्वेयक्वाइतिपंचविंशत्युचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमरुतविष्णुप्रायाएकादशद्विपदाविराजः । (अत्रांसा
 यावैश्वदेवत्वंकश्चिन्मन्वतेवन्मानाभावाहुपेक्ष्यं) ।

संभिश्चाऽओजोभिर्भूमाः⁺ ॥ उग्रं चऽओजः स्थिराश्वांस्यधाम्करिर्गुणस्त्वविष्मान् ॥ शुभ्रोवः शुष्मः कुभ्रीमनांसि
धुनिर्धुनिरियार्थस्य धृष्णोः⁺ ॥ सनेभ्यस्सद्योतद्विद्युमार्वो दुर्मतिरिहप्रणङ्गः ॥ प्रियावोनामहुवेतुराणामायत्तपन्म
रतोवावशानाः⁺ ॥ २३ ॥ स्यायुधासऽइमिणः सुनिकाऽउतस्त्रयंतन्धुः शुभमानाः ॥ शुचीवोहृव्यामरतुः शुची
नांश्चाहिभ्यध्वरंशुचिभ्यः । ऋतेनसत्यमृतसापंऽआयुन्धुचिजन्मातुः शुचयः पायुकाः ॥ अंसुव्यामरतः ख्रादयो
वोवक्षः सुरक्माऽउपशिश्रियाणाः । विविद्युतो नद्युष्टिर्भारुचानाऽअनुस्वधामायुधैर्यच्छमानाः ॥ प्रबुध्यावऽईरतेम
दांसिप्रनामानिप्रयज्यवस्तिरध्वं । सृष्टिसिद्युदभ्यंभागमेतंगृहमेधीयंमरतो जुषध्वं ॥ यदिस्तुतस्यमरतोऽअधीथेरथा
विप्रस्वयाजिनोहवीमन् । मध्वरायः सुवीर्यस्य दातनुच्चिद्यमन्यऽआदभ्दरावा ॥ २४ ॥ अत्यासो नये मरतुः स्वर्चो यक्षदशो
नशुभयंतमर्याः । तहभ्युषाः शिशवो नशुभ्रावत्ससो नप्रक्रीळिर्नः पयोधाः⁺ ॥ दशस्यतो नो मरतो मूळंतु वरिवस्य तोरोदसी
सुमेकं । आरेगो हानुहायधोवोऽअस्तुसुक्रोभिरसंवसवो नमध्वं ॥ आवोहोताजो हवीतिसत्तः सत्रार्चिरातिर्मरतो नृणा
नः । यऽईवतो वृषणाऽअस्ति गोपाः सोऽअद्वयावीहवतेवऽउकथैः⁺ ॥ हुमेतुरंमरतो रामयंती मेसहः सहसुऽआनमंति ।
हुमेदासं वनुष्यतो निपांति गुरुदेवोऽअररपेदधंति ॥ हुमेरुधांचिन्मरतो जुनंति भूमिचिद्ययावसवो ज्ञपंत । अर्पवाधध्वं
वृषणस्तर्मांसिधुचविभ्वंतनयं लोकमस्से ॥ २५ ॥ मार्वो द्वात्रान्मरतो निररामसापुश्चादध्वरथ्योविभागे । आनः स्या

हर्भजतनायसव्येइयदीसुजातवृषणोवोऽअस्ति ॥ संयद्धनंतमुन्युभिर्जनासुःशूरायुह्रीव्योपधीषुविष्णु । अधस्सानोम
 रतोरुद्रियासखातारोभूतपुतनास्वर्यः+ ॥ भूरिचक्रमरुतःपित्र्याण्युक्थानियावःशुस्यतेपुराचिद्व । मुरुभिर्भ्रमःपुत
 नासुसाहामुरुद्विरित्सनितावाज्मर्वा ॥ अस्मेवीरोमरुतःशुष्यस्तुजनानांयोऽअसुरोविधुर्ता । अपोयेनसुक्षितयेतरे
 माधुस्वमोकोऽअभिबःस्याम ॥ तत्रऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअग्निरापुऽओपधीर्वनिनोजुपंत । शर्मन्त्स्याममुरुताभुपस्थेयु
 यंपात०॥२६॥ (७।४।२) मध्वोवोनाममरुतंयजत्राःप्रयज्ञेषुशर्वसामदंति । येरुजयंतिरोदसीचिदुर्वोपिन्वत्सुंत्संयदया
 सुरभाः+ ॥ निचेतारोहिमरुतोर्गणतंप्रणेतारोयजमानस्यमन्म । अस्माकमुद्यविदयेयुवाहिरावीतयेसदतपिप्रिया
 णाः+ ॥ नैतावदन्येमरुतोयधुमेभ्राजंतैरुक्मैरायुधैस्तनूभिः । आरोदसीविश्वपिशाःपिशानाःसमानमुंज्यंजतेशुभे
 कं+ ॥ ऋधुक्सवाभोमरुतोद्विद्युदस्तुयद्दुऽआगःपुरुपुताकराम । मावुस्तस्यामपिभूमायजत्राऽअस्मेवोऽअस्तुसुमतिश्च
 निष्ठा ॥ कृतेचिदन्नमरुतोरणंतानवुद्यासुःशुचयःपावुकाः । प्रणोवतसुभतिभिर्यजत्राःप्रवाजोभिस्तिरतपुष्यसेनः ॥
 उतस्तुतासोमरुतोव्यंतविश्वेभिर्नामिभिर्नरोहुर्वोपि । ददांतनोऽअमृतस्यप्रजायैजिगतरायःसुवृतामुधानि ॥
 आस्तुतासोमरुतोविश्वेऽऊतीऽअच्छासूरीन्त्सर्वताताजिगात । येनुरस्मनाशतिनोवुर्धयेतिययंपात० ॥ २७ ॥

(७।४।२) मध्वोवइतिसमर्चस्सूक्सवसिष्टोमरुतविष्णु ।

नोबुद्धिःसदंतावितान्चनःस्फुहर्हिण्णिदातवेवसु । अंशेधंतोमरुतःसोम्येमधुरास्वाहृहमादयाध्वै ॥ २९ ॥ सुस्वश्चिद्धितु
 न्व१ःशुंभमात्ताऽआहंसासोनीलपुष्पाऽअपषन । विश्वंशर्षोऽअभितोमानिर्षेदुनरानरुण्वाःसर्वनेमदंतः ॥ योनीमरुतो
 ऽअभिदुर्हृणाशुस्तिरश्चिचानिवसद्योजिषांसति । इहःपाशान्प्रतिसर्षुचीष्टतर्षिधेनहन्मनाहंतनातं ॥ सांतपनाऽइ
 दंहुविमर्कतुल्लज्जुष्टन । युष्माकृतीरियादसः ॥ गृहमेधासुऽआगतमरुतोभापभूतन । युष्माकृतीसुदानवः ॥
 इहेहवःस्वतवसःकवयुःसूर्यत्वचः । यज्ञंमरुतुऽआवृणो ॥ त्र्यंवकंयजामहेसुगंधिषुष्टिवर्धनं । उर्वारुकमिवबधनान्मु
 त्योसुंक्षीयमानृतात् ॥ ३० ॥ इतिपंचमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

पदत्रिशोष्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि २४ ऋचः १५६ ॥ त्यागाः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइ, ३ इंद्रार्थमभ्या, रुद्राये, नदीभ्य, मरुत्या,
 विश्वेभ्योदेवेभ्य, विष्णुमरुत्या, ऋमुभ्य, २ इंद्राये, ६ सवित्र, ६ वाजिभ्य, २ विश्वेभ्योदेवेभ्य, वायुपूषभ्या, विश्वेभ्योदेवेभ्य,
 १२ अर्षाद्रभिनावरुणाश्विनगणपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुदेभ्य, भगाये, ५ उपसह, विश्वेभ्योदेवेभ्य, अन्नय, देवेभ्य, अन्नय, ३ विश्वेभ्योदेवे-
 भ्य, यज्ञाये, विश्वेभ्योदेवेभ्य, २ अन्नय, दधिक्राश्वयोमिभगोद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यवावाष्टथिव्यज्याह, दधिक्राह, ४ सवित्र, ४
 रुद्राये, ४ अज्या, ४ ऋमुभ्य, ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य, अज्या, ४ मित्रावरुणाभ्या, अन्नय, विश्वेभ्योदेवेभ्य, नदीभ्य, आदित्येभ्य, ६
 वावाष्टथिवीभ्या, ३ वासोप्यतय, ४ प्रस्तापिन्या, ७ मरुत्या, ४९ रुद्राये, ॥ इतिपंचमेचतुर्थः ॥

यदद्यमंत्रावरणं तुर्वसैर्याद्योद्भांसर्षोरसूर्यः पलाद्यास्तिस्रः सौर्यं उद्धेतीति चार्धपंचमादिविपंचप्रतिवां प्रमित्रयोरे
कोनागायत्रंदशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरज्जिणक्चतुर्ध्याद्यादशादित्यास्तिस्रः सौर्यः प्रतिवां दशाश्विनं तु तदाशु
भानवसषाद्याविराजं आवां रथोष्टां वा विश्ववाराः सषांपस्वसुः पलागोमतापंचां तारिष्मेमाजवांपद्मप्रागाधं व्यु
पाअष्टाजपस्वंगुवाजदुससोपोरुत्चेपद्मतिपंचव्युपाः प्रतितृचं ॥ ५ ॥

॥

॥ हरिः ओम् ॥ (७।४।५) यदद्यसूर्यव्रवोनांगाऽज्जयन्मित्रावृक्कणावसृत्यं । वृष्यं दवृजादितेस्यामृतवाप्रियासो
ऽअर्यमन्गणंतः ॥ पृषः स्वमित्रावरणानृचक्षाऽज्जभेऽजदेति सूर्योऽअभिजमन् । विश्वस्यस्य तुर्जगतश्च गोपाऽऋजुमर्तेषु
वृजिनान्चपश्यन् ॥ अयुक्कससहृरितः सधस्याद्याऽईवहंति सूर्यधृताचीः । धामानिमित्रावरणायुवाकुः संयोयध्वेवृज
निमानिचष्टे ॥ उद्धांपृक्षासोमधुमंतोऽअस्युरासूर्योऽअरुहच्युकमर्षीः । यसांऽआदित्याऽअध्वनोरदंति मित्रोऽअर्य
मावरुणः सृजोषाः ॥ इमेचेतारोऽअनृतस्वभूरं मित्रोऽअर्युमावरुणो हिंसंति । इमऽऋतस्ववावृधुर्दुरोणे शुभमासः पु
त्राऽआदेतैरेदंधाः ॥ इमेमित्रोवर्कणोदूकभांसोचेतसांचिच्चितयंति दक्षैः । अपिकर्तुंसुचेतसंबतं तस्तिरश्चिदहः सुपधा
नयंति ॥ १ ॥ इमेद्विपोऽअनिमिपापृथिव्याश्चिकित्वांसोऽअचेतसंनयंति । प्रव्राजेष्विद्वयोनाधमस्ति पारं नोऽअ

(७।४।५) यदयोतिद्वादशर्षस्सूक्स्ववसिष्टोमित्रावरुणाद्यायाः सूर्यश्चिप्रप ।

स्वविधितस्य पर्यन् ॥ यद्गोपावुददितिः शर्मभद्रं मित्रोयच्छीतिवरुणः सुदासे । तस्मिन्नातो कतनयुं दधानामा कर्मदेवहे
 कंतुरासः ॥ अथोदितोत्राभिर्भजेतरिपुः काश्चिद्रुणभुतः सः । परिदेषोभिर्युमावृणक्तु सुदासे वृषणाऽउल्लोकं ॥
 स्वस्त्रिभ्रिसमृतिस्त्वेष्येषामपूच्येन सहसासहते । युष्मद्भियावृषणोरेजमानादक्षस्य चिन्महिनामल्लतानः ॥ योत्रह्यं
 णेसुमतिमायजातेवाजस्यसातापरमस्यरायः । सीक्षंतमुन्युं सधवानोऽअर्यऽउरुक्षयायचक्रिरेसुधातु ॥ इयंदेवपुरोहि
 तिर्युवभ्यांयज्ञेषुभिन्नावरुणावकारि । विश्वानिदुर्गापिपृतंतिरोनोयुयंपात ॥ २ ॥ (७१४।६) उद्गांचक्षुर्वरुणसु
 प्रतीकंदेवयोरिति सूर्यस्तत्त्वान् । अभियोविश्वामुवन्नानि चष्टेसमुन्युं मर्त्येष्वचिकेत ॥ प्रवांसमिन्नावरुणावृताव्यावि
 प्रोमन्मानिदीर्घश्रुदियति । यस्यब्रह्माणिसुक्तऽअथाथुऽआयत्कत्वानशरदः पूर्णधे ॥ प्रोरोमिन्नावरुणापृथिव्याः प्र
 दिवऽऽक्रुव्यादृहृतः सुदानू । स्पशोदधाथेऽओपधीषुविश्वधमयतोऽआनिमिप्रर्क्षमाणा ॥ शंसांमिन्नस्ववरुणस्य धाम
 शुष्मोरोदसीवद्वधेमहित्वा । अयुन्मासाऽअर्यज्वनासुवीराः प्रयज्ञमन्मावृजनीतिराते ॥ अमूरविश्ववृषणाविमावां
 नयासुचिचंददशेनयुक्षं । दुहःसचंतेऽअनृताजनांनानवांनिषयान्युचितेऽअभूवन् ॥ समुवांयुजंमहयुंनमाभिर्दुवेवां

मित्रावरुणासुधाधः । प्रयांसन्मान्यचस्तेनयानिष्कृतात्रिजह्वञ्जुपश्चिमनि ॥ इयंदेवपुरोहिति ० ॥ ३ ॥ (७।४।७)
 उरसूर्योवहदुर्चीव्यश्रेतपुरविश्वजनिममानुषाणां । समोद्विवाददेशोरोचमानुःकृत्वाःकृतःसुकृतःकर्तुभिर्भूत् ॥ सर्वद
 पतिपुरेनुऽउद्गाऽपुभिःस्तोमोभितेत्तदोभिरथैः । प्रनोमित्रायवरुणापयोधोनागसोऽअर्युम्णोऽअग्रयेच ॥ चिनःसहस्रं
 श्रुथोरदत्तृतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । धच्छंतुचंद्राऽउपमंतोऽअकमानुःकामंपूपुरंतुस्तवानाः ॥ द्यावाभूमीऽअं
 द्वित्रासीधनिोयेवांज्जुःसुजनिमानऽऋच्ये । माहेकंभूमवरुणस्यवायोर्मांमित्रस्यप्रियतमस्यनृणां ॥ प्रवाहयासिस्वतंजी
 वसेनुऽआनोगव्युत्तिमुक्षतधृतेन । आनोजनेश्रवयतंयुवानाश्रुतंमैमित्रावरुणाह्वेमा ॥ नृमित्रोवरुणोऽअर्युमानुस्मने
 तोकायवरिवोदधंतु । सुगानोविश्वसुपथानिसंतुयुयंपात ० ॥ ४ ॥ (७।४।८) उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्यामा
 नुषाणां । चधुमिंत्रस्वरुणस्यदेवधर्मैव्यःसमविव्यकमांसि ॥ उद्वेतिप्रसवीताजनानांमुहान्केतुर्णवःसूर्यस्य । समानं
 चकंपर्याविवृत्सन्वदेत्तशोवदतिधूर्युकः ॥ विश्वार्जमानऽउपसामुपस्थाद्वैभैरदेल्यनुमुद्यमानः । एषमैद्वेवःसंविताच
 द्दंडुयःसमानंममिनातिधामं ॥ द्वियोरुक्मऽउरुचक्षाऽउद्वेतिदरेऽअर्थस्तरणिर्भार्जमानः । नूनंजनाःसूर्येणप्रसृताऽ

(७।४।७) उरसूर्यदेवतिपळचंस्ससूकस्यवसिष्ठआद्यानांतिस्त्रिणांसूर्यस्ततस्तिस्त्रिणांमित्रावरुणोत्रिष्टुप् । (७।४।८) उद्वेतीतिपळचंस्ससू
 कस्यवसिष्ठःआद्यानांसाधंचवस्त्रिणांसूर्यस्ततोमित्रावरुणोत्रिष्टुप् ।

अयन्नर्थातिक्रणवृक्षपांसि ॥ यत्राचक्रुस्मृतांगानुमस्मैश्येनो नदीयन्नर्थातिपाथः । प्रतिवांसूरऽजदंतेविधेमूनमोभि
 मित्रावरुणोतहृदयैः* ॥ नृमित्रोवरुणो ॥ ५ ॥ (७।४।९) द्विविधयत्नारजसःपुथिव्यांप्रवांपृतस्यानिर्णिजोददीर
 न् । हृदयंनोमित्रोऽर्धुमासुजातोरजासुक्षत्रोवरुणोजुपंत ॥ आराजानामहऽकृतस्वगोपासिंधुपतीक्षत्रियायातमूर्वाक् ।
 इळानोमित्रावरुणोतवृष्टिमर्वादिवऽइन्वतंजीरदान् ॥ मित्रस्तन्नोवरुणोद्देवोऽर्धुःप्रसाधिष्टेभिःपुथिभिर्नवंतु । त्रय्य
 धान्ऽआदरिःसुदासऽइषामदेमसहदेवगोपाः ॥ योवांगर्तमनसातक्षदेतमूर्वाधीतिंक्रुणवद्धारयच्च । त्रुक्षेधां
 मित्रावरुणाधुतेनतारजानासुक्षितीस्त्वयेथां ॥ एषःस्तोमोवरुणमित्रतुभ्यंसोमःशुक्रो नवायवेयासि । अविष्टंधियोजि
 गतंपुरधीर्युंपात ॥ ६ ॥ (७।४।१०) पतिंवांसूरऽजदंतेसैकासंभ्रहुवेवरुणंपृतक्षं । ययोस्सूर्युमक्षितंज्येष्टंवि
 ध्वंस्ययामंज्ञाचिताजिगुबु* ॥ ताहिदेवानामसुरातावर्तानःक्षितीःकरतमूर्जयंतीः । अइयाममित्रावरुणाव्यंवांथा
 याच्यत्रंपीपयुन्नदांच ॥ ताभूरिपाशावनृतस्ससेवृडूरत्येवूरिप्रेमत्ययि । ऋतस्यमित्रावरुणापृथार्वाभूपो ननावाडु
 रितातरैमा ॥ आनोमित्रारुणाहृदयजुष्टिष्टुतर्गव्यतिमुक्षतामिकाभिः । पतिंवांसूरमाजनायपृणीतमद्रोदिव्यस्यचारोः ॥

(७।४।९) द्विविधयत्नारजसःपुथिव्यांप्रवांपृतस्यानिर्णिजोददीर
 (७।४।१०) पतिंवांसूरऽजदंतेसैकासंभ्रहुवेवरुणंपृतक्षं । ययोस्सूर्युमक्षितंज्येष्टंवि

मित्रावरुणासुवाधः । प्रयामन्मान्यचसुनवानिकृतानिब्रह्मजुष्यजिमानि ॥ इयं वै वपुरो हिति ॥ ३ ॥ (७।४।७)
 उत्सूर्यावृहदुर्चाव्यश्रेत्पुरुविश्वजनिभूमानुपाणां । समो दिवा ददशेरोचमानः कृत्याकृतः सुकृतः कर्तुभिर्भूत् ॥ सर्व्य
 प्रतिपुरे नऽउद्गाऽपृभिः स्तोमैर्भिरेतुशेभिर्यैः । प्रनोमित्रायुवरुणायवोचोनागसोऽअर्युम्णोऽअमर्ये च ॥ चिनः सहस्र
 शुरुधोरदं द्रुतावानोवरुणो मित्रोऽअग्निः । यच्छं तु चं द्राऽउपमर्तोऽअकमानः कामंपूपुरंतुस्तवानाः ॥ द्यावाभूमीऽअ
 दितित्रासीथानोयेवांजुजुःसुजनिमानऽऋष्ये । माहेकं भूभवरुणस्यवायोमामित्रस्यप्रियतमस्यनृणां ॥ प्रवाहवासिस्तं जी
 वसेनऽआनोगव्यूतिमुक्षतंपूतेन । आनोजनेश्रवयतं युवानाश्रुतमैमित्रावरुणाह्वेमा ॥ नृमित्रोवरुणोऽअर्युमानुत्सने
 तोकायुवारिवोदपंतु । सुगानोविश्वसुपथानिसंतुपूयंपात ॥ ४ ॥ (७।४।८) उद्वेति सुभगो विश्वचक्षुःसाधारणः सूर्याभा
 नुपाणां । चक्षुमिन्नस्वरुणस्य देवश्चर्मवयः समविब्यकमांसि ॥ उद्वेति प्रसवीताजनां मुहान्केतुरर्णवः सूर्यस्य । समानं
 चक्रंपर्यावित्सन्यदेतशोवहति धर्षुयुक्तः ॥ विश्राजमानऽउपसामुपस्यद्विभैरदत्यनुमुद्यमानः । एषमेद्वेवः संवित्ता च
 च्छंदयः समानं प्रमितति धाम ॥ दिवो रुक्मऽउरुचक्षुऽउद्वेतिदरेऽअर्थस्तरुणिर्भ्राजमानः । नूनं जनाः सूर्येण प्रसृताऽ
 (७।४।७) उत्सूर्य इति पदके स्यस्य कस्य वसिष्ठ आधानां तिसृणां सूर्यस्ततस्ति सृणां मित्रावरुणो विष्टुम् । (७।४।८) उद्वेतीति पदके स्यस्य
 कस्य वसिष्ठः आधानां साधं च वसृणां सूर्यस्ततो मित्रावरुणो विष्टुम् ।

अयुक्षधांनिष्कृण्वन्नर्पांसि ॥ यत्राचक्रुस्तर्गागतुमस्मैश्वेनोतदीयन्नन्वेतिपार्थः । प्रतिवांसूरऽजदितेविधेभूनमोधि
 मित्रावरुणोतद्वन्द्यैः* ॥ नूमित्रोवरुणो ॥ ५ ॥ (७।४।९) द्विविधयं तारजसःपृथिव्यांपर्वाघृतस्यनिर्णिजोददीर
 न् । इव्यंनोमित्रोऽअर्थुमासुजातोराजासुक्षत्रोवरुणोजुपंत ॥ आराजानामहऽऋतस्यगोपासिधुंपतीक्षत्रियायातभुर्वाक् ।
 इळांनोमित्रावरुणोतयुष्टिमर्बद्विवऽइन्वतंजीरदानू ॥ मित्रस्तत्रोवरुणोद्वोऽअर्थःप्रसाधिधेभिःपृथिभिर्नयंतु । ब्रव्य
 धान्ऽआदुरिःसुदासंऽइषामदेमसुहृदेवर्गोपाः ॥ योवांगतमनसातर्क्षद्रेतमध्वार्धीतिष्कृणवद्भारयच्च । उक्षेधां
 मित्रावरुणापृतेनताराजानासुक्षितीस्तर्पयेथां ॥ एषःस्तोमोवरुणमित्रतुभ्युंसोमःशुक्रोतयायवेयामि । अविष्टंधियोजि
 गतपुरंधीर्युयंपात ॥ ६ ॥ (७।४।१०) प्रतिवांसूरऽजदितेसुकाभ्रंहुवेवरुणंपुतदक्षं । ययोरसुर्युमक्षितंज्येष्टुंवि
 श्वस्यमभ्रंवाचितजिगुत्* ॥ ताहिदेवानामसुरातावयाननःक्षितीःकरतमूर्जयंतीः । अथयाममित्रावरुणाव्यंवांघा
 वाच्यत्रपीपयन्नर्दाच ॥ ताभूरिषाशावनृतस्यसेतूदुरत्येवूरिप्वेमुमर्त्याय । ऋतस्यमित्रावरुणापुथावामपोननावाहु
 रितातरैम ॥ आनोमित्रारुणाह्व्यजुष्टिपृतैर्गव्युतिसुक्षतमिळाभिः । प्रतिवामन्नवरुमाजनायपृणीतमुद्गोद्विव्यस्तुचारोः ॥

(७।४।९) द्विविधयंतपंचर्चससूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणोत्रिष्टुप् (७।४।१०) प्रतिवामतिपंचर्चससूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणोत्रिष्टुप् ।

० ॥ ७ ॥ (७४११) प्रमित्रयोर्वरुणयोःसोमोऽनःसुतुशुभ्यः । नमस्वाननुविजातयोः ॥ याधुरथंतद्वेवाः
 िपितरा । असूर्यायप्रमंहसा ॥ तानःस्तिपातनूपावरुणजरिपूणां । मित्रंसाधयंतंधियः ॥ यदृद्यसूरऽउद्वि
 ामित्रोऽअर्धुमा । सुवातिसवित्ताभंगः ॥ सुप्रार्थीरस्तुसक्षयःप्रनुयामन्सुदानवः । येनोऽअंहोतिपिप्रति ॥ ८ ॥
 तस्वराजोऽआदितिरद्व्यधस्वन्नतस्ये । महाराजानऽईशते ॥ प्रतिवांसूरऽउद्वितेमित्रंशृणीष्वरुणं । अर्धुमणोरिशा
 ३१
 िहरण्ययामुतिरियमशुकायशवंसे । इयंविप्रामुधसातये ॥ तेस्यामदेववरुणतेमित्रसूरिभिःसह । इयंस्व
 हवःसूरचक्षसोमिजिह्वाऽऋतावृधः । त्रीणियेषुमुविंदधानिधीतिभिर्विभ्यानिपरिभूतिभिः ॥ ९ ॥
 ारदंमासुमादहर्षुशमकुंचादचं । अनाव्यंवरुणोमित्रोऽअर्धुमाक्षत्रराजानऽआशत ॥ तद्वोऽअद्यमनामहे
 :सूरऽउद्विते । यदोहृतेवरुणोमित्रोऽअर्धुमाययमतस्वरथ्यः ॥ ऋतावानऽऋतजाताऽऋतावृधोषोरारसोऽअनु
 तद्विधः । तेषांशुःसुशेसुंच्छुदिदंमेनरःस्यामयेचंसूरयः ॥ उदुत्यदशीतवपुर्दिवऽपतिप्रतिहरे । यदीमाशुर्वहतिद्वेवऽ
 एतशीविश्वसैचक्षसेऽअरं ॥ शीर्ष्णःशीर्ष्णोऽजगतस्तुपुस्पातिसुमयाविश्वमारजः । सुसस्वसारःसुवितायुसूर्यवहं

१११.) प्रमित्रयोरित्येकोनानंशतुचरयसूक्तयवसिष्टोमित्रावरुणोचतुर्ध्यादिदशानामादित्यःचतुर्दश्यादितिष्टणांसूर्योऽगायत्री
 ऋदशीचतुर्दशोऽवृहत्याःएकादशीत्रयोदशीपंचदशयःसतोऽवृहत्याःषोडशीपुरजिष्णक् ।

तिहुरितोरथे ॥ १० ॥ तच्चक्षुर्द्वेदहितशुकमुच्चरत् । पर्येमशुरदःशतंजीर्वेमशुरदःशतं ॥ काव्योभिरद्वाभ्याया
 तंवरुणद्युमत् । मित्रश्चसोमपीतये ॥ दिवोधामभिर्वरुणमित्रश्चायातमद्गृह्ण । पितृतंसोममातृजी ॥ आयातंसि
 त्रावरुणाजुपुणावाहुतिनरा । प्रातंसोममृतावृधा ॥ ११ ॥ (७।४।१२) प्रतिवांरथंनृपतीजरथैहृविष्मतामनं
 सायुज्ञियेन । योवांदूतोनाधिष्णयावजीगुरच्छासुनुर्नपितराविवक्त्रिम ॥ अशौच्यग्निःसमिधानोऽअस्मेऽवर्षोऽअदृश्च
 न्तमसश्चिदंताः । अर्चेतिकेतुर्गुप्तसःपुरस्ताच्छ्रियेदिवोदुहितुजार्थमानः ॥ अभिवांनूनमभिवनासुहोतास्त्रोमैःसिपकि
 नासत्याविवृकान् । पूर्वाभियार्तपृथ्याभिरर्वाक्स्वविद्वावसुमतारथेन ॥ अर्वावीनूनमभिवनायुवाकुर्वुवयद्रासुतेमाध्वी
 वस्युः । आवांवहंतुस्थविरासोऽअभ्याःपिवाथोऽअस्मेसुपुतामधूनि ॥ प्राचीमुदेवाभिवनाधियुममृधांसातयैकृतंवसू
 युं । विभ्वाऽअविष्टंवाज्जऽआपुरंधीस्तानःशकंशचीपतीशर्चीभिः ॥ १२ ॥ अविष्टंधीष्वभिवनानऽआसुप्रजावृद्धेत्तोऽ
 अह्यंनोऽअस्तु । आवांतोकेतनयूतूतुजानाःसुरत्नासोदेववीतिगमेम ॥ एषस्ववांपूर्वगत्यैवसख्येनिधिहितोमाध्वी
 रातोऽअस्मे । अहंकृतामन्सायातमर्वागश्रंतहृव्यंमानुपीबुविधुः ॥ एकस्मिन्यगेभुरणासमानेपरिवांससस्त्रवतोर
 थोगात् । नवाथंतिसुभ्योदेवयुक्तायेवांधुर्तुरणयोवहति ॥ असश्चतामधवभ्योहिभूतयेरायामधुदेयंजुनति । प्रयेवं

(७।४।१२) प्रतिवामितिदशर्चस्वसूकस्यवसिष्टोधिनीत्रिष्टुप् ।

धुंसृताभिस्तिरंगेष्व्यापुंचतोऽअभ्यामुषानि ॥ नूमेह्वमाशुणुतंयुधानायासिष्टयुतिरंश्विनाधिरांघत् । धृत्तरत्नानि
 जरतंचसुरीन्ययंपात ॥ १३ ॥ (७।४।१३) आशुध्यायातमश्विनास्वश्यागिरौदद्याजुप्राणायुवाकोः । हव्यानि
 चप्रतिभृतायुतिनः ॥ प्रवामंधांसिमथान्यस्थुररंगंतहृविषोनीतयेमे । त्तिरोऽअयोहवनानिश्रुतंतः ॥ प्रवांरथोमनो
 जवाऽइयतिंतिरोरजांस्थश्विनाशुतोतिः । अस्मभ्यंसूर्यावसुऽइयानः+ ॥ अयंह्वयद्वाँद्वययाऽउऽअद्रिरुध्वोविवाकि
 सोसुसुद्यवभ्यां । आवृत्वाविषोववृतीतहृव्यैः+ ॥ चित्रंह्वयद्वांभोजनंन्यस्तिन्यत्रयेमहिंरंतंयुयोतं । योवांसोमानंद
 धतेप्रियःसन्+ ॥ १४ ॥ उतत्यद्वाँजुरतेऽअश्विनाभूह्यवनायप्रतीत्यहविर्दे । अधियद्वर्षेऽइतऽऊंतिधृत्थः+ ॥ उत
 त्यंभुज्युर्मश्विनासखायोमध्यैजहुर्देवासःसमुद्रे । निरीपुर्दरावायोयुवाकुः ॥ वृकायच्चिज्जसमानायशकमतश्रुतं
 शयवेह्वयमाना । यावृदयामापिन्यतमूपोनस्तूर्यचिच्छुत्त्यश्विनाशर्वाभिः ॥ एषस्वकारुर्जरेतेसूकरभेषुधानऽउपसां
 सुमन्मा । इयातंवर्धदृह्यापयोभिर्ययंपात ॥ १५ ॥ (७।४।१४) आवांरथोरोदसीवद्वधानोहिरण्ययोवृषभि
 र्यात्त्वश्वैः । धृतवर्तनिःप्रविभीरुचानऽइयांयोह्वानुपतिर्वाजिनिवान् ॥ सपप्रधानोऽअभिपंचभूमान्निवंधुरोमनुसाया

(७।४।१३) आशुधेतिनवर्षससूकस्यवसिष्टोश्विनोनिष्टुष्आया सप्तधिराजः । (७।४।१४) आवांरथइत्यष्टयससूक्तस्यवसिष्टो
 श्विनोनिष्टुष् ।

त्रयुक्तः । विशेषेण गच्छथो देवयंतीः कुत्रा चिद्याममश्विना दधाना ॥ स्वश्वानुशसायात्तमवर्गदक्षा निधिमधुमं तं पिवा
 थः । विद्यारथो बुध्वा इयादभानो तान्दिवो वाधते वर्ततिभ्यः ॥ युवोः श्रियुं परियोषा वृणीतसूरो दुहितापरितकमयायां ।
 यद्देवयंतमवथुः शर्चाभिः परिभुंसमोमनावां वयो गात् ॥ यो ह्यस्य वारधिरावस्तं उकारथो युजानः परियातिवृतिः । ते
 ननुः शंयो रूपसो ब्युष्टान्यश्विना वहतं युजेऽअस्मिन् ॥ नरागोरेव विद्युतं तृपाणास्माकं मद्यसव्नोपयातं । पुरुत्राहिवांसु
 तिभिर्वधते मावा मन्ये नियमन्देवयंतः ॥ युवं भुज्युमव विद्धं समुद्रऽउदूहथुरणसोऽअस्मिन्धानैः । पृतात्रिभिरश्रमैरव्य
 थिभिर्दसनाभिरश्विना पारयंता ॥ नमो ह्यवसाशृणुतं युवानाथासिष्टं वर्तिरश्विना विराधत् । धृत्तरत्नानिजरतं चसरी
 न्युयंपात ० ॥ १६ ॥ (७।४।१५) आर्दिश्ववारश्विना गतं नुः प्रतरस्थानं मवाचिवां पुथिष्यां । अश्वो नवाजीशुनध
 षोऽअस्यादायत्सेदथुर्ध्रुवसेनयोति ॥ सिपक्षिसावांसुमतिश्च निघातापिषुमोमनुषोदुरोणे । योवांसमुद्रान्सुरितुः पि
 पृत्तं तं वाचिन्नसुयजायुजानः ॥ यानि स्थानान्यश्विना दधाथो दिवो युह्वीष्योषधीषु विष्णु । निपर्वतस्य मधीनुसदंतेपुं
 जनायदाशुपेवहंता ॥ च्चनिष्टं देवाऽओषधीष्युसुयद्योरथाऽअश्रवैशुऽऋषीणां । पुरुणि रत्नादधतौ न्युस्सऽअनुपूर्वा
 णि च ख्यथुर्पुगानि ॥ शुश्रवांसाचिदश्विना पुरुण्यभिबक्ष्णाणि चक्षाथेऽऋषीणां । प्रतिप्रयातं वरमाजनायासैर्वा मस्तु

(७।४।१५) आर्दिश्ववारो रितसप्तर्चस्य सूकस्य वासिष्ठोऽश्विनोऽग्निष्टुप ।

सुमतिश्चनिष्ठा ॥ योर्वायज्ञोनासत्याहुविष्मान्कृतब्रह्मासमर्थोऽभवाति । उपप्रयातंवरमावसिधिमिमाब्रह्माण्युच्यते
युवभ्यां ॥ इयंमनीषाऽइयमभिवनागीरिमांसुष्टुकिं वृषणाजुषेधां । इमाब्रह्माणियुवयून्यमन्यूपयात ॥ १७ ॥
(७।५।१) अप्सस्वसुत्पसेनजिह्वीतेरिणाकिं कृष्णिरिं रुपायुषंधीं । अर्थामयागोमंधावांहुवेमुदिवानकेभरुमस्सद्युयोतं ॥
जपायातं द्राशुपेमर्त्यायुरथेनवाममभिवनावहेता । युयुतमस्सदनिंराममीदां दिवानकेमाध्वीनासीधानः ॥ आवांरथं
मवमस्यां व्युष्टौ सुज्ञायवो वृषणोवर्तयंतु । स्यूमगभस्तिमृत्वयुभिभुरभ्वैराश्विनावसुभंतवहेधां ॥ योवांरथो नृपतीऽअस्ति
वोह्वानिवंधुरोवसुमांऽउवसयामा । आनंऽएनानासत्योपयातमभियद्वां विश्वक्योजिगाति ॥ युवंच्यवानंजरसोऽमुमुक्ते
निपेदवऽऊहशुराशुमर्ध्वं । निरहंसस्समंसःस्पतुमत्रिंनिजाहुषंशिथिरेधातमंतः ॥ इयंमनीषा ० ॥ १८ ॥ (७।५।२)
आगोमंतानासत्यारथेनाश्ववतापुरश्चंद्रेणयातं । अभिवांविश्वानियुतःसचंतेस्याहेयाश्रियातन्वाशुभानान् ॥ आनो
द्वेयोभिरुपयातमर्वाक्सजोपसानासत्यारथेन । युयोर्दिनःसख्यापित्र्याणिसमानोबंधुरुततस्यचित्तं ॥ उदुस्तोमांसोऽ
अश्विनोरवुधन्जासिब्रह्माण्युपसंश्वदेवीः । आविवांसत्रोदसीधिष्येसेऽअच्छाविप्रोनासत्याचिवकि ॥ विचेदुच्छंत्यश्वि
नाऽउपासःप्रवांब्रह्माणिकारयोभरंते । ऊर्ध्वभानुंसंवितादेवोऽअश्रेद्बृहदुग्रयःसमिधाजरंते ॥ आपुश्वातांसासत्यापु

(७।५।१) अप्सस्सुरितपकचंससूकस्यवसिधोश्विनोत्रिष्टुप् । (७।५।२) आगोमतेतिपंचस्यसूकस्यवसिधोश्विनोत्रिष्टुप् ।

रस्तादाश्विनायातमधुराहुर्दकात् । आविश्वतःपांचजन्व्येनरायाययंपत ० ॥ १९ ॥ (७।५।३) अतारिष्मत्तमस
 स्यारमस्यप्रतिसोमंदेव्यंतोदधानाः । पुरुदंसापुरुतमापुराजामत्याहवतेऽअश्विनागीः* ॥ न्युप्रियोमनुषःसादिहो
 तानासत्यायोयजतेवंदतेच । अश्वीतमध्वोऽअश्विनाऽऽजृणकऽआवांबोचेविदधेपुप्रयस्वान् ॥ अर्हमयज्ञंपुथामुराणाऽ
 इमांसुवृक्किवृपणाजुषेधां । श्रुष्टीवेवुप्रेषितोवामवोधिप्रतिसोमैर्जरमाणोवसिष्ठः ॥ उपत्यावहर्गमतीविशंनोरक्षोह
 णासंभृतप्रीळुपाणी । समंधास्यगमतमत्सराणिमानोमधिष्टमगंतंशिवेनं ॥ आपृश्वाताज्ञासत्या ० ॥२०॥ (७।५।४)
 इमाऽऽजृणांदिर्विष्टयऽऽजृसाहवंतेऽअश्विना । अयंवामह्वेवसेशचीवसूविशंविशंहिगच्छथः ॥ युधंचित्रंददधुभोजनंनरा
 वोदंधांसनुतावते । अर्वाप्रधुंसमनसानिधच्छतंपिवतंसोम्यंमधु ॥ आयात्सुपभूपतंमध्वःपिवतमश्विना । दुरधंपयो
 वृपणाजेन्यावसमानोमधिष्टमगंतं ॥ अर्वासोयेवामुपदाशुर्षोर्गहंयुवादीयंतिविश्रंतः । मधूयुभिर्नराहयोभिरश्वि
 नादेवायातमसस्यू ॥ अर्वाह्वयंतोऽअश्विनापृक्षःसचंतसरयः । तावंसतोमपवज्योध्रुवंयशश्छुर्दिस्सभ्यंनासत्या ॥
 प्रयेयुर्दृकासोरथाऽइवन्प्रातारोजनानां । छतस्वेनुशर्वसाशुवुर्नरऽऽजृतक्षियंतिस्तुक्षितिं ॥ २१ ॥ (७।५।५) व्युं १ पा

(७।५।३) अतारिष्मोविपंचर्यसूकस्यवसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् । (७।५।४) इमाजवामितियत्तचंस्यसूकस्यवसिष्ठोश्विनौहृतीद्विती
 याचतुर्थीपष्ठपःसतोहृहयः । (७।५।५) व्युं १ पाआवहत्यष्टचंस्यसूकस्यवसिष्ठउपपात्रिष्टुप् ।

सुमतिश्चनिष्ठा ॥ योवांयुशोनासत्याहृविष्मान्कृतब्रह्मासमयुर्दुर्भवति । उपप्रयातंवरमावसिष्ठाभिमात्रक्षाण्युच्यते
युवभ्यां ॥ इयंमनीषाऽइयमभिव्रतागिरिमांसुष्टुकिंबुपणाजुपेथां । इमात्रक्षाणिशुव्यून्यगमन्युपंपात ॥ १७ ॥
(७।५।१) अपुस्वसुंरुपसोनजिहतीरेणकिंरूप्यिररुपायुपंधां । अथामघागोमघावांह्रुवेसुदिवानकंशरुससद्युंयोतं ॥
उपायातंदाशुपुमत्यांपुरथेनवाममभिव्रतावहंता । युयुतमुसदनिर्ताममीवांदिवानकंमात्थीजासींधानः ॥ आवांरथं
मयमस्यांयुंष्टासुत्राययोवृपणोवर्तयंतु । स्युंमगभस्तिमृतयुगिभुरश्वैराश्विनावसुभंतवहेथां ॥ योवांरथोन्पतीऽआस्ति
योहानिवंपुरोवसुंमांऽउत्तरयामा । आतंऽएतानासत्योपयातमुभियद्वींविश्वक्योजिगाति ॥ युवंच्यवानंजुरसोसुमुकुं
निपेदवऽऊहशुराशुमश्वं । निरहंसस्तमसःस्पर्तमत्रिनिजाहुपंशिथिरेधातमंतः ॥ इयंमनीषा ० ॥ १८ ॥ (७।५।२)
आगोमंतानासत्यारथेनाश्वानवतापुरश्चंद्रेणयातं । अभिवांविश्वानियुतःसचंतेस्याहंयांश्रियातुन्वाशुभानां ॥ आनी
देवेभिरुपयातसुर्वार्कसुजोपसानासत्यारथेन । युवोर्हिनःसख्यापिठ्याणिसमानोवंधुंरुततस्यवित्तं ॥ उदुस्तोमासोऽ
अभिनोरबुधन्जामिन्नक्षाण्युपसंश्वदेवीः । आविवांसुब्रोदसीधिष्यमेऽअच्छाविप्रोनासत्याविवकि ॥ विचेदुच्छंत्यभिव
नाऽउपासुःप्रवांन्रक्षाणिकारवोभरंते । ऊर्ध्वभ्रानुंसवितान्देवोऽअश्वेद्वहदुमयःसमिधाजरंते ॥ आपुश्वातांक्रासत्यापु

(७।५।१) अपस्वसुरितिपकचंससूकस्यवसिष्ठाभिनीत्रिष्टुप् । (७।५।२) आगोमंतवतिपंचससूकस्यवसिष्ठाभिनीत्रिष्टुप् ।

रस्तादाश्विनायातमधुरादुदकात् । आविश्वतुःपांचजन्येनरायायूपंतात् ॥ १९ ॥ (७।५।३) अतारिष्मत्तमस
 स्पारमस्यप्रतिसोमदेवयतोदधानाः । पुरुदंसापुरुतमापुराजामत्याहवतेऽअश्विनागीः* ॥ न्युप्रियोमनुषःसादिहो
 तानासत्यायोयजतेवंदतेच । अश्रीतमध्वोऽअश्विनाऽउपाकऽआर्वावीचेविदधैपुप्रयस्वान् ॥ अहेमयुःपुधामुत्पाणाऽ
 इमांसुदृकिंवृषणाजुपेधां । श्रुष्टिवेवुपेपितोवामवोधिप्रतिसोमैर्जरमाणोवसिष्ठः ॥ उपत्यावह्रींगमतोविशानोरक्षोह
 णासंभृतावीलुपाणी । समंधांस्वगमतमत्सराणिमानोमधिष्टमागतंशिवेन ॥ आपृश्वातात्रासत्या ॥ २० ॥ (७।५।४)
 इमाऽउवांदिर्विषयऽउवाहवंतेऽअश्विना । अयंवांमहेवसेशचीवसूविशंविशंहिगच्छंथः ॥ युवंचिनंददशुभोजनंनरा
 चोदंथांसूवृतावते । अर्वाप्रधुंसमनसानियच्छतंपिबतंसोभ्यंमधु ॥ आयात्सुपंभूयतंमध्वःपिवतमश्विना । दुग्धंपया
 वृषणाजेन्यावसमानोमधिष्टमागतं ॥ अर्वासोयेवामुपंदाशुपर्गेगहंयुवांदीयंतिविभ्रतः । मधूयुभिर्नराहयोभिरश्वि
 नादेवायातमससूय ॥ अर्वाह्वयंतोऽअश्विनापृक्षःसचंतसरयः । तार्यसतोमुधवश्चोधुवंपयशरुष्टिर्स्सभ्युंनसत्या ॥
 प्रयेयुर्ब्रुकसोरथाऽइवनृपातरौजनानां । उतस्वेनशवसाशुशुवुर्नरऽउतक्षियंतिसुक्षितिं ॥ २१ ॥ (७।५।५) व्युत्पा

(७।५।३) अतारिष्मत्पंचर्षसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनोत्रिष्टुप् । (७।५।४) इमाउवामितिपळर्षसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनोबृहतीद्विती
 याचतुर्थापष्यपःसतोबृहत्यः । (७।५।५) व्युत्पाभावइत्यष्टर्षसूक्तस्यवसिष्ठउपाश्विष्टुप् ।

ऽआयोदिविजाऽऽकृतेनाविकृण्वानामहिमानुभागात् । अपद्रुहृत्समऽआवुरजुष्टमंगिरस्तमापृथ्याऽअजीगः ॥ मूहे
 नोऽअद्यसुचितार्थगोभ्युपमूहेसोभगायुप्रथंधि । चित्रंरपियुशसंधेहृत्संदेधिमर्तेषुमानुविश्रवस्युं ॥ एतेत्येभान
 योदर्शतायाश्चिनाऽउपसोऽअमृतासऽआयुः । जनयंतोदैव्यानिप्रतान्यापूर्णतोऽअंतरिक्षाव्यरयुः ॥ एषास्यार्युजाना
 पराकल्पचक्षितीःपरिसद्योजिगति । अभिपश्यंतीव्युनाजनानांदिवोदुहितामुर्वनस्युपवी ॥ याजिनीवतीसूर्यस्ययो
 पाचिनामघारायऽइशैवसूनां । कर्षिष्टताजुरथंतीमघोन्युपाऽउच्यतियाह्निभिर्गुणानां ॥ प्रतिद्युतानामरुपासोऽअ
 र्थाश्चिनाऽअदश्रद्रुपसंवहंतः । यातिशुभार्थिभ्युपिशारथंनदधातिरत्नीविधुतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्दु
 धीदेवोभियजतायजंत्रैः । रुजद्दृढानिदददुस्त्रियाणांमतिगार्वऽउपसंवावरांत ॥ नूतोगोमहूरिवज्रेहिरत्नमुपोऽअर्थाव
 त्युरुभोजोऽअस्मै । मानोर्नाहिःपुरुपतानिदकपूर्यपात० ॥ २२ ॥ (७५६) उदुज्योतिरमृतीविश्वजन्यंविश्वानरः
 सवितार्देवोऽअश्रव । कर्वादेवानामजनिष्टचधुराविरकुर्मुर्वनंविश्वमुपाः ॥ प्रमेपंधादेववानाऽअदश्रद्रमर्धतोवसु
 भिरिच्छृतासः । अर्धदुकेवुरुपसःपुरस्तात्प्रतीच्यागादधिहुर्म्येभ्यः ॥ तानीदहानिवहुलान्यसून्याप्राचीनमुर्दितासु
 रंस्य । यतःपरिजारऽइवाचरंत्युपोददृक्षेनपुनर्यतीव ॥ तऽइहेवानांसधुमादऽआसन्नतावानःकवयःपूर्यसिः । गच्छं

(७५६) उदुज्योतिरिति सप्तर्षस्य सूक्तस्य वसिष्ठ उपाधिष्टम् ।

ज्योतिःपितरोऽअन्वविंदन्स्त्वयमंत्राऽअजनयद्गुपासं ॥ समानऽऊर्वेऽअधिसंगतासःसंजानत्तेनयतंतेमिथस्ते । तेदेवा
नानामिनंतिव्रतान्यमर्धतोषसुभिर्यदिमानाः ॥ प्रतित्यास्तोमैरीकतेवसिष्ठाऽउत्पूर्वुधःसुभगेतुष्टुवांसः । गवांनेत्रीवाज
पत्नीनऽउच्छेषःसुजातेप्रथुमाजंरस्व ॥ एषानेत्रीराधंसःसन्वृत्तानामुषाऽउच्छंतीरिभ्यतेवासिष्ठैः । दीर्घश्रुतंरथिमस्से
दधानायुयंपात० ॥ २३ ॥ (७५१७) उषोरुरुचेयुवृतिर्नयोप्राविश्वंजीवंप्रसुवंतीचुरथै । अर्भद्विःसुमिधुमानु
षाणामकूर्धोतिर्वाधमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रधाऽउदस्याद्गुदासोविभ्रतीशुकमभ्वत् । हिरण्यवर्णासुदशी
कसंदृग्वासातानेज्यह्वामरोचि ॥ देवानांघर्षुःसुभगावहतीश्वेतंनयंतीसुदशीकमभ्वं । उषाऽअदशिरश्मिमिर्व्यका
च्चिनामप्राविश्वमनुप्रभृता ॥ अंतिवामादुरेऽअभिन्नमुच्छोर्वात्तव्यंतिमभयंकुधीनः । यावयुहेषुऽआभर्वावसूनिच्योद
युराधोऽणुतेमघोनि ॥ अस्मेश्रधंभिभर्तुभिर्विभाह्युपोदेविप्रतिरंतीनुऽआयुः । इयंचनोदधतीविश्ववारोगोमदश्वावु
दधयच्चरार्धः ॥ यांत्यादिवोदुहितवुर्धयंत्युपःसुजातेमतिभिर्वसिष्ठाः । सास्मासुंधारयिमध्वंवहंतंप्रयंपात० ॥ २४ ॥
(७५१८) प्रतिकेतवःप्रथुमाऽअदश्रन्नध्वान्ऽअस्याऽअंजयोविश्रयंतै । उषोऽअर्वाचाबृहदारथेनुज्योतंत्तमतागुम
मस्सन्धैवक्षि ॥ प्रतियामग्निर्जरतेसमिद्धःप्रतिविप्रासोमतिभिर्गणंतः । उषायातिज्योतिंप्रावारधमानाविश्वानमांसिदु

(७५१७) उषोरुरुचेइतिपकृषसूक्तस्ववसिष्ठउपाखिष्टुप् । (७५१८) प्रतिकेतवइतिपंचर्षसूक्तस्ववसिष्ठउपाखिष्टुप् ।

ऽअथोदिविजाऽऽकृतेनाविकृष्यानामहिमानुमागात् । अपद्रुहस्तमऽऽवावर्जुष्टमंगिरस्तमापृथ्याऽऽअजीगः ॥ मूहे
 नोऽअथसुवितार्थबोधुयोमूहेसौभाग्यप्रथंधि । चित्रंरयियुशसंधेह्यस्सेदेधिमर्तेषुमानुपिश्रवस्युं ॥ एतेत्येभान
 योदर्शतायाश्चिन्नाऽऽउपसोऽऽअमृतासऽऽआयुः । जूनयंतोदैव्यानिप्रतान्यापणतोऽऽअंतरिक्षाव्यरथुः ॥ एयास्यार्थुजाना
 पराकालचक्षितीःपरिसृद्योजिगाति । अभिप्रथंतीव्युनाजनानांदिवोदुहितारुवनस्यपत्नी ॥ वाजिनीवतीसूर्यस्ययो
 पाचिन्नामधारायऽऽईशिवसूनां । ऋषिष्टताज्जरथंतीमघोन्युपाऽऽअच्छतिवह्निभिर्गुणानां ॥ प्रतिद्युतानामंरुपासोऽऽअ
 र्थाश्चिन्नाऽऽअहश्नुपसंवहंतः । यातिशुभ्भाविभ्यपिशारथेनुदधातिरक्षीवधुतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्दु
 यीदेवेभिर्यजतायजत्रैः । रुजद्दृढानिदददुस्त्रियाणांप्रतिगार्वऽऽउपसंवावशंत ॥ नूतोगोमह्नीरवधेहिरत्नमुपोऽऽअर्थाव
 त्युरुभोजोऽऽअस्से । मानोवृद्धिःपुरुषतानिदेकर्युयंपात ॥ २२ ॥ (७५६) उदुज्योतिरमृतीवृश्वजन्यंविधानरः
 सवितार्द्वोऽऽअश्रत् । कर्त्वादेवानामजनिष्टचधुराविरकुर्भुवनंविश्वमुपाः ॥ प्रमेपंथादेवयानाऽऽअहश्नसमर्थतोवसु
 भिरिच्छतासः । अर्धदुक्तेरुपसःपुरस्तात्पतीच्यागादधिहृम्येभ्यः ॥ तानीदहानिवहुलान्यासन्याप्राचीनमुदित्तासु
 र्यस्य । यत्तःपरिज्जारऽऽइवाचरंत्युपोददृक्षेनपुनर्दृतीव ॥ तऽऽइहेवानांसधुमादऽऽआसन्नतावानःकवयःपुनर्यासः । गहं
 (७५६) उदुज्योतिरिसप्तर्षसूक्तसवसिपञ्चपाधिष्टम् ।

ज्योतिःपितरोऽअन्वविदन्सत्यमंत्राऽअजनयश्नुपासं ॥ समातऽकुर्वेऽअधिसंगतासःसंजानतेनयतंतेमिधस्ते । तेदेवा
नानमिनंतिप्रतान्वयमर्धतोषसुभिर्यादमानाः ॥ प्रतित्यास्तोमैरीकतेवासिष्ठाऽउत्पूर्वधःसुभगेतुष्टुवांसः । गर्वांनेत्रीवाज
पत्नीनऽउच्छोषःसुजातेप्रथुमाजंरस्य ॥ एषानेत्रीरार्धसःसनुतानामुपाऽउच्छंतीरिभ्यतेवासिष्ठैः । दीर्घश्रुतंरयिमस्ते
दधानाययंपात० ॥ २३ ॥ (७५५७) उपोररुचेयुवतिर्नयोप्राविश्वंजीवंप्रसूवतीचुरायै । अभूद्दग्निःसुमिधुमानु
पाणामकुर्व्योतिर्विधिमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रधाऽउदस्याद्दृशद्दासोविश्वंतीशुकर्मश्वेत् । हिरण्यवणांसुदशी
कसंहृगवांमातानेय्यहामरोचि ॥ देवानांचक्षुःसुभगावहंतीश्वेतंनयंतीसुदशीकुमश्वं । उपाऽअदशिरुद्विमभिर्व्यका
चिआमघ्रादिश्वमनुप्रभृता ॥ अतिवामादरेऽअमित्रमुच्छोवांगव्यूतिमभयंकुधीनः । यावयद्दृप्ऽआभंरावसूनिचोद
यराधोपृणतेसधोनि ॥ असोश्रेष्ठेभिर्भानुभिर्विभाद्युपोदेविप्रतिरंतीन्ऽआयुः । इयंचनोदधतीविश्ववारुगोमुदश्याव
इयवच्चरार्धः ॥ यांत्वादिबोहुहितर्धधयंत्युषःसुजातेमतिभिर्वसिष्ठाः । सास्मासुधारुयिमध्वंयहंतंययंपात० ॥ २४ ॥
(७५५८) प्रतिकेतवःप्रथमाऽअदश्रन्वाध्वारिऽअस्याऽअंजयोविश्रयंते । उपोऽअर्वाचावृहृतारधेनूज्योतिंन्मतावाम
मस्मभ्यंयसि ॥ प्रतिपीमुञ्जिर्जेरतेसमिद्धःप्रतिविप्रासोमतिभिर्गुणतः । उपायातिज्योतिप्रावारधमानाविश्वानमांसिदु
(७५५९) उपोररुचइतिपक्षसूकस्यवसिष्ठउपाशिष्टुप् । (७५६०) प्रतिकेतवइतिपंचसूकस्यवसिष्ठउपाशिष्टुप् ।

ऽअथोद्विजाऽऽकृतेनाधिकृण्वानामिहिमानुमानात् । अपद्रुहस्तमऽआवरजुष्टसंनिरस्तमापृथ्याऽअजीगः ॥ मूहे
 नोऽअष्टसुवितार्थवोधुयोमूहेसोभगायुप्रयधि । चित्रंरुपिंयुशसंधेखुसंदेविमर्तुमुमानुपिश्रवसुं⁺ ॥ एतेत्येभान
 योर्दशुतायाश्चिजाऽऽजुपसोऽअमृतासुऽआगुः । जनयंतोदैव्यानिप्रतान्यापूर्णतोऽअंतरिक्षाव्यरथुः ॥ एषास्यायुजाना
 पराकारपंचाधितिःपरिसुद्योजिगति । अभिपश्यतीव्युनुजानानांदुयोदुहितामुवनस्यपत्नी ॥ याजिनीवतीसूर्यस्ययो
 योचित्रामघारयऽईशेवसूनां । ऋषिष्टुताज्जरयंतीमयोन्मुपाऽऽञ्चत्तियाह्निभिर्गुणानां⁺ ॥ प्रतिद्युतानामंरुपासोऽअ
 भ्याश्चिजाऽअरश्नुपसंवहंतः । यातिशुभ्याविश्वपिशारथंनदधातिरक्षीविधतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्दु
 यीदेयेभिर्यजतायजैः । रुजद्दृष्टानिददुस्त्रियाणांप्रतिगार्वऽजुपसंवावशंत ॥ नूनोगोमहीरवञ्चेहिरल्लसुपोऽअभ्याव
 रुरुभोजोऽअसं । मानोब्रह्मिःशुरुपतानिदेकपर्यंपात० ॥ २२ ॥ (७।५।६) उदुज्योतिरसृतीविश्वजन्यंविश्वानरः
 सवितार्देवोऽअश्रेत् । कर्वादेवानामजनिष्टचधुराविरकर्मुवन्तंविश्वमुपाः⁺ ॥ प्रमुंपथादेवयानाऽअदश्चन्नमर्धतोवसु
 भिरिकृतासः । अभूदुकेवुरूपसःपुरस्तात्प्रतीच्यागादधिदुर्भ्येभ्यः ॥ तानीदहानिवहलान्यासून्याप्राचीनुसुदितांसू
 यंस्य । यतःपरिजारऽईवाचरंरुयोर्ददृक्षेनपुनर्युतीव ॥ तऽईहेवानांसधुमादऽआसन्नतावानःकृपयःपून्यसिः । गहं

(७।५।६) उदुज्योतिरविसप्तर्षससूकस्यवसिष्ठउपासिष्टुप् ।

ज्योतिःसितरोऽअन्धविदन्सुखमंत्राऽअजनयद्युपासं ॥ सुमानऽऊर्ध्वेऽअधिसंगतासुःसंजानतेनयतंतेभिधस्ते । तद्देवा
नांमिनिंतिप्रतान्यमर्धलोषसुभिर्थादमानाः ॥ प्रतिव्यास्तोभैरीकलेयसिंघाऽउपवुर्धःसुभगेतुष्टुवांसः । मवांनिनीवाज
पदीनऽउच्छोर्धःसुजातेमधुमाजंरस्य ॥ एषानोत्रीराधंसःसन्तानामुपाऽउच्छंतीरिभ्यतेवसिंघैः । दीर्घश्रुतंरयिसुस्मे
दधानायुयंपात० ॥ २३ ॥ (७५५७) उपोरुचयेयुवतिर्नयोपाविश्वंजीवंप्रसवंतीचुरायं । अर्धद्विघ्नःसुमिधेमानुं
पाणामकुर्योतिर्विर्धमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रधाऽउदस्याद्दशुद्रासोविश्वंतीशुकमभेत् । हिरण्यवर्णासुदशी
कसंदगवांमृतानेत्र्यहामरोचि ॥ देवानांचक्षुःसुभगावहंतीश्वेतंनयंतीसुदशीकमभ्यं । उपाऽअदशिरिभिमिभ्यंका
चित्रामप्राविश्वमनप्रभृता ॥ अंतियामादुरेऽअमित्रंमुच्छोर्वांगव्यूतिमभयंकुधीनः । यावयद्देषुऽआभरवसूनिचोद
प्रराधोयुणुतेमपोनि ॥ अस्मेश्रद्धेभिर्भानुभिर्विभाहृषोदेविप्रतिरंतीनुऽआयुः । इयंचनोदधतीविश्ववारंगोमुदभवाव
द्रधवचुराधः ॥ यांत्यादिवोदुहितवुर्धयूर्युर्धःसुजातेमृतिभिर्वसिंघाः । सासासुंधारयिमध्वंवहंतैययंपात० ॥ २४ ॥
(७५५८) प्रतिकेतवःप्रधुमाऽअदश्रद्धाध्वंऽअस्याऽअंजयोविश्वयंतै । उपोरुअर्वाचावृहृतारधेनुज्योतिंषमतावाम
मस्मभ्यंयक्षि ॥ प्रतिपीममिर्जंरतेसमिद्धःप्रतिविप्रासोमृतिभिर्गुणंतः । उपायातिज्योतिंप्रावाधमानाविश्वतमांसिदु
(७५५९) उपोरुचइतिपकचंस्वसूकस्ववसिष्ठउपासिष्टुप् । (७५६०) प्रतिकेतवइतिपंचर्चस्वसूकस्ववसिष्ठउपासिष्टुप् ।

णोतिस्वनरीं ॥ तद्वृत्तिर्याःसृजतेसूर्यःसर्वाऽउद्यत्क्षत्रमधिच्यवत् । तवेदुगोव्युत्सूर्यस्यचसंभुक्तेनगभेमहि ॥ प्रतित्वा
दुहितदिव्यऽउपोजीराऽअभुत्साहि । यावर्हसिपुरस्पाहर्वनन्यतिरत्नान्द्राशुभयः ॥ उच्छंतीयाकृणोपिमंहनामहिम
त्यदीविसर्वदो । तस्यास्तेरत्नभाजऽईमहेव्ययस्याममातुर्नसूनयः ॥ तच्चित्रंराघऽआभुरोषोयदीर्घश्चसं । यत्तदिवो
दुहितर्मर्भोजनंतद्रास्वभुनजामहे ॥ श्रयःसरिभ्योऽअमृतंयसुत्वनंवाजोऽअसाभ्यंगोमतः । योद्वित्रीमघोनःसनु
तावत्युपाऽउच्छ्रदपुसिधः ॥ १ ॥ (७१५१२) इंद्रावरुणायुवमध्वरायनोविशेजनायुमहिशर्मयच्छतं । दूर्ध्वप्रय
ज्युमतिवोवन्नप्यतिव्ययंजयेसृष्टनासुदूढ्यः* ॥ सखाऽन्यःस्वराऽन्यऽउच्यतेवांसुहांताविद्व्रावरुणामुहावसू । विश्वे
देवांसःपरमेव्योमनिसंब्रामोजोवृष्णासंवलंद्युः ॥ अन्युपाखान्यतंतमोजसासूर्यमैरयतंदिविप्रभुं । इंद्रावरुणामदे
ऽअस्यमायिनोपिन्यतमुपितःपिन्यतंधिधः ॥ युयामिद्युत्सृष्टनासुवह्योयुयाक्षेमस्यप्रसवेमितर्जवः । ईशानाघस्वऽ
उभयस्यकारवुऽइंद्रावरुणासुहवाहवामहे ॥ इंद्रावरुणायदुमानिचकथुर्विश्वाजातानिभुवनस्यमुजमना । क्षेमेणामि
त्रोवरुणंदुवस्यतिमरुदिरुमःशुभमन्यऽईयते ॥ २ ॥ महेशुल्कायुवरुणस्यनुत्विपऽओजोमिमातेभुवमस्ययत्स्यं । अ
जामिसून्यःश्रयर्षतमार्तिरद्वभेभिरन्यःप्रवृणोतिभूर्यसः ॥ नतमंहोनेदुरितानिमर्त्यमिद्रावरुणानतपुःकुर्वश्चन ।

यस्य द्यूगाच्छयो गीथोऽअच्युतं तं मर्तस्य नशते परं ह्यतिः ॥ अर्वाङ्मरादेव्येनावसगतं शृणुतं हव्यं यदि भिजुजोपधः ।
 यो हिंस्वल्पमुतयापदाप्यं माह्वीकामिद्रावरुणानिर्यच्छतं ॥ अस्माकमिद्रावरुणाभरेभरेपुरोयोधाभवंतं कृष्यो जसा ।
 यद्गृह्वतऽउभयेऽअर्धस्य धिनरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु ॥ अस्मेऽइन्द्रोवरुणो भिजोऽअर्थुमाद्युक्रयं च्यंतु महि शर्मसुप्रथः ।
 अयं प्रज्योतिरदिते र्कतापुथो देवस्य श्चोके सवितुर्भनामहे ॥ ३ ॥ (७।५।१३) द्यूगानं रापश्यमानासुऽआप्यं प्राचापु
 द्यंतः पृथुपदीवोपयुः । दासांच द्यूनाहृतमार्याणि च सुदासमिद्रावरुणावसावतं ॥ यत्रानरः समयं ते कृतध्वजो यस्मिन्ना
 जाभयति किंचन मियं । यत्राभयंति भुवनास्वर्दशस्तत्रानऽइन्द्रावरुणाधिवोचतं ॥ संभूभ्याऽअंतार्ध्यासिराऽअहक्षतद्राव
 रुणाद्विधिषोषुऽआरुहत् । अस्त्युजनां नामुपमामरातयोर्वागवसाहवनश्रुतागतं ॥ इन्द्रावरुणावधनाभिरप्रतिभेदं वृन्वं
 त्नामसुदासमावतं । ब्रह्मण्येषां शृणुतं हवीमनिस्त्यात्त्स्वनामभवत्पुरोहितिः ॥ इन्द्रावरुणावभ्यातपीति माषान्युयोर्व
 नुपामरातयः । युवं हिवस्वऽउभयस्वराजयोधस्मानोवतुंपार्योद्विचि ॥ ४ ॥ द्यूगानं हवंतऽउभयासाऽआजिद्विद्वं च्यव
 स्त्वोवरुणंचसातये । यत्र राजभिर्दशाभित्तिं वाधितं प्रसुदासमावतुं त्वत्सुभिः सह ॥ दशराजानः समित्ताऽअर्धज्यवः सु
 दासमिद्रावरुणानयुपयुः । स्त्वानाणामद्वासुपर्त्वुतिर्दुवाऽप्यमभवन् देवह्यतिषु ॥ दाशुरान्नेपरियत्ताय विश्वतः

(७।५।१३) द्यूगानं रतिदशार्चसासूक्तस्य वसिष्ठेन्द्रावरुणो जगती ।

सदासऽइंद्रावरुणावशिक्षतं । श्रित्यं चोयन्नमंसाकपुदिनोधिधाधीर्वातोऽअसंपंतुत्सवः ॥ वृत्राण्यन्यःसमिधेषुजि
 मतेव्रतान्यन्योऽअभिरक्षतेसदा । हवामदेवांपृथणासुबुक्तिभिरसोइंद्रावरुणाशमंयच्छतं ॥ असोऽइंद्रोवरुणोभिन्नोऽअ
 र्थाद्युस्रंयच्छंतुमहिशमंस्रप्रथः । अयुधंयवेतिरदितेर्कृतावृधोदेवस्यश्लोकंसवितुर्मनामहे ॥ ५ ॥ (७।५।१४) आ
 वीराजानावध्वरवृत्याहंभ्येभिरिंद्रावरुणानमोभिः । प्रवांपृताचीवाहोर्दधानापस्मिन्नविपुरुपाजिगाति ॥ युवोरा
 इंबुहदिन्वतिधीयासेवृभिरज्जुभिःसिनीधः । परिनोहेळोवरुणस्यवृज्याऽजुरुनऽइंद्रःकृणवदुलोकं+ ॥ धृतंनार्थुस्रं
 विदधेषुचारं हृतंप्रक्ष्माणिस्वरिपुप्रशस्ता । उषोरुचिद्वेवज्जोनऽएतुप्रणःस्पृहाभिर्कृतिभिस्तिरेतं ॥ असोऽइंद्रावरुणा
 विश्ववारर्यिधत्तंवसुमंतंपुरुधुं । प्रयऽआदित्योऽअवृतामिनात्यमिताशूरोदयत्वेवसूनि ॥ इयमिंहंवरुणमष्टमेगीःप्रा
 वृत्तोकेतनयेवृत्तुजाना । सुरक्षासोदेवर्वातिगमेमयुयंपात० ॥ ६ ॥ (७।५।१५) पुनीपेवामरुक्षसंमनीपांसोममि
 द्रायवरुणायुजुह्वत् । धृतमतीकामुपसुनंदेर्वितानोयामक्षुरुष्यताभुभीके ॥ स्पृधेतिवाऽउदेवृहयेऽअत्रयेपुध्वजेपुद्विष
 यःपतीति । युवंताइंद्रावरुणावभिन्नान्हृतंपराचुःशर्वाविधूचः ॥ आपश्चिद्विस्वयशसःसदःसुदेवीरिद्रंवरुणंदेवतायुः ।
 कृष्टीरन्योधारयतिप्रविंकावृत्राण्यन्योऽअप्रतीनिहंति ॥ ससुकर्तुर्कृतचिदस्तुहोतायऽआदित्यशर्वसायानमस्वान् ।

(७।५।१४) आवांराजानाविविचंयस्ससूक्तस्यवसिष्ठइंद्रावरुणोन्निष्टम् । (७।५।१५) पुनीपेवामितिपंचयस्ससूक्तस्यवसिष्ठइंद्रावरुणोन्निष्टम् ।

आवृत्तद्वैतसैवाह्विष्मानसुदितससुवितायुप्रथस्वान् ॥ इयमिद्वैतरुणमष्टभुगीःप्रावृत्तौकेतनयुतुजाना । सुरलासो
 देवगीतगमेमयुयंपात ॥ ७ ॥ (७।५।१६) धीरात्वंस्वमहिनाजन्तुंषिविषस्तसंभुरोदसीचिदुर्वी । प्रनाकमप्यंबु
 नुदेवदंतीद्वितानक्षत्रंप्रथञ्चभूमं ॥ उतस्वयातुन्याइसंबंदेतत्कदान्यंशुतर्वरुणेभुवानि । किमेह्व्यमहृणानोजुपतक
 दामृत्कीकसुमनाऽअभिरव्यं ॥ पृच्छेतदेनोथरुणाद्विद्वक्षुषीऽएमिचिकितुषोविपृच्छं । समानमिन्मेकवयाश्चिदाहुरयं
 हतुभ्यंवरुणोहृणीते ॥ किमानाऽआसवरुणज्येष्ठयत्स्तोतारंजिघांससिसखयं । प्रतन्मेवोचोदूळभस्वधावोवत्वाने
 नात्तमसातुरऽइथां ॥ अर्षद्गुभानिपिच्यत्सृजानोव्यायुयंचकृमातनुभिः । अर्वराजन्पशुतपुनतायुंसजावृत्सनदाश्रो
 वसिष्ठं ॥ नसःस्योदधोवरुणभृतिःसासुरामनुविभिदकोऽआर्चितिः । अस्तिययायान्कनीयसऽउपुरेस्वमंश्चनेदत्
 तस्वप्रयोता ॥ अर्ददासोनमीहुपेकराण्युहंदेवायुभूर्णयेनागाः । अर्चेतयदुचितोदुवोऽअर्थोयत्संरायेकवितरोजुना
 ति ॥ अयंसुतुभ्यंवरुणस्वधावोहृदिसोमऽउपथिश्रितश्चिदस्तु । शंनःक्षेमेशमयोगेनोऽअस्तुयुयंपातस्वस्तिभिः ० ॥ ८ ॥
 (७।५।१७) रदत्पुथोवरुणःसूर्यायुप्राणीसिसमुद्रियानदीनां । सर्गोनसष्टोऽअर्वतीर्नृत्वायन्चकारमहीरिवनीरहंभ्यः ॥
 आत्मातेवातोरज्जऽआनवीनोत्पृश्नुर्नभृण्णिर्यवसेससवान् । अंतमहीवृहतीरोदसीमेविश्वार्तुधामंवरुणप्रियाणि ॥ परि
 (७।५।१६) धीरात्त्वित्यष्टर्षसूकस्यवसिसष्टोवरुणखिष्टुप् । (७।५।१७) रदत्पथइतिसप्तर्षसूकस्यवसिसष्टोवरुणखिष्टुप् ।

रशशावरुणस्यसादंष्ट्राऽऽभयं परं तुरोर्दसीसुमेके । ऋतावानः कुवयो युत्रधीराः प्रचेतमोयऽऽरुपयं तुमन्म ॥ इयाचंमेव
 रुणोमेधिरायत्रिः सप्तनामाऽप्याविभर्ति । विद्वान्पदस्यगुह्यानवोचद्युगायुविप्रऽऽभयं रायुशिक्षन् ॥ तिस्रोद्यावोनिर्दिता
 ऽअंतरस्मिन्निस्त्रोभूमीरुपराः पङ्क्तिधानाः । इत्सोरज्जावरुणश्चक्रऽऽतं द्विचिमुखं हि रूणययं शुभेकं ॥ अंबुसिंधंवरुणो
 योरिवस्याहृप्सोनभ्येतोमगरतुर्विष्मान् । गंभीरशंसोरजसोविमानः सुगुरधंनः सतोऽऽस्वराजा ॥ योमळयतिचक्रु
 र्येच्चिदागोवृयं स्वाम्बरुणेऽऽननागाः । अनुव्रतान्यदितैर्ऋषंतीयूपं पातं ॥ ९ ॥ (७५५१८) प्रशुंभ्युवंबरुणायुमे
 षाम्भतिवसिष्ठमीछुपेभरस्व । यद्भ्रुवांचंकरतेयजत्रं सहस्रामपुंयुपणंवहंते ॥ अयान्वस्वसंहरीजगन्वानुमेरनीकंवरुण
 स्वमंसि । स्वशुभं दर्शनत्रधिपाऽऽभ्योभिमावपुर्दृशयेनिनीयात् ॥ आयद्गुहाव्यवरुणश्च नावंप्रपत्संभ्रुदमीरयावृणभ्यं ।
 अधियद्गुपांस्तुभिश्चरायुप्रमूखऽईखयावहेशुभेकं ॥ वसिष्ठं हवरुणो न्वाव्यायुहृषिकारस्वप्रासदोभिः । स्तोतारुचिप्रः
 सुदिनत्वेऽऽह्लायाद्युद्यावस्ततन्व्यादुपासः ॥ केशुत्यानिनोसख्यावभूयुः सचावहेयदशुकपुराचिव् । यदंतंमानंवरुण
 स्वधावः सहस्रद्वारं जगमागृहंते ॥ यऽऽगापिनिर्त्योवरुणप्रियः सन्वामागांसिऽऽकृणवत्सखाते । मातुऽऽपनस्वतोयक्षिन्नु
 जेमयुंधिष्माविप्रः स्तुवतेवरुणं ॥ भुवास्तुत्यासुक्षितिशुक्षियंतोव्यशुस्वत्पाशंवरुणोमुमोचत् । अर्षोवन्वानाऽऽदितैरु

(७५५१८) प्रशुंभ्युवभितिसप्तपंक्तसूक्तसवसिधोवरुणसिद्धपंत्ताजगती । (अंलापाशधिमोचनीविगुणः) ।

पर्याद्ययंपात ० ॥ १० ॥ (७।५।१९) मोषुवरुणमन्मयीं गहंराजज्ञहंगमं । मूळासुक्षत्रमूळ्यं ॥ यदेभिप्रस्फुरन्निवृ
 द्धतिर्नभ्रमातोऽभद्रिवः । मूळा ० ॥ क्रत्वःसमहदीनताप्रतीपंजगमाशुचे । मूळा ० ॥ अपांमध्येतस्त्रियांसंतृणाविद
 ज्जितारं । मूळा ० ॥ यत्किंचेदंवरुणदैव्येजनेभिद्रोहंमनुष्याइश्वरामसि । अचित्तीयत्तवधर्मायुयोपिभमान्तस्तस्मादे
 नसोदेवरीरिपः ॥ ११ ॥ (७।६।१) प्रवीर्याशुचयोदद्विरेवामध्वर्युभिर्भुमंतःसुतासः । वहवायोनिचुर्तोयाह्य
 च्छापिवास्तस्यांधसोमदाय ॥ ईशानायुप्रहुतियस्तऽआनद्दशुच्चिसोमंशुचिपास्तुभ्यंवायो । कृणोपितंमर्त्येषुप्रशस्तं
 ज्ञातोजातोजायतेवाज्यस्य ॥ रायेनुयंजज्ञत्तरोदसीमेरायेद्वीधिपणाधातिदेवं । अधंवायुंनियुतःसश्चतस्वाऽज्जतभ्वे
 तंवसुधितिनिके ॥ उच्छन्नपसःसुदिनाऽअरिप्राऽज्जुज्योतिर्विदुर्दीधानाः । गर्व्यचिदूर्वमुशिजोविवधुस्तेपामनुंमु
 दिवःससुरारपः ॥ तेसत्येनमनसादीधानाःस्वेनयुक्तासःकतुनावहंति । इद्रंवायूवीरवाहंरथंवामीशानयोर्भिपृक्षःस
 चंत ॥ ईशानासोयेदधतेस्वर्णोगोभिरभ्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः । इद्रंवायूसुरयोविभ्वमायुर्वद्विर्वीरैःपुतनासुसह्यः ॥
 अर्वितोनश्वसोभिक्षमाणाऽइद्रंवायूसुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः । वाजयंतःस्ववसेहुवेमययंपात ० ॥ १२ ॥ (७।६।२) कुवि

(७।५।१९) मोषुवरुणेतिपंचर्चस्यसूकस्यवसिष्ठावरुणोगायत्र्यंलाजगती । (७।६।१) प्रवीरयेतिसप्तर्चस्यसूकस्यवसिष्ठः आद्यानां
 चतसृणांवायुरत्यानांतिसृणामिद्रवायून्निष्टुप् । (७।६।२) कुविदंगेतिसप्तर्चस्यसूकस्यवसिष्ठइद्रंवायूआद्यात्तीययोर्वायुन्निष्टुप् ।

इंगनमस्रावेषुधासःपुरादुवाऽअनवृथा।सु७आ।तन् । तेवायवेमनवेवाधितायावासासयज्ञुपसंसूर्येण ॥ उशंताद्वतानदभा
 यगोपासासश्चपाधःशरदश्चपूर्वाः । इन्द्रवायूसुष्टुतिर्वाभिधानामार्द्धीकर्मोदिसुवितंचनव्यं ॥ पीवोऽअन्नारयिषुधःसुमे
 धाःश्वेतःसिपकित्तियुतामभिःश्रीः । तेवायवेसमनसोवितस्त्वुविश्वेन्नरःस्वपुत्यानिचक्रुः ॥ यावत्तरस्तन्योद्वावृदोजो
 यावन्नरश्चक्षसादीध्यानाः । शुचिसोमंशुचिपापातमस्सेऽइन्द्रवायूसदंतंवाहरेदं ॥ नियुवानानियुतःस्पाहवीराऽइन्द्रवायू
 सरथंयातमूर्वाक् । इदंहिवांप्रभृतंमध्योऽअम्रमधमीणानाविमुमुकमस्से ॥ वावांशतंनियुतोयाःसहस्रमिंद्रवायूविव्श्व
 वाराःसचंतै । आभिर्यातंसुविदत्राभिरर्वाक्पातंनराप्रतिभृतस्वमध्यः ॥ अर्धतोन्नश्रवसोभिक्षमाणाऽइन्द्रवायूसुष्टुति
 भिर्यासिष्टाः । याज्यंतःस्ववसेहुवेमयूयंपात ॥ १३ ॥ (७।६।३) आवायोभूषशुचिपाऽउपनःसहस्रंतैनियुतोवि
 श्ववार । उर्षोतेऽअंधोमर्धमयामियस्यदेवदधिपेपूर्वेषं ॥ प्रसोताज्जीरोऽअध्वरेष्वस्यारसोमिंद्रायवायवेपिबन्धै ।
 प्रयद्वांमध्योऽअग्निभरंत्यध्वर्यवोदेव्यंतःशर्चीभिः ॥ प्रयाभिर्यासिद्वाश्यांसमन्व्यानियुद्धैर्वायविविष्टयेदुरीणे । निर्नो
 रयिसुभोजसंयुवस्वनिवीरंगव्यमश्वयंचराधः ॥ येवायवऽइन्द्रमादनासुऽआर्देवासोनितीशनासोऽअर्यः । द्वंतोवृत्रा
 णिसुरिभिःव्यामसासह्रांसोयुधानृभिर्भिरान् ॥ आनोनिनुद्धिःशानिनीभिरध्वरंसहस्रिणाभिरुपयाहियुजं । वायो

(७।६।३) आवायोदतिपंचससकस्ववसिष्टोवायुर्द्वितीयाचतुर्थ्योरिंद्रवायूविष्टुप ।

ऽअस्मिन्सर्वनेमादयस्वयंपात० ॥ १४ ॥ (७६।४) शुचिनुस्तीमुनर्वजातसुद्यद्राग्नीवृत्रहणाजुपेयं । उभाहि
 वांसुहवाजोहवीमितावाजंसद्यऽवश्रुतेषुषां ॥ तासानुसीशवसानाहिभूतसांकृध्याशवसाशुवासां । क्षयंतौरायोय
 वसस्यभूरःपुंकेवाजस्यस्थविरस्यधुव्यैः ॥ उपोहृयद्विदथंवाजिनोर्गुर्ध्वाभिर्विप्राःप्रमत्तिमिच्छमानाः । अदितोनकाष्ठां
 नक्षमाणाऽइद्राग्नीजोहृवतोनुस्ते⁺ ॥ गीभिर्विप्राःप्रमत्तिमिच्छमानऽइंद्रैर्यियुशसंपूर्वभाजं । इंद्राग्नीवृत्रहणासुवज्रा
 प्रनोनव्येभिस्तिरतंदृष्णैः⁺ ॥ संयन्महीमिधृतीस्पर्धमानेतनरुचाशरसात्तायते । अदेवयुंविदथेदेवयुभिःसत्राहंतं
 सोमसुताजनेन ॥ १५ ॥ इमामुपुसोमसुतिमुपनुऽएंद्राग्नीसामनुसाययातं । नृचिद्धिपरिमन्त्रार्थेऽअस्मानावांशश्व
 द्विर्ववृतीयवाजैः ॥ सोऽअन्नऽएनानमसासमिद्धोच्छामित्रंवरुणमिंद्रवोचैः । यत्सीमार्गश्चक्रुमातत्सुमृकृतदर्पुर्मादि
 तिःशिश्रथंतु ॥ एताऽअन्नऽआशुप्राणासऽइष्टीर्युवोःसचाभ्यश्यामुवाजान् । मेद्रोन्नोविष्णुमुरुतःपरिरव्यन्ययंपात०
 ॥ १६ ॥ (७६।५) इयंवाप्तस्यमन्मनुऽइंद्राग्नीपर्व्वस्तुतिः । अथाद्दृष्टिरिवाजनि ॥ शृणतंजंरितुह्वामिंद्राग्नीव
 नंतगिरः । इशानापिप्यतंधिपः ॥ मापांप्रवायनोनुर्द्राग्नीमाभिश्शस्ये । मानोरीरधतंनिर्दे ॥ इंद्रेऽअन्नानमोवृह
 त्सुष्टुकिमेरयामहे । धियाधेनाऽअवस्वयं ॥ ताहिशश्वंतुऽइकंतऽइत्थाविप्रांसऽकृतये । सुवाधोवाजंसातये ॥ ता

(७६।४) शुचिन्वित्पाटचस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्राग्नीत्रिष्टुप् । (७६।५) इयंवापितिद्वादशार्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्राग्नीगायत्रयंसायुष्टुप् ।

श्रुत्सं.

स. ५ अ. ६

॥४१॥

यार्गीभिर्विपुन्यवुःप्रथस्वतोहवामहे । मेधसर्तासासनिव्यवः ॥ १७ ॥ इंद्राग्नीऽअवुसागंतमुस्सभ्यं चर्षणीसहा । मा
 नोदुःशंसंऽईशत ॥ माकस्यनोऽअररुधोर्धतिःप्रणज्जलर्त्यस्य । इंद्राग्नीशर्मैयच्छतं ॥ गोमुद्धिरण्यबुद्धसुयद्रामभवाबुदी
 महे । इंद्राग्नीतद्धनेमहि ॥ यत्सोसुऽआसुतेनरंऽइंद्राग्नीऽअजोहवुः । सतीर्वतासपर्यवः ॥ उक्थेभिर्वृत्रहंतमायामं
 दानाचिदागिरा । आंगुरैराविरासतः ॥ ताविदुःशंसंमर्त्युर्दुर्विद्वंसंरक्षस्विनं । आभोगंहन्मनाहतमुद्राधिहन्मनाह
 तं ॥ १८ ॥ (७१६।६) प्रक्षोदसुधापयसासस्यऽएपासरस्वतीधुरुणमायसीपुः । प्रचावधानारथ्येवयातिविभ्याऽअ
 पोमहिनासिधुर्न्याः+ ॥ एकाचेतत्सरस्वतीनांशुचिर्च्यतीगिरिभ्यऽआसमुद्रात् । रायश्चेततीभुवनस्यभूरूर्ध्वतंप
 योदुदुहेनाहुपाय ॥ सर्वावृधेनय्योपणासुयथादिशुर्वृपभोयान्निपासु । सयाजिनंमपयज्योदधातिविसातयेतुन्वमा
 मृजीत ॥ उतस्थानुःसरस्वतीजुषाणोपश्वत्सुभगायुज्ञेऽअस्मिन् । मितजुभिर्नमस्यैरियानारायायुजाचिदुत्तरासत्वि
 भ्यः ॥ इमाजुह्वानायुभमदानमोभिःप्रतिस्त्रोमंसरस्वतिजुपस्य । तवशर्मनिप्रयतमेदधानाऽउपस्थेयामशरणंनवृक्षं+ ॥
 अयमुत्तिसरस्वतिवसिष्ठोद्वारायुतस्यसुभगेन्वपायः । वर्षेशुभ्रेस्त्ववृतेरासिवाजान्ययंपात ० ॥ १९ ॥ (७१६।७) बृहदु
 (७१६।६) प्रक्षोदसेतिपळचंसामूकस्यवसिष्ठःसरस्वतीवृतीयायाःसरस्वानग्निद्रुप् । (७१६।७) बृहदुगायिपदतिपळचंससमूकस्य
 वसिष्ठःसरस्वतीअंतानांतिव्युणांसरस्वान्आयायुद्वतीद्वितीयासतोबृहतीवृतीयाप्रस्सारचिकिःअंत्यास्त्रियोगावद्वयः ।

गायिपुत्रयोसुर्यान्दीनां । सरस्वतीमिन्महयासुष्टुकिभिः स्तोमैर्वसिष्ठरोदसी ॥ उभेयत्तमहिनाशुभ्रेऽअंधसीऽअ
 धिद्वियांतिपूर्यः । सानोवोधयवित्रीमुरुत्सखाचोदराधोमघोनां ॥ भद्रमिन्द्रद्राकृणवत्सरस्वत्यकवारीचेतविद्याजिनी
 वती । गणानाजमदग्निधत्तुवानाचवसिष्ठवत् ॥ जनीयंतोन्यत्रयःपुत्रीयंतःसुदानवः । सरस्वतंहवामहे ॥ येत्तस
 रस्वऽऊसयोमधुमंतोष्टुत्श्रुतः । तेभिर्नोऽवितभय ॥ ग्रीषियांसंसरस्वतःस्तन्योविश्वदर्शतः । भक्षीमाहिंप्रजामिपं
 ॥ २० ॥ (७।६।८) युज्ञेद्विद्वानुपदनेपृथिव्यानरीयत्रदेवययोमदंति । इंद्रायन्नसर्वनानिसुन्वेगमुन्मदायप्रथुमंय
 श्च ॥ आदैन्यावृणीमहेर्वांसिबृहस्पतिर्नोमह्वाऽआसंलायः । यथाभवेममीहुपेऽअनागायोर्नोद्वातापरवतःपितेव ॥ सऽआ
 तमुयधुनमसाहविभिःसुशेवंब्रह्मणस्पतिगृणीये । इंद्रंश्लोकामहिदैव्यःसिपकयोब्रह्मणोदेवकृतस्वरजा ॥ तमानो
 नोपोनिसदत्तुप्रेष्टोबृहस्पतिर्विश्ववारियोऽअस्ति । कामोरायःसुवीर्यंस्वतंदात्पर्वश्रोऽअतिसश्चतोऽअरिष्टान् ॥ तमाना
 ऽअक्रममृतायजुष्टमिमेधासुरमृतासःपुराजाः । शुचिकंदयजतंपरत्यानांबृहस्पतिमनुर्वाणंहुवेम ॥ २१ ॥ तंशुग्मा
 सोऽअरुणसोऽअभ्याबृहस्पतिंसहवाहोवहंति । सहश्चिद्यस्नीलवत्सुधस्थंभोनरूपमरुपंवसानाः ॥ सहिशुचिःशत
 पत्रःसशुंध्युहिरंण्यवाशीरिपुरःस्वर्पाः । बृहस्पतिःसस्वावेशऽऽकृत्वःपुरुसस्त्रिभ्यऽआसुतिकरिष्टः ॥ देवीदेवसुरोद

(७।६।८) यज्ञेदिवदशर्चस्सकस्यवसिष्टोबृहस्पतिः आद्यायाइंद्रःतृतीयातवस्योरिद्राब्रह्मणस्पतीअंत्यायाइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप् ।

सीजनित्रीबृहस्पतिवायुधनुर्महित्वा । दक्षार्यायदक्षतासखायुःकरद्वर्णेषुसतरासुग्राधत् ॥ इयंवाीबक्षणस्पतेसुदु
 क्तिबर्होद्रायवृद्धिर्णोऽअकारि । अविष्टंभियोजितगुंरुंधीर्जस्तमयावृनुग्रामरातीः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्योदिव्य
 स्येऽशायेऽउतपाथिवस्य । धृतरयिरुवृतेकीदर्येचिद्ययंपात ॥ २२ ॥ (७।६।१९) अथर्वयोःरुणंदुग्धमृशंजुहोतंन
 धृपुभायक्षितीनां । गौराद्रेदीयाँऽअवृपानामिंद्रोविभ्याहेयातिसुतसोममिच्छन् ॥ यद्यधिपेप्रदिविचार्यक्षांदिवेदिये
 पीतिमिदस्वयक्षि । इतहृदोतमनंसाजुषाणऽउशन्नित्प्रस्थितान्पाहिसोमान् ॥ जज्ञानःसोमंसहसेपपाशुप्रतेमाताम
 ह्मिमानमुवाच । एंद्रपप्राशुर्वैशुतरिक्षंयुधादेवेभ्योवदिवश्चकर्ध ॥ यद्योधयामहतोमन्यमानान्साक्षांमृतान्वाहृभिः
 शारादानान् । यद्वागृभिर्वृत्ऽइंद्राभियुध्यास्तंत्वयाजिसौश्रवसंजयेम ॥ प्रेद्रस्यवोचंप्रश्माकृतानिप्रनूतनामृषयाया
 च्चकारं । यदेदंवीरसाहिष्टमायाऽअथाभवत्केवलःसोमोऽअस्य ॥ तवेदंविश्वमभितःपशुव्यंशुयत्पश्यांसिचक्षसासूर्य
 स्य । गयामसिगोपतिरेकऽइंद्रभक्षीमहिंतेप्रयतस्ववस्यः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्योदिव्यस्येऽशायेऽउतपाथिवस्य ।
 धृतरयिरुवृतेकीदर्येचिद्ययंपात ॥ २३ ॥ (७।६।१०) पुरोमान्नयातुन्वावृधानुनतेमहित्वमन्वश्चुवंति । जुभेते

(७।६।१९) अथर्वयवदतिसप्तचंससूक्तस्यवासिष्टदंश्रैत्यायाइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप् । (७।६।१०) परोमान्नयेतिसप्तचंससूक्तस्यवासिष्टो
 विष्णुःउरुयक्षायेतितिसृणासिंद्राविष्णुत्रिष्टुप् ।

विप्ररजसीपृथिव्याविष्णोर्देवत्वंप्रमस्यवित्से ॥ नतैविष्णो जायमानो न ज्ञातो देवमहिम्नः परमंतसाप । उदस्तश्चाना
 कंगन्मूर्धंतद्राधर्मुपाचोक्तुभैपृथिव्याः+ ॥ इरावतीधेनुमतीहिभूतंक्षयवृत्तिसिनीमनुपेदशस्वा । व्यस्तश्चारोदंसीवि
 ष्यवृत्तद्राधर्मुपृथिवीमभितामपूर्यः ॥ उरुयुजायचक्रधुरुल्लोकंजनयंतासूर्यमुपासन्मग्नि । दासंस्थचिद्दृपश्चिप्रस्यमाया
 जप्रधुर्नरापृत्तनाज्येषु ॥ इंद्रोविष्णुर्दंष्टिताः शंवरस्यनवपुरीनयतिचंश्राधिष्टं । दातवंचिनःसहसंचसाकंहृथोऽर्धप्रत्य
 सुरंस्युरान्+ ॥ इयंमनीषावृहतीवृहंतोरुक्रमतवसावृधयंती । रुर्यांस्तोमंविदधेपृथिविष्णोपिन्वतमिषोपृजनोद्विद्र ॥
 पदंतेविष्णुयासऽआकुणोमितन्मैजुपस्यश्रिपिष्टदृव्यं । यधतुल्यसुष्टुतयोनिरौमैयुयंपात० ॥ २४ ॥ (७।६।११)
 नृगतोदयतेसनिष्यन्योविष्णवऽउरुगायायुदादात् । प्रयःसत्राचामनसायजातऽपृतायंतंनयंमाविवासात् ॥ त्वंवि
 ष्योसुमतिविश्वजन्त्यामप्रयुतामेवयायोमतिदाः । पचोयथानःसुवितस्यभूरेश्वावतःपुरुश्चंद्रस्यरायः+ ॥ त्रिदुवःपृ
 थिवीभेपऽपृतांविचक्रमेदातचंसमहित्वा । प्रविष्णुरस्त्ववसुसतीयान्व्येषंह्यस्यस्थविरस्यनामं ॥ विचक्रमेपृथिवीभे
 पऽपृतांशेत्रायविष्णुर्मनुपेदशस्वन् । भुवासोऽअस्यकीरयोजनासऽउरुक्षितिसृजनिभाचकार ॥ प्रतसैऽअद्यश्रिपिधि
 ष्टनामार्थःसंसाभिव्युनानिचिद्वान् । तंत्वागृणामितवसुमतंव्यान्क्षयंतमस्वरजसःपरुके+ ॥ किमितीविष्णोपरिचक्ष्यं

(७।६।११) नृगतं देविसमचंस्यस्वस्ववासिष्टोविष्णुस्त्रिदृप ।

भूतपद्वृक्षेशिविविद्योऽर्थसि । मावर्षोऽश्रुसदपगृहऽएतद्यदन्यरूपःसमिधेयभूध ॥ वर्षद्वतेविष्णुवासऽआर्कुणो
मितन्मैत्रुपस्वशिविविद्यदृढव्यं । वर्षितुत्यासुष्टुतयो गिरोमियुयंपात० ॥ २५ ॥ इतिपंचमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

अष्टत्रिंशत्प्रायवेर्गाः २५ सूक्तानि २० ऋचः १४५ ॥ त्यागः ॥ उपस. ६ इंद्रावरुणाभ्या. ३० वरुणाये. २७ वायव. ४
इंद्रवायुभ्या. ३ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. ४ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवाभ्या. २०
सरस्वत्या. २ सरस्वत. सरस्वत्या. ६ सरस्वत. ३ इंद्राये. बृहस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. बृहस्पतय. ५ इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. इंद्राष्ट
स्पतिभ्या. इंद्राये. ६ इंद्राष्टहस्पतिभ्या. विष्णव. ३ इंद्राविष्णुभ्या. ३ विष्णव. ८ ॥ इतिपंचमेष्टकः ॥

तिस्रःपद्पार्जन्यंतुपर्जन्यायतृचंगायर्वाह्रितीयापादनिचूदेतेकुमारआग्नेयोपश्यद्दसिष्ठएववायुष्टिकार्मःसंवत्स
रंदशपर्जन्यस्तुतिःसंहृष्टान्मंडूकांस्तुष्टावाद्यानुष्टुविद्रासोमापंचाधिकैन्द्रासोमंराक्षोर्धंशापाभिशापपायंपद्सस
वाद्याजगत्एकविंशतीत्रयोविंशतीचाष्टादशीमारुतीचंदशमीचतुर्दशयावाग्नेय्यौर्देव्यैकादशयत्यानुष्टुन्नवमीद्वा
दशीत्रयोदशीसौम्यःसंसदशीभाण्यपृथमीषोळश्यावैश्यांप्रवर्तयेतिचतस्रष्ट्व्योमानोरक्षइत्युपैरारत्मानआशीरुत्त
रोर्धर्चःपृथिव्यंतत्क्षिंघोरितिवैवर्तःपरंगायत्रंप्रावत्सर्पैर्ऋषिश्चानुकगोत्रःप्राज्भ्रत्स्यात्काण्योष्टमंमंडलंमाचिच्च
तुष्टिशर्मेषातिथिमेध्यातिथीष्टेन्द्राहंतंदिप्रगाथादिद्वित्रिष्टुवंतमाचंद्द्वचंप्रगाथोपश्यत्सर्पैरःसन्त्यागुःकण्व

स्युत्रतामगांश्यायोगिश्चासंगोपःस्थीभूत्यापुमानभूत्समेध्यातिथयेदानंदत्वास्तुहिस्तुहीतिचतसृभिरात्मानं
 नुष्टावपदीषास्यांगिरसीशश्वतीपुंस्त्वमुपलभ्यंनंपीतांत्ययातुष्टावदंवसोद्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरागिरसश्चमि
 यमेधःस्यादयोनुष्टुवंत्याभ्यांमेधातिथिर्विभिदोदानंतुष्टावपिचतुर्विंशतिर्मेध्यातिथिःप्रागाथंत्वनुष्टुव्गाय
 द्यांनुष्टुर्वीचांत्याःकारयाणस्यपाकस्याश्रोदानस्तुतिर्यदिंद्रसैकादेवातिथिस्तृचौत्यःपुरज्जिणगंतःकुरुंगस्यदान
 स्तुतिस्तत्पूर्वाश्वतसःपांण्योवा ॥ ७ ॥

॥ हरिः३२ ॥ (७६।१२) तिस्रोवाचःप्रवदुज्योतिरभ्रायाऽएतद्दुहंमधुद्रीषमूर्धः । सवत्संकृष्वन्गार्भुसोपधी
 नांस्योज्जातोर्धुपुभोरोरवीति ॥ योवर्धनऽओपधीनांयोऽअपांयोविश्वंस्यजगतोद्देवऽईशे । सत्रिधातुशरणंशर्मयंसत्रि
 पतुंज्योतिःस्वभ्रिष्टं१से ॥ सूरीरुवृद्धवतिसूतऽउत्वद्यथावशंतन्वंचक्रऽएपः । पितुःपयुःप्रतिगृभ्णातिमातातेनपि
 तावर्धतेतेनपुत्रः+ ॥ यस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्तुस्तिस्रोधावस्त्रेधाससुरार्षः । त्रयुःकोशासऽउपसेचनास्रोमध्वः
 श्रोतंल्यभितोविरुषां+ ॥ इदंवचःपुर्जन्यायस्वराजैर्द्वोऽअस्वतंरंतज्जुजोपत् । मयुोभुवोवृष्टयःसंत्वसेसुपिप्लुलाऽ
 ओपधीर्देवगोपाः ॥ सर्वतोधावृपुभःशश्वतीनांतसिंश्चात्माजगतस्तस्तुपश्च । तन्मऽऽकृतंपातुशतशारदायययंपात ॥

(७६।१२) तिस्रोवाचप्रतिपठनंस्वसूक्तस्याओमेयःकुमारःपर्जन्यश्चिष्टुप् । (तिस्रोवाचःपर्जन्यायेतिसूक्तयोर्दृष्टिकामोवसिष्टःपाक्षिकः)

॥ १ ॥ (७।६।१३) पर्जन्यायप्रगायतदिवस्पत्रार्थमीहृषे । सनोयवंसमिच्छतु ॥ योगर्भुर्मोषधीनांगर्वांकृणोत्यर्थ
 तां । पर्जन्याःपुरुषीणां ॥ तस्माद्इद्रास्यहृविर्जुहोतामधुमत्तमं । इळांनःसंघर्तकरत् ॥ २ ॥ (७।६।१४) संवत्सरंशं
 शयानात्राह्यणाव्रतचारिणः । वाचंपर्जन्यजिन्यित्वांप्रमृद्धकाऽअवादिशुः ॥ दिव्याऽआपोऽअभियदन्नुमायुन्दतिन्नशु
 क्संरसीशयानं । गवामहृनमायुर्वसिनीनामंमृद्धकानांशुशुरत्रासमेति ॥ यदांमैनाँऽऽशतोऽअभ्यवर्षीत्तुप्यावतःप्राथ
 व्यार्गतयां । अक्खलीकृत्यापितरंनपुत्रोऽअन्योऽअन्यमुपवर्दतमेति ॥ अन्योऽअन्यमनुष्टण्णाल्यनोरपांप्रसंग्यदमं
 दियातां । मृद्धकोयद्राभिवृष्टःकनिक्कन्युश्रिःसंपृक्तेहरितेनवाचं ॥ यदेषामन्योऽअन्यस्यवाचंशाकस्येववर्दतिशिक्ष
 माणः । सर्वतदेषांसमृधेवुपर्वयत्सुवाचोवदधुनाध्वप्यु ॥ ३ ॥ गोमायुरेकोऽअजमायुरेकःपुश्रिरेकोहरित्ऽएकऽए
 षां । समानंनमाविभ्रतोविल्पाःपुरुत्रावाचंपिपिशुर्वदतः ॥ द्राह्यणासाऽअतिशत्रेनसोमेसरोनपूर्णमभितोवदंतः ।
 संवत्सरस्यतदहृःपरिष्टयन्मंइकाःप्राथुषीणंवध्व ॥ द्राह्यणासःसोमिनोवाचमक्रतव्रह्मकृण्वंतःपरिवत्सरीणिं । अध्वर्य
 योषुमिणःसिद्विद्वानाऽआविर्भवंतिगुह्यानकेचिन्त् ॥ देवहितंजुगुपुद्वाद्दशस्यऽऽकुरुंनरोनप्रमिनंत्येते । संवत्सरेप्राथ

(७।६।१३) पर्जन्यायेतिवृचस्यसूक्तस्याग्नेयःकुमारःपर्जन्योनायत्री । (७।६।१४) संवत्सरमितिदशचंस्यसूक्तस्यवसिष्ठःपर्जन्यस्तु
 तिहृष्टमंइकाविष्टुचाथानुष्टुप् ।

ऋक् .
५म.७
४४॥

द्यगतायांतासाधुर्माऽअश्रुवतेविस्मर्त्त ॥ गोमायुरदादृजमायुरदात्पृथिरदाद्धरितोनीवसूनि । गर्वांमंडूकाददतः
 दातानिसहस्रसायेप्रतिरतंतुऽआयुः ॥ ४ ॥ (परिशिष्टं ॥ उपप्लवदमंडूकीयुर्पमावदतादुरि । मध्यंहुदस्यंप्लवस्यनि
 गृह्यचतुरःपूरः ॥) (७।६।१५) इंद्रासोमात्तपंतरक्षऽज्जतंतन्यर्पयतंवृपणातमोवृधः । पराश्रुणीतमचिंतोन्योपतं
 हृतंनुदद्यांनिशिशीतमत्रिणः ॥ इंद्रासोमाद्दुष्कृतोवृधेऽअंतरनारंभूणेतमसिप्रविंधयतं । यथानातःपुनरेकश्चनोदयत्त
 देर्पोधत्तमनयायंकिसीदिने ॥ इंद्रासोमाद्दुष्कृतोवृधेऽअंतरनारंभूणेतमसिप्रविंधयतं । यथानातःपुनरेकश्चनोदयत्त
 द्वामस्तुसहसैमन्युमच्छयः ॥ इंद्रासोमावृतयतंतद्वियोवृधंसंपृथिव्याऽअघशंसायुतहृणं । उत्तक्षतंस्वर्षेऽुपर्वतेभ्योयेनुर
 क्षोवापृथानंनिज्वंधः ॥ इंद्रासोमावृतयतंतद्वियरपर्याभितसोभिर्युवमरमहन्मभिः । तपुर्वधेभिरुजरेभिरत्रिणोनिपशानि
 विध्यतंयंतुनिस्वरं ॥ ५ ॥ इंद्रासोमापरिवांभृतुविश्वतंऽइयंमृत्तिःकृश्याभ्येववाजिनां । यांवांहोत्रांपरिहिनोभिमेध
 येमावसाणिनृपतीविजिन्वतं ॥ प्रतिस्मरेथांतुजयद्विरैवहृतंद्रुहोरक्षसोभंगुरावतः । इंद्रासोमाद्दुष्कृतेमासुगंभद्योनेः

(७।६।१५) इंद्रासोमादतिपंचविंशत्पृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रासोमोऽअष्टमीपोऽदशीएकोनविंशीविद्येकविंशीद्वाविंशीचतुर्विंशीनाभिंद्रः
 नवमीद्वादशीत्रयोदशीनांसोमःदशमीचतुर्दशोरभिः एकादश्याविधेदेवाःसप्तदश्याप्रावाणःअष्टादश्यामरुतःत्रयोविंश्याःवसिष्ठाशीःपृथि
 न्यंसरिक्षयाधः आथाःपडष्टादशीद्वाविंशीत्रयोविंश्याजगत्यांत्यानुष्टुप्शिष्टाश्चिष्टुभः (अस्मिन्सूक्तेरक्षोन्नत्वंगुणःसर्वासांदेवतानांयत्कव्यः)।

क्वाधिदभिरासतिद्रुहा⁺ ॥ योभापाकेनमनसाचरतमभिरुचष्टेऽअनृतंभिर्वर्षोभिः । आर्षऽइवकाशिनानासंभृभीताऽ
 असद्रस्व्यासतऽइद्रवुका⁺ ॥ येषाकशंसंचिहरंतऽएवैषवाभुद्रंदपर्यतिस्वधाभिः । अहयेवातान्प्रददातुसोमऽआर्वा
 दधातुनिर्ऋतुरुपस्ये ॥ योनोरसंदिप्सतिपितृव्योऽअग्नेयोऽअथानांयोगवायस्रनूनां । रिपुःस्तेनःस्तेषुकृद्भ्रमेतुनिपही
 यतांतन्याद्रुतनाध ॥ ६ ॥ पुरःसोऽअस्तुतन्याद्रुतनाचतिसःपृथिवीरधोऽअस्तुविर्थाः । प्रतिशुप्यतुयशोऽअस्यदे
 यानोदियादिप्सतियश्नकं ॥ सुविज्ञानंचिकितुप्रेजनायसञ्चासञ्चयचसीपस्पृधाते । तयोर्यत्सत्यंत्तरदृजिषुस्सदि
 त्सोमोवतिहंत्यासत् ॥ नवाऽउसोमोषृजिनंहिनोतिनक्षत्रियमिधुयाधारयंतं । हंतिरक्षीहंत्यासुद्धदंतमुभाविंद्रस्यप्रसि
 तौशयाते ॥ यदियाहमदृतदेवऽआसुमोषंवादेवाँऽअप्यहेऽअग्ने । किमसाभ्यंजातवेदोहृणीपेद्रोषवाचंसोनिर्ऋधंसचं
 तां ॥ अथामुरीययदिधातुधानोऽअस्मियदियायुस्तवपूरुपस्य । अथामुरीरुद्रैशभिरिष्युंयायोमामोषुंयातुंधानेत्याहं
 ॥ ७ ॥ योमायातुंधानेतुंधानेत्याहयोवार्क्षःशुचिरस्सीत्याहं । इंद्रस्तंहंतुमहतायधेनविश्वस्यजंतोरधुमस्पदीष्ट ॥ प्र
 याजिगातिखगलैवृनकमपद्रुहातुन्वंशुगहमाना । वधाँऽअनंताँऽअवसापदीष्टमावाणोषंतुरक्षसंऽउजपुदैः⁺ ॥ वि
 तिष्ठध्वंमरुतोविरिषिंशुच्छतंशुभायतरक्षसःसंर्षिनष्टन । वयुयेभ्रुत्वीपुतयंतित्कभिष्येवारिषोदधुरेद्वेऽअध्वरे⁺ ॥
 पर्वतयद्वयोऽअदमानमिन्द्रसोमदितंमधवृन्त्संशिशायि । प्राक्कादपाक्कादधुरादुदकादभिर्जाहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एत

उत्येप्यवयंतिभ्ययातवुऽइंद्रदिक्संतिदिक्सयोदाभ्य । शशातशुकःापशुनभ्याधुधनून्सजदुशागपागुगभ्य । ॥ ७ ॥
 इंद्रायातनामभयत्पराशरोहंविर्मर्धानामभ्याइधियासतां । अभीदुशुकःपरशुयथावनंपात्रेवभिंदन्सतऽएतिरक्षसः ॥
 उदृकयातुंशुशुल्कयातुंजहिभ्ययातुमुतकोकयातुं । सुपूर्णयातुमुतयधयातुंहृषद्वप्रमृणरक्षऽइंद्र ॥ मानोरक्षोऽअभि
 नद्यातमावतामपीच्छतुमिधुनायाकिमीदिना । पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वहंसोतरिक्षंदिव्यात्पात्वस्मान् ॥ इंद्रजहि
 पुमांसंयातुधानमुतखिर्यमावयाशादानां । विधीवासोमूर्देवाऽऋदंतुमातेदशन्तसूर्यमुच्चरंतं ॥ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्व
 दंशसोमजायतं । रक्षोभ्योवृधमस्यतमशानियातुमन्त्रः ॥ ९ ॥ (इतिवासिष्ठसप्तममंडलसमासंअत्रसूक्तानि १०७)
 (८१११) माचिदन्यदिशंसत्सखायुोमारिपणयत । इंद्रमित्स्तोतावृषणुंसचासुतेमुहुरुकथाचंशंसत ॥ अत्रकृषि
 णंपृपुभयंथाजुरंगानचर्पणीसहं । विद्वेषणसंवननोभयंकरमंहिष्ठमुभयाविर्नं ॥ यच्चिद्धित्वाजनाऽइमेनानाहवंतऽऊ

प्रागाथेष्टमंडलेदशानुवाकाःतत्रप्रथमेनुवाकेपंचसूक्तानि (८११।१।) माचिदन्यदितिचतुस्त्रिंशदचस्यसूक्तस्याथाद्योद्वयोःकाण्वःप्रगाथ
 ऋषिःश्राष्टानांकाण्वोर्मेधातिथिमेभ्यातिथीऋषी स्तुहिस्तुहीत्यादिचतसृणांश्रायोगिरासंगऋषिःअंत्यायाआंगिरसीश्रध्वतीऋषिकाइद्रोदेवता
 स्तुहिस्तुहीत्यादिपंचानामासंगोदेवतावृहती द्वितीयासतोवृहतीअंसेद्वित्रिष्टुभौ (काण्वःप्रगाथइत्यत्रत्यःप्रगाथोवस्तुतोषौरःसन्धातुःकाण्वस्य
 पुत्रवांगवरसीविद्यासःश्रयते) ।

कुदाचिदभियासीतिद्ब्रह्म ॥ योमापाकेनमनसाचरंतमभियचष्टेऽअनुतोभिर्वर्षोभिः । आपऽइवकाशित्नासंयुंभीत्ताऽ
 असन्नस्वासतऽइंद्रवृका ॥ योपाकशंसंविहरंतऽएवैयैर्वाभ्रद्रंष्टपयीतिस्वधाभिः । अहंयेवातान्भ्रुददात्तुसोमऽआवा
 दधातुनिकेतंरुपस्यं ॥ योनोरसंदिप्सतिपुत्वोऽअग्नेयोऽअश्वानांयोगवायंस्तनूतां । रियुःस्तेनःस्तेयुकृद्भ्रमोतुनिपही
 यतंतन्वाइतनाच ॥ ६ ॥ पुरःसोऽअस्तुतन्वाइतनाचत्विषःपृथिवीरपोऽअस्तुविश्वः । प्रतिशुव्यतुयशोऽअस्यदे
 वायोनोदिव्वादिप्सतिपशुनकं ॥ सुविज्ञानंचिकितुपूजनायुसखासञ्चवचसीपसृधाते । तयोर्यत्सत्यंत्तरदृजयिस्तदि
 त्सोमोवतिहंल्यासत् ॥ नवाऽउसोमोवृजिनंहिनोतिनक्षत्रियमिधुयाधारयंतं । हंतिरक्षोहंल्यासद्ददंतमुभाविंदस्यप्रसि
 तौशयाते ॥ यदिवाहमर्ततदेवऽआसुमोर्षवादेवाँऽअप्युहेऽअग्ने । किमुसभ्यंजातवेदोहृणीपेद्रोघवाचस्तेनिर्द्रथंसचं
 तां ॥ अद्यामुरीयुयदिधातुधानोऽअस्मियदिवायुस्ततपूरुपस्य । अद्यासवीरैर्द्रशाभिविंयुंयायोसामोघंयातुंधानेत्याहं
 ॥ ७ ॥ योमार्थातुंधानेत्याहृयोवार्क्षःशुचिर्स्मीत्याहं । इंद्रस्तंहंतुमहतावधेनुविश्वस्यजंतोरधुमस्पदीष्ट ॥ प्र
 याजिगातिखगळ्वनकुमपद्ब्रह्मत्सुर्व्यं१गृहमाना । वृषोँऽअनंतोँऽअवसापदीष्टमावाणोमंतुरक्षसंऽउजुवदैः+ ॥ वि
 तिष्ठध्वंमरुतोविविधं१च्छतं१भायतंरक्षसःसंर्पिनष्टन । वयोयेभूर्त्वीपृतयंतिनकभियैवारिपोदधिरदेवेऽअध्वरे+ ॥
 प्रवर्तयद्विवोऽअदमानमिंद्रसोमशितंमघवृत्संशिशायि । प्राकादपाकादधराददकादभिजिहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एत

इत्यथ तयंतिभ्यया तव इन्द्रं दिक्संतिद्विक्सवोदाभ्यं । शिशितिशुकः पिशुनेभ्यो वृषं ननु जदृशनिं यातुमभ्यः ॥ ८ ॥
 इन्द्रो यातुनागर्भयत्पराशुरोर्द्विर्धनिामभ्या इविवासतां । अभीर्दृशुकः परशुयथावन्पात्रैव भिन्दन्सुत इति रक्षसः ॥
 उदकयातुं शुशुक्कयातुं जिदिभ्यया तु मुतकोकयातुं । सुपर्णयातुमुत एधयातुं हृषदेवप्रमृणरक्ष इन्द्र ॥ मानोरक्षोऽभि
 नद्यातुमावत्तामपोच्यतुमिधुनायाकिमीदिना । पृथिवीनः पार्थिवात्प्रात्वं हसोतरि रक्षं दिव्यात्प्रात्स्मान् ॥ इन्द्रं जिदि
 पुर्गासंयातुथानं सुतस्त्रिधंसाययाशाशदानां । विधीवासोभूरदेवा इन्द्रं तु मातेह शुन्तसूर्धमच्चरंतं ॥ प्रतिचक्षुविक्ष्वे
 दक्षसोमजायतं । रक्षोभ्यो वृषमस्तमशानियातुमभ्यः ॥ ९ ॥ (इति वासिष्ठसप्तममंडलं समाप्तं अत्र सूक्तानि १००)
 (८।१।१) माचिदन्यदिदींसत्सखायुोमारिपण्यत । इन्द्रमित्सोत्तावृषणंसचासुतेमुहुं रुकथाचशंसत ॥ अब्रुक्क्षि
 णं वृषभं यथाजुरंगानचर्षणीसहं । विदेषणं संवननोभयं करं महिष्ठमुभयाचिनं ॥ यच्चिद्धित्वाजना इमेनानाहवंत इज्जु

प्रागाथेष्टमेमं हलेदशातुवाकाः तत्र प्रथमे तु वाके पंचसूक्तानि (८।१।१।) माचिदन्यदिति चतुस्त्रिंशत् चस्यसूक्तस्य आययोर्द्वयोः काण्वः प्रगाथ
 ऋषिः शिष्टाणां काण्वीमेधातिथिमेध्यातिथीऋषी स्तुहिस्तुहीत्यादिचतस्रणां शार्थीगिरासंगऋषिः अंत्यायाभांगिरसीशश्वतीऋषिकाइन्द्रो देवता
 स्तुहिस्तुहीत्यादिपंचानामासंगो देवता वृहती द्वितीयासतो वृहती अंत्ये द्वे त्रिष्टुभौ (काण्वः प्रगाथ इत्यत्रत्यः प्रगाथो वस्तुतोषीरः सन् भ्रातुः काण्वस्य
 पुत्रांगत्वरतीतिहासः श्रूयते) ।

तथे । अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्रभृतुतेहाविधांचयर्धनं ॥ वितर्तुर्यतेमधवन्विपुश्चितोर्योविपुजनां । उपक्रमस्वपुरुत्प
 माभरवाजंतेदिष्ठमृतये ॥ महेचनत्यामद्रिवःपरांशुल्कायदेयां । नसहस्रायुनायुतायवक्रियुनशतार्थशतामथ ॥१०॥
 वस्थांइंद्रासिमेषितुरुतभ्रातुरभुंजतः । माताचमैछदयथःसमारवसोवसुत्वनायुराधसे ॥ कैयधुकेदसिसिपुरुत्राचिद्धिते
 मनः । अल्पियुधमखजकृत्पुरंदरप्रगायत्राऽअगासियुः ॥ प्रासेंगायत्रमर्चतवावातुर्यःपुरंदरः । याभिःकाण्वस्योपव
 हिरासद्वयासद्भ्रजीभिनत्पुरः ॥ येतेसंतिदशदिविनःशतिनोयेसहस्रिणः । अथासोयेतेवृषणोरघुद्वस्तेभिर्नःस्त्वयुमा
 गहि ॥ आत्वृद्यसवदुर्घांहुवेगायत्रवेपसं । इंद्रधेनुंसुदुष्पामन्यामिपमुरुधारामर्कृतं ॥ ११ ॥ यत्तुदरसूरऽएतशंवं
 कृयातस्वपुणिनां । वहृत्कुत्समाजुत्तैयंशतक्रतुस्सरंद्रधुर्वमस्तृतं ॥ यऽऽकृतेचिदभिश्चिपःपुराज्जत्रुभ्यऽआतदः । सं
 धातासंधिमृषवापुरुवसुरिक्वत्वाविहृतुं पुनः ॥ माभूमनिद्याऽइवेंद्रत्वदर्शनाऽइव । वनानिनर्पजहितान्यद्विवोदुरोपा
 सोऽअमन्महि ॥ अमन्सहीदनाशवोनुप्रासश्वयत्रहन् । सकृत्सुतेमहताशूरराधुसानुस्तोमंसुदीमहि ॥ यद्विस्तोमंसु
 श्रयदस्माकमिन्द्रमिदवः । तिरःपुवित्रंससवांसऽआशवोमंदंतुगुभ्यायुधः ॥ १२ ॥ आत्वृद्यसधस्त्वित्वावातुःसख्यु
 रागहि । उपरवुतिर्मृषोनांपत्वावत्वधातेवशिसुष्टुतिं ॥ सोत्राहिसोममद्रिभिरेमैनमप्युधावत । गन्धायस्त्रैवव्यास
 यंतऽइक्षरोनिधुंक्षन्वक्षणाभ्यः ॥ अधुर्जोऽअधवादिवोवृहतोरोचनादधि । अयावर्धस्वतन्वागिराममाजातासुक्

तोपुण ॥ इन्द्रायसुमदितंमंसोमसोत्तावरेण्यं । शक्रऽएणंपीपयुद्विभ्वयाधियाहिन्यान्नंनवाज्युं⁺ ॥ मात्वासोमस्युगलदं
 यासद्वायाचन्नहंगिरा । भूणिमृगंनसर्वनेपुचुकुधुंक्रऽईशानुंनयाचिपत् ॥ १३ ॥ मदेनेपितंमदंमुग्रमुप्रेणशर्वसा । विभ्वे
 पातरुतारंमदच्युतंमदेहिष्माददातिनः ॥ शेवारिवार्पापुरुदेवोमतीयद्वाशुपे । ससुन्यतेचस्तुवृतेचरासतेविभ्वगूतोऽअ
 रिष्टतः⁺ ॥ एंद्रयाहुिमत्स्वचित्रेणंदेवराधंसा । सरोनप्राप्त्युदरंसपीतिभिरासोमंभिरुरुस्फुरं⁺ ॥ आर्वांसहस्रमाशु
 तंयुकारथेहिरण्यथे । ब्रह्मयुजोहरयऽइंद्रकोशिनोवहंतुसोमपीतये ॥ आत्वारथेहिरण्ययेहरीमयूरशेव्या । श्रित्तिपुष्टा
 बहतांमध्येऽअंधसोविवक्षणस्यपीतये ॥ १४ ॥ पित्रात्वंगुस्यगिर्षणःसुतस्यपूर्वपाऽइव । परिष्कृतस्यरसिनऽइयमासु
 तिश्चारुर्मदायपत्यते ॥ यऽएकोऽअस्तिदंसनामहाऽउग्रोऽअभिघ्नतैः । गामत्सशिश्रीनसयोपुदागंमद्धवृत्रपरिवर्जति ॥
 त्यंपुरंचरिष्णवंवधैःशुष्णस्यसंपिणक् । त्वंभाऽअनुचरोऽअर्धाह्वितायदिद्रुहव्योभुवः ॥ ममत्वासूरऽउदिदंतेममंमध्यदिने
 द्वियः । ममंप्रपित्वेऽअपिशर्वरेवसवासोमांसोऽअवृत्सत ॥ स्तुहिस्तुहीद्रेतेषातिमंहिष्ठासोमपोनां । निंदिताश्वःप्रपु
 धीपरमृज्यामपस्यमेध्यातिथे ॥ १५ ॥ आसदश्वान्वनन्वतःश्रद्धयाहंरथेरुहं । उतवामस्यवसुनश्चिकेततियोऽअस्ति
 यादःपुशुः⁺ ॥ यऽऋज्यामह्यंमामहेसहत्वचाहिरण्यया । एषविश्वान्यभ्यस्तुसौभगासंगस्यस्वनद्रथः ॥ अधुष्ठायांनि
 रतिदासदन्यानासंगोऽअग्नेदशाभिःसहसैः । अधोक्षणोदशमह्यंरुशंतोनुकाऽइवसरसोनिरतिष्ठन् ॥ अन्वस्यस्थूरंद

इन्द्रोपरस्तादनुस्यऽङ्गरुवृत्वंमाणः । राश्वतीनार्यंभिचक्षयाहसुभद्रमर्युभोजनंविभाषि ॥ १६ ॥ (८११२) इदं व
 सोसूतमंधःपित्रासुपूर्णमुदरं । अनाभयिन्नरिमाते ॥ दृभिर्धूतःसुतोऽअश्रैरव्योघारैःपरिपूतः । अभ्योननिकोनुदी
 पु ॥ तंतेयव्ययथागोभिःस्यादुर्मकर्मश्रीणतः ५ इदंत्व्यास्मिन्त्सधुमादे ॥ इन्द्रऽइत्सोमपाऽएकऽइंद्रःसुतपात्रिभ्यायुः ।
 अंतद्वयान्मर्त्याश्च ॥ नयंशुक्रोनदुराशीर्नतृपाऽउरुव्यचसं । अप्रपृण्यतेसुहादि ॥ १७ ॥ गोभिर्पदीभून्येऽअस्मन्मृ
 गंनधामगयंते । अभित्तरैतिधेनुभिः ॥ त्रयऽइंद्रस्यसोमाःसुतासःसंतुद्वेवस्य । स्येक्षयेसुतपादः ॥ त्रयःकोशासः
 श्योतंतिविषश्चम्वृःसुपूर्णाः । समानेऽअधिभामंन् ॥ शुचिरसिपुरुनिःषाःक्षीरमंध्यतऽआशीर्तः । दृभामांदिष्टःशूर
 स्य ॥ इमेतऽइंद्रसोमास्तीघ्राऽअस्मेसुतासः । शुक्राऽआशिरयाचंते ॥ १८ ॥ तांऽआशिरंपुरोळाशुमिंदुमंसो
 मंश्रीणीहि । रेवंतंहित्वाशणोमि ॥ इत्सुपीतासोयुध्यंतेदुर्मदासोनसुरायां । ऊधुर्ननुभाजंरंते ॥ रेवांऽइंद्रेवतःस्तोता
 स्यात्वावतोमघोनः । प्रेदुहरिवःश्रुतस्य ॥ उक्थंचुनशस्यमानमगोरुरिरराचिकेत । नगायुत्रंगीयमानं ॥ मानंऽइंद्र
 पीयत्वेमाशार्धंतेपरदाः । शिक्षाशचीयःशचीभिः ॥ १९ ॥ वयमुत्वात्तदिदंर्याऽइंद्रंत्व्यायंतःसखायः । कण्वाऽउ

(८११२) इदं वसोद्वितिचत्वारिंशत्स्यस्यसूक्तस्यमेधातिथिरांगिरसःप्रथमोध्वेत्युभायपीअंत्ययोद्वयोर्मेषातिथिरूपिन्द्रःअंत्ययोर्धभि
 दुर्गायत्रीअष्टाविंशत्यनुष्टुप् ।

कथेभिर्जरते ॥ नर्षेभ्यस्तदापन्नवज्रिन्नपसोनाविष्टौ । तवेदुस्त्रोमंचिकेत ॥ इच्छांतद्व्याःसुन्वतुनस्वभापस्पृहयात् ।
 यंतिप्रमादमतंद्राः ॥ ओषुप्रयाहिवाजोभुिर्माहृणीथाऽअभ्यंशुस्थान् । महौंऽइव्युचजानिः ॥ मोष्वंशुद्यदुहृणावान्त्सा
 यंकरद्वारेऽअस्मत् । अश्रीरऽइवजामाता ॥ २० ॥ विज्ञाह्यस्यवीरस्यभूरिदावरीसुमतिं । त्रिषुजातस्यमनींसि ॥
 आतृषिंचकण्वमंतंनर्षाविद्वशवसानात् । युशस्तरंशतमूर्तेः ॥ उधेधेनसोत्तरिंद्राद्युसोमंवीरार्यशुक्रार्थ । भर्तापिवृन्नर्षाय ॥
 योयोर्दष्टोऽअव्युथिव्यश्वार्थवंतंजरितुभ्यः । वार्जंस्त्रोत्तुभ्योगोमंतं ॥ पन्यंपन्यमित्सोत्तरुऽआर्थावतुमर्थाय । सोमंवीरार्य
 शूराय ॥ २१ ॥ पातावृद्गहासुतमायामुन्नारेऽअस्मत् । नियमतेशुतमूर्तिः ॥ एहहरीत्रह्यजुर्जाशामावक्षतःसखा
 यं । गीभिःश्रुतंनिर्वणसं ॥ स्वादवुःसोमाऽआर्थाहिश्रीताःसोमाऽआर्थाहि । शिमिन्नर्षीवुःशर्चावोनायमच्छासधुमा
 दं ॥ स्तुतश्चयास्त्वावधीतिमुहेराधंसेनम्णाय । इंद्रकारिणंबुधंतः ॥ गिरश्चयास्तेनिर्वाहऽज्वकथाच्चतुभ्यंतानि । सुत्रा
 दंधुरेशर्वासि ॥ २२ ॥ एवेदुपतुविकूर्मिर्वाजाऽएकौवज्रहस्तः । सनादमृकोदयते ॥ हंतावृन्नदक्षिणेनंद्रःपुरुषुरुहृतः ।
 महान्महीभिःशर्चीभिः ॥ यस्मिन्विश्वश्वर्षुर्णयऽजुतच्यौलाज्रयांसिच । अनुधेन्मंदीमयोर्नः ॥ एषऽएतानिंचकारे
 द्रोविश्वायोतिश्रुधे । वाजुदावांसुषोर्णा ॥ प्रभर्तारथंगुव्यंतंमप्राकाञ्चिद्यमवति । इनोवसुसहिबोह्रा ॥ २३ ॥
 सनित्राविप्रोऽअर्थञ्जिहृतावृन्नंतुभिःशूरः । सत्योविताविधंतं ॥ यजध्वैनंप्रियमेघाऽइंद्रंसुत्राचामनसा । योभूत्सोमैः

सत्यमदा ॥ गाथश्रवसं सत्यं त्विश्रवस्कामं गुरुमानं । कण्वासोगातवाजिनं ॥ यऽऋते चिद्रास्युदेभ्यो दात्सत्यानुभ्युःश
 चीवान् । येऽअस्मिन्काममश्रियन् ॥ इत्याधीवंतमद्विवःकाणवंमेध्यातिधिं । मेपोभूतोऽभियन्नयः ॥ शिक्षाधिभि
 दोऽअसौ चत्वार्युत्ताददत् । अष्टापुरःसहस्रम् ॥ उतसुत्येप्योवृथांसाकीरणं सन्त्या । जन्तित्वनाप्यंमामहे ॥ २४ ॥
 (८११३) पिबासुतस्य रसि नो मत्स्वानऽइन्द्रगोमतः । आपिनो वोधिसधुमाथोवृधुः सौऽअवंतुतोधिः ॥ भूयाम
 ते सुभूतोवाजिनो वृयं मानः सरभिमातये । अस्मान्चित्राभिरवताद्भिष्टिरानः सन्नेपुयामय ॥ इमाऽउत्वापुरुष्वसो
 गिरोवर्धतुयामम । पावकवर्णाः शुचयो विपुश्चितो भिस्तो भेरनूपत ॥ अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्रऽइवपप्रथे ।
 सत्यः सोऽअस्यमहिमागुणशयोवृजेयुविप्रराज्ये ॥ इन्द्रमिद्वेवतातयऽइन्द्रं प्रयत्यध्वरे । इन्द्रं समीकेवनिनो हवामहुऽइन्द्रं
 धनं ससातये ॥ २५ ॥ इन्द्रो महारोदसीपप्रथञ्चयऽइन्द्रः सूर्यमरोचयत् । इन्द्रो विभ्याभुर्वनानियेभिरऽइन्द्रो सुवानासु
 ऽइदं वः ॥ अभित्वा पूर्वापीतयुऽइन्द्रस्तोमैभिरायवः । समीचीनासंऽऋभ्यः समस्वरज्जुद्रागुणं तपूर्व्यं ॥ अस्वेदिद्रोवाध
 धेवृष्यं शवोमदे सुतस्युविष्णवि । अद्यातमस्यमहिमानमायवो नुष्टुवंति पूर्वथा ॥ तत्त्वायामिसुवीर्युतद्रक्षपूर्वाचिंतये ।

(८११३) पिबासुतसंतिचतुर्विदात्पृचस्यसूक्तसमेध्यातिथिरिद्रः अंत्यचतसृणापाकस्थामादेवता प्रथमाद्येकोनविंशत्याविपमावृहत्यः
 द्वितीयाद्विंशत्याः समाः सतोवृहत्य. अंत्याश्चतस्र. क्रमेणानुष्टुप्याप्यत्रयीवृहतीच ।

येनायतिभ्योभृगवधनेहितेयेनप्रस्कण्वमविध ॥ येनासमुद्रमसृजोमहीरुपस्तादिद्वयुष्णिगतेशवः । सद्यःसोऽअस्यम
 हिमानसंनशेयंक्षोणीरनुचक्रदे ॥ २६ ॥ शृगधीनऽइंद्रयत्वार्येयामिसुवरीयं । शृगधियाजायप्रथमंसिपांसतेशृगिध
 स्तोमायपूर्व्यं ॥ शृगधीनोऽअस्ययद्धंपुरमाविधयुधियऽइंद्रसिपांसतः । शृगिधयथारुशंसंशयवकुंकृगमिंद्रप्रावुःस्वर्णरं ॥
 कद्रव्योऽअत्सीनांतुरोगुणीतमर्त्यः । नृहीन्यस्यमहिमानमिंद्रियंस्वर्गुणंतऽआनुशुः ॥ कद्रुस्तुवंतऽऋतयंतद्वेवतऽऋ
 षिःकोविप्रऽओहते । कदाह्वयंमघवन्निंद्रसुन्वतःकद्रुस्तुवतऽआगमः ॥ उदुत्येमधुमत्तमागिरुःस्तोमांसऽईरते । सन्नो
 जितोधनसाऽअक्षितोतयोवाजयंतोरथाऽइव ॥ २७ ॥ कण्वाऽइवभृगवुःसूर्याऽइवविश्वमिद्धीतमानशुः । इंद्रस्तोमे
 भिर्महयंतऽआयवःप्रियमेधासोऽअस्वरत् ॥ युध्यादिवृत्रहन्तमहरीऽइंद्रपरावतः । अर्वाचीनोमघवन्त्सोमपीतव्यऽ
 उप्रऽऋत्येभिरागादि ॥ इमेहितंकारयोवायुशुधियाविप्रासोमेधसातये । सत्वंनोमघवन्निंद्रगिर्षणोवेनोनशृणुधीह्वं ॥
 निरिंद्रयहृतीभ्योबृत्रंधनुभ्योऽअस्फुरः । निरर्घुदस्यसृगयस्यमायिनोनिःपर्वतस्यगाऽआजः ॥ निरप्रयोऽरुच्युनिरुसू
 योनिःसोमऽइंद्रियोरसः । निरंतरिक्षादधग्रेमहामहिंक्षुपेतादिद्रपांसं ॥ २८ ॥ यमेदुरिंद्रोमरुतुःपाकस्यामाकौर
 याणः । विश्वेषांत्मनाशोभिष्टमुषेवद्विधावमानं ॥ रोहितंभेषाकस्यामासुधुरंकक्ष्युपां । अदाद्रायोविबोधनं ॥ य
 साऽअन्येदशुप्रतिधुर्यदंतिवह्वयः । असंवयोनतुड्यं ॥ आत्मापितुस्तनूर्वासऽओजोदाऽअभ्यंजनं । तुरीयमिद्रो

येनायतिभ्योभृगवेधनेषुतेयेनप्रस्कण्वुमाधिथ ॥ येनासमुद्रमर्जोमुहीरुपस्तिद्वधुत्थितेश्वः । सूचःसोऽअस्यम
 द्विमानसंनशेयंक्षोणीरनुचक्रदे ॥ २६ ॥ शग्धीनऽइंद्रयत्वारुपियाभिंसुवीथी । शग्धिवाजापप्रथुमंसिपांसतेशुग्धि
 स्तोमायपूर्व्य ॥ शग्धीनोऽअस्ययद्धपुरमार्यिथधिथऽइंद्रसिपांसतः । शग्धिथथारुशंसंश्यावकंकृगमिंद्रमावुःस्वर्णरं ॥
 कथव्याऽअतसीनांतुरोगुणीतुमर्त्यः । नहीन्वस्यमहिमानमिंद्रियस्वर्णुणितंऽआनुशुः ॥ कर्तुस्तुवंतंऽऋतयंतद्वेवतुऽऋ
 प्तिःकोधिप्रऽओहते । कदाहयंमघवाचिंद्रसुन्यतःकर्तुस्तुवतऽआनांसः ॥ उदुत्येमधुमत्तमागिरुःस्तोमासऽईरते । सूत्रा
 जितोधनुसाऽअक्षितोतयोवाजयंतोरथाऽइथ ॥ २७ ॥ कथवाऽइवुभृगवःसूर्याऽइवुविश्वमिद्धीतमानशुः । इंद्रंस्तोमे
 भिर्महयंतऽआयवःप्रियमैधासोऽअस्वरन् ॥ युश्वाहिद्वंनहनतमहरीऽइंद्रपरावतः । अर्वाचीनोमघवुन्त्सोमपीतयऽ
 उमऽऋयेभिरागाहि ॥ इमोहितेकारवोवावृशुधियाधिप्रासोमेधसांतये । सत्वंनोमघवाचिंद्रगिर्वणोवेनोनशृणुधीहव ॥
 निरंद्रवृहतीभ्योबृत्रंधनुभ्योऽअस्फुरः । निरवृदस्सुभृगयस्यमायिनोनिःपर्वतस्यगाऽआजः ॥ निरघयोःरुचुनिरुसु
 योनिःसोमऽइंद्रियोरसः । निरंतरिक्षादधभ्येमहामाहिंक्रुपेताद्विद्रुपांस्यं ॥ २८ ॥ यमेदुरिंद्रोमरुतुःपाकस्थामाकार
 याणः । विश्वेषांत्मनाशोभिष्टमुपेवद्विविधावमानं ॥ रोहितंमेपाकस्थामासुधुरंकक्ष्युप्रां । अदाद्रायोविवोधनं ॥ य
 स्माऽअन्येदशप्रतिधुरंवहंतिवह्यः । अस्तंयोनितुड्यं ॥ आत्मापितुस्तूर्वासंऽओजोदाऽअभ्यंजनं । तुरीयमिद्रो

हितस्वपाकस्यामानंभोजंदात्तरमवयं ॥ २९ ॥ (८११४) यदिद्विभागपुण्ड्रंन्यग्वाहूयसेतृभिः । सिर्मापुरुन्दुष-
तोऽअस्यानयेसिप्रयार्धतर्वीं ॥ यद्वास्मैरुशंभेरयावकुकुपुऽइंद्रंमादयसेसर्वा । कर्णासस्त्यान्नक्षत्रिभिःसोमवाहसुऽइंद्राय
च्छत्यागहि ॥ यथागौरोऽअपाकृतंव्यज्ञेत्वयेरिणं । आपित्वेनःप्रपित्वेतूयमागहि कर्णयेपुसुसत्रापिव ॥ मंदंतुत्वा
मयवाद्भिर्देवोरायुदेयायसुन्वते । आमुष्यासोममपिवश्चमूसुतंज्येष्ठतर्धधिपुसहः ॥ प्रचक्रेसहसासहोबुभंजसुन्वुमो
जसा । विश्वेवऽइंद्रपृतनाययोयहोनिवृक्षाऽइवयेमिरे ॥ ३० ॥ सहस्रैणवसचतेयवीयुधायस्तुऽआनकुपस्तुतिं । पुत्रं
प्रवृगकृणुतेसुवर्षिदाश्रोतिनर्मऽउजिकिभिः ॥ माभेममाश्रमिप्सोप्रस्यस्त्येतव । महत्तेवृष्णोऽअभिचक्ष्यं कृतंपरयेमनु
वशंयदुं ॥ स्व्यामनुस्फुर्यवावसेवृषानद्वानोऽअस्यरोपति । मध्यासंपृकाःसार्येणधेनवस्तूयमेहिद्रयापिव ॥ अश्वी
रथीसुरूपऽइन्द्रोमोऽइद्विद्रतेसखा । भ्यान्नभाज्जावयसासचतेसदाचंद्रोयातिसुभासुष ॥ ऋद्वेनतृप्यन्नवृषानमागहि
पिवासोमंयशोऽअनु । निमेषमानोमयवन्दिवेदिवुऽओजिष्ठदधिपुसहः ॥ ३१ ॥ अथयोद्वाययात्वंसोममिंद्रःपिपास
ति । उर्पनंशुशुजेवृषणाहरीऽआर्चजगामवृद्वा ॥ स्वयंचित्समन्यतेदाश्रिर्जिनोयत्रासोमस्यतंपसिं । इदंतेऽअ

(८११४) यदिद्वेत्वेकविंशत्युचस्यसूक्तस्यकाण्वोदेवातिथिर्द्रिःअंत्यतिसृणांकुंराः विषमाशुहत्याःसमाःसतोशुहत्याःअंत्यापुस्त्रजष्णिक्
(प्रपुष्णमित्यादिचतसृणांपूपादेवताया) ।

इयुज्यंसमुक्षितंतस्येष्टिप्रद्रयापिवा ॥ रथेष्टायाध्वर्यवःसोममिद्रायसोतन । अधिव्रहस्याद्रयोविचक्षतेसुन्वंतोद्वाश्वध्वरं ॥
 उषंभ्रंयवातावृषणाहरीऽइंद्रंभृषसुंषक्षतः । अर्वाचंत्याससयोध्वरश्रियोवहंतुसवनेदुष ॥ प्रपूष्णंवृणीमहेयुज्यांपयुरू
 यसुं । सदाकशिक्षपुरुहृतनोधियातुजेरायोविमोचन ॥ ३२ ॥ संनःशिशीहिभुरिजोरिवक्षुरंरास्वरायोविमोचन । त्वेत
 द्राःसुवेदंमुखियंयसयंतंदिनोपिमर्त्य ॥ वेमित्वापूष्णंजसेवेभिस्तोतवऽआघृण । नतस्वयेभ्यरंणंहितद्रंसोस्तुपेपुज्रायुसा
 शं ॥ परागावोयवसंकच्चिदाघृणो नित्यंरेवर्णोऽअमर्त्य । अस्माकंपूष्णवित्ताशिवोभ्वमंहिष्टोवाजसातये ॥ स्थरंराधः
 दाताश्वंकुलंगस्रादिविष्टिषु । राज्ञस्त्वेषस्सुभगस्यरातिपुतवशैव्यमन्महि ॥ धीभिःसातानिकाणवस्यवाजिनःप्रियमंधै
 रभिक्षुभिः । युष्टिसहस्रानुनिर्भजामजेनियुथानिगावामृषिः ॥ वृक्षाश्चिन्मेऽअभिपित्वेऽअरारणुः । गांभजंतमेहनाश्वं
 भजंतमेहना ॥ ३३ ॥ इतिपंचमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

एकोनचत्वारिंशत्तथायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ८ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ पर्जन्याये. ९ मंङ्ककेभ्य. १० इंद्रासोमाभ्या. ७ इंद्राये.
 सोमाये. अम्रय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सोमाये. २ अम्रय. इंद्रासोमाभ्यामि. इंद्राये. ग्राणइ. मरुत्य. इंद्राये, ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षेभ्य.
 इंद्रासोमाभ्या. २ इंद्राये. २९ आसंगाये. ५ इंद्राये. ४० विभिंदव. २ इंद्राये. २० पाकस्यास्र. ४ इंद्राये. १८ कुरुंगाये. ३ ॥ इति
 पंचमेसप्तमः ॥

दूरादेकात्रचत्वारिंशद्द्विधातिथिराश्विनीद्विवृहल्यनुष्टुवंतमत्याःपंचार्धर्षाश्चैद्यस्यकशोर्दानिस्तुतिर्भिर्हार्द्रोष्टाच
 त्वारिशद्वत्सस्तृचोत्यस्तिरिंदिरस्यपार्श्वस्यदानस्तुतिःप्रथद्वःपद्त्रिंशत्पुनर्वत्सोभारतमानखयधिकसाध्वंस
 आश्विनंद्यानुष्टुभंत्वा नूत्सैकाशशकर्णोत्वेगायत्र्याउपाद्येचाद्याचतुर्थीषधीचतुर्दशयाद्येचबृहल्यःपंचमीककुब्द
 शभ्याद्यात्रिष्टुब्धिराङ्गगत्योपरस्यःपद्प्रगाथोपद्दयद्वृहतीमध्येज्योतिरनुष्टुर्वास्तारपंक्तिःप्रगाथस्त्वमद्देक्षव
 त्संआग्नेेगायत्रेत्यादेवीत्रिष्टुवाद्याप्रतिषोपाद्यावर्धमाना ॥ ८ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।१।५) दूरादिहेवयत्सत्यरूणप्सुरार्श्विचतत् । विभ्रानुंविश्वधातनत् ॥ नवदंक्षामनोयुजा
 रथेनपृथुपाजसा । सधेधेऽश्विनोपसं ॥ युवाभ्यार्वाजिनीवसूप्रतिस्त्रोमाऽअदक्षत । वाचंदूतोयर्थाद्विषे ॥ पुरुप्रि
 याणऽऊतयेपुरुमंद्राधुरुवत्सु । सुपेकण्वासोऽश्विना ॥ मंहिषायाजसात्सुपथैताशुभस्पती । गंतारादाशुषोर्गाहं
 ॥ १ ॥ तासुंदेवायदाशुषेसुमेधामवितारिणा । धृतैर्गन्धुंतिमुक्षतं ॥ आतःस्त्रोममुपद्रवत्तूर्येद्येनेभिराशुभिः । यात
 मध्येभिरश्विना ॥ योभस्त्रिषःप्रावतोदिवोविश्वानिरोचुना । त्रौऽरक्तूर्परिदीपयः ॥ जतनोगोमतीरिपंऽजतसाती

(८।१।५) दूरादिहेवत्येकोनचत्वारिंशत्त्रयस्सकस्यकाण्योमद्वातिथिराश्विनी यथाचिद्वैद्यःकशुरित्यादिसार्धद्वयोःकशुर्गायत्रीअंसा
 स्त्रिषःक्रमेणवृहत्यावनुष्टुप् ।

रद्विंदा ॥ विप्रयःसातयेसितं ॥ आनुगोभंतमश्विनासुर्वारसुरयंरपिं । बौद्धमश्ववतीरिपः ॥२॥ द्वावृथानाशुभस्प
 तीदृष्टाहिरण्यवर्तनी । पिवंतंसोभ्यंमधु ॥ अस्मभ्यंवाजिनीवसुमध्वंभ्रश्चसप्रथः । हृदिंयत्तमदाभ्यं ॥ निप्रवह्वज
 नानांयादिदंतूयुमागतं । मोच्यंन्यौऽउपारतं ॥ अस्वपिवतमश्विनायुवंमदंसुचारुणः । मध्वोरातस्यधिष्यया ॥
 असांऽआवदंतरपिंश्रातयंतसहृष्टिणं । पुरुधुंविश्वधायसं ॥ ३ ॥ पुरुनाच्चिद्धिवांनराविह्वयंतेमनीषिणः । वाषधिंर
 श्विनागतं ॥ जनांसोवुकवदिंपोष्टुविष्मंतोऽअर्कृतः । युवांहवंतेऽअश्विना ॥ अस्माकमधवाभ्यंस्तोमोवाहिंष्टोऽअंतं
 मः । युवाभ्यांभ्रत्वश्विना ॥ योहवांसधुनोहतिराहितोरधुचर्पणे । ततःपिवतमश्विना ॥ तेननोवाजिनीवसुभ्यंतो
 कायुशंगये । वदंतपीयसीरिपः ॥ ४ ॥ जतनोदिव्याऽइषऽउतसिंधूऽरहविंदा । अपुद्दोरववर्षथः ॥ कृदावांतोऽयो
 दिपत्समुद्रेज्जितोनरा । यद्द्वारयौविश्विष्यतात् ॥ युवंकणवायनासत्यापिरिसायहृभ्यं । शश्वदतीदंशस्थथः ॥ ताभि
 रायातमतिभिर्नैव्यसीभिःसुश्रास्त्रिभिः । यद्वावृषण्यसूहवे ॥ यथाचित्कण्वमावतंमियमेधमुपस्तुतं । अत्रिशिंजार
 मश्विना ॥ ५ ॥ यद्योतकृत्व्येधनेशुंगोव्युगरंत्यं । यथावाजोपुसोभरिं ॥ पूतावद्वांवृषण्यसऽअतोवाभूर्योऽअश्विना ।
 गणतःसुभ्रमीमहे ॥ रथंहिरण्यवंपुरंहिरण्यभीशुमश्विना । आहिस्थायोदिविस्पर्शं ॥ हिरण्ययीवांरभिस्रीपाऽअक्षो
 हिरण्ययः । जुभाच्चक्राहिरण्यया ॥ तेननोवाजिनीवसुप्रावतीश्चिदागतं । जपेमांसुष्टुतिममं ॥ ६ ॥ आवहेयेप्राका

उत्तपवर्धयामतिं ॥ उत्तमहाण्याव्ययंतुभ्यंपवृद्धवज्जिवः । विप्राऽअतश्मज्जीवसे ॥ अभिकण्वाऽअनूपतापोनप्रवता
 यतीः । इंद्रवर्नन्वतीमतिः ॥ इंद्रमुक्थानिवापुधुःसमुद्रमिवसिंधवः । अनुत्तमन्युमूर्जरं ॥ १५ ॥ आनीया
 हिपरावतोहरिभ्यांहर्युताभ्यां । इममिंद्रसुतंपिब ॥ त्वामिहृन्नहंतमजनासोष्ट्रकथाहिंपः । हवंतुवार्जसातये ॥
 अनुत्वारोवसीऽउभेच्चक्रंनवृत्तंशं । अनुत्सुवानासुऽइंदवः ॥ मंदस्यासुस्वर्णरऽउत्तंद्रशयुर्णावति । मत्स्याधिवस्वतो
 मती ॥ यावृथानऽउपथविवृथावृक्षरोरपीत् । वृत्रहासोमपातमः ॥ १६ ॥ ऋषिहिंपूर्वजाऽअस्येकुऽईरान्ऽओ
 जसा । इंद्रचोक्कयसेवसु ॥ अस्माकंत्वासुताऽउपवीतपृष्ठाऽअभिप्रयः । शतंघहंतुहरयः ॥ इमंस्तुपून्याधिपुंमधोर्धुत
 स्यपिप्युषीं । कण्वाऽउक्कयधेनवापुधुः ॥ इंद्रमिद्विमंहीनांमेधेवृणीतमर्त्यः । इंद्रंसांनियुरुतये ॥ अर्वाचंत्वापुरुष्टुतमि
 यमेधस्तुजाहरीं । सोमपेयायवक्षतः ॥ शतमहंतिरिंदरेसहस्रंपश्यादादे । राधांसियादानां ॥ त्रीणिशतान्यर्धतां
 सहस्रादशगोनां । इंदुष्यजायुसाश्रै ॥ उदानदककुहोदिवुमुद्रान्चतयुजोददत् । शर्वसायाहृजनें ॥ १७ ॥ (८।२।२)
 प्रयद्वस्त्रिष्टुभमिपुंमरतोविप्रोऽअक्षरत् । विपर्वतेपुराजय ॥ यदंगतविषीयवोयामंशुभ्राऽअचिध्वं । निपर्वताऽअद्या
 सत ॥ उदीरयंतवायुभिर्वाश्रासुःपुश्रिमातरः । धुक्षंतपिप्युषीमिपं ॥ यपंतिसुरतोमिहंपवेषयंतिपर्वतान् । यथामं

(८।२।२) प्रयद्वहतिपद्भिःशटचससूकसकाणवःपुनर्वत्सोमरतोनाययी ।

रावतऽऽशुभो रंभमयातन । धीनेचक्रद्वियात् ॥ आनींमुखस्यंदावनंभ्रुहिरण्यपाणिभिः । देवास्तऽऽर्पंगंतन ॥ यदे
 प्रांपृपतीरथेप्रद्विर्वहतिरोहितः । यातिशुभारिणन्नपः ॥ सुपौमेशयुर्णारवत्याज्जोकेपुस्त्यावति । युयुनिचक्रयानरः ॥
 कदागच्छाधमरुतऽऽइत्याविप्रहंयमानं । भाड्डीकेभिर्नाधमानं ॥ २३ ॥ कद्धननंकधप्रियोयादिद्रुमजहातन । कोवः
 सखित्वऽओहते ॥ सहोयुणोवज्रहस्तैःकण्वासोऽभ्रमिस्रुद्धिः । स्तुपेहिरण्यवाशीभिः ॥ ओषुवृष्णःप्रयज्यूनानव्य
 संसुवितायं । वृष्ट्यांचित्रयाजान् ॥ गिरयाश्चिजिह्वेतुर्शानासोमन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नियेमिरे ॥ आशुणयावा
 नोवहंत्यंतरिक्षेणुपततः । धातारःस्तुवतेवयः ॥ अग्निहिंजानिंपूर्व्यश्छंदोनसूरोऽआर्चिर्पा । तेभानुभिर्वितस्त्रिरे
 ॥ २४ ॥ (८।२।३) आनोविश्वामिभिरुतिभिरश्विनागच्छंतयुवं । दक्षाहिरण्यवर्तनीपिबतंसोम्यंमधु ॥ आनूनया
 तमश्विनारथेनसूर्यत्वचा । भुज्जीहिरण्यपशसाकवीगंभीरचेतसा ॥ आयातंनहुंपुस्पयातरिक्षात्सुवृत्किभिः । पिवा
 थोऽअश्विनामधुकण्वानांसर्वनेसुतं ॥ आनोयातंदिवस्पयातरिक्षादधप्रिया । पुत्रःकण्वस्तयामिहसुपावसोम्यंम
 धु ॥ आनोयातमुपश्रुत्याश्विनासोमपीतये । स्वाहास्तोमस्ववर्धनाप्रकवीधीतिभिर्नरा ॥ २५ ॥ यच्चिद्धिर्वांपुरऽऽकृप
 योजुहुरेवसेनरा । आयातमश्विनागतमुपेमांसुष्टुतिममं ॥ दिवाश्चिद्रोचनादध्यानोगंतस्वविंदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा

(८।२।३) आनोविश्वामिभिरुतिभिरश्विनागच्छंतयुवं ।

स्तोमंभिर्द्वयनश्चता ॥ किमुन्येपर्यासतेस्मत्स्तोमंभिरुश्विना । पुत्रःकण्वस्यवामृषिर्गाभिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ आवांविप्रऽ
 हृदावसेहृत्स्तोमंभिरश्विना । अरिभ्रावृत्रहंतमातानोभूतंमयोभुवा ॥ आयद्वायोपणारधुमतिष्ठद्वाजिनीवसू । विश्वान्य
 श्विनायुवंपथीतान्यंगच्छतं ॥ २६ ॥ अतःसहस्रनिर्णिंजारश्वेनायातमश्विना । वृत्सोवांमधुमदचोशंसीत्क्वाव्यःकु
 विः ॥ पुरुमंद्रापुरुव्यसूमनोतररथीणां । स्तोमंमेऽअश्विनाविमसुभिवह्नीऽअनूपातां ॥ आनोविश्वान्यश्विनाधुतरा
 धांस्यहृथा । कृतंनऽऋद्वियथावतोमानोरीरथतंनिदे ॥ यत्रासत्यापरावतिथद्वास्योऽअध्वंवरं । अतःसहस्रनिर्णिंजा
 रथेनायातमश्विना ॥ योवांवासत्यावृषिर्गाभिर्वत्सोऽअवीवृधत् । तस्संसहस्रनिर्णिंजमिषंधत्तंघृतश्चतं ॥ २७ ॥ प्रा
 साऽऽर्जघृतश्चतमश्विनाथच्छतंयुवं । योवांसुन्नायतुष्टवदसूयादानुनस्पती ॥ आनोगतंरिशादसेमस्तोमंपुरुभुजा ।
 कृतंनःसुश्रियोनरेमादातमभिष्टये ॥ आवांविश्वामिभ्रुतिभिःप्रियमेषाऽअह्रपत । राजंतावध्वराणामश्विनायामह
 तियु ॥ आनोगतंमयोभुवाश्विनाशुंभुवायुवं । योवांविपन्यूधीतिभिर्गाभिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ याभिःकण्वंमेषाति
 श्रियाभिर्वशंशश्रजं । याभिर्गोशयुमावतंताभिर्नोवतंनरा ॥ २८ ॥ याभिर्नरात्रसदस्युमावतंक्वव्येधने । ताभिः
 पृथुसाँऽअश्विनाप्रावतंवाजसातये ॥ प्रवांस्तोमाःसुष्टुकयोगिरोवर्धत्वश्विना । पुनत्रावृत्रहंतमातानोभू
 स्पृ

रावर्तऽउत्क्षणीरंभ्रमयातन । धानेचक्रदाद्वेयात् ॥ आनामूखस्यंदावनश्राहरण्यपाणाभः । द्वासाऽऽउपगतन ॥ यदै
 प्राणुपतीरयुप्रद्विर्वहतिरोहितः । धांतिशुभ्राणिज्ञपः ॥ सुयोमेर्युर्ण्णावत्याज्जिकेपुस्त्यावति । द्युनिचक्रयानरः ॥
 कदागच्छाथमरुतऽइत्थाविप्रह्वंमानं । माड्किभिर्नाधमानं ॥ २३ ॥ कद्धनूनं कधमियोयादद्भ्रमजहातन । कोर्वः
 सस्तिवऽओहते ॥ सहोषुणोवज्रहस्तैः कर्थासोऽअभिमुत्तुभिः । स्तुपेहिरण्यवाशीभिः ॥ ओषुवृष्णः प्रयज्युनानव्य
 संसुवितार्थं । द्युत्यांचित्रयाजान् ॥ गिरयश्चिञ्जिह्वतेपद्मानासोमन्यमानाः । पर्वताश्चिधियोमिरे ॥ आक्षुणयावा
 नोवहंत्यतरिक्षेणुपततः । धातारः स्तुवतेवयः ॥ अग्निहिंजानिपुर्व्यश्छंदोनसूरोऽअचिंषा । तेभ्रातुभिर्विंतास्थिरे
 ॥ २४ ॥ (८।२।३) आनोविश्वामिभिरुतिभिरश्विनागच्छंतयुवं । द्वाहाहिरण्यवर्तनीपिवतंसोम्यंमधु ॥ आनूनंया
 तमश्विनारधेनसूर्यैवचा । भुज्जीहिरण्यपेदासाकवीगंभीरचेतसा ॥ आयातुंनहुपुस्पयार्तरिक्षात्सुदुकिभिः । पिवा
 योऽअश्विनामधुकर्णानांसर्वनेसुतं ॥ आनोयाताद्विस्पयार्तरिक्षादधमिया । पुत्रः कर्णस्ववासिहसुपावसोम्यंम
 धु ॥ आनोयातमुपश्रुत्यश्विनासोमपीतये । स्वाहासोमस्ववर्धनाप्रकवीधीतिभिर्नरा ॥ २५ ॥ यच्चिद्धिवांपुरऽऋष
 योजुह्वरेवसेनरा । आयातमश्विनागतमुपेसांसुष्टुतिमम ॥ दिवाश्चिद्रोचनादध्यानोगतंस्वविंदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा

(८।२।३) आनोविश्वामिभिरुतिभिरश्विनागच्छंतयुवं । द्वाहाहिरण्यवर्तनीपिवतंसोम्यंमधु ।

स्तोमं विर्यनश्नुता ॥ किमुन्येपर्यासते स्मस्तोमं भिरश्विना । पुत्रः कण्वस्वनामृषिर्गाभिर्वृत्सोऽअवीवृधत् ॥ आवांविमं
 इहायसं हृत्स्तोमं भिरश्विना । अरिं प्रायुत्रहंत मातानो भूतं मयो भुवा ॥ आयद्वां योषणा रथमतिषट्काजिनीवसू । विश्वान्य
 श्विनायुषं प्रधीतान्यंगच्छतं ॥ २६ ॥ अतः सहस्रनिर्णिञ्जाराशुनायातमश्विना । वृत्सोवांमधुमदचोशंसीत्क्रान्यः क्र
 विः ॥ पुरमंद्रापुरुवर्त्मनोतररथीणां । स्तोमंऽअश्विनां विममृभिवर्षीऽअनृपातां ॥ आनोविश्वान्यश्विनायुत्तरा
 धांस्यहंया । द्युतंनऽअद्विव्यावतोमानोरीरधतंनिदं ॥ यत्रासत्यापरावति यद्वास्थोऽअध्वंवरं । अतः सहस्रनिर्णिञ्जा
 रथुनायातमश्विना ॥ योवांवासत्यावृषिर्गाभिर्वृत्सोऽअवीवृधत् । तस्मैसहस्रनिर्णिञ्जामिषं धत्तंष्टुवृश्चतं ॥ २७ ॥ प्रा
 स्माऽऊर्जायुतश्चुत्तमश्विनायच्छतंयुवं । योवांसुन्नायवृष्टवदसूयाद्वानुनस्यती ॥ आनोगंवांरिशादसुमंस्तोमं पुरुमुजा ।
 द्युतंनः सुश्रियो नरेभ्यो दातमभिदये ॥ आवांविश्वानिभिरुतिभिः प्रियमेषाऽअहपत । राजतावध्वराणामश्विनायामह
 सिष्ट ॥ आनो गंतं मयो भुवाश्विनाशं भुवायुवं । योवांविपन्यधीतिभिर्गाभिर्वृत्सोऽअवीवृधत् ॥ याभिः कण्वुमेषाति
 श्रियाभिर्वशुंशमषजं । याभिर्गाशुंशुमावतंताभिर्नोवतंनरा ॥ २८ ॥ याभिर्नरात्रसदस्युमावतं कृत्व्युधने । ताभिः
 प्युसाँऽअश्विनामावतंवाजसातये ॥ भवतंस्तोमाः सुष्टकयो गिरीवर्धत्वश्विना । पुरुत्रावृत्रहंत मातानो भू
 स्यु

